

D. Jacobi de Valentina

quarto: et patet de abrahā: quod credidit deo de promissione sibi facta de xpō futuro: id est reputatū est ei ad iustitiā: id est iustificatus ē. Gen. xv. iteꝝ tota fabricatio tabernaculi et descriptio et oia mysteriaꝝ p̄cepta ceremoniaruz et sacrā ye. le. et edificatio tēpli salomonis et cetera nō fuerūt facta gratia sui: nisi inq̄ tuꝝ erant dispositiones et figure ad xp̄m et leges euangelicā. Et iō dicit. Tu dñe dixisti mihi p̄ reuelationē: ego te disponui testamentū electus meis. s. patribus vete. test. disponui p̄ figurās oia mysteria incarnationis et passionis et resurrectionis: eadem preparauī in veritate: et cōpleui fidelibus meis in nouo testamento. Sz tu deus specialiter promisiſti mihi dicendo: ego iuravi Dauld seruo meo. i. cū firmo pacto imobiliter pmisi. iij. Regū. vii. capitulo q̄ vslq̄ in eternū preparabo semen tuum et edificabo sedē tuā: scz regni tui in generatione et generationem. Et sic non solūmodo promisiſti mihi successionē in generatione: sed etiā eternitatē regni p̄ xp̄m. Ex quo p̄z q̄ ppter tam promissioneꝝ specialiter mihi factam de eterna successione generationis et regni mei te neor in eternū cantare et cantabomisericordias tuas: et annunciasbo veritatem tuam in generatione et generationem.

xxv. di. c. nasci
Confitebuntur celī mirabilia tua dñe: eterni veritatē tuā in ecclesia sanctoruz Qm̄ quis in nubibus equabitur dñio: similis erit deo in filijs dei.

**De pse
di. q. c.
accesse
runt.**
Deus qui glorificatur in cōcilio sanctorum: magnus et terribilis super omnes qui in circuitu eius sunt.

O Quia superiora facta fuit p̄missio de mysterio incarnationis: et de successione regni eterni hic admirabile de ineffabilitate huīus mysterij Nā admirabilis est qd̄ aliq̄ hō mortalis posset esse eternus: et durare in eternū: et qd̄ aliquis regnum possit ec̄ eternū in hoc mundo: et qd̄ aliquis homo possit habere sedē eternā et regaleꝝ in celo. Et iō dicit qd̄ hoc mysteriū ira ineffabilis incomprehensibile apud hoīes p̄sitebuntur celī quia hoīesno p̄st hoc p̄ficieni nisi celestes efficiantur: qd̄ aliter hoīes non possunt credere mysterio incarnationis: nisi p̄ signa celestia: et hoīes celestes. Hoc ergo p̄uidens dñs in sp̄u dicit. O dñe. celī p̄sitebūtur mirabilia tua. s. mirabile mysteriū incarnationis: et nativitas et mortis: et passionis: et resurrectioꝝ. dñlo qd̄ in tua nativitate apparebit noua stella in celo densitatis nativitatis t̄palez regis eterni et ducet magos vslq̄ ad cunas ifantis: ad arodū regē natū. Itē annūciabitur et p̄sitebūt̄ etli mirabilia tua: qn̄ angeli cantabūt. Sūta in excelsis deo. Itē celī p̄sitebūt̄ mirabilia in tuo baptismo qn̄ aperientur: et vox p̄terna audiet dicens, Hic ē filius meus dilectus.

Christopolitani Ep̄i Expositio

re. hoc id est p̄sitebuntur celī in tua transfiguratione. Itē p̄sitebūt̄ celī mirabilia tua in passione: qd̄ sol obscurabit: et fient tenebre super uniuersam terram. Itē in tua resurrectioꝝ qn̄ cum magno terremoto descendet angelus de celo: et reuoluet lapidē ab ostio monumēti. Itē p̄sitebūt̄ celī mirabilia tua i tua ascensione: qn̄ angeli dicēt: viri galilei qd̄ admiringi. Itē p̄sitebūt̄ celī. i. hoīes celestes: scz apli qui dicit sunt celī in sacra scriptura: quādo per totum orbē tuam incarnationem et natuitatem et passionem et totam legem euāgelicā predicabunt. Et sic p̄sitebuntur veritātē: id est legē euangelicā in ecclīa sanctorum: id est omnīū fideliū. Cōsitebūtur em̄ veritātē in diuinitū: et omnia miracula tua facta supra naturā: quod quidem mysteriū incarnationis et cetera mirabilia miracula nō posterant fieri per humanā facultatē: nec aliq̄ potest ascendere in celū: nec facere talia mirabilia nisi deus aut equalis deo. Et iō sequit. qm̄ quis in nubibus equabitur deo? Unde p̄ p̄feta preuidens xp̄m sic eleuari in celum in nubibus: et sedere ad dexteram patris: et face re alia mirabilia prorumpit in admirationē. Et dicit. Celī p̄sitebūt̄ mirabilia tua que sunt supra hominē: et portus divina. Nam quis equabit et erit equalis deo in nubib⁹ celi: aut quis erit simili dño in filijs dei. i. iter angelos et homines: qd̄ possit ascendere in celum p̄pria virtute: et sedere ad dexterā. i. eq̄litatem patris? Quasi dicat: nullus angelus: nechō purus nisi sit deo. Et iō sequit. deus est ille hō xp̄s iesus: qd̄ glorificat in concilio et societate sanctorū: et sedet ad dexterā p̄ris. Et ideo nō est angelus nec purus hō: s̄z deus et hō magnus in potētia: terribilis in p̄tātē iudicaria super oēs hoīes qd̄ in circuitu eius sunt. Quasi dicat: qd̄ iste xp̄s qui fecit ista mirabilia in terris: et ascendit in celū et sedet ad dexterā i. ad equalitatē p̄ris sūm̄ diuinitatē: et simul adorat et glorificat cū patre in concilio sanctorū nō solūmodo est homo: s̄z deus et magn⁹ dñs in virtute. Et terribilis in potentia et iudicior: quia expoliavit infernū et superauit mortem: Et iudeo z dñs sup̄ oēs qd̄ in circuitu ei⁹ sunt. Et ista mirabilia p̄sitebūt̄ celī. i. apostoli et omnes predicatorēs in ecclesia sanctorum in hac ecclīa per gratiam: et in superna per gloriam. Et deinde conuersus propheta ad chrysostom dicit in persona totius ecclīe. Domine deus virtutum quis similis tibi: potens es domine et veritas tua in circuitu tuo.

O xpe dñe deo de virtutum quis ergo erit similis tibi: qd̄ virtus erit semp in circuitu tuo. oia p̄missa in te cōplobuntur. Nā tu es potēs in miraculis faciēdis. Et ad vincēdū diabolū: et expoliādū infernū. Et ad delendām idololat̄. xxvii.
di. c. q.
sunt. et
d. lxxv.
4. siq̄s
vero.

Misericordias domini.

triam: et ad ejiciendis foras principem huius mundi diabolus: qui per totum regnauit. Et ad liberandum hominem a peccato per mortem et passionem. Et narrat per singula.

Tu dominus potestati maris: motus autem

fluctuum eius tu mitigas.

Tu humiliasti sicut vulneratum superbium: in brachio virtutis tue dispersisti inimicos tuos.

Tu dharis portam maris: quia ambulasti super aquas siccis pedibus: et precepisti fluctibus maris stare: et motum eorum mitigasti tecum. Item sicut quondam in mari rubro humiliasti pharaonem superbum: et dispersisti et submersisti oves servos eius: ita per passionem et resurrectionem tuam humiliasti diabolum superbum sicut vulneratum et viceris a te: et in brachio et in potentia virtutis tue dispersisti prius diabolos: et fugasti inimicos tuos per infernum: quoniam attraxisti per adam scorpionem primum: sedo dispersisti eos a mundo: et fugasti quoniam dissipasti idolatriam. Tertio dispersisti per mundum iudeos obstinatos qui te crucifixerunt. Neque mirum si tales habes portatem. Nam

Tu suum celi et tua est terra: orbem terre et plenitudinem eius tu fundasti: aquilonem et mare tu creasti.

Quasi d. sicut in toto universo creasti celum et terram: ita et ecclesia creasti celos. scilicet apostolus: et terram qui sunt populi: et tota plenitudinem ecclesie creasti inquinum oceano. scilicet apostolus apostolorum: et occidens. id est apollinus antequam: et aquilo quoniam sunt heretici: et falsi christiani frigidus. Et inquinum mare. scilicet persecutores in hebreo habent: aqilonem et dextrum tu creasti: quia meridionale sunt catholici siue boni christiani si misterium ecclesie sunt huius malorum christiani: illos enim permittit deus in ecclesia: istos autem creast per gratiam.

Thabor et hermon in nomine tuo exultabunt tuum brachium cum potentia.

Thabor est mons in terra promissionis: ubi barath vicet exercitus fissare. Iudicium. inquit. hermon autem mons parvus est propter iordanem iuxta quem transierunt filii israel in terra promissionis. Sed postea in monte thabor Christus fuit transfiguratus ubi apostolus ostendit gloriam suam: et iuxta hermon in iordanem sicut baptizatus: id est dicit prophetam. O rex mons Thabor et hermon exultabunt quoniam in virtutibus audirete vox paterna dicentes. hic est filius meus dilectus. Nam in uno ostenderetur tua gloria: et in altero tua potentia. Nam aqua iordanis recipiet virtutem regnativa ex tactu tuo et virtute spissante descendente super aquas: et ibi dabit virtus et potentia ipsi baptismo ad delenda peccata: ad ejiciendis diabolum foras ex quibus portas quod thabor et hermon exultabunt in illis diebus: cum viderint brachium tuum. id est humanitatem tuam que per brachia sit

Psalmi. Ixxvij. folio. ccxvjij.

instrumenti divinitatis ad exercendus mira entia sed ola ista facies cum potentia divinitatis firmetur manus tua et exaltetur dextera tua: iustitia et iudicium preparatio se dis tue.

Nomina et veritas precedent faciem tuam: beatus populus qui scit iubilationem.

Domine in lumine vultus tui ambulabunt et in nomine tuo exultabunt tota die et in iustitia tua exaltabuntur.

Quoniam gloria virtus eorum tu es: et in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrum.

Chic propheta petit accelerari aduentum Christi ut expeditat redemptionem nostram per predicationem et passionem: et resurrectionem: et ascensionem. Dicit ergo. O christe firmetur manus tua contra inimicos tuos diabolos eos debelandi et fugando: et peccata nostra delendo per passionem. Et exaltetur dextera et potentia tua per resurrectionem. Et iustitia tua et indicatrix erit preparatio sedis tue per ascensionem quia tunc tradetur tibi iudicaria portans universalis in celo et in terra: et sedebitis ad dexteram patris: sed in omnibus misericordia et veritas precedent faciem tuam. Unde est notandum sicut superius dictum est: quod ante aduentum Christi prima erat promissio et punitione: ideo omnes expectabant misericordiam et veritatem: et iustitiam per misericordiam. Sed post aduentum Christi misericordia et veritas passionis precedunt iustitiam: et sic iustitia iam est temperata cum misericordia: et ideo haec est differentia inter nos et illos. Et ideo preciosus dignitatem et gratiam novi testamenti dicit misericordia et veritas iustitiae precedent faciem tuam. O Christus et o popule christiane: addit. beatus populus christianus qui scit iubilationem per gaudio progratiarum actionem: et pro beneficio redemptoris. Item multas alias causas iubilandi habebit populus christianus. Nam in lumine vultus tui. scilicet in lumine lucis euangelice ambulabunt que ostenderet eis claraviam ad patriam. Et in nomine tuo exultabis: quia in nomine Iesu demonia efficiuntur linguis loquentur nouis: serpentes tollent vocem. Et in iustitia tua. scilicet in potentia tua per quam fieri iustitia peccati. Et in lege tua exaltabuntur: iustificabuntur a peccato: et exaltabuntur in dignitate nominis christiani: vincere diabolum et peccatum virtute baptismi et sacramentorum et hoc fieri: quia gloria virtutis eorum tu es: et non aliis. Et sic in beneplacito tuo: et gratia que prouenit ex beneplacito tuo: et liberalitate et misericordia exaltabitur cornu nostrum: et honor quia triumphabitus de diabolo. Et cueniam nobis ista scientia dignitas et honor: et exaltatio: Rendet quod per incarnationem Christi quovadis assumere carnem fratres humanitatem. Ideo subdit

vs. q. f.
c. si oia
xv. qd.

vj. c. si
a sacer
dotib.
xvi. d. c

cece. et
xvij. q. f.
chis
itaq.

de p. d.
s. h. ecce
trario.

D. Jacobi de Valéria Christopolitanus Epis Expositio

Quia domini est assumptio nostra: etiam
cti israel regis nostri.

eternam sui regni explicando particulariter totam pmissionem sibi factaz: in qua duo facit Nam primo facit quod dictum est. Secundo adducit impedimentum quod videtur impedire totum effectum pmissionis ibi. tuncero repulisti Quantum ad primum est aduertendum si cut supradictum est quod torus iste psal fundat supra illam pmissionem factaz ipsi dauid reuelatam ipsi nathan de successione regni scripsit. q. Reg. viii. c. q. qui dem pmissio est necesse ut ad Iram hiescribat. Que quidem promissio talis est Nam cum dauid pponeret i cor de suo edificare templum filiu dñio. Locutus est dñs ad nathan dices. Hec dices seruo meo dauid. Hec dicit dñs exercitum: ego tuli te de pascuis sequentem greges ut esses dux super pplexum meum israel: et intra. Cung cōpleti fuerint dies tui et dormieris cum pribus tuis scitabo semen tuum post te: quod egredietur de vtero tuo. Et firmabo regnum eius: ipse edificabit mihi dominum noī meo: stabiliāz thronū regni eius usq in sempiternum: ego ero eii patrem: et ipse erit mihi in filium: qui si iniq aliquid geserit: arguam eum in virga virotum: et in plagiis filiorum hominum: mihi autem meam non auferā ab eo: et fidelis erit dominus tua et regnum tuū usq in eternum an faciem meam: et thron⁹ tuus erit iugiter firmus. Hec sunt verba ad Iram totius pphetie: quā pro pphetiā intelligunt inde ad Iffaz de salomonē et regno ei⁹ ppcise sed hoc est manifeste falsum Nam aliquā sunt et dicuntur in hac pphetia que nullo mō pnt pertinere regno salomonis Nam regnum salomonis tppale non fuit eternum nec firmis: mo defect in captiuitate bazzylonis nec ipse fuit semp fidelis nec dominus sua: immo ipse fuit idololatra et omnes successores ei⁹ preter ezechiam et iosiam. Et regnus eius illico post ipsum fuit diuisum. Et ideo est valde aduertendum quod sicut agens artificiale semper in actione sua recipit dno. unum pnci paliter et p se et aliud tanq̄ viā sicut dominator primo pncipaliter et per se respicit finem tanq̄ terminum pncipaliter intentū. s. quietibus. Secundo autem et minus pncipaliter respicit ea que sunt ad finem. Similiter medius pntimo et pncipaliter tanq̄ terminum yl timati intendeit sanitatem: sed tanq̄ viāz ad finem intendeit medicinam et potionem: quod quidem potio non est gratia sui: sed gratia suis: rita pariter deus omnipotens in tota scriptura sacra veteris testa: et omnibus pmissionibus suis primo et pncipaliter intendebat xp̄m in lege pmissuz et regnuz eius et tanq̄ finem ultimatum pncipaliter intentū: sed exco sequenti intendebat ea que figurabant ipm xp̄m et regnum eius. Et ista talia intendebat tanq̄ viam in finem. Nā figura respectu signata est sicut via ad finem et terminum. Et sic

Agens
in sua
actio
duo re
spicit.

xi. q. iii
ad me
sam.
¶ Qdest qz assumptione humanitatis est facta a dño filio dei q est sc̄s israel et rex noster ecclie: et rex dux noster: et certificator nř. Et sic nos exaltavit et honorificavit et dignificavit Ex quo p̄t; q a principio huius psalmi usq ad p̄ntem versum depedit et continuatur tota una sua. Nam dicit ppheta: misericordia dñi in eternum cātabat et hoc qz diristi et promisisti: ideo misericordia in eternum edificabit in celis. Nam tu pmissisti quod filius me⁹ xp̄s edificaret domum tibi in eternum. s. eccliam catholicam in terris ex qua replebit ecclia celestis: tō ita fieri. Nam ipse edificabit misericordia in eternis in celis: et p̄parabit veritate tuaz in eternum. Item tu diristi: disposui testamētū electis meis: quod figura bat totum mysterium incarnationis. Nam totū testimoniū vetus erat dispositioꝝ p̄paratio ad euā gelium et eccliam. Et similiter diristi: ego iurauit dō seruo meo usq in eternum p̄parabo semen tuū. s. seruabo generationes et semine dō: et continuabo usq ad xp̄m. Et deinde preparabo semen regnatum in xp̄o usq in sempiternum. Et edificabo in generatione et generatione sedem et regnum tuum. Et video cū ista oīa fuerit impletā in xp̄o: tunc ostebitur celi mirabilia tua ī ecclia fidelium: sed hoc erit mirabile. Nam quis in nūbibus equabit dñs et. Tunc r̄ndet quod xp̄s deus q glificabitur in concilio serōrum equadiv dñs in eternitate: erit sibi ei in substālia sibi divinitatem. Et tunc dō apstrophat ad xp̄m prouimpēs in confessionē laudis dicens. Dñe deus virtutum et p̄nūcias virtutes xp̄i et tribophsi et potētia et. ne dictū est usq ad humanā exaltationem et dignitatem esa. xvi. Tunc locutus es in visione sc̄tis tuis: s. re. vii et dixisti posui adiutorium in potēte: et s. re. v. exaltari electum de plebe mea.
Inueni dauid seruum meum: oleo sc̄to meo vñxi eum.

q. regis
xiii. manus em̄ mea auxiliabitur ei: et bra
s. re. xx. chium meum confirmabit eum.
s. ii. re. Nihil proficiet inimicus ī eo: et filius
xvi. iniquitatis non apponet nocere ei.
Et p̄cidam a facie ipsius inimicos ei⁹: et odientes eum in fugam conuertam.
s. re. v. Et veritas mea et misericordia mea cum ipso: et
q. regis in nomine meo exaltabitur coram eius.
xv. Et ponam in mari manus eius: et in flum
minibus dexteram eius.

Cōsider superius cecinīt et admīstrat⁹ est my
sterium incarnationis sibi pmissum: nūc in
hac sc̄a parte pncipali petit successionem

salomon fuit figura xp̄i: in quantib⁹ edificauit iud templō: et regnauit in pace in regno suo: sed q̄ figura nō p̄t esse ita perfecta sicut figuratū nec via sicut terminus: ideo salomon nō potuit edificare templū eternū: nec firmare suū regnū eternū: sed solus christus figuratus per salomonē edificauit et firmavit templū et regnū eternū. Et ideo supradicta p̄pheta in parte verificat de salomone. Et verificata fuit tanq̄ de figura et de via: sed verificata et impleta fuit de xp̄o tanq̄ de termino ultimato et principaliter intentio. Et ideo salomon nō in omnib⁹ fuit figura christi: sed in his que bene fecit iuxta preceptū patris: et in hoc deci piū iudei: q̄ viderunt aliquā esse literā implēta in salomonē temporalē: et ideo putarunt q̄ tota p̄pheta primo et principalē et p̄cise fuisse dicta de salomone: sed p̄pheta dō cui facta fuit talis p̄missione: multū insidauit et labotauit postq̄ fuit in quiete: vt posset sci re intelligentiā huius p̄missionis: et ideo fuit ipsi revelata tota veritas huius p̄phetae: scz quo erat intelligēda de christo deo et homine messia in lege promissō: de sua generatione et posteritate nascituro: sicut ip̄e dicit. *s. Reg. xxiiij. c. vbi dī.* hec sunt vba nouissima quae dirit dauid filius *Izai.* dirit vir cui constitutū est de christo dei Jacob egregius psaltes israel: spiritus domini locutus est per me: et sermo eius per lingua meā: deo israel mihi locutus est fortis israel sicut aurora oriente sole mane abs q̄ nubib⁹ rutilat rc. nec tanta est domus mea apud deū: vt pactū eternū intret meū firmū in omnibus atq̄ munītū. Et supradictis verbis patet q̄ praeer reuelationē factā ipsi naz̄thā: facta est alia reuelatio immediata a spiritu sancto ipsi dō magis clara et explicita p̄ quam magis intellerit veritatē supradicte p̄missionis de eterna successione sui regni impleenda in xp̄o. Et sic est dicendū q̄ melius et clarius intellēxit supradictā p̄missionē dō q̄ nathan: et ideo dauid iam illustratus spiritu sancto declarat illā p̄missionē fuisse dictā de christo in leg: p̄missō: et ideo in hac secunda parte psalmi dicit. O dñe deus pater tunc locutus es in visione sanctis scz Samueli q̄ p̄cepisti vngi dauid in regē. *s. Reg. xvij.* q̄ fuit figura christi futuri regis: et etiam locutus es in visione ipsi nathan: de successione et perpetuitate regni xp̄i: et ultimo mihi supradictam p̄missionē declarasti. Unde dixisti cū p̄missione posui adiutorium in potente. i. dedi officiā potentia ipsi filio meo christo: et exaltavi ip̄m de plebe. Nā scit exaltauit dauid de gente paupere: ita fecit deus nasci christū ex matre de dauid ad litterā verificant̄ hic figura: vt p̄ itūtē: id non est necesse explanare Nam scit dauid fuit exaltat⁹ de humili sta-

tu: ita et christus: id descendat a dō. Et sequit⁹. Inueni danid seruū meū: oleo sancto meo vn̄ti eum per samuelē: vt pat̄z. *s. Reg. xvij.* hoc fuit etiā impletū in xp̄o: q̄ elect⁹ est obediens p̄ri: et vncis oleo leticie: et baptisatus p̄ Joāhem baptistā in iordanē in persona rotū corfortis: manus aut̄ mea scz potestas auxiliabit ei: et brachiū meū cōfortabit eum. xp̄o em̄ *xp̄o dī.* ral⁹ p̄cedit a patre: sicut manus et brachiū a *brachiū* a *um dei* corpore: q̄ quicqđ h̄z filius inquantū dēns h̄z p̄tis. a patre: et inquantū homo a *abo* et a tota trinitate. Nihil p̄ficeret. hoc dicit: q̄ diabolus nil potuit h̄ xp̄m. primo q̄ fuit liber ab om̄i p̄tō. Scđo q̄ liberauit genus humānū a dia bolo filio unīquitatis. Et concidā. i. dirūpā et dissipabo et fugabo a facie ei⁹ inimicos: scz de mones et odientes eis in fugā puerā. hoc em̄ multipliciter impletū est in xp̄o. Primo q̄ fuit gaui demones a corpoubus obfessis. Scđo q̄ abstraxit sanctos patres de inferno. Tertio q̄n deleuit idolatriā de mundo. Quinto etiā q̄n fugati sunt et dispersi sunt inimici eius iu dei per mundū et pulsi a hierusalem. Et veritas mea et misericordia mea cū ipso: hoc dicit q̄ per passionē xp̄i facta est nobis misericordia: q̄ subleuati sumus a miseria: que misericordia etiā dicta est *vitatis*: inquantū fuit ad impletio p̄missionē in xp̄o: vt sepius dictū est. Sz q̄ ex humilitate passionis adeptus ē xp̄s nōmē qđ est sup oē nomen: et exaltatus est rc. Iō sequit⁹: et in nomine meo exaltabit cornu eius i. potestas et imperiū ei⁹. Et ponā in mari manū. i. potētā ei⁹ et in fluminib⁹ dexterā. i. sceptrū ei⁹. hoc dicit. Nā apli nō solū p̄dicarunt euāgelium iudea et samaria sz in isalis maris et vscg ad flumina indorū et ethyopum: scz vscg ad fontē nili et etiā ad fontē gāgis apud indos: et ad fontē thanais apd scythas et breniter a mari vscg ad mare et vscg ad fines terre: et dilatatu est regnū xp̄i: sicut dictū ē psal. lxi. *xl. q. iq.* Ipse inuocabit me pater me⁹ es tu: de⁹ *ca. ad mēsaz de p̄se.* meus susceptor salutis mee. *di. u. c.* Et ego primogenitum ponam illum: ex celum pre regibus terre. *accesse* Cōp̄ ostic̄ descripsit p̄missionē magnitudinis runt. Imperiū: etiam hic describit dignitatem hūiū regis quo ad substantiā: q̄ filius natura lis ipsius dei patris et cōsubstantialis: ideo dicit ipse iesus christus inuocabit me dicens: p̄ter meus es tu naturalis. *Nā* christus non solū inquantum deus est filius naturalis dei patris: sed etiā inquantū homo: q̄ nullū alius patrē habet in terris. *Nā* opere ipsius sp̄sſanci sancti in vtero virgineo formatus est ex puris sanguinibus: q̄ quidem sp̄sſanc⁹ est virtus dei p̄tis: et iō etiā inquantū hō dī naturalis dei

Nota.

promissionē declarasti. Unde dixisti cū p̄missione posui adiutorium in potente. i. dedi officiā potentia ipsi filio meo christo: et exaltavi ip̄m de plebe. Nā scit exaltauit dauid de gente paupere: ita fecit deus nasci christū ex matre de dauid ad litterā verificant̄ hic figura: vt p̄ itūtē: id non est necesse explanare Nam scit dauid fuit exaltat⁹ de humili sta-

Alius: maxime q̄r vñitus est personaliter verbo
Et ideo in oībus vere inuocauit patrem qui
fuit deus eius per creationē aie. Et fuit suscep-
t̄r salutis eius nō. solū quo ad membra: s̄z
etū quo ad ipm̄ inquātū eū pater ad gloriam
sufcavit. ¶ Et primogenitū ponā illū. est em̄
r̄ps primogenitū & vñigenitū: nō solū quo ad
diuinitatē s̄z etū quo ad hūanitatē. Itē ē pri-
mogenitū & ad h̄reditatē quā adeptū est vñqz
ad terminos terre: & in celo & in terra. Tertio
dī: primogenitū: q̄r excelsus pos̄t̄: & p̄ oīb̄ re-
gibus terre sedēs ad dexteram patris in ex-
celsis cui dāra est vniuersalis potestatē. Nā
terrenis regibus dat potestatē in uno regno
& p̄uincia: sed r̄po dāra est in celo & in terra:
& sup̄ oēs gentes tanq̄ primogenito dei pa-
di. i. q̄. De pe. tris. Et iō dicit. excelsum pre regibus terre,
diuini. In eternū seruabo illi misericordiam
tais meā: & testamentum meum fidele ipsi.
natura. Et ponam in seculum seculi semen et⁹:
& thronum eius sicut dies celi.

R. r̄ps ac superi⁹ pdixit & descripsit dignita-
teas quas r̄ps accepit a p̄p. s̄r: & nūc aut̄ enu-
merat ea q̄ acceptit a patre, p̄ membris suis &
p̄to corpore mystico: q̄ gñalr fuerunt qua-
nēbus p̄mor. p̄mo em̄ accepit vniuersalē misericor-
diā & remissionē p̄ mortē & passionē. Scđo le-
gē euāgelicā quā dedit p̄ pdicationē. Tertio
eternū semē p̄ sacrā & regenerationē. Quarto
prātem ordinis & iurisdictiōis: iō ait. in eternū
seruabo illi mīam mēs p̄ mēbris meis: q̄r p̄
passionē suā relaxauit torti gen⁹ humāni &
captiuitate diaboli: & testimoni. i. let euāglica
semp̄ crit fidelis ipsi: q̄r oēs iustificat & nemi-
nē decipit: sicut sup̄stitiōes genīlii & alioq; he-
reticō. Et etiā dicit testimoniū mēi fidele ipsi: q̄r
p̄plus oīa sunt implēta in r̄po q̄ scripta sunt i. ve. te.
r̄pian⁹. P̄ ecclia eius: & utilitate ecclie & mēbriōrum
diuīme xp̄i. Et ideo sequit̄. Et ponā in seculi seculi se-
men eius. s. p̄p̄m̄ r̄pian⁹ q̄ dī semen xp̄i: eo q̄
fonte baptismi sit regenerat̄: cui dā vita semi-
puerna in seculū seculi: & thronus r̄pi i. ecclie
erit eternus rōne finis. Nā finis ei⁹ est res-

S. gnare in celo. De quo throno dirit angelus
ad marīa. Luce. i. Dabit ei dñs sedē dō p̄pis
ei⁹: regnād̄ in domo iacob in eternū: et re-
gni ei⁹ nō erit finis. ¶ Ad cuius intellectu est
norand̄ q̄ semē abrahē & israel & dō h̄z du-
plicē respectū. Uno mō ad generationē & suc-
cessionē carnalē: alio modo ad xp̄m̄ p̄missionē
in illa generaōe carnali. Et iō fuit cōtinuata
generatio carnalis ab istis vñqz ad christū: et
et abra sc̄r̄ps in lege p̄missionē. Sed q̄r non natus est per
carnē & p̄missionē. Sed q̄r non natus est per
ham. gñationē carnalē: ideo in r̄po finiuit & termi-
nata est gñatio carnalis: & māsit sola genera-
tio k̄ p̄missionē. Et q̄r r̄ps non amplius ge-
nuit filios carnales: s̄z regenerauit filios spi-
rituales: ideo totus p̄p̄l̄s christianus p̄xp̄m̄

regenerat̄ dī semen abrahē & israel & daniel
& km̄ p̄missionē & nō km̄ carnē: q̄r descendit a
r̄po qui descēdit ab illis sc̄dm̄ carnē & sc̄dm̄ p̄
missionē. Uñ sicut iacob genuit carnalē duo-
decim filios patriarchas: a quib⁹ multiplo-
catus est totus ille p̄p̄l̄s israel km̄ carnē: ita
r̄ps primo sp̄ualē regenerauit per aquā ba-
ptismalē. q̄. aplos a quib⁹ regenerat̄ est &
multiplicatus totus p̄p̄l̄s ip̄ianus. Et iō dñr
ecclie quos r̄ps regenerauit loco. q̄. p̄fari-
chaz filio Jacob: de quibus supra dicit̄ est
ps. xlviij. p̄ patrib⁹ nati sunt tibi filii p̄stine
eos principes sup̄ oēm terrā. Et quibus pat̄z
& p̄p̄l̄s christianus continuaū cum semie ip̄i⁹
abrahē & Jacob. Et sic tota ecclie dī semen
illorū km̄ p̄missionē & spiritum. Et hoc est
illud semen de quo dictum est ipsi abrahē Se-
ne. xv. suscipere celum: & numera stellas si po-
tes: sic erit semen tuū. Et in semine tuo benes
dicēt̄ omnes gentes. Et quo p̄t̄ q̄d huic se-
mini km̄ p̄missionē p̄misit deus hereditatē
in celis. Et hoc semen p̄misit deus ipsi Ja-
cob: q̄i vidit scalā a terra vñqz in celū. Et q̄n
luctatus est cū angelo: et q̄n bñdixit filio suo
indā. Et hoc est semen eternū q̄d p̄misit deus
ipsi dō in sup̄radicta p̄missionē & in hoc psal.
Et in hoc semine p̄misit ipsi eternā successio-
nē in regno: & sic ecclie dī domus dō: & regnū
dō: & sedes dō. Que quidem ecclie dī eterna
rōne finis: inquantū p̄tinat̄ cū signa: sicut
dicti est psal. lxxvij. Nā ciues hui⁹ ciuitatis
iam sunt ciues sanctorum & domestici dei ad
Ephē. ii. q̄r iā p̄tinet ad illā ciuitatē: q̄r puer-
fatio nra in celis est. De hoc ḡ semine dictuz
& p̄missuz ipsi dō. ponā in sc̄lm̄ sc̄lm̄ semē ei⁹.
Et de hoc regno dictuz est thronus eius sicut
dies celi: & si p̄t̄ veritas huius p̄missionis
Si autem dereliquerint filii eius legē
meā: & in iudicijs meis nō abulauerint
Si iusticias meas p̄phanauerint: & mā
data mea non custodierint.
Uñrabo in virga iniquitates eorum: &
in verbēribus peccata eorum.
Misericordiā aut̄ meā non dispergam
ab eo: neqz nocēbo in veritate mea.
¶ Neqz p̄phanabo testimoniū meū: & que p̄ce-
dunt de labijs meis non faciam irrita.
Semel iuraui in sc̄tō meo: si daniel mē
tiar semen eius in eternū manebit.
Et thronus eius sicut sol in conspectu
meo: & sicut luna perfecta in eternū: et
testis in celo fidelis.
¶ Hic remouet quoddā dubiū: mā supra dixit
seruabo illi mīam mēs eternū: & thron⁹ ei⁹ si
cū dies celi: iō dubitaret aliquis si ppter pec-
nitia p̄p̄l̄: & regū impedireſ sup̄radicta p̄o-

De pe.
di. uij.
c. hanc
societa
tem. S.
q̄ autē
i. q̄. id
c. homī
De pe.
dist. sc̄
multis
plex eē
de pa-
ctis. c.
iij.

Misericordias domini.

missio de Christo promissa de eius regno eterno. Ad hoc rident deus dices quod si filii dei sunt, salomon et ceteri successores deliquerint i lege per idololatriam vel quodcumque aliud peccatum propter hoc non impediretur nec cessaret superadicta promissio quin Christus veniret in carnem: sed tales reges et populi transgressores punientur temporaliter: et supererantur per bella et captiuitates: tamen propter talia peccata deus non cessaret nec annullaret mysterium incarnationis per tota mysteria et figurae in testa, vete, patribus, promissum. Dicit ergo deus: autem per se sed si filii eius: scilicet reges et successores ipsorum dei et salomon deliquerint et perficiantur in legem meam: et non abulaverint in iudicis et preceptis meis. Si sed perphanauerint mandata mea, tunc visitabo iniuriantes eorum in figura punitionis. Et puniam peccata eorum in temporibus suis: aut pro sed non auferam misericordiam meam ab eo: scilicet ab ipso dauid: quia pmissi oibus patribus: eo quod talis missa redemptio nocebo ei in veritate et promissione mea: neque perphanabo, tamen falsificabo testamentum meum et pacificum factum cum omnibus patribus: et non faciam irritam et cassaviram missam quam procedit de labiis meis: quod semel iurauit in falso meo. Igitur scitatem meam fieri inter missam ipsam dei sermo meo: quod semel ei regnus manebit per ipsum: sed per non regnum metiar: immo fieri ad implebo quod promisi. Ita seruabo quod promisi de eternitate regni. sed per thronus eius erit eternus et incorruptibilis sicut sol et sicut luna perfecta in eternis. Igitur sicut sol et luna durabunt in eternum: ita regnum Christi erit eternum: et ipse Christus erit mihi rex fideli sicut in die iudicij qui veniet ad iudicandum. Et apparebit in celo cum praetate magna et maiestate: et thronus eius erit mihi rex fideli sicut in die iudicij: et licet testis potest referri ad licet sol et luna non deficient in eternum. Et est simile illi quod dicit Hieros. xxviii. Si irrumpit potest fieri pacificus meus cui dicit et cum nocte: ut non sit dies et non in tempore suo: et pacificus meus irrumptus esse poterit cuius deus seruuo meo ut non sit ex eo filius qui regnet in throno eius. Tota enim ista principia potest exponi moraliter de quibuslibet patribus filiis ecclesie penitentibus: quod deus promisit veniam quicunque egerint proximam. Unde dicit: quod si adest filius eius. Igitur deliquerit et aliquid patet: id non erit eis propter hoc irremissibile: si egerint penitentiam tunc puniam regaliter. Nam prior visitabo in virga ministratio peccata eorum leniter puniendo. Et si procedat in peccatis visitabo in verbis suis et plagiis peccata eos per bella et captiuitates et pestilentias et famem eos affligendo: sed si egerint proximam: in tam meam non dispersam ab eo: sed missione mea: immo faciam quod promisi: quod nunquam negabo ipsi misericordiam et veniam: neque proximam eternaliter: sed temporaliter tantum,

Psalmi. Ixxvii

50. cellex

Tu vero repulisti et despexit: distulisti christum tuum. Auertisti testamentum serui tui: per prophetam in terra sanctuarium eius. Destruxisti oes sepes eius: posuisti firmamentum eius formidinem. Diripuerunt eum oes transentes viam: factus est opprobrium vicinis suis. Exaltasti dexteram deprimentium eum: letificasti omnes inimicos eius. Auertisti adiutorium gladii eius: et non es auxiliatus et in bello. Destruxisti eum ab emundatione: et sedē eius in terra collisisti. Minorasti dies temporis eius: perfudiisti eum confusione. Chec est tercia pars in qua propheta conatur de apparitione impedimentoum predictum per promissionem. Nam tria principia alter fierint promissa ipsi dauid. Primum rex eternus de semine suo. Secundo perpetuitas regni. Tertio omnipotentia regis: sed per tria que postea ipsi dauid fuerint reuelata visa fuerant ipsi invisa predicta tria promissa. Nam fuit ipsi reue dauid. Iata destruxit ciuitatis et templi et totius regni indee et captiuitatis facte per chaldeos. Sed ablatio sceptri regalis de semine suo: quod fuit impletus in sedechia. Tertio quare iste rex ipsi promissus erat affligendus et occidendum: que oia videbantur esse pertraria promissa. Nam si ciuitas rex destruenda et templum a fundamentis: et totus populus capiendum ergo regnum non erat perpetuum nec eternum. Et si reges erant auferendi de semine suo: ergo non poterat peruenire regnum usque ad filios promissionis: nec talis filius erat nasciturus: si oes reges erant auferendi. Item si ille filius erat nasciturus: et erat aliter affligendus et ignominioso tractandus: et finaliter occidendum: ergo non erat potes nec futurus rex: nec regnum restitutur: nec recuperatur: nec restauratur: cuius per mortem esset impediendum. Ista tria videbantur promissa impedienda: verum tamen ista tria darent ipsi deo quam querebantur postea fuit ipsi revealatum modum regni Christi spiritualis per resurrectionem et ascensionem. Nam regnum dei fuit figura regni Christi: et Salomon iquantus filius reges salodianus fuit figura Christi: quod ut sic habuit regnum mouit pacificum post multos labores patris. Et ex figura precepto patris edificauit templum mirabilem: et murauit ciuitatem triplici muro. Et ut sic fuit figura Christi. Sed inquantus fuit pectorum et deprauiam amorem mulierum et idololatrie ut sic non fuit figura Christi: et sic successores eius et imitatores idololatrie fuerint expulsi et priuati regno terreno: et regnum terrenum eo

Natura
ab
deus
q[uo]d
prior
mutavit

D. Jacobi de valentia Christopolitani Ep[iscop]i Expositio

rum fuit destructus: et cinctas et templū ppter
petrā: qdē de destructio ipsius fuit figura mor-
tis xp̄i. Nā sicut ciuitas fuit eversa et diruta et
percussa: et postea per Jesum sacerdotem ma-
gnū reedificata: p hoc figurabatur qdē templū
xp̄i terrenū mortale qdē erat corpus eius h-
manū erat pio multipliciter afflignendū fla-
gellis et opprobriis et totaliter p morte dissol-
uenda: sed post triduum totaliter restaurandū
ideo dicit xp̄s. Soluite tēplū hoc: et in triduo
reedificabo illud: quasi dicere: vos soluetis
et destruetis tēplū hoc: s. corpus meum p me et
te: sicut chaldei destruerunt tēplū salomonis
sed. Jesus sacerdos reedificauit illud: ita ego
reedificabo corpus meum per resurrectionem
et resuscitabo illud. Ideo subdit euangelista:
hoc autem dicebat de templo corporis sui. Et
ne reedificauit: factus est eternus: et sic cōpletus
est pmissio facta ipsi dō: scz qdē xp̄s fili⁹ suns
de semine suo nascitur⁹ reedificaret tēplū et
regnū eternū. Nā templū sine regnū xp̄i non
est de lapidib⁹ materialib⁹ et fanimatis: sed
ex lapidib⁹ viuis qui sunt fideles: quorsipse
est caput et fundamētū: ergo i die resurrectio-
nis fundauit templū eternū et ecclesiam: et sic
pmissio fuit verificata in xp̄o tā derege qdē de
regno eterno: et de oipotencia eius. Nam tunc
sunt ipsi data pīas in celo et in terra. Mat. vlt.
xc. CUdo ergo facit pphera. Nam primo ex-
ponit qrlam suā de impedimentoō pmissōis.
Secundus orat p pīate spūali. pmissōe ibi. vslq
quo dñe auertis. Et nota qdē ista pīma ps est
dupliciter exponenda. Primo p destructione
regni et tēpli terreni indeorum p chaldeos. Se-
condo exponit de pīsecutōe et morte et passiōe
xp̄i facta pīudeos. Nā dictū est qdē ciuitas et
templū pio significat pīsonā xp̄i et ex. pīti ce-
clesiaz: et sic destrueti ciuitatis et tēpli fuit si-
gura dissolutionis et mortis xp̄i: et sic ista lite-
ra pī fuit verificata de figura: po stea de fi-
gurato: et sic in dupli spū, ppheticō est expo-
nenda. Quāsi ergo ad pīmū dicit, pphē-
ta. O dñe de⁹ pater tu: diristi super⁹ in pmissō
per scōs tuos nathā et sanuel: nō pro-
phabano testamētū melius: que pcedūt dela-
ui in scō: meo: si dauid mētar: semen eius l
eternū manēt: et thronus el⁹ fuit sol in con-
spectu meo: sicut luna pfecta in eternū. Et
testis ī celo fidelis: p quā pīmissionē putant
regnū mētū eternū. Nūc dō video oppositū.
qdē tu repulisti xp̄z tuū. I. regē vncū ex regno:
qdē in sedechia defecerūt reges: et ponit ibi ly-
xp̄nu indefinite p oībus regib⁹ ficut br. ppter
intelligif hic regnū simul clī regib⁹. Ideo se-
qnt̄: et desperisti: qdē non soluz sedechias fuit
despectus et illusus: sed etiam totum regnū
enatio iudeoz ab oībus gētilibus et distuli

sti xp̄m tunz. i. diu durare fecisti tribulationē
et afflictionē eius. Item auerstisti testamen-
tu serui tui dauid id est pmissum mutasti re-
tardasti: vel a. pspertate in aduersitatez mu-
tasti: et pphanasti in terra sanctuariz ei⁹: qdē
chaldei templū pphanauerunt sacrificatēs
in eo dīa suis p victoriā habita: et in fine ipm
incenderunt. Destruxisti oēs sepes et muros
eius: pofuisti firmamētū eius formidinē: qdē
ipsa ciuitas qua ante erat firmaz presidium:
postea sine muris facta est in formidinē: ma-
xime qdē reedificabat: qdē cuz vna manu edifi-
cabant: et in alia habebant gladiū. ppter for-
midinē finitum⁹: ideo sequitur. Diripiue-
runt eū scz regē et ciuitatem oēs transentes
vianu: et sic factus est in opprobrium vicinus.
Exaltasti dexterā. i. potentia deputimentiū eū:
dando eis victoriā et. Destruxisti eis ab emi-
datione: qdē tēplū cessarū oīa sacrificia purgati-
ua que siebant in temploz aspicio sanguinist
aque cu hyssopo: que siebat ad nūdandum
morticiniū. Et ceremonie et emundationes ces-
sarunt: et sedē regni eius in terra: scz sceptrū
regale: et dominii terrē collocisti et destru-
xisti: rota ista litera est satis plana intelligē-
do histiorialiter. Secundo autem est necesse
qdē hec litera exponat spūaliter de dissolutiō-
ne corporis xp̄i et morte et passiōe ei⁹: cui⁹ figu-
ra fuit destrueti regni iudeoz facta p chal-
deos: vt dictū est. Dicit ergo dauid exponen-
do querelā suā de apparenti violatiōe pmissōis
sibi facte. O dñe de⁹ pater superi⁹ pro-
missisti perpetuitatē regni et sceptri in messia
filio meo tu. tu vero sim reuelationē mihi fa-
ctā repulisti xp̄m tuū. s. messiam. i. repellisti tne
gari a iudeis pmissisti et distulisti: et durare ip-
sum fecisti in afflictionez pīsecutōe p triduum.
Et auerstisti testimoniū ei⁹ vt a iudeis nō recipiat
in versi regē et messia. De quo totū testamentū
te. est scriptū. Nā iudei totū testamentū
yetus auerstūt et pertinet ad malū sensū: dū
ipm nō intelligit spūaliter de xp̄o: scz solū intel-
ligunt litteraliter ceremonias. Et sic pphē-
liter loquendo et intelligendo: que quidem
scriptura est sanctuarium xp̄i in qua figura-
bat. Nā sicut de⁹ dicebat esse in sanctis san-
ctor̄ clausus: et in arca testamēti in qua erat
tabule et virga aarō. Ita xp̄s erat clausus et
velatus in lege veteri tanq; in sanctuario. Iō
iudei dicuntur pphanare sanctuarium dei:
Itē propphanarunt sanctuarium xp̄i: cum car-
gellis. Nam caro xp̄i sanctuariorū et templūz
ab initiatis est. Destruxisti oēs sepes: cuz
abstulisti a xp̄o omne auxiliū humānū: et de
reliquisti eum in mōnibus iudeorum. Et ipē
tēm. Et oēs discipulis ei⁹ qui erāt sepes eius
ex formidine:

X
No. de
xp̄i pas-
sione.

Expos-
tio
du-
pler.

ex formidine fugerit qui ante erant defensores eius: immo petrus negauit. Diruerit eū oēs trāsestes viā: q̄n rapuerūt & ligauerunt eū in horto ministri pontificis: & per terrā tra xerūt: & corā pontifice percuterūt: & ei opprobria & contumia intulerūt. Exaltasti dexterā de prumentis eū: q̄r in illo triduo data est potestas indeis & terrena victoria p̄tra xp̄m: ideo dirit eis: hec est hora v̄ta & potestas tenebrarū: ideo letati sunt: & viderūt ip̄z ligatū i p̄testate sua. Avertisti adiutoriū rc. q̄r in illo triduo totaſt fuit derelictus: & subtractū adiutoriū humanū in illo tempore passiois. Destru xisti eū ab emundatione quo ad opinionē iudeop̄. Nā iudei reputarūt xp̄m immundū & cōtra legē agentē & maledictū: postq̄z fuit i cruce suspensus: & sic putarūt alienū ab emundatione legis: immo putarūt ip̄z esse immundū sicut cetera morticinia: nec audebant rāgere eis ne immundi vntaren̄t. Et neptaminarentur sed manducarent pascha. Et sedē eius in terra collisisti quo ad opinionē iudeop̄: nā post q̄z iudei viderūt ipsum mortuū: putauerunt ip̄m nunq̄ amplius regnaturū: nec sedē regalē & pontificalē in terra habiturū. Winorasti dies tēpous eius: q̄t in magna iuuentute ip̄z occidi p̄misisti: & minorasti dies t̄pis eius q̄ non ad sceptrū & regnū peruenire permisisti sicut opinionē iudeop̄. Et sic per ludisti ip̄m cōfusione in opinione iudeop̄ q̄ diffamabāt ip̄z esse confusum: postq̄z nō erat adept⁹ regnum q̄d p̄dicauerat p̄ se & suis: & sic irridebat eis: & perutiebant arn̄ndine: & illudebat in cruce. Asquo domine auertis in finem: exar descat sicut ignis ira tua.

De pe.
di. u. S.
pro an
ctio.
tij. q. /
ca. ois
etas.

Mēmorare q̄ mea substāta: nūquid em̄ vane cōstituisti omnes filios hominū? Quis est hō qui viuet: & nō videbit mortem: eruct animā suam de manu inferi? Chic petit remoueri supradictū impedimen tu per resurrectionē xp̄i vt impleat p̄missa. Nam si xp̄s nō resurrexisset: nō solūmodo p̄missio facra ipsi dō & patribus fuisset impedita: sed finis humanus esset cassus & vanus. Nā deus creavit holēm vt deum cognosceret & cognoscendo amaret & diligenter: & diligendo frueret: sic fruēdo in superna patria beatificaret & gloriificaret: sed talis finis & beatitudi fuerat nobis impedita per p̄ctim: qd pecatī xp̄s abstulit per suā mortē & passionem: s̄z si no resurrexisset a tali morte nō adeptus nobis esset gloriificationē: p̄ q̄s nec ascendis set in celū ad parādā beatā māsonem: et sic de p̄mo ad ultimum si no resurrexisset finis noster esset cassus & vanus. Et hoc est qd que rit propheta in hac parte vñ dicit. O dñe s̄z quo auertis misericordia tuā a nobis in finez idest totaſt: & finalē exar descat sicut ignis ira tua: quasi dicat: ira tua nūq̄ cessabit p̄tra ge

nus humani: erit ne scut ignis exar desens qui semper ardet dū ipsi apponit p̄bustibile: q. d. nō: q̄i eset contra p̄missum vbi dixisti: si dereliquerint filii eis legē meā rc. Misericordia meā nō dispargam ab eo. postq̄ ergo nos temporaliſ verberasti & flagellasti: nō auferas in finē misericordiam redemptrionis p̄missam: & postq̄ p̄ nobis flagellatus & verberatus est filius nūs & corporaliſ mortuus: nō auferas a nobis misericordiā resurrectionis eius per quam nostra mōs est deſtruenda: & vita reparāda. resuscita ergo nobis ip̄m ad vitam gloriosam. Et memorare que & qualis est mea substantia: sc̄ humana natura: quia fragilis & corrupta & vulnerata: & ad peccandum prona: que niss per eius resurrectionem nō p̄t sanari nec reparari nec suam vltimū finē acquirere: q̄i aliter inuaniū effet creatā et constituta: ideo sequit. Nunquid em̄ vane cōstituisti sicut creasti omnes filios hominū: quasi dicat nō: q̄i eos creasti ut tecū beatificares in celo: & tuā gloriam participarent. Sed si tu non resuscitas filii tuis: omnes corrueſt & maneblit in inferno in eternū: ppter peccata cōmissa: sc̄ omnes sint peccatores et mortui: & ad infernum destinati: ideo sequit. q̄s est homo qui viuet in hac vita & nō videbit mortē corporalē supple: & quis est homo q̄ eruet idest eruere posset animā suā de manu & po testate inferi: quasi dicat nullus: q̄ nullus po test euadere mortē corporalē: ppter illaz sententiam datā in adam: sc̄ puluis es: & in pulu re reueteris: nec p̄t euadere mortē spirituālē anime de manu inferi: ppter illaz sententiam: qua hōa comedēris morte morieris. In corpore & anima: & nullus poterit libera ri a morte corporali & spirituali nec resuscitari nisi per resurrectionē christi: & sic oportet q̄ resurgat. Ulter tu dens pater vane p̄stituif sea omnes filios hominū: q̄t non consequen ſt finē sibi vltimati per mortē & p̄ctim impe ditū: q̄ ceteri nō resurgerēt nisi ip̄se resurgat. Abi sunt misericordie tue antiquedū: sicut iurasti dauid in veritate tua?

vñ. q. /
ca. ois
De pe.
di. u. S.
oppo.
nūs. j. q
i. c. sa
cras.

Mēmor estodnie opprobrii seruox tuoꝝ qd p̄tinui in sinu meo multarū Gentiu. Qd exprobauerunt inimici tui dñe: qd exprobauerunt cōmutationem xp̄i tui Chic exclamat apud patrē allegando p̄missum: vt excite ip̄m ad resuscitandum xp̄m: unde dicit. O pater dñe vbi sunt misericordie tue antique: quas patribus antiquis ab antiquo p̄missisti: & quas antiquis patribus in figura resurrectionis xp̄i & toti⁹ p̄pli antiquis fecisti: Et vbi sunt misericordie tue antique: p̄missae de messia futuro: & de eius regno eterno: sicut iurasti ip̄s dō in veritate tua: q̄ metiri nō p̄t: Ergo mēmor esto. Un̄ nota q̄ si xp̄s nō resurrexisset: tam iudei q̄ gentiles irri

xpi re
surre
ctio.

D. Jacobi de Valentia

fissent apostolos q̄ expectabāt resurrectionē christi: im properassent em̄ ad mēdaciū p̄misōne ch̄risti de resurrectiōne in qua dixit: post tres dies resurgā. Item oēs gentiles im properassent patriarchis & p̄phetis qui expectabāt & predixerūt ch̄ristū a mortuis resurrectū: et iō dicit p̄pheta. O tu pater memor esto oprobriū seruoy tuoy patriarchay & p̄pheta- tarū & ap̄lostolū & oīm xpianoy: qđ opprobiuuz multay gēnūs a mltis. gētib⁹ p̄tinui & sustinui in sūnū meo. i. in facie mea & in tota ecclia: qđ opprobiuū exprobrauerūt. i. exprobrādo di- terunt oēs inimici tui infideles: qđ p̄ q̄ expro- brauerūt. i. irriserūt cōmutatiōne ch̄risti tui. i. morte & passionē: qđ mōrū & passio fuit p̄cīs & cōmutatio: qđ xp̄s cōmutauit & redemit nos. Uñ hāc cōmutatiōne exprobressent & irriserent in fideles nisi xp̄s resurrex̄sset: et iō: māserūt ip̄si cōfusi post resurrectionē. Oia ista ȳba etiam p̄nt̄ esse ipsius xp̄i p̄petuū resurrectionē a p̄re qui p̄tinuit in sūnū suo. i. in mēbris & ecclia opprobiuū multay gēnūtum. Nor. qđ mōrū xp̄i dupl̄iciter dicta est cōmutatio. Primo qđ fuit cōmutatio & cambisi de vita mortali ad imor- tali. Scđo qđ fuit preciū nostre redēptiōis: s̄z iudei ignorantes hāc cōmutatiōne & resurrec- tionē ch̄risti: ideo im properabāt ip̄si morte.

**Mōrū xp̄i du-
pl̄i di-
cta ē cō-
muta-
tio.**
Benedictus dñs in eternū: fiat fiat.

**Chic p̄pheta excludit certitudinē sue p̄phet-
ie & veritatē totius p̄missionis. Uñ dicit. be-
nemis neditus sit dñs deus israel: fiat fiat: qđ certis
sime fient oia q̄ sup̄a p̄missa sunt: sc̄z incarna-
tio xp̄i & a mortuis resurrectio: & nostra redē-
ptio & glorificatio & beatitudo. Et sic videt p̄-
pheta agere gratias tanq̄ certus p̄ omnib⁹
sup̄adictis: quasi dicat: fiat fiat: & impleas
p̄missio nobis facta de omnibus supradictis
& tunc benedicemus deū p̄ talibus beneficis
receptis: sc̄z de ch̄risti incarnatione & morte &
resurrectione: & de nostra redēptione.**

**Om̄nīs refugium factus es no-
bis: a generatione in genera-
tionem.**
Dom̄usq̄ mōtes fierent aut for-
maretur terra & orbis: a seculo & usq̄ in
ultimo seculū tu es deus.
Ne auertas hominem in humilitatem:
c. nasci & dixisti conuertimini filii hominum.

CTitul⁹ oro moysi viri dei: quidā magistri hebreoy dicunt qđ moyses psonalē fecit hunc psal. & oēs sequētes usq̄ ad psal. cēlestissimū ex clusus: sed hoc est manifes̄tū falsum maxime de psalm̄. xciiii. qui incipit. venite exultemus. nā ap̄ls ad he. iiij. asserit dñ fecisse h̄sic psal. allegās illūversum & oēs sequētes: sc̄z hodie si vocem eius audieritis. Et sic sicut mentis turde illo: ita mentiū de ceteris, hoc idem

Christopolitani Ep̄i Expositio

dicit beatus h̄iero. in expositione tituli h̄ui⁹ psal. s̄z hoc nō dicit assertiuē: nisi secundū op̄i-
tionem magistri sui barrabā & cetero p̄ rabbi-
noꝝ sui t̄pis: quibus nulla fides est adhiben-
da: sicut sepius dictū est. Et b̄tis h̄iero. post
ea sc̄m p̄mūnē opinione ecclie attribuit istū
psal. ip̄si dñ rāq̄ actori. Uñ in ep̄istola ad iu-
lianū q̄ est. cvij. dicit. audi et dñ. dies vite no-
stre septuaginta anni: si aut̄ amplius octogin-
ta: & quicqđ superest labor & dolor. S̄z nūcre
stat scire quare in tit. dñ oratio moysi viri dei
ad hoc dicūt quidā hebrei qđ dñ inuenit istā
orōne factā ab ip̄so moysi & scriptā: & iō iter
posuit inter suos psal. Hoc est manifeste fal-
sum. Nā si moyses fecisset istā orationē sicut
iacet nō om̄isſet ipsam scribere: nec inferere
in li. legis: sicut script̄ cantici illud. s. cante-
mus dño glōse. Exo. xv. Et illis aliud. audite
celi q̄ loquor. Deu. xxvij. Et iō dicit b̄tis h̄ie-
ro. qđ q̄ moyses scripsit a principio generis
humani h̄ystoriā: quo homo factus sit & pec-
cauit: & quidū puniūt est: ideo attribuit ip̄si iste
psal. in quo memorat miseria generis huma-
ni: & ponit in eius titulo: oratio moysi viri dei
Sed l̄z hoc sit bene dictū: in saluo meliori iu-
dicio aliter vide mihi dicendū. Ad cuius
intellectu est notandum q̄ post̄ moyses im-
petrauerat gratiā p̄piciationis a domino p̄
illo pp̄lo q̄ peccauerat in adoratione vtilit̄
tūc fecit mirabilē orationem & pfundi simam
apud dñm. Que quidem orō est referta maxi-
mis & pfundis mysterijs & sacramentis: l̄z iu-
dei sus cecitate p̄culsi & malitia obstinatiā eā
p̄cipere nō valeat: q̄ quidē orō talis est Exo.
xxiiij. Dicit aut̄ moyses ad dñz: p̄cipiōy edu-
cam pp̄l̄z istū: & nō indicas mihi quē missur⁹
sis mehi: p̄sertim eī dixeris noui te. ex nole &
inuenisti gratiā corā me: si ergo inueni grām
in cōspectu tuo ostende mihi faciē tuā vt sc̄i-
te: & inueniā gratiā ante oculos tuos. Respi-
ce populus tuū genētē hanc. dixit dñs: facies
mea precedet te: & requiem dabo tibi. Et ait
moyses: si tu non ip̄se p̄cedas nec educas nos
de loco isto: in quo scire poterimus ego & po-
pulus tuus inuenisse nos grāz in p̄spectu tuo
nisi ambulaueris nobiscum vt gl̄ificemur ab
omnib⁹ pp̄lis q̄ habitat super terrā. Dixit au-
tē ad moysen verbi illud qđ locutus es faciā
Inuenisti em̄ grām corā me & te ip̄um noui ex
noile. Qui ait. oñde mihi gl̄ia tua. R̄dit. ego
oñde om̄ne boni tibi: & vocabor: i. noile dñi co-
rā te. Et miserebor cui voluero: & clementes ero
in quē mihi placuerit. R̄sumoꝝ ait. nō pote-
ris videre faciē meā: nō em̄ videbit me hō zvi-
uet: & itez. ecce inq̄t ē loc⁹ ap̄b̄ me & stab̄ supra
petrā: cūq̄ trāsibit glia mea ponā te i. forami
Tollāc̄ manū meāz videbis posteriora mea
faciē aut̄ meā videre non poteris. Nec abit est
oro moysi quā facit in paruo tabernaculo in

de titu
lo h̄ui⁹
psalmi

No. de
ofone
moysi,

tria p̄
timoy-
ses,

qua orōne petit moyses tres petitōes: quā rū prima est q̄ de⁹ veniat in psona ad dēducendū et dirigendū totū illū pp̄lm in terrā pmissionis. Sc̄o petit ut ostēdat deus sibi facie et diuinitatē clara visiōe. Ad hoc respōdet de⁹ p̄facie sua precedet eum: et q̄ faciet q̄ petit: sc̄z q̄ in psona ambulabit et eis: et q̄ inueniet gratiā cotam eo. Tertio petit moyses v̄ostēdat sibi gloriā suā: ad q̄ pmissit de⁹ p̄dabit ipsi oē bonū. hucusq; de⁹ pmissit ipsi duo includētia maxima mysteria cōueniētia toti generi humano. Nā pmissit q̄ veniet in psona ad deducendū et dirigendū totū genus humano. Nā sicut ille angelus pcedebat castra iudicis colūna nubis et in nocte in flāma ignis: ut viderēt et dirigeret i suo itinere v̄sq; ad terrā pmissionis: ita de⁹ pmissit venire psonaliter in carnē et ambulare simul cu ge nere h̄sanō factus hō: et facies humanitatis xp̄i pcederet totū pp̄lm tāb̄ dñe et caput: et lu mie legi euāgelice dirigeret oēs i hac vaysq; quo i triduceret oēs electos suos in celestē pa triā. Et hoc mysteriū incarnationis et dationis legis euāgelice puidit dauid in sp̄l cōcēplādo h̄mōi orationē et petitionē moyſi et pmissio nē dei. Preuidit etiā dauid qualiter xp̄s i suo aduentu debebat ostenderenobis oē bonum gratie et oīa bona sacramentorū in hac ecclē sia per gratiā: et in superna per gloriam. Et quō talia bona et talis gratia nō erat nobis dāda ex meritis nostris precedentibus: s̄z die misericordia. Per hoc q̄d ait. miserebor: cui voluer meā: preuidit dauid in sp̄l qualiter nemo po carne mortali v̄sq; quo induerit imortalitatē. Itē per hoc q̄d sequit̄: et subdit de⁹. Ecce inqt̄ loc⁹ ē apud me: puidit dauid in sp̄l qualiter humanitas xp̄i debebat esse locus et taberna culi et turris et castri diminitatis: supra quā turrim et castri oēs debebam⁹ salnari: et tueri: et fundari: ad quā petrā oēs debebam⁹ habere refugium. Et iō p̄ hoc subdit. stabit supra petrā. q.d. firmaber: supra petrā q̄ ē xp̄s. Itē per hoc q̄ subdit: ponā te in foramine petre: et ptegaz dextera mea: preuidit qualiter xp̄s oēs nos debebat reponere simul cum tota ecclēsia in foramine huius petre: sc̄z in vulnere lateris sui: et ibi nos debebat protegere dextera tua: sicut colubē ptegunt̄ in foraminib⁹ petre: et in cauerna macerie. Ostende mihi faciem tuā. Un̄ quasi p̄ h̄sic modis exponit beatus Aug. h̄ac orationem sc̄o detrini. c. xvij. Oīa ergo mysteria supradicta ipsi moyſi pmissa puidēs dō in sp̄l: et cōcēplādo h̄ac orationē fecit h̄sic psalmū: et cōcēplādo h̄ac orationē moyſi. q.d. q̄ in hoc psalmo explicat̄ to dō petit in hoc psalmo oīa illa à deus p̄misserat.

Primo qđ ipse veniret psonaliter in carnem: et facie sua precederet eos et dirigeret. Secundo q̄ ostenderet oībus suis fidelibus omnē bonū sc̄z gracie et glorie. Tertio q̄ ostēderet nobis suam misericordiā. Quarto q̄ ipse fieret nobis petra refugij: et poneret nos in foramine sui lateris: et protegeret nos dextera sua. Quinto q̄ l̄z in hac vita nullus possit videre dei per faciē diuine essentie: tñ fideles viderēt eū per faciē posteriorēm. s. per faciem h̄sanitatis: q̄ ita moyses vidit ipm in mōte Thabor: qñ vidit faciē eius resplēdētē sicut sol. Et sic exponit isti psal. Aug. l̄. de trini. c. xvij. Quis ergo facit dō in hoc psal. qui in titulat̄ oro moyſi: petit em̄ illa. Quisq; l̄z non eode ordine quo in illa orōne scribunt̄: nam primo petit ut deus recipiat sub suā refugij hominē in multiplicē miseriā deiectū: ut liberet ipm ab illa miseria. Sc̄o petit ut notifice tur dextera dei in h̄sanitate qua nos dō pte gare. Tertio petit ut repleat nos mīa sua. Quarto petit ut det nobis gloriā pmissam. Quinto petit totā ecclēsiā fidelis dirigi i hac vita per lumen grē et euāgelice doctrine: secūdū ibi. dexterā tm̄: tertii ibi. conuertere dñe: d̄rtū ibi. letati sumus: quintū ibi. respice dñe. ¶ Quātum ergo ad pmissi est notandum. q̄ xp̄s in sacra scriptura sepe dī petra refugij. Nā cōter castra fortia fundātur supra altas et fortissimas petras siue ripes. Et sic cōter per petrā et rupē intelligitur oppidū siue castrū siue loc⁹ munit⁹: qui quidē loc⁹ dī petra refugij. Et sic illud oppidū siue presidiū qđ est sitū in terra moab vulgariter dicebat pētra refugij vel petra deserti: eo qđ oēs vicine ville circūquaq; habebat̄ refugij ad illā pētra et tribulationū latronis: et ibi saluabantur et inebantur: ita paritet xp̄s in tota sacra scriptura et in psal. dī locus munitus siue pētra refugij: eo qđ totū gen⁹ h̄sanū existēt in captiuitate diaboliz i profunditatē m̄ulti plūc miseriē nō potuit h̄re aliud refugium nisi ad solū xp̄m qui ascendit in altissimum refugium crucis: et ibi. factus petra nostra aperuit foramina seu lateris et manus pedū et in forā minib⁹ illius petre posuit et abscondit nos. Et sic fuimus liberati a captiuitate diaboliz miseria hui⁹ mūdi: et hec est illa petra refugij. Et illa loc⁹ quē pmissit de⁹ moyſi in persona totius generis humani: cum dixit. Est loc⁹ apud me: et stabis supra petrā: et ponam te in foramine petre. Unde humanitatem chistū vocat locū dei et tabernaculum h̄bi: sicut plū reis dictū: est in h̄ petra factū est foramen late ris xp̄i. Un̄ exiuit sanguis za h̄ in remissionē peccatorū: in quo qđē laterē et foramine oēs fuim⁹ regenerati et reclusi. hoc ergo refugij siue in hoc foramine petre petit dō ut recipiat̄ oēs fideles: cum dicit̄ in hac prima parte Dñe refugium factus ea nobis: quasi dicat,

Y
xp̄s dī
petra
refugij

al vici
& villa,

D. Jacobi de Valentina

tu domine ielu r̄be es factus refugii sui pētra refugij & p̄sidij a generatiōe in generatio nē. D. dubius Sed est aduertendū qđ isti versus sunt transpositi quantū ad sententia. Nā secundus verlus d̄ esse prior in sententia & p̄struc tione: vñ sic debet ordinari tota sententia isto rum trium verlusi: unde sic incipit. O dñe Je su xp̄t̄ qui es dens a seculo & usq; in seculū seculi. i. ab eterno sine principio & fine p̄usq; mōtes fierent aut formareb̄ terra. i. anq; mun dus crearetur nec esset aliqua creatura: tu tñ generatiōe factus es nobis refugij & p̄sidij a generatiōe in generatiōe per carnis assumptiōnē. Et dixisti. filij hoim & oēs filij Adā couertiōni. i. reuertimini ad me vos q̄ recessistis: expulsi fuistis a paradiſo terrestri. p̄pter p̄ctiōm patrii vestri Adam: reuertimini ad me qñ venero in carnē: q̄r ego recipiā vos sub meli refugij & p̄fessiōi. Ergo dñe istu factus es refugium nobis: & dixisti oib⁹ fili⁹ s̄ adā vt conuerterent ad te: ergo non auertas idest nō repellas neceſcias hoiem. i. totum multiplicitē miseriā submersuz. Ex supradicta tñā originat̄: qui vt firmarent lūsū errorem sumpserūt occasiōne ex isto loco ad dicendū q̄ oēs ale hoim iam erāt ante mūdi creatiō nem per hoc qđ dicit. dñe refugii fact⁹ es nobis. & sequit. p̄iusq; montes fierēt zc. Ordinabantem fallo modo literā. Nā prius d̄z legi secund⁹ versus sicut dicit̄ est cū distinctione & puncto. Nā deus fuit a seculo et ab eterno p̄usq; mōtes fierēt et formareb̄ terra: sed post ea ex tpe fact⁹ est nobis refugij p̄ carnis as sumptiōnē: & qđ ita intelligat̄ iā explicat̄ i li tera cī dī. q̄ fact⁹ es nobis refugium non ab eterno: sed a generatiōe in generatiōnem. Nā Dubiū generations nō fuerūt ante mūdi creatum: sed post: vt p̄t̄. Sch. iiiij. Nam per prius fuit creatus hō: postea generauit: vt ibidem p̄t̄: ergo generationes fuisse ex tpe & non anteq; mūd⁹ fieret. Z Sed adhuc restat dubiū: si xp̄s factus est refugij nobis a generatiōe in ge nerationē sequit̄ q̄ a prima generatiōe cepit carnē humānā: qđ est falsuz. Nā verbū post. Iiij. generationes ab adā cepit carnē: & tunc factus est refugij nobis: ergo non a ḡnatiōne in ḡnatiōnem. Ad hoc r̄ndetur q̄ xp̄m esse fa ctū refugij oib⁹ fili⁹ adā Itar dupliciter. s̄ in spe vel in re: in spe & fide iam factus ē refugij ipsi adā fili⁹ suis quib⁹ facta est p̄misio d̄xpo: vt ait Aug. lib. Cur d̄e⁹ hō. Et sic est dicendū de oib⁹ patriarchis & p̄phetis Angu stimus & fidelibus usq; ad aduentū xp̄i: qui oēs fuere incarnatus: tamen iam erat eis creditus. Et sic iam erat refugij eis expectati. In cuius fide & spe & refugio credito iam saluabātur. ad heb. xj. Et q̄ p̄t̄ q̄ xp̄s factus est refugij

Christopolitani Ep̄i Expositio

omnibus fidelibus filijs adam a generatiōe in generatiōe usq; ad iudicium. Nā oēs fide les vete. test. recepit realiter in foramine petre lateris sui in die passionis & abstraxit eos & limbo inferni in die resurrectiōis. Et sic non frusta petit dñuid recipi sub hoc refugij et p̄sidiū in persona oīm tam vete. quaꝝ noui testa. cū dicit: ne auertas hoiem in humilita tem: sed recipi ipsum. Arg. x. iij. q. 6. c. xps & dep. d. iij. q. 6. Cū est aduertendum q̄ xp̄s nō solū fuit refugium spirituale oib⁹ patribus ve. testa. sed etiam tēporale. Nam pūmo liberavit Noe cum suis de aquis diluuij. Secundo abrahā de hur chaldeop: et de rege geraris et egypti: & liberavit. Jacob de ira & odio esau: & oēs filios israel de servitute egyptiaci: & de mari rubro: & de multis pe riculis deferti: et liberavit eos multipliciter tēpore iudicii & regū. Nā illemer Jesus q̄ abs traxit illos de terra egypti: liberavit genus humāni de p̄tate diaboli: vt ait apls Judas in canonica sua: q̄r Jesus xp̄s heri & hodie in seculū & in secula. ad heb. xiij. Et sic fact⁹ est refugij nobis tam t̄pale quā sp̄uale a gene ratione in generatiōne. No. de quer stione hoīma Sed adhuc restat dubiū ybi d̄x dicit conuertimini filij hoim &c. Nā post ipsum d̄b bene reperiēt q̄ deus d̄xerit per Esaiā. Derelinquit̄ impi⁹ viā suā & re uertat ad dñm &c. Et per Hieremiam. Reuerte virgo filia iuda: & per Ezechieles. Si imp̄ius egerit penitētiā &c. Sed dubitat̄ in quo loco sacre scripture aut tpe ip̄sī d̄b dñs fues rit locutus de conuersione hoim? Ad hoc res pondet̄ q̄ litera Hierony. loquitur de futuro in hoc loco: unde ait. Et dices reuertimini filij adam: & tunc nullū est dubiū. q. d. Tu dñe dices per Esa. hiere. & Ezech. & ceteros. p̄ prophetas. Reuertimini filij hominum: yñ licet hoc sit verum: tamen deus adhuc per scripturas q̄ precesserunt ipsum dñuid multipliciter vocauit fideles ad fidem: & p̄niam: & p̄misit veniam penitentiib⁹ & refugij reuertentiib⁹ & innocantibus eum: vt p̄t̄ per totū Leuiti cū: ybi ordinauit oblatides & sacrificia pro penitentiib⁹. iij. q. 6. Tē dicit Deuter. c. iij. Non illimo ast tpe reuertitis ad dñm deū tuū: & audieas vocem eius: q̄r deus misericordis dñs deus tuū non dimittet nec omino delebit: hoc idem dicit in. s. c. xx. per totum. Dicit ergo dñuid. Tu dñe dixisti in locis p̄eallegatis: conuertis hoīm siue reuertimini filij hoim: ergo nō auertas hoīm idest genus humānum: nec deūcias in humilitatem idest dejectionem & multipli cies miseriā possum & afflictum: sed re cipe ipsum sub tuū refugij: qñ veneris in car nem. i. accelerā venire. iij. q. 6. c. xps & dep. d. iij. q. 6. Qm̄ mille anni ante oculos tuos: tāq; dies hesterna que preterit. Et custodia in nocte: que pro nihil lo ha bentur eorum anni erunt,

Domine refugium.

Psalmi. Ixxix. 50. cclxliij.

CQuia supra dixit ne auertas hoilem in humiliitate emiserat: hic explicat multiplicem miseriā in qua hō fuit deiectus q̄ fuit expulsus a paradiſo ppter petrū vñ duo facit. Clio

Mikita
nā in
duob⁹
p̄sistit.
Strat q̄b ppter petrū sumus i eas deiectū: ibi,
q̄ defecimus. **C**Quādū ad prūmū est aduertit.
dū q̄b in duob⁹ cōstitutōlra muleria. Pto
brevis vita est abreniata vita. Sēcō q̄ illa
brevis vita est variata per multas erates et
infirmitates et defectus. Nam incipimus ab
infantia: et mutamur in pueritiam. Et exin
de in iuuentutē: et exinde in senectutē: et exin
de in decrepitudē: in quibus eratibus sunt
multi et varijs defectus et infirmitates et mi
serie: imo quātō magis crescent dies magis
crescent miserie. Et sic nunq̄ hō in eodē sta
tu permanet. Dicit ḡ. ppheta: ne auertas ho
minē idest ne defecias in tantā deiectōnē:
qm̄ brevis etmissera est vita eius: nā licet vi
ueret mille annis: tamen ei⁹ vita brevissima
est. Nam mille anni ante oculos tuos: idest
respectu eternitatis tue et comparati ad tuā
durationē sunt rāq̄ dies hesterna q̄ pterit et
tanq̄ vna vigilia noctis q̄ sūt tres hore: cui⁹
tēp⁹ videſ q̄ si nīl marie domiñtibus. Sed q̄
ritur quare magis dicit sicut d̄les hesterna
quā sicut dies crastina? Respondet q̄b semp
tēp⁹ futurum videtur nobis magis longum:
et tempus pteritū videſ breuiissimū ut p̄t: nā
gulosis longius videſ tēp⁹ trīs dierū a die
tous sancta vsc̄ ad pascha quā tortucessidū
quadragesime ptererit. Et sequitur: q̄ p nī
hilo habentur eorū anni etrū: q̄litera sic est
cōtrūenda: scilicet anni temporales erūt sive
sunt earum rerū que p nīhilo habētūt in re
spectu eternitatis: idest omnes anni tēpō
les idest totū tēp⁹ cōparatū ad eternitatem
est de nūero eorum que pro nīhilo habentur:
idest oēs anni sunt quās nīhilo cōparati ad
eternitatē dei: ergo tota vita homini quan
tū cungs sit longa sicut vita Matusalē est q̄ si
nīhilo respectu dei: et etiā in aliquib⁹ est ita
brevis quod mane trāseat: idest in infantia et
pueritia moriuntur: et in aliquib⁹ sicut her
ba q̄ mane floret: sed in vespere decidit et in
durat et arescit: q̄i in senectute cōsiderat
ne infirmitatē macilenti moriuntur.

**q̄tq̄. q̄
iū. ca.
hec an
tem.**

Cpost p̄baut q̄b vita hois est breuissima
et quās nīhilo cōparata ad desi: hic probat q̄
est variabilis p̄ multas miseras et defectus
et infirmitates. Nā si homo manerer semper
in eodem statu: vita brevis adhuc diceretur
bona: sed nunq̄ manet in eodem statu: quia
variatur per erates in quibus semper est ali
qua imprecatio et miseria. Nā hō i infantia est

D. Ia: de. Galen,

sine sensu pfecto et i mīla miseria et idigestio
ne: et quādoꝝ moritur ppter multas infirmi
tates q̄ accidunt infantibus: et sic nunq̄ pue
nit ad florē iuuentutē: et in mane idest in iſan tu di
ta vsc̄ ad vesp̄erā: idest vīs ad senectutē: in gnum.
Nota
qua sunt infinite egreditudines et ibi indurat et
arescit et finaliter decidit et moritur: vt pat̄ p
Aristotelē in lib. de iuuentute et senectute et de
morte et vita. Ordinet ergo sic litera: iclz oēs
anni hominis sunt de numero eōp que p nī
hilo idest quasi nīhilo habent: intantū vt ipse
hō mane sicut herba transeat: mane floreat et
trāseat vespere. i. in senectute indurat. irigat
in cadaver et arescat in cinere et totaliter pu
trefiat et corrumpat: sic etiam ergo trāseat de
estate in etate et de qualitate in q̄litatē: et de in
firmitate in infirmitatē vsc̄ ad mortē: hoc idē
habetur Job. xiiij. c. Homo natus de muliere
brevi vīnis tēpō repletur multis miseras:
qui quasi flos egredit et cōterit: et fugit velut
vmbra: et nunq̄ in eodem statu permanet.

**Quia defecimus in ira tua: et in furore Depe
tuō turbati sumus.**

di. iij. c

vīs.

gen. vi

a. ecclē

sia. xv

iij. a.

**Posuisti iniq̄tates nīras in p̄spectu tuo:
seculū nīrum in illuminatiōe vultus tui**

**Quoniam omnes dies nostri defecerūt:
et in ira tua defecimus.**

Hic reddit causam vñ enenit nobis hoc ma
lū: sc̄ et nobis sit vita nō solū breuiara: s̄ et
multiplici miseria afflita et variata: q̄i i adō
lescentia virescum: et in iuuentute floremus: et
in senectute decidimus: et indurescimus: et ares
cimus. Et sic deficim⁹ ab omni pfectiōe. Et di
cit q̄b hoc euuenit nobis ex ira diuine sententie
date in adā: q̄i dixit. Maledicta terra in ope
tuo et in sudore vultus tui vesceris pane tuo:
et de terra assumptus es: et in terram ibis rc.
Ideo ait: q̄i defecimus in ira tua. i. in senten
tia ire tue: et in furore tuo turbati sumus: q̄i
eieciſti adā de padiso: q̄t tunc p̄didim⁹ i mor
talitatē: et defecit vita nīra: et contracta est ad
durationē tēpalem: ita q̄ adam virte vsc̄ ad
nōgentos. xxx. annos: et matusalē nōngentos.
lxx. annos: et post diluuiū defecit etiā magis
vita nostra: q̄i redacta et ūcta est vsc̄ ad qua
dringētos annos: et post ea vsc̄ ad. c. xl. annos.
Et factū est in furore tuo propter petrā holū
successiue ppetrata: et sic posuisti iniq̄tates
nīras in p̄spectu tuo. i. resperasti i furore iniq̄
tates nīras oculo pannitōis et seculū nīra. i. to
tū tēp⁹ vite nīre: et oīa petrā que fecim⁹ in vita
nīra posuisti in illuminatiōe vult⁹ tui: sc̄ i lu
mine et vīsione vultus tui: q̄i non oblitus est:
immo ea punisti. Q̄i Job. xiiij. contra foliū q̄b
vento rapitur ostendis potētia tuā: et stipula
siccā p̄sequeris. Et ita digni ducis super hu
iñscemodi aperire oculos tuos: et adducere
eū teū i iudicis: qm̄ ppter petrū priūm paren

3

D. Jacobi de Valentina.

Deus
auertit
sic fa-
ciam a
petus.

etis adenati oes sumus: et facti sumus filii ire
et vindictae: qui in peccatis nascimur: et in iniqtatibus
tunc de peccatis nostris obliuiscit et auertit faciem a
peccatis nostris quoniam peccatis nostris non iudicatur ad penam: sed
tunc de peccatis nostris respicere et an oculos habere
quoniam sumus in ira sua: et ad penam intendit iu-
nare: Et sic eramus oes filii ire et sequi. Quoniam
dies nostri defecerunt: et spacio vitense quod ante
erat ppetus annus casum primi hominis: postea
fuit reductus ad centum annos: et semper fuit di-
minutus. Et sic in ira tua. I. sed in sententia ire
tue defecimus non in breuitate vite: sed in mal-
itudine misericordiarum et infirmitatum: Et ideo
et additur aranea homo comparatur.

xxxij. q.
uij. res-
currat
in glo-
de. pe-
d. uij. c.
q. et
v. q. d.
vt non
omnis

Anni nostri sicut aranea meditabuntur: dies
anno pro nostro in ipsis septuaginta anni
Si autem in potentatibus octoginta an-
ni et amplius eorum labor et dolor.

Quid suparet maledictio: et corripietur
Ubi nota quod aranea laborabat quod magnus re-
pus ad faciem telam: si tela ei est ita obilis quod
in momero destruit et frangit: ita hoc laborat per
totam vitam: ut acquerat bona ipsalia vel alijs di-
gnitatem: et in uno momento ola perdit: aut per alijs
quod caluzi: aut morte: et id dicit: anni nostri sicut
aranea. I. sicut tela aranea meditabuntur: et puta
buntur existimabuntur: non solus meditabun-
tur fruoli invariante fortune: sed et in breui-
tate vite: nam sicut aranea vivit breuius tempore: ita
non diu vivit homo. Nam dies anno propositi sunt
in ipsis. lxx. annis: et si quis eorum visus ad octoge-
simi annos et amplius vivat ultra: tunc nihil
aliquid est eorum vita nisi labor et dolor: et quare
quid veniet maledictio corripietur. I. venient
si clavis tunc infirmitates et dolores et corripint et pro-
sternunt et deliciunt hominem. Exclamat prophet
vix. c. c. a. facer Quis nouit potestatem ire tue: et pret
doubt more tuo fram tuam dinumerare.

O domine quis nouit. I. quis potest noscere potest ire
tue et potest sustinere ea: aut quis nouit et potuit
dinumerare iras tuas: et cogitare iudicia tua. scilicet
quare fecisti hominem peccabilem: et post peccatum que-
re polvisci eum tali punitione plectere et quod revo-
luisce taliter sententiam in posteros transferre: qua-
si dicat. O altitudo divinitatis sapientie et scientie
dei. Quod incomprehensibilis sunt iudicia eius
et cetera. Ita quis poterit noscere punitiones et secre-
ta iudicia tua in quibus videris explicare trax-
tuas. Et nota quod ubi nos habemus: venient man-
suetudo et corripietur In hebreo et in litera
hiero. habetur. Quid transibimus cito: et euola-
mus. Et ostendit breuitatem vite humanae: et
ideo sequitur. Quis nouit potest ire tue et
Dexteram tuam sic notam fac: et erudi-
tos corde in sapientia.

Ero.
xxviii.

Christopolitani Episcopi Expositio

vec est sedis pars preceptalis in qua ponit sebam
petitione: scilicet ut Christus in lege promissus manife-
stetur: et veniat in carnem: prout deus promisit ipsi moysi
in oratione quam dicit ptegat te dextera mea: unde di-
cit dominus deus deus per te promisisti moysi hoc dextera
seruo tuo. Ego vero cum quesierit: dñe mitte
quem missurus es: tu dixisti: ptegat te dextera
mea: et posteriora mea videbis: et inveniam tibi
filium meum Christum in lege promissum qui dexter-
a mea erit: et in eo ostendat potentiam meam
contra mundum et diabolum: et ipm faciat opera mi-
raculorum. Isti ergo filii meum videbis incarnatus
in carnem: sed essentiam divinitatis non depe-
terat.

Et veniat in carnem et noscam eum per fidem.
Et notanter dicit sic nota facit quod humanitate
videbitur clarus: sed non divinitatem quod solus per esse
est et miracula nouimus Christum esse deum. Et sic
non nouimus: similius: sed quod nouimus: quod per fidem
nam Petrus et thomas videbant humanitatem: et
sed crediderunt et percussi sunt divinitatem in ipsa
carne latente et putaverunt eum petrus: ego dico ti-
bi: tu es Christus filius dei vivi. Et cum dixit thomas
dñe meus et deus meus: hanc ergo dextera et hec pos-
teriora petebat prophetam nobis quod nota fieri
per incarnationem et predicationem. Et id sequitur: et
eruditos corde in sapientia. I. fac nos eruditos
corde in sapientia dabo nobis legem euangelicam: quod
non solus modo erudit intellectus: sed et iustificat. quod
d. prophetam: fac nobis notum filium tuum quod erudit
nos sua euangelica sapientia: et loquam nobis ad
aureo: et declareret propheta tua et totam lectionem. ad
aures nostras sicut promisisti moysi. Deinde. xviii
cum dixisti: prophetam suscitabo de medio fratrum
tuum simile tibi: scilicet in natura humanitatis: sed
dignitatem et sublimitatem in maiestate deitatis:
et ponam propheta mea in ore eius: loquaturque ad eos
quod dixerit ipsi tecum: mitte ergo isti prophetam
filium tuum ut nos erudit in vera sapientia: et non
amplius per figuram nec ceremonias legis:
hectiam dicit: quod deus promisisti moysi quod
precederet et dirigere eum.

Conuertere domine nos quoque: et depreca-
bilis esto super seruos tuos. xv. d. c.
Repleti sumus mane misericordia tua. et
exultauius et delectati sumus in omni-
bus diebus nostris. scilicet ro-
mana. xv. di-
c. ecce.

Chic ponit tertia petitio: ibi petit missam per
missam ipsi moysi per totum genere hispano in supra-
dicta oratione quam dixit. miserebor cui voluerem: et
petit dominus deus couerterat ad nos per misericordiam et pa-
titionem suam: et faciat nos filios mie et gressus: et ipse
quod ante erat nobis inaccessibilis prophetarum: fiat
nobis deprecabilis per misericordiam nos exaudiens
et gratios faciendo et utitur verbis moysi

Domine refugium.

in supradicta oratione Exod. xxxix. qd̄ dicit dñs.
 O dñe quiescat ira tua: et esto placabilis super
 nequitiam populi tui: ideo ait dñs in hoc loco
 O dñe Iesu xp̄e conuertere aliquantulum: pue
 habet alia littera: et nō amplius te auerras a
 nobis: nec repellas nos a te: sicut fecisti vscg
 modo propter peccatum pumorum parentum: et nra
 propria: et conuerte nos ad te sicut quondam
 dixisti. Conuertimini filii hominum et reuertimini
 ad me: et ego salvabo cotitiones vras. Conuer
 tere ergo et conuertetur: et esto deprecabilis
 et exorabilis: et placabilis super nos seruos
 tuos ut nostre ofones tibi sint exaudibilis et
 acceptabiles: que conuersio et reconciliationis nō
 poterit nisi per mortem et passionem tuam.
 ergo expediens mysterium tue passionis: vt se
 quatur effectus nre redēptionis: et resurge
 a mortuis: vt repleamur mane mia tua. Unde
 nota qd̄ vbi nos habemus sum⁹ replete manē
 mia tua: exultauimus et delectati sum⁹ oibus
 diebus nostris: et letati sumus p diebus tc.
 In hebreo et in lfa Hierony. habetur. Satia
 nos mane mia tua: et cātabimus et lerabimur
 oibus diebus nostris: et leuifica nos tc. Unde
 dicit Hierony. qd̄ in hac parte lxx. interpres
 frequenter posuerunt p̄terituz p futuro: et hoc
 ppter firmatatem propheticæ: qd̄ isti psal. erāt
 cantandi in ecclesia. post aduentum christi:
 post impletas propheticas. Alia ait lfa habet
 Replebitur mia matutina et exultabimus et
 delectabimur tc. Dicit ergo prophet. O domi
 ne Iesu xp̄e conuertere aliquantulum super ser
 uos tuos: et satia et reple nos mia tua mane.
 in die resurrectionis qd̄ resurges in clarita
 te et gloria tua qd̄ quidem dies resurrectionis
 mane in sacra scriptura. Et ideo dicit illa mia
 postquam ira tua et sententia regnauerat in nocte
 legis veteris. Et ideo sequitur exultabimus et
 delectabimur omnibus diebus nostris idest
 in toto tempore gratie.

<sup>pteristi p̄ tuu
ro fr̄ez
quēter
ponit.</sup>
 Letai sumus p diebus qbus nos hu
 miliasti: annis quibus vidimus mala.
 Chic ponit quartam petitionem: in qua pet
 git gliam quā dens. pmisit moysi in persona
 nri cum dicit. ostendam tibi oē bonum: vnde
 similiter hic ponitur p̄terituz p futuro: ideo
 dicit dñs. O dñe da nobis gliam quam. pmis
 iti moysi. Exod. xxxix. quando dixit: die ostend
 de mihi gloriam tuam: cui respondisti. Ego
 ostendā tibi oē bonū: ergo letifica nos gloria
 tua post tuam ascensionem. postq̄ fuerim⁹ iaz
 renonati a vetustate p̄cī: qd̄ iam nox p̄cī et te
 nebiorum mutata est in diem lucis: et maliz
 in bonum: et humilitas sive deiectio in eral
 rationē ideo letemur in illa glia. p diebus qui
 anis quib⁹ vidim⁹ mala. i. loco et recompensa
 iuste in iusticie: et malorum p̄teritorum: da nobis glo

Psalmi. Ixxix. So. cclxxij.

riam et leticiā: et felicitatē: et vertas tristitiam
 in gaudis et meroē in letiis et dolorē in refri
 gerium. Et nota qd̄ hic non solū petit gliam
 sī: sī etiā gliam corporis. Et ideo dicit reple
 mur māe: sive satia nos mia matutina. q. d. p
 tua resurrectionē consequamur: et nra am. i. resur
 ge et resuscitare tu: vt fascites nos: et ascendē in
 celum: ascendam⁹ tecū: et felicitemur illa bea
 titudine et fructioē. Et hec est intēlio p̄phete.
 lex. autē trāstulerit p̄teristi p futuro ppter rōz
 nēā dictā: sicut frequēter fecerūt i. alijs psal.
 Respice in seruos tuos et in opera tua: v. q. s.
 et dirige filios eorum. ^{c. oucs}

Et sit splendor dñi dei nri super nos: et ^{lxv. d.}
 opera manūū nraum dirige sup nos: et ^{c. nasci}
 opus manuum nraum dirige.

Chic ponit quintam petitionem qua petit dī
 rigi p splendorem ḡfē et doctrine euangelice:
 sicut pet̄t moyses cī dixit: si non tu ip̄e prece
 das: nec educas nos de loco isto: in quo scire
 poterimus nos inuenisse gratiam in conspe
 ctu tuo: nisi ambulaueris nobiscum: q. d. nū
 tu personaliter venias in carnem: et ḡfa tua di
 reteris nos: et oia opa nra nunq̄ pueniemus
 ad terminū optatum. Nā non sufficit nos esse
 redemptos et renouatos p passionem et resur
 rectionem: et regnatos per baptismū rōne cui
 participamus passionem xp̄i: sed etiā oportet
 vt habeam⁹ ḡfam pueniētem: vt velim⁹ bonū
 et cooperātem et dirigētem: vt operemur et diri
 gamur in opando et p̄ficiēte vt incepta et di
 recta opa perficiamus: sine qd̄ nec dixim p̄ce
 pta iplere: nec opa meritoria facere possimus
 qd̄ est contra pelagianos qui dicebāt hoīem
 ex naturali et libero arbitrio posse bñ opari: et
 malum vitare: et ex proprijs viribus saluari.
 hanc ergo falsam opinionem condēnans pro
 pheia petit hāc ḡfam in hoc loco et rō est. Nā
 superius oīdis naturā humāna efficiariā
 et corruptam ppter p̄cī: et pnā ad malum et
 debilem ad bonum ppter fomitē et cōcupisen
 tiam et penalitates infictas. Et sic liberū no
 strum arbitriū esse valde claudicatū: et expte
 inualidū et viciū: oportet ergo vt p̄ḡfaz ele
 uetur et adiuuetur nō solū vt viter maliū: sed
 etiā vt velit et faciat bonum: et dirigat i actio
 ne sua: et p̄ficiatur vscg ad terminū idūsue
 hāc ergo ḡfam petit p̄phā dices. O dñe Iesu
 xp̄e respice p̄sō in seruos tuos. s. ap̄losz disci
 pulos cōferendo eis ḡfam: et oia septem dona
 ḡfarum vt possint p̄dicare euangelisi oī crea
 ture et respice in opera tua. i. miracula p̄ eos
 facienda: et inter ceteras virtutes vt possint si
 deles in eccliam congregare: et tibi filios rege
 nerare: et sic dirige filios coꝝ: quos tibi in euā
 gelio et baptismo regnauerunt. Item respice
 seruos tuos apostolos qui sunt opera tua: qd̄
 tu vocasti: et regnasti eos: et ex consequenti

gratia
 necessaria.

D. Jacobi de valētſa

dirige filios eorum. Et sic p[ro]pt[er]e in hoc versi-
culo petit prior g[ra]m[maria] p[er] aplis: et ex coſequenti
pro populo regnato, et redempto: et vniq[ue] vbiſ
moysi q[uod] dixit i[ps]i ſupradicta orōne, ſeſpice po-
pulum tuum gentem hanc. Et ſic petit p[ro]pheta
g[ra]m[maria] in g[ra]m[maria]. Postea ſequitur in ſpeciali: cu[m]
ſubdit. Et ſit ſplendor dñi. C[on]Ad cuius intel-
ligentiam eſt aduertendu[m] q[uod] duplex eſt g[ra]m[maria].
C[on]gratia Quedam d[icitur] gratuata: q[uod]am gratificā. p[re]ia-
duplex datur toti ecclie, ſad utilitatem totius ecclie
ſicut eſt gratia ſermonum et linguaꝝ, interpretationis: et gratia ordinis et iurisdictio[n]is: iſta
g[ra]m[maria] datur ad utilitatem totius ecclie
ſie: ſed g[ra]m[maria] gratia faciēs datur ad gratificā
dum habetem. prima data fuit ap[osto]lo: et daſt
platis ecclie. Secunda datur ſolis ſcīſ et iustis
ideo post p[ro]phetā in ſuperiori verſu perit
g[ra]m[maria] gratuitam ad utilitatem totius ecclie
quā maxime apli habuerunt: nunc in hoc ver-
ſu petit g[ra]m[maria] gratificātem et dirigente[m] ho-
minem ad bonum agendum et implende[m] pre-
cepta et opa charitatis. C[on]Sed quia opa n[on]a
ſunt in dupli g[ra]m[maria]. Nam q[uod]am p[re]tinent r[ati]o[n]e
duplici g[ra]m[maria]. ſunt in dupli g[ra]m[maria]. q[uod]am p[re]tinent ad charitatem
a g[ra]m[maria]. p[ri]mu[m]. Et q[uod]am dirigetur in ſolum deum: et
iſta p[re]tinent ad cultum diuinum et latram:
ſicut o[ro] oblatio et adoratio re[ligio]ne. Dicunt ergo
iſta opera dei et prorimi ratione obiecti. Et iο
opera charitatis p[ri]mu[m] d[icitur] opera manuum
n[on]arum in plurali: eo q[uod] no[n] ordinant nec obli-
gant ad vnum tūm: ſed ad o[ro]es: q[uod] o[ro]es obliga-
tur diligere in affectu: et oibus ſubuenire in
effectu ſi adſit facultas. Et etiam q[uod] diuersa
ſunt opa mie: eo q[uod] diuersa ſunt g[ra]m[maria] a miseria-
rum: ſed op[er]a charitatis, circa deſi[ci]t tūm vnum
q[uod] eſt vnu[m] ſolus deus: et i[ps]i ſolus cultus
et adoratio ipſi debet. Unū ſaluator Lu. vii.
ait. Martha martha ſollicita eſt: et turbaris
erga plurimam: q[uod] vita actiuam eſt erga primos
ideo eius ſunt multa opa: ſed cōtemplativa
eius ſunt ſolum deum et cultum eius. Ideo ſub-
dit: porro vnum eſt neceſſarium. i.e. p[ri]mu[m] et
principale, ſ. cultus diuinus: ideo illa dicetur
opera plurima: iſtu[m] vero vnu[m] opus eſt ſicut
vnu[m] ſolus eſt deus: ſed q[uod] tam opa charitatis
circa p[ri]mu[m] quā ſunt latrē circa deum no[n]
p[ot] exerceri: nec incipi: nec cōtinuari: nec perſi-
ci: a nobis niſt ſit ſplendor g[ra]m[maria] dei ſup nos: qui
dirigat opus manuū n[on]arum circa p[ri]mos: et
dirigat etiam opus manuū n[on]arum erga deū
et tolendum re[ligio]ne. p[ro]pheta ſigillatim ipſorat
et petit h[ab]et g[ra]m[maria] dices. Et ſit ſplendor dñi dei
n[on] super nos ad volendum bons: et incipiēdū
i. ſuper deus dirige opa manuum n[on]arum ſup nos
et tu deus p[ro]ximos n[on]ros: q[uod] ſunt opera mie et ha-
bitat in ſplendor dñi. Et ſit ſplendor dñi dei
n[on] super nos: et opera manuum n[on]arum di-
ſplendor dñi. Et ſit ſplendor dñi dei
n[on] super nos: et ſit ſplendor dñi dei

Christopolitani Ep[iscop]i Expositio

nun[us]: et non addit ſuper nos: ad denotādu[m]
q[uod] ly opera refertur ad priuatos: ſed ly opus
refertur ad deum et cultum diuinū: ideo no[n] di-
cit ſuper nos: quia tale non fit ſuper nos: ſed
ad deum dirigitur ipsum. Quidam autem
referunt ly opera ad opera mie corporalia: et
ly opus ad ſpūalia: ſed p[ro]pria expositio magis
videtur ſatisfacere l[et]tre et rōm[an]i: q[uod] op[er]a erga deū
vnum tūm eſt. ſ. cultus diuinus. Luc. vii. Por-
ro vnum eſt neceſſarium. Miseri vero et ceci in
dei non valentes intrare in sanctuarium dei
manentes in ſola ſutura exponunt hos duos
verſus de fabricatione tabernaculi dicens
q[uod] Moyses petit ut de[us] dirigit fabricatores
et manus ad coſtruendū tabernaculum ſi no[n]
mirum: q[uod] non merent videre theſaurū inelli-
mabili clauſum in hoc psal. Tu aut[em] xpianus q[uod]
re[ligio]ne et pulsa et aperietur tibi: et age g[ra]m[maria].
U[er]i habitat in adiutorio altis-
simi: in protectione dei celi co-
morabitur.

Dicit domino ſuſcep[t]or meus
es tu: et refugium meum deus meo ſpe-
rabo in eum.

Quā ipſe liberauit me de laqueo venan-
tium: et a verbo aspero.

Contra p[ro]prio apud hebreos eſt o[ro]no ſine titulo
ſed dicunt hebrei moderni q[uod] moyses fecit h[ab]uit
psal. cōmendando diuinum refugium: offendit
q[uod] ille qui ſe committit diuinum adiuto-
rio non pot[er]e t[em]p[or]aliter perire: q[uod] probat exemplo
filiorum israel qui ſe commiſſerunt diuino ad
iuto uio: ideo fuerunt liberati a captiuitate et
per totum desertum fuerunt p[re]fecti ſub illa nu-
be: et tutati ſunt ab iſid[is] inimicorum diurnis
pariterq[ue] nocturnis: et prebuit eis deus caſto
diam angelorum ad defendendum non ſoluz
ab incurſibus hoīm: ſed etiā a veneno beſtia-
rum: et ſic ſecuri ambulauerunt inter leones et
dracones: et obumbravit eos ſcapulis ſuis co-
luna nubis. Et ſic ſaliter exponunt psalmi
iſte p[ro]prio: p[ro]tectione quā habuerunt in itinere: ſed
iſte p[ro]prio: ſic ſaliter poſſit applicari ſup[er]di-
cte hystorie: zetia poſſit exponi moraliter de q[uod] ſi
iustus de diuino adiutorio cōmitteti: tū p[ro]p-
cipalis intentio p[ro]phete no[n] fu[er]t iſta: ideo con-
tinet maiora mysteria: ut patebit maxime per
nus p[ro]pheta in hoc p[ro]prio: quam in ceteris: et iō
ro cum p[ro]prio: vel eſt idem numerus
diapsalmi: vel eſt consecutivus per
rem in materia. Et ideo dicunt iudei moderni
q[uod] q[uod] dicunt h[ab]unc p[ro]prio: incipiunt ip[s]uſ ſi a ver-
mini ſuper nos: et opera manuum n[on]arum di-
ſplendor dñi. Et ſic continuant iſtum p[ro]prio
ultimo verſu[m] p[ro]prio: precedentiſ. Sit ſplendor do-
rige re[ligio]ne. Et ſic continuant iſtum p[ro]prio
ultimo verſu[m] p[ro]prio: precedentiſ. Unde poſt

Qui habitat in adiutorio.

Psalmi. xc. fo. cclxxv.

dauid i superiori psal. incoauit r̄p̄z ut venies
 in carne fieret n̄m̄ refugii et nouificaret de-
 terā suā p̄ incarnationē z p̄dicationē: z reple-
 ret nos m̄ia sua per passionē et resurrectionē
 z lenificaret nos gl̄ia eius: et dirigeret nos et
 opa nostra p̄ splēdorē gr̄e et euāgelice doctri-
 ne sue sicut p̄misiter ipsi moysi in sua orōne
 Exo. xxxvij. Nūc aut̄ in hoc psal. vel diapsal-
 mate cōsecutine inuitat et exhortat totū genū
 h̄uānū ad istā petrā z domū refugij q̄ est r̄ps
 sub cuius tutela et refugio totū genus h̄uā-
 nū sive oēs ad eis cōfagiteg erant liberandi
 a captiuitate diaboli z ab oī h̄uāna misia tā
 copaliq̄ sp̄uālī i superiori psal. mēorata i quā
 incidenterat s̄nia data in adā. In quo psal. duo
 facit. Primo agit q̄b dicitur est. Secundo introduce
 deli confirmat̄ s̄niā z promissionē pphete.
 Et breuer p̄mittit cōplere totā p̄missionem
 factā ipsi moysi. Exo. xxxvij. Et cōplere peti-
 tionē factā i sagiori psal. Erit sedā pars ibi.
 Qm̄ in me sperauit liberato eu. Usq; est inven-
 tio et cōclusio h̄uāns prophetic in hoc psal.
 q̄ veniāt oēs et cōfugiant ad r̄pm: z p̄mittat
 se eius adiutorio et refugio: et sine dubio li-
 berabuntur ab omni miseria: s̄mo cognoscēt
 se esse liberatos: et enumerat̄ oēs miseras a
 quibus z q̄lio liberabuntur p̄ r̄pm. Unde di-
 cit q̄ oī ille qui habitat i adiutorio. i. q̄ habi-
 tat in petra refugij i lapide adiutorij ipsi⁹
 dei altissimi qui est r̄ps z commorabit̄ in p-
 tectione dei celi talis. dicit se esse liberatum.
 Unde est aduertendum q̄ oī nos habemus
 qui habitat in adiutorio altissimi z protectio-
 ne dei celi commorabitur. Hebreus i litera
 Hierony. habet sic: habitat in occulto altis-
 sim⁹ i vmbraculo oīpotens p̄manet. Et sic
 ista litera videt magis explicare sac̄m incar-
 natōis r̄pi. vñ dicit q̄ de⁹ altissimus habitat
 in occulto h̄uānitatis: et verbum dei oīs p̄ma-
 per incarnationem. Nā illa humanitas ut se
 prius dicit⁹ est: est tabernaculū et habitaculū
 diuini verbi in quo fili⁹ dei permanet ineter-
 num q̄ q̄ semel assump̄t̄ nūnq̄ dimisit: vñ
 ista h̄uānitas sicut bi⁹ r̄p̄lū dei per psonalit̄
 unionē: ita bi⁹ habitaculū oīm fideliū p̄ mysti-
 cā incorporationē z regenerationē: nam r̄ps in-
 qnātū ho est caput ecclie: et sic illa h̄uānitas
 est lapis adiutorij z petra nostri refugij z ha-
 bitaculū miseris in foramine cui⁹ petre r̄ps
 posuit oēs fideles z p̄texit dextera sua: huic
 ergo refugio dicit ppheta: vt nos cōmittam⁹
 Et ad h̄ p̄sidūs vōes nos misi⁹ pfugiam⁹: de-
 quo etiā dicit Boe. iiij. de p̄so. carm. xj. Huc
 oēs pariter venite capti⁹ quos fallax ligat im-
 probis catheus terrenas habitās libido mē-
 tes. hic erit vber requies laboy. hic portus
 placida manēs quiete hoc patēs vñū miseris
 asili. Item iste r̄ps i h̄uānitate est ille loc⁹
 et petra refugij: quā p̄misit de⁹ per moyser
 W. Ja. de Valen.

No. de
icarna-
tiōissa
cramē-
to.

Boetij⁹

in sua orōne: et est illud refugij: de quo habet
 tu est i psal. piecedēti. Ad hoc refugij exhorta-
 tur dō de⁹ cōfigere in principio h̄uāi psal.
 cū dicit km̄ nostrā translationē. Qui habitat
 in adiutorio r̄pi altissimi poterit dicere q̄ in
 p̄tectione z tutela dei celi commorabit̄. Nam
 est p̄rectio z dextera qua deus p̄ nos promi-
 sit protegere. Cūn̄ est aduertēdūm q̄ fidèles
 ponunt sp̄e suā i xp̄. Pūmo i p̄senti ponen-
 do sp̄em z fiducia suā i passionē r̄pi z sac̄is
 ecclesiæ p̄ q̄ credūt liberari ab oī p̄co. Secūdo
 ponendo totā sp̄em i celestib⁹ p̄mis⁹ con-
 temnendo terrena z hoc est se cōmittere di-
 uno adiutorio z talem impossibile est perire
 nec a diabolo superari: z hanc cōclusionē pro-
 ponit ppheta dicens. Ois ille qui habitat in
 adiutorio r̄pi filij dei altissimi. i. illius adiu-
 torio z auxilio se totaliter cōmittit. om̄ni alia
 mūdana fiducia sp̄e relicta: ille commora-
 bitur in protectione dei celi. i. celesti p̄rectio-
 ne defendet̄ z proteget̄: z per p̄nū nunq̄ peri-
 bit nec superabit̄ a diabolo: nec ab hoīe: nec
 aliqua tentatione vincetur. Et sequit̄ q̄o po-
 nit aliquis suā habitatiōnez i adiutorio al-
 tissimi: dicens q̄ ille qui vult se diuino adiu-
 torio cōmittere dicit dño n̄o ieu xp̄: sic tu
 es suscep̄tor meus: q̄ liberasti me p̄ passionē
 tu es refugij mesi: q̄ ad te pfugio vt sanes p̄
 sac̄orum medicationē: et tu es deus meus p̄
 sp̄alem cultū et adorationē. q. d. q̄ cōsiteatur
 xp̄m verū esse messiā z verū redemptorem t̄sic
 dicit z proponet in corde suo sperabo. i. totaz
 sp̄em z fiduciam meam ponam i eum opera-
 do z dirigendo mea opera i euz: quasi dicat
 quod ille vere se recommittit adiutorio chusti
 qui suscipit ipsum i redēptore et salvatorez
 z credit ipsum esse verum deum z operatum
 km̄ legē euāgelicā. ppter premium vite eterne
 z per cōsequēs credit ipsum esse verū messiā
 et etiā credit z p̄dicat firma fide q̄b ipse r̄pus
 liberauit me de laqueo venatiū z a v̄bo aspe-
 ro. Ad cuius intellectū ē notādū q̄ laqueo
 venatiū dī p̄ctū primi parentis. Nam diabo-
 lis cū dixit p̄nūs p̄rētib⁹ nequaq̄ moe-
 mini: h̄ erit sicut dū sc̄ientēs boni⁹ z malū: tūc
 paravit eis laqueo: et qn̄ ipsi comedebit fru-
 cū tunc incidenterū i ipsum: z fuerit expolia-
 ti bonis gratuitis z ligati p̄ctō z facti. capti-
 ui z serui diaboli q̄ qdē laqueus obligauit
 om̄nes posteros ad culpā. ppter transgressio-
 nē primoris parentis: egressum est verbū aspe-
 rū a deo eis data est sententia eis vt ejcerent̄
 z felicitate in presenti z in futuro priuaretur
 z ad culpā z reatis eternū z morte eternam et
 temporalē obligarentur: z penalitatib⁹. tali
 bus subderent̄. Illa ergo s̄nta et maledictio a
 deo homini p̄mulgata fuit verbū asperum z
 durū: z crudele toti ḡni h̄uāno: a quo laqueo
 z verbo aspero z s̄nta dura solus r̄pus nos li-
 berauit. Dicat ergo oīs fidelis ipsi xp̄o: ego
 liberauit. 3 iij

Spes i
xp̄o po-
nenda

laqueo
venan-
tium
z pec-
catum
ade.

D. Jacobi de Valentia

fiducialiter sperabo in eis: scz xp̄m messiam et
saluatorē legē pmissum: qm̄ p morte et pas-
sione suā liberavit me de laqueo p̄ci et cul-
tre ipsorū demoniorū venātiū, et p suā resur-
tione liberavit me a verbo aspero. 1. antē-
ba mortis eterne: et miserabili seruitute dia-
poli et miseria penalitati et dura maledicio-
ne. Quasi dicat ppheta: q̄ ista debet esse fir-
missima fides et fiducia cuiuscunq; fidelis: et
hoc est se comittere dinino adiutorio. Quasi
dicat: si cōsideris te dinino adiutorio: et cōsu-
geris ad refugium xp̄i: nō eris deceptus immo-
liberatus: et dices. 1. poteris dicere dño agen-
do gratias. nunc cognosco: q̄ tu es susceptor
meus et verū refugium meū: et dices vere xp̄pus
fuit refugium: qm̄ ipse liberavit me de laqueo
venātiū et a xbō aspero. eo mō quo dictū est
Et nota q̄ ppheta in hoc psal. pcedit cū diffi-
cultate: q̄ multotiens mutat plonā et moduz
loquēdī p synepitism: sicut multotiens acci-
dit nō solū in poetis: sed etiā in pphetais i q̄-
bus sp̄ssanci⁹ loquebās. 3. aduertat lector
et ideo est aduertendū q̄ sc̄o p̄sus p̄t ordi-
nari cū p̄imo: eo modo q̄ dictū est: vel p̄t or-
dinari cū sequētibus: ut sit sensus q̄ ille q̄ ha-
bitat in adiutorio xp̄i et p̄moratur in p̄rectio-
ne eius: ille talis p̄sequēt octo sequētes vtili-
tates: liberabis de septē pculis sequētibus
per ordinē. Nam primo dicit et poteris dicere
dño: susceptor meus es tu ic. Et liberabis de
laq̄o venātiū et xbō aspero. Sc̄o obumbria
bis scapulis xp̄i: et sub pēnis ei⁹ spabit. Ter-
cio circundabis scuto xp̄i: et sic nihil timebit.
Quarto a dextris et sinistris cadent iudei et ce-
teri infideles: tñ ipe liberabis a p̄ctō. Quinto
infideles flagellabunt multis plagiis: tñ fla-
gellū non appropinquabit tabernaculo suo.
Sexto iqr̄ angeli ei⁹ custodiēt ab om̄i pculo
Septio q̄ cōculcabit aspidē et basilici et leo-
nem⁹ draconem⁹. Octano q̄ glouficabitur in
eternitate. Et torum hoc patet sequendo li-
teram: Dicit ergo secundam vtilitatem.

Ixxv. 5
c. devo-
lati⁹.
Scapulis suis obumbrabit tibi: et sub
pennis eius sperabis.
Scuto circundabit te veritas ei⁹: nō ti-
mebis a timore nocturno.
Et sagitta volante in die: a negotio per
ambulante in tenebris: a b incursu et de-
monio meridianio.
¶ Ad eius intelligentiā est notandum q̄ tri-
pliciter potest aliqua aliq; p̄gere. Primo
p̄t q̄s inter ipsum et inimici se obijcendo et interpo-
nendo: sicut facit vacca et bos qn̄ videt lupos
venientes ad se: tunc sc̄o bos remittit filios a
tergo sive ad scapulas et obijcit selpon et mor-
tibus eius: et defendit filios cum cornu: et sic
sub vmbra scapulari bouis defendunt et p-
teguntur filii: et cū cornu bouis vulnera et lup⁹

Christopolitani Ep̄i Expositio.

et fugit. Sc̄o potest q̄s alib; p̄tegere sub alib;
recipiendo et cooperiendo sicut gallina p̄gre-
gat pullos suos sub alijs: et liberat eos a mil-
lio: et fouet et nutrit eos sub pprio calore. ter-
tio sicut qn̄ q̄s cooperit amicū suum scutu: et
obijcit scutu contra inimici. Istis ergo trib⁹
modis liberavit et protexit nos xp̄s de p̄tate
diaboli et a morte perpetua. Primo nos libe-
ravit sicut bos liberat filios suos. Nā ipse po-
xpus
suit scapulas suis in cruce: et posuit nos a ter-
no: et obijcit se morti et passioni. 2. tra dia-
beras
bolum: et recepit in se ictus: et verbera et vulne
ra inimici: vt n̄a vulnera sanaret: et cum cor-
nibus crucis p̄cessit inimici diabolū: et fuga
uit a morte et confregit portas inferni: et liberavit
morte
sanctos patres et attraxit piedam. Itaq; scat-
pulis suis protegit futuros. et cornibus libe-
ravit preteritos. Sc̄o liberavit nos sub alib;
et pēnis suis sicut gallina p̄tegit pullos suos
Nam quatuor facit gallina. Prio recipit oua
alarum gallinarū sive oua aliena sub alib;
et pennis ei⁹. Sc̄o pprio calore fonet et exci-
tat et viuiscat fets ex ouo: et ita viuiscat ml:
tos pullos: et ex alienis facit pprios: et tantū
diligit eos q̄ tota liquefit in sudore ad souē
dū pullos suos: et sic consumit proprium san-
guine et substātiā int̄m q̄ mutat voce et pdit
plumas et efficit pallida consumptio et exha-
sto sanguine et substātiā: et sic fouet filios. ter-
tio p̄tegit eos a miluis et ceteris animalibus et
nocuētis. Quarto pascit eos et dirigit in pa-
stū. Ita simili mō rps cū nos essem⁹ oua alie-
na: q̄r filii carnales ipsius Ade et mortificati
per culpā: ipse rps congregauit nos sub pen-
nis et alis suis in ecclesia: et viuiscauit nos p̄
sacramenta sua q̄ habet virtutē et calorē ex
passione et sanguine suo. Nā primo liberavit
nos per passionē: et effudit totū sanguine suū
pro nobis: vt daret virtutē sacramentis ad
sananda vulnera nostra: et sic mā sit pallidus
in cruce et nudus: ybi tantam delectationem
ōndit erga nos: q̄ torso se in nobis trāforma-
uit nostros defecus et penalitates sustinen-
do: quos defectus et penalitates in cruce feci-
ssit: vt ait apl̄us. Et sicos viuiscauit rpa-
uit. tertio nos protegit cooperiendo scuto gra-
bie et doctrine et legis euāgelice: et contra dia-
bolū ipsum scutu obijcit ad repellendū eius
incursus et ictus. Nā sicut scutum materiale
simul repellit oēs ictus inimici: et protegit pu-
gilē: ita lex euāgelica que p̄cipit oēm iustitia
et p̄hibet omne vitiū simul cū gra. vñ. donor
inimici. Et sicut lex euāgelica q̄ gra. vñ. do-
notū dicitur scutū p̄r xp̄m nobis concessum.
Trib⁹
Triplicib⁹ ergo armis p̄tegit rps filios et fi-
deles suos. Prio passionis: vt ab vli seruitu-
re liberaremur. Sc̄o armis et medela sacramē-
tis armis et scuto legis euāgelice et p̄tulsi: vt
xps f̄
armis
pterit
xps f̄
deles.

Qus habitat in adiutorio.

Psalmi. xc. 50. cclxxvij.

futura p̄tā caueam⁹: ⁊ tētationibus diaboli
resistamus et repellamus: ⁊ sic xp̄s nos libera-
uit et sanauit: et p̄terit: q̄ ergo habitat in ad-
iutorio altissimi. i. christi adiutorio se comit-
tit: et his tribus armis se munit et armat erit
semper in p̄tectione dei celi ⁊ cōmorabit: q̄ p̄t-
tectione dei vallat⁹ nō p̄t superari: ⁊ hoc est
q̄ dicit: qm̄ ipse liberauit me de laqueo venia-
tum. zc. Ideo p̄phā apostrophat ad pp̄lm si-
delem dicēs: ipse xp̄s ad cui⁹ refugū cōfugi-
st̄: et cūis armis se munīt obumbribat tibi
scapulis suis. i. vmbra culum salutare ⁊ tutu-
num p̄stabit tibi scapulis suis: si ad eūs
passiōnem recurreris: q̄ in cruce p̄ te scapulas
posuit. Et sub pénis. i. sub alis ei⁹ spabis: si
sub sacris ecclasticis te cōstitueris: ⁊ ex eisdē
mediçinā sumpseris: q̄ fōuēt virtutes ⁊ sanat
vulnera. Scuto circundabit te veritas eius. i.
ler eius euāgelica cōsidabit te: ⁊ p̄geat seu-
to sacram̄tū ⁊ articuloz ⁊ p̄ceptoz ⁊ cōfisiō-
rum ad repellendas tētationes: ⁊ illas dia-
boli: et cauenda p̄tā. q. d. ergo p̄pheta si tu
hō cōfugieris ad refugūm xp̄i: et volueris i eo
ponere habitaculū tuūm: tunc ipse scapulas
suis oblibribat tibi: et sub pénis ei⁹ sperabis
et scuto cōsidabit te veritas ei⁹: p̄t dictum
est: sicut p̄mis̄ moysi: qm̄ di. ponam te in. so.
zc. Exod. xxviij. Non tumebis: hic enumerat
oīa pericula ⁊ oēs miseriae de quibus xp̄s li-
berauit oēs cōfugientes sub vmbra scapula-
rum et alarum suarū quos proterit scuto: sue
veritatis et gratiae. Ad cuius evidētiaz est
notandū q̄ tentatio sue p̄tīm cōsistit in qua-
tuor gradib⁹. Nam p̄mo p̄cedit cogita-
tio. Seco seq̄tur p̄positio. Tertio actus peccā-
ti. Quarto p̄secutio. Cogitatio p̄parat no-
cti: eo q̄ sicut in nocte homo frequenter cadit
ita ex frequenti cogitatione et delectatiōe hō
frequenter cadit in p̄positūm peccādi. P̄po-
situz vero cōparatur crepusculo ⁊ tenebris
Nā sicut crepusculum erit et nocte: et est p̄p-
diem: ita p̄positūm erit et cogitatione: et est
prope actum et effectum: ⁊ iam imputat ad
p̄tīm. Operatio aut̄ in hac p̄tīm cōparatur diei
eo q̄ iam p̄tīm exiuit in clarum et manifestūz
p̄secutio aut̄ et duratio p̄tīm iaz cōparatur
meridie: quia iam p̄tīm no timet suam famā
Diabolus ergo p̄mo inducit hominem in cogi-
tationem peccati: et exinde detinet eum in cō-
ficiendū. Et hec sunt quatuor arma diaboli
q̄bus hoīez luadit s̄z xp̄s dedit nobis arma ⁊
scutum legis euāgeliæ continentis oēs vir-
tutes: quibus resistimus repellimus tenta-
tiones ⁊ arma diaboli. Nam in legi euāgeliæ
reperies quo non debes cogitare de mun-
do: immo oportet semper orare et quo non de-
bes peccare et si peccasti debes ad p̄niā re-
currere. zc. Et sic si legem euāgeliæ sectatus
fueris: de facile dia bolūm vinges za te repel-
leg: ⁊ ideo dicit propheta. Scuto cōsidabit

te veritas eius. i. let ei⁹ et non tumebis a timo-
re nocturno. s. cogitationibus m̄ illis nec a sa-
gitta volante in die. s. a p̄tō in actu. Nam sis-
cut arcus pellit sagittā: ita p̄positūm produ-
nit actum peccandi in clarum et manifestūm:
nec tumebis a negotio perambulante in tene-
bris. Nam p̄tīm anteq̄ p̄ducatur in clarum Notas:
negociatur et agitatur in tenebris propositū: tu di-
nec tumebis ab icūs meridianō. Ia p̄tō ma- gnūm.
tur infamiam. q. d. si munitus et armatus: ⁊ cir-
cundatus fueris scuto legis euāgeliæ non ti-
mebis istos quatūor incursum diaboli: ⁊ qua-
tuor gradus p̄tīp. Per istos ēt quatuor ter-
minos intelligunur quatuor genera peccato-
rum. Nam per timorem nocturnum intelligit
peccatum ignorantie neglecte. Et per negotiū
tenebrosū p̄tīm auaritie: per sagittam vo-
lantem in die: inrelligitur peccatum luxurie.
Per demonium meridianū intelligitur p̄tīm
superbie. Nam superbus ab omnibus vult vi-
deri: sed omnibus his peccatis et armis dia-
boli resistit lex euāgeliæ: et eorum, repellit
incursum et ictus: vt patet per singula. Per la-
quæ autem venantium possunt etiam intel-
ligi omnia genera peccatorum ⁊ tentationūz
et per verbū asperū oīa ḡna p̄secutionūm: ⁊
sic martyres in p̄mitina ecclia: ⁊ oēs viri iu-
sti fuerūt liberati de laqueo diaboli: ⁊ de p̄se-
cutionib⁹ ⁊ minis tyranorum per christum
Eadēra latere tuo mille: ⁊ dceē milia
a dextris tuis: ad te autem non appro-
pinquabit. xiij. q. i.
¶ Tolsi hoc legi cōsecutine: vbi monstrat q̄
absq̄ passione xp̄i et lege euāgeliæ null⁹ p̄o-
sterit saluari: iō dicit p̄phā ad viri iusti q̄ rā-
ta est vir⁹ passio xp̄i: ⁊ sacroz ecclasticoz
⁊ legis euāgeliæ: et donoz sp̄usanci: q̄ sicut
p̄ ipam oēs saluātur et p̄tegn̄t: ita sine ipa-
nemo p̄t saluari nec p̄tegi. Nā in pugna hu-
ius mīdi cadēt mille a latere iusti ⁊ decez mi-
lia a dextris ei⁹: s̄z ad iusti talia mala nō p̄nt
appropinq̄re: eo q̄ munit⁹ est: et p̄tectus sub
scapulis et alis: ⁊ scuto xp̄i: iō dicit p̄pheta.
O xp̄iane et vir iuste q̄ adiutorio dei te p̄misisti:
et armasti armis xp̄i: et scuto ei⁹ te p̄te-
sti in pugna huī mīdi: cadēta latere tuo mil-
le de infidelib⁹ et p̄tōrb⁹: ⁊ decē milia a dex-
tris tuis. i. oēs illuci et paganti cōcūq̄as ca-
dēt victi a dextris et sinistris a diabolo tē-
cne: et mīdo supati. Et sic oēs infideles p̄būt
Ad te aut̄ talis plaga dānationis nō appro-
pinquabit: eo q̄ diuino adiutorio te p̄misisti: et
eius armis se muniti: et iō manebis et ena-
des liber et victor. Item tu cuž iustis armis xp̄i
munitus pugnabis cōtra diabolūm et inem-
bra ei⁹ ⁊ infideles: et vices eos: int̄i q̄ cadēt
victi mille a latere tuo sinistro: et decē mi-
lia a dextris tuis. q. d. circunq̄as oēs infide-
c. q. bo
na.

D. Jacobi de Valenta

les cadent: ad te autem nullum malum appropinquarebit: sed ille sus et triumphator exhibet. Et nota quod apostoli martyres quos das vincerebat convertendo eos ad fidem sicut fuerunt gentiles: et illi caderent a dextris ipsorum. Et alios vicerent ipsaliter et spualiter. sed eos qui manerent in sua obstinatione et cecidit: et isti cederent a sinistris spualiter victi et condamnati ad penam perpetuam. Et cederent etiam victri ipsaliter: quia pro prijs sedibus expulsi sunt et ciuitas eorum incensa et regnum et sacerdotium ablatum: et una pars eorum crucifixa: et alia captiuata et dispersa: et isti ponuntur sub numero millenario eo quod fuerunt pauciores quam gentiles. Sediles autem conuersi cederent ab idolatria ad latus dextrum. scilicet ad baptismum per regenerationem: qui quidem baptis mus procederet latere dextero Christi: id est dextera pars ecclesie: et ad hanc partem cederent gentiles qui dominus decem milia: eo quod in decuplo fuerint in maior numero quam iudei Ecclesia ergo omnes sibi subiecti. scilicet iudeos ad sinistram quos in capiuitate possidet ipsaliter. Et gentiles ad dexteram quos in salubri libertate et obediencia regnos gubernant. Et video sequitur quinta utilitas.

de p.d.
iiiij.ca.
pccm. Veritatem oculis tuis considerabis: et retributionem peccatorum videbis.

Co vir iustus: et retributionem petoris iudeos et infidelium videbis: maxime in die iudicij: ubi petros et obstinati existentes a sinistris Christi mittentur in ignem eternum. Fideles autem existentes a dextris Christi secundum in vitam eternam deducuntur: et sic iustum ibi videbit retributionem petoris hoc idem manifeste videmus oculis nostris tandem spualibus quam corporibus. Nam oculis corporibus videmus iudeos per miseros dispersos et captivos sine regno et sacerdotiorum: et oculis mentis videmus eos cecos et maledictos: et intelligentia sacre scripturae praeterea a bonis celestibus alienos: et ad mortem perpetuam destinatos: et finia videmus fideles imunes et liberos: id est sequitur

reco. d. c. Quid tu es domine spes mea: altissimum potest. et susti refugium tuum.

viii. q. Non accedit ad te malum: et flagellum non appropiabit tabernaculo tuo.

Troniam tu es domine spes mea. q. d. iustus. O domine Iesu Christe: ego sum liber a tali finia: et vici os tentationes et petram: et deieci malos a dextris et sinistris: quid tu es spes mea et refugium meum et pretor sum: et munitus armis tuis: et quod altissimum posuisti refugio et fortalicio tuis quasi a mundanis eleuatum: et armis tue potentie munitionem: ideo fui in eo salvatur et liberatus: quid nullum malum culpe nec flagellum penitentie appropinquit ad te: et scilicet iusta qui habitat tecum in tabernaculo tuo salvabitur et liberabunt ab omni malo culpe et etiam flagello penitentia. Et nota etiam quod ista pectacula potest diri-

Christopolitani Epistoli Expositio.

gi ad quenque virtus iustum et fidelem. Unde dicit prophetas. O vir iustus et fidelis qui tu posuisti altissimum refugium tuum: et quoniam posuisti spem tuam in rebus terrenis et infinitis: et coram patribus: sed in rebus altissimis regelis: et posuisti Christum adiutorum tuum: et ad eum refugium configisti: ideo non accedit ad te malum culper: et flagellum persecutionis non appropinquabit tabernaculo tuo: et eccliesie in qua tabernaculum elegisti: que quidem eccliesia est tabernaculum fidelium. Unde est notandum sicut ait saluator Matth. viii. qd eccliesia dei est fundata supra firmam petram quam est Christus in altissimis montibus: qui tota spes eius et fiducia est in celestibus ubi expectat pinnum: ideo nec vestitus nec flumina possunt eam prosterne: et contra eam et licet ad tempore fuerit afflictio: in finaliter permanescit in tempore Constantini. Et hoc quod altissimum posuit refugium suis: ideo licet flagella appropinquaverit ad corpora et carnes martyrum: qui eos corporaliter occiderunt: non accesserunt usque ad tabernacula. I. ys quod ad animas et conscientias eorum: in quibus Christus residet: qui firmi et stabiles permanerunt in fide: et sic victores et triumphatores exierunt: et sic vincebant et subiecerunt reges et principes ipsi eccliesie. Et ideo licet corpora morerentur trucidarentur: in tabernaculo eccliesie nunquam fuit prostratum in persecutionibus tyrannorum et imperatorum: immo in fine ipsi tyranni et imperatores fuerunt victi et subiecti eccliesie: et sic flagellum tempore nunquam appropinquavit tabernaculo domini qui est eccliesia non ex lapidibus materialibus: sed viuis et spiritualibus constructa: nec tale flagellum potuit ad animas martyrum appropinquare: que quidem sicut sunt tabernaculum spiritu sanctum sic patet quod mille et decem milia infidelium et pagorum ceciderunt victi a latere eccliesie. scilicet a dextris et a sinistris: et in ad eas non potuerunt appropinquare: rei possent eam delere. Et ita finaliter quilibet vir iustus armis Christi munitus deiecit a dextris et sinistris mille et decem milia temptationum: et sic ad eum non potuerunt appropinquare: et quod altissimum posuit refugium suis.

Quid angelis suis mandauit de te: ut custodiant te in omnibus viis tuis.

In manibus portabunt te: ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.

Tquia promissus est auxiliu tempore oibus fidelibus confidentibus in Christo qui se divino admotorio committunt: ut dictum est superius: quod armis contra diabolum sunt passio Christi: et ecclesiastica sacraria et lex euangelica: quibus prouidit Christus suis fidelibus: et eos armavit contra in fidias et temptationes diaboli. hic autem ponit quartum auxilium que est custodia angelorum: deo tribuit fidelibus ad custodiā hominē contra

Ecclesia
funda
ta sup
xpm q
est res
fugium,

Matth.
iij.a.
Luc. ii
4.b,

Angeli
loz cu
stodis

Qui habitat in adiutorio.

Psalmi xc. fo.cclxxvij.

pericula temporalia et etiam spiritualia. Unde scdm hieronymi sup Mat. xvij. 2 km Augu. libro soliloquio. vnaq; aia hz angelis a principio sue creatiōis et natuūtatis ad sui custodiā deputatū ratione anime et ratioē corporis. Et ratio est. Nam eiusdem est facere et conservare. Cū ergo deus p̄misit diabolis homini inimicū a principiō exordio mundi: eo q; habet possidere locū quē ille per casū per didit: etiā semper diabolus conāt̄ hoīem destruere nō solū in aia: sed etiā in corpe: vellet em̄ ipm̄ interimere qn̄ est in peiori statu culpe: vt auferret ipsi locū p̄ntie et sic posset ipz̄ p̄cipitate vel alio dānū ipsi inferre p̄gnē aut squā: et quois alio mō postib; hz potestatē super elemēta c̄f̄ sit vnum corpus. Itē posset hoīem multipli affligere vt deduceret ipsum ad blasphemā vel desperationē et maxime q; homo est subiectus multis miserijs et infirmitatibus: et haber liberi arbitris claudac̄tum: vt ait Aug. ideo est ipsi necessaria custodia angelorū: vt liberet ipsum ab omnib; periculis corporalib; et etiā a tentationibus occultis et spiritualibus ne cadat in diversa genera vitiōp; ideo dicit hic: continuando literam cum superiori versu: nō acceder ad te malū: et flagellū nō appropinquabit tabernaculo tuo quare et quo adiutorio respondet qn̄ angelis suis deus mādauit. i. mādatum dedit eis de te: vt custodiāt te in oībus vīs tuis in hoc mundo et via: q; in patria nō erit necessaria custodia vbi nullū erit periculū: sed erunt angelii ad societatē felicitatis. Et describit quin et pericula a quibus liberant angelii homines. Nam primo liberant hominē: ne forte offendit pedem suū ad lapidē: per pedem intelligit pars corporeā. Nā anima a dicit caput humis q; regit corpus: sed corpus dī: pes aīc̄ q; cū corpore anima mouet et operat et exercet omnia opera: et tangit terrena: ideo deus dedit angelis homini vt ipz̄ custodiat quo ad corpus: ne ledat et offendat pedem suū: sc̄z̄ corpus ad lapidē sine aliquam corporalem lesionē et dannū. Et caueat omnia genera periculorū et dannorū corporalium: que per lapidem intelligunt. Nam si non phibet angelis custos diabolus posset hoīem ledere: aut in aquis suffocando: aut igni cōburendo aut precipitando. Unū angelus nō solū phibet diaabolis et cohiber eius potestate hō hoīez; s̄z̄ multiplicita via hoīem instruit et caui redit ne in hīmōi picula incidat: vt multiplici colligim̄ exēplo: iō subdit. in manib; portabili te: ne forte offendas ad lapidē tuū. Unū nota etiā q; sensualitas que dī pes anime primo ledit et vincit a lapide tentatiōis. Et exinde volūtas rōnalis consentiendo sensualitatē ledit et vulnera et culpa a qua lesione preservat ex custodia angelorū. Itē per lapidē p̄t intelligi xp̄s quem offendimus quotienscumq; peccamus,

Super aspidem et basiliscū ambulabis: et concubabis leonem et draconem. De pe. di. ij. S.
 Sed q; custodia angelorū nō solū liberata ecōtra periculis carnalib; sed etiā piculis culpe spi rōrio et. ritualis aīc̄ describit hic q̄tuor pericula si oppo ne mala a quib; aia ledit q; designant p̄ qua nitur. aspis. basiliscus leo: et draco: quoq; noia gedit diabolus. Nā ipse dī aspis: in quantum redit hoīem surdi et cecū p̄ peccatu. Nā ponit caudaz vitiōp; in aurē hoīis: ne audiat voces incantatiis sapienter: id est ne audiat exhorta q̄tnor tiones et doctrinā euangelicam. Et super oīu mala alos ne videat: et ne conuertat. Dicit etiā basi: qbus luscus inquantū suo veneno inficit hominē in aia le peccato. Dicit autē leo inquantū irascit. Dicitur, citur draco inquantū occulte insidiat. Itē dī aspis inquantū inducit ignorantiā crassam: et perpetratā. Dicitur basiliscus inquantū inducit luxuriā: et inficit concupiscentiā hominis et incitat ad luxuriā. Dicit leo inquantū incitat ad irā et superbiam. Dicit draco inquantū incitat ad auariciā et ambitionē: que omnia denorant hominē. Per oppositum autem angelus custos occulte persuader et consultit hominī: vt caueat huiusmodi peccata et restat temptationibus diaboli. Ideo dicit in litera: nō solūq; offendat ad lapidē pedē tuū cī auxilio et custodia angelorū: sed etiā sup aspidem et basiliscū ambulabis: et concubabis leo nem et draconē. i. oīa ista genera p̄ctōp; et tentationis vices et superabis cū presidio et em stodia angelorū. Notandum est q; totū istum ordinē tenuit diabolus qn̄ voluit ipsum p̄tm̄ tentare. Nā ipse fuit basiliscus inquantū ipz̄ voluit nisi peccato gule: q; non ausus est ipm̄ tentare de luxuria. q; sciebat ipm̄ nō ēē conceptus in originali p̄ctō: vñ inest nobis feditas libidinis: et p̄cupiscentia carnis: ideo vñ voluit ipm̄ tentare de gula: sicut tentauit adam et exinde posset iducere ad alia peccata carnis. Echo fuit leo inquantū tentauit ipm̄ de yana gloria: et superbia: qn̄ dirit: mitte te deo sum: et nō solū ibi fuit leo: sed etiā basiliscus et aspis q; voluit ipm̄ inficer ignorantiā dispostis heretice prauitatis qn̄ allegavit ipi superiore versum. s. angelis suis deus mandauit de te rc. Nā sicut indurit ignorantiā et heresim in primis parentib; falso interpretando verba dei que dixerat: qua hora comederritis morte moriemini: et diabolus falso interpretatus est dices. nequaq; moriemini: s̄z̄ eritis sicut dī sciētes bonū et malum ita pariter ipse diabolus conatus est peruertere: et falso interpretari dictū et scripturā sp̄lissanti cū al legavit xp̄o istū versum. s. angelis suis rc. et hoc multipli. Nā hoc nō erat dicti decapite xp̄o cī nō indigeret custodia angelorū: q; erat custos eoy et dñs scdm̄ cōmūne opinionē: sed

Augu.

V
Angeli
nos ab
his p̄
culis li
berant
Aia dī
caput
hoīe.

D. Jacobi de valentia

hoc dictum erat de hoīe viatore tc. immo in-
ducebat maiore heresim & cecitate ignorātie
& venēsi. Nā custodia angelorū data est ho-
mini ad cauēdū ea que nō sunt in potestate
hominis: & marime a documentis diaboli tā
corporalibꝫ & spiritualibꝫ: sed nō ad caue-
dū ea que sunt in potestate & libero arbitrio
hoīis: s̄z seipsum occidere est in potestate ho-
minis & in suo libero arbitrio: ideo tunc ange-
lus nō liberat hominē a tali periculo corpo-
rali: postq̄ homo possit cauere: quia angel⁹
solū datus est ad prohibendū extranea per-
icula non p̄p̄ia: q̄ iam liberū arbitris & na-
turalē appetitum essendi & permanēdi habet
vnuſquis ex natura. Et sic diabolus ergo vo-
lebat decipere christum: allegandū illam scri-
pturā & falso modo interpretādo: q̄ deus mā-
davit angelis: vt custodiāt hominē in omni-
bus vijs suis a piculis extraneis corporalibꝫ
& non a proprijs periculis: q̄ iam habet libe-
ri arbitriū naturalē appetitū se custo-
diendi a p̄p̄ijs periculis: & isto modo diabo-
lus decepit herem monachū egyptiū qui se
ipsum in putes precipitauit & narrat cassia-
nus in collationibus patris. Sed oī est notā-
dū: q̄ deus nō solū deputauit angelos ad cu-
stodiā particulariū hoīm: s̄z etiā cuitatiū re-
gnorū & communitatū & totius ecclie: sic
nō solū dedit ecclie merita passionis xp̄i: ut
sacramēta & legē euangelicā in dorē ut se de-
fendant a diabolo: sed etiā dedit ip̄i custodiā
angelorū vt eam defendant & liberēt a tyran-
cuso & inimicis & infidelibus & hereticis q̄ sunt
diut ciuitate; regna.

Angeli vt eam defendant & liberēt a tyran-
cuso & inimicis & infidelibus & hereticis q̄ sunt
diut ciuitate; regna.

Noī de prima persecutio fuit synagoge: q̄ intelli-
gitur per aspidem: conati enim sunt iudei p-
cutere ecclie cecitate & ignorantia in princi-
pio: & sic persecuti sunt aplois: s̄z petrus per
angelū liberatus est de carcerebus: & sic ange-
li liberarunt aplois de manibus iudeorum in

prima persecutione. Sed infestauit ecclie s̄z
leo: s̄z impetus tyrānoꝫ: sed in fine liberata
est tempore Consta. opere angelorū. Tertio in-
festauit ecclie basiliſcus. s̄z prauitas here-
ticorū que suo veneno multos fecit & saucia-
uit: sed multipliciter fuit liberata per docto-
res. Quarto infestabit eā draco antīxp̄o: & ce-
sus hypocritaz: erit eī antīxp̄o simul aspis
& basiliſcus: leo & draco: s̄z iudeo & heretic⁹
& tyrannus & hypocrita: & sic infestabit ecclie s̄z
sed non totalē delebit: immo ministerio ange-
lorū in fine cōminuetur & interficiet: ecclie a
p̄ualebit & triumphabit. Et iō ad h̄c intel-
lectū applicat tota līa predicta. Unū p̄pheta
apostrophat ad eccliaz xp̄o dicēs. O ecclia q̄
altissimū posuisti refugiu tuū & spē tuā i xp̄o
iō nō accedet ad te malū & flagellū p̄secutiois
nō appropinquabit tabernaculo tuo: q̄m an-

3
**Inimi-
ca ecclie**

Christopolitani Ep̄i Expositio

gelis suis deus mandauit de te tc. Et sic sup-
aspidem & basiliſcum ambulabis tc. i. cl̄ au-
xilio angelorū tu vices & superabis malitiaꝫ
iudeorū & venēti hereticorū: & culcabis super
biā tyrannoꝫ & tue ditioni substicies & con-
culcabis iniūtūtū antīchūtū & suos sequa-
cūtū & fautorū: q̄ finalē oēs vices nō solū spi-
ritualis: s̄z etiā tpaſt. Nā porte inferi non pre-
ualebūt aduerſus eccliaz: q̄ l̄ fluctuabitū
nunq̄ submergeſt naūcula petri. Nā semper
custodia & ministerio angelorū liberabit.

Qm̄ in me sperauit liberabo eū: p̄tegā rig. q.
cum quoniam cognouit nomen meum. ca. qis
Llamauit ad me & exaudiāt eum: cum ita.
ipso sum in tribulatione: eripiam eum & ty. q.s.
glorificabo eum. renerti minii.

Longitudine dierum replebo eū: & ostē
dam illi salutare meum.

Chic p̄pheta ex p̄te & in p̄fona xp̄i p̄mittit trit. q.
adimplere oīa supradicta in p̄o. p̄cedenti rīn i. S. p.
isto. Ad cui⁹ eudentiā est aduentū q̄d medīs
p̄pheta dō cōtemplando orōnē moysi & pro-
missionē a deo ip̄i factā p̄cuidit totū myste-
riū incarnationis & n̄e redēptionis: & iō fecit
psalmi precedentēs: in quo fecit illas quinq̄
petitiones: puta vt xp̄s acceleret aduentū suū
vt fieret nostrū refugiu. Et ne repelleret nos a
suo refugio: sed liberaret nos ab omni mis-
eria. Et in prima p̄te hui⁹ psalmi innuita ut to-
tū genus humānū & oēs vt p̄fugerent ad hoc
refugiu in quo oēs debebāt saluari & ab omni
misera liberari: vt supra ostēsum est: q̄ si in
orōne & cōtemplatione fuit ip̄i reuelatū: & ite-
rū eī certitudine fuerūt reuelata ip̄i omnia
p̄missa que petierat in psalmo precedenti: et
que dicerat in prima parte hui⁹: ideo in hac
vltia: parte introdit xp̄s loquentē & cō affir-
matione p̄mittente adimplere oīa que p̄mis-
sit moysi in illa oratione. Exo. xxxij. & etiam
oīa que petit dauid in psalmo precedenti: et
oīa illa que p̄missit dauid in hoc psalmo cui
q̄ diuino adiutorio se cōmittēt. Uhi dixit xp̄s
qm̄ sperauit. q̄. d. ego. p̄missi. moysi q̄ ego ve-
nire in carnē ad liberandū genus humānū: &
p̄missi ostendere ip̄i gloriā meā: & p̄missi mi-
sereri venītibus ad me. Et eos reponere in fo-
ramine petre. Et p̄missi eis ostendere humani-
tatem meam. Et omnia ista tu dauid petiſtū
in p̄fona totius corporis mystici in psalmo p̄-
cedenti: & oīa ista tu p̄missisti vñētibꝫ ad me
& cōmittentibꝫ se adiutorio meo. Nam p̄missi
eis q̄ ego obſtrārē eos sub scapulis meis
& p̄tegērē eos scuto & sub pēnis meis & libera-
rē a timore nocturno: & a sagittavolātē ē die &
a demonio meridiano tc. & iō dico tibi & p̄mit
deo po-
tu p̄sulisti ē hoc p̄o. dico tibi q̄ talis ȳ inst-
nenda. Spes ē
nō erit deceptioꝫ: immo liberabo eū ab omni mi-

Qui habitat in adiutorio.

seria: quoniam in me speravit, id est se commisit meo
 adiutorio et refugio per spem firmam: et prega-
 eum sub scapulis et aliis et scuro meo: et hoc quod
 cognovit nomine meum per fidem: quod est Iesus. id est
 saluator: id est quod cognovit et confessus est me esse
 per suum deum et hominem et saluatorem remissum in lege
 promissum. Insuper eradicandam est in omni petitione:
 eo quod clamauit ad me cum deuotione et charita-
 te: et ideo ero cum ipso in tribulatione quod veniam
 in carnem sicut promisi: et eripiam eum de captiu-
 tate diaboli: et oibus miseriis supradictis et
 corporalibus spirituibus: et etiam glorifi-
 cabo eum in die iudicij resuscitando in corpus
 gloriosum: sicut liberatur ab omni miseria corporali
 s. ab oib[us] infirmitatibus et mortalitate et passi-
 bilitate: quod corpus gloriosum est liberum ab
 oibus supradictis: et sic longitudine dierum re-
 plebo eum: quod vivet in eternum in patria celesti:
 eo quod erit immortalis et impossibilis: et ostendam
 illi salutare meum. Nam per oculos corpo-
 reos videbit humanitatem meam: et oculis men-
 tis videbit facialiter diuinitatem: sicut erit pse-
 cte beatus: et sic non erit frustra et defensorio
 suo. Nam sicut in vita sua credit et sperauit
 in me et habuit fidem: spem: et charitatem: ita in pa-
 tria habebit claram visionem et protectionem et
 frumentum de me: in quibus consistit vera felici-
 tas. Ex supradictis potest patere cuiuscumque di-
 ligenter consideranti et speculatori quod dauid fecit
 psalmum precedentem et istum sequente contemplan-
 do orationem moysi ad permissionem ipsi a deo fa-
 cit. Exodi. xxiiij. Nam in psalmo precedenti ob-
 petit ea que fuerunt promissa in illa oratione: et
 in ultima parte huius psalmi introducit Christus
 ova supradicta confirmans et adimplens promis-
 tentem: sicut in veritate Christus adimplevit in suo
 aduentu per suam predicationem et passionem et resur-
 rectionem et ascensionem. Et ideo nos in hac ec-
 clesia yltera sensum propheticum caramus istum
 psalmum quorundam moraliter in cōpletouo: qui
 continet nos cōmitemus adiutorio Christi: ut post
 nos redemit: velut nos liberare a tentatio-
 nibus inimicis: et totaliter in sua gloria collo-
 care: et etiam in die iudicij cum sua sanctis in ce-
 lo glorificare. Ex hoc psalmo colliguntur
 nouem conclusiones. Ex prima conclusione: quod qui-
 cumque habitat et cōmoratur in hac ecclesia mi-
 litanti per gratiam sub protectione Christi liberabi-
 tur a laqueo peccati et a sententia aspera da-
 ta in adiutorio et a verbo et sententia aspera que da-
 bitur damnatis in iudicio: sed dicet. Ita maledi-
 ci in ignem eternum. Secunda conclusio: quod qui
 cunq[ue] habitat in hac ecclesia sub protectione
 Christi erit obvium et septus scapulis et
 sub aliis Christi: Nam Christus in die passionis po-
 nuit scapulas in cruce obvibrans et protregens
 fideles: obijcens corpus contra diabolum: et
 sicut vacca protegit filium a tergo obijcens
 se contra lupum. Tertia conclusio: quod Christus pro-
 fit et liberauit fideles suos in cruce: sicut gal-

Psalmi. xc. 50. ccclxxviij.

lina liberat et protegit pullos suos sub aliis.
 Nam sicut gallina primo recipit ouas alienas
 Secundo vivificat ea proprio sudore et san-
 guine. Tertio liberat de ynguis milui. Quar-
 tio pascit eos et dirigit in pastu: ita pariter Christus
 receperit filios quos adam carnaliter genuit
 mortuos in peccato. Secundo eos proprio
 sanguine vivificavit et fouit. Tertio eos de
 raptu diaboli liberauit. Quarto eos primum
 tabernaculo ecclesiastico: cum sacramentorum et cibis
 spūali sacre scripture pascit et nutrit. Quar- 2c
 ta cōcluſio: quod habitat in hoc diuino refugio et
 tabernaculo ecclesie non timebit a timore no-
 curno: id est a peccato cogitationi si nec a ne-
 gocio tenebroso: id est a peccato proposto: et de
 liberato: nec a sagitta ambulante in die: id est
 a peccato in actu commisso nec ab incursu et
 demonio meridiano. id est peccato male con-
 suetudinis. Item non timebit a peccato ne-
 gligentie: nec auaricie: nec luxurie: nec super-
 bie: que sunt arma quibus diabolus sauciat
 hominem. Et ratio est. Nam ecclesia haberet
 contra ad deltruenda et delenda omnia supradic-
 ta peccata. Quinta conclusio: quod omnes 5. 2c
 iudei et infideles cadent vulnerati et sauciat
 veneno peccati a dextris et simistris ipsius
 iusti fidelis: tamen non appropinquabit 5. 2c
 iusto talis pestis. Sexta conclusio: quod quia 5. 2c
 refugium ecclesie est fundatum super altam
 petram qui est Christus ideo malum culpe et penale
 eterne nunquam accedit ad virum iustum in illo
 refugio et tabernaculo habitantem. Septi- 5. 2c
 ma conclusio: quod vir iustus habitans in taber-
 naculo ecclesie non solum liberatur a pecca-
 to et pena eterna per ecclesiastica sacramen-
 ta: sed etiam literatura periculis corporalibus
 et dirigitur in hac vita per custodiā angelorum. 5. 2c
 Octava conclusio: quod vir iustus habitans
 in hoc refugio dei conciliebat aspidem: et ba-
 siliscum: et leone et diaconem: id est yicerum supra
 bit cecitatē et venenuz luxurie: et iram et auar-
 citā diaboli: quia nec ista virtus: nec diabolus
 poterunt iusto per ista virtus nocere. Nonna- 5. 2c
 conclusio: quod quilibet vir iustus qui in uoca-
 Christi nomine dominum. Iesum: et confessus fuerit
 liberabit ab omni malo: et Christus proteget eum sub
 aliis scapulis suis: et repudiet eum in omni tribula-
 tione et petitio: et glorificabit eum Christus post hanc
 vitam: et tandem dabit ei vitam eternam. Ex supra-
 dictis patet: quod dauid in hoc psalmo nil aliud
 vult innuere: nisi ostendere quod ille qui habi-
 tet in adiutorio: et sub gratia Christi commovatur
 sub protectione eius: et totaliter ponit spes suam 2
 in eo: ille talis cōsequetur septem bona vel octo. 2
 Et liberabit de septem periculis. Nam primo li-
 berabit de laqueo yenantium demoniorum: et a septem
 ro quod dicet damnatis in die iudicij. Secundo Christus

Psal-
 mi ep-
 loga
 j. co-
 clu.

5. 2c

5. 2c

Z
 speras
 in dno
 liberat
 a septem

¶ Jacobi de valentia Christopolitani Ep̄i Expositio

obumbrabit ipsum scapulis suo in cruce: et coquet sub penis talis suis: et viuiscabit et fouebit: et nutrit: et custodier eū sicut gallina pullos suos. Tertio circūda bit et p̄teget eū scuto legis euāgelice et ecclesiasticorū sacramētorū. Et sic non timebit atimore nocturno p̄trop̄ et rētationis. Quarto q̄ mille ex indeis: et decem milia ex gentilibus et sarracenis caident a latere eius vulnerati p̄tō origiali et actuali: tñ ad eñ nō appropinquabit illa p̄fis. Quinto infideles multis flagellis corporalib⁹ et spirituab⁹ flagellabunt: que flagella nō appropinquabit ad tabernaculū et altis simili refugii fidelis. Serto q̄ dabit angelos et spiritualē custodiā fidelis: ut custodiā eū in oībus vīis eius. Septimo q̄ oīs fidelis abulabit sup aspidē et basiliscū: et cōculeabit leonem et draconem. Octano q̄ finaliter post hāc vītā xp̄s glorificabit omnes iustos in lōgitudinem dierum et vitam eternā. Et in his supradictis consistit tota sententia et intelligē

pc̄.d.c.
l.i gl.r
de pse.
d.h.c.
accesse
runt.

Pre nos tuo altissime.
Ad annūtiandum mane mīam
tuā: et p̄itātē tuā p̄ noctem.
In decachordo psalterio: cum cantico ī
cithara.

Cantulus cāticū psalmus in die sabbati: de autē cantici psalm⁹: q̄ simul cantabat voce h̄bana et instrumētis musicis. s. psalterio et cithara: addit⁹ asit ī die sabbati: q̄: tali die cantabat: sed hic nō exprimit eius autor nec materia: sed cōmuniter dicit hebrei moderni q̄d moyses fecit h̄uc psalmū p̄ b̄nificio creationis idēo cātabat ī die sabbati: eo q̄ tali die querit deus ab oī ope q̄d patrarát: de quib⁹ operib⁹ s̄t memoria in hoc psalmo. Rabbi chām hiyero dicit q̄ Adā harison fecit h̄uc psalmū nō q̄ ipse fecit: sed q̄ dāvid fecit ī p̄sona ipsi⁹ Adā: et sic adā loquit̄ ī isto psal. s. psona toti⁹ posteritatis: cui⁹ cāz assignat. Dicit em̄ q̄ adam fuit creatus ī die veneris quasi hora r̄a tertia: et peccauit hora vndecima. Et hora xij. fuit expulsus et ad mortē cōdēnatū: sicut mā sit ī fletu et planctu p̄ totā illā diē noctē vſq̄ ad diem sabbati et mane: in qua fuit ipsi renissa culpa: et ad p̄fiam recept⁹: et tñc incepit cōsiderare opera dñi. s. uniuersitatē creaturarū: et sic factus let⁹ ī dei sabbati: incepit canere et psallere dicens. Boni est p̄fiteri dño: et psallere nomini tuo altissime. Et dicit vltra q̄d adam preuidit ī spū totū discursu filiorū s̄torum vſq̄ ad messiā: cuius regnū debebat exaltari sicut vñicornis: et maxime prosperari ī multitudine filiorū. Et sic glossat istum psalmum de tpe messie ei prosperitate eius. Cuius positio h̄ sit aliqualiter vera ī quan-

tum dicit q̄d iste psalm⁹ et oīs sequentes vſq̄ ad. C. loquuntur de tpe messie: tamen dicte falsum et erroneū: inquantū q̄d est īā preteritū expectat futurā: et hoc accidit: q̄i nō est plātus ī domo dñi p̄ baptismū: et siēnō potest florere ī vera intelligētia sacre scripture: vt patebit infra. Et ideo estd cendū q̄d dāvid fecit h̄uc psalmū sicut oīs alios: in quo ī trudit̄ ad loquendū ī p̄m adā mysticū. Ad cui⁹ evidētia est primo notandū et aduertendū q̄d iste h̄o mystic⁹ incipiens a p̄mo hoīe put habebat fidē xp̄i habuit suas etates: sicut dīctū est ī p̄logo: vita similiter ipsa lex diuina put incepit ab adam vſq̄ ad iudicium habuit sua secula et suos dies. Et ī tota vltima etas sc̄z t̄pis gratie ī quo venit xp̄s dī etas vltima ipsius hōlysel ip̄ s̄tus ecclēsie ī hac vita Et dī senectus ei⁹. s. iustus hoīs mysticū: qua senecte iste h̄o fuit p̄spēratū et exaltatus per gratiam xp̄i. Et dī p̄spēratū ī sua senectute: cī ī tota sua iunctūtē ab expulsiōne p̄ radisi vſq̄ ad aduentū xp̄i semp fuit a diabolo multipliciter afflictus. Itē ī vltima etas dī etiā sabbatu ip̄sī legis: ī quo sabbato q̄e uit iste h̄o mystic⁹ per gratiā: et fuit exaltatus et redēpt⁹ per misericordiā: et de captiuitate dūctus. per oppositiōni diaboli cū suis mēbris et toto cētū infidelū que dī cūtias diaboli fuit deiectus et p̄strat⁹ p̄iustitū. Ut xp̄s ad hoc venit cū humilitate: et deſeret et deponeret suos perbos per iustitū: et exaltaret et vocaret hūtles per p̄nīam. Et hoc ī vnum de maiorum operibus que fecit deus. Et sicut redēptio fuit exaltatio humilis et depressio superborū et de hoc mysterio h̄go maria fecit illud cātīdū q̄d incipit. Magnificat aīa mea dñm: q̄d q̄ cāticō fac̄t̄ est iste psal. v̄t p̄tatebit. Nā p̄iū dēs dāvid ī spū qualiter xp̄s ī suo aduentū hoc ī vltima etate que dī sabbatu mīsi ī se necta hoīs mysticī redēptōt̄ nōst̄ xp̄s debebat deſerere et p̄sternere diabolū cū tota eius mēbris per iustitū: et debebat exaltare, humileb̄: et facere eos mēbra sua p̄ misericordiā. Cantat ergo dāvid ī hoc psalmo mīam quā xp̄s exaltauit ecclēsiam et hūtles fideles suos post multas et magnas p̄secutiones: et matie decantat p̄spēratē ecclēsiae et iustitū et punitiōnem qua puniuit et deppressit superbos in deos et tyrannos p̄secutores ecclēsiae. Hāc ergo iustitiam et hāc mīam decantat dāvid ī hoc psal. ī quo duo facit. Nā p̄iū p̄mittit hanc mīam et iustitiam cantare ī aduentū xp̄i ī p̄sona ip̄sī hoīs. Scđo reddit causam ibi. Qm̄ delectasti me dñe. Quantū ad primū dicit. Tēpū Bonū est confiteri dño. i. iustiz̄ et dignit̄ et de ḡre br̄ inane, mine Jesu xp̄e: et psallere. i. cum instrumētis musicis cantare nomini tuo Jesu altissim e. Ad cuius intellectum est notandum q̄d cōsum tempus

Easle
Ḡis seu
hōdei.

Nota.

Tēpū
gr̄e br̄
inane,

Bonum est confiteri.

Psalmi. xcij.

50. cclxxix.

tum tempus ḡe d̄r maner respectu legis vete,
 que dicebat nō: in qua iste h̄o m̄sticus non
 poterat cantare canticum letitie: eo q̄ erat in
 afflictione peccati & iustitiae cōdēlatus: s̄z
 in tēpore ḡe q̄ iam est dies iā cantat cantu-
 cū letitie liberatus per grām & misericordiaꝝ
 xp̄i. Et ideo subdit p̄pheta ad annunciatū
 mane misericordiā tuā. Quasi dicat: q̄ bonū
 est canere & psallere & annūciare in mane. i. in
 die ḡe annūciare misericordiā xp̄i: quia libe-
 rauit nos de p̄tate diaboli: & exaltauit nos p̄
 grāz: & sequit: & veritatē tuā per noctē. Unde
 nota q̄ veritas hic sumit p̄ iustitia. Nā sicut
 verū siue veritas d̄r adequatio rei ad intelle-
 ctū & ecōtra inquantū intellectus nō deviat a
 recta iustitia d̄r inquantū nō deviat a recta
 dīne & illa iustissima regula: nullū bonū irre-
 munera tū & nullū malū impunitū. Et q̄d tibi
 vis: alteri fac: & q̄d tibi nō vis alteri nō facies
 q̄d est vñ principiū naturaleꝝ & moraleꝝ: iō
 tunc iudicū b̄verum quando est iustum non
 deniās ab illa regula. Et sic p̄itas d̄i iustitia
 Et ideo dicit hic ad annunciatā veritatem:
 s̄z iustitiae per noctē. i. tempore legis. S̄z me-
 lius est q̄d per noctē intelligat dies iudicij in
 quo iudicabunt superbi & infideles ad dāna-
 tionē p̄petuā & noctē inferni. Et etiā p̄ istā no-
 cē intelligit totū tēpus ab aduētu xp̄i usq; ad
 iudicij: q̄d quidē tempus sicut d̄r dies respe-
 ctu fideliū: eo q̄d receperit lumen & ambulat
 in die: ita idē tempus d̄r non respectu iudeorū
 modernorū: qui nō recipiendo xp̄m perdide-
 rit lumen fidei q̄d ante habebat: & ceciderit in
 cecitate & ignoratiā. Et sic ambulat in nocte.
 Et sic sicut nos per misericordiā suimus illu-
 minati: ita illi per iustitiae fuerunt occecati et
 obtenebrati ppter suam superbiam: & malizi-
 tam & iniūdiā: q̄r occecauit esomaliitia eoz:
 ne intelligenter sacramenta dei. q̄r noluerunt
 esse humiles: sed superbi. Dicit ergo dauid
 in persona totius ecclesie siue corporis mysti-
 ci. Bonum est cōfiteri dño zc. idest iustum erit
 annūciare misericordiam tuam in mane: id
 est tempore gratie: in quo illuminasti et exal-
 tasti humiles per misericordiā. Et bonuz erit
 iam cantare & annūciare veritatē. i. iustitiae
 tuā per noctez iudeorū in qua occecasti eos et
 defecisti per iustitiae. Etiā est notandū q̄sicut
 per mane intelligit totū tempus gratie: ita p̄
 noctē vōt intelligi totū tempus vēteris
 Nam sicut nos cantamus misericordiam dei
 quā recepimus: ita illi cantabāt veritatē quā
 p̄phetic prenunciabāt. Item etiā per lymane
 p̄t intelligi tempus p̄speritatis & per ly-
 noctē t̄p̄ aduersitatis. Quasi dicat: q̄ bonū
 est confiteri dño ad annunciatū misericordiaꝝ
 sine iustitiae in t̄p̄ aduersitatis. & veritatē
 subdit. in psalterio. Ostēdit q̄lo iste cantus &
 annūciatio cantabit: & fieri cum duobus in-

strumentis musicis: s̄z in psalterio decachor-
 do: idest in psalterio. x. chordaz & cithara si-
 mul cum cantico humano. Ad cuius intel- Nōta.
 lectum est notandū sicut dictū fuit in princi-
 pio q̄ psalteriū est instrumentū musicū qua-
 dratum habens. x. chordas. Et cithara est in-
 strumentū triangulare habēs quatuor chor-
 das principales. Est verum q̄ in hoc versu he-
 bri faciūt differentiā inter psalteriū et deca- Dīa
 chordum. Nam dicunt q̄ decachordum est in int̄psal-
 teriū. x. chordaz: & psalteriū est multaz teriū &
 chordaz. Cithara aut̄ est aliud instrumentū deca-
 triangulare: & ideo in hebreo ponit dictio cō chordū
 iunctua inter decachordū & psalteriū. Dicit
 em̄ in decachordō & psalterio: & sic assignant
 tria instrumenta. i. decachordū cithara & psal-
 teriū: sed in hocnō est vis: sed magis est insu-
 dandū circa mysterium q̄d figurabāt ista in-
 strumenta. Nam instrumentū decachordū si-
 gnificabat totum euangelīū in quo cōtinent
 x. mysteria xp̄i s̄z carnatio natuitas baptis-
 mus predicatione: miraculorū operatio: mo-
 sis suis passio: resurrectio: ascensio: sp̄us et mis-
 sio: & euangelīū per totū orbē. p̄mulgatio. Iste
 sunt decem chorde instrumenti siue psalteriū Cāticū
 euangelici. Et hoc instrumentum siue psalte-
 riū cantat & personat quotidie ecclēsia per
 totum orbē terrarū. Similiter per psalteriū
 x. chordarū intelligit canticum quod cātāuit
 tympanistria nostrā virgo maria in domo eli
 zabeth q̄n dixit. Magnificat anima mea dñz.
 illud em̄ cantici d̄i psalterium decē chordaz
 eo q̄ cōtinet. x. versu q̄d quidē psalterium &
 cantici fabricauit virgo maria. Et primo cā-
 tauit. Et exinde q̄nōdīe cantat ecclēsia in ve-
 speris. Qd̄ p̄evidēs dauid in sp̄u dicit in ista
 parte. Bonū est confiteri dño: & psallere mis-
 ricordiā in psalterio decem chordaz: & hoc in
 mane. i. in die ḡe. q. d. q̄d magna letitiae erit
 in mundo tempore gratie. Nam cū virgo ma-
 ria tympanistria nostra & p̄m̄i membri ecclē-
 sie incipiet cantare psalteriū. x. chordarū si-
 ue incipiet annūciare misericordiam tuā in
 psalterio. x. chordarū q̄n dicit. Magnificat
 anima mea dñm: tunc tota ecclēsia personā-
 bit illud psalteriū: & cantabit illud canticum
 per totum mane. i. per totum diem gratie. Et
 etiā cantabit ecclēsia totū psalteriū euāgelīcū
 x. chordarū. i. cōtinēs decem supradicta my-
 steria. Et cantabit etiā cū cithara: q̄d est tri-
 gulare instrumentū per q̄d intelligit trinitas
 personarū in diuinis: vel intelligit trinitas
 virtutis theologalis. s. fides: spes: & charitas
 Nam iste tres virtutes includunt totam le-
 gem euāgelicā. Nam omnia que cōtine-
 tur in lege euāgeliā aut pertinent ad fidem
 aut ad spem: aut ad charitatem: quia nihil
 docetur in euāgeliō. nisi quid credendū aut
 diligendū aut sperādū: vt ait Aug. in en-
 chiridio: & sic ecclēsia cantat hodie euāgeli-

D. Jacobi de Valentia

lili cum psalterio, x. chordari et cithara ut dicitur est: et cantat etiam psalterium deinceps chor-dap ipsius virginis Marie quotidie in vesperis: et cantat etiam citharam Simeon: scilicet Hunc dimittis serui tuu domine: quod est cantus cotinus quatuor choidas: scilicet quatuor versus: et hoc cantat in aploleto. Et hoc est ergo psalterius virginum et euangelicarum hec est cithara euangeli-lica de qua dicit dominus in hoc psalmo, in psalterio decachordo et cetero. Unde debet sic ordinari litera. Bonum est psalteri dominum: et psallere nomini tuo altissime, si decachordo psalterio cui canticorum cithara. Et subdit illud quod intendit cantare qui intendit cantare mariam per quam christus exaltauit humiles: et veritate sive iustitia per quam delectat et puniuit superbos: et id si bene volumus considerare videbimus quod iste dominus est figura illius canticum quod hunc maria cantauit: qui canticum materiam continet: quod similiter illud canticum non memorat nisi misericordia quae christus exaltauit humiles iustitiam quae debeat superbo: ut magis patet in fine huius psalmi. Quel potest dici breuius sicut dicitur est in psalmo quod per psalterium decachordum intelligitur dominus deinceps mysteria ecclesiastica: scilicet mysterium incarnationis et predicationis et miraculorum operationis et passionis et nostre liberationis per descentem ad inferos: et ecclesiastica sacrificia et mysteria resurrectionis et ascensionis et spissantissimae missionis et ecclesie congregationis et ultimi iudicii glorificationis. Hoc est psalterius quod pertinet cantare et confitent ecclesia: sed non cantat nisi sine cithara per quam intelliguntur mysteria trinitatis: eo quod superadicta et mysteria christi presupponunt mysterium trinitatis: eo quod dominus est secunda persona in trinitate: qui quidem christus referatur ad patrem et spiritum sanctum. Sine quibus non potest esse. Et ideo nemo potest cantare nec confitentur psalterius christi sine cithara trinitatis: et hoc est causa quare dominus in psalmis non continet memorat nec nominat psalterium quin nomine cithara: per canticum autem intelligitur solitanus dominus canticus hymnis marie: et sic ecclesia primum cantat et psalteri psalterius x. chorda et mysteriorum christi cum cithara trinitatis et canticum hymnis marie. Et hoc est quod intendit dicere dominus. Bonum est psalteri dominii in decachordo psalterio et canticum et cithara.

Nota. Quod delectasti me domine in factura tua: et in operibus manuum tuarum exultabo.

In hac seconde parte reddit causas quare mouetur ad psallendum et confitendum deo: et dicit quod consideratione et contemplatione divinorum operum. Nam cum in hac vita nemo possit videre deum per essentiam suam: tamen quod effectus deum sunt admirabiliter manifesti omnipotenti et summa bonitatem et sapientiam dei: ideo consideratio et contemplatio mirabilissimi operis dei mouent hominem sapientem de necessitate ad laudandum deum et confitendum ipsum esse magnificum et omnipotentem et sapientissimum et tremendum. Di-

Christopolitani Episcopi Expositio

cit ergo dominus in persona totius ecclesie: bonum est delectari iusti et misericordia eius: quod tu delectasti me. et letificasti me in factura tua et in opibus manus tuarum: et non solum me delectasti in opibus creationis sed et redemptoris generis humani. I. c. 15. ad

Quia magnificata sunt opera tua domine: namque profundae sunt cogitationes tue.

Qui insipiens non cognoscet: et stultus non intelliget hec.

Cum exorti fuerit peccatores sicut feni: et paruerint oes qui operantur iniquitatem. Ut intereant in seculum seculi: tu autem altissimus in eternum domine.

Chic explicat que sunt ista diuina opera: propter quod mouet ad cantandum et psallendum confitendum deo. Ad cuius intellectum est notandum quod opera diuina sunt in triplici genere: quaedam dictum opera creationis et quedam opera permissionis et quedam opera redemptionis et quedam opera iustificationis et punitionis.

Opus prima opera scilicet creationis puta celum et elementa et omnis ornatus eorum: dicuntur opera magnifica: quod demonstrat dei omnipotentiam. Opera vero permissionis: scilicet quare deus permittit prosperari malos: et affligi bonos in hac vita pertinentem ad profundissimam et abyssalem scientiam dei. Opera vero punitionis malorum pertinet ad dei iustitiam: et demonstrat deum esse esse iustissimum. Sed iustificationes bonorum pertinent ad dei misericordiam: quod sicut punit malos per iustitiam: ita iustificat et vocat et exaltat bonos non ex meritis sed per solam mariam et talia opera etiam continet ad altitudinem sapientie et scientie dei. Ideo dicuntur inscripta et inuestigabilia: eo quod nullus potest reddere eam cum sint et voluntate dei: et occultissimus iudicium eius et talia opera dicuntur profundissime cogitationes dei. Duo ergo facit hic. Nam primo ostendit quod deus est laudabilis et tremendus propter suam inuestigabilem scientiam quam permittit ad tempus malos prosperari: et propter suam iustitiam quae punit eos in hoc seculo vel in alio. Secundo ostendit quod est laudabilis et exaltatus miles et iustificatus per proximam ibi. Et exaltabitur sicut unicornis.

Quantum ad primum ergo dicit dominus admirando: quod i. quantum sunt magnifica tua opera creationis: scilicet celum et terram et omnes ornatus eorum: scilicet nimis. et multo magis sunt profundae cogitationes tue. et permissiones quibus permittit prosperari malos in hac vita: et bonos deprivare et etiam quare et quod punis malos et exaltas bonos. Unde intantum sunt profunde iste cogitationes tue quod insipiens non cognoscet: et stultus non intelligit hec mysteria et secreta tua. sed et quo exorti. et multiplicati et prosperari frequent peccatores in hac vita: sicut sensus quod citim crescet et in breni siccatur. Et similiter quomodo omnes et qui operantur iniquitatem. et iniquitas praecepit in divinitus et dignitatibus con-

v. 1. q. 1.
v. 1. oia

Bonum est confiteri.

Psalmi. xcij.

fo. ccxxx

stituti in hac vita: et tamen in breui postea inter-
eant et pereant et damnentur internum. q.d. q.
Not. qd inspiens et stultus non poterunt peruenire
stultus ad cognitionem huius secreti. s. quare dens per
est qd se mittit malos tamen prosperari: vi postea peant
querit inernum: quia hoc prouenit ex illis profundi
ad terrena. pote hoc idem moraliter intelligi: qd stultus est ille qd
totaliter queritur ad ista terrena: et inspiens
et imprudens est ille qui non considerat celestia
nec considerat futuris bonis celestibus: et iohannes
talis inspiens et stultus non intelligit nec vult con-
siderare vitam et casum malorum hominum. Nam
videmus quod die propter prauitatem iniquum ad tempus
prosperentur: tamen videmus eos manifeste a dignitatibus et dignitatibus dei et post mortem mala
morte puniri et sine penitentia ab hac vita dis-
cedere. Si ergo stultus vel inspiens vellet ista
iudicia dei attendere: non ponetur spes suam in ter-
renis rebus et diuitiis: sed consideret propter vita futu-
ra: ideo dicit. Stultus et inspiens non intelligit
hec. Et nota qd dicit Iohannes. Chahini. qd moyses
tristis. petivit a deo in illa oratione. Ego. triplex. inter
qd fuit unus secundus ut deus ostenderet ipsi faciem suam.
id est causas que deo permituit malos prosperari
et bonos deprimit. Sed ista noluit ipsi detegere:
qd hoc solus vult in sua secreta scientia continere: et iohannes sequitur. Tu autem altissimus in eternum
domine. tu es altissimus: et non vis ista secreta
inferioribus manifestare. Et declarat prophetam
omnia supradicta cum subdit.

We pe
di. i. ca
medici
na. s. p
gum.

Quoniam ecce inimici tui dominus: qd ecce
inimici tui peribunt: et dispersent oes
qui operantur iniquitatem.
Quasi dicat. O domine nimis sunt profundi co-
gitationes tue. Et stultus non intelligit hec: qd ecce
inimici tui gibliti: oes qd operantur iniquita-
te dispersent. Secundum melius est qd hoc referamus
ad diuinam iustitiam. Nam dicitur superbia qd hic in-
tendit laudare deum non solummodo propter opera
magnifica que sunt celum et terram et omnes creaturas.
sed etiam propter profundas cogitationes. tamen
scientia sua qua permittit malos prosperari:
hinc sit admiratio iustitiae dei per quam vult ma-
los puniri: ideo dicit. Profunde sunt cogita-
tiones tue: iudicia tua. Nam ecce oes inimici
tui dominus peribunt: et duplicatus inimici: eo qd du-
pliciter peribunt inimici dei: secundum taliter: et in
futuro eternaliter per penam. Et ideo subdit.
Et dispersent oes qd operantur iniquitate: iudicii qd
operantur sunt iniquitate occidendo christum: non solum
eternaliter et in aia sed etiam in corpore temporaliter
punient: qd captiuos ducent: et peritotum mu-
ndum dispersentur. Et superdictis prius quoniam tene-
propter opera magnifica creationis. Secundo qd profunde
sunt cogitationes et iudicia eius salutissima: qd
licet ad tempus permittat malos prosperari
quam finaliter eo spunit per iustitiam: et depo-

nit potentes et dispersit superbos metu cordis sui
Et exaltabis sicut unicornis cornu meum
et senectus mea in misericordia huberti.
Civic ostendit qualiter tota ecclesia tenetur
cohereret deo eo qd sicut detecti inimicos suos
in iustitia ita exaltavit eam: et iustificauit fideles
corpus mysticorum cōfessum est et cecinit iustitia
dei qd puniuit superbos et malos et iniquos: ita
in hac parte cantat et annuntiat misericordiam dei: qd
iustificauit et exaltauit fideles iustos et humi-
les. Dicit ergo corpus mysticum. O domine ini-
mici tui peribunt: et superbos delicias per iusti-
tiam: sed me exaltabis per misericordiam. Nam
cornu meum scilicet christus qui est rex et honor meus
sicut unicornis exaltabilis. Nam sicut unicornis
non habet nisi unum cornu: nec patitur secundum so-
ciū in latibulo: ita tota ecclesia non habet nisi
unum caput et unum regem qd est christus: qd est eleuatus
exaltatus non solummodo super omnes homines: sed etiam
super omnes angelos sedens a deo dei: et non solum
modo christus est exaltatus: sed etiam cornu. I. impe-
rati et honor et pretus sacerdotalis ecclesie exter-
alata sicut unicornis. Nam sicut tota ecclesia
toto orbe diffusa est una: ita haec unus caput unus
sumus sacerdotem qd inter nos exaltatur: qd
omnes christianiz reges principes terre Christi colla-
subiecti. Et non solummodo summo pontifici: sed
etiam toti ecclesie deseruit honor et obedientiam
Et etiam istud corpus mysticum non solus est exal-
tatum in honore misericordie spiritualium: sed etiam in
gratia et meritis per misericordiam copiosa et abundan-
tate: quae omnes fideles per solam dei misericordiam sunt a
potestate iustificatus per gratiam vocati. Et secundum misericordiam
sunt exaltati. Et ideo dicit iste dominus mysticus qd
exaltabis sicut unicornis cornu meum: senectus
mea erit exaltata in misericordia huberti et abu-
danti. Et dicit senectus mea: qd iste dominus mysti-
cus qui per totam inuentum a principio fuit
a diabolo: et membris eius multipliciter afflic-
tus in senectute: id est in ultima etate fuit
per chussum in huberti et abundantiam misericor-
dia exaltatus et copiose redemptus. Et etiam ista
ecclesia dicit exaltata in misericordia huberti
propter hubertensem et affluentiam medicamentorum et
ecclesiasticorum sacramentorum ad sanandam vulnera-
nostram et propter huberatem bonorum spiri-
tualium scilicet donorum et gratiarum.
Et despexit oculi mei inimicos meos:
et ab insurgentibus in me malignis: qd
audiet auris mea.

Justus ut palma florebit: sicut cedrus in
bani multiplicabitur.
Plantat in domo domini: in atris do-
mus dei nostri florebunt.
Ecclisia in hac pte ostendit qd non solus fuit ex-
altata per universale misericordiam christi in sua re-

D. Jacobi de Valenta

Aemptione: sed etiam fuit exaltata per benignitatem Christi inter omnes suas persecutions. Nam licet deus permisit eam multipliciter affligi in persecutions tyrannorum: tam postea exaltavit eam tempore magni Constantini: unde dicitur: oculis meo despexit inimicos tuos iudeos et tyrannos et malignatibus insurgentibus in me audierunt auris mea. Et nota quod malignantibus insubstantibus est ablatum: absolutus: et debet sic ordinari ista littera. Aures meas audiunt quod malignantates sine domino malignates surgent in me: id est in me: et tam oculus meus desperit: et despiciat inimicos meos: id est ego despiciatur oes tyrannos et iudeos: sed insubstantibus est in me: immo despiciatur et deiciatur et subiectus eos mihi: nam gentiles subiecti ad fidem conuertendo: et iudeos in captiuitate possidendo. Sed iustus: et populus christianorum iustorum florebit ut palma: et multiplicabitur et cedrus. Et nota quod superius comparatur prosperitate mundana malorum horum feno et herbe: et comparatur hic exaltatione iustorum palme et cedro: nam sicut herba et feno breuerter crescit et floret: sed cito decidit et siccatur: ita mali et iniqui in hoc mundo licet ad tempus propagarentur: tam propter prosperitas eorum est bieuis: quod cito decidit: aut per aduersitatem: aut per mortem corporalem: et sic miserabiliter finitur vita sua breuerter: et post mortem patiuntur pena eterna. Sed exaltatio iustorum: eo quod non est temporalis: sed spiritualis comparatur cedro et palme. Nam inter ceteras arbores et plantas cedrus et palma sunt altiores et longioris vite et duratiois. Nam dicit sarraceni et arabes: quod aliqui palme sunt in cades et in arabia quod sunt orae et platanum per quinque annos ante temporis mahometi: quod quidem palme hodie adhuc stant et fructificantur. Et sic patet quod durant et viuunt ultra mille annos. Et iustus propheta comparat prosperitate iustorum ipsius palme propter eternitatem vite: Unde non solummodo comparat propter durationem vite: sed etiam propter alitudinem eiusdem. Nam sicut palma haec radices in terra: sed habet summittatem eleuatam a terra quasi in celo: ita pariter iusti plantantur in terra et laborant: sed mens eorum est eleuata in celo. Et sic florunt et fructificantur in celo: quod sicut ei sunt premiati. Dicit ergo dominus quod iustus non florebit sicut herba et fenum: quod cito decidit et crescit: quemadmodum florent iniqui et mali: sed florebit omnis iustus sicut palma altissima et crudus libani: quod quidem palme et cedri viuunt et durant per magna tempora: et etiam iusti sunt sicut palme et cedri. Nam sunt platanati in domo domini. In ista ecclesia genitrix querens: sed etiam atrium domini dei nrae florebunt in celo: et habebunt fructum et premium. Et non solummodo ista prosperitas ecclesie et altitudo est in celo: sed etiam in terra. Nam licet ecclesia fuerit afflictio a passione Christi usque ad Constantiini per iudeos et tyrannos: unde post querensionem Constantini fuit exaltata et prosperata super gentiles et iudeos sicut palma et cedrus su-

Christopolitani Episcopi Expositio

per omnes alias plantas: quod subiecti gentiles per fidem: et indeos possedit in captiuitate: et sicut omnes gentiles et ceteri qui venerunt ad fidem: fuerunt plantati in domo domini. In hac ecclesia per baptismum: et ideo flouerunt in atrium domini dei nostri. In hac ecclesia: et flouerunt per gratiam et intelligentiam sacrarum scripturarum: et in celo per gloriam.

Adhuc multiplicabuntur in senectate huberi: et bni patientes erunt ut annuntient Quid rectus dominus deus noster: et non est iniquitas in eo.

Cad cuius intelligentia est notandum quod ecclesia multis fuit exaltata et multiplicata: et flouerit per totum orbem terrarum post conversionem Constantini: nam sicut dictum est supra: omnes nationes scilicet ethiopae: et chaldei: et schytes: et greci: et latini venerunt ad fidem Christi. Sed postquam surrexit ista maledicta secta mahometica: et occupauit maiorem partem mundi: et venierunt postea anti Christus qui magis etiam diripiunt ecclesias. Sed post misericordiam exitus a Christi omnes nationes mundi et omnes iudei et ceteri sequaces antichristi videntes se manifeste deceptos: et cognoscentes veritatem euangelicam omnes maximo affectu venient ad fidem Christi: et regenerabuntur per baptismum. Et sic sicut unus et unus pastor: et sic sicut erit ecclesia in maxima copia et hubertate filiorum et ploris: et hoc est quod dicit hic propheta: Unde ait in deo desperant christiani: nec letentur infideles cum viderint ecclesiam afflictam et minorata in tempore mahometis antichristi. Nam filii ecclesie adhuc multiplicabuntur in senectate huberi: id est in fine ultime etatis post interitum antichristi quod ecclesia erit in senectate: quod tunc omnes nationes venient ad fidem: et sic erit in senectate huberi et abundanti et copiosa in prole filiorum: et illi filii ecclesie tunc erunt bene patientes: et id est boni premi recipientes. Unde nota quod sicut liberalis et ille qui dat dicitur benificio. Unde beneficium: et pater: et filii: et ethicorum: et similiter dicit propheta quod omnes fideles in die iudicij erunt bene patientes: et boni premi recipientes: et anno tunc. Unde annuntiare possunt in iudicio quod dominus deus noster est rectus et iustus iudex: et non est iniquitas in eo: immo summa iustitia. Quod tunc omnes iusti recipientes premi in laborum suorum: et landabunt Christum de summa iustitia: quia permisimus malos ad ipsos exaltari et bonos per malos depunimus: tamen non est iniustus: quod in fine ostendet suam iustitiam: quia malos puniunt: et bonos exaltabit: ergo boni: et iusti est confiteri domino et psallere nomini tuo altissime: et boni est annuntiare manu misericordia tua veritatem: et iustitiam et sapientiam tuam per noctem: et tempore aduersitatis et prosperitatis: et in die legis et in nocte ignorantie in deorum: quia semper debemus dei laudare eo quod detectum

Ex. d. c.
Quis.
et xi. d.
qs. xx.
i. d. c.
omnes
Q

No. be
ne pa
tientes

Domini regnauit decorum Psalmi. xcij. fo. cclxxxi.

eo q̄ delect et depresso iudeos et oēs infideles p̄ iustitiā; ei exaltauit iustos et h̄biles per misam in p̄io adnētu captiuitate p̄tis q̄ suā passionē educēdo. Et in sc̄o aduentu puniet infideles p̄ iustitiā ad penā eternā destinatō: et exaltabit h̄biles q̄ mīaz gloriā largiēdo. Ex supradictis pte q̄ intentio p̄phete in hoc psal. est cātare et psallere diuinā mīam q̄ xp̄s exaltabat sive debebat exaltare i suo ad uētu humiles: t̄ iustitiā qua debebat deſceſcere ſuperboſ et maloſ et iniquoſ et infideleſ re. Et supradictis etiāz est maniſteſtum q̄ iſte psal. est p̄pheta cātici virginis marie nā pariter virgo maria nil aliud facit niſ q̄ magnificat et comendat deū de magna mia q̄ exaltauit h̄biles et de iustitia q̄ diſperſit ſuphoſ mente cordis ſui et depoſuit potenteſ deſede. Uñ dō preuidens qđ ḡo maria faceſ reti illud cantico cōtinens. r. versus qđ quidē canticoz deſebat cantari q̄tidiē in eccl̄ia in q̄ cantico virgo maria magnificat deū de iuſtitia et mia: iō p̄pheta dō in hoc psal. p̄pheſtizan do de illo cantico dicit in hoc psal. Bonum est cōſiteri dō in psalterio decachordo cū cantico. Etiā dō magnificat deū in hoc psal. dīcēs. Exaltabit ſicut vnicorū cornu meum: quā dīcat quod honor et regnū mihi promiſſum exaltabitur in xp̄o et maria virgi ne qui erunt et nāſcentur de carne mea: et ſe necetus mea. i. filii ſenectutis mee exaltabun tur in inſercordia huberi: et ego ero reden ptus cū eis: et ero honorat⁹ in ch̄rto et virgi ne matre ei⁹. Nā vterq; vocabiſ ſili⁹ dō. Et ſic honorabor in filiis: ergo boni et liceti ſiſt mihi p̄fieri dō pre ceteris: q̄r matore honorē recipiā: et ſic p̄t̄ q̄ in hoc psal. nō ſolū loquitur Adam primus hō: ſed etiā dauid auſtor huiniuſ psalimi: q̄r vterq; dō p̄t̄ xp̄i et virgi niſ marie. Et hoc psalmo p̄t̄ recolligi. vi. conclusiones. Cū prima concluſio q̄ adā ſue dauid intendit cantare in hoc psal. dei mīaz et iustitiā. s. mīaz qua redemit et exaltauit hu miles et iustitiā qua dānauit et diſperſit ſuphoſ et infideleſ. Cū ſecunda concluſio quod hunc psalmuſ intendit cātare cū decachordo plalterio et cithara et cantico. i. cum psalterio euangelico dec̄ chordarī: et decem mysteriū de ch̄rto et eccl̄ia et cum cithara tri nitatiſ diuinariū personariſ et cū cantico virgi niſ marie: q̄ hic cantat mysteriū regni et ſacerdotiū xp̄i que eſt. v. et. vi. chorda et can tat p̄ſperitatē eccl̄ie et hubertatē que eſt. ix. chorda et cantat ultimū iudiciū et premium iuſtorū et punitiōne malorum que eſt. x. chor da psalteriū euangelici: et cantat iſtūm psal muſ cū cithara trinitatiſ: q̄r opera creatio niſ et noſtre redēptionis p̄ſupponit myſte riū trinitatiſ: iō nemo p̄t̄ cātare: nec cofite ſorūm h̄bānitatiſ xp̄i: qui cantet et cofitea

D. Ja. de Galen,

tur mysteriū trinitatis: vt dictuſ eſt in plogo Tertia p̄dō q̄ l̄oga creatiōis rerū ſint ma gniſca: tamen iudicia dei ſunt magis p̄fun da et iſcrutabiliſ. q̄r permittat ad t̄pū ma los pſperari: et bonos deprimit et conculcati. Cū ſecunda cōcluſio q̄ p̄mittat ad t̄pū ma los pſperari et bonos affligi: t̄n finali ma li nō ſolū poſt hanc vitam eternāt: l̄ etiā in hac vita temporali puniunt et cadūt. Cū Quarta p̄dō q̄ t̄a iudei q̄ tyāni pſecutores eccl̄ie finaliter fuerunt puniti: et diſperſi: et ſubiecti iugo xp̄ianop̄: ſi tota eccl̄ia: et fideles iuſti finaliter ſunt exaltati ſicut cedrus et palma: q̄r in hac vita et eccl̄ia ſunt plantati per grām et in celo ſlorent p̄ gloriā. Cū Sexta cōcluſio q̄ ſenectus et ſiniſt eccl̄ies q̄d eſt totum t̄pū ſēre eſt in mia huberī ppter abſūtā ūtā eccl̄asticō ſuſ ſacrorū et bonorū grē. ſi ſenectus huī ſenectus post interitū antip̄i multiplicabiliſ in ſenecta huberī: q̄r om̄ies iudei et infideles ad xp̄im couertere: ſed poſt iudiciū erit in am pliori hubertate in bonis gloriis.

Ominus regnauit decorum in datus eſt: induitus eſt dñs for titudinem et p̄cinxit ſc. Et tuſ ſenecas iſtū ſirmauit orbem terre: apes i gl̄. et de pe. d. q̄ circa ſi nem.

Etenim firmauit orbem terre: qui non commouebitur.

Parata ſedes tua deus: ex tunc a ſecu lo tu es.

Cū iſte psal. in hebreo eſt oīno ſine titulo: lcz in aliquib⁹ byblis ſit talis titulus. ſ. laus cā tici dō in die ſabbati q̄n fundata eſt terra: eo q̄ alio iudei applicat h̄c psalmū et exponit de creatione mūdi. ſi rabī Chamizi dicit qđ iſte psal. fact⁹ eſt de tpe regis mēſſie q̄o deb̄z pugnare ptra Hog et Wagog: et finaliter deb̄z eos vincere et mouere per hoc qđ dī in psalmo. Eleuauerit flumina dñe eleuauerunt flumi na vocem ſuā ſc. ſi iſte obſtinatus fundatur ſupra erroneū fundamentū: q̄r qđ eſt iam p̄te ritū expectat futurū: et iō eſt dicēdū qđ dauid preuidens pſperitatē et exaltationē xp̄i et regni eius poſt resurrectionē fecit h̄unc psal. in quo duo facit. Primo deſcribit maiestatē xp̄i et p̄tātē. Scđo pſperitatē et decorē regni eius que eſt eccl̄ia: vel poſſimus dicere qđ dō p̄t̄ xp̄i in mo cantat. pulchritudinē et decorē quem xp̄s ſua re ſurratione. Scđo cantat pulchritudinē et decorē eccl̄ie collatum per xp̄m in die Ascensionis et Pente. ibi. eleuauerunt flumina. Cū quantuſ ad priuū eſt aduertēdū q̄ xp̄s q̄mōr adept⁹ eſt in ſua reſurrexione q̄ oīa decorat ſuā ma iestatem. Nā p̄iō induit imortalitatē et ſcor ruptibilitatē et impaſſibilitatē et oēs p̄fectio ne corporis glorioli. Scđo adept⁹ eſt fortitudinē et potentia contra diabolū ad expoliā dum. iſfernū. Tertiō fundauit totā eccl̄iam.

D. Jacob de Valentia Christopolitani Episcopi Expositio

supra firmā petrā. Quarto adeptū est sedē in
 celo et iudicariā pītē sup̄ oēs hoēs et ange-
 los et demones. Et hec quorū q̄ xp̄s habuit in
 sua resurrectiōe memorat, pp̄heta i p̄mis tri-
 regnauit et regni obtinuit vniuersale sup̄ oēz
 resurrectionē. Nā primo fuit induit⁹ decorēz et
 paleritudinem glorie, sc̄z immortalitatē et clari-
 tate et agilitatē et subtilitatē sui corporis. Se-
 cundū induitus est fortitudinē et pīnit se p̄tu-
 foras et expoliavit infernū. Tertio fundauit
 orbē terre, i.ecclesiā suā diffusam p̄ totū orbē
 terrarum et hoc supra petrā et supra funda-
 men tuz apostolorū et prophētāz et ideo nū
 quam cōnouebitur; nec porte inferi p̄uale-
 bunt aduersus eam. Quarto cōuersus pp̄he-
 ta ad christū ponit quartā dignitatēm ei⁹ di-
 cens. O christe. Et tūc idest post resurrectionē
 parata est sedē tua in celo: q̄ sedisti ad der-
 teram patris: et accepisti iudicariā potesta-
 tem vniuersaliter in celo et in terra. Ueruntū
 licet ex tempore quantum ad humanitatem
 acceperis talē sedē et iudicariāz pītēm: tñ a
 seculo idest ab eterno tu es sūm diuinitatē q̄ si
 dicari licet tu sis iudex temporalis sūm hūani-
 tatez: tñ tu es eternus secūdum diuinitatē.
 s.q.i.c.
 et cha-
 Eleuauerunt flumina domine: eleuaue-
 tolica.
 Et ext.
 q.i.c.
 Eleuauerūt flumina fluctus suos: a vo-
 lūptur
 et.c.q.
 n̄mirabiles elationes maris: mirabilis
 et sola
 de imu-
 nitate.
 Testimonia tua credibilia facta sunt
 ecclesiā.
 ij.ii.v. domine in longitudinem dierum.
 xp̄s de
 cora-
 nit ee-
 clesiā.
 Chic cantat decorē et dotes ecclie' vbi cōme-
 morat q̄tuor dotes q̄bus xp̄s decorauit ecclie'
 s̄iam quā fundauit in sua resurrectione. Prīo
 flumina gratiarū q̄ sunt septē dona sp̄issan-
 eti elenauerūt voce suā: qñ apostoli post mis-
 sionem spiritus sancti p̄fecti sunt p̄ vniuersit̄i
 munduz et predicanauerunt euangelium omni-
 creature: et hec fuit prīma dōs ecclie. Secū-
 do eleuauerunt flumina sacramentorum flu-
 ctus suos: qñ administrauerunt fidelib⁹. vñ.
 ecclia ista sacra menta abluentes eos pecca-
 toruz sordibus virtute fluctu sacramentorum
 et hec fuit sc̄sa dōs. Tertia dōs ecclie fuit ma-
 gnitudo miraculorum coram persecutoribus
 ecclie, n̄ licet mirabiles fuerint crudeles ela-
 tiones in artis: idest p̄secutiones tyrannorū: et
 infidelis: tñ magis fuit mirabilis dñs osten-
 dendo et faciendo miracula p̄ sc̄tos suos: vñ
 vieti sunt paganiz tyrāni: sicut p̄z in ecclia isti
 us histoirijs. Quarta est vītas testimoniorū

doctrine et legis euāgelice p̄bēs verū et credi-
 bilitate testimoniorū de xp̄o et ecclia: iō ait. testi-
 monia tua credibilia facta sūt nimis: nō sola
 ipsa lex est vera et credibilis: tñ et aplit euā-
 geliste q̄ eā scripserūt. **C**ūlī nota q̄ xp̄s mul-
 tiplici testimonio fuit approbat⁹ et testificia
 quoq̄bus de necessitate credid⁹ deus et hō et
 messias i lege, p̄missus. Primo testimonio pa-
 triarcharū per multa mysteria p̄monstrata
 ipsi adam noe et abrahā et isaac et Jacob. Sc̄do
 vaticinio pp̄hetarū: hoc ante suū aduen-
 tū. In suo aut̄ aduētū fuit testifical⁹ et appro-
 bat⁹s per oēs creaturas. Primo per angelos
 qui in sua nativitate cantarūt. Sūta in excelsis
 deo et. Sc̄do p̄ nonā stellaz. Tertio q̄ oīa
 idola ālonis clamauerūt regē pacis esse na-
 ts ut ait Verg. in. vi. Quinto per roces patris
 in baptismo: qui dicit hic est filius me⁹. Sex-
 to teste. Johā. Bapti. qui dicit: ecce agnus dei
 Septimo opere infinito: miraculosis: q̄ nullus
 potuit facere nisi sol⁹ deus: puta suscita-
 re mortuos et. Octauo fuit cognitus in sua
 morte et passiōe: et resurrectione et ascensione: et
 sp̄issantī missione. Nono: q̄ viri sc̄ti scripse-
 rūt et p̄dicauerūt eiusvītā et doctrinā. Ultimo
 p̄ miracula q̄ fecerūt in noīe iesu: et sic tōs or-
 bē iugo xp̄i subiecerūt. Et quo p̄tz q̄ testimoni-
 a xp̄i fuit nimis et valde credibilia. Hoc ḡ
 p̄uidēs dō in sp̄u dicit. O xp̄e testimoniā tua
 credibilia facta sunt nimis: q̄r mīla in nūero
 et sup̄a oēz facultatē creature in potentia et
 vītrute. Itē nota q̄ sanctitudo q̄ decorat do-
 minū deū: sc̄z eccliam: p̄sistit in qñq̄ dōtib⁹: q̄rū
 p̄ma ē dona gratiarūt. Sc̄do avīt⁹ sacramento
 rū. Tertia magnitudo miraculorum. Quarta
 est veritao lego euāgeliōe. Quinta est puri-
 tas sanctitatis ecclie: iō subdit. domum tuaz
 decet sanctitudo in longitudinē dieris. Nam
 christus reddit ipsam sine ruga et macula de
 qua dicit in cātīs. Tota pulchrit̄ia es amica
 mea: et macula nō est i te. Ista ergo decet do-
 minum sive eccliam dei in longitudine dieris: sc̄z
 r̄sp ad cōsummatiōē seculi: que quidē sunt
 dona gratiarūt: virtus sacramentorum: magnitu-
 do miraculorum: veritas legis et doctrine: et
 puritas sanctitatis: hec quinq̄ decent domi-
 dei: de qua plurima dicta sunt in ceteris psal-
 mis: idco iste psal. primus cantat inter cete-
 ros diuine laudis in dieb⁹ festiōis: q̄r memo-
 rat decorē xp̄i et pulchritudinē. Et superadicti
 chritudinē et decorēm xp̄i et ecclie post resurre-
 ctionē et ascensionē. **E**t quo psal. possunt
 recolligi tres cōclusiones. **C**ūlīa cōclusio: q̄
 christus in sua resurrectione adeptus est: et in
 datus pulchritudinē et decorē sui corporis glo-
 rī: sc̄z immortalitatē: impassibilitatē: claritatē. **i. cōlo.**
 psal. xv. **S**c̄sa cōclusio: q̄ xp̄s firmauit et re-
 generauit et decorauit eccliam bonis sp̄z:

x

Setita
 do ec-
 clie in
 qñq̄ co-
 lūtū,

Deus vltionum.

ritualib⁹ ḡrāz et donor⁹ et sacror⁹. Tertia
conclō: q̄ qnq̄ sunt dores q̄s ecclēsia recepit a
quinq̄ xp̄o sponso suo. Prima est dona ḡrāz. Secunda
dotes virtus sacrorū. Tertia magnitudo miracu-
re erit locum. Quarta veritas legis euangelice. Qui
ecclēsia a sponso suo dicitur: de quibus ecclēsia sub-
tecit sibi totum orbem: et nutrit filios suos:
de quibus dictum est psal. lxvii.

Elus vltionum dñis: [deus] vltionum libere egit.

s. q. iiiij.
ca. hoi
S. e. p.

Licit iste p̄spud hebi. modernos n̄t sine
tit. iñ apud antiquos p̄ponitur talis. s. psal.
david. iij. sabba. Et ita exponit hieronymus
in suo p̄mento de materia aut̄ier⁹ dicunt alioq;
q̄ dñ fecit h̄c psal. petendo vltionem de suis
psecutoribus: q̄ oino negant diuinam. puidē
etiam se extendere ad actus humanos. Sed ra-
bi Chāhi dicit q̄ iste ps facrus est in persona
ppli iudeop̄: qui petit messiaz vtveniat ad iu-
dicandum eos de ch̄ristianis ceteris q̄ oppri-
misit eos in hac captiuitate: sed q̄ petitio ⁊ de-
syderium hui⁹ est vacu⁹ ⁊ inane sc̄nt sepius
dictum est. Est ergo dicend⁹ q̄ dauid puidēs
in sp̄ persecutionem xp̄i: et oim istoru⁹ facie-
dam per hoies incredulos ⁊ iniquos negat̄es
diuinaz prouidentiam fecit h̄c psal. Et quo
pale⁹ q̄ psal. est vnu⁹ illo⁹ quos fecit dauid
contra negantes diuinam prouidentiaz: i⁹ quo
dauid p̄dicit ⁊ cantat vltionem quā xp̄s era-
facturus de psecutoribus ecclē et oim iustoz:
in quo quatuor facit. Nam primo cōcitat xp̄z
vt veniat ad iudicium ad vindicandā ecclēz:
et oēs iustos de psecutoribus suis. Sc̄do po-
nit falsam opinionem malorum de dinina p-
udentia. Unde mouentur ad opprimendum
et psequend⁹ bonos ⁊ panperes: ⁊ improbat̄
eam. Tertio cōsolatur iustos ⁊ oppressos er-
hortando eos ad patientiam. Quarto predi-
cit dñnationem malorum psecutorum. Sc̄o;
ibi ⁊ dixerit. Tertiū ibi. beatus homo Quar-
tū ibi. nunquid adherer tibi. Quantum ad
primum dñ cōcitat diuinam vindicat̄ cōtra
psecutores iustorum di. ne desperent iusti ⁊ af-
flicti sup. qm̄ dñs est deus vltionum et vindi-
ctarum: eo q̄ es iudex iustus: ⁊ sicut est deus
vltioni: ita semper libere ⁊ abundanter egit iusti-
tiam ⁊ vindicta de psecutorib⁹ ⁊ oppressorib⁹
iustoz: vt p̄z de Caim quē dñ punit ad exi-
lium perpetuū: eo q̄ occidit abel: hoc idē p̄z
mari rubro in vindictā filior̄ isael rc. Ex quo
p̄z q̄ dñ est vltor afflitor̄. Et puerus pro-
pheta ad xp̄m cui collata est p̄tās iudicandi
a patre dicit. O xp̄e qui iudicas terram. i. cui
reno exaltare. i. ascende in celum post resurre-
ctionē: et post p̄ acceperis iudicariam p̄tatez

Psalmi. xciiij. 50. ccclxxij.

rede retributionem superbis persecutorib⁹
enī: ecclē ⁊ oim iustorum et pauperum.

Uſq̄o pctōres dñc: vſq̄o peccato-
res gloriabuntur.

Effabunturz loquen̄ iniquitatē: loquē
tur oēs qui operantur iniustitiam.

Pplm tuum dñie humiliauerūt: et here-
ditatem tuam vexauerunt.

Viduam et aduenam interfecerunt: et
pupillos occiderunt.

Nā o dñe vſq̄o pctōres gliabunt se oppri-
mere bonos: ⁊ q̄ opāt̄ iniquitatē effabunt ⁊ lo-
quēt̄ blasphemias p̄ira te ⁊ iniurias ⁊ pau-
peres: q̄ nō sufficit eis q̄ psequant̄ paupes:
h̄ciā gliant̄ in delictis suis: nā pp̄lin tuū hu-
miliauerūt: ⁊ hereditatē. s. eccliam iudei ⁊ iyz-
raeli vexauerūt: ⁊ ea vidua ⁊ aduenā interfe-
cerūt: ⁊ pupilos ⁊ orphanos vexauerūt: z hoc
false iudicad ov̄l publice trānīce opprimēdō
Et dixerunt non videbit dñs: ncc intel-
liget deus iacob.

Hic ponit falsam credulitatē supradictoriū
psecutor⁹ de diuinā puidētia: q̄ tales putā-
iudex in actib⁹ humanis: nec putātes habere
punitionē de sceleribus suis: sumbit audaciam
ad ppetrādum oē mali: ō ait pp̄ha: isti tales
psecutores xp̄i et ecclē: et oim iustoz nō mori-
sunt: et ausi committere oē mali: q̄ temere di-
xerunt in corde suo: dñs nō videbit ista sceler-
ia q̄ facim⁹: nec deus iacob intelliget: q̄ non
curat ista inferioria: nec habet prouidentiam
de eis ideo possumus facere quicquid liber.

Intelligite insipientes in pp̄lo: ⁊ stulti

s. q. f. c.

de⁹ op̄s

aliquando sapite.

xxvij.

Qui plātauit aurē non audiet: aut qui
finxit oculum non considerat?

ca. di.

Qui corripit gentes non arguet: qui do-
mūs.

cet hominem scientiam.

scerni-

Dñs scit cogitationes hominum: quo-
niam vane sunt.

s. cors.

Chic propheta inuehit̄ contra istos pranos:

reprehendendo falsam credulitatē copio-

nite stularū opinionem: et o stulti sapite ali-

quādō: et cōsiderate et cognoscite veritatem

Deus qui plantauit aurem in hoī nō audiet

⁊ qui finxit ⁊ formauit oculum in hoī nō con-

ſyderat: q. d. si ipse deus dedit hoī auditi et

ille deus qui corripit gentes. i. corripuit tem-

pore pharaonis: et tempore iudicuz corripuit

ceteros in veteri testamen. non arguet indeos

qui xp̄um crucifixerunt: et persecuti sunt apo-

stolos: et opprēserunt viudas ⁊ pupilos fal-

R G

Fondo Reservado de

se iudicando. Item ille deus qui docet hominem scientiam: et dedit legem et precepta non intelligent sceleris yfa: et non corrigeret iniuriantes vestras. q.d. fino a fortiori puniet. Et non dicit quod deus qui plaut aurum in hoile habeat aureos carnales: et qui finit oculi habeat oculos carnales: quod deus cum sit non corpus non habet homini membra corporalia: sed huius officia et operationes istorum membrorum: et id dicit quod deus videt et audit non per organa corporalia: sed per sensum essentiam: et sic prophetia quasi demonstrativa arguit. Nam bene volunt si deus confiteri vult et auditum istius inferioribus: ergo ipse audit et videt: quod nemo dat quod non habet. Item si homo videt et audit per participationem ergo deus audit et intelligit per essentiam immo suum esse est intelligere videre et audire. Item arguit per regulam posteriorum. s. propter unius quod tale et illud magis. Nam si homo et quodcumque tale aequaliter videt et audit: non angelus intelligit propter deum. i. virtute dei qui confiteri eis virtutem et portentiam audiendi et intelligendi: ergo a fortiori deus audit et intelligit et gubernat non solum superiora: sed inferiora: quod illa regula significatur in causis efficientibus et finalibus: ut pater et filius. s. posterior. Ex quo pater et filius sunt illi qui putant deum non habere curam de ipsis inferioribus: nechabere scientiam de eis: id sequitur dominus scit cogitationes hominum: quoniam vanes sunt. i. scit quod tales opiniones sunt false et vanes. s. quod homo putet quod deus non consideret nec puniat sceleris. Ad cuius intellectum est notandum item Cassianum collatione prius: quod triplex est vel potest esse cogitatio hominis. una est a deo illapsa: et ista est semper sancta. Alia est a diabolo suggesta et ista semper est prava et deceptoria. Alia est ab ipsiusmodi homine commentata et orta: et ista est vana et inanis: quod semper homo cogitat de misericordiis: puta de honoribus et diutinuis congregandis et honoribus adipiscendis: et in talibus cogitationibus et laborebus terunt homines spatium vite sue. Et tales cogitationes mundane sunt frivole et transitoriae: de quibus dicit persius. O curas hominum: o quantum est in rebus inane. De oibus ergo his curis et cogitationibus humanius: et a diabolo suggestis: quod diabolus semper suggerit cogitationes hereticas: pravae: et falsas: dicit prophetia in hoc loco: deus qui docet hominem sciens scit cogitationes hominis quoniam vanes sunt.

Blessus homo quem tu erudieris domine: et de lege tua docueris eum.

Et mitiges ei a diebus malis: donec fodiatur peccatoris fomea.

Quia non repelleret dominus plebem suam: et hereditatem suam non derelinquit.

Quoadusque iustitia conuertatur in turbas dictum: et qui iuxta illam: omnes qui recte sunt corde,

Hic propheta consolatur afflictos confirmingando eos in vera credulitate de divina prudentia exhortando eos ad patientiam regiam auxiliariam petendam. Unde dicit quod deus qui docet hominem sciens scit cogitationes praevaricatorum hominum: quoniam male sunt. hic querens ad deum dicit. O domine deus es tu ille homo quem tu erudieris et delege tua docueris eum. q.d. quod sicut est maledictus homo qui sequitur vanas cogitationes suas et sequitur suggestiones diaboli: ita quod omnium est bene dicimus quod sequitur diuinam inspirationem et doctrinam sacrae scripture elegit euangelice: quod qui dem sacra scripture docet qualiter deus creavit celum et terram et oiam dispositus est sapiens suus: et creauit hominem ut deum cognosceret: et cognoscendo a se retinendo fruere: et sic dedit et legem et prophetias: quod quidem prohibet omnes vestitus: et exhortat ad oem divitiae: et communica penam eternam transgressoribus: et promittit vitam eternam observantibus: et donat gloriam quoniam faciliter homo possit acquirere menta in hac vita: ut valeat possidente per omnium in aliis et demonstrat eadem legem euangelica qualiter Christus est deus et homo legifer naturae et glificator. Et quibus patribus quod deus spalem curam habet de hominibus et de salute et felicitate eorum: sicut quod oiam ista docet lex diuina ergo benevolus est homo qui est doctus a deo in lege diuina: id dicit prophetia. O domine homo fidelis quem tu erudieris. i. a quo ruitate talius falsorum cogitationum expuleris: et docueris veritatem de lege tua: sed quod homo fidelis non solido benevolentia talis veram scientiam de divina prudentia in lege diuina: sed benevolenter consolatus et mitigationem in suis afflictionibus et persecutoribus: quod lex diuina promittit afflictis pliter omnes persecutorum communica penam et docet quae finierunt: ut patres in vita testi: et nouo: ideo subdit: ut mitiges ei dolor a diebus malis. q.d. Beatus homo quem docueris de lege tua: quoniam malum et persecutores patienter penam eternam: et fidei ei dolorum a diebus malis. q.d. quod quilibet fidelis legendi legem tuam et doctrinam euangelicam mitigabit dolorum suum et patienter tolerabit persecutions suas cum inde expectet omnium eternum. Et hoc tolerabit donec fodiatur peccatorum fomea. i. videat malum finem et punishmentem de suis persecutoribus. Et ponitur lydonec pro yscus quod. q.d. propheta beatus homo quem tu docueris de lege tua: ut eripere aliorum mitiges ei afflictionem a diebus malis: et durante tempore persecutionis: ut habeat patientiam in adversis donec fodiatur peccatorum fomea. i. viscerum peccatorum et persecutorum mortiatur et sepeliatur in fovea non soluz in fovea terra: sed eterna in fovea inferni. Et viscerum peccatorum mortis in fovea a deo et etiam punitio generalis in iudicio: quoniam non repelleret dominus plebem suam et ecclesias qui sunt persecutiones eius: et hereditates suas: et non derelinquet finaliter in manibus inimici.

Z
Justi-
cia con-
uerteret
in iudi-
cium.

coris immo liberabit eam. Et punset eos: quia nullum malum impunitum: nec boni irremuneratur: sed semper sustinebit ea vscz quo iustitia vertatur in iudicium. I. vscz ad die iudicij. Cui nota qd iustitia dicit habitu sine actu primi: sed iudicis dicit actu secundum. Et sic deus semper est et habet iustitiam: immo est ipsa iustitia per essentiam: sed non semper facit iustitiam respectu nostri: immo expectat petorem ad pni. Et si differt facere iudicium vsczquo queritur: si non agit puz: tunc querit deus iustitiam in iudicij: et condonat eum in actu. Ideo dicitur qd in nouissimo die iustitia dei conuertetur in iudicij: qd non aplius erit locus: nec tempus penitentie: sicut deus expectat vsczquo peccatoz me conuertat iustitiam in iudicium vscz ad mortem: ita expectat eorum mundum vscz ad iudicium. Et sic vult deus qd sicut ipse expectat et tolerat peccatorum vscz ad mortem: et vsczquo agat penitentiam: ita et nos devemus expectare: patienter tolerare persecutores nostros postquam deus tolerat eos. Dicit ergo propheta qd deus per doctrinam legis mitigat afflictionem homini iusto docens ipsum habere patientiam in aduersis: do nec fodi at peccatorum foueas: et donec iustitia conuertatur in iudicis: id est donec moriatur peccator et iudicetur: et iustitia dei ponatur in executionis egerit penitentiam. Et sequitur qui iuxta illam eccl. Ad cuius intellectu est aduertendu qd in hebreo non reperitur istud relatum qui. Sed littera Hierony. sic habet Non dereliquerit dominus plebeis suis: et hereditates suam non deseret: qm ad iustitiam reuertetur in iudicis: et omnes sancti et iusti recti sequentur illud iudicis: id est ibi erit cuius christi omnes sancti iudicantes et assistentes iuxta christum et sententiam approbantes: ut patet Matthei. xix. Sedebitis supra duodecim sedes eccl. Item pueri vlti. Dominus ad iudicium veniet cujus senatus tribus terre. Se d qd translatio nostra hz illud relatum qd: tunc debet sic construiri: et qd iuxta illam scz qui erunt assistentes iuxta illam iustitiam que conuertetur in iudicis in nouissimo die et respodet oes recti corde: scz sedebit iuxta christum approbantes eius sententiam in die iudicij. Et tunc introducit christus ad loquendu dicens: Quis consurget mihi aduersus malignates: aut quis stabit mecum aduersus operantes iniquitatem?

Quasi dicat christus. Quando ego iudicabo in die iudicij: et insurgam contra dannatos inferendo sententiam pene eterne: quis consurget assistens mihi aduersus malignantes aut stabit mecum sedendo super. xij. sedes ad iuxta eam sententiam quia ego fulminabo contra impios. Respondet propheta: oes recti corde. Ex quo puz qd tota ista sententia contineatur simul et est sic ordinanda lira. s. in persona christi: quis consurget mihi aduersus malignates: aut quis stabit mecum aduersus operantes iniquitatem: et qui stabunt iuxta illam sententiam? Respondet propheta: oes qui recto sunt corde: et omnes iusti et sancti erunt assistentes in iudicio approbantes sententiam christi iudicantes. xij. tribus israel. i. incredulos et obstatos iudeos et ceteros infideles et peccatores qui non solu modo approbabunt sententiam sed etiam accusabunt suos persecutores et oppressores. Nam tunc stabunt iusti in magna constatia aduersus eos qd se angustiarerunt ut puz sapientie. v. Tota etiam supradicta locutio pot est esse vox ecclesie: ut dicat ecclesia. Quis consurget mihi in auxilium in die iudicij aduersus malignates: persecutores meos: aut qd stabit mecum aduersus operantes iniquitatem qd ego in die iudicij accusabo eos: et qd erunt iuxta illam iudicalem sententiam quaz chrlsus fulminabit contra impios etc. Respondeatur qd oes qui recto sunt corde. Ut videt beatus hierony. exponere ista particularia: sed magis videtur mihi conueniens presens expolitio.

q. q. viii
c. iudi-
cet in
glo.

Nisi quia dominus adiuvuit me: paulominus habuisse in inferno anima mea. Si dicebam motus est pes meus: misericordia tua domine adiuvabat me. Secundum multitudinem dolorum micorum in corde meo: consolationes tue letificauerunt animam meam. Chie propheta demonstrat qd est necessaria gratia christi specialis ad tolerandas persecutions eum patientia. Unde dicit. Nisi qd dominus adiuvuit me tenendo manus meas et dabo mihi gloriam et patientiam in tolerandas persecutions paulominus habitasset in inferno alia mea: quasi dicat. si deus non dedisset mihi gratiam et fidem in desparationem et errorem et aliquem casum commissum. Et sic alia mea fuisset in inferno. Nam si dicebam motus est pes meus. i. qd sensualitas mea fatigata et afflita quasi dubitabat et titubabat de tua dignitatem: pudentia et perdebar aliqualiter patientiam: sic misericordia tua relenabat me a tristitia et desperacione et erroribus et illuminando et reducendo ad patientiam et regenerationem: et sic consolationes tue et bone multitudinem dolorum meorum qui erant in corde meo. Nam qd me inspirabas per internas inspirationes letificaueris animam meam cum multitudine dolorum meorum qui erant in corde meo. Et sic desistebam in ira et vindicta et mitigabas dolorem mesi: et tolerabam persecutions et aduersitates cum patientia: et cognoscet te esse iusti in die iudicij et patientem expectando peccatores ad penitentiam.

D. Ja. de Valen-

ri. q. iii
ca. ad
mesas.
xvi. xcv.
di. c. ee
ce
Et. xiii
q. i. ca.
his ita

Nunquid adheret tibi sedes iniquitatis: qui singis laborem in precepto? lotè. xv Captabunt in animam iusti: et sanguinem innocentem condemnabunt: firmis: Et factus est mihi dñs in refugium: et simile deus meus in adiutorium spei mee. xxiij. q. Et reddet illis iniquitatem ipsorum: et in aliis. malitia eorum disperdet eos: disperdet illos dominus deus noster.

Hic p̄dicit punitionē et dānationē impiorum et p̄secutorum xp̄i et ecclie et omnī iustorū. Unū propheta connersus ad xp̄m dicit. O xp̄e iudex nuncq̄d adheret tibi sedes iniqtatis q̄ singis labore in precepto: id est tu qui dedisti precepta et statuisti et fixisti laborē et cōminatōnē p̄tōrum in precepto et in lege tua i p̄mis trās gredientib⁹: et p̄misisti premiū obseruantib⁹ eris iudex iniquis. i. nunquid sedes in sede iniqtatis et in iustitie: et eris ita iniquus q̄ nō punias iniquos et p̄secutores meos? Q̄ si dicat nō: cōs̄ sis iustus p̄ essentiā: simo facies iudiciū tribuens vnicuiq̄z iuxta opa sua. Nā iō dedisti p̄cepta cū labore. i. sub cōminatiōne penarū transgressoribus: et etiā p̄misisti p̄mis pro labore obseruantibus. Cū nota quod premium est pretiū meritorū p̄ labore. Et iō ponitur hic labor p̄ premio labores cū dicit: qui singis labore in precepto: quasi dicat tu qui promisisti premiū laborantibus in lege p̄ceptio: nō iudicabis inique: immo punies malos et p̄miabis bonos. Et ideo subdit. Iudei iniqui captabunt occasiōē et p̄petrabunt mortem in animā christi iusti. Et condemnabunt sanguinē innocentem absq̄z causa: s̄z do minus pater factus est mihi refugii et in adiutoriū spei mee a mortuis me suscitando: et reddet illis iudeis crucifirouibus meis iniqtatē ipsorum: id est reddet eis pena sūm iniquitatē ipsorum: et disperdet illos dñs deus noster i malitia sua. i. sūm malitia suā eternaliter puniendo. Totum hoc etiā potest dici in persona ecclie totū et cuilibet iusti. Unde dicit ecclia et quilibet iustus. O xp̄e tu es vere iudex iustus et nō sedes in sede iniqtatis: immo tribuis vnicuiq̄z iuxta opa sua. Nā tyanni et iniqui captabunt p̄tra animā iusti: et cōdemnabit sanguinē innocentē martyres occidente et bona pauperum auferendo: et iustos op̄ primendo et viduas et pupillos verando: tñ dñs factus est mihi in refugiu: et in adiutoriū spei mee: q̄ ab eis me liberauit: et p̄misisti eternū mihi contulit p̄ laboribus et persecutōrib⁹. Et tñ illis reddet iniquitatē ipsorum: et in malitia eorum disperdet eos ad penā eternā destinando. Et quibus p̄t̄ q̄ deus est iudex iustus et deus ultionum: et per consequēs nō contemnit: immo habet specialem curam et p̄uidentiam circa actus humanos. Et sic patet

qd̄ iste psalmus est yn⁹ de illis quos fecit dñs cōtra negantes diuinam p̄uidentia. Et hoc psalmo possunt recolligi quatuor cōclusōes prima cōclusio qđ christus est deus ultionum. i. p̄clo. et vindictarū: eo qđ est sibi tradita potestas iudicandi ab ipso patre. Secunda cōclusio qđ p̄bit in iudicio finali: vbi retribuet vnicuiq̄z p̄mum em opera sua. Tertia cōclusio qđ iij. p̄clo. infideles et tyanni cōtemniant diuinā p̄uidētiā in hac vita: quia putat q̄ deus nō videat sua mala opa: s̄n in die iudicii iustitia et misericordia qua expectat peccatores ad penitētiā cōueretur in iudiciū cōtra malos et tyannos. Quarta p̄clo: q̄ deus est hō q̄ est erudit⁹ in lege dñi: qđ cōtēplādo gesta sc̄iōnū: quo atq̄ iij. p̄clo. et sc̄i fuerū liberati de multis p̄secutiōib⁹: et p̄secutores eorum fuerū finali p̄puniti: tūc iusto falso cōsiderans patiēter tolerabit aduersa.

Enīte exultemus domino: iij. k. v. q. s. bilemus deo salutari nostro. Preoccupemus faciem eius in confessione: tūc psalmis iubilemus et.

Titulus laus cātici ipsi dñs. Iste psal. ap̄s hebreos est oīno sine titulo. Et dicū qđā eo: rū q̄ moyses fecit ipsū. S̄z q̄ ap̄s paulū ad heb. iij. z. iiii. allegat magnā p̄tē h̄q̄i p̄i. sub nomine ipsius dñs: iō est magis credēdū ipsi q̄ p̄ fidis iudeis modernis q̄ conant̄ p̄uertere sensu sacre scripture et auferre ab ipso dñs p̄phe- tā dignitatē de xp̄o: z iō nec hic: nec alibi est illis fides adhibēda: iō est dicendū q̄ p̄phā dñs p̄uidens in spū xp̄m futuri verū deū et hō maiori parte a iudeis repudiandum: ideo fuit h̄sic psal. in quo oīes natiōes innitat ad recipiēndū xp̄m et exhibendū sibi honores dñi nos: et cultū latrie tanq̄ deo vō et redemptori: et messie in lege p̄missio: in quo duo facit. Nā primo facit quod dictum est. Secundo specia liter vocat et inuitat iudeos ad christum audiendum. et legem euangelicam recipienda et ibi. hodie si vocem eius audieritis. Quantū ad primum duo facit. Primo inuitat omnes nationes ad recipiēndū xp̄um cum exultatione et confessione fidei tanq̄ deum. Secundo inuitat eos ad cultū latrie assignādo rōnē ibi Quoniam deus magnus dñs et rex magnus super te. Quantū ad primū est aduertendum q̄ quia christus venit in mundū verus deus et homo: iō debetur sibi latria: sed q̄ venit ad liberandū nos a peccato et captiuitate: iō talis latris ratione bñficiū debet esse cū exultatione et gratiarū actione: et quia nō solū corpora: sed etiā animas liberauit iō talis exultatio debet esse ei exultatione laudis: et etiā hoc p̄pter beneficū redēptionis. Dicit era-

B
xp̄ de
betur
latria.

Venite exultemus.

Psalmi. xciiij. So. cclxxxiij.

go dō. O vos oēs gētiles relinqtē idola et deceptorias et execrabilis supstitiones: et vos iudei relinquitē sacrificia et ceremonias legales. Et oēs simul venite exultem⁹ dñ⁹ iesu xp̄o in adūtu suo: et iubilem⁹ xp̄o dñ⁹ salutari nro. I. iesu q̄ est saluator n̄: q̄ iō br̄ iesu: q̄ venit ad saluādū nos. Tñ l̄a b̄ierony habet. Veni te laudem⁹ dñm iubilem⁹ petre iesu xp̄o. Nā p maiori parte vbiq̄ in scriptura reperiſſa lutare ipſe trāstulit iesus: ad denotandum in hoc loco q̄ cā nr̄e salutis venit i hūc mundū ut saluator et defensor: in q̄ tanq̄ immobili et infrāgibili petra sum⁹ immobilitate fundati: et ideo ſeq̄tur. poccupem⁹. i. aſſicedam⁹ faciem i. aduentum eius in cōfessione laudis cōſitentio ipſum eſte verum deum: licet veniat in forma ſerui. Et ſic in psalmis et canticis: et muſiſis instrumētis iubilem⁹ ei. p gratiar⁹ actioē. serunt.
 beſt. d
 ū. acceſ
 ū. c
 d. iij. c
 q̄ d. z. c
 xiiij. q. i
 qd cul
 paturi
 bello. z
 clj. d. c
 ū. in gl.
 heb. iij
 b. z ad
 heb. iiij
 ū. b.
 Ero. iij
 dein
 ceps et
 nuc. xx
 iij. z. xii
 ū. e.
 latria
 qd ſit. C

Qm̄ deus magnus dñs: et rex magnus super omnes deos.

Quia in manu ei⁹ ſunt oēs fines terre: et altitudines montium ipſius ſunt.

Qm̄ ipſius eſt mare: et ipſe fecit illud: et ſiccā manus eius formauerunt.

Venite adoramus et procidamus: xp̄o remus ante dñm qui fecit nos: q̄ ip̄e eſt dominus deus noster.

Et nos populus pascue ei⁹: et oues ma- nus eius.

Hodie ſi vocem eius audieritis: nolite obdurare corda vestra.

Sicut in irritatione: ſecundum diē temptationis in dēſerto.

Abi tentanerunt me patres vestri: pba uerunt et viderunt opera mea.

Chicredit cām q̄ debent ſibi tales honores: et quare debetur ſibi cultus latrie. Ad cui⁹ intellectū eſt notandū: q̄ latria eſt q̄dam ſeruitus flue cultus rōne ſummi dñij ſumme potestatis et bonitatis. Sed q̄ xp̄s ab eterno inquantum deus eſt ſummus, et vniuersalis dñs: et ab eterno habet ſumma p̄ſtē que maxime fuit oſtenſa in creatione: et ſummam bonitatem: q̄ maxime oñſa fuit in n̄a redemp- tione. Et erit xp̄s i inquantū hō accepit a p̄re vniuerſale dñnum: et iudicariam p̄tātē in celo et in terra. Et inquantū de⁹ et hō operat⁹ eſt m̄yterium nr̄e redēptionis: iō persone xp̄i re- cre et debite exhibet cultus latrie: et vera ado- ratio: et hoc eſt qđ dicit dō in hac parte. Unde uſq̄ adorastiſ deos ligneos: et aureos: et argē ſouē: xp̄hebū: venite adorem⁹ dñj iesu xp̄m qm̄ ip̄e eſt rex magn⁹ et de⁹ magn⁹ ſup oēs an-

gelos ſup oēs deos q̄ coluſtis: q̄ non repellet plebem ſuam. q. d. non repellet vos a plebe ſuā: q̄ non ſolum eſt dñs iudeor̄: ſed etiā gentilium: q̄ in manu et p̄tātē eius ſunt oēs fines et termini terre a ſolis ortu uſq̄ ad occa- ſum: et ab aq̄lone uſq̄ ad meridiē: et oēs altitu- dines montium ip̄is ſunt ſub ei⁹ p̄tātē et dñio et ipſe cōſpiciſt altissimos montes: puta cauca ſum et tauz et emanū: et mōtes ripheos ſchytie et athlantem aſrice et montē lune ethiopie. q. d. Iz iſti mōtes ſint altissimi: tñ altior eſt dñs et ipſis dñabif. Ex quo p̄t̄ q̄ dñnum xp̄i eſt vniuersalissimi: q̄ ſat̄ exēſum p̄ oēs habitato- res ſupradictor̄ mōtium et terminoz terre qui xp̄i vle fuerūt ſubiecti dñio xp̄i. Et rōne ſummi dñij debent xp̄o dñini honores ſculpt⁹ latrie. Sed q̄ non ſolum rōne creationis et bñificiū redēptionis debet ſibi latria: iō ſeq̄tur. Qm̄ ip̄is eſt mare: et ipſe fecit et creauit illud: et aridā ſiue ſiccā terrā fundauerunt man⁹ ei⁹. Et po- niū ibi p̄prietas p̄ ſubſtātia: eo q̄ terra eſt na- turā ſicca: ſicut aqua frigida et aer humid⁹ et ignis calid⁹. Ergo ppter ſupdictas rōnes q̄ xp̄s eſt vniuersalis dñs terre et maris: ergo venite adorem⁹ et p̄cidam⁹ an̄ deuz. Et ſiſter q̄ ip̄e eſt dñs deus n̄: et noſ ſum⁹ p̄plo eius: et oues pascue ei⁹: et per p̄n ſip̄e eſt paſtor n̄ qui paſcit noſ in paſcia ſacformū eccliaſtico rum q̄ traferat virtutē ex morte et paſſiōe ſua et ſanguine ex latere effuso et per p̄n ſip̄e eſt ſaluator et redēptor n̄. Et ſic ip̄e eſt de⁹ et yniner ſalis dñs: et creator oīm et redēptor: et ſalua- tor: et paſtor n̄: iō propter oīa iſta venite oēs nations et cōditiōes hoīm: et adorem⁹ ipſius iesum xp̄um: et procidamus an̄ cum: q̄ ſalis adoratio cum prouidētia debetur ei p̄o p̄ter rationes ſupradictas: quaſi dicat, nō dubite- tis adorare iſtu chruſtū. Nam licet appareat in carne humana tñ ipſe eſt verus deus et dñs omnium qui creauit omnia tc. Hodie ſi vo- cem eius tc. Hec eſt ſecondā para: in qua ſpe- cialiter inuitat iudeos ad recipiendum mes- ſiam dñiſtum eis promiſuſ. Unde eſt aduer- tendū ſicut legitur Dentero. xxviij. q̄ iudei de- ſyderabant intelligere legem et ceremonias q̄ deus pre cip̄ iebat in lege: q̄ per moysi en hoc non potuerunt intelligere: et deſyderabant vi- dere deum facialiter: et patet exo. xxxij. Sed deus promiſt moysi di. posteriora mea vide- bis et cetera. Et dixit. c. xlii. pphera ſuſcitabo demedio fratrum tuoruſ ſimilem tibi: et po- nam verba mea in ore eius: loqueturq; ad eos quecunq; dixerō tibi: et qui eum non audierit uult existam. In quibus verbis quattuor p̄- misit deus. Primo quod iſte propheta a deo mittendus erat futurus verus homo de popu- lo iſrael ſcilicet de iuda. Secundo quod deus pater poneret verba ſuā in ore eius in quo de de xp̄o monſtratur naturalis et cōſubſtantialis pro- cesso filii a p̄p̄ez ſic iſte ppheta non ſoluſ era t

homo sed etiam deo. Tertio quod erat declaratur leges et ceremonias: et locutus est populo ex parte dei prius sum voluntatem eum. Quarto quod iudei rebelles et non audientes eum iustum prophetam erant puniendi terribili ultro et vindicta: domino erogando introducunt hic deum precium ad iudeos loquentes edicere. O iudei quod hucus fuitis in nocte ignorante sub lege et ceremoniis et in tenebris peccatorum si pro anno hodie. s. tibi gratia: quod iam non peccatis: et dies appropinquabit: audieritis vocem et predicationem eius. ipsius prophetae Christi in lege promissa: in cuius oculo per posuit verba sua: nolite obdurare corda vestra sicut obdurate corda vestra in exacerbatione: quoniam exacerbatus et irritatus me ad iras in deserto sum die revelationis: qui misit meos exploratores ad terram promissionis: vos patiter volvistis reuerti in egyptum: non confidentes de meis promissionibus et dubitantes de mea potentia: quod non possem idolatas delere: et vos introducere immunes: in quo loco tetrauerunt mei pres vestri ubi et ad aquas prædicti oportauerunt et viderunt opera mea: puta miracula que ibi feci et puniones: ut pater numeri. xiiii. exordi. et quadraginta annis offensus fui gratiatio numeri illi: et dixi semper habere errant corde. Et isti non cognoverunt vias meas: ut iurauit in ira mea: si introibunt in reges meam.

Quadraginta annis primus et ppter fui gratiatio illi: et semper fui offensus ab eis: et di splicuit mihi gratiatio illa et rebellis fuit et cetera dula: et tunc videns obstinationem illos dixi et statui et decreui quod isti filii israel non cognoverunt vias meas: nec crediderunt: ideo iurauit in ira mea: quod non introibunt in requiem meam. q.d. scilicet illi ppter duritiam et incredulitatem eorum non introierunt in terram promissionis: sed vagantes per desertum mortui sunt: et eorum cadaveria ibi sepulta ita pariter iudei increduli quemassum non sunt recepturi: nec voluerunt audire vocem euangelicae quoniam intrabunt in requiem meam celestem: sed dispersi per mundum vagabuntur: et eorum aie in inferno sepelientur. Et quod pater ppter apud ad hebreos. iii. quod dominus fecit haec psalmi invitans ad recipiendis spiritum: et audiendum eum vocem euangelicam: ut angrediantur in requie domini. s. in hac ecclesiam per gram et baptismum: et cetera sacra: et in alia ecclesiam per gloriam quoniam non est dicendum quod dominus exhortetur iudeos ad audiendum legem moysi quam iam per xl. annos an audierat: nec in uitatu eos ad engrediendum terram promissionis in qua per totidem annos habitabant an illi die: sed vocat oculi et innitiunt ad orandum recipiendum spiritum in hoc die gratiam et ad ingrediendum ecclesiam et veniam requie hic per gloriam et in futuro per gloriam: perbant autem dominus quod Christus debet latraria: prior quod deus et dominus universalis. scilicet quod creator: et tertio quod salvator et redemptor: et ideo in prima parte ego

cat oculis ad latrariam Christi. In scilicet vero pte vocat et invitat oculis ad audiendum et recipiendum legem euangelicam: et ut ingrediatur ecclesiam Christi et requie eum: et hoc sub combinatione priuationis hereditatis eterne. Ad maiorem autem intelligentiam huius psalmi est aduertendum quod dominus in hoc psalmo appetit nos in synagoga positionem de te. te. et infert una conclusionem: et certe una chorda de psalterio euangelico. positione autem est ista. Nam legitur numero xxiij. et xxvij. quod moyses et precepto dei misit. xxiij. tio nos exploratores quod considerauerunt totam terram: in qua tandem viderunt ciuitates fortissimas et hostem ferociissimos: sicut erat internum fertilis et inde aspergauerunt magni hostes cum palmita auulsum de vite qui quidem exploratores renersi narraverunt populo ea que viderant dicitur: terra fertilis est fluens lacte et melle et copia fructuum: sicut ex his fructibus cognosci potest: sed habet ciuitates gradus atque muratas: sicut Caleph et Iosue direxerunt: ascendamus et possideamus terram: quoniam poterimus obtinere eam: oculis autem alijs exploratores dixerunt nequaquam ad hunc populum valent: ascende re: quod fortior nobis est: quod terra deuorat habitatores suos: quod vidimus gigantes in ea tecum: qui bus auditus populus voluit lapidare moysen: et constituerere alium ducere et reuerti in egyptum: nisi ppter caleph et Iosue quod obsterunt eis: unde tunc deus voluit totaliter delere illi populum nisi ppter preces moysis. Et tunc deus puniuit eos: interim quoniam illi populi ingressus est terra promissionis sed. xl. annis vagati sunt per desertum et oculis mortui ibi: et cadavera eorum ibi sepulta preter caleph et Iosue qui fuerant deo obediens: ideo ipsi soli cum filiis illos rebellium ingressi sunt terram promissionis: in quo mysterio dividitur danus in spiritu electionem geritum et reprobationem iudeorum ppter rebellionem factam contra Christum. Nam licet oculi illi. xij. electi ex oibus tribus considerarunt terram promissionis in soli caleph et Iosue laudauerunt et voluerunt ascendere in eam: per quod figurabantur quod oculi tribus Israel audierunt Christum predicantem suam legem euangelicam: quod et hierusalem et galileam habitabat de oculis tribus: sed maior pars eorum visa est lex euangelica difficultis: eo quod phibet oculum aurantium et superbi: et oculi virtus: et precipit oculum virtutem: et ideo non auerterunt obediens Christum: quia erat contrarius operibus eorum: immo crucifixus et per persecutionem sunt eis sed soli apostoli et discipuli: et quidam de phariseis et nobilibus et popularibus obedierunt Christum et euangelio: et ideo Christus expulit omnes rebellios iudeos et puniuit eos terra iudeorum in lege promissa: ad quam soli apostoli et discipuli cum ceteris ad fidem Christi conuerstis sunt ingressi. Unde Christus expectavit iudeos. xl. annis: sed quod menses sunt obdurati et obstinati in sua negligencia et cecitate: ideo misit deus isti ei exercitus romanorum qui ciuitatem et populum conquisit et evertit: et eos trucidavit et captivavit: et dispersit: et sic duplicitate morte puniuit eos

Venite exultemus.

Psalmi. xciiij. fo. cclxxv.

scilicet corporali et eterna et duplicit erilio: scilicet ab illa terra mundana et a terra vincentium: quod nunquam intrabunt in illam requiem domini. hanc propositionem aperit nobis dauid: et hanc conclusionem et chordam euangelicam cantat in hoc psalmo. Dicit ergo deus per eos dauid communio iudeis rebellibus christo. O si et quoniam audieritis vocem dei incarnati. si vocem euangelie: nolite obdurare corda vestra sicut obdurate ruerunt patres vestri corda sua qui tentauerunt me in desertoriente retrocedentes in egyptum. Quos expectauit qdraginta annis sed quod manserunt in sua malitia et obduratione: ideo iurauit in ira mea quod sicut ipsis non intraverunt terram promissionem: ita vos nunquam intrabitis in requiem meam nisi obedieritis voci euangelice. Quasi dicit. sicut expectauit priores vestros. xl. anno in deserto: ut conuerterent a sua duricia: ita expectabo vos. xl. annis post passionem meam: sed quod manebitis in vestra duricia et obstinatione sicut patres vestri: ideo sicut illi fuerunt oes pstrati in deserto et nunquam intrarunt terram promissionem: ita vos ei civitate vestra eritis pstrati et dissipati: et nunquam intrabitis in quietem meam celestem: sed peribitis in corpore et anima. Sed contra intentum nostrum expositionis in hoc psal. arguunt quidam moderni iudei dicentes quod non veniunt coeteri in tentum prophetae in hoc psalmo. Nam deus communio in hoc psal. illis qui non sequent nec audiencyc regis messie in suo aduentu: quos non introducit in terram promissionis: quos possederunt antiqui patres: sed solus rex melissas introduxit eos qui obedient: sed quod christus non fuit verus messias: ideo non audierunt eum: sed sunt parati audire messiam quem expectant: qui est edificatus nouam hierusalim: et congregatus oes filios israel ex omnibus partibus mundi: quod autem iesus christus non fuit verus messias: probat. qui non vocavit eos ad illum terram: nec retinuit eam: pro se nec pro suis: cui fuerit in ea crucifixus: ideo non potuit illam terram dare filios israel sicut dicit omnes prophetae: in hac ergo cecitate perseverant hodie moderni. Sed quantum decipiat eos ista vanorum cupiditas rerum temporalium dictum est in precedentibus. Sed ad detegendam eorum falsam intelligentiam et vanam spem ponit p. conclusio quod illa terra chanaam in qua est sita hierusalim terrena non fuit sanctis patribus a deo. promissa in precium premiu prolege seruanda: nec expectabant eam patriarche et prophete tanquam requiem et terminum ultimum. hec conclusio multipliciter probatur. primo sic. Nam si deus promisisset et dedisset illam terram iudeis in precium premiu pro lege obseruanda sequeretur quod deus esset iniustus: aut supersticio et cultus idoloy fuisset nobilior quam lex diuinaria. Nam terra qua possidebat gentiles: scilicet damascus et babylonia et egyptus: et optimam

regio inde ab eis proportione fuerunt semper fertiliores et ditiores quam terra chanaam que est sterilia et in aqua et misera: frequenter patiens famem et inediem: ut per totum discursum patriarcharum in lib. Sene. Nam propter famem et inediem copuli sunt fugere Abrahah Isaac et Jacob cum suis filiis ab illa terra in egyptum. Ex quo prout quod meliorem terram possederunt semper gentes: et idololatrie: et per consequens deus non permisit illam terram in premiu obseruante legem: quod nobiliori legi nobilis debet premiu. Item hoc idem patet auctoritate. Nam illam terram promisisset deus in precium pro malu suum ingressu illius terre. Nam multi scelerati ingressi sunt cum iisque in illa terra: et tamen moyses non permisit sicut introire: qui res. Itē dauid tanquam rex dominus possidebat illam terram: sed tamen continebat illam altam defensabat: et dicens dicebat: satiabor cum apparuerit gloria tua. ps. xvij. Item psal. lxxixij. elegi ab iectus esse in domo dei mei magis quam habita re in tabernaculis peccatorum. Item psal. cxix. heu mihi quod incolatus meus prolongatus sis. Itē psal. cxli. portio mea in terra viuentium. Itē Salomon rex erat in hierusalim potentissimus et tamē dicit: quod hierusalim illa terra est cum omnibus regnis mundi sunt quedam variantes: ut per totum ecclesiastes. i. c. et per totum: immo cocludit in fine illius libelli quod omnia ista sunt vanas: nec est alia beatitudo in hoc mundo nisi seruare mandata: eo quod debemus apparet in fine vite ante deum iudicem et premiato rem et cetero. ergo sancti patres non expectabant messiam propter possessionem illius terre misere. hoc idem affirmat rabbi moyses abenmatim in lib. iudicium in sententiis regum. vbi ait quod non desiderarunt prophetae et sapientes tempus messie ut dominarentur super orbem: nec ut haberent potestatem in gentibus: nec ad comedendum et bibendum: nec ad delicias et voluntates: sed ut vacaret in lege et sapientia: ut recte eas habere vitam secundi futuri: sicut declarauimus in sententiis de penitentia: vñ in illo tempore dicitur reputabuntur tanquam terra. Et non erit occupatio in israel: nisi ad sciendu dominum clausa et obscura: et attingent scientiam sui creaturam: ut dicit Elsa. xj. quod tunc erit terra plena scientiae domini et cetero. Ex dictis ergo huius magni magistri reputari apud iudeos per qualiter mesias non est daturus iudeis in suo aduentu illam terram hierusalim ne alia misidana: sed scientiam veram et intelligentiam legis ut per illam sequerentur vitam venturi secundi: quod totum fuit impletum per christum in apostolis et doctoribus et omnibus fidelibus suis. propter hanc ergo requies eternam in celo consequendam exhortat dauid in hoc psalmo oes gentiles et iudeos ut recita-

In hoc mundo non est aliabitudo nisi seruare vitam secundi futuri reman data.

D

No. de
promissione ter
re chanaam.

falsam intelligentiam et vanam spem ponit p. conclusio quod illa terra chanaam in qua est sita hierusalim terrena non fuit sanctis patribus a deo. promissa in precium premiu prolege seruanda: nec expectabant eam patriarche et prophete tanquam requiem et terminum ultimum. hec conclusio multipliciter probatur. primo sic. Nam si deus promisisset et dedisset illam terram iudeis in precium premiu pro lege obseruanda sequeretur quod deus esset iniustus: aut supersticio et cultus idoloy fuisset nobilior quam lex diuinaria. Nam terra qua possidebat gentiles: scilicet damascus et babylonia et egyptus: et optimam

D. Jacobi de valentia

plant christi in suo aduentu: et audiāt vocez eius euangelicā. Et priuationē hui⁹ requie et beatitudinis cōmītū iudeis rebellibus et contemnentib⁹ vocē christi cum dicit hodie si vocem eius audieritis:nolite obdurate corda vestra sicut rc. Et p̄ hoc p̄t̄ resp̄ sio ad vñū argumentū iudeoꝝ: et ad vñū sp̄m et intelli gentiā eoy: sed hoc latius patebit in tractatu finali contra iudeos. Et quibus patet qđ dauid in hoc psalmo predicti electionē gentiliū qui ad christū colendū et adorandū venerunt et vocē euangelicā audierunt: et predicti reprobationē iudeoꝝ qui christū negauerū.

Ante dñō canticū nouū: cā-

s. parte
xvi. ca.
xvii. d.
c. i. gl.
xv. q. die in diem salutare eius.

*s. r. c. re Annunciate inter gentes gloriam eius
in omnibus populis mirabilia eius.*
*Supra Quoniā magnus dominus et laudabiz
rlvij. et lis nimis terribilis est super oēs deos.
eccl. xl. Qm̄ omnes dīs gentiūz demonia: domi
nus autem celos fecit.*

c. q. fine C Titulus psalmus dō qñ dom⁹ edificabat post captiuitatem. Iste ps apud hebreos est oī no sine titulo: s̄z dicit hebrei moderni q̄ moȳ se fecit istū psalmū: p̄ gr̄ap̄ actione d̄ reedi ficatione tēpli reedificati post captiuitatē ba bylonie: quā p̄uidit moȳ se in spū: s̄z isti ma nifeste mentiūn. Nā leḡit sc̄do paralyp. vij. c. q̄ in dedicatione templi sacerdotes stabāt in officiis suis: et leuite in organis carminū q̄ fecit dō rex ad landandi domini quoniā bo nus: qm̄ in eterni mia eius: hymnos dō canē tes p̄ manus suas. Et quo p̄t̄ q̄ dō fecit oēs psalmos qui incipiūt. Confitemini vel Canta te vel Laudate rc. Itē manifeste patet qđ iste psalmus totus cantatus est cī psalmo cente simoquarto: et censesimopinto: qñ dauid in troduxit arcā in hierusalē: vt patet. i. Paraly pomenon. xvi. Et quo p̄t̄ q̄ iste psalmus spe cialr faciūt est ad landandā dēl in tēplo ab ipso dauid. Sed ad maiore evidētū hui⁹ psalmi et omni⁹ subsequentiū et etiā precedētiū est aduentendum q̄ sicut tota lex euā gelica bī psalterium decem chordarum: eo qđ p̄tinet decē mysteria de christū et ecclesia que sunt decē articuli humanitatis christi: pur se pe dictiū est: ita pariter lex euā gelica bī cantū nouū in toto isto libro psalmorum: eo q̄ lex euā gelica p̄tinet et cantat nouā mysteria bī xpo et tota ecclesia: qui sunt oēs articuli fidēi et oīa gesta christi: et omnia consilia et p̄cepta. Que sunt obseruāria p̄cepta et p̄silioꝝ et fides articulop̄ et gr̄az san ctificatio sacramentop̄ et firma spes futuroris bonop̄. Et vos omnis terra. i. omnes habitatores terre: sc̄z greci et latini et omnes barbare nationes: sc̄z indi et scythe et ethiopes. Cantate

Christopolitani Ep̄l Expositio

lex euangelica dicitur canticum nouū: eo q̄ relicta vetustate litere cantat nouā mysteria de christo et ecclesia figurata per illa antiqua mysteria veteris legis. Unde relicta vetustate et renouati per christum et ambulantes in nouitate spiritus iam cantamus in ecclesia et lege euangelica mysteriū trinitatis diuinap̄ personariꝝ: et mysteriōꝝ incarnationis et predicationis christi: et opera miraculop̄ eius et mysterium mortis et passionis et liberationes fidelium veteris testamēti per descendūm christi ad inferos. Et cantamus et celebramus iugiter ecclesiastica septem sacramenta in quibus continet virtus ipsius passionis christi et precium ei⁹. Item cantamus christi resurrectionē et ascensionem et spiritus sancti missiōnē et gentiliū in vnam ecclesiā vocationē: et iudeorum reprobationem et ultimi iudicii examinationē: et bonorum et malorum retributōnē. Hoc est ergo canticum nouū euangelicū quod modo iugiter cantat realiter ecclesia: qđ dauid frequēter prophetice commemorat in psalmis. Nā sicut dauid per citharā intelligit mysteriū trinitatis: et per psalterium decem chor dax intelligit decem articulos humanitatis christi: ita per canticū nouū intelligit oīa p̄ecata et p̄silia et gesta et miracula euangelica et oīa septem ecclesiastica sacra et officies articulos fidei tā diuinitatis et humanitatis. Ut sicut noe cantamus hoc canticū realiter euangelicē: ita dauid cantat ipsum in toto libro psalmo ū figurāt et prophetice: ideo in hoc psalmo apostrophādo inuitat oēs gentes et nationes mūdi ut veniāt ad cantandū hoc canticū nouū euangelicum xpo in aduentu suo. Tria ergo principaliꝝ facit dō in hoc psalmo. Nam prouidit inuitat oēs gentes et nationes ad cantandum omnipotentia et excellētia et mirabilia opera que fecit xps in suo aduentu. Sc̄do in uitat oēs ad cantandū et exhibendi xpo cultum vere latrie secundū morem euangelicum. Tertio inuitat oēs ad cantandū et predicandū regiā et iudicariam potestate xpi quam accepit in sua resurrectiōe et ascensione ex merito sue passionis. Et per p̄ns inuitat oēs ut recipiat xpm tanq̄ messiā et salvatōrē et legislatōrē. Sc̄dm ibi. Confessio et pulchritudo. Tertius ibi. Cōmoneat a facie eius. Quantuſ ergo ad primi dicit. O vos iudei quib⁹ primo feci ē pmissio de xpo cantate ipsi dño ic̄sn xpo canticū nouū: et nolite iam cantare canticū antiquū ipsius moȳsi: qm̄ p̄fecit cursum et offū suū in aduentu xpi. Ergo cantate xpo canticū nouū et euā gelica p̄fitendo et obseruādo oīa q̄ in legē euā gelica p̄tinet. Que sunt obseruāria p̄cepta et p̄silioꝝ et fides articulop̄ et gr̄az sanctificatio sacramentop̄ et firma spes futuroris bonop̄. Et vos omnis terra. i. omnes habitatores terre: sc̄z greci et latini et omnes barbare nationes: sc̄z indi et scythe et ethiopes. Cantate

Wate
ria hu
ius p̄t̄

Hoc supradicti cantici euangelici cuius oibis partibus et conditionibus. Et oes simul cantate dño xp̄o: et benedicte nomini eius qd est te s̄ns: qd nō est aliud nomē sub celo in quo nos op̄orteat saluos fieri: et qd nomen domini est iesus idest salvator in quo totus mundus d̄s taluari: ideo annuntiate de die in diē. i. continue et a stidie et omni tēpote salutare ei⁹: et predicate hoc nomē iesus ybi⁹ et semp: idest annūtiando ei⁹ redēptionē saluationē quā iesus xp̄o opatus est in mūdo per mortē et passionē. Et vos apostoli et discipuli annuntiate iter gētes. s. inter gētēles gloriā eius. i. gloriā quā acquisiuit et ostendit in sua resurrectione et ascensione. Et annūtiante oibis populis miracula eius qd opatus ē infirmos sanādo et mortuos suscitādo. Et p̄dicate euāgeliū et creature sicut precepit vobis Marci ultimō. Et ostendite potestatē in miraculis faciendis quā xp̄s vobis p̄tulit in sua ascensione: vt p̄tz ibidē. Quā si dicat: nō solū annūtiater p̄dicare miracula que fecit xp̄s ante suam passionem ascensionem: sed etiā vos facite signa et miracula in nomine eius in pplo gentili et iudaico: sicut p̄tz per totū discursum actuum apostolorū et per historias eorū: et alioꝝ sc̄toꝝ. Et sic nō solū dictis et p̄dicatiōib⁹ s̄ et signis et miraculis ostendite qm̄ et quō dñs iesus xp̄s est de⁹ et magn⁹ dñs et rex magn⁹. Et nimis et valde laudabilis et terribilis sup oēs deos gētū. Et quō soli xp̄o debet laus et honor et cult⁹ latrie tanq̄ dño deo. Nā ipē ē terribilis sup oēs deos gentili: qd p̄ba. Nā ipē eiecit eos de corporibus obſeffis. Itē xp̄s ē terribilis sup oēs deos gētū. Nā oēs dī gētū sunt demonia immūtida. Dñs aut̄ iesus xp̄s ē dñs mag⁹. qd p̄ba: nā ipse fecit celos et oīa in eis et sub eis p̄tēta: et iō iesus xp̄s intātū est magn⁹ et terribilis sup oēs demōes: qd p̄io eiecit eos de celo. Sc̄bo eiecit eos de corporibus obſeffis. Tertio eiecit eos foras de mūdo et pplo gentili: talliguit eos in iferno: et q̄tide eiecit eos de alab⁹ hoīum per ecclesiastica sacramēta. Et qd p̄z qd sol⁹ xp̄s est laudabilis: et sibi debet honor latrie et non demonib⁹: cū sit creator et redēptor mūdi et triūphator et diabolū et oēs demōes.

Confessio et pulchritudo in conspectu ei⁹: sanctimonia et magnificentia in sanctificatione ei⁹.

per ih. q.
vita
ne.

supra
xxvii.
xcii. d. c
f. in gl.

Afferte dño p̄rie gētū: afferte dño gloriā et honorē: afferte dño gloriā nō eius. Tollite hostias et introite in atria ei⁹: adorate dñm in atrio sancto eius.

Latria
intrib⁹
gloriā

Chēc est sc̄bo p̄s in qua dī inuitat oēs ad exhibendū latrā iōi xp̄o in suo adūetu. Que quidē latrā cōſtitit in trib⁹ sc̄z in cōfessiōe fidei et laudis cū mūdicia cordis et in oblatione p̄fissiōe. et adoratione: vt pluries dicitur. Dicit ergo

david: postōs ita est qd xp̄s est magnus dñs et gentilis qd nō sunt dī nō deos. electi de celo: et de corporibus obſeffis: iēt de latrā: nō idolis gētū: in qd⁹ habitat demoſtratio plenitudo et sanctimonia et magnitudo et fidei et laudis. Una p̄supponit alia. Nam dei sine cōfessione vere fidei oīm articulorū. Nec p̄fessio fidei sine p̄fessione p̄tōy: et mūdicia cordis: vt talis sit i charitate. Qd nō ē speciosa et acceptabilis laus in ore p̄tōis. Et iō op̄z qd sit p̄fessio in ore: et pulchritudo et mūdicia in corde ipsius cultoris dei i conspectu xp̄i. Item oportet qd sit ibi sanctimonia. i. qd tales laudes et honores sint res sacre et ad diuinā applicate: et nō sint obscene sicut laudes turpes: quas gētēles exhibebāt deo velte et baccho et p̄pao. Et itē oportet qd sit magnificētia. i. qd narrentur et predicent opera magna et magnificētia et omnipotētia xp̄i. Et talis cult⁹ est exhibēdus in conspectu ei⁹ qd est p̄ma pars latrie in conspectu xp̄i exhibende. Possunt etiā iste tres p̄ditiones memorari ad differe-
tiam vēt. te. Nā illa latrā nō siebat cū tali cōfessiōe interiori et exteriori. Nec cū tāta mun-
dicia ex parte offerentis et oblati. Qd ibi offre-
reban̄ alia bruta. hic aut̄ offerē sacrificiūz
p̄pū et mūdū: de se bonis et acceptabile. Et sic
latrā nostra fit cū maiori sanctimonia et ma-
gnificētia: qd offerē xp̄s de⁹ et hō agnus sine
macula et immortalis. Et ideo subdit: afferte
dño iusu xp̄o gloriā et honorē. O vos oēs pa-
triae et regna gentilium cātate iam eius gloriam
et resurrectionem et ascensionē. Et afferte glo-
riam et charitatem nomini eius quod est ie-
sus: idest predicate hoc nomē iesus et virtu-
tem eius p̄ oīa regna mūdi. Qd hec est p̄ma
pars latrie xp̄i. Deinde tollite hostias et introite
in atria ei⁹. i. introite in tēpla ecclēsias ei⁹:
et ibi tollite et offerte hostias sc̄z sacrificiū en-
charistie qd ponit in plurali: eo qd offerē cor-
pus de per se: et sanguis de per se ad expli-
cationē passiōis xp̄i in qua sanguis fuit effu-
sus a corpore. Nā in hostia est corp⁹ ex vi cō-
secrat dīs et sanguis per cōcomitātē et in ca-
lice econverso. Sed hoc sit ad explicandū pas-
sionē xp̄i. Itē ponit ly hostias in plurali: ad
denotādī qd lī sit ynu solū sacrificiū: nō offerē
in diuersis et multis ecclēsias diffusis per to-
tū orbe. Sed qd in oībus ecclēsias et altariō
nō offerē nō ynum r̄idem xp̄s deus et homo

D. Jacobi de Valentia Christopolitani Ep̄i Expositio

ideo subdit. Adorate dūm in atrio sc̄lo ei⁹. Et sic memorat oēs partes latrie sc̄z cōfessionem et oblationē et adorationē. Deinde cū dicit.

¶ q. s. t.
cōmoueaf a facie eius vniuersa terra:
dicte in gentib⁹ q̄ dominus regnauit.
de ce = Eēm̄ correxit orbē terre qui nō cōmo-
leb mis- uebit; iudicabit populos in equitate.
sa. c. i. q
dam.

¶ Innitat oēs ad cātādā xp̄i regiā dignitatē
et iudicariā p̄tātē. Sed q̄ regiā dignitatē
et vniuersale dominū et iudicariā p̄tātē ade-
ptis est p̄ meriti sue passionis. ad phili. ii. q̄
h̄biliavit semetip̄z fac̄y obedīes p̄t̄ vſq̄ ad
mortē crucis: iō dicit dauid. Commoueat vui-
nerla terra a facie eius: q̄ vniuersa terra tres-

Dictu⁹ nūtrit fūt cōmota in xp̄i passiōe. Et vſu tem-
pli sc̄issum est a summo vſq̄ deo: sum: et pe-
sū xp̄s tre sc̄isse sunt: et monumēta apta sunt: et facte
se ostē. bionys⁹ areopagita: aut de⁹ nature patitur
incruce autrota machina mūdi destruet. Ex q̄ p̄t̄ qd̄
Am- bross⁹. in cruce: iō dicit. Dicte i gētib⁹. i. p̄dicatezan
nūtriate iter gētes q̄ dñs iesus xp̄o regnauit:

et adept⁹ est regni sup vniuersas creaturas.

Littera abit ouigenis et hylarij: et Ambrosij: et

Augustini: et Cassiodori h̄z. Dicte in genit⁹

q̄ dñs regnauit a ligno. i. a cruce. Et iō abro-

sus secun⁹ l̄am ouigenis dicit in hymno pas-

sionis. Impleta sunt q̄ cōcinit dō fidelis car-

mune: dicte in natiōib⁹ regnauit a ligno de⁹.

Ubi assiter dō fecisse h̄sic psalmi: et protulisse

h̄ac p̄ticulā. s. a ligno. S̄z beat⁹ hiero. sic non

trāstulite: q̄ in l̄ra hebraica p̄sictuata nō re-

perit. Uel q̄ defectu scriptoris non reperit in

exemplari greco ipso. lxx. Et iō trāslatio et ex-

emplar ouigenis et aliorū est magis conforme

fidei nře. Et ergo sententia ista. vniuersa ter-
ra cōmoueat a facie ei⁹: non soli in natuista-

te r̄miraculorū operatiō: sed in sua passione

et in descessu ad inferos: et in resurrectione. Q̄

terremot⁹ fact⁹ est magn⁹: et angel⁹ descendit

de celo: et reuoluit lapidē. Et ideo vos apo-

stoli: et oēs fideles dicte et predicate i gētib⁹:

q̄ dñs regnauit a ligno crucis. Q̄ ibi cōfre-

git gladiū: et sc̄utū: et arcū diaboli. Et meruit li-

berare gen⁹ h̄uanū: et obtinuit regni sup oēs

creatura. Matth. vlti. et mar. vlti. Itē ibide-

acceptivnūrāle potestatē iudicariā. Et enī

i. in. i. iō correxit totū orbē terre: idola p̄terēdo: et

legē euāgeliā ferēdo. Et sic corriget p̄p̄lūgē

glo. tilem: tūnida bit ip̄z ab idololatria: q̄ qđe or-

Luc. ii. bis nō cōmouebitur a fide catholica vſq̄ ad

et de co- se. d. s. c iudicium duratura.

nocte. et Letētur celi exultet terra: commouea-

cap. de tur mare et plenitudo eius: gaudebunt

hymn⁹ campi et omnia que in eis sunt.

infra. ex vii. Tūc exultabūt oīa ligna syluaꝝ a facie

dūi q̄ venit: qm̄ venit iudicare terram.
Judicabit orbē terre in equitate: et po-
pulos in veritate sua.

¶ Chic inuitat celū et terrā et oīa q̄ in eis cōten-
ta sunt: ut letētū in adiētu: xp̄i: sicut fuit ipse
tū i eūs natuitate: q̄ noua stella apparuit
in celo q̄ durit magos ad xp̄im adorandū: et
angeli cātarūt. Gloriam in excelsis deo ec. Itēz
terra fuit letata: q̄ p̄ oēs partes mundi data
sunt signa regis pacis nati. Et mare cū plen-
tudine ei⁹ fuit moisi: q̄ i oib⁹ insulis maris da-
ta et facta sunt signa: ut sep̄ dictū est. Dicit ḡ
dd. Letēt celi. i. oēs angelī celestes: et exultet ter-
ra. i. oēs habitatores terr̄: et moueaf māfi. i. oēs
isule maris: et plenitudo ei⁹. i. oēs habitatores ei⁹.

Et gaudēbit cāpi. i. pastores i cāpis et syluis
greges pācētes. Q̄ pastores venerūt ad xp̄im
adorādū tē. i. i adiētu ei⁹ q̄n̄ igredieſ i h̄icrl̄
i dieram p̄ palma exultabūt oīa ligna sylua-
rū a facie dñi: q̄n̄ vēt ad patēdū libcrādū ge-
n̄ h̄bians: q̄ tē pueri cedēt rāmos olīuaz et pal-
mar̄ de arborib⁹: et sternēt i via aī pedes xp̄i
Et exultabūt etiā q̄n̄ vēt iudicātē terrā. i. ad
iudicādū mūdi iudicio descretiō: separādō
fideles ab ifidelib⁹ p̄ obseruatiā legio euāge-
lice. Et hoc erit i primo adiētu. Et iudicabit
orbē terr̄ i eq̄itate pp̄los i dītate sua i sc̄do ad-
iūtū: q̄n̄ erit acceptator p̄sonap. Q̄ si c̄l pri-
mo adiētu dedit legē euāgeliā: quā i rectā
ita i sc̄do adiētu iudicabit orbē terr̄ i eq̄itate
pp̄los i dītate sua. i. sim̄ eq̄tate i dītate euā-
geliā. Q̄ boni dabit p̄mūr vitā etiā: et rā-
mis penā eternā. Et sup̄dictis p̄z q̄ dō i h̄ p̄. ca-
nit cātūlū noui cuāgeliū p̄pheticē qd̄ nos ea-
nim⁹ p̄fitemur euāgeliē. Et p̄ncipaliſ canit
futurā xp̄i olp̄tētā r̄verā latrā sibi dītā et
ei⁹ regiā dignitatē et vniuersalē iurisdictionē
quam acquisiuit in sua resurrectione et ascen-
sione p̄ merita sue p̄ passionis in ligno crucis.

Omin⁹ regnauit exultet ter. Jōb. vii
ra: letentur insule multe.

Hubes et caligo in circuitu ei⁹ Mar. o
iustitia et iudicium correctio se xvi.

Ignis ante ipsum precedet: et inflam- Mar.
mabit in circuitu inimicos eius. tuū.
Elluxerūt fulgura eius orbē terre: vldit lu. xxiiij
et commota est terra.

Abōtes sicut cera fluxerunt a facie dñi
a facie domini omnis terra. De pe-
liu. c
Aliunt lauerūt celi iustitiam eius: et vt
derunt oēs populi gloriam eius. di. iij. c
¶ Chuc psalmo p̄ponit talis titul⁹: psal. da
vid q̄ terra restituta est ei⁹: licet ap̄b̄ hebreos
c. mula
iste psal. sit sine titulo: in psal. titul⁹ nō ē sine glossa.
ti. i. i
mystero: nā dō possit tota terra restituta est.

Dominus regnauit.

Psalmi. xcvi.

50. cclxxvij.

Judici
um xpi

ei post mortem absalō: pūdicit qualr xps post persecutionem et mortem erat regnaturus. Et quo hereditas sua: scz immortalitas erat sibi restituēda per resurrectionē et etiā quo hereditas p̄fia: scz genus humanū qđ diabolus detinebat captiuū: erat sibi restituēdū 2 etiāz quo possessio celī erat sibi restituēda pro se et pro suis. hoc ergo pūdices dō fecit hūc psal. in quo describit regnū xpi post resurrectionē: et quo in sua aſſectione accepit vniuersale imperium et iudicariā potestate. Et describit etiam vtrōq; iudicium. scz discretiō et examinationis. Cūn est aduentū qđ iudicium xpi incepit a primo aduentū i quo dedit legē euāgelicā prominentē obseruantibus regnū celōz et transgressoribus pena eternā et penitēbus veniā. Et istud dō iudicū discretiōs: et duratq; ad secūm aduentū: in quo examinabunq; oēs qđ recepérunt legē euāgelicā: et tūc recipiet ynuſq; qđ premiū. put gessit in hac vita. Et iō ea siagna que fīct corporalr et visiblēr in scō adnētu facta sunt sp̄fiālēr in primo aduentū. Nā ita in scō aduentū erūt signa in celo et in sole et luna et in mari et in terra: vt refert hiero. Quia tota terra cremabit: et montes equabūtur: et postea oēs resurgēt a mortuis: et veniēt ad iudicium: ita oia ista fuerūt sp̄fiālēr in primo aduentū. Nā ita totus mīdus qui erat in peccato et vetustate culpe fuit crematus et renouatus igne sp̄fiānceti. Et cōmota est tota terra: et insule marii ad predicationē aploꝝ. Et ēt xps venit tanq; iudex et legislator: et expoliavit inferni et aperuit celuz et in dūtrix scō patres: et oēs gentes a peccato surrexerunt. Ex quo p̄t qđ iste psal. de vtrōq; iudicio et aduentū p̄t exponi. Nā regnū xpi incepit post resurrectionem. Duo ergo facit dauid in hoc psal. Nā primo describit regnū xpi. Scō exhortat oēs ad obseruantā legis euāgelię. Qui diligitis dñm. Quātū ergo ad pui mī dicit dauid. Dñs iesus xps deus et hō regnauit in forma humana glōiosa post resurrectionē suā: et acceptipnyuſalē potestate in celo et in terra: iō exultet tota terra habitabilis et letent insule multe recipiētes legē euāgelię cam eius per quā debet iustificari a peccator et adipisci regnū celeste: qđ p nobis xpus adēptus est in sua passione et resurrectiō. Unde qđ sit ipse caput ecclesie et regnet vniuersalē in celo et in terra. p̄batur. Nam qđ ascēdit in cōitu eius per qđ denotat eius dñiuz in celo et in angelio. Et ibi apparuit qualr iustitia et iudiciuz erat correctio sedis et sceptri iudicia lis eius qđ angeli in vestibus albīs dixerit. Sicut eūt ad iudicādū quēadmodūvidistiq; nūhīl aliud est nisi iustitia et iudicaria et lex xpi Sz hoc maxime verificabit et apparebit in secundo aduentū. Unde in isto primo aduentū

ignis charitatis et donorū sp̄fiāsancti ante ip̄z precederet: et inflammabit in circuitu inimicōs eius. hoc impletū fuit qđ apostoli perulstra runt vniuersum mundū: et predicarūt euāge Euāge luīz qđ est ignis comburēs et inflāmans corda luīz est hominū. Vnde ille ignis inflāmauit in circui ignisō tu per totū mundū oēs gētēs qui ante erāt burēs. inimici et cremanit in eis veiustatē infidelitatis et destruxerit in eis p̄ctū et fecit eos amicos et subdiros xpi per baptiſmū et penitentiā et tera sacramēta. Et tunc fulgura xpi scz miracula et verba euāgelica alluxerunt et illuminatiōne dederunt tori orbi terre qđ ex miraculis crediderunt. Et tunc vidit miracula: et cōmota est tota terra et pteria ab infidelitate et idololatria et nephanda superstitione ad verā fidē et cultū latrī xpi. Et tunc magni mones. scz imperatores reges et principes et philosophi gentium hoc videntes. scz illa miracula fluerūt et liq̄facti sunt a duricua sua: et mollificati sicut cera fluit et mollificat calore ignis ita omnes isti et oīs terra. i. populares fuerunt mollificati a facie caloris ḡre sp̄fiāsancti et p̄dicationis aplōrum. Et ideo sequit. Annūtianerunt celū: deſt apostoli iustitiā et legem eius euāgelicam. Et sic oēs populividerunt gloriam eius. Primo per miracula: postea per fidem: et sic omnes sunt ad fidem conuersi.

Confundant oēs qui adorāt sculptilia et qui gloriantur in simulacris suis.

Cūn confusi sunt omnes: qđ adorāt sculptilia et idola et. qr tūc cognoverūt errore suum. Et iō deleuerūt idola et p̄secrārūt tēpla idolorū in basilicas et ecclias xpi: et coluerūt xp̄m verū dñi. Cūn etiā ſra predicta p̄t exponi de futuro iudicio qđ apparet dñs in nube cuz p̄fate magna et maiestate. iō nubes et caligo erit in circuitu eius. Et ignis ante ip̄m p̄ceendet et realr inflammabit oēs inimicōs eius qđ se cuti sunt antip̄z et allucebūt fulgura orbi terre: qđ erūt signa in sole et luna et. Et sic mones sicut cera liquefient et cremabunq; et equabunq; capis planis: et celi annisciaſt iustitiā xpi qđ dabat signa aduentū eius qđ signavide būt oēs pp̄li: et posteavidebūt glīaz ei⁹ qđ apparet in nube et. Et tūc oēs gētēs qđ adorāt sculptilia et noluerūt p̄verti: sed persecuti sunt scōs martyres p̄fundēt vidētes xp̄m regē iudicē et scōs martyres et aplōs simul cuiz xpo indicātēs et ipsos p̄dēnantes. Mat. xix. et Heb. i. sapiēte. v. qr stabūt iusti in magna cōstantia b. sup̄ aduersus eōe qui se angustiauerunt et. p̄ly. d Adorate eum omnes angeli eius: audi. s. c. noz. uit et letata est sion. c. et cap. de Et exultaerunt filie iude: propter iude. hymnis dicta tua domine.

Qđ tu dñs altissimus super oēm terrā nimis exaltatus es super oēs deos,

Regni
xpi de-
scriptio

D. 3. *Hic demonstrat quod p̄t̄s xp̄i nō solū est suerēt̄ in celo & in terra: qd̄ visum fuit in sua resurrectiōne: qn̄ angelus annunciat eius resurrectiōne mulierib⁹ & ascensiōne: qd̄ nō solū nubes in obsequiis suscepit illū: s̄c et angelī ei⁹ astiterit in terra illis in ministeriū: & adorari tūp̄m tangit dñm & deū: & nunciauerit sc̄m ad uentū dicētes. Viri galilei ec. Dicit ergo. adorare eū. s̄p̄m oēs angelī eius. Quasi dicit q̄ xp̄m in sua ascensiōne & sociariſt̄ i p̄m in celo exaltēt̄ ei diuinis cultis: & honorē adoratio- ne latrīe: & sic audiuit s̄c. i. tota ecclia q̄ erat ibi i vīgine Maria: & apl̄is discipulis. Et iō letata ē tota ecclia in ascensiōne xp̄i cū videt̄ angelos p̄b̄ere latrīm xp̄o. Et iō inter septem gaudia viginis Marie numerat̄ ascensiō glori- sa xp̄i. Et iō sequit̄ q̄ exultauerit filie iude. s̄p̄go Maria: & sorores ei⁹ & magdalenaꝝ mar- ruit̄. ppter iudicia tua o dñe: etiā oēs aie co- rūt̄ & viderit te accepisse iudicariā potestas- tē in celo & in terra: & probat̄ qm̄ viderit q̄uo per oēm terrā. Et q̄o nimis exaltatus es su- per oēs deos: s̄c sup̄ om̄es angelos. Nam ibi fuit manifestata tua vniuersalis potestas su- per oēs hoīes & angelos. Et iō letata est sion totus ceter⁹ aploꝝ: & filie iude. i. maria cū to- to cetu mulier⁹ fidelis: s̄ quo erat tota ecclia. **C**Tota līa predicta pōt̄ etiā referri ad sc̄m- aduentū xp̄i: vt p̄t̄ intuenti & applicare volē- ti per singula. Ite oēs anime fidelis. Inde. i. filie vere p̄fessionis: eo qd̄ confitenit̄ verū deūz incarnatuꝝ: ideo oēs iste filie iude letate sunt in aduentū xp̄i ipsum recipiendo & confitendo*

*Amos v. xxxvii
qđ. v. ii
paul⁹ x. xxi
qđ. vi.
odi. xc.
v. dt. c.*

*Quid diligitis dñm oditemalū: custodit
dñs alias sanctorū suorū: de manu pec-
catoris liberabit eos.
Lux orta est iusto: & rectis corde letitia
Letamini iusti in dño: & confitemini me
mōrie sanctificationis eius.*

CIn hac sc̄da pte principaliꝝ pp̄beta exhorta- tur oēs fideles ad recipiendo legē xp̄i euāge- licā: & eā obseruandā: q̄ cōsistit i fugiendo ma- oēs qui diligitis dñz recipiendo bonū iō air. O vos malū: & declinante ab om̄i mālo & p̄t̄ agēdo p̄nit̄ p̄niam. Penitentia aut̄ cōsistit in detestando peccatū & cōuertendo ad dñm. Nam per peni- tuā custodit dñs alias sanctorū suorū & de ma- mo p̄t̄oris diaboli liberabit eos. Et etiā i pri- uit̄ alias sanctorū suorū qui fuerunt ad ipsum conuersi. Et de manu diaboli liberauit eos: & etiā custodivit sanctos suos: & liberauit eos

demann tyrannoꝝ in persecutiōne ecclie. Et se- quis. iur legis euāgelice & sacrorū orta est poplo christiano iusto. Et orta est iustitia re- cōs corde in pūmo aduētu per legē euāgeliz- cā: & passione christi & sacra. Et oēs iusti qui redempti & regenerati & renouati estis in chri- sto. Letamini i dño: & p̄fitemini memorie san- ctificatiōis eius. Et sitis memores quorūodo estis sanctificati in eius passiōe & resurrectio- ne & regenerati in baptismo. Ideo p̄fitemini: & predicate palā & agite gratias & laudes ec.

Antate dño cāticum nouū: q̄ mirabilia fecit. **S**alauit sibi dextera eius: et brachīlū sanctum eius. Notū fecit dñs salutare suuꝝ: i p̄spectu gentium reuelauit iustitiam suam. Recordatus est misericordie sue et veri- tatis sue domui israel. Ciderunt omnes termini terre: saluta- re dei nostri.

CHuius psalmo preponit titulus. p̄s: absolu- te absq̄ alia dictiōe: & est vñ de illis quos fe- cit dō ad cōfitemendū nomini dñi & ad laudādū deū in tabernaculo tēpli: vt dictū est psalmo. xv. Unde dāvid p̄uidēt̄ christū in suo ad- uentu renouaturi mundi: & daturi legē euā- gelicā: & facturi multa miracula & mirabilia fecit hūc psal. vt cantaret̄ in templo cū instru- metis musicis infra notatiōis: i quo duo facit. Nā primo inuitat & excitat oēs natīdes ad re- cipiēndū xp̄m in suo aduētu & p̄fitemēdū nouā legē euāgelicā. Sc̄bo explicat modū recipiēndū xp̄m ibi. jubilate domino. Quantuꝝ ergo ad primū est aduertendū q̄ hic ponunt̄ quinque nomia idē significatiā realiꝝ. Sed dif- ferit hī modos significatiā dī. dextera dei: et brachīlū: salutare: iustitia: veritas. que oīa si- consyderatū. Nā xp̄us dī dextera dei p̄t̄ ra- tione mirabilū operū que fecit. Dicitur bra- chium rōne victorie contra diabolū. Dicitur salutare rōne nostre iustificationis. Dicit iu- stitia rōne nostre euāgelice predicationis. Dicit veritas impletionis. Que oīa fuerunt facta cōpleta in eius aduentu. Dicit ergo pp̄beta ad om̄es gentes & natīdes. Cantate dño ielu xp̄o can- tici nouū. O vos iudei relinquentes legalia recipite eā. Et vos gentiles nouā euāgelicā & antiquis superstitionib⁹ relictis idolis vñis p̄ite nouā legē: & cantate catichi nouū: nouā legē p̄fendō qm̄ mirabilia & nouā opera fe- cit: & operat̄ est in suo aduētu: & enumerat̄ mi- rabilia dices. Q̄ salauit nos sibi cū dextera eius: s̄c cum filio suo ielu xp̄o. Et dicit modū nam notum fecit dñs deus pater brachium

*fig. q. 1
bis tra-
als sal-
nauit.
xi. q. 1
ca. ad
mēsa.
de p̄se.
di. q. 1
vlti.*

*K
xp̄i no-
tanda,*

Cantate domino. ii.

sanc*t*us sibi cū missit r̄pm filii sibi qui ab eo p
cedit tanq̄ biahū s corpore. Iō est p̄ sub-
stantialis: i. q̄ denotat vniuersalis potestatis q̄
pater tradidit filio potestatis in celo et in ter-
ra rc. Et nō solū p̄ fecit nobis nos brachium
sibi et oportentia in filio: s̄ etiā nos fecit no-
bis salutare sibi p̄tētē nostre salutis p mor-
te et passione. Et in aspectu gentilis reuelavit
instaurā suā i filio suo: in quo nos iustificavit
p nobis satisfaciēdo. Et hoc fecit: q̄ dñs re-
cordat̄ emis sue quā pmissi: nō solū abrahē
et isaac de saluatorē suo: s̄ toti domini israel i
qua rotā ecclēsia figurabat. Et etiā recordar̄
est veritatis sue: q̄ mētiri non pōt in pmissis
suis et figuris. Nā sicut totū mysteriū xp̄i fue-
rat figurati in lege et tabernaculo: ita oportē-
bat ut in euāgeliō verificaret̄. Et sic euāgē-
liū s̄r veritas om̄i figurari. Et ideo viderunt
oēs termini terre tā iudei q̄ gentilos salutat̄
re dei n̄i per euāgeliū et p effectum et per ecclē-
siastica sacramenta: qui sunt effectus passiōis
xp̄i: in q̄b⁹ n̄f salus effectiue cōtineat: q̄ in no-
bis salutē efficiūt virtute passiōis xp̄i: in q̄b⁹
vtūtē et p̄tisi salutare passiōis xp̄i in nos trās-
ferunt: et nos participes efficiunt.

Jubilate deo omnis terra: cantate et ex-
ultate et psallite.

Psallite domino in cithara: in cithara et
voce psalmi in tubis ductilibus et voce
tube cornēe.

In hac iū parte inuitat nos ad modū reci-
piēdi xp̄m. Et quo debemus cātare et laudes
et bāficia ei⁹. ppalare: q̄ cū iubilo et exultatio-
ne: cū simus a morte ppetua et captiuitate et
miseria liberati et a vetustate renouati. ideo
sunt. Jubilate deo non solū pp̄ls iudicatu sed
oīs terra: q̄ redemptio vniuersalis est: et oēs
recepit̄ beneficū istud. Jubilate ergo gau-
dio intrinsecor̄: et cantate cū expressione vocis
eius beneficū p̄fēdo. Et exultate ostensiōe
corpali: et psallite musicis instrumentis. Et ex-
primit̄ tuor̄ instrumenta dicens. Psallite dño
in cithara sc̄ fide sc̄ trinitatis formata spe
et charitate. Et i voce psalmi. s. obseruātia. x.
articulor̄ in tubis ductilib⁹. i. cū euāgeliū p̄-
dicatiōe et voce tube cornēe. i. cū pastorali so-
licitudine. Cūlī est aduentum q̄ istis sex
modis xp̄m colimus in ecclēsia. s. in iubilo in-
terioris gaudū pro nostra liberatione et vo-
cis exprimētō p̄fēdo beneficū: et cū cithara
fidei trinitatis spei et charitatis: sine quibus
mereri nō possum⁹. Et cū psalterio. x. p̄cepto
rū et chordaz. x. articulor̄: q̄ ex fide et chari-
tate formata operamur et p̄cepta implemu-
s̄. Quidam quattuor sunt in orbz⁹ xp̄ianis necessa-
predicatiōis: q̄b⁹ p̄dicatoriib⁹ et doctorib⁹
sunt. Nam sicut tuba erēa martello p̄cuse-
sa extenđ et ducitur virtute et mollificatione

bitur eisdē quatuor literis
ignis: et postea oēs aē. que reddunt hoc nomen
euāgeliā et igne p̄ eo qd̄ est iēsus et salvator la-
et martello passiōis xp̄i. Et arct⁹ et nōmē dei ado-
oēs gētes ad bēstias diabolis mūdūs cirruit
et ad ecclēsiam p̄gregauit. Serto dicit q̄b⁹
psallam⁹ in voce tube cornēe: q̄ p̄astorib⁹ et
platis ecclēsiaē cōuenit: qui in buccina pastora-
li oues suas vocat̄: et lupas arcet̄: et fugant a
grege fidelis. Et rāt̄ speculatorib⁹ custodes
vigilat̄ oues custodit̄: ut p̄ Ezechiel. Et iū
Speculatorē posui te fili hoīs rc. Et iō seq̄.
Jubilate i conspectu regis dñi: mouea-
tur mare et plenitudo eius: orbis terra
rum et qui habitant in eo.

Flumina plaudēt manū: simul montes
exultabunt a conspectu domini: quoniam
venit iudicare terram.

Cūlos apli et p̄dicatores et plati psallite et in-
bilate in tubis ductilibus et voce tube cornēe

p̄dicatiōis rc. Jubilate et clāgit̄: et buccinate

in conspectu regis xp̄i dñi q̄ venit ad iudicandū

diabolis armati: et moueat̄ mare hui⁹ mūdū: et
plenitudo ei⁹. s. oēs insule. Et moueat̄ totū or-
bis terraz et oēs qui habitat̄ in eo. Qd̄ totum

implētū est in p̄dicatiōne apostolor̄. Nā tu-
ba pauli et ceteror̄ apostolor̄ totū orbē cōci-
tauit. Unde nō solū insule maris et pp̄li terre

sed etiā flumina. i. habitantes in ripis flumi-
num sc̄ nūl: et euphrat̄: et gangis: et tanais

plauserunt manū et ingenti societate: et simul
montes. i. h̄abitantes in montib⁹ ethiopic et
athlantis: et caucasi et suei rc. exultanterunt

a conspectu dñi: qn̄ venit ad iudicandū terraz
iudicio discretiōis et vocatiōis et electiōis ad
fidē: et nō solū hoc implētū fuit litteraliter: s̄
etiā spiritualiter. Nā flumina fontis baptis-
ti plauserunt cum in iordanē carnem xp̄i te-
tigerunt: in cuius contactu oēs aque virtutē

regeneratiā receperūt. Et mōtēs idest apo-
stoli et doctores exultauerūt cū altitudines et
profunditatē intelligentie diuinorū mysteri-
oīs accepērunt. Et ad culmen diuinor̄ secreto
rū condescenderūt. Sed q̄ non solū christ⁹ fuit

constitutus iudex discretionis in primo aduc-
tu: sed etiam expectatur iudex vniuersalis in
secundo aduentu: ideo sequitur.

Judicabit orbē terrarum in iustitia: et
populos in equitate.

Judicabit orbē terraz in iustitia idest secu-
dum legem euāgeliā: quā mundo tradidit

que precipit oēm iustitiā et populos in equi-
tate tribuēdo vniuersit̄ sim opa sua. Nā sicut

in primo aduētū iudicare: terrā i mīa in
qua mīla erat iustitia nec equitas ex pte n̄i

q̄r nō ex operib⁹ que fecim⁹ nos: s̄ secundum

mīam suā saluos nos fecit: sic i die iudicij in-
dicabit pp̄los in equitate in nodis regta: q̄

rc. di.
c. ecce.

t. xij. q
f. his
ita.

Supra
rcv.

Sexmo disor̄p̄z et ecclesia colum⁹
ad iudicabit orbē terrarum in iustitia: et
populos in equitate.

Judicabit orbē terraz in iustitia idest secu-
dum legem euāgeliā: quā mundo tradidit
que precipit oēm iustitiā et populos in equi-
tate tribuēdo vniuersit̄ sim opa sua. Nā sicut

in primo aduētū iudicare: terrā i mīa in
qua mīla erat iustitia nec equitas ex pte n̄i

q̄r nō ex operib⁹ que fecim⁹ nos: s̄ secundum

mīam suā saluos nos fecit: sic i die iudicij in-
dicabit pp̄los in equitate in nodis regta: q̄

D. Jacobi de Valencia

Depe.
di. iij. c
adhuc
q. q. s. c
milti. in
glossa.

Omnis regnauit: irascantur populi: qui sedes super cherubim moueatur terra. **D**ns in si magnus: et excelsus super omnes populos.

Lx
arcado
munt
pp. s.

Cicero nullus titulus preponatur huic psal. nam credens est quod iste psal. est de illis quos fecit dominus ad confitendum et laudandum dominum in templo et tabernaculo: sicut dictum est psalmi. Et in quo dominus facit. Nam primo initat principaliter iudeos ad cultum et obedientiam regis Christi in suo aduentu. Secundo adducit exempli antiquorum patrum: viri deos magis confirmet in fide. Dicit ergo ad primis. Dominus regnauit irascat populus: et quoniam dominus res post resurrectionem suam: precipit regnare in celo et in terra: ita omnes populi non solum genitos: sed indeo ipsi irascens et mouebuntur: maxime indeo quod ei crucifixus: qui putabat eum penitus exticti edebatur: tremunt: et tremebunt: et terrificabuntur. Et perthus prophetia ad Christum dicit. O Christus qui sedes super cherubim ad dexteram patris: et adeptus es dominum super omnes patres angelicas: fac ut ad predicationem apostolorum: moueat tota terra: et totas populos gentilium. Unde nota quod arca domini sedebat super duo cherubim: ad denotandum quod filius debebat sedere in humanitate: super animam et corpus. Et debebat sedere super domum testamenteri: sicut et nouum et super duos populos scilicet et iudeis et super duas intellectuales naturas in celo: scilicet humana et angelica: et sub tali natura deus precipit moysi ut ponatur arca super duo cherubim qui propositi significabat mysterium incarnationis et domini et regnum Christi. Unde dominus vocat Christum sedetur super duo cherubim quod dicitur. O Christus sic quoniam arca domini sedebat super duo cherubim: duxebat per desertum et intravit totam terram: per aduentum tuo moueatur a facie tua: quoniam tu es dominus Magnus iste: et excelsus super omnes populos. Ista propheta fuit completa non solum odo nis fuit mota ad predicationem Christi: et eius miracula: ut per totum discursum evangelicum: sed etiam fuit mota tota terra in eius resurrectione: quod terremotus factus est magnus quoniam Christus resurrexit. Et etiam fuit mota tota hierusalem in die pentecostes: quod predicatione petri et aliorum apostolorum conuersi sunt in illa die quasi quattuor milia: ut per Actum. Et exinde processione.

Christoph. litani Epis Expositio

serunt apostoli per universum mundum: et como-
uerunt totam terram: et totum populum gentile domi-
no cooperante et sermones confirmante sequentes
tibus signis. Et ideo sequitur.

De pe
di. s. c. s
S. econ
trario,

Confiteantur noi tuo magno: quoniam terrible
et sanctum est: et honor regis iudicium diligit

Tu parasti directiones: iudicium et iustitiam in Iacob tu fecisti.

Christus 2. Confiteantur omnes gentiles nomini tuo
magno quod est Iesus. Quoniam sanctus est in quo
diabolus vicit: et princeps huius mundi
electus est fortis: cui colla subiecserunt omnes re-
ges terre: in quo tota mirabilia et prodigia fa-
cita sunt. Et ideo terrible est contra diabolum et
omnes inimicos. Et sanctus est apud fidèles. Et
ideo quod nomine suum scribitur: debetur ipso honor
et latraria. Et quod terrible est: timedus et tremendus:
quod tradita est tibi pars in celo et in terra.
Et ideo honor talis regis diligit et regnit iudiciis:
et merebatur habere iudicarii potestatis: que
tu christe parasti directiones. I. via scholasticas
directisti dando regulas: et lege: et precepta: et
psilia humanae vie directina in lege euange-
lica. Et in fecisti iudicium et iustitiam in Iacob. I.
in tota christiana religione que regnus Iacob dicitur.
Nam in lege euangelica precipit ois iustitia
et omne iudicium. Iustitia enim dicit habitum: et
iudicium dicit actus et effectus iustitiae: iustitia
enim fecisti: et diristi in lege euangelica. Di-
ligite inimicos vestros: benefacie his quod oder-
runt vos et cetera. Iudicium autem fecisti cum dis-
pissi adultere: nec ego te condonabo: amplius
iam noli peccare. Et diristi phariseis: quod sine
peccato est verbum in ea primi mittat lapidem.
Et sic multis alijs iudicis que fecisti in lege
euangelica ad nostram doctrinam.

Exaltate dominum deum nostrum: et adorate sca-
bellum pedum eius quoniam sanctum est.
Postquam superius inuitauit omnes ad obedi-
tiem: et recipienda legem magni regis Christi: nunc in
hac seba parte inuitat omnes nationes principa-
liter autem iudeos ad cultum et ad latrariam. Vnde dicit
O vos iudei quibus deus dedit legem veterem: et per
totum tempora adoratus deus sedetur super cherubim et
tabernaculo et templo in figura libet sedebat: exal-
tate Christum dominum vestrum et adorare scabellum pedum
eius id est eius humanitatem. quoniam scribitur. Et sic autem
sedebat in illa arca super cherubim: nunc sedet fi-
lius dei in illa humanitate quoniam assumptus est
et unitate suppositi. Et iam sedet ad dexteram
patris: et adeptus est regnum universale. Et
sic non solum adoratis eius divinitatem seor-
sum: sed etiam ipsam humanitatem que est ver-
bo personaliter coniuncta: que de scabelli pes-
sum eius. q.d. Adorate eum simul et huma-
scabellum: quia talis humanitas est sancta:
quia verbo personaliter coniuncta. Nam
christus

Intra
codex. d
xxii. c. q
in fine.

ps iquātē hō ē caput eccl̄esie p̄ncipiu & fōs
om̄i donorū gratiarū: a quo deruant̄ in oia
mēbra sua: Et iōqt talis h̄umanitas fuit instru-
mentu passionis p̄ quā xp̄s meruit p̄ oib⁹:
ideo simul cū dei vnitate debet ipsi vna ado-
ratio zyna latrā ratiō verbi vni. Et iō licet
videat̄ ipsi hoīem nō dubitet̄ ipsi adorare:
qm̄ ver⁹ deus est. Et est ille idē deus q̄ edurit
israel de egypto: & tradurit ipsi p̄ marerubū
zc. Ita adorate crucem que ē scabellum pedū
eius: in qua sedit clavis affixus: & triumpha-
uit de diabolo: quasi dicat: sic ut adoratis
ipsi icarnatum: ita adorate eūz crucifixum.

vij. q.
1.ca.15. Moyses et Aarōn i sacerdotib⁹ eius: &
xxxv.
di. c. si
q̄s vult
de p. d.
1.c. sūt
q̄ arbit-
tratur
S. item
q̄s.
1.d. c. si
q̄s p̄po
stera.

samuel inter eos q̄ inuocat̄ nomen eius.
Inuocabāt dñz et ih̄e exaudiebat eos:
in columna nubis loquebatur ad eos.
Lustodiebant testimonia eius: et pre-
ceptum quod dedit illis.
Domine deus noster tu exaudiebas eos:
deus tu propitius fuisti, eis: et vlciscens
in omnes adiumentiones eorum.

David p̄pheta in hoc loco vult remouere
dubiu a iudeis: & p̄firmare eis in fidei: vt re-
cipiat̄ xp̄m in aduentu suo: et tribuat̄ ipsi la-
triā et honores diuinos. Nā possent dicere
iudei: deus precepit nobis in lege. Deentero.
vij. dñz deū tuū adorabis: nulli soli knies: quō
ergo tu dñcias q̄ adorem⁹ & craltemus xp̄z
in suo aduentu? Ad hoc respōdet̄ q̄ nō dubi-
tent. Nā l̄z si hō tñ ipse est ē verus deus i car-
natus & h̄umanus. Et est ille met̄ deus q̄ lo-
cūt̄ est moysi i mari rubro: & edurit israel de
egyptio: que moyses & aaron adorauerit. Et
cui moyses & aaron & samuel sacrificia obtu-
lerūt: & q̄ dedit legē moysi in mōte snai. Et q̄
loq̄baſ moysi & aaron de tabernaculo. Et iō
ille met̄ iesus q̄ venit i carnē et dedit legē euā-
gelicaz: est ille met̄ de⁹ q̄ dedit legē moysi et
creavit mūdū: q̄ iesus xp̄s heri & hodie & ip̄e
in secula. Et sic est vere adorādus ct timēdus
et poc est q̄ dicit hic dñ: yñ ait. Quidei non
dubitatis nec timeatis adorare xp̄m cū vene-
rit in carnē: q̄ l̄z videatis ipsum hoīem: tñ ip-
se est verus de⁹ que adorauerunt p̄res v̄i in
ve. te. Nam moyses & aaron in sacerdotibus
eius: et samuel inter eos q̄ inuocat̄ et inuoca-
bāt nōm̄ ei⁹. q. d. q̄ xp̄s est ille de⁹ que moy-
ses et aaron & samuel inuocauerunt in ve. te.
cerdotibus iā inuocabāt xp̄m dñm in taber-
naculo. Et ipsa xp̄s iā exaudiebato eos de ta-
bernaculo: & iā loq̄baſ ad moysen & aaron in
colūna nubis. Ad cui⁹ maioriē intelligētia⁹
vij. z. cij. et. cxvij. q̄ iesus xp̄s ē nōm̄ dei non
solū sono litterarū: sed etiā realiter. Nā pri-

mo in hebreo scribitur eisdē quatuor literis
s. iōth. he: vau, he, que reddunt hoc nōm̄
iōchesua in hebreo qđ est tēsū & saluator la-
tine. Et sic hoc nōm̄ Jesus est nōm̄ dei ado-
nai: qđ oēs patriarche & p̄phete inuocabant
in ve. te. & expectabant ad saluandum: vt p̄t̄
per toū discursum legis & p̄phetarū. Item
ibi p̄barsi est qualiter verbum incarnati est
realiter nōm̄ dei notificans mundo quatuor
perfectiōes dei. s. iōpotētiā & sapiētiā & mis̄a
& institutiā. Et per consequens Jesus saluator
nōster est illud nōm̄ dei qđ quatuor literis
scribebat̄ in lege: qđ oēs expectabāt vt salua-
ret eos. Et moyses & aaron & samuel offerebāt
sua sacrificia in signum federis: et sub protec-
tionē xp̄i futuri inuocādo ipsum tanq̄ no
est nōm̄ dñi: vt eniret ad saluādū eos: et ad
inuocatiōē huīis noīis moyses fecit omnia
miracula. hoc ergo prouidens dauid in sp̄u
dicit moyses et aaron in sacerdotibus eius &
samuel inter eos qui inuocabant nōm̄ ei⁹
qđ est iesus. Et loquebāt ad eos per desertū
Nā ille deus q̄ ibat per illam columnā nubis
postea fuit incarnationis in columna humani-
tatis. Et sicut ducebat illum populu p̄ deser-
tū dirigendo in terrā p̄missionis latens in il-
la nube: ita postea latens in humanitāte di-
rexit populu xp̄ianū per legē euangelicam in
patriā celestem. Et ideo sequit̄ q̄ illi tres cu-
stodiebāt testimonia eius & preceptum qđ de-
dit illis. Ad cuius evidētiā est notandū qđ p̄
pheta cōuenienter adducit hos tres sacerdo-
tes & duces p̄incipales ve. test. in testimonio Moy-
& confirmationem latrie xp̄i: q̄ maxime sue
figura eius. Us̄ legit̄ in erodo & leuitico:
qđ deus p̄cepit moysi vt fabricaret arcā & ta-
bernaculū. s̄m exēplar sibi datus: et dedit sibi gura
legē sacrificiorū & holocaustorū & oblationum chrusti
in qđ figurabāt passio xp̄i & ei⁹ latria. Et sic
moyses fecit tabernaculū & arcā et promulgau-
it legē tanq̄ legislator. Sed aarō tāb̄ sacer-
dos obtulit oblationes et holocausta & sacri-
ficia: ideo xp̄s fuit figuratus in moysi: in qua
multum fabricauit tabernaculū: sc̄ eccl̄esiā & p̄-
mulgauit legē. Et fuit figuratus in aaron in
quantū seipius obtulit vt verū sacrificiū i arā
crucis. Quia ipse fuit ibi sacerdos & hostia et
sacrificiū. Itē fuit figurat̄ in samuele: in qua
tū repudiata synagoga trāstulit sacerdotiū
in eccl̄esiā. Et etiā repudiatis oib⁹ cerimo-
niis & sacrificiis legalib⁹ trāstulit veritatem
illorū i seipsum: q̄ oīa que in illis figurabant̄
in xp̄o sunt cōpleta. Ideo aduentiente verita-
te oīa illa cessarunt. Et nō solū sacerdotium
translatū est: sed etiā tota lex verius in euā-
gelicam: q̄ translatō sacerdotio necesse fuit
vt legis trāslatio fieret: vt dictū ē psal. lxxij.
Ideo p̄pheta dauid hos tres maxime addu-
xit i testimoniu regni & sacerdotij & legis xp̄i:

D. Jacobi de Valentina Christopolitani Ep̄i Expositio

eo q̄ in sp̄i p̄nouerit xp̄i futuri: t̄i sibi sacri
ficia in figura obtulerunt tanq̄ vero deo et re
dēptori: t̄ sub tali fide xp̄i futuri saluati sunt
vt fuit demonstratū in plogō: iō dicit pphe
ta. O vos inde licet videatis xp̄im verum ho
minē nō dubitetis adorare eū: qm̄ deus et hō
est. Ideo adorate scabellū pedum eius: i. hu
manitatem simul cum verbo: eo mō quo dicuſ
est. Nā moīses z aaron in sacerdotibus eius:
et samuel inter eos fuerit testes eius: q̄ luo
cabat nōm̄ eiō oēs tres xp̄im figurantes. q. d.
q̄ iā tunc inuocabāt nome eius: q̄ oīa sacri
ficia z oblationes offerebat in noīe eius: z il
lū desiderabāt vt saluatorē z redēptore ven
tū ad liberandū genus humanū. Et ipse iā
tsie exar: diebat eos q̄n̄ in colūna nubis loque
batur ad eos. Nā scit ille angelus latens in
nube duebat eos: et defendebat a periculis
et dirigebat eos per viā: et finaliter introdu
xit eos in terrā p̄missionis: ita per hoc preui
bebat, dirigere genus humanum per legē euā
iam tunceraudiebat eos in figura. Et illi iā
custodiebat testimonia eius in figura et p̄ce
p̄tū qđ dedit illia: nā corporaliter offerebat
illa sacrificia: z literaliter obseruaret cerimo
nias: le. ve. tñ mentaliter credebāt mysterium
incarnationis z aduentū xp̄i: z iō pp̄heta con
ueritadē xp̄m apostrophando dicens. O xp̄e
dñe deus n̄r̄ in iā tunc trauidiebas eos: sc̄z to
tum pp̄lm̄ in afflictione clamantē: q̄n̄ de capti
uitate eduristi z pp̄itus fuisti eis a multis
periculis liberando: et etiā fuisti vīciscens et
vindicator in oēs. i. cōtra oēs inuictiōes z pec
cata eōp̄ eos puniendo: q̄n̄ fueris rebelleς: et
volueris retrocedere in egypti: q̄ nullus eos
rum intravit terrā p̄missionis: nisi caleph et
iosue: et sic de ceteris p̄missionibns.

*supra
codex.*

Exaltate dūm̄ deū n̄m̄: z adorate i mō
te sc̄tō eius: qm̄ sanctus dñs deo nōster.
Cōcludit ergo pp̄heta z exhortat et initiat
oēs ad recipiendū xp̄i z legē z cultū eiō dicens
exaltate magnificare xp̄i dñs deū n̄m̄ i p̄fes
sione laudis et vt p̄fec̄ sit cultus z latrā ado
rate ei i mōte sc̄tō eiō. i. i. h̄sanitate assūpta q̄
z mōs dei: mōs pinguis: z mōs in quo dñs
dei habitat p̄ vñione p̄sonalē: in q̄ mōte tota
supēdificat ecclā q̄ est lapis absclusus a mōte
sine manibz. Et è adorare eū i monte sc̄tō eiō
i. in ecclā q̄b̄ mons sc̄sura mons pinguis z
mons coagulat̄ in qua xp̄s habitat p̄ grām
in unitate mystica tāq̄ caput: vt dicit̄ ē psal.
lxvii. Et adorare eū i mōte sc̄tō eiō. i. in sacro
altaris. Cōaltare abit mōs br̄: eo q̄ alte ē ele
uatu z in ecclā adorat̄ ergo primo deo sive
xp̄s adorat̄ in monte sc̄tō eiō. i. in celo simili
cō p̄fe z sp̄scō i una substātia z essentia. Se
cundo in h̄sanitate p̄ unitate suppositi. Ter

tio in sacro eucharistie p̄nitatē sacri. q̄to in
tota ecclā tanq̄ rex in atrio z caput in corpo
re z in anima vniuersitatis tāq̄ in tabernacu
lo p̄ grām. Et adorate eū in mōte sc̄tō crucis
ad quē ascēdit ad redimēdū nos: vñiū quodq̄
ergo istoū b̄ mōs in quo xp̄s inhabitat: qm̄
in vnoquoq̄ istoū est xp̄s sanctus dominus
deus nōster. Ideo debetur ipsi latrā.

*Supra
lv. 2 b
pe. di. s
H. deni
q̄. i. ss.*

Ubilate deo oīs terra: seruite
domino in letitia.

Introite in cōspectu eius: in
exultatione.

Cōtulns psal. dō ad cōfitendū sive laudan
dū dñm̄. Et isto tit. apparet q̄ iste psal. est de
illis q̄s fecit dō appropriatos ad laudandū
z cōfitendū: vt p̄z. 4. Paralyp. vii. c. in quo
psal. inuitabat dō illū statū ecclie ad sacrificia
figuralia: z hostias z oblationes. Unū sive
cātabāt psal. iste in oblationē hostie pacifice
figura xp̄i futuri: q̄t in ara crucis semel erat
offerendus: z per sanguinem suum nos erat deo
patri pacificatus z reconciliatus. ad col.
1. De cuīs hostie pacifice oblatiōe habebat
hostiā pacificā: iō eriō p̄cepto in memoriā
illius nos quotidie eandē hostiā in ecclā sa
crimentaliter z realiter offerim⁹ cū eucharis
tiā celebram⁹: hoc ergo preuidēs in sp̄u dicit
in hoc psal. Jubilate deo oīs terra. 1. Tora ec
clesia exaudiens z gentilibus non solū in hieru
salē: sed in oībus terris z per totum orbē con
gregata. Et seruite dño iēsu christo in letitia
ideū cultum latrā ei cōsūmilo laudis: et leti
tia cordis z denotione exhibete et p̄bete: q̄
latrā est quedam seruitus cum iubiloz devo
tione cordis: q̄ soli deo debet. Sed q̄ talis la
trā sive sacrificiū nō dō fieri nō in ecclā deo
deputata: iō ait. Introite in cōspectu eiō in
exultatione. i. introite i ecclā: z vbi est z p̄empla
tur deus z habitat tanq̄ in p̄prio tabernacu
lo sibi ad sacrificiū deputato: et hoc facite in
exultatione z animi deuotio: s̄z q̄z tale sacri
ficiū nō solū fit i tēplo materiali: s̄z ēt i tēplo
dei spirituali que ell̄ p̄sciētia nostra: i qua of
ferimus sacrificiū laudis z vota nostra: sc̄z
spirituē p̄tribulati: z cor cōtritū z humiliati:
iō nō solū p̄cepit nos introire in tēplo ma
teriali: sed etiā in spirituale: sc̄z vt recolligaz
mus nos in conscientia nostra: z ibi offeram⁹
orationes z n̄fa vota: vt p̄z Mat. vi. Tu autē
cum oraueris intra in cubiculum tuum.

Scitote quoniam dominus ipse est de⁹: *vi. d. e*
ipse fecit nos z non ip̄i nos. *nasci.*
Populus eius z oues pascue ei⁹: introt
te portas eius in confessione: atria eius *xv. q. s. o*
p̄ hymnis: confitemint illi. *c. reue*
c. timine

Cōn hac sc̄da parte reddit cansam q̄rebe

Jubilate deo. Dia et iudicium. Psalmorum. eccl. T.C. 50. CCC.

O triplex honor latrie deo, mis latram rpo exhibere. Unus est aduertendus qz latra est seruitus et cultus soli deo debitus rone summi dñi et bonitatis et pietatis. Et ideo sit triplici honore s. oblatione rone summi dñi: et pstratione rone summe pietatis qz ex nihilo nos creauit: et pfectio latidis rone summe bonitatis: et ppter beneficia recepta. Et ideo oia ista tria et parte xpri explicat hic: quia est deus creator et dominus et bñ factor: quia redemptor: ideo tria debemus ipsi exhibere in vera latria. s. ad orationem: laudem oblationem. Dicit ergo. dñ debetis scire rpo in letitia latria et fuitute. Qm scitor qm ipse est verus deus licet appareat in humanitate iohannes xlvi dñum et ipse fecit et creauit nos: et nos ipsi non creauimus: nec fecimus nos ipsipso. Et quo pte qz rpo est summa pietatis: iohannes debet et adoratio: iohannes subdit. o vos fideles qz estis populus eius p redemptionem et spiritual electionem: et cepistis characterem baptisimi et configurationem: iohannes ei: et qz estis ones pacie ei p pascua ecclesiastica p sacrificio. Et qz appareret beneficia vobis exhibita: iohannes tenemini ubi exhibere laudes et oblationes cum adoratione: ut sit perfecta latria. Introite ergo portas eius exteriores: sicut vobis in atria eius. s. vobis ad pene tralia glorie vte. Nam qz offert deo apparetur sine deuotioe ad portas manet sicut qz offert cum summa deuotioe et piritioe z misericordia: ille talis intrat in atria: qz offert sacrificium in spiritu huius lator: et in alio cõtrito: iohannes sequitur. i hymnis cantis laudis confitemini illi confitendo beneficia vobis exhibita. s. incarnationis: passiois: et resurrectionis tc. ideo sequitur.

Depe. d. iiii. c. volvus sent in. **M** Laudate nomem eius qm suavis est dñs: in eternum misericordia eius: et vobis in generatione et generationem veritas eius. Claudio nomine ei: qd est salvator: i. narrare oia beneficia nre redemptioe et salutis: et glorias agite p beneficis receptis. Qm dñs ihesu suavis est. Nam sicut fuit benignus ad patiendum p vobis: ita est misericordia ad pacem per orbem: iohannes sequitur. Qm in eternum misericordia eius: nunquam deficit: nec obliuiscetur misericordia semper et parceret: et vobis in generatione et generationem erit veritas eius. Nam ille qz dixit petro: non dico tibi ut dimittas peccati septies: sicut septuagesies septies: et ille qz dicit: vete ad me omnes qz laboratis: et oneratis estis et ego reficiam vos: nunquam metietur: sed semper permisum ei: servabit: et nunquam deficit a promissione: iohannes vobis in generatione et generatione veritas ei: et lex eius euangelica qz est veritas ei: nunquam metietur: sed semper erit vera: et sancta eius ecclesiastica nuntiationes: ergo in eternum erit misericordia ei. Misericordia et iudicium canta bo tibi dñe: psallat et intelligatur in via immaculata: quando velles ad me.

dep. d.
l. c. nul
lus de-
bita,

Canticus psal. dñ. Et titulo apparet qz dñ fecit istam psal. De materia autem huius psal. dicunt cõtier hebrei: qz postquam dñ fecit iunctus in regem super totum israel voluit ordinare domum suam regnum: et disposuit ea quadruplici ordine. Primo ordinavit ea qz pertinente ad cultum dominum dñi. Et sic tetradecim tabernaculum iuxta posuit dominum suam: et ampliavit cultum diuinum: et dominus ordinavit canticos et sacerdotes: ut patet. ii. suam qz Reg. viii. Secundo ordinavit dominum suam quo ad drupili psalmam ppter: qz custodivit se a virtutis iniquitate ordinatum potuit. Tertio ordinavit ministros suos ne, et sic exterminauit et eliminauit omnes vitiosos et prausos de domo et societate sua. Bonos vero et virtuosos et adunauit complexus est secundus et preposuit in mysterio domus sue. Quarto autem quantum ad criminosos omnes interfecit et puniuit: huius aliquis promiserit vincere ne moueretur seditionem: sicut pte de ioab: sed in fine vite sue cum vidit iam regnum suum firmum et stabilem pcepit salomonem et ioab interficeret: et certos criminosos. Et sic cõtier hebrei exponunt aliter istu psal. de quadruplici ordinatione et dispositione domini dñi. Unde ordinatio eorum que pertinet ad cultum diuinum dñi. misericordiam et iudicium cattabo tibi dñe tc. de dispositione aut psalme ipsius dñi dñi. Perabolabam in innocencia cordis mei tc. De expulsione prauorum dñi. non ponebam an oculos meos recte in usciam: et hoc ppter tuorum filiorum et de acceptione bonorum ministrorum dñi. Mafia oculi mei ad fidèles terre tc. De punitione vero huius ppter criminosorum dñi. in matutino tc. Sed huius ista expressio falsis aliquantibus videatur conteneretur et appareretur possit applicari: tamen non fuit ista prima intentio et finalis ipsius prophetae. Primo qz sic precise iste psal. exponatur et intelligatur: non videtur pertinere ad sacram scripturam: nec includere aliquod sacrum de christo et ecclesia. Secundo qz ea que dñs in principio et in fine huius psalmi non videntur pertinere ad ipsum dñm: nec ad dispositiōnem materialē et ipsam domus sue. Nam primo dicit: misericordiam et iudicium cattabo: modo clarum est qz ipse nullam misericordiam suam cantat hic: nec misericordiam dñi: nec alicuius alterius scribi mereatur cantari in sacra scriptura: nec in templo: sed solo dei cuius conuenit misericordia semper et parceret. Secundo ppter hoc qd dicitur in fine. in matutino non interficiem omnes peccatores terre: qz pertinet ad diem iudicij: ut patet. Quia dauid est dicendum qz dñ non solum fabricauit tabernaculum et disposuit in eo cultum diuinum: et sibi statuit edificare templum sibi exemplar sibi traditum: et disposuit ordinem cantorum et sacerdotum: et fecit psalmos proprios ad laudes dei: in quibus predicabantur oia mysteria christi et ecclesia: sed etiam ordinavit ea scolas ordinaciones: pnt significabat ecclesias christi. In qua enī puidit dispositione rotina legis euangelice: et iohannes in hoc psalmo cantat dispositionem legis euangelice.

D. Jacobi de valētsa

gelice: que p r̄p̄m erat danda. Que qđem lex euangelica ordinat totam domū.i.ecclesiaz r̄pi et dirigit eam in suū finē ultimātū. Ad cuius euidentiam est notandum qđ totū discursus legis r̄pi cōsistit in duobus, s. in misericordia et iudicio. Nam miā regnat ab ascensione r̄pi usq; ad finem mundi qđ r̄ps iudicat p miā oēs penitentes. Sed in fine iudicabit s̄m iustitiā nřaz cursus. Et ideo iā tūc nō erit r̄ps misericordia: z sic iūia et hez in discursu vite cuiuslibet. Nam tota vita hoīis dīr̄ps misericordia: eo qđ habet locum pñie: id iudicat per miām: sed in morte. i. post mortem tam nō est locus misericordia: ideo iudicat unusquisq; s̄m iustitiā suā: sed qđ in prauis nō inuenietur iustitia: sed iustitia: quia sine pñia mortui sunt ideo scđm illā iudicabūtur. Ideo dicit propheta psal. cxlii. Erandi me in tua iustitia: nō in mea: qđ nulla est: id sequit. Et nō intres in iudicium cū seruo tuor. Cum in hoc seculo de⁹ iudicat nos s̄m iustitiā suā: que idem est qđ miā. Sed post mortem et in iudicio iudicabit scđm iustitiā vniuersitatis: sed nullus habet iustitiā de se: nisi per misericordiam pñia et premium adeptus fuerit eam: et ex gratia ideo prauis condēnabuntur. s. inpenitentes. Et ideo distinguuntur duplex iudicium, s. iudicium discretionis in quo deus. s. r̄ps discernit bonos a malis p grām et merita. Et hoc iudicat per miām. Nam penitentibus cotinue indulget: et pñiores expectant ad penitentiam. Scđm est iudicium examinationis: in quo deus segregat bonos a malis per pñiam et premium: in quo iudicat r̄ps s̄m iustitiā inuentam in hoīe. Primum iudicium durabit usq; ad finem mūdi in ecclesia: et durat in vnoquoq; p totum r̄ps vite sue. Scđm iudicium erit post finem mundi in nouissimo die gñale oībus. Et est vnicuiusq; in fine hūtus vite Ad primum iudicium veniet r̄ps in primo aduentu. Ad scđm iudicium veniet in secundo: cuz pñate magna et maiestate. Et quia de isto duplice aduentu sit mentio in sacra scriptura: id est valde aduentendum de quo istorū duorum loquitur scriptura. Cum ergo lex euangelica sit regula et dispositio totius vite nostre ut nos bonos efficiat et deo charos et acceptos in vitam eternam: in quatuor ergo cōsistit. pñia qđ mo precipit diuinum cultum cū dicit. Diliges dñm deum tuum et toto corde zc. et precipit oēs articulos fidei cū dicit. Si creditis in deū in me credite. Et sic precipit spem: fidem: et charitatem: et latram: et hoc quod ad deum. Scđo precipit oēm innocentiam: et iustitiā: et puritatē cū dicit. Beati mūdo corde. Tertio pñibet oē vitium: et separat prauos a iustis in meritis cum dicit. Discedite a me oēs qui operamini iniçitatem. Mat. vii. Quarto minatur ppterūa penam obstinatis in iudicium cū br. Itē maledicti in ignem eternum. Et ista quattuor continent lex euangelica que docet quid agendum: quid credendum quid petendum: et qđ fugien-

duplex
iudi-
sum.

Q
lex euā
gelica
vite no
stre re
gula et
merita in
vitam et
eternam: in
quatuor ergo
cōsistit. pñia
qđ mo
precipit diuinum
cultum cū dicit.
Diliges
dñm deum
tuum et toto
corde zc.
et precipit
oēs articulos
fidei cū dicit.
Si creditis
in deū in
me credite.
Et sic
precipit
spem: fidem:
et charitatem:
et latram:
et hoc
quod ad
deum. Scđo
precipit
oēm
innocentiam:
et iustitiā:
et puritatē
cū dicit.
Beati
mūdo
corde.
Tertio
pñibet
oē
vitium:
et separat
prauos
a iustis
in meritis
cum dicit.
Discedite
a me
oēs
qui
operamini
iniçitatem.
Mat. vii.
Quarto
minatur
ppterūa
penam
obstinatis
in iudicium
cū br.
Itē
maledicti
in ignem
eternum.
Et ista
quattuor
contine-

Cristopolitani Ep̄l Expositio

dum. David ergo in persona christi predicti in hoc psalmo totam dispositionem legis et domus ecclesie. Unde quartuor facit. Primo dicit ea que pertinent ad cultum diuinū. Secundo ea que pertinent ad pfectiōnez hoīis in se. Tertio ea que pertinent ad alterū in coniunctu. Quarto cōminatur finale iudicium ad penam prevaricatorum legis. ii. ibi. perambulam. iii. ibi. non. pponebam. iv. ibi. in matutino inter. Sed qđ tota lex cōsistit in obseruantia et premio eius. Ideo reducit ad miāz in hac vita: et ad iudicium in alia: ideo priuilegiū intendit hoc cantare et narrare hic propheta: et nō solum in psona sui incipit narrare: sed etiā in psona r̄pi. Quantum ergo ad psal. primum dicit dauid in persona sui tanq; pro expō. pheta: et in psona r̄pi tanq; legislator: miām et iudicium cātabo tibi dñe. i. in hoc psal. cātabo totum temp⁹ miāa predicatione r̄pi usq; in finem mundi in quo miā est: et locus pñie et misericordie: in quo lex euangelica disposita hōiem ad grām et meritum per bona opera. Primo erga deli per diuinū cultūz. Scđo erga hoīem scđpsum in puritate et innocentia cōseruando. Tertio erga primum iuste cū eo cōuiuedo. quia hoc est vivere scđm miām dei: et in tali vita misericordia dei habet locum: et etiā cantabo iudicium tibi dñe. i. finale iudicium non solum totius mūdi: sed etiā vniuersitatis hominis in fine vite sue: et dicit propheta: quam quidem miām et iudicium psallā ope rando et predicando: et intelligam discernendo quando venies ad me. Primo in carnē. Secundo ad iudicium. Nam in primo aduentu qđ venies ad iudicium miāe discretionis dabis nobis intelligentiam legis: vt scđ in legez euā gelicam opemur. Nam psallere est decem pñce pta obseruare et operari scđm ea. Et non solum intelligam in primo aduentu legē ad operandum. Sed in scđo aduentu intelligaz premisi et iudicium vnicuiusq; iuxta merita cōribus. Nā in primo aduentu venit ad dandam miām et legem et regimen vite. In secundo vero veniet ad tribuendum premium secundi merita vni cuiusq; et in his tribus scilicet cantare: psallere et intelligere: potest intelligi totus cultus diuinus deo debitus qui cōsistit in confessione laudis et deuotione: et sacrificio: et oblatione spirituali ex spiritu contribulato: et corde cōtrito et humiliato. Et ideo dicit. in via immaculata. q. d. Ego cātabo miāz qđ tu r̄p̄venies ad me in pñio aduentu in via imaculata: et legē euāgelica. Et cātabo iudicisi iscđo aduentu. Perambulabam in innocentia cordis met: in medio domus mee. Non proponebam ante oculos meos rem iniustum: faciētes prevaricationes bñs. xxiiii. a. i. ca. loquitur. Et. c. oī. bñs.

Deserit cordam et ludicrum.

C hic narrat ea q̄ precipit lex homini: quo ad seipsum. Et loquit̄ dō hic in persona xp̄ti q̄ eō ad facere et docere: cuius vita fuit nobis lex et doctrina. Et dicit p̄ ambulā in innocentia cordis mei: in medio dom⁹ mee: id sc̄ut ego duxi totā vitā mē cū innocentia puritate nō solū opis: s̄z etiā cordis: et suauit me ab omni p̄ctō et iniurīa in medio dom⁹ mee q̄ est eccl̄esia ei: in medio discipulorū meorū: ita p̄cipio in lege euangelica oibus fidelib⁹ xp̄pia nō ut gambulēt in eccl̄ia et vita hui⁹ mundi in puritate: innocentia: iustitia et mūditia nō solū operis: s̄z etiā cordis: q̄ lex euangelica nō solū iustificat opera: sed corda et affectus v̄t p̄t̄ Mat. v. Naz̄ tota iustificatio hoīis stat in innocentia cordis et affectu charitatis principaliter: et ex cōsequēti in effectu. Uñ sequit̄. Non proponebā nō oculos meos rem iniusta. l. nunq̄ rem iniusta agere: p̄positus: nec ex cōsequēti eḡi: Imo facientes p̄uaricatiōes: opera prauorū odiūt: hoīes aut̄ p̄uaricantes perfecto odio odiūt: q̄ eōs in uestiōne extincto in eis p̄ctō desyderari. Et sic non adhesit mihi cor prauū: s̄z in nocēset rectum.

xxiiij. q̄
nū. c.
nū. c.
tas.
xxiiij. q̄
c. nūm
nni z. c.
q̄ pec-
cat.

Non adhesit mihi cor prauum: declinā-
t̄a pie tē a me maliguū non cognoscet.
Detrahentem secreto proximo suo: hinc
persequebar.

Superbo oculo et insatiabili corde: cuz̄
hoc non edebam.

Dponit̄ tertia pars legis euāgelice: que p̄tinet ad cōversationē primi. Uñ est aduenten-
dum s̄m Aristot. v. ethicoru q̄d hec differen-
tia est inter iustitiā et alias particulares vir-
tuteo. Nā oēs alie virtutes faciūt hominez p-
fectum et bonsi virū: eo q̄ sunt hoīis ad seip-
sum. S̄z iustitia est ad alterius in distributio-
nibus et cōmutationib⁹: et cōtūnit̄ cū alijs. Et sic precipit omnē actū iusticie erga proxi-
mum: et prohibet omnē iniustitiā et iniuriāz
proximi. Et hoc piecepit lex euāgelica. Et
quia primo icedipit̄ us facere et docere: ideo
est. Non adhesit mihi cor prauū: idest nolui
in societate mea hominem habentem cor pia-
num et iniustum. Sed contra q̄ xp̄s habuit
iudā hoīem prauū in societate sua. Ad hoc
respondebit̄: q̄ l̄ fuerit iudas in societate cor-
porali xp̄ti: m̄ nō sp̄ziali: q̄ l̄ corporal̄ esset
pp̄: q̄ nō sp̄zialiter: immo erat longe: q̄ nō
erat xp̄do charus et acceptus: l̄ p̄mitteret cum
pleret: id sequit̄ Declinatē a me. i. hominē
doctrina hunc non cognoscet̄a cognitione ap-
probatiōes: cu tales habebā reprobatos. Q̄
ego p̄sequebar detrahentem proximo suo in se
creto et abſentia: nec ego edebā cū ochlo sup-

D. Ja. de Valen,

Psalmi. c. 50. ccxci.

bo et insatiabili. i. cū hole sup̄bo et anaro. Octo
ergo p̄ditiones excludit xp̄s a societate sua. i. octo cō
ab hereditate et ḡra et merito et gl̄ia. i. illustros p̄ditiones
p̄uaricatores legis: p̄tauos corde sc̄i malitio hoīum
solū vel hypocritas et rebelles a voluntate xp̄ti xp̄s ex
et detractores p̄simop̄ et sup̄bos et anaros. cludit
Oculi mei ad fideles terre vt sedent a sua
mecum: ambulans in via immaculata societa
hic mihi ministrabat. te.

Hō habitat in medio dom⁹ mee qui
facit sup̄biā: q̄ loquit̄ iniqua non dire-
xit in conspectu oculorum meorū: xxiiij. q̄
C̄r opposito diligit fideles et imaculatos et p̄ieta et
mūdos: et puros: q̄ omne simile diligit suum
simile: q̄ pares cū paribus faciliter contūgū-
tur. Ci ergo xp̄s sit iustus et innocens et pur⁹
vt dicti est: ergo diligit iustos: et puros et hāc
puritate et charitatem et fidelitatem docet in
lege euāgelica exemplo et doctrina: id dicit
oculi mei. l. oculi charitatis et acceptationis
sem̄ sunt propinqui ad fideles terret̄ tales
sedēat meci in regno et mensa mea et abulās
in via immaculata hic mihi ministrabat. q. d.
q̄ ille est vere minister et discipulus et seruus
me⁹ q̄ abulat invia imaculata: et pura: q̄ sup-
bus et q̄ facit sup̄biā nō habitabit in medio
domus mee: sc̄i huīs eccl̄ie p̄ gratiam: nec
alterius p̄ gloriam: hoc idē habet̄ psal. xlii. p
totū: sc̄i dñe q̄s habitabit in tabernaculo rc.
Qui iugreditur sine macula et operatur iusti-
tia rc. p̄ totū: q̄ ille psalmus est similis isti.
hoc idē p̄t̄ p̄ totū discursum euāgelici: id di-
cit xp̄s Jo. xii. q̄ mihi ministrat me sequat̄. xii. q. s.
In matutino interficiebam oēs pecca-
tores terre: vt disperderē de ciuitate do-
mini omnes operantes iniquitatem. qđ. iiij.
C̄post̄ descripsit̄ dispositionē legis euāge-
lice p̄ totū discursum hui⁹ vite que indicat p̄
miām hic describit̄ statū finis ipsius legis q̄
iudicat p̄ iustitiā: ideo dicit̄ statū iudicij: si-
cut primus statū dicitur statū mie sicut p̄i-
promis̄ cantare miām et iudicium post̄ q̄ cā-
tauit̄ miām: nūc cantat̄ predict̄ iudicium.
Et dicit̄: In matutino. i. in die iudicij qui dicit̄
matutinum eo q̄ oīa erit̄ manifesta que hic
fuerit̄ occulta. Et ideo quo ad hoc totus dis-
cursus hui⁹ vite dicit̄ noīeo q̄ corda hoīum
sunt occulta et hypocrite et heretici ignoti ha-
bitant̄ inter fideles et iustos et non cognoscun-
tur. Sed illa die oīa sceleris eōs erit̄ manife-
sta illūmē claritatis xp̄ti: id dicit̄ in matutino
interficiebam. i. interficiā oēs peccatores ter-
re. i. terrenos et obstinatos. Interficiām dico
mortē p̄petua et spiritualiter vt disperderem
et disperdam oēs operantes iniquitatem de ci-
uitate dei celesticū dicam. Discedite a me
et ite maledicti in ignem eternū rc. Tot⁹ ergo
iste psalmus potest̄ exponi de dñid̄ literali

L iiij

Jacobi de valentia Christopolitani Epi Expositio.

ter. Quiter dispositus domū tuā regnū posth
fuit gñaliter vncius in regē: mortaliter etiā
doctrinaliter pōt exponi: et docet qualiter qli-
ber rex dī disponere domū suā et regnum. Et
quō se debet habere erga dñi in religione: et
quō octo gñia hōm̄ supradicta debet a se et a
domo sua et societate secludere: et quos debet
amplecti. Et quō reos et criminofos debet pu-
nire et priuare. Allegorice autē expōnitur de
xpō: imo ut verius dicā literaliter: et de ei⁹ le-

S Epilo: se et regno ut dictum est. Ex toto illo psalmo
gatio pñt recoligi. Tñuo: plūsiones sive doctrine,
psal. C Primā pçlio dñuid in hoc psalmo cārat
i. eccl., miām quā xpō fecit gñi humano in pñto ad-
uentū: et iudiciorū q̄ faciet in scđo vel pōt dici
qđ cantat miām quā lex euangelica p̄mittit
iiij. pçlo, bonis: et iudicis qđ cōmunitat̄ p̄auis. C Se-
cunda pçlio et doctrina qđ octo gñia p̄auorū ex-
cludit docet xp̄s excludere a societate nostra
s. inustos et p̄teuariatores legis et p̄auos
coide et hypocritas: et rebellest p̄tra deum: et
detractores. supbos et anaros. C Tertia con-
clusio qđ xp̄s dixit inustos et mundos corde
innocentes fideles: et hos p̄cepit diligi in le-
iiiij. pçlo, ge euangelica. C Quarta pçlio qđ xp̄s interficiet
oēs p̄tōres ipenitentes in mortem et pe-
nam perpetuam destinando et celesti hereditate
priuando. Unde moraliter docet dñuid
ista quatuor esse seruāda in domo cuiuslibet
regis et p̄ncipis. Quia primo debet seruare
miam bonis et corrigilibib⁹. Et debet seruare iustitiae etiā
cuiuslib⁹. Et debet seruare iustitiae etiā
sercordia. Scđo debet abūdere de domo sua
supradicta octo genera p̄auorum. Tertio de-
bet a mplecti et eligere iustos et mundos ad
regumen regni. Quarto debet interficere obsti-
natos incorrigibiles homicidas et latrones.

Intro. **D**ominē exaudi orationē meā:
et clamor meus ad te veniat.
Non auertas faciem tuā a me:
in quacunq̄ die tribulor incli-
na ad me aurem tuam.
In quacunq̄ die inuocauero te: veloc-
iū. co.

Titulus oratio pauperis cum anxiaretur
ne. In- et coram domino effudit eloquim vel p̄ce-
fra. cxx suam. C Ad cuius intelligentiam est notādū
xvij. secū dum apostoli⁹. s. ad Corin. xv. qđ duplex
est adam: scđ primus et secundus. primus adā
factus est in animā viuente. Non iūminis adā
in spiritum viuificantē: p̄imus homo de ter-
raterrenus: secundus de celo celestis q̄lis terre-
nus tales et terreni. Qualis celestis tales et
celestes: ergo sicut portauimus imaginē terre-
ni portemus et imaginē celestis. Ex his ha-
bet aplūs qđ isti duo adam sunt p̄ncipia oīm
hominis. Nā prim⁹ est p̄ncipiū et caput om-
niū hominiū inquantū sunt terreni et pecca-

tores: et portant imaginē et vestigium peccati et
penam eius. Secundus adā scilicet christus
est p̄ncipiū oīm hoīum sp̄zialium et celestis
inquantū portat imaginē xp̄i. s. ut sunt rege-
nerati p̄ baptismū. Et portat characterē xp̄i et
sunt effecti participes passionis eius et resur-
rectionis. Ex qđ p̄tq̄ ante aduentū xp̄i et an-
te p̄ recipemus baptismū oēs portauimus
imaginē et characterē primi adā. s. culpā ori-
ginalē in aia et somnū et penalitates i carme.
Sed post baptismū portam⁹ imaginē et cha-
racterē xp̄i in aia remoto et expulso peccato
lī maneat vestigium in carne et exercitium et si-
gnū. Ergo qđqđ terrenū manet in nobis ha-
bemus ab adā: et qđqđ celeste habemus a ce-
lesti. Sed vñ traxit adā talē imaginē et miser-
ia anime et corporis narrat xp̄s Luc. x. in pabo
la illius q̄ volunt descendere ab hierlm in hies-
tico et incidit in latrones: q̄ expoliaverūt eū:
et percusserūt et plagi affectum reliquerunt
eū. Ex quo p̄tq̄ iste prim⁹ adā dñnes et felix
creatus est: et dñs oīm inferiorū ut p̄tq̄ Gene.
i. z. ii. S̄z voluit descendere ab hierlm in hies-
tico. i. declinare a diuino p̄cepto et seq̄ cōstītu-
serpentis: iō incidit in latrones et p̄tātē diaboli
li q̄ ipsum expolianit oībus gratuitis et iusti-
tia: et elect⁹ est a paradise et p̄didit oīa bona
corpis et aie et bona exteriora scđ dñm et do-
mīcīliū illū felicis ciuitatis. Et yltra hoc fuit
percussus et plagi⁹ in aia originali culpa et
actuali. Et fuit plagi⁹ in carne morbo somni-
tis et seminis peccati et oīum penalitatum. Et
ista imago et plagi fuit ipressa in aia et corpe
ipsius adā. Quā imaginē trāstulit in oēs po-
steros p̄ generationez libidinosam. Et sic oēs
portauimus eius imaginē in aia ante baptis-
mum. Et portamus nūc vestigium in carne. S̄z
post baptismū portamus imaginē xp̄i in aia
licet maneat vestigium pūmī adā i carne. Adā
ergo q̄ ante lapsū erat felix et dñnes in para-
diso voluptatis: factus est infelix et pauper p̄
exilium: et expoliatus dñtūs aī collatis. Et
factus est anxius et tribulatus ex plagi⁹ sibi
impositis. Et sic mansit pauper et anxiat⁹: s̄z
q̄ q̄ electus est a paradise fuit sibi p̄missus
q̄ de sua posteritate nascereb⁹ vñus aliis se-
cundus Adā celestis, q̄ relevaret et liberaret
ipsum: et totā suā posteritatem a miseria sibi
ex peccato inficta. Et renouaret ipsum et im-
pingerer alīa imaginē felicitatis p̄ quā effice-
retrū celestis: hinc est qđ primus Adam pa-
per et anxius semper cuī sua tota posteritate
expectauit et desiderauit istū scđm adā cele-
stis: ut ipsum redimeret et liberaret: ut ait Au-
gusti. in lib. Cūr de⁹ hō: et de hoc est toms iste
psalmus: et multi salvi. Nā p̄syderans dñ totū
statis pūmī Adā: et oīum portantū eius ima-
ginē qđ erat totū genus humanū. Nā sicut
christus portatib⁹ imaginē: et dicit vñs corp⁹

psal.
matia

mysticum: et unus Christus mysticus cuius Iesus est caput: ita totum genus humanum in quantum portat imaginem domini adam dicebatur unus adam plagiatus: cuius caput est adas in quo oes peccaverunt: ideo in scriptura loquitur in persona omnis membrorum et filiorum suorum ab eo per libidinosam generationem descendentium: et conquerens et petit veniam et inuocat Christum: id est ad uertendum in psalmis homini mysterium. Nam sicut Christus multoties loquitur in persona suorum membrorum: ita adas loquitur in persona sua et omni filiorum: et sic est intelligendum psalmus xxxvij. iste psalmus. Nam dominus introducit adam loquentem et conquerente de infortunio et infelicitate peccantem veniam: et querente restituiri: id est in hoc titulo. Oratio pauperis ad dominum super eum. Qui cupiens redimiri per Christum: et liberari a sua paupertate et anrietate effundit precium suum ad Christum dicens. Domine exaudi me. Tria ergo facit iste pauper in hoc psalmi. Primo premitit suas orationem et deprecationem. Secundo exponit et deflet suum infortunium et miseriorem quam consecutus est. Tertio predicti suam securam liberationem per Christum et petit futuram redemtionem: secundum ibi: defecerit tertius ibi: tu autem domine ineternum pma. Quatuor ergo ad primum dicit iste pauper anxiatus: et tot miseriess septus. O domine Iesu Christe vestre: exaudi orationem meam quam semper effudi in eis oibus filiis meis postquam fui expoliatus et electus de paradyso. Et clamor meus et omnis filiorum meorum patriarcharum et prophetarum clamantium in hoc limbo: et expectantium aduentum tuum ut liberes nos: iste in quam clamor veniat ad te: et ad aures mie tue: et veni ad liberandum nos de isto lacu. Nam hucusque oes clamaverunt ad te. Nam abraham desiderauit videre diem tuum: et isaac et iacob: cum dicit. Non auferetur tecum et anna et Samuel: et daniel: et dauid: et elias: cum dicunt. Utinam diripueres celos et descendes tecum. Isti ergo clamor omnis nostrum est clamor meus: quia propter petrum meum veniat ad te. Et rogo ne auertas faciem tuam a me differendo aduentum tuum: quia in quaunque die tribulorum: et per totum Christum in continua tribulatione et pena et miseria in corpore et aia et ybique per totum orbem. Et sicut in quaunque die et continua tribulacione: ita continua oratio et inuocatio: ergo in quaunque die inuocauero inclina ad me aurem tuam: et velociter exaudi me et veni in carnem ad liberandum me.

vij. q. s.
S. cum
vero. c.
aduersitas.

Quia defecerunt sicut fumus dies metuens ossa mea sicut creminum aruerunt. Chec est secunda pars in qua iste pauper anxiatus: expoliatus: persecutus: et plagiatus a diabolo ut randum aduentum suum et liberandum ipsum: detegit et ostendit ipsi: et narrat totum infortunium suum et miserias suas oes que sibi ex-

peccato sunt inflicte intrinsecus et extrinsecus tam corporales et spirituales. Unde iste dicitur pauper in quantum fuit expoliatus ob bovis gratuitis: et dicitur anxius ratione penarum et tribulationum quibus est afflictus. Deflet ergo adam hic suam paupertatem et anrietatem. Primo quia perdidit immortalitatem: et factus est de necessitate mortalitas: ideo dicitur quod defecerit sicut fumus dies mei. Secundo quia deditus et expostus est diversis infirmitatibus corporalibus ideo subdit. Et ossa mea sicut creminum aruerunt. Tertio quod persecutus est in appetitu somite concupiscentie: ideo dicitur persecutus sum. Quarto debilitatus est in omnibus potentibus aliis cognitiis et naturalibus: ideo subdit: ut sensu aruit. Quinto subiectus laboribus ad acquirendi victum. ideo subdit. A voce generali fuit expulsus a paradiso et relegatus exil in hac valle misericordie: ideo subdit. Similis factus sum pellicano. Septimo fuit traditus plectutionibus diversorum hominum: ideo subdit. Tota die exprobriabitur mihi tecum. Octavo quod magis fuit felicissimum de alia felicitate deiecit ipsum in infinitam misericordiam: ideo subdit. Quia eleuans allisisti me. Quia quanto altius eleuauerat deus eum per gloriam: tanto maiori laetus aliisus decidit. id est subdit: quod sicut dies per plenum solis erat clara: et per absentiam vertitur in umbra: ita adam fuit in gloria et felicitate dum deus fuit ipsi presentis sed pulsus a facie dei declinavit in umbra misericordie. Et sicut sensus viriet et crescat in vere et estate ex potentia solis: sic in autuno et hieme ariet et desiccatur per elongationem solis: ita adam aruit a viriditate prosperitatis et felicitatis per absentiam dei. Sed opotet quod omnia ista per singula declarentur. Primo ergo iste homo mysticus deflet immortalitatem quam perdidit et mortalitatem in quam incidit dicens. Quia defecerit sicut fumus dies mei. q.d. O Christe veni et libera me ab hac mortalitate: et reddi mihi immortalitatem quam perdidi. Nam ego fui creatus immortalis: quod poterat non mori. Sed ex parte taliter factus sum mortalis quod habeo necessitatem moriendi: et sic dies mei sicut fumus successus defecerit. Nam sic fumus tempore durat quantum durat lignum combustibile: sed consumptio ligno per ignem deficit consumus et evanescit: ita vita et dies hominis deficit paulatim consumptio corpore per mortem: et exhausto humido radicali: et hec est prima miseria in quam incidi per partem. Secunda miseria in quam incidi fuit quod subiectus fui infinitis infirmitatibus regritudinibus: quod oia ossa mea sicut creminum aruerunt. Nam sicut creminum carnis dissipatur in patella: vel assatur ad ignem continue perdit humidum naturale: et sicaret: ita homo continue per calorē extraneum et intraneum pretenerat naturam perdit humidum radicale: et alterantur eius humores. Et sic incidit in diversas infirmitates: et ariet per se ad mortem.

2. iiiij

D. Jacobi de Valentia

Percussus sum ut senū r̄ aruit cor meū
de ps. d q̄ oblitus sum comedere panem meum
mū per A voce gemitus mei: adhesit os meum
baptis carni mee.

Chic ponit tertium dānum: q̄ percussus est in sensu alitate veneno cōcupiscēte: int̄im q̄ potestate fuerunt vulnerata et debilitate et prone ad cadendum nō sufficiens resistere malo: nec agere bonum. Et sic claudicat liberum arbitrium sicut senū percussus nimio ardore solis: et sectum a radice aret: ita hō elect⁹ a grā et p̄dita originali iustitia aruit p̄dens viro ē ḡe id eo ait. Percussus sum ex dei snia: sicut peccatum fenuq̄ q̄n falce securata a prato: io aruit cor meum: dat cām quare: et vñ hoc dānum: r̄di cit: q̄ oblit⁹ suz comedere. q̄. d. q̄ trāsgressus suz p̄cept si dñi. Nā dens assignavit oēs arbores in panem et cibum ad sustentandis vitas dicens. De oī ligno qđ est in padiso comedes: p̄terq̄ de arbore scie boni et mali: q̄ h̄ora: comederitis et, s̄ ego p̄temnes p̄ceptus dñi oblit⁹ sum comedere panē. i. cibū mihi liciti⁹ ras signari. et comedi illictū et veritū: iō ex snia dñi yenerut mihi oīa p̄dicta mala. Nazilico audini vocē dei dicētis. Adam vbi es? et audi ui sniam a deo mihi datā: dicētē. Q̄i audisti vocē vox tue: iō maledicta terra in op̄ tuo tribulos et spinas germinabit tibi: et in sudore et. Et ista snia fuit vox gemit⁹ et fletus et infotunis et pene mee. Et sic illico ex ista vox gemit⁹ met q̄ fuit diuina snia adhesit os mesi carni mee ex infirmitatib⁹ et aduersitatibus et. **S**ilis factus sum pellicano solitudinis factus suz sicut nictorax in domicilio.

Quartum dānum fuit exiliū ab illa padiso delitiae in hac valle lachrimar. Nā ego qui ibi erā i societate et colloquio: et familiaritate angelorum expulsus sum inter bestias perde dol' locum mihi debitū et ex grā. Et sic sui fact⁹ similis pellicano solitudinis vagas p̄ desertū. Nān sicut pellicanus fugit societas hoīm: ita ego societatem angelorū ppter p̄ctū mesi: et etiā fact⁹ sum in hoc exilio sicut nictorax i domicilio L̄a biero. h̄z factus sum q̄st bubo solitudini. Nictorax aut̄ grece interpretāt̄ cor uns nocturnus sive noctua latine: noctua em non valēs sustinere lumē solis abscondit̄ in foraminibus muroz in die: et q̄rit victus: ita ego non valēs videre lumē dītatis: fugio lumē solis et oīs v̄tutis: et gradior in nocet i tenebris p̄ctōz semp̄ fugiendo lumē: et eligendo ignorātiā: et oī malū: iudicādo boni malū: et malū bonum: ex malā inclinatione et ignorantia ppter p̄ctū: q̄r̄ etiā in appetitu. Itē si noctua exita domicilio i die: sūc oēs passeris aggregati conātur ipsi eruere oculos. Its dñm hō erit in luce: et aliqd̄ boni agat: oēs diaboli cōgre-

Christopolitani Ep̄i Expositio

gan̄ ad tentandū eū et auferendū ip̄i lumen fidei et charitatis: vt p̄iz Matthei. xii. q̄t tunc assumit septē alios spiritus nequiores se ec. Et iō ait hic p̄phera: factus sum sicut nictorax et altra quē oēs aues insurgunt: ita altra me oēs rēlationes diaboli et. Pellican⁹ est avis in solitudine egypti latitans que p̄prios filios te de interfecit: sed merore ducta et mutata proprio rostro trahit sanguinem a pectore ex latere suo et effundit super filios. Et sic resuscitat et vincit eos. Ita adā ppter p̄ctū iterfecit oēs p̄stros suos. Sed sc̄ds adā q̄ est xp̄s assumptā h̄sanitate: p̄prio sanguine oēs vivificauit. Jō dauid in psalmo ip̄s⁹ p̄mi adā dicit. Similis factus suz pellicano occidēdo oēs filios meos q̄ sentēta mortis p̄ metrāsluit in omnes. Et fact⁹ sum sicut nictorax in domicilio odieḡ et fugiēs lucē quam semp̄ demones p̄sequunt̄. Et obseurāt in tenebris p̄ctōrum et ignorantie et. Vigilauit et factus sum sicut passer so: illū et. sequentiā litarius in tecto.

Chic ponit serū dānum qui est p̄tinu⁹ labor in sudore vult⁹ ppter tertiū acquirēdū: q̄ op̄ vlt hō sit in p̄tinua vigilia et motu sicut passer solitari⁹ q̄ habitat in tecto. i. in tegulis domorum sub q̄ p̄ficit nidum: et semp̄ querit escā p̄ se et p̄ filiū cū periculo: ita ego semp̄ vigilauit q̄rendo victis p̄ me et filiis meis cū potuisse ac fuisse in unius a solitudine tali: si nō p̄cessarem: q̄ terra libere et absq̄ labore ferebat mihi cibū et victis: sicut asti sudore, yescor pane. Tota dñe exprobrabāt mihi inimici mei nulli et q̄ laudabāt me a duersum me iurabāt. dubiū Quia cinerem tanq̄ panē manducabā: d. l. c. fi et poculum meum cum fletu miscerbam. q̄s dia conus. A facie ire indignationis tue: quia eleuans allisisti me.

Cponit septimus dānum q̄ est cōtinua p̄secūtio ab extraneis et alienis hoībus et proximis Nā semp̄ hō patitur p̄secutiones et emulaciones: et inuidiaz: et exprobrationes occurras: et manifestas ab inimicis fictis: iō dicit de simili: tota die. i. semp̄ exprobabant mihi inimici mei opprobria inferendo. Et amici mei ficti qui in p̄ntia laudabāt me: postea in abundā aduersum me iurabāt. i. coniurabant falsa imponēdo: et dama, purando. Quia ci homo est in cōtinuo dolore cui veniunt vndiq̄ tununs dolor non sinit esse felices. Et sic nec in vigilia: nec in p̄andio q̄s p̄t̄ esse sine fletu et q̄ panē māducabā: et portū. i. amaritudinem tanq̄ mihi cibū et fletus mihi potus a facie ire tuectionis tue dum consideras irā tuā altra me: q̄-

eleuans allisisti me: q̄i quātū me l dignitate
eleuasti & exalsti i illa felicitate p̄adisti: tñ
postea me allisisti dñ a pacifice xp̄p̄listi: q̄i
quātū fuit altior ascēsus tāto fuit grauior la-
psus in miseriā. Et est aduertendū q̄o isti duo
versus p̄nt exponi de humana p̄nī: vt sit sen-
sus: ego patior hñm̄ defectus & penam vnde
ep̄z me facere p̄nīam: p̄ peccato. Quia. i. qua
propter cinerē tanq̄ panē manducab̄. i. ama-
ritudinē & tritioñē in corde. Et p̄cūli meuz
cū fletu miscebañ in satisfactione p̄ reatu. Et
hoc a facie ire tue q̄ eleuans ec. Utlerus
est aduertendū q̄ oēs isti quinq̄ versus p̄nt
referri personaliter ad ip̄m dauid vt dicat. simi-
lis factus sum pellicano solitudinise sicut eni-
meriorax in domicilio fugiens a facie absalon
filii mei & vigilauí per montes sicut passet et
inimici. s. semet & alij tota die exprobabant
mūhi dicēdo. Egredere vir sanguinis: & achito
fel: & ceteri qui ante laudabāt me i facie post
ea aduersum me iurabāt: & tūc oīa p̄nt figura
liter exponi de r̄po cuius figurā gerebat. Itē
omnia predicta verba poterat dicere p̄plas
dei existēs in persecutione antiochi & captiu-
tate babylonica. Et ideo quomodo ciq̄ & pro
quociq̄ expōnan̄ omnia predicta: vñusquis
q̄ potest dicere versum qui sequitur.

Ivs. di.
e. nasci
Dies mel sicut vmbra declinauerunt: &
ego sicut fenum arui.

Chā sicut presente sole oīa vinūt: & aer dñ vi-
vere q̄ ē illuminat: & herbe aliique tñ vinūt
quātū sol est p̄ns: & sole absente ilico morti-
fican & inclinan̄ vt p̄t de flore cucurbite et
de herba solis: ita fit iuita huana: nā tñ hōvi
uit quātū d̄e vñtā influit & esse naturale. Et
int̄m bñ op̄a inquātū influit grāz sibi d̄e: et
int̄m p̄sp̄erañt lquātū sibi fanet: s̄z s̄ d̄e auer-
tit ab eo oīa bona deficiunt: & sic deficit & incli-
nat s̄c vmbra & iō ait pphā in psona vniuersi-
tusq; q̄t eleuans allisisti me a te abiſcendo: iō
dies mel nō solū vite: s̄z etiā p̄sp̄eratis tāq̄
vmbra declinauerit & defecerit deficiēt sole:
& ego sicut fenu arui deficiente mihi humore
grē sp̄ost̄ fui a te abiectus & separat̄ p̄ pec-
catū. Et sic p̄t exponi tota pars huius psal-
mū p̄ radicā de quolibet penitēte qui p̄ pec-
catū incidit i oēs miseras sp̄iales supradic-
tas iō iste p̄s. ponit q̄ntus iter sept̄ p̄os. pe-
nitentiales: sed in veritate sensus p̄pheticus
est principaliter intentus a propheta.

Tu aut̄ dñe in eternū permanes: et me-
mortale tuum in generatione & ḡnationē
ultimo Tu exurgēs domine misereberis sion:
q̄r p̄s misereendi eius q̄ venit tempus.
Depe. di. iij. c. q̄r vñi
nitatis natura
de p̄se. di. iij. c. q̄r vñi
vñi
nitatis

tatem vt veniat ad liberandum eum ab om-
ni miseria: & restituat ipsi immortalitatē & vi-
ta eternā: vnde d. i. facit primo facit q̄d dictū
ceptis: ibi scribant. Dicit ergo ad primū licet
ego sim effect̄ mortalis. ppter p̄ctū. Tu ast
dñe ieūx de in eternū manes inquātū deus: &
memoriale tūsi in generatiōe & ḡnationē: ideo
potes me a noite & a penis liberare. Et tu ex-
urgens. i. veniens in carnē: & etiam exurgēs a
mortuis post passionē misereberis sion. i. roti
liberando: quia iam venit tempus miserendi
eius: s̄z sion sicut ab eterno statuisti.

Q̄n̄ placuerūt seruistis lapides ei: xvi. q.
& terre eius miserebuntur. ij.ca.j.
Et timebunt gentes nomen tuum dñe: post
q̄ oēs reges terre gloriam tuam. medius

Quia edificauit dominus sion: & vide-
bitur in gloria sua. i.q.s.c.
Resperxit in orationem humilium: & nō
spreuit precem eorum. m̄tre et
Scriban̄ hec in generatione altera: et
populus qui creabit̄ laudabit dominū. c. sedu-
litas sion sicut hierusalem quā r̄ps erat editi-
caturus per totū orbē nō erat p̄struenda et la-
pidib̄ mortuis sicut erat illa ciuitas terrena
hierlm̄: sed et lapidib̄ vñis. s. et fidelib̄ cō-
uersis p̄ maiori parte de pplo gentili: quos
lapides debebant apli eligere & adaptare in
sua predicationē: & ex talib̄ erat ecclia p̄struen-
da qui quidē lapides fuerūt edificati & cōpa-
gnati supra fundamentū aplor̄ & ppheraꝝ.
Uñ zacha. ix. Et salvabit eos dñs deus eorū
in die illa vt gregē pp̄li sui: q̄r lapides elena-
bunt sup terrā. Ex quib̄ p̄t q̄d tales lapides
marie erāt excidēti per aplos de pplo gētili
ex quib̄ debebat edificari ista ciuitas sion to
to orbe diffusa: & hoc est q̄d dicit: qm̄ lapides
eius lapides huius ciuitatis placuerunt ser-
nis tuis aplis ad edificiē ecclesie. Et iō apli
miserebunt terre pp̄li gentilis: & tunc gentes
timebūt nomē tūsi dñe & oēs reges terre time-
bunt glām tuā: q̄r existis lapidib̄ dñs iefus
xp̄s edificabit sion. i. eccliam suā & sic videbūt
in gloria & synagoga & iudeis superbis cecis-
& obstinatis reprobat̄: q̄r dñs iefus xp̄s re-
spectit in ofonem humiliū gētiliū: q̄r per fidē
fuerit humiliati. Et xp̄s nō spreuit precē eo-
rl̄: immo admisit eos ad fidē & per baptismū
regeneravit & iudeos reprobauit: iō hec my-
steria redēptiōis scriben̄ & mēotabunt in al-
tera ḡnatione: s̄z in religiōe xp̄iana: & iō ille
pp̄la xp̄ian̄ q̄ creabit̄ & regnabit̄ laudabit̄
dñm in r̄po redēptore suo & aget ḡfas in test.
no. p̄ bñficiis receptis in sua redēptiōe de q̄-

D. Jacobi de valentia

bus festa celebrabit. Et his p*z* q*d* n*o* loquitur de ipsa s*o*r*z* h*ier*z m*al*i q*ia* erat edificata et la*p*idib*z* mortuis: sed loquitur de h*ier*l*m* sp*al*lato orbe diffusa: que per x*p*m erat edita c*an*da et lapidibus vi*n*is excisa ex v*t*ro*z* pp*lo*. Quia p*s*pernit de celo in sancto suo: do minus de celo in terram aspernit. Ut audiret gemitus compeditorum: ut solueret filios interemptorum. Ut annuncient in sion nomen domini: et laudem eius in h*ier*usalem. In conueniendo populos in vnum: ut seruant domino.

Chic enumerat beneficia pro quibus pp*los* christianus hodie laudat x*p*m cu*d* deo patre. Primo q*z* cu*d* esset deus eternus in sinu patris p*s*pernit de celo excuso et sancto suo. i. de altitudine sue maiestatis in terr*a*: ut audiret gemitus c*o*peditorum existentium in carcere inferni. s*o*ct*o*rum patrum in limbo expectantius: et solueret filios interemptos. i. patris damnatorum: ut tales gentilium soluti a peccato ad fidem pueri annunciant sine annoscia*re* laude d*h*uius sion et h*ier*usalem. i. annunciant et p*f*iterent leges euangelicas in ecclesia christi toto orbe diffusa*z*. In conueniendo pp*los* in vnum reges ut seruient d*h*no. i. ut conuenient pp*li* iudeorum et gentilium et o*c*es reges terre in v*n*is baptismi et v*n*is fidem et seruient y*n*i deo in substantia et trino in personis et adorarent vnum christum deum et hominem adoratione latrie.

Respondit ei in via virtutis sue: paucitatem dierum meorum nuncia mihi. Ne reuoces me in dimidiodieru*m* meo*p*:

In g*h*atione et generatione anni tui. Nota q*z* iste passus est valde difficultis cum translatione nostra ad ordinandum et concordandum cum l*ta* precedenti et subsequenti: et hoc accidit q*z* l*ta* nostra est differens ab hebraica: ut nunc est punctuata. nam illa litera dicit. Cu*p*gregati pp*li* s*o*culi et regnay*t* seru*at* d*h*no. se quis. Affixit i*v*ia fortitudine mea: abbrevia*re* dies: dicam deus ne rapias me in dimidio dieru*m*: t*sc* litera videt magis plana: q*z* videt esse vox huius pauperis cu*d* superiori sententia repetendo misericordia. affixit d*h*is fortitudine mea in hac via abbrevia*re* dies meos faciendo me miseris et mortalem. Sed ego dicam. O deus mens ne rapias me in dimidio dierum meo*p*: sed fac me videre x*p*m ante*z* moriar. Et t*sc* ista l*ta* esset satis plana. Tralatio aut*n*ra dicit. R*nd*it ei in via virtutis sue paucitatem die*p*ineo*p* n*u*cia mihi: ne reuoces me in dimidio die*p* meo*p*: quia l*ra*z bt*u*s Aug*u* et cassiodorus sequentes ip*z* exponunt analogice per desiderio vite eterne: v*n* dicunt q*z* eccl*esi* sine pp*los* x*p*ianus r*nd*it ei. s*x*po*p* in via

Christopolitanus Ep*t* Expositio

virtutis sue. i. obediuit et plenitudo ei*v*oluntate in via virtutis sue. i. abulando in lege eu*g*elic*a* q*z* est via virtutis dei. Et sic seruando legem eu*g*elic*a* r*nd*it x*p*o*p* et ei*v*oluntate: sicut ager bonus et huber r*nd*et votis agricole cu*d* b*n* fructificat. Et q*z* sequitur. s*p*aucitatem die*p* meoris n*u*cia mihi referunt ad desiderium vite eternae: q*z* iust*o* cupit dissoluti in breui et esse cu*d* x*p*o*p* Ne reuoces me. i. ne tardes me vocare ad te: q*z* ista v*t*e*nt* b*ea*ut*u* est respectu tue: q*z* anni tui sunt eterni in g*h*atione et g*h*atione. Verbi*z* h*ec* s*o*nia et intelligentia bri*u* Aug*u*. sit v*ia* et subtilissima: si*n*o est omittenda expositio prophetica. Ad cuius intelligentia est aduertendu*z* q*z* o*c*es sancti patres ve*te*. s*o*abraham. Isaac et iacob p*ra*facti longa miseria et captiuitate cu*d* grandi affectu desiderabat accelerari aduentu*z* x*p*i: ut eos liberaret. Et ut videret mirabilia opera x*p*i: v*n* dic*u* x*p*o*p* Wat*u*. x*j*. et lu*u*. Ideo multi reges et prophet*e* voluerunt videre q*z* vos videtis et no*n*o viderunt. Et ideo simeon et zacharias cum magno affectu desiderauerunt vide*re* christum antequam morerentur: et sic accepit simeon responsum no*n*o v*is*ur*u* se morte nisi prius videret dominum. Lu*u*. ii. Ex quo p*z* q*z* venusque sanctorum patrum desiderauit videre x*p*m antequam morerentur. his habitu*z* ly*u* r*nd*it ei dupliciter p*o*t*er* exponi: uno mo*p* q*z* referat ad x*p*m cori*u* nuatio cu*d* l*ta* superiori: ut sit sensus. pp*los* qui creaverunt laudab*u* d*h*im multipliciter. primo q*z* d*h*is p*s*pernit de celo audiuit gemitus c*o*peditorum. Secundo q*z* soluit filios interemptos. Tertio q*z* iam reges et pp*li* conuenerunt in vnum et seru*at* d*h*no. Quarto q*z* x*p*o*p* r*nd*it ei. s*o*istu*m* homini mystico iurta votu*z* et desideriu*z* subi*u*. Nam iste ho*n* semper rogando dicebat. O d*h*ne n*u*ncia mihi paucitatem dieru*m* meo*p*. q*d*. abbrevia*re* uentu*z* tu*u*: z veni ad liberandu*z* me. Et ne reuoces me in dimidio dieru*m* meo*p*. i. non tollas me de hac vita: sed vide*re* aduentu*z* tu*u* antequam moriar. Sed d*h*is r*nd*it et desiderio suo: q*z* iam venit sicut pm*u*lit. Et sic r*nd*it et satisfecit ei in via virtutis sue. i. in lege eu*g*elica: et in tempore incarnationis que d*h*ri via virtutis christi. Potest et*ti* u*ix*ta eundem sensum sic ordinari littera. s*o*d*h*is respondit ei. s*o*eccl*esi* et satisfecit i*p*u*t* iurta votu*z* et desideriu*z* subi*u*: et hoc p*z* in co*u*ueniendo pp*los* in v*n*is. i. q*z* o*c*es pp*li* et reges gentilium p*u*uenient et p*g*regab*u*nt in vnum et seru*at* d*h*no n*o* i*su* x*p*o*p*: sed q*z* hoc preuidera*z* d*h* in spiritu p*u*ersu*z* ad x*p*m petit accelerari eius aduentu*z* antequam moriar: ideo dicit et subdit. O d*h*ne i*su* x*p*o*p* ne reuoces me in dimidio dieru*m* meo*p*. i. non moriar ego ante aduentum subi*u*: sed n*u*ncia mihi paucitatem dieru*m* meo*p*. abbrevia*re* dies aduentus tu*u*: et reuela*z* mihi aduentu*z* tu*u*: z ne differas i*p*m: q*z* dies mei sunt pauci et breues: sed tu*u* es eternus secundu*m* d*h*fundasti te. Similiter cum eccl*esi* esset in ma*u*

X

Expositio

gna. anxietate tpe tyrānor̄ rogabat xp̄m ne
annihilaret eā in dimidio diep suo; s̄ pmit
ter eā crescere vsc q̄ oēs gētles venirent ad
fidē: t oēs crederet euangelio. S̄ r̄ndit ei
z satissimū iuxta petitionē suā. Nā tpe Cōstā
tini ecclia fuit liberata a persecutiōib⁹: z oēs
venerū ad fidē: t sic pp̄ls q̄ fuit creatus z re-
generat̄ laudauit dñm. Nā reges z pp̄li co-
uererunt in vniū ad seruendū dño post cōstā
tini. Et sic xp̄s r̄ndit ecclia iuxta petitionē
z votū suū. Alio modo pōt̄ exponi iuxta ean-
dē s̄niam referēd̄ ly r̄ndit ad ipsam ecclia: z
vt sit sensus: iste hō mysticus et tota ecclia
ante aduentum xp̄i multotiens rogando et
clamando r̄ndit z dixit ip̄i xp̄o. O r̄p̄nuntia
mīhi paucit̄ d̄versi meoz̄ in afflictione possi-
toz: z ne reuoces me: s̄z veni ad liberādū an-
teq̄ moriar. Et hoc dixit abrahāz q̄n desyde-
rauit videre diē dñi. Et moyses q̄n dixit. mitte
quē missur⁹ es. Ero. xxxij. hoc idē dixit dō q̄n
dixit. Onde facit tuā z salutē erim⁹. psal. lxxix
z Esā. cū dicit. vñmā dirūperes celos z desce-
deres. c. lxxij. Et q̄ patet q̄ omnib⁹ istis r̄ndit
xp̄s q̄n venit: q̄ audiuit voces eoz̄. Et simili-
ter p̄ oppositiū ipsi respōdebāt xp̄o cū clama-
bant z inuocabāt eū. Nā multotiens in sacra
scriptura ponit̄ r̄ndere p̄ rogare: vt p̄z Mat.
xv. r̄ndens petrus dixit ad Jesu. Bonum est
nos hic esse. ¶ In generatiōe z generationē. hic
pbat ppheta qđ solus xp̄s poterat redimere
gen⁹ hūanū: z venire ad liberāndū ip̄m z re-
stituere ipsi immortaliitatē: rdare ipsi vitā eter-
nā: eo q̄ xp̄s ē etern⁹: z ip̄a vita p̄ efficiā iōb⁹
de⁹: z p̄ p̄ns prebere pōt̄ alijs vitā. ¶ Lā tēpus
pcedit ab euor: z est effectus eternitatis z eui
in quo sūt sancti in patria fluit ab eternitate
heb. s. d. Initio tu dñe terram fundasti: z opera
manuum tuarum sunt celi.

Ibide⁹ Ipsi peribunt tu autē permanes: z oēs
sicut vestimentum veterascent.
Ivi de⁹ Et sicut optorū mutabis eos remutabū
tur: tu autē idē iōe es z āni tui nō b̄ficiēt
lvs. dis. canasci Filii seruorum tuorum habitabunt: z se-
men eorum in seculum dirigetur.
¶ Dicit hic ppheta in persona hoīs mystici.
O xpe veni: z libera nos a b̄ hac mortali misse-
ria: q̄r tu solus potes hoc facere: z recreare ge-
nuo hūanū: q̄r tu creasti celos: et es eternus.
Nā in generatiōe et generationem sunt anni
tui. Nā initio tu dñe terrā fūdāsti: q̄r oia per
verbū facta sunt: ropa manus tuas sunt celi
ergo tu p̄cessisti celūz: z succedes. Nam ipsi
peribūt: z nō quo ad subam: s̄z quo ad mōbi
z operationē: q̄r cessabist in oueri. Et id dicen-
tur corūpi z perire non simpliciter: s̄z sim qđ
quo ad operationē. Nā alteratio bi generatio
z corruptio sui qđ: vt p̄z. s. de generatione: tu
sūt xp̄e permanebis in corpore gloriſcato: z

immortalis: z icorruptibilis: z inalterabilis.
Et anni tui. i. duratio non deficit. Et scut tu
manebis immortalis: ita r̄mēbia tua q̄ parti
cipabūt gloriāz capitib⁹: z id nō solū serui tui
apostoli sed etiā oēs filiū seruoz̄ tuoz̄. oēs
fideles quos apli t̄ xpo genuerūt p̄ baptismū
habitabūt in ista syon p̄ ḡamz in supna per
gl̄iam: z semen eoz̄. i. oēs fide les sequētes fi-
pauper. O xpe l̄tu sis hō de m̄fee et tpe nat⁹:
t̄ tu es de⁹ ab eterno ex p̄rē ḡat⁹: q̄r i initio
t̄pis m̄sidū creasti: z terrā fundasti: z celos for-
masti: ideo q̄r hō potes p̄ me pati: z miseras
meas subleuare. Et q̄r tu es de⁹ potes mihi
p̄t̄ remittere: z sicur creasti me: potes me re-
creare et regenerare. Et sicut formasti et crea-
sti celos z totū m̄sidū ex nihilo: uta potes nouis
m̄sidū. s. ecclia sp̄ualem edificare ex lapidib⁹
vñis et hōles renouare. Et q̄r es eternus: q̄r
faerunt in generatiōe et generatiōem. i. et er-
naliter: ideo potes mihi immortaliitatē quaz
perdidī retribuere: z vitā eterna z codonare.
hanc litteraz huius psalmi adducit apls ad
heb. s. ad. pbādū q̄ xp̄o q̄ locut⁹ est in no. te-
p̄phetas: z creavit oia. hec est ergo s̄nia ip-
sius pphete in hoc psal. in q̄ introducit adaz
deslentē casum suis: z redēptionez z remissio-
nē futurā p̄ xp̄m postulantē. Sed q̄r vñusq̄s p̄t̄
p̄t̄ pot recuperare p̄ penitētiā gratiā quā
perdidīt p̄ culpā ad instar ipsi⁹ ade: que qđē
penitētiā hō virtutē ex passione xp̄i: id ecclia
ordinavit istū psal. in quinto loco inter septē
psal. penitiales: z nō solum tota ecclia: sed
vñusquis p̄t̄ debet dicere frequenter hūc
psalmuz pro remissione peccatorum suorum.

P Enedic aīa mea dño: z oia q̄ i
tra me sūt noi sancto eius.

Benedic aīa mea dño: z noli ob-

liuisci oēs retributiōes eius.
¶ Titulus ip̄i dō sine additiōe. Ex quo p̄z q̄
dō fecit hūc psal. z est de illis q̄s fecit ad lau-
telligentia est notādū: q̄ postib⁹ adā mystic⁹
desleuit casuz suis: z explicavit miseras a q̄-
bus liberat⁹ est p̄ xp̄m: id dō in hoc psal. z in
sequētib⁹ introducit eundē adā benedictē z
landante deū z agētē gratias p̄ beneficiis re-
ceptis: z hoc facit per. vij. psalmos sequētes.
Nā in isto psal. agit grās p̄ b̄ficio redēprio-
nis z remissiōis p̄t̄: z sic laudat deū de sum-
ma misericordia: in quo duo facit. Nā primo excitat se
ipsum ad laudē deū. Scđo inuitat naturā an-
gelicā ibi. Dñs in celo. ¶ Quātū ad p̄mū est
aduertēd̄ q̄ tota ista p̄ua p̄s ē quoddā soli
loquiū: in quo iste hō mystic⁹ introduct⁹ ad lo-
quendū alloquit̄ anūmā suā excitando q̄t̄ ad

rv. q. s.
c. reuer-
timini
De ose
dis. u. c
iterat,

¶ Jacobi de valentia Christopolitani Ep̄i Expositio

laudādēdū de misa et de beneficio redēptionis
 agēdo ḡas q̄ per suā passionē et resurrectio
 ne liberauit eū de sex penis ppetratis ex pec
 cato primi parētis. s. a culpa: ab infirmitatib⁹
 a periculo mortis future et miseria et morte et
 corruptiōe et penuria. Ita em̄ sex dāna incur
 rit adā. ppter p̄tē inobedienti e: sc̄nt dictuz
 est psalmō pcedenti: a quib⁹ liberari sum⁹ p
 xp̄m. Dicit ergo excitando seipsum et aliam
 suam ad laude dei. Undic aia mea dñō: roia
 idest oēs potētē interiores sensitue et intel
 lective benedicat nomini sancto ei⁹. Et no
 duplex benedi
 cto, tia qđ duplex est bñdictio: yna, est ḡe collatio
 in qua maior bñdicit minorē conferēdo ḡas:
 que puenit soli deo: et sacerdoti loco dei. Secū
 da dñō benedicō laudis: et sic minor bñdicat
 maiorez: et isto modo dicit hic ppheta. bñdic
 aia mea dñō. i. lauda dñm et dic et narra oia
 bona: et bñficia que tibi fecit. Et ideo sequit⁹
 noli obliuisci oēs retributiōes ei⁹. i. noli ob
 liuisci retribuere ip̄i gratias p beneficis re
 ceptis in nostra redēptione dicens.
 d.ij.ca Qui propitiā omnibus iniuitatibus
 iterat⁹. tuis: qui sanat oēs infirmitates tuas.
 d.ij.c.i Qui redimit de iteritu vitā tuā: qui
 quib⁹ coronat te in misericordia et miserationibus.
 Qui replet in bonis desyderiū tuum:
 renouabitur vt aquile iuuentus tua.
 Serbū. Enumerat sex bñficia q̄ recepimus a xp̄o in
 ficia et redēptione. primo q̄ remisit nobis culpā: iō
 xp̄o re
 git q̄ ppitit oib⁹ iniuitatib⁹ tuis: satissa
 cepim⁹ cēdo p mortem. Sc̄bo sanauit languores no
 i redē
 stros mitigādo sc̄upitētā: nō vt nō sit: iō vt
 ptione nō impute p baptisimū: iō ait: q̄ sanat oēs ini
 mitates tuas: et iō recepit flagella. Tertio p
 seruauit nos a pētō p doctrinā legis euange
 lice: iō ait q̄ redimit de iteritu vitā tuā. Quar
 to dat nobis pmissi et meritis ex obsernatia le
 gis iō sequit⁹. q̄ coronat te in misericordia et
 miserationib⁹. q̄ ipse fecit tibi: p quib⁹ tu fa
 cis pxi. Quinto p sanguinēlū emit nobis
 ser ma regnū celeste cū eius felicitate. Jō sequit⁹: qui
 laaffert replet in bonis desyderiū tuū. Sexto adeptus
 h̄ei. est nobis immortaliitatē corporis et hoc p suam
 resurrectionē. Ideo subdit: renonabilis vt aqle
 suuētus tua: qn̄ recuperabis corp⁹ gloriōsus in
 nouissimo die. Ergo ppter p̄fata sex bñficia
 sp̄ualia et intrisica aia mea dñz landare dñm et
 benedicere. Sed hoc etiā moraliter p̄t ex
 ponī. Cūn̄ est adnerēdū q̄ p̄tē sex mala et
 fert homini. p̄tē elongat eum a deo. Sc̄bo
 sauciat anūnā culpa. Tertio captiuat in p̄ta
 medi⁹ te diaboli. Quarto reddit hominē deo odio
 cina p̄ sum. Quinto expoliat ip̄m oib⁹ bonis nō so
 luens: si gratificis sed etiāz gratuitis. Sexto indu
 tic⁹. rat ip̄m ex cōsuetudine in malo. Ita p̄ opposi
 ti medicina penitētē sex operat in penitētē.
 Nā p̄tē facit dēl p̄pitiū vt tanq̄ medicus

accedat ad pētōrem et appropinquet. Sc̄bo
 sanat ip̄s̄ vulnere peccati: de primo dicit⁹:
 qui ppetit oib⁹ iniuitatib⁹ tuis. i. sc̄bo di
 cit: qui sanat oēs infirmitates tuas. Tertio
 redimit a captiuitate diaboli: et liberat a mor⁹ sex op̄z
 te perpetua et finali impunitētā. Ideo subdit tur ip̄e
 q̄ redimit de iteritu vitā tuā. Quarto reddit nitētē.
 dēl benigni recōciliando sibi peccatorē. Jō
 subdit. à coronat te in misericordia et miserationibus.
 Quinto reddit bona q̄ per p̄tē fuerant mor
 tificata cū subdit. qui replet in bonis desyde
 riū tuū. Sexto renouat ip̄m i nouā vitā forti
 ficationē oēs potētēs: et excitādo habili⁹ p̄tutū
 theologaliū et dñorū sp̄usteti. et op̄al merito
 rie p ḡaz renouabitur et perficiētē. Jō conclu
 dit. Renouabitur vt aquile iuuentus tua.
 Faciens misericordias dominus et tudi
 cium: omnibus iniuitam patientibus.
 Notas fecit vias suas moyſi: filijs isra
 el voluntates suas.
 ¶ S; quia ecclesia fideliū non recepit a deo
 solum beneficia spiritualia per redēptionē: sed
 etiā qn̄ ondā recepit beneficia temporalia: fa
 cies misericordias pplo suo vindicādo de ini
 micis iniuriis illatas fideliū: vt pater de
 pharaone: et egyptijs: et ceteris pscutoribus
 pplo dei: ideo sepitmo debet aia nostra bene
 dicere dñō quia fecit misericordias suas fide
 libus iniuriā patientibus: cū vindicauit eos
 de inimicis eorum: et hoc in vtrōq̄ testamēto
 Nā non solum in veteri testamento de⁹ affli
 xit inimicos ecclie: s; et i nouo: vt p̄tē de nero
 ne domitiano: et diocletiano. octauo dñ aia no
 stra benedicere dñō: q̄r quondam ipse mis
 ricors et miserator dñis fecit notas vias suas
 moyſi: et filijs israel voluntates suas: cum de
 dit eis legem in qua sunt precepta et mādata
 moralia: vt faceret eos bonos: et ceremonialis:
 vt facere t eos fideles: q̄r i ceremonialib⁹ erāt
 figurata oia mysteria xp̄i et ecclesie: et vinebāt
 in fide et spe xp̄i venturi: et saluabāt. Lex er
 go dei dicunt vie domini in quāsi i ea conti
 nent mandata et precepta per quē tendimus
 et que yehūt nos ad dēl. Dicunt etiā volūta
 tes dñi. Nā q̄r lex est cōstans et perpetua vo
 lūtas: ideo in lege exprimitur voluntas legis
 latoris: que figurabitur in ceremonialibus: vt
 dictū est. Quasi dicat: sicut deus in primo te
 fecit miāz iudicisi hebreis in egypto iniuriā
 paxētibus eos liberando: et egyptiōs flagel
 lando ita in nouo test. fecit miām xp̄ianis et
 iudicū de inimicis tyānis ecclesiā perseque
 tibus eos cōterēdo et subiētendo. Item sicut
 tāc fecit notas vias suas moyſi monte sinay
 et filijs isrl voluntates suas dādo legē veterēt
 ceremoniā: ita p chūtū fecit nobis notas vias
 suas et voluntates dādo legē euāgelicā que
 exprimit et notificat volūtatem patris.
 Misericordia et misericordia domin⁹: longa
 nimis et

ut p̄tē
 ero. xij
 ij. dc.
 phara
 one et
 popu
 lo isra
 el.

Nota.

Benedic anima mea.

nimis et multum misericors.

Non in perpetuum trascetur: neque in eternum comminabitur.

Depe.
d. iij. c.
qr dñi
naturis
natura
ca. dia
coni.

Non secundum pectus nostra fecit nobis: neque iniquitates nostras retribuit nobis.

CQuia superius enumeravit beneficia dei: nunc autem demonstrat unde emanauerunt ista beneficia collata generi humano: et dicit quod ex solidi la misericordia: quod iniquitas miserator et misericors fecit nobis illa beneficia. Et primo narrat magnitudinem misericordie dei. Secundo dicit modum in quo modo misericordia: dicit ergo quod non aliud mouet deum ad supradicta beneficia nobis exhibenda: nisi sola misericordia. Nam ipse est misericors habitus et essentialis et miserator actualis: quod iugiter facit nobis misericordiam suam et in ista est misericors: quod est longe magis in punione: quod per magna tempora expectat et suffert propter et pertinet et vivat: quod probat quod ad tempora. Quia non in perpetuum trascit: quod in quantum corripit: tamen cito placat. Sed talis correptione non est nisi quedam communio ne pectorum eternalium puritatis: sed corrigat per penitentiam in talis punitione non est eterna: sed temporalis: ergo non in eternis communib; quod cito desistit a minus correptionis. Et ideo quod temporalis corrigit non in perpetuis dannat: sed communis temporaliter. Ex quo potest magnitudo misericordie sue. Et quod non solum ostendit in magnitudine misericordie sue: quod non puniit eternalem sed et quod ad quantitatem quod puniit dignissime grauitatem pectus: sed etiam dignum: ideo sequitur. Non secundum peccata nostra fecit nobis et puniuit nos pena infinita: sicut peccauimus contra infinitum: neque iniquitates nostras retribuit nobis: quia non retribuit penam secundum quantitatem delicti: ne hic nec in purgatorio.

Ier.
lxv.
di. c. in
singu-
lis. i. gl.

Quid secundum altitudinem celi a terra: corroborauit mihi suam suam super timores se.

Eprobabat quod magna est misericordia dei super nos. Et dicit quod quanta est longitudine celi a terra. Nam ipse descendit de celo in terram et assumpsit carnem: ergo misericordia dei attingit a celo usque ad terram tamen corroborauit et prolongauit mihi suam suam super timores se. Ita non solum distat celi a terra est longa sed comparatio terre ad celum est infinitus distans. Nam terra est ad modum puncti respectu celi: et est quasi insensibilis secundum deus qui est maior toto celo sine comparatione absens est carnem et corpore de terra qui est minor celo sine comparatione: ergo corroborauit mihi suam suam super nos secundum altitudinem celi a terra: ideo plus fecit sine comparatione quam verbis caro facta est: quod finiti ad infinitum nulla est proportione.

s. q. iiiij
c. hoi.

Quantum distat ortus ab occidente: longitude fecit a nobis iniquitates nostras.

CNota quod altitudo celi a terra distat per medium diametrum insidi in summitate celi supra quem caput nostri respicit ad centrum. Sed distans

Psalmi. xcij.

50. ccxlv.

a polo ad polum secantem centrum mundi: ideo dicat duplice proportionem et in tali proportione habet remissio peccati nostri ad mysterium incarnationis. Nam per incarnationem nobilitavit et exaltavit naturam humanam in summam dignitatem. Sed per mysterium passionis remisit peccatum ipsum est maximum inter opera dei ergo in duplice ostendit nobis misericordiam sua liberando nos a peccato.

Sed queritur quare est maius opus remissio peccati quam incarnationis creationis? Unde nis est quod in opere creationis vel incarnationis deus maior quam in positus de suo: nec aliquis mortuus factus est creationis in deo: sed in remissione peccati dedit sub sanctis in de sanguine Christi: quod ipse soluit de proprio pecationis soluit aliquid de proprio. Et ideo dicit prophetam quantu distat ortus ab occidente: longe fecit a statua in quietate. quod est dupla di

duo nobis remisit. scilicet pena et per minorem remissionem culpe: eo quod culpa est infinita quod obiectum infinitum: sed tortu est bene dictum: quod virtus ostenditur magnitudo misericordie dei.

Quo miscretur pater filiorum: miscerit ea. ad est dominus timetibus se: quoniam ipse cognovit figura mentis nostrum.

Recordat quod quoniam puluis sumus: homo sicut fenius: dies enim tantus agri sic efflorescit. Quidam spous pertransibit in illo et non subsistet: et non cognoscet amplius locum suum.

CQuia superius dixit misericordiam dei infinitam respectu temporis: et respectu quantitatis culpe: hoc idem probat hic exemplo sine ratione. Primo quo ad quantitatatem in se. Secundo quo ad longitudinem temporis. Primo ergo ponit quod cognoscit misericordiam deesse infinitam ratione modi redimendi dicens: quod misericordia. Ad cuius intellectus est notandum quod aliter misere extraneus homo: aliter amicus: Nota, aliter sanguineus: aliter pater. Nam extra ritate: quoniam ore et corde tamquam primus. Sed amicus misere non solum corde et ore: sed etiam auxilio bonorum temporalium. Consanguineus inuitat quoniam cum persona. Sed pater misere corde et ore: et opere et assumptum negotium filii ut proprium: et semper et cum proprio sanguine redimit filium et liberat a malo. Ita ergo deus non solum corde et opere: sed in persona assumptum negocia nostra et proprium: et descendit de celo factus homo: in qua humanitate voluit per nos pati: et dare sibi sanguinem: ut nos a morte perpetua liberaret: ergo misericordia est nobis non sicut amicus et frater: sed sicut pater. Nam frater quandoque deficit. Ideo ait dauid: quoniam

D. Jacobi de Valenta

miseretur pater filiorum: ita misertus est dominus tumentibus fidelibus: et per consequēs misertus est nobis: quoniam pro quod aut pro ut cognitum figurae nostrae per experientiam: id est voluit assumere carnem nostram: et cognoscet et experientur in se fragilitatem nostram et penas nostras. Unde quoniam non stat causaliter: sed consequentia: et potest eius stare causaliter pro quod, i. quod cognovit et cognoscere voluit et per erit figurae nostrae fragilitatem nostram per carnem a sumptione: ideo misertus est nobis sicut miseretur pater filiorum. Et tunc est sicut factus homo cognoscens figurae nostrae per experientiam recordatus est quoniam puluis sumus et fragiles: et cognovit quod homo sic efflorescit: et floribit tanquam flos agri quod de manu prosperatur: et in sero maturescit: ita vires hoīe consistunt in quadam apparentia est fragilissimus et pronus ad peccandum: et sit infirmus et mortaliter semper in omnino fluxu quoniam spissus vitalis et naturalis et a salis eius praistrans in illo: quod continet generant et corripunt et fluant huius spiritus: et nesciunt hec natura subsistit continuo in eiusdem nec cognoscet apostolus loci sui eundem. Et est potest ponere et melius de spiritu rationali: quoniam anima non semper subsisteret in illo: sed recedet per mortem et amplius non cognoscet loci subii. illud corpus mortale: et si recuperauerit illud per resurrectionem hoc non fiet naturalis sed virtute dei in nonummo die. Nec eadem sententia habet psalmus xxxix: per totum de humana fragilitate et infirmitate et flexibilitate et vite breuitate et varietate: ut ibi largius dictum est.

Depe. Misericordia autem domini ab eterno et diuina eterna in eternum: super timentes eum. **Et iustitia illius in filios filiorum: his qui seruant testamentum eius.** **Et memorie sunt mandatorum ipsius: et firmis ad faciendum ea.**

Cum non erit sic de misericordia dei: sic de fragilitate hoīe. Namque homo sit fragilis: et mortaliter: et variabilis: et temporalis: tamen misericordia dei est immortalis: et fortis: et firma. Namque horum ingenuerit potest semper est deus paratus parere: et hoc non soli nunc: sed ab initio Ista statuit et ostendit in patribus antiquis: et erit iustitia illius. **L**et retributio premii: pmisii in filios filiorum. i. oīs successores apostolorum: et imitatores: scilicet in his qui seruant testamenti eius: et sunt memorie mandatorum eius ad faciendum et ad servandū ea. **E**x quo potest quod misericordia dei non soli est infinita in virtute intensitate: et extensitate: et bene dicit ad faciendum ea. Nam multi sunt memorie mandatorum dei de lege dei in mādata: sed non ad faciendum ea: sed nihil sciare videtur. **E**x quo potest quod misericordia dei et

Christopolitani Ep̄i Expositio

retributio et iustitia premii: pmisii non erit nisi in his quod observant mādata: et legē euāgelij. **A**d maiorem intelligentiam huīus est notandum sicut dictum est psalmus xxxviii. quod caro Christi quoniam infirmā: et nobis assumptus: fuit sibi tanquam ciliacū psalme. Nam quod ciliacū est cōtextus et plūlis et letis aīalium: ideo est pungitū: et per sequens affligit carnem: et qua afflictione penitentes recordat suop̄ peccatorum. **S**ic continue memor peccatorum: penitet et dolet peccata commissi: et sic meret venia. **E**t rursus sic recordatus suop̄ peccatorum confunditur detrahente primo: immo cognoscit proximum peccare et fragilitate et sic compatit sibi et miseret eis et citius remittit sibi iniurias. **E**t sic potest qualiter cilicium pugnitus reducit in memoriā peccata preterita et in dolorē et penitentiā peccatorum et ad compatiendū primo et miserendū ei. **H**ec quid ergo causa quare filius dei voluit in duere carnem nostrā infirmā tanquam ciliacū penitentiale. **P**otest in ea ageret: et nobis penitentiam Nam assumptus illa carnem cum spinis penitatis: scilicet famem frigore dolorem nuditatem mortitatem et preter concupiscentiam et peccatum: et essent instrumenta ad merendum: et nobis et patientiē: que quidē penalitates erant quodā spine que continua pungebāt alaz Christi me morādo sibi peccatum ipsi adā et oīm nostrā ex qua compunctione et memoria continuo dolebat et affligebat et patiebatur: et per consequēs merebatur. **E**t ideo ab instanti incarnationis usq; ad emissionē spiritus et etiā usq; ad resurrectionem fuit semper dictus unus actus continuus nostre redēptionis non interpollatus: ut dictum est psalmus. xxix. Item rursus ista continua compunctione et afflictio inflictā Christo ab isto cilicio carnis spinoso inducebat et fragilitati: et per consequēs ad remittendum nobis et remittendum peccata nostra. **E**t sic potest quod experientia cognovit figuram omnis ad misericordiam: ideo Christus fuit ergo ex causa Christi misertus est nobis: uno modo fratres: eo quod cepit carnem nostrā et expertus fragilitatem nostrā cognovit figuram nostrum. **E**t hoc est quod intendit dicere dauid in hac parte cui sit: quomodo miseretur pater filiorum. Dñs in celo parauit sedem suā: et regnum ipsius omnibus dominabitur.

Benedicite domino oīs angeli eius: potentes virtute: facientes verbum illius ad audiendam vocem sermonum eius. **C**on hoc scilicet pre demonstrat prophetā quod non soli hoīes obligant ad benedicendū Christum propter beneficia recepta: sed etiam angelī: iō in dandū Christum: et licet non expiūmat nisi yna causa. **D**uplici et ex cā nob̄ Christus misericordia est. **I**sa. xxxi. iij. **S**thi. so. 2. xxxv iij. dis. **S**i quis

sam scz qz in celo paravit sedē suā tanq̄ dñs
tame sub intelligenti due cuase precedētes,
¶ Ad cui⁹ intellectus est aduentus qd̄ qdru-
plici cā nō solū hostes: sed etiā ageli obligant
xp̄m laudare et bñdicere. Prio tāq̄ eoz redē-
proe: qz eos redemit. Scđo tanq̄ eoz caput
qz simili xp̄s est caput hoīm et angeloz. Ter-

quā potentie passiue in materia de qui-
bns agentia naturalia virtute intelligentia-
rum educunt formas de potentia in actu: z Ange-
lici et demones habent rā grande dominum tentia.
super elementa ppter rationes seminales qz Augu-
menta addēdo et applicando actiu paſſi-
uis. Ita qz faciunt lōgo tpe mediātibus age-
tibus particularibus faciant per se in breui.
Etita dicit qz magi pharaonis virtute demo Augu-
num fecerit ras z cetera tēpore moyſi. Et liōes
istō modo deus fecit miracula: z facit sibi tpe dicunt
li dicunt virtutes dei: qz in eis deus a princi-
te pro imp̄ressit h̄mōi virtutes que vocant qua-
ti naturales: z continet deus precipit et dat
virtutē angelis ad faciendū miracula noua
sc̄m suam voluntatem. Sed inter angelo s
quidā est ordo qui specialiter dī ordo virtu-
tū: eo qz mouēt celuz et elemēta: z phibēt de-
mones ne ledāt mādū ex potentia naturali
quā habēt sup elemēta ne inducunt et repel-
entes zc. Sed generali nomine oēs possunt dis-
ci virtutes ppter rationes p̄dictas: qz de⁹ tra-
dit potestatē et virtutē qn̄ vult ut faciant mi-
racula sicut sibi placet: z sic oēs sunt executo-
res diuine volūtatis: z dicuntur potentes vir-
tute et facientes verbū ei⁹: z parati ad audiē-
dā vocē sermonū eius obediendo. Sz qz isti-
met ageli qui fuerūt potentes virtute ad audiē-
dā vocē dei et exequendū preceptum in veteri
testamento pta ad diuidēdū mare rubrū z in
ferēdas plugas. egyptiū: postea fuerūt mīni-
stri xp̄i ad mitigandū vndas maris: et facien-
dū cetera miracula: z sunt quotidianē ministri
xp̄i in ministeriū missi: ex quo p̄tz qz sunt sub-
ditione xp̄i. Qz dicit dō: benedicte dño oēs
virtutes eius: qz eisī ministri eius: z qui fa-
cītis volūtates eius: implentes et exquentes
eius precepta et imperium. Sed est alia potē-
tia obediētialis in materia que respicit solū
deum: de qua non est ad presens speculatio.

Bñdicite dño oīa opa ei⁹: in oī loco do dis qz.
minationis eius benedicātia mea dño. qz aut,
¶ Qz in pria parte inuitauit seipsum in pso-
na toti⁹ generis humani ad laudandum tpm
pter beneficiuz redēptionis zc. et inuitauit
in sc̄ba parte angelos: eo qz xp̄s est adeptus
dominiū et sedēt in celo. Et quo p̄tz qz xp̄s h̄z
vñuerale dominium in celo et in terra: s̄z oīa
elementa relemētata sunt ppter hostem: ergo
sequit̄ qz oīa opera creatā sunt xp̄o subiecta
et obligata: z sup oīa habet dominū: quia in
quantū de⁹ est in oībus per substātiā: virtutē
et operationem: z inquantū h̄o oīa sunt sub-
iecta sub pedib⁹ suis: ergo oīa obligant lau-
dare xp̄z vbiqz. Cōcludit ergo: bñdicite dño
oīa opera eius tā creatā qz recreata in omni

C Ange-
mines quos redemit: angeloz ruīnā replete
li dēenz z repauit Quarto tāq̄ dñm z iudicē hoīm et
lauda: angeloz: qz dñs xp̄s paravit sedē suā i celo.
re obli-
Quō aut xp̄s sit et redēptor et caput et repa-
gātur.
ratō: et dñs angelorum cui sedēs imperialis
fuit ab origine mūdi p̄parata partum dictum
est psal. lxxxi. sed clari⁹ diceb̄t sine hui⁹ psal.
Et quib⁹ p̄tz qd̄ bz supradicta qz druplici cā z
rōne angelī obligen⁹ bñdicere et laudare xp̄m
et iā iniquātū ē hō: nō dñdū nō tangit nisi qz
tā cām hoc in psal. in quantū xp̄s est dñs: zpa-
rauit sedē suāz imperialē sup oēs angelos: qz
qd̄ sedēs bz fuerit p̄parata p̄o xp̄o ab origi-
ne mūdi: ut videbis: nō possidebit eā mani
feste yscz ad dī ascēsiōis. Jō ait dō: qz dñs in
celo p̄paravit sedē suāz: z regnū ipsi⁹ ib⁹ āge-
lis et hoīb⁹ dñabitur. Ideo bñdicite dño oēs
angeli ei⁹ potētes virtute. i. qui accipitis po-
tētū et virtutē ab eo ut faciatis verbū ei⁹ et ad
faciendū bz ei⁹ et ad audiendā vocē sermo-
niū eius. i. ad exequendū ei⁹ imperium et p̄ce-
p̄tu quasi dicat: benedicte xp̄o qz est dñs: et
vos ministri ei⁹: z relectores voluntatis eius.

D Augu;
Benedicite dño oēs virtutes eius: mi-
nistri eius qui facit̄s voluntatem eius
stūus. ¶ Ad evidētā hui⁹ versus et p̄teriti ē no-
nature est opus intelligentie: vñ videt̄ dicere
August. lug. S. ch. qd̄ oēs rationes seminales
qua actiue impressit de⁹ in angelis et celis
impressit passiue in elemētis. Et est iste ordo.
Nam de⁹ primo ab eterno habet in mente et
essentia suas rationes et formas oīm res crea-
tarū: que vocantur rationes et species eternae:
quas Plato ideas appellauit: ut ait Aug. li.
lxxi. q. ad quārū similitudinē extēpore crea-
turas p̄duxit in species suas seruādo istaz
ordinē. Nā in mētibus angeloz qui sunt no-
biliores creature impressit similitudines oīz
inferiorū. quas quidā doctores appellāt spe-
cies cōcreatas: que nō solū faciunt ad cognoscē-
dū sed etiā ad agēdū: z sunt quasi artes
rationes intelligentiæ: z iste eedē possit esse
rādū in hec inferiora: et sic mouēt celū ppter
dei amarit̄: z desyderatus ad generationem
istop̄ inferiorū. Et hoc innuit Augu. qd̄ op̄z po-
seminalibus passiūas correspondētis rationi-
bus corporib⁹ actiūas impressis in angelis
et celestibus: que s̄m Bristo. sunt

Quid
strida

terrū. q. ad quārū similitudinē extēpore crea-
turas p̄duxit in species suas seruādo istaz
ordinē. Nā in mētibus angeloz qui sunt no-
biliores creature impressit similitudines oīz
inferiorū. quas quidā doctores appellāt spe-
cies cōcreatas: que nō solū faciunt ad cognoscē-
dū sed etiā ad agēdū: z sunt quasi artes
rationes intelligentiæ: z iste eedē possit esse
rādū in hec inferiora: et sic mouēt celū ppter
dei amarit̄: z desyderatus ad generationem
istop̄ inferiorū. Et hoc innuit Augu. qd̄ op̄z po-
seminalibus passiūas correspondētis rationi-
bus corporib⁹ actiūas impressis in angelis
et celestibus: que s̄m Bristo. sunt

D. Jacobi de Valencia

loco dominationis eius: qui nullus locus excluditur a sua diuina et domino: et conuersus ad se ipsum dicit. Benedic anima mea domino: qui non solus me redemit: sed omnia creavit: et angelos redemit ante easum hominem post easum: eo modo quod dictum est. Nam omnia elementa: et plantas: et mineralia creavit ppter hominem: et etiam celos: et motus eorum proper nos dispositi: ergo tenemur spaliter deus laudare tecum. Ex toto isto psalmi possimus recolligere duas conclusiones. Quam rursum. Prima psalmi est quod non solum oblagamus benedictione et laudare iustum dominum nostrum non solum ore sed etiam corde et opere: sed et ex toto corde et mente et alia et ex oibus viribus: ppter ea quod non solus quo ad totum alaz sed quo ad totum corpus nos redemit et sanauit. Nam primum propiciat est iniuriantibus nostris omnia petra renteudo. Secundo sanauitores infirmitates nostras non solum spirituales: sed etiam corporales. Tertio quod redemit nos a morte corporali et spirituali. Quarto quod reddit nobis corpus gloriosus et impassibile. Quinto quod replevit nos bonis celestibus. Et sic recuperavit nobis omnia que perdidimus in adam. Sed conclusio quod non non puniuit secundum iustitiam sive per iustitiam: sed saluauit nos per misericordiam: quod non secundum petram nostra fecit nobis. Tertia psalmi quod est magis probatio ad maiam quam ad iustitiam erga nos: qui non puniuit nos ut seruos rebellium: sed misericordia est nobis regis filius. Quaranta psalmi quod non solus hoies sed etiam angelis obligatur laudare et benedicere dominum tanquam dominum et redepторum et caput et reparatorem tecum. Sed contra omnia predicta arguitur. Et primum arguitur in dei secundum coclusionem dicentes quod est de quo loquitur iste psalmus non est iesus christus quem nos receperimus in messia: et redemptor. Nam ipse non sanavit omnes infirmitates nostras per mortem et resurrectionem: qui adhuc manemus subjecti morti et oibus mortibus et laboribus et infirmitatibus corporalibus: ergo non perfecte nos redemit: nec abstatuit omnem lacrimam ab oculis nostris prout dicit in Esaia. Secundo arguitur secunda conclusio. Nam si deus non puniret nos secundum peccata nostra sequeveretur quod non esset iustus under tribus uniuersis secundum operam sua. Tertio arguitur secunda conclusio. Nam si deus esset magis bonus ad misericordiam quam ad iustitiam sequeveretur quod in eo esset maior misericordia quam iustitia: quod videtur falsum: qui ista duo sunt vnu substantia altere et essentialiter in deo: sed una non est maior altera. Quartus arguitur secunda conclusio: et videtur quod christus non sit dominus angelorum: qui minor non potest esse dominus nisi sit homo igitur. Item nec christus potest esse caput angelorum: qui corpus non potest influere gloriam et gloriam rebus spiritualibus. At christus non potest esse redemptor angelorum: qui angelii remanentes nichil peccaverunt et per eum non indignerunt redemptore nec reparato

Christopolitani Episcopi Expositio

re. In oppositum est prophetam dicit in hoc psalmi. Rideo hic sunt qui tu videnda. Propterea non Christus perfectus redemptor: dato quod maneamus Christo mortales et passibles. Sed Christus est videndum quod ad oblationem est magis bonus ad miserendum quam ad protectionem. Terro est videendum an propter hoc deus nescit minus iustus inderit: et ledat suam iustitiam: et sic maior sua misericordia iustitia. Quarto videbitur quod Christus est dominus et redemptor: et caput et reparator angelorum. Quoniam ergo ad prius est descendens a simili ad apostolum ad Romanos vii. quod per baptismum Christus sumus mortui et sepulti cum Christo: et sic omnes factus surreximus cum Christo: postquam omnes sumus baptizati redemti in eo: qui sicut resurrexit a mortuis resurgemus. Propterea ad Corinthus xv. Ex quibus vult inuenire apostolorum quod Christus in sua resurrectione accepit potestates resuscitandi omnes suos fidèles et membrum sua per baptismum sibi incorporata. Et propterea intendit dicere quod omnes baptizati de presenti liberantur a peccato in anima: et adipiscunt merita et facultatem ut mereantur resurgere in corpus gloriosum in generali resurrectione. Et sic adipiscuntur resurrectionem gloriosam in habitu: id non in actu. Et hoc confirmat beatus Augustinus in quodam sermone de martyribus qui etiam attribuitur beato Ambrosto: ubi dicit. quod licet omnes martyres et nulli nondum surrexerunt in actu: tamen iam surrexerunt in merito: qui iam sunt certi de sua resurrectione: qui sicut fuerunt socii passionis Christi: ita erunt socii resurrectionis. Ex quibus sequitur quod iam profecte redemit nos non soli qui ad animam sed etiam quod ad corpus et omnes infirmitates et miseras. Sed causa ut quare Christus non videlicet per baptismum sicut absoluimus a peccato absoluimus a penitentia corporalibus: assignat Augustinus lib. 8. baptismum parvulus et risus de ciuitate dei. c. lxxij. vbi ait quod Christus volunt ut ablato peccati nexu mortis et ceterarum infirmitatum experimentum nobis relinqueatur. Et hoc propter multiplex bonum nostrum. Propter quod si tales corpore infirmitates nobis non sufficiunt reliete: tamen nulla posset esse pugna: et si nulla esset pugna: tamen nulla esset victoria martyrum: nec virginum nec corintiorum: nec iustorum: et per se nulla esset eorum corona. Itē nulla esset spes resurrectionis: et per se nulla nullum meritum. Itē si videlicet per baptismum tollerentur huiusmodi passiones: et conferret immortalitas baptismatus: sic multo plures recurrerent ad baptismum: ut absoluarentur ab huiusmodi passionibus: itē ut consequeretur futurā beatitudinem: et si nullus operarentur boni propter deum. Et ideo iste infirmitates et passiones nobis reliete sunt bonis bone ad meritos: et malis male ad supplicios. Item hoc factum est propter universale bonum ecclesie tristipantibus: et reparacionis angelice ruine. Nam si talis pugna tolleretur in corpore nostro per baptismum: tunc homines non possent coequari angelis qui truncaunt in meritis: nec per consequens possent adipisci

Augustinus

Benedic anima. s.

Psalmi. cij. 50. ccxcvij.

ad ipsa per meritos et labore sedes quas illi
amiserunt per superbia. Et sic angelica rui-
ua mansisset irreparata. Quatuor ergo ope-
ratur baptisimus in nobis. Nam primum abluit ani-
mam a peccato. Secundo confert meritum vite
eterne de presenti. Tertio tollit depositum peni-
tientie: non ut non insit: sed ut non imputetur.
Quarto confert aptitudinem et meritum resurgen-
ti ad vitam gloriosam corporis in nouissimo die.
Ex supradictis p[ro]pterea responsio ad misericordia
deos q[uod] soli carmarter sapist. Quantu[m] ad
ipsius secundu[m] est dicendum q[uod] manente iustitia equa-
tus est in cuius misericordia et absolutione iustitiae dens est ma-
gnus p[ro]pus ad miserandu[m] penitentibus q[uod] ad eter-
nitatem. Naturaliter puniendu[m]. Et hoc multiplicari ratione. Et
primo ratione anime rationalis quam ad suaz
imaginem creauit: et ideo intantu[m] diligit ho-
minem: q[uod] non permittit nec placet sibi ut anima
maneat peccato deturpata nec subiecta. Se-
cundo ratione abominationis peccati: q[uod] deus
intendit et abominatur peccatis: q[uod] semper est
paratus destruere et delere ipsum per gratiam et
penitentiam. Tertio ratione humanae fragilita-
tis cui semper deus copat iste. Quarto ratione sue
magnanimitatis: q[uod] magnanimus non existi-
mat immovilipendit iniuria sibi facta. Ideo
cito ignoscit ei videt humilitatem et plenitudi-
nem in penitente: et p[ro]pterea iustus. Ethi. Quinto ratione
summe liberalitatis: q[uod] liberalis et magnifi-
cus semper pronus soluere pro paupere idig-
et: et sic Christus semper est paratus pro nobis soluere ob-
ligis. Septimo ratione paternitatis in quantum
deus est p[re]ter nos: semper est p[ro]pus ad parcerendu[m]
filii suis. Octavo ratione fraternitatis: q[uod] filius
dei factus est frater n[ost]ri carnem assumendo. No-
no ratione experimentalis pietatis. Nam deus
voluit experiri fragilitatem nostrae carnis: ut
disceret ceteris misererit: ideo recordatus est
quoniam puluis sumus: q[uod] cognovit figuram et fra-
gilitatem nostram per experientiam. Decimo de-
du[m] ratione p[ro]missio[n]is: q[uod] pro tota legi et prophetarum
deus p[ro]misit veniam et remissionem penitentibus.
Et sic deus in parcerendo iustificat et ratificat
iustitiam. Itē si deus non peccet p[er]tōri penitenti
sequeret q[uod] magis diligenter p[er]mitit q[uod] homines:
et delēdo p[er]tōm possit hominem liberare: et in
hoc ostendit deus q[uod] magis diligit hominem q[uod]
pertōm: q[uod] ut hominem liberet extinguit et destruit
pertōm in eo: ut saluet naturam: et hoc prius ad
ponit p[ro]p[ter]a destructionem malorum et saluet bonorum. Et iō
seredo p[er]tōribus: q[uod] deus in parcerendo et mi-
sericordia p[er]tōribus penitentibus exercet opa omni-
virtutis: et p[ro]p[ter]a coelestionem: q[uod] deus in parcerendo et mi-
sericordia p[er]tōribus penitentibus exercet opa omni-
virtutis. v. Ethi. q[uod] per singula probatur. Nam
primo exercet opa boni viri. Nam in parcerendo
et misererendo diligit et conservat bonum nature
et destruit malum culpe et pertōm q[uod] cor-
rumpebat naturam. Itē exercet opa magnani-
tudini: non estimando iniuriam: et copatiendo huma-

ne fragilitati. Itē exercet opa liberalis: quia
de proprio sanguine solvit p[ro]p[ter] debito pertōris
Itē exercet opa boni patris et pastoris: q[uod] non
permittit filium nec ouē suā pire. Itē exercet opa
iusti: q[uod] non violat iustum cōpler[em] p[ro]missu[m]
q[uod] p[ro]misit. Et xviij. et p[er] alios prophetas. s. q[uod]
hora conuersus fuerit p[er]tōr a via sua mala
omni iniqtitatu[m] q[uod] fecerit non recordabor. Item
exercet opa iusti iudicis: q[uod] nec relinqit crīmē
nec malū impunitu[m]. Nam p[er]mitit h[ab]it insufficienter
punia in p[er]tōre: t[em]p[or]e sufficienter punitur in Christo
ut patebit in sequenti articulo. Et sic p[ro]p[ter] re-
sponsio ad argumētu[m]. Nam h[ab]it deus sit magis
p[ro]pus ad parcerendu[m] et miserendu[m] p[er]tōribus: t[em]p[or]e
semper iustus: q[uod] q[uod] non punit in p[er]tōre
punitur in Christo: ut infra patebit. Et sic h[ab]it m[is]eria
videat maior quam iustitia effectiva respectu
nostris: t[em]p[or]e essentialiter in deo una non est maior
altera cu[m] sint idem. Quantu[m] ad tertiu est ad-
dictu[m] sicut dictu[m] fuit psal. vi. q[uod] duplicitu[m] in
p[er]tōre dicitur iudicare p[er]tōrem: uno modo
iudicio obstinationis et finali impenitentie
Alio modo iudicio penitentiali. Primo modo iudi-
catur deus p[er]tōrem iudicio ire et furoris secundu[m]
suā obstinationē destinando p[er]tōrem ad pe-
nā eternam. Secundo modo iudicat iudicio mie-
remitiēdo culpā et mutando penā eternam in
penā temporalē: et in hoc deus ostendit suam iusti-
tiā: q[uod] iudicat sibi mensurā et qualitatē p[er]tō.
Nam q[uod] obstinatio peccat in termino: et per se
eternaliter proponit peccare: et iuste iudicat
ad penā eternā sue obstinationi correspondē-
tem: q[uod] non est sibi remissa culpa in hoc seculo
ideo nunquam remittit nec dimittit sibi pena in
alio. Sed q[uod] penitēs per p[ro]p[ter]as peccatum dimi-
nit in via antea p[er]venire ad terminū: quia
reductus est a mala via in viam salutis a qua
recesserat. ideo peccatum sibi factū est finitum
et temporale respectu sui: et q[uod] remittit culpa
in hoc seculo: pariter remittit pena in alio. Et
sic p[ro]p[ter]a qualiter deus tributum p[er]tōrum ope-
ra sua tamquam iustus iudex. Nam penitenti tribuit
misericorditer veniam secundu[m] suā penitentiā
in hac via et in hoc seculo: et per consequens re-
mittit penam in alio: et obstinato tribuit pe-
nam sibi suā obstinationē. Nam sicut peccat-
or per contritionē et penitentiam dimisit pec-
catum et deleuit culpā in hac via ante termini
mortis: ita deus dimisit sibi penā eternā.
Et sicut obstinatus in via noluit dimittere pec-
catum: ita deus nō sibi dimittit penā in al-
tero seculo. Nam sicut sola pena temporalis cor-
respondet penitentie in hac via: vel in purga-
torio sibi iudicium misericordie: ita pena refer-
enda correspondet obstinationi et impenitentie. Obie-
ctio. in inferno sibi iudicium ire dei. Et sic deus semper
per manū iustus iudex. Sed adhuc manet et
restat dubium: q[uod] omne peccatum est infinitum
ratione obiecti: in quantum peccator pec-
cauit contra deū infinitū: ergo cuique peccato

Aduer-
te,

D. Ja, de Galen,

D. Jacobi de Valentia Christopolitani Ep[iscopi] Expositio

Rituo

Iuste debetur pena infinita: et per consequens nullo pretio potest satisfaciere offensa contra deum: nec iuste potest peccatoru pena remitti: cum ois pnia et oia bona opera peccatorum sint finita. Ad hoc respondeat sicut dictu est psal. lxxiiij. q[uod] nullus peccatorum potest satisfacere per petrum commissio protra denz: deo fuit necessaria passio Christi ad satisfaciendum pro omnibus peccatis: quod quidam passio fuit peccati infiniti: ratione puritatis et innocentie Christi et precipue ratione gratie unionis: ut dictu fuit, psal. xvij. et lxxiiij. id est poterit per oib[us] satisfacere: et in eo sufficienter oia nostra peccata fuerunt punita virtualiter et habitualiter quod deus pater posuit in eo iniurias omnes non nostrum: et propter petrum populi sui pacuisse eis: cuius licet non sanati sumus. Isa. iij. et deus pater fecit ipsum petrum: i. sacrificium per petrum. iij. ad Cor. v. Et sic oia peccata nostra fuerunt virtualiter et Christi punita et in eius passione quam passiones nos participamus per baptismum et p[re]niam et cetera sacra. Et ideo nulla penitentia posset satisfacere per petrum alicuius nisi participaret passionem Christi: quod illa fuit penitentia generalis per oib[us] peccatoribus penitentibus et baptisatis a qua sumunt virtutem oia sacramenta quam quidam penitentia participamus per ecclesia sacramenta. Et id nostra penitentia particularis non satisfacit in virtute propria: sed in virtute passionis Christi quam participamus per illo battuto in filius offert patri suorum passionem per illo baptisato sine penitente. Et sic est dicendum quod peccatum peccatorum punitur in peccatore per illam modicam contritionem et penitentiam: et per penam temporalem in purgatorio: sed plene punitur in Christo: cuius passione penitens participat per particulae penitentiam: et sic particularis oia robora et adiuta virtute passionis Christi reddit sufficiens ad soluendum et satisfaciendum per debito infinito. Et sic nullus peccator manet impunitus: nec debitum insolutorum quod omne peccatum partim punitur in peccatore: et plene punitur in Christo: cuius passionem pariter acceptat in pretio sufficiens per debito peccatorum. Et sic deus semper manet iustus et simul misericordia in suo iudicio manente iustitia in violata et integra similitudine cum misericordia. Et hoc est quod intendit dicere David cum ait. Non secundum peccata nostra que fecit nobis: neque secundum iniquitates nostras retrivuit nobis: Sed ut ostendat et deus tanquam pater et frater expertus nostrorum fragilis carnem est magis bonus ad parendum quam ad puniendum: subdit sicut miseretur pariter filiorum misertus est deum in timentibus se: quoniam ipse cognovit segmentum nostrum regnum. Et sic p[ro]pt[er] responsio ad argumenta: secundum et tertium dubium. Contra isti sunt ad quartum reparatores qualiter Christus est Deus et caput et redemptor et reparator angelorum. Est notandum sicut dictu est psalmo. lxxiiij. quod oes angeli annulat ipsum dum preterit viatores praesiderunt m[un]tibus.

rium future Christi incarnationis. Et preuidetur preparatam fedem imperialem per Christum futurum oium holium et angelorum: quoniam angelorum qui sunt statuerunt se Michael cum suis dicitur ne voluntari obedire: et Christus deus et ho[mo]s fuit in dominum et caput assumere: et sic manserit in gratia confirmationis: et ex viatoribus facti coprime henses et beati. Lucifer autem cum suis sequacibus inobedientiis diuine voluntati et Christo iniunctus zelo iniudit inuidie connotus: quod hoc prouidit illici co inuidit et sedet Christi puerse et temere appetitus et id illico in illa malitia obstinatus nulserit esse et cu[m] est de celo in perpetuam penam corruit et ceedit in infernum. Quis ergo habitus ponit Christus et ipsa p[ro]p[ter] ea quod Christus ante calum luciferi fuit causa putans bonorum angelorum dum fuerunt viatores gelosie. Nam pro tunc habuerunt veram fidem: et per hanc spem de Christo futuro a qua non deviatur: immo ipsi adhescerunt: qui diuine voluntati obedientiam Christum in dominum et caput assumptum et suscepunt: et per haec iam tunc facti sunt membrum Christi eis crediti: iam tunc participari Christus per gratiam per quam ipsi adhescerunt: et qua gratia per taliter inheritance confirmatione manifestarunt et effecti sunt comprehensores et beati. Ex quibus primis quod Christus ante lapsum luciferi fuit dominus et caput bonorum angelorum viatorum: et per haec mansit dominus regna. Et propter eos postea facti sunt comprehensores et deputati: quod probatur. Nam manserunt in eadem gratia angelorum. Christi confirmationis: de cuius mysterio incarnationis. q[ui]d. Secunda conclusio quod Christus fuit verus redemptor honorum angelorum probatur. Nam redimi a Christo nihil aliud est nisi liberari ab eterna damnatione per gloriam Christi: sed boni angelii fuerunt liberati et permanuerunt in calamitate aliorum per gratiam et fidem Christi futuri: per quam gratiam acciperunt ipsum in caput et dominum ut dictum est: igitur Christum vere fuerunt redempti. Nam malum qui habet fidem et gratiam servare non voluerunt: id ceciderunt a ceteris diuisi. Ex quo secundatur quod gratia Christi separavit bonos a malis. Et sic illi peccaverunt in termino: et isti adhescerunt in via prout dictu est psalm. lxxiij. ergo Christus iij. secunda est verus redemptor angelorum. Tertia conclusio quod Christus non solus est caput et redemptor bonorum angelorum: sed etiam reparator angelicorum: regnum Christus redemit hostes et ex eis quosdam sublimauit per gratiam sapientiae humanae facultatem: ut mererentur adequari angelicas beatas illis debitas possederunt: et numerum illorum compleuerunt: ut frequenter dictum est: ergo Christus fuit verus reparator et restaurator angelicorum ruine: et si patet qualiter Christus Caput est verus dominus et caput et redemptor angelorum. Quartam conclusio quod Christus similius Christus est caput hominum et angelorum et viatorum.

Benedic anima. h.

ecclie. s. triumphantis et militantis: probat.
Nam scut de ratione capitum materialis est
influere sensum et motum in oia sua membra
ita de ratione capitum spiritualis est influere gra-
tiam et gloriam: sed Christus influit in oia membra
huius ecclie gratiam et merita sue passio-
nis per inspirationem et ecclesiastica sacra-
patria influit gloriam super oes angelos: et oes
beatos ergo est verum caput viatorum et oim
comprehensorum et beatorum. Quod autem Christus
sit dominus et caput et beatificator simul hominum et
angelorum patet ex multiplici auctoritate. Unum
primum dicit apostolus quod deus pater constituit
eum caput oim eccliarum super oem potesta-
tem et principatum regum ad Ephesios 1. Item ad Philippi-
cos 2. deus exaltavit illum: ut in nomine Iesu oem
rum regum. Item apoc. 19. vidit milia milia angelorum
cum senioribus dicentium dignus
est agnus qui occisus est accipere virtutem et
divinitatem et sapientiam: et fortitudinem et ho-
norem regum. Item. 1. c. viii. vidi turbam magnam
quam nemo dinumerare poterat: ex oibus gen-
tibus et tribubus et linguis: et oes angelorum sta-
bant in circuitu throni: et adorauerunt deum ca-
detes in facies suas dicentes benedictio et clari-
tas regum. Item angelus dicit Iohannes. rex. coherens
tunc sum Iesu Christi. Apoc. xix. et quibus patet quod
Christus simul est caput et dominus hominum et angelorum
et oim creaturarum: et per se non solum homines:
sed etiam oes angelorum obligantur laudare et ho-
nedicere: et colere Christum honore latrie tanquam
deum et dominum. Et hoc est quod intendit dicere da-
vid in hoc psalmo. cuius dicitur. dominus in celo parans se-
tur: ideo benedicite domini omnes angelorum eius. Et
cum dicit quod Christus est minor angelorum. Nam
homo: ergo non potest esse dominus angelorum: nec
caput. Ad hoc tendetur sicut dictum fuit psalmo.
lxviii. quod licet alia Christi sunt minor angelorum quo ad
essentiam et bona naturalia consequentia for-
mam: tamen erat nobilior et melior omnibus an-
gelis quo ad bona gratitudo et pacifica: et quo
ad gloriam unionis: et sic erat dominus angelorum.
Ita liceret Christus ex sola humana natura non
influit gloriam in angelos: tamen ratione spiritus vno-
nis et capitum influit gloriam in angelis tamen erat
viatorum: et influit nunc gloriam dum sunt com-
prehensorum: quia non solum est mediator dei
et hominum: sed etiam dei et angelorum propter
suum redemit angelos dictas. Et sic patet qualiter Christus
dominus preservando: et qualiter factus est
angelorum. Ex quibus patet quod non solum ab
hominibus: sed etiam ab angelis Christo de-
probare daniel in hoc psalmo: quod maxime intendit

Psalmi. cliij. So. ccxciij.

Benedic anima mea domino:
domine deus meus magnifi-
catus es vehementer.
Confessionem et decorum in-
dusti: amictus lumine sicut vestimento

Clicet huic psal. nullus titulus ponatur in als ve-
hementem: in beatus hieronimus in epistola ad eu-
stochium de virginitate seruanda. afferit ipsum tum.
esse factum a ipso domino: cui dicit. posuisti ait dominus
tenebras et facta est nox: unum ipsa transibunt
in benedictione chrysostomus dicens. dominus propheti
co spiritu sancto prenoscens vultus nostrorum in oleo
exhilarandos esse certauit regem. Ex quo pater dominus co-
seculisse hunc psal. et ex materia eius pater ipse esse
alleluia et tunc: et ad laudandum deum factum est
manifeste laudatur deus in hoc psal. de beneficio
universalis creationis et recreationis. Ad cir-
culationes legitimas est notandum quod quinq[ue] fabri-
cantes legislatur facte in vetere testamento. ex precepto dei.
Nam prima fuit fabrica totius mundi in ex parte
dei quam deus fecit ex nihilo per seipsum ad so-
lum preceptum sine aliquo ministro: quod dicit et fabri-
cata sunt oia per verbum suum: nec eius aliis cati-
ciliarius fuit. secunda fuit arce tempore diluvii: quam in veteri
ipsius nomine fabricare. tercera fuit fabricatio test. ex
tabernaculo et arce federis: quam deus moysi dei pre-
cepit fabricare: quarta fuit fabricatio terrae ex parte
Salomonis: cuius descriptione de traditur precepto
dit ipsi dominus primo paralypomenon. xxvij. quinta fuit
reificatio templi facta per zorobabel: et zacha-
riam et aggeum: et malachiam ex precepto dei: quod oes
quinq[ue] fabricationes sensibiles significabant et
figurabant fabricationem ecclesie per spiritum faciendum
etiam Augustinus in libro de arca noe: et contra aduersarium
legis et prophetarum nam oes habent fabrica-
tiones fecit deus hieros in figura ecclesie ad quaenam
tendebat tota lex vetus tanquam in finem viij dicit
Augustinus. contra faustum. quod sicut faber argenti
ritus sive dominicator prius depingit dominum et
opus modum grossum: ut habitator priescat domini
fabricandam ad sensum: sed postea depingit
vel fabricat dominum minus subtili: et perfecto ad
finalium ysum habens: ita pariter deus in veteri testamento
prius depinxit et fabricauit totum istum mun-
dum sensibilem: non solum ad ysum naturalem
hominum: sed etiam ut esset figura mundi spiritualis.
ecclesie Christi: ut per ista sensibilia veniret homo ad
spiritualia. Item eodem modo per discursum spiritus se-
cit arcum fabricari cum oibus illis partibus
et conditionibus: in quod salvatus est noe de aqua
diluvii: quod secundum oes suas pretes figurabat ecclesiam
Christi: in quod erat salvadicti fideles de diluvio
poterum: ita pariter est dicendum de arca et ta-
bernaculo et templo: non per hoc quod deus fabricari
precepit arcem: ut ipse habitaret in ea: et arca res-
ponsa fuit in tabernaculo: et postea in templo
per hoc figurabatur quod verbis dei debebat sibi

W ij

D. Jacobi de valētia

fabricare arcā humanitatis: in q̄ habitaret per vniōnē p̄sonalē: que quidem arca erat reponenda in tabernaculo virginali: et in tēplo vnuersalis ecclie: in q̄ habitat per fidē et vniō nem mysticā: ita p̄ter est dicendū de reedifica tione tēpli et ciuitatis hierlin. Naz sicut deus p̄cepit reedificari illud tēplum et ciuitatē hierusalē ppter petrā regū et ppls per chaldeos de structam ita p̄ter deus pr̄ p̄cepit xpo filio suo vt reedificaret tēplum humānū et hierls sp̄la lem quaz diabolos destruerat propter petrā ade: q̄n descendit ab hierlin in hierico: et incidit in latroneis q̄ ipm expolauerunt et sauciauerunt: rotam humānam naturā corupserit hanc ergo ciuitatē diruptam: et tēplū dissolutū resarcuit et renouauit xps p suam incarnationem et passionē: et resurrectionē. Nam cor pus quod fuerat dissolutum reedificauit per triduum vt ipse ait Johā.ii. Et qbus p̄ fabricatio mundi fuit figura fabricationis ecclie et per ḡas dō non solum int̄dit benedicere deum: et commendare diuinā sapiam circa creationem mūdi: sed p̄ncipalē circa fabricationē et creationē ecclie xp̄i. Scđo est aduertendum q̄ quadruplet mund⁹ reperi⁹ memoriā⁹ in sa cra scriptura. primus dī mūdū exēplaris et eternus: et increatus et idealis existens ab ete no in mēte et verbo diuinorad cutus exemplar deus ex tpe produxit hunc mūdū sensibilez de quo mundo ideali meminit plato in timeo et in libro i dearum ⁊ Boetius.ii. de conso. di cens. Tu cuncta superno ducis ab exēplo: mūdū mēte gerēs pulcrum pulcherrim⁹ tpe zc. Itē Johā. I. In p̄ncipio erat verbū: oia p ipm facta sunt: qđ factuz est in ipso vita erat. i. iste totus mundus q̄ factus est ex tpe: erat vita ab eterno in ipso mūdo ideali et verbo eterno: vt exponit Aug. Scđo dī mūdū sensibiles et materialis: et creatus factus ad exēplar pumi: de eius creatiōe et dispositione agit Sēn. I. Ter tius dī mūdū sp̄ialis et recreatus figuratus per mundum materialē qui est ecclia xp̄i: cuius habitatores sunt oēs xp̄i fideles in xp̄o regnū vñ de mūdo materiali dicit Jo. mūdū enim nō cognovit: sed de mundo sp̄iali dicit. quotquot aut̄ repererit eum: dedit eis p̄tēz filios dei fieri his q̄ non ex sanguinibus: s̄ ex deo nati sunt zc. de cui⁹ mundi sp̄ialis exēplo dicit dñs Esa. lxxv. Ecce ego creo celos nouos et terram nouam: et non erit in memoria priora zc. Quarti dī mūdū glorie et p̄petu⁹ de quo psal. lxxxi. Bil qui habitat in domo tua die in secula seculorū laudabunt te. de cuius fabricatione et edificio dicit Joh. apo. xxi. Vidi celum nouum et terram nouā. p̄imum est celum et pura terra absit: et mare iam non est. E: vidi ciuitatem sanctam hierlin nouam descendenter de celo zc. Cum ergo intentio prophete sit deducere nos ad cognitionem sp̄ialium per sensibilis: ideo p dispositionem hu-

Christopolitani Ep̄l Expositio

iūs mundi sensibilis et creati prophetice nos manuducit in cognitionē dispositionis mun di spiritualis p xpm regnati que est ecclia: eo q̄ contēplando dispositionez huius materia lis mundi in principio creati p̄uidit in sp̄u tam dispositionem ecclie per xpm regnande et reedificande: de cuius dispositione fecit hunc psal. iō prius expone⁹ de dispositiōe hui⁹ mūdi materialis. Scđo de dispositiōe mūdi q̄ est ecclia: vt facilius pueniam⁹ ad cognitionem sp̄ializ p corporalia q̄ facta sunt: vt inquit apla ad Rom. I. In quo quidē psal. duo p̄nci paliter agit dō: nā pumo comendat diuinam Wūd⁹ potētiā: et sapientiā: et bonitatē circa creatiō sensiblē mūndi. Scđo agit ḡas ibi. Sit glia dñi. lis ad Quantu⁹ ad primū est notandū q̄ iste mūdū instar sensibilis est. pductus a deo ad istar illū mūdi exēplaris et eternū: iō in se retinet. q̄ si p oia eternū vestigiumz similitudinē illius: eo q̄ modus pductionis et emanationis creaturez sequit modū pductionis et emanationis diuinaz personarum. Nā sicut ab eterno p̄ dicēdo ab intra produce verbū: et ambo spirādo pdu cunt sp̄m sanctum p modū voluntatis et libertatis: ita pariter p̄ ex tempore dicendo ad extra p verbū suum p̄durit h̄c mūdū visibile et p̄ ex verbū spirando sup oia crea tia p̄ sp̄m scđm. pduixerunt ea in esse essentie. Itaq̄ tota trinitas simul et indivisiabilit̄ cō currit ad productionem creaturez: licet modū distinc̄tus. Et hoc p̄ Sēn. I. Nam deus pa ter dixit. fiat lux et. ergo p̄ verbū suum dirit et locutus est pater: et pater et verbi spirant p sp̄m sanctū esse et virtutē in rebus: ideo sequitur. Spiritus dñi ferebatur super aquas zc. sic apparet q̄ tota trinitas simul et realiter et indivisi concurredit ad creationem rerum: lz modo distincto: qui modus explicatur psal. xxv. Verbo dñi celi firmati sunt: et spiritum ois eius ois virtus eorum. Ex quo patet q̄ produ ctio creaturarum: p̄supponit productionem modū pductionis diuinarum psonarū: vñ sicut vñ psona emanat ab altera in diuinitate: et tertia ab vtraz: ita totus iste mundus emanat a tota trinitate psonaz: lz est magna dif ferentia: nam p̄ producendo filium cōicat si bi eandem substantiā et essentiā: et ita ambo pducendo sp̄m sanctū: et sic manet vñus solus deus in substantiā et essentiā cum trinitate psonaz secus ast est in pductione creaturām. Naz trinitas ita cōicat rebus similitudinem suarum pfectionum et non cōicat substātiā. Unde sicut sol cōicat diaphano suam si multitudinez nō cōicando substātiā suam si deus in creatione cōunicat rebus similitudinem ideaz et perfectionuz nō cōicando substātiā: eo q̄ creature emanant a deo p̄ modū artis rartificialit̄. Naz sicut dominicator fabricādo domū: ita cōicat sibi similitudinē sue artis et nō cōunicat suam substātiā: ita q̄

Benedic anima mea. ij.

Diony
sus.

Wm^d
proficit
in tri-
plici
natura

Tria
dunta-
rat sunt
eleni-
ta sunt
mate-
riam.

ter deus in creatione communicat rebus similitudine suarum perfectionum et idearum non communis alio de divina substancia: et ion*de* dicit Dio nysius que creature emanant a deo sicut radix et lumen a sole: et ideo hec est causa quarte in toto vniuerso et qualibet eius parte reperit vestigium: et similitudo trinitatis: o*ra* e*m* facta sunt sub n*atu*ro: pondere et m*ea*sura sapientie . xi. aut sub sp*iritu* modo et ordine. Et sicut or*do* misericordia co*sistit* in triplici natura constat enim ex natura angelica que est incorpore a et incorruptibilis et ex natura celesti corpea et incorruptibili*li*: et ex natura elementali que est corpea et corruptibilis: totu*r* ergo vniuersum creauit ad similitudinem suam. Nam sicut in deo est trinitas persona sub una simplicissima substancia: ita in toto vniuerso mundo est trinitas naturarum sub unitate mundi: et sicut in quilibet natura seruatur quidam trinitas. Nam in natura angelica reperit trinitas hierarchiarum et in quilibet hierarchia triplex ordo angelorum: et in quilibet angelo reperit species modus et ordo secundum Aug. aut substantia virtus orationis: quod nulla substantia propter primam est sua opatio: nec principiu*m* sue operatio*m* secundum generatorem: ita pariter in natura celesti reperit trinitas celorum. scilicet omnipotens immobile et aequus: quod est primum mobile super polos mundi et celum astrorum et planetarum quod mouet super polos zodiaci: et ita pariter in elementis reperit trinitas. Nam licet sint quatuor elementa distincta secundum formam tunc quatuor combinationes qualitatuum primarum. i.e. de celo. et i.e. de genitio*e*. et i.e. metheoros: sed secundum materialia non sunt nisi tria elementa. scilicet aer: terra: et aqua. Nam ignis licet formaliter distinguatur ab aliis elementis: tamen non localiter: nec materialiter secundum quisdam philosophos: quod non facit ignis sphaera per se: sed est in ceteris elementis materialiter et virtualiter secundum Thomam de garbo et plerosque alios philosophos. Et sic est dicendum de quilibet corpore: et de quilibet creatura particulari in quibus o*mnis* rep*re*sent quedam trinitas ad similitudinem creatoris: et prius causa: i.e. pythagorici celebrata deum sub triplici honore argentes trinitatem secundum sumpta causa et trinitatem quam reperiens in omnibus rebus creatis: ut ait Aristoteles. scilicet et insidiatus sic ergo ordinem tenuit v*ero* moyses in descriptione creationis rerum. scilicet non ponit quiliter creauit istam triplicem naturam: sed naturam angelicam et celestem et elementalem in tribus primis diebus. Secundo ponit ornari eorum in tribus sequentibus diebus: ut per primum ibide. Et hinc eundem ordinem psalmus non volens deum magnificare et commendare vniuersum v*ero* comedat ostentationem et sapientiam circa creationem totius circumcreationem et dispositionem angelicam natum dat dei sapientiam et diuidentiam: et bonitatem circa dispositionem elementorum. scilicet ibidem. Extendens ce-

D. Ja. de Valen.

Psalmi. c*iiij*.

fo. ccclx.

lum sicut pellem. tertius ibi. Qui ponis ascensum. Quantus ad primum est aduertendu*m* simili Aug. que moyses unico verbo notificauit creator totius nature angelice cui dicit deus. scilicet lux et facta est lux: unde per lucem intellexit totam canonicam hierarchiam: scilicet Dionysius in de ange*li* in tres hierarchias: nam priora de supraclestis. hierarchias. sunt alijs tres ordines: scilicet seraphim cherubim et throni. scilicet hierarchia de celestis in qua sunt alijs tres ordines. scilicet dominationes principatus et patres. tercias de subcelestis in qua sunt alijs tres ordines: scilicet archangeli et angelis: unde ibi o*mnis* iste tres hierarchie incessabili voce laudet deum dicentes: scilicet secundus secundus secundus: tamen prima secundus est dedicata ad confessionem et laudem dei. scilicet vero ad decorum et regnum totius vniuersitatis generalis. tercias autem dedicata ad regimina particularia partium vniuersitatis nam ordinis virtutum est dedicatus ad mouendu*m* celos et elementa et resistendu*m* aeris potestatibus ne ledant elementa. Archangeli vero sunt dedicati ad custodi*m* regnorum et ciuitatis. Angelii autem hierarchia intendit explicare deo in his pris tribus secundum quidditas deo de o*mnipotencia* et magnitudo circu*m* creationis angelorum sine angelice nature. Unde excitat se ipsum ac animam suam ad hymni laudem dicentes. O anima mea benedic domino. i. causam habes ut benedicas domino. Et conuersus ad deum dicit: o domine deus magnificatus es vehementer per angelicam naturam: et ion*de* bene debet te magnificare et benedicere anima mea. Unde probo que tu sis vehementer et valde semper magnificatus. Nam tu induisti et circu*m* dedisti tibi cofessionem et decorem. i.e. primam hierarchiam creasti: et dedicasti ad confessionem et laudem tui: et secundum ad decorum vniuersitatis: quod ordinis secunde hierarchie assunt tibi ad generale regnum vniuersitatis. qui si consolatores non quod indiges per filio eorum: sed hoc ordinasti et fecisti ad comunicandum sapientiam et bonitatem tuam eis. Ita tu sustinisti amicos et circum rarchie sustinisti amicos et vestitus: sicut quod vestitus rarchia dedicata ad confessionem et laudem: et per decorem intelligit secundum dedicata ad decorum dei et vniuersitatis. Et per lumine intelligit terciam. hic rarchia dedicata ad illuminandum. secundum per glorificationem celorum: et astrophorum: et ad illuminandos particularum homines. Et per deum est induitus et amictus bis tribus hierarchiis angelorum: eo quod semper sibi assistunt: et exinde vulgares sumuntur argumenti et circu*m* dati cherubim et seraphim: et ceteris ordinibus angelorum: ut per visibilitatem conspiciantur et intelligibilis. Deinde cum dicit: obediens et obediens. Extendens celum sicut pellem: qui tegit aquis superiora eius.

W. iij

Fondo Reservado de

Cōmendat: dei omnipotētā et sapientis circa creationē et dispositionē celorū: de qua dicit moyses q̄ de⁹ fecit firmamentū: et diuisit a quas q̄ erāt sub firmamento ab his q̄ erāt supra firmamentū: et vocauit firmamētū celū. **C**ad cuius intelligentiā est notādī q̄ in scriptura triplex celū repertitur: scz emperiorū q̄ est totū luminosū ad glām sanctoꝝ scdm̄ d̄r celū aqueū. tertū d̄r firmamentū: q̄d̄ est celū astrorū et planetarū: vñ pīmū dicīt empyreū idest luminosū in q̄ beatidē fruunt̄: et hoc est immobile. scdm̄ diciē aqueū non a frigiditate: sed a diaphanite et velocitate: vnde maius in chaldeo q̄d̄ aque dicunt̄ latine idēz est q̄d̄ fluxibilis et mobilis: sed q̄d̄ oīa creata cītra deūm sunt mobilia fluxibilia: ideo dicitur Gen̄.i. qd̄ spiritus dñi ferebat sup aquas i. sup oīa mobilia et fluxibilia: qd̄ spiritus dñi rebus dat vitā et motum: et esse et operari. vt supradictū est. Sed qd̄ scdm̄ celum est primū mobile velocius oībus alijs: qz in. xxiiij. horis facit circuitū et girū suū: et trahit oīas celos inferiores sup polos mūdi. Et sic in equali tēpore in aīoīe lineam describit: ideo ppter tam excessum velocitatis dicitur aqueum per antonomasiā: idest velocissimum: sed ex duo bus elementis visibilibus scz ex aere et aqua videmus vnl̄ semp moueri: et alterū semp q̄d̄ cere: vnl̄ vocamus vulgariter aquā propter mobilitatē: et alterū terrā: ppter stabilitatē. Et ideo ne putaremus primū mobile esse eiusdem nature cum elemento aque: dicit Moyses quod dens diuinis auras que erant sub firmamento ab eis: que erāt supra firmamentū. i. diuīsim collocauit sicut sunt diuerſari naturaz: nā illas celestes scz celū aqueū collocauit supra firmamentū. i. supra celum astrorū: et istas aquas elemētales collocauit sub firmamento. Et sic p̄z q̄ illico post primū mobile collocauit firmamentū. i. celū astrorū et planetarū. Et sic p̄z q̄ tres dicunt̄ ḡnali ter celī. i. celū empyreū: qd̄ ē penīt̄ imobile. ppter glām sc̄orū q̄ cōsūlit in quadā quiete. Scdm̄ d̄r aqueum a mobilitate et summa' velocitate: eo q̄ mouetur motu diurno sup polos mundi ab oriente in occidente. Tertū d̄r firmamentū: eo q̄ in eo firmantur astra: eo q̄ motu ppter mouet̄ super polos zodiaci circulo obliqui semicōtrario. Et sic sub firmamento cōprehēdit nō soli celū astrorū: sed etiā om̄ planetarū: Unū cū hac positione moysi p̄cōdat dauid in hoc psal. nāz cū superius dixit. Confessionē et decorē induisti amictus lumen sicut vestimēto: qd̄ lumen intelligit celū empyreū et luminosum cū triplici hierarchia angelorum: in quo celo deus habitat cū beatis angelorum: postea subdit extēndens celuz p̄ gloriā: postea subdit extēndens celuz sicut pelle: idest post celū empyreū tu fūisti extēndens celū astrorū sicut pelle. sup elementā q̄ tegis superiora hūi⁹ celi aq̄s celestibus. i. ce-

lo aqueo: qd̄ est pīmū mobile. Et quo patet q̄ celū aqueū sine crystallinū collocat iter cīlū empyreū et firmamētū qd̄ d̄r celū stellarū et planetarū: et si non memorant̄ nisi tres celī. Et isto modo loquendi sumpt̄t occasionem rabi eliezer dīces q̄ deus fecit celū ex vna pte vestimenti sui. Dicit em̄ q̄ deus fecit elemēta: sed postea extēdit partem vestimenti sui super ea: et sic factū est celū. Sz quātū sit irridēda ista positio de se p̄z int̄uentib⁹: q̄ nō solum deluditur a christianis et prophetis: sz etiā a rabi Moysē de egypto et discipulo eius. **Q**ui ponis nubem ascensum tuum: qui ambulas super pennas ventorum. **Q**ui facis angelos tuos spiritus: et ministros tuos ignem vrentem. **C**īn hac tertia pte cōmendat diuinā sapiam et pudentiā circa creationē et dispositionē elemētorū et mixtorū: in qua facit ser: nā primo cōmendat diuinam sapiam et pudentiāz circa creationē et dispōnē aeris. **S**ed cīra dispōsitionē terre et aquaz. s. fluviorū et maris. **T**er tio circa dispōnē pluviarū ad utilitatē plan tarū. **Q**uarto circa dispōsitionē tēpōrū et distinctionē eōtū. **Q**uinto circa dispōsitionē maris ad utilitates pisciū et ceteroz aquatilium et nauigatiū. **S**exto cōmēdat diuinā puidētiā et largitatiē circa collationē fructū et alio ū bonoz ad victū et p̄seruationē oīmāiantū scd̄z ibi. **Q**ui fundasti terrā. tertū ibi. Rigās No. de mōtes: quartū ibi. **F**ecit lunā in tpe. Quintū deipnū ibi. **H**oc mare magnū: sextū ibi. Oīa a te expe dētia etat. Quātū ergo ad primū dicit: oīa de⁹ tu magnificat̄ es vēhemēter in dispōsitionē elemētorū q̄ in primis ponis nubē ascēsū tuū idest creatiū gerem nubilosum supra terram et aquā tanq̄ ascensum tuum: qui ambulas sup pennas ventorū: et loquit̄ mō poetico: q̄ putant vulgares q̄ de⁹ ābulēt sup aerē et ven tos tpe tēpestatis: sz q̄ hoc non facit imedia te p̄ se: sed ministerio angelop̄: ideo subdit. q̄ facis angelos tuos sp̄is. **U**nū nota fin Aug. et Iſidoris libro de summo bono q̄ sp̄is sine intelligentia immaterialis est nōmen nature: sz angelus est nōmen officij: q̄ angelus idē est qd̄ nūcīus sine minister dei. **S**ed q̄ ex. iij. hic rarchia illorū celestū spirituum de⁹ cōstituit angel⁹ et mittit frequēter nuncios et ministros quos est no dam ad regenda ista elementā cōtra aereas mē oīa ptates et contra angelos malos: ne concident aerem et aquā inferendo tēpestatē ad ledēdu hōies: id angelī boni prohibent angelos pestatē super mare ad destruendas classes nauigantiū: et inducerē fulmina et grādines et alias plagas ad destruendas ciuitates: sicut factū fuit in egypto: et dictū est psal. lxxvij. et ciōs suos ad custodiendos homines ab huā

Benedic anima mea. ii.

Psalmi. ciiij. fo. ccc.

Iusmodi periculis: et ignem videntem. i. illam naturam angelicam igneam et videntem: et charitate ardente fecit ministros: ut ministraret ipsi: et impleret eum voluntatem non solum in celo: sed et in his inferioribus. q.d. quod ex illa natura spirituali et ardenti fecit nescios ministros ad regendum aerem et elememta: et ad custodiendos holes: et oia ista inferiora. Deinde cum dicit.

Gen. i. et ma. Qui fundasti terram super stabilitatem suam: et obe. c. non inclinabitur in seculum seculi. solute. Abyssus sicut vestimentum amictum est: super montes stabunt aque.

Ab increpatione tua fugient: a voce tonitruis tui formidabunt.

Comendat diuinam sapiam et pudentiam circa creationem et dispositionem terre et aquarum primo comparando terram et aquam ad totum universum. Secundo comparando pres terret et aquam inter se. Tertius cuius intellectus est notandum quod ceterum mundi equaliter distat a circumspectia totius uniuersi: et ideo cum omnia gravia fugiant a circumspectia celorum propter disconvenientiam qualitatum tendent ad ceterum mundum sic terra cum sit granior ceteris elementis collocatur in ceterum mundum: ut patet. iij. celi. Et sic terra se moueretur a centro iam ascenderet versus celum quod esset pro tra naturam sui et totius uniuersi: sed quod aqua est minus gravia quam terra: sed gravior aere: et ideo deus collocavit eam super faciem terrae infra aereum et hoc est quod dicit hic propheta: vñ ait. quod fundisti terram super stabilitatem suam. i. super centrum mundi quod est immobile et stabile in quo terra habet stabilitatem suam propter eius naturam et gravitatem. Et ideo non inclinabitur in seculum seculi a suo centro et stabili loco: quod si in de inclinaretur iam ascenderet in celum: quod esset contra naturam sui et totius uniuersi: ideo abyssus. i. oceanus et quod liber mare collocatur super terram immediate sicut vestimentum amictus et tegminis eius: nam sicut vestimentum tegit hominem quo ad quasdam partes suas: ita pariter aqua oceanus et aliorum marium vestit et cooperit terram quo ad quasdam partes: deinde est subdit. Super motes stabunt aque et hoc potest tripliciter intelligi. Uno modo ad in oceano sunt multi motes coopti aquis. Alio modo potest intelligi interrogative: ut sit sensus. O domine aque stabunt super montes: licet sint leviores: q.d. non: quia oporet ut montes et aliquae partes terrae maneat discoperte ad habitationem hominum. Et ideo licet naturaliter terra aqua deberet circum dare et tegere totam terram: tamen tu dimisisti aquas ab aquis: et apparuit arida: vñ ipse aque quod deberet cooperire montes fugient ab increpatione et insuffione tua: et formidabunt a voce tonitruis. i. potestatis tuae: et sic fugientes a mortibus congregabuntur in mari quod est in inferno.

Super motes stare aquas quo in telligitur.

riorebus partibus terre. Tertio modo super montes stabunt aque potest referri ad aquas pluviales et nubes aquosas excuentes et incubantes super montes quod mittunt pluvias cum tonis trinis et fulminibus ad increpationem et terrorum hominum: ut sit sensus. O domine ex ordinatione tua aque et nubes aquose stabunt super montes mittentes pluvias et fulmina super terram: et super montes: ibi et super quos frequenter cadunt fulmina que tu ordinasti ad increpationem: et ab increpatione tua formidabunt et timebunt a voce tonitruis tui: hoc autem dicit prophetam. Nam homines praui consciens scelerum communiter timent fulmina et tempestates: ne comprehendantur in sceleribus suis: ut ait Iudeus. Deinde cum dicit.

Ascendunt montes et descendunt capi in locum quem fundasti eis:

Terminus posuisti quem non transgredientur: neque conuertetur operire terram.

Explicit dispositionem terre quo ad partes suas propter cursus et loca aquarum: in qua dispositione maxime manifestatur immensa sapientia summi creatoris: de qua dicit Gen. i. quod deus precepit tertia die ut aquae congregarentur in locum unum. Et sic terra apparuit arida inter maria et appellavit arida terram: et congregaciones aquarum appellavit maria: de qua dispositione terre sunt multi et varijs modi loci. Nam quidam presupponunt quod oia maria se contingunt et quod oceanus est multo maior tota terra: et circuit eam vndeque: et terra est in aqua sicut pila leuis: sive sicut unum pomum in pelvi plena aqua: cuius sola summa pars apparet super aquam: et dicit quod hoc fecit deus in principio. Nam cum tota terra esset tecta aqua deus divisit partes aquarum: et remisilla pars discooperta et siccata ad habitacionem hominum: sed quod aquae non possent in se conteneri quin fluenter super faciem terre: nisi terra esset elevata et inclinata a centro versus unam partem celi: ideo dicit isti quod centrum terre non est centrum mundi: immo inclinatum a centro attractionem quarundam stelliarum ad unam partem mundi: sed ista positio est manifeste irrationalis. Primo quod esset contra totam philosophiam: ut dictum est: et contra scripturam allegatam quod deus fundauit eam super stabilitatem et centrum mundi a quo non inclinatur in seculum seculi. Secundo est irrationalis nam si terra attraheretur a centro per aliquam partem stellarum: tunc sequeretur quod terra continueretur in gyrum ad motum illarum stellarum attractantibus: quod est falsum: et ideo dicit quidam philosophus quod centrum terre est cum centro mundi: sed deus eleuauit et tumefecit una in partem eius in principio: et ista pars que appetit aridam est quidam gibbus eleuatus super aquas ad infamam habitationem dividendo partes aquarum.

W iij

D. Jacobi de Valentia

et sic saluante terraz manere semper in centro
mudi. Sed ista positio est insufficiens: nam semper
per p̄supponit q̄ oceanus sit multo maior tota
terra: quod est falsum: ut patet. Item sequerentur
q̄ ille gibbi s̄ terre esset maior pars terre: et p̄
z̄ terra nō esset rotunda: sed pyramidalis:
vnde sequerentur multa inconvenientia p̄tra
positionem oīm p̄fum et astrologorum: zideo
est dicendum q̄ positio et descriptio p̄tholo-
mei de dispositione terre et aquarum est magis
rēnabilis et magis cōformis sacre scripture: et
verior ut appareat ad sensum: et per experientiam
multorum est probatum q̄ peragrasit et nauig-
garunt diuersas partes mundi. Ad cuius
evidentiam est aduertendū q̄ tota dispositio
terre cōsistit principaliter in montibus et val-
libus: et cōpis declinibus. Nam de necessitate
inter montes causant vallies: et si mōtes sunt
inter se valde distantes: tunc inter eos s̄ talib⁹
vallibus causantur campi plani: s̄ nichil pos-
sunt esse tam plani quin aliquantulus sint de-
clives p̄sus medium illius vallis. Et hinc est
q̄ aque fontales emanantes ex lateribus aut
radicib⁹ montium: semp decurrunt p̄ cōpos de-
clives usq; ad medias partes depressores et in-
feriores illius vallis. Et sic ex multis fontib⁹
decurrentibus a mōtib⁹ fluunt flumina in val-
libus. Et q̄ oīs vallies p̄līm sunt declives
et declinant usq; ad aliquā vallē infima non
habentem extitum: ideo semp flumina decurrunt
per vallies et campos declives usq; ad infima et
vallem: et ibi congregantur multa flumina: et
quod cōgregatione causant maria: et manife-
stare patet in nō mari mediterraneo: et in mari
euxino: et in mari caspico. Nam nōm mare ty-
rrheni et mediterranei nihil aliud est nisi qdā
vasta vallis infima q̄ causat iter mōte athlā-
tem ex parte africe et mōtes hispanie: et Gal-
lie et Italie: et grecie ex parte europe: ad quā
vallem decurrent oīs flumina decurrentia a
latere aq;lonari montis atlantis: et a latere
meridionali montis hispanie: et Gallie: et Ita-
lie et grecie: et asia minoris. Et sic oīs cōgrega-
tiones aquarum fluminis efficiunt mare
tyrrhenum in hac valle: et quidem mare dini-
dit europam ab africa. Itē mare pōtūcū sine
enixim nihil aliud est nisi qdā vallis can-
sata et clausa ab aq;loni p̄ monte ryphē et par-
tem caucasi: et ab oriente p̄ montes armene:
et a meridie p̄ montes Galacie: et capadocie: et
ab occasu p̄ montes Dacie: ad quam vallem
decurrunt Tanais et plib⁹ alijs fluminibus
ex parte aquilonis: et bousteis: et hypanis: et
danubius ex parte occidentis et phasis cum
pluribus alijs ab armenia: et multa alia flu-
mina recipit ab asia minori: queaque simul
cōgregate efficiunt mare ponticum: quod per an-
gustum fretum p̄ pontidis et hellesponti cōti-
nuantur cū nō mari thyrreno: et postea mare
thyrrenum cōtinuat et cōsigilatur cū Oceano

Christopolitani Ep̄i Expositio.

per angustum fretum gaditanum: sed si flumina
cōgregantur in aliqua valle montibus
vndiq; clausa: tunc efficit mare separati p̄ se
ab Oceano et ceteris maribus: et isto modo effici-
tur mare caspium et cōgregatione multorum et va-
lorum fluminis: et rabi et gerri et daueri et oris et
bis: et cypri et araxis q̄ decurrent in illā valle
clausam ab ortu montibus Imae: et ab aq;lo-
ne mōtibus hypboteis et pre caucasi: et ab oe-
casu mōtibus ermenie: et a meridie mōtibus
taridi: et mōtibus mediorum. Et sic ex cōgregatiōe
supradictorum et multorum aliorum fluminis et aquarum
efficit mare caspium in illā vale in nulla sit
parte sttingens oceanus: nec aliud mare. Et sic
est dicendum de mari indico: ut patet: ex q̄
bus patet q̄ cōgregationes aquarum ad flumina
et maria causant ex dispositiōe terre q̄ cōst-
itit in mōtibus et vallibus et cōpis declinibus
Nam mōtes et cōpi efficiunt terrā habitabile et
cōgregationes fontis efficiunt flumina et paluz-
des et cōgregationes fluminis in vallibus infi-
mis efficiunt mare. Ad cuius maioriē eviden-
tiam est iterū aduerēdū q̄ quae sunt famosissi-
mimi montes q̄ efficit et claudit totā terrā
habitabilem nobis nota cum suis maribus:
quod duo claudit eam ab aq;alone et meridie.
Et ceteri tres efficiunt terrā mediā habitabilez
et termināt et claudit maria inter eōs latera.
Unde ultra cōnoctiam p̄ quindecim gradū
reperitur qdā mōs q̄ iam longo tractu vēit
ab occidente termināt oceanū et fini sperium
et exinde p̄cedit versus ortū terminando totā
africam nobis notam a meridie: et exinde pro-
cedit versus apries usq; ad catigaram regionē
sinarum semp terminando mare indici a me-
ridie. Iste mons a principio sue noticie in lit-
to oceani occidentalib⁹: et sinus sperii appellat
latur spernera ab ipsis grecis: deinde magis
p̄cedens versus ortū appellat kon. deinde no-
minatur dauchis: deinde rivulas: deinde mes-
cha deinde barder⁹: deinde bī agissimba: deinde
p̄tractus usq; ad sexagesimum gradum lo-
gitudinis appellat luna. Ac ius latere aq;lo-
nari oriuntur fontes nili decurrentes ad pla-
na: ybi efficiunt duas vastissimas paludes: a
q̄bus egredit nulus veniens versus aq;lonem
per ethiopiam usq; in egypti: in cuius litto ab
sorbet a mari nro. Sed iste mōs lune p̄tendit
ultra: n̄sus ortū usq; ad .clxx. gradū lōgitū
dier̄ tunc appellat p̄assus ubi attingit ad ma-
re indici facies in eo: p̄montouli in principio
maris indici et sinu barbarico. Et tunc p̄tendi-
tur ultra: n̄sus ortū p̄ terrā ignota: cu-
iat totā africam et asiam ab austro: et sic igno-
ratur p̄ principiū et fini: et est ita altissim⁹
diop solarium maxime in nra hyeme: q̄ tunc

radū cadunt illuc perpendiculariter: sed in medio montis sunt perpetue nubes: q̄ liquefacte in equinoctijs implent paludes. Et quazrum aquarū abſidatia inundat nubes in equinoctio. In summitate autē illius montis nec sunt pluviae nec venti: ideo purat aliqui ibi eē paradise delitari propter eius temperie: iste mons a praso vsc ad catigā appellat peon ab ipſis grecis: eo qd̄ in eius radicibus generaſ ignis et in medio semper appetet fulmina et fulgura et corrusiones. Itē ad aquilonē in rē gradu longitudinis r. levī latitudinis incipit quoddā promontorii quasi suam et a praescīa quod tyle Ptholomeus et oēs anti liorū de Tyle. qui appellant: qd̄ ptholomeus purauit esse in sulam: sed in veritate compertū est postea ex experientia illi montem pthrahi versus ortuz vsc ad montē rhypheum: que puincia hodie novvvegia appellat: vltra quē montem versus aquilonē adiacet magna regio q̄ svenia: q̄ cuius finis versus polum ignorat que qui dem regio dicta novvvegia iam est nota nauigantibus latinis: cuius magna pars est sub dominio regis Dacie. Inter quā et germanias causat sinus sarmaticus: qui per angustiū frenum inter promontorii cimbricum et novvvegiā continuat cum oceano occidentali: deinde isti montes novvvegie protendunt vsc ad montes rhypheos: vnde ouitur tanays. Et exinde protendit vsc ad montes hyperboreos. Et exinde protendit vsc ad Imaum transuersale. Et exinde cingit totā scythia sebus ortū p̄ ignotā terrā cui⁹ finis ignorat. Et p̄z: et asia. notā ab aquilonē. Sola ergo illa terra ē nota philosophis et geographis grecis et latinis: q̄ facit iter istū montē et montes bilitis. Sed inter istos duos montes longissimos reperiunt tres montes minores in longitudine q̄ efficiunt totā terram mediā diuisam in tres partes. s. Asiam: et Europā: et africā: naz et aliquo extremitate trisi montib⁹ facit suā partes et gradu longitudinis r. et l. et latitudinise tūnaf quoddā promontorii in hispania appellatū celticus in regiōe galicie qd̄ ab incolis s̄cobi. Itē ait mons p̄tendit versus ortū terpyreneos: et exinde aquilonē vsc ad montes hispaniam a gallia p̄tendit oblique versus ortū: qui quidē mons facit multos ramos p̄ isti pyreneos p̄tendit per Galliam narbonen adūa qui transversaliter diuidit Gallias ab Italia. Itē ait mons adulas facit tres ramos q̄

est apenninus qui p̄tendit ad ortū terminans mare tyreni a meridiē et fini adriaticū ab aquilonē: et terminat iste mons apud Mons rhegys et pharsi sicile. Itaq̄ solus iste mons Apenni littera ianue: et tuscīa: et lauinīa et campaniā. dīa et flaminea siue romandiola et picenū: q̄ quondā magna grecia vocabat. Et quo pat̄z minus eleuatus intermare tyreni et finem adriaticū. Postea iste mons adulas mittit alii ramum versus ortū qui dicunt rhegthus relinquentes a meridie lombardiā et venetias et dalmatiā. Et ab aquilonē relinquens rhethia: evendelicā: et noricum et panonias: et sic p̄ten-sus ultra facit totam greciā inter finē adriaticū et mare egesi. Rursus iste mons adulas faciliter ramū qui dictus mons farma protēdit versus vulturum quasi oblique vsc quo attigit montē rhypheum cui adiacens tota regio dī sarmatia europe. Rursus iste mons adulas protendit recto trāmite faciens quartum ramū versus aquilonē vsc ad promontorii cimbricū. Et sic facit totam germaniā. Mons Et quibus sequit q̄ iste mons adulas p̄ quin adulas et ramos facit totā europā. Nam per ramū quē misit versus occasum facit Gallias et hispanias: et per alios supradictos quatuor rāmos facit Italiā: et Greciā: et Sarmatiā: et Germanias: in quibus comprehendit tota europa cū montibus novvvegie. Item in secundū gradu longitudinis et vigesimoquarto quasi latitudinis incipit aliud promontorium super Oceanū qui dī magnus Athlas: et iste mons protendit versus ortū quasi sub Tropicō Cancri: vsc ad mare rubrum sine sinū Arabici relinquens a meridie toram Ethyopiam et libyam: et ab aquilonē tigritanea et Cesarēam: et oīa littora africana vsc ad egyptū. Itē ergo mons Athlas simul cum montibus Ethiopie facit totā Africā. Nā quicquid est inter hos montes pertinet ad Ethiopiā: sed oīa latera aquilonaria huius montis Athlātie dicunt littora africana. Item ultra helle sponti siue a mari egeo in lytiā gradu longitudinis. et xxvii. latitudinis: incipit ali⁹ mons in Icaria qui p̄tendit recto trāmite dīsus ortū per totā asiam vsc ad regionē Sinap vlt̄mo nobis notā: qui est ita long⁹ q̄ km diuer-sas sui partes sortit diversa nomina. Naz in principio sui apud Icariā dī phenix. Postea dī cadmus facies a meridie lyciā et pamphyliā et ab aquilonē bytiniā et capadociā. Post ea magis eleuatus dī thauris mittens an-titauri ad vulturnis Armeniā. Postea than-rus p̄tensus ad ortū vsc ad medos dī coroz-nus siue medus facies totā regionē medovi-ni in qua est maxima ciuitas thauris et cordiā.

x

D. Jacobi de Valentia

Deinde ptenus et relinquens a meridie sy-
riam mesopotamiam, persiam, et parthiam et uriam
et ab aquilone hyrcaniam et bactriam regiones
Sacarum et massagetas. postea ptenus ul-
tra versus ortum di Imaus longitudinalis
habens a meridie Indiam intra gangem: et ab
aquiloni massagetas mitres versus aquilo-
nem yns ramum dictum Imaum transuersale
tendente ad aquilonem: finis eius ignoratur.
Sed iste Imaus longitudinalis protenditur
rurus versus ortum: et serus. postea di: oro
choras habens a meridie Indiam ultra gage
et regionem Sinarum ultimo nebris notam: ab
aquiloni autem habens scythiam ultra Imaum et se-
rica regionem: que quidem regio semper fuit gre-
cis et latini ignota: propter incolarum immi-
nitatem: de quibus di. Ignoti facie: sed noti vel
lere seres. Sed anno dñi. Mcc. egressi sunt tar-
tari ab illa regione qui vastarunt et subiece-
runt omnes Indias et parthiam et mediam et
persiam et totam scythiam circa Imaum et sarmatiam:
et genites illius regionis facte sunt nobis note
propter partem nostram: unde quasi tota ista regio
Serurz di hodie regni catay: cuius dñs et rex
di magnus cham: qui etiam dñatur omnibus. In
dis et massagetas. Iste autem mons Serus et
otocoras tendit semper versus ortum ultra
per terram ignoratam cum finis ignoratur. Et quo
propter quod iste predictus mons efficit totam assiam
per duo latera a cuius latere meridionali oriun-
tur innumera flumina que decurrent et reci-
piunt in mare Indicum. Et quibus oibus sequit
se supradicti quinque montes principales: scilicet
duo extremitati tres intermedii efficiunt totam
terram nobis notaam habitabilem propter suam emi-
nentiam et elevationem super valles. Itē sequit
seco qd maria nihil aliud sunt nisi valles infi-
me inter altissimos montes in quibus congre-
ganter oia flumina et oea aqua a montibus per
valles et campos declives descendentes et de-
currentes. Unde mare nostrum mediterraneum
nihil aliud est nisi quedam vallis insima cau-
sata et depresso inter montem Athlantem Africam
et montes Europeos. Qd quidem mare recipit
oia flumina ab utrisque montibus decurrentia.
Nam a montibus hispanie recipit tiderum et
succonem: litterote nre florentissime ciuitatis
valentie recipit turris: et iuxta dertusum re-
cipit famosissimum Iberum: et iuxta barchinonam
recipit lubricatam et multa alia flumina a pyre-
neis montibus descendentes: et a montibus gal-
lici recipit rhodanum et plerisque alijs. Et a mon-
tibus Italiie recipit arnus et tyberum et arans:
et vulturnus: et multa alia: et in sinu adriatico
recipit padum haud procul ab rive famosissi-
ma Venetiarum: et sic recipit multa flumina a mo-
tibus Macedonie in mari egeo et a montibus
Lydie et Pamphilie et Cilicie in mari Rhodi-
die: et a montibus autem Ethiopiae et Africe famo-
sissimum Nilum et Bagradam et Mulaciam. Sed qd

Christopolitani Epit. Expositio

hoc mare nostrum mediterranei continuatur cum
mare Euxino per Angustum hellespontum et
Bosphorus Byzantini. Ideo recipit in ponto
magnum Danubium et Borysthenem et thanaitem
et phasim cum innumeris alijs fluminibus. Ex
quoque aggregatione efficit illud mare. Item in
ter montes Armenie et Caucasm et Coronum
et Orum causam vnavallis istima non habet exitum
vbi congregant innumerata et vastissima flumi-
na que efficit mare Caspium. Nam illud mare
recipit magnum ararem a montibus Armenie:
et magni Rasi a montibus hyperboreis et
danum et Serrum a montibus et ixartem et
Orum ab Imao et Ceyum et Cabism a mon-
tibus Wedoru cum innumeris alijs. Hoc autem
mare est terminatus et clausum vndeque monti-
bus per nullam sui partem attingens Oceanum
nec aliud mare. Item inter montes Indorum et
monte peonem meridianum causat alia vastis
vallis in qua recipiunt oia flumina ab
utrisque montibus descendentes: ex qua aggra-
tione efficit mare indicum vndeque montibus clau-
sum per nullam sui partem attingens Oceanum nec
aliud mare. Hoc mare recipit a montibus Africis
cum multa flumina nobis ignota sed a montibus
Asiae recipit sensu et maximu Danam et gangem et
Indu cum infinitis alijs. A montibus autem Me-
doi recipit aris et in sinu persico recipit Eu-
frat et tigris et ceteris. Ex quibus oibus propter
qd maria nihil aliud sunt nisi congregations
aquarum in vallibus insimis inter motes. Itē
sequitur qd non oia maria attingit Oceanum: nec
continuantur cum eo. Item sequitur qd Ocea-
nus non circuit totam terram: ut vulgares putant
immo clauditur vndeque montibus. Nam littora
eius orientalia et etiam meridionalia sunt no-
bis nota: licet occidentalia et aquilonaria sunt
ignota. Sed multe et vastae insule reperte sunt
a nautis versus oceanum. Nam etiam multis
distat littora occidentalia eius secundum Aristote-
lem in fine sedi de celo. Ex supradictis etiam
potest qd tria faciunt montes: Nam primo redi-
cunt terram habitabilem. Secundo ab eis oriun-
tare aque propter eorum cōcitatatem et spongiositatem:
que quidem aque decurrunt inter valles
et per montes declines. Tertio montes terminan-
t maria ne egrediantur ad operiendam terram
in qua dispositione terre marinae demonstra-
qd oia ista sunt necessaria et prudenter
tarum et oim alium. Alter enim non possent viue-
ter ponatur extra centrum mundi: immo centrū
est equaliter distans ab orbibus: et terra secundum
manet rotunda: et quo ad oea partes sui h̄a
montes eleuatorum qd terminant Oceanum et etiam
alia maria: qd motes continet oceanum inter se et
alia maria tamen in vase: sicut dicitur in psal. xxxii
Congregatis scit et inire aquas maris ponens et
thesauris abyssos, i. ponit maria tamen thesau-

motes
tria fa-
cunt,

ros in arca et vase hoc idem probatur prouer-
viij. vnde ait sapia diuina. Qn pparabat ce-
los aderam. Qn certa lege et gyro vallabat
abyssos. Qn ethera firmabat sursum et libra-
bat fontes aquaruz. Sed et supradicta oc-
currunt duo dubia. Dicti est enim primo qd flu-
mina nihil sunt nisi cōgregationes aquarum
ex fontibus emanantibz: ex radicibus: aut ex
lateribus motisi et qnqz ex cāpis rc. Dicti est
etiam qd ista flumina decurrunt ad valles et par-
tes infimae terre ex quo cōgregatione fiūt
maria: ideo ppter pumū dubitat vn pōt ori-
ri aut generari tāta copia et multitudine aqua-
rū quātā videm⁹ in maximis fluminib⁹ pgre-
gari: propter scdm etiā dubitatur quare ma-
ria nō augens et operis terrā et cāpos propin-
quos: cū cotinue recipiātā maria flumina et
tāta copiā aquap: qd omne quantū additum
quāto reddit ipm maius. Hec duo dubia pu-
rat soluere Aристo.ij. metheoroz vn dicit ad
pumū qd in cōcauitatib⁹ terre maxime ipsois
motisi eleuanū vaporess humidi: et conuertit
tur sive pgelanū in aquā: et sic emanat fontes
ex laterib⁹ et verticibus montib⁹ et etiā ex aere
incluso in cauernis et viscerib⁹ terre continue
gnant aque: et sic emanat fontes in radicib⁹
montiū ppter eoz concavitate et in cāpis. Ex
qua cōgregatiōe fiūt flumina in maredecur-
rentia. Ad scdm dubiū dicit qd ppter calore
intenſum radioz solariū cotinue fiūt resolu-
tiones in mari: ex quib⁹ resolutionib⁹ aq ut
plurimi puerit in aerem et resolutur: et sic
mare nūc augeat. Sed in veritate si plenius
volum⁹ pferderet licet iste rōnes partim con-
tineant aliqualē veritatē: tamen nō sufficiunt
est qd ex decem pugillis aeris vix generatur
vnus pugillus aque. Et sic aer inclusus i ter
bene sufficeret et sufficit ad cōcauitatib⁹ motisi
fonticulos emanantes in verticibus motiūz.
Sed nullo modo possent sufficer ad generā-
mus qd tantā copiā aquaruz continue: sicut vide-
xiim⁹ et copiosus exit a monte Armenie: et sic
oporet qd in decuplo intraret copia aeris cu3 maximo
concauitate illoruz montium ad generandū
tantā copiā aquarū: quod est falsum et inexp-
sum: quia oporteret qd p aliud latus illi⁹ mo-
tis intrarer decupla portio aeris cu3 maximo
impetu: ex qua continue generaret illa copia
aqua. Item secunda solutio est insufficiē-
tates non fit continua aque maris per radios so-
tempore: sed continua nisi in die et non omni-
picos. Et sic in omni parte mudi: sed iuxta Tro-
ter elongationem et debilitatem radiorum pp-
solarium: sed continua et omni tempore in

trant vastissima flumina et innumera mari-
me in mare caspium: quod vix habet duo mi-
lia miliarium i longitudine mille in latitu-
dine. De quo dicunt philosophi qd si p ali-
quam potentiam totaliter posset euacuari re-
pleretur in decē diebus. Quia duodecim va-
stissima flumina maiora Danubio i trant in
ipsum cum. c. alij. Et tamen istud marenū
qd augetur: sicut nec cetera maria. Et ideo est
dicendum cōformū cum sacra scriptura qd
sicut ille sapientissimus architector omnipotens
deus in principio creationis disposuit te.
faciem terre eleuando montes et declinando
cāpos et deprimito valles infimae in quib⁹
congregant oēs aqua e motib⁹ per cāpos de-
currentes: et dicti est: ita piter talr disposuit
interiores et viscerales ptes terre qd in ea fecit
venas et meatus subterraneos penetrates to-
tam terram: per quas venas continue serpit
aque: vi manifeste y idem. Nam in profun-
do cuiuslibet maris fiunt multe subversioes
aqua: per venas sup̄dictas serpit pene.
Et pereqlibū emergunt et ebulliū et radici
bus laterib⁹ motiliū oppositorū et fiunt flumi-
na fluentia et decurrentia p faciem terre usq ad
maria. Ex quib⁹ sequit⁹ primo qd aqua que de-
currat supra faciem terre primo serpit et inter-
currat per venas et cōduct⁹ et meatus in visce-
ribus terre sicut sanguis cotinue mouet per
venas animalis: qd hō dicit microcosmus. i.
mūdus parvus factus ad instar mūdi magni
Et hoc videmus manifeste. Nam in quacūq
parte fodimus terrā semp reperimus venas
aqua: per viscera terre: et nō
solum per viscera terre: sed etiam per viscera
rupiū reperiunt⁹ aqua tāseantes et penetrantes
rupes per venas: in quibus rupib⁹ fiunt
patet: vt ego oculis pluries vidi in diuersis
partib⁹: vn sicut in hoie reperiunt⁹ vene ma-
gne p quas discurrat copia sanguinis: et repe-
riunt⁹ meseraice p quas discurrat modic⁹ san-
guis: ita pariter in visceribns terre et in hoc
manifestat̄ summa sapientia creatoris. Se-
cundo sequit⁹ qd aqua cotinue mouetur circula-
riter: quarū medi⁹ circulus fit sup faciem terre
et aliis medi⁹ inter viscera terre. Nam eadem
aqua que submergit in maris profunditate et
serpit per venas et meatus viscerales terre
et emergit ex montibus et campis: postea de-
currit inter covalles et p cāpos declives usq
ad mare: et sic semper aqua mouetur circula-
riter. Tertio sequitur qd maria nunq aut
gentur nec decrescit quo ad partes formales
quis quasi quātā aqua intrat per flumina
decurrentia super terram: tanta exit et submer-
gitur in profundo: et continue serpit pīt ve-
nas viscerales terre et emergit in fontes et
flumina ex montibus et campis. Et semper
fit motus circularis. Et hoc dicit sapiens

Salomō. Ecclesiastes. s. q̄ oīa flumina intrāt in mare: et mare nō redūdat: et ad locū vñ exēunt flumina reuertunt̄ ut iterū fluant. Et q̄ bns p̄z manifesta solutio supradicto dūbitū. C̄ Est tamen aduertendum qđ propter hoc nō tollē qn ratio Aristotelis p̄met aliqua lem veritatē. Nā in cōcautatib⁹ montū bñ eleūatur aliqui vapores in verticib⁹ & lateri bns mōtiū: qui resoluunt̄ in fontes: & ideo tēpote magne siccatis siccātur illi fontes et defectu talis vapop. Et etiam ex aere inclusio in cauernis terre generat aqua parua ex qua oriuntur aliqui parui fontes: sed talis aqua gñata ex vapori⁹ & aere nō sufficeret ad tan̄ā copiā & p̄tinū fluxū aquap: vt ex eis tā vasta maria flumina cōgregarent̄: et tot & tā vasta maria cōplerēt & efficeret. Itē verum est qđ radū solares in feroie diei resoluunt̄ partē aque maris in aerē: sed talis resolutio est parua et nō p̄tinua respectu tātē multitudinis & copie aquap: q̄ p̄tinue intrant maria. Nā lī i mari indicō fiat magna resolutio. eo q̄ est inter tropicos: tñ nō in caspio: cū sit ad aq̄lonē: nec ēt in mari pōtico: & sic sp̄ maris augerentur nisi magna copia eriret alisiē: vt dictū est. Et iō magis est credū: Salomonī q̄ erudit⁹ a sp̄ scito dicit. Ecclia. s. q̄ oīa flumina irāt marez mare nō redūdat. Ad locū ynde exēunt flumina reuertunt̄ ut iterū fluāt. Et hoc idē intēdebat dicere dō psal. xxxij. cū ait p̄gregās sicut in vtre aquas maris ponēs i thesauris abyssi sōnā abyssi & p̄funditā tes maris sunt thesauriv⁹ exēst aque p̄ venas terre. Et sic in dispositiōne terre & maris & fontis & fluminū manifestat ineffabilis op̄otētia & sapiētia et p̄uidētia creatoris: de q̄ sapientia dicit Salomon Prover. vii. qn̄ p̄parabat celos aderā: qn̄ certa lege gyro vallabat abyssos. Quādo ethera firmabat sursum & libr. abat fontes aq̄ m̄. qn̄ circidabat mari terminū suis: legēz ponebat aq̄s ne trāsirēt fines suos &c. Ex quibus h̄b̄ is Salomonis sequunt̄ tres cōclusio[n]es. C̄p̄ima q̄ abyssi et maria sunt vallata in gyro p̄ mōtes & circundata littorib⁹. C̄ Se cūda q̄ fontes aquap eripunt & mergunt̄ in montibus p̄ quoddā equilibriū. pur dictū ē eo q̄ dicit libr. abat fontes aquarū. Et p̄ p̄ḡ s̄ aquenō sp̄ generantur et aere: nec ex vaporib⁹. Tertia conclusio q̄ oīe mareb⁹ terminū & terminos intra quo[m] includit p̄ hoc qđ ait: qn̄ circundabat mari terminū suis &c. Ex quib⁹ patet q̄ mare nō cōtinet terrā: immo cōtinet inter montes & littora terre. hoc est ergo quod intendit dicere dauid in hac parte cum sit. Ascēdāt montes & descendāt c̄p̄. Quasi dicat. tu deus in principio taliter dispositiōne terrā ppter necessitatē animaliū & plantariū qđ tota terra cōsistit in montibus & campis & vallib⁹. Nā tu eleuasti montes in altū: & cā pos̄ creasti in quodā descēnū & deriuatiōne;

et sic semper campi licet videant̄ plani: tamē semper descēdūt & declinant̄ in loci quē fundasti ī infimo loco: vt essent loca aquarū: q̄r̄ mons tib⁹ descendunt aque per valles ac campos declives v̄sq̄ ad valles infimas ex quarum congregatiōne sunt ibi maria: vt dictū ē. Et quo p̄t: q̄ ipsi mōtes termināt maria: q̄ subdit. Terminū posuisti quē no trāsgredierēt et cetera. Quasi dicat: tu posuisti montes in terminū ipsius aquis: quē terminū nūc transgre dierē nec p̄uerterē operare terram q̄r̄ postē descendunt aque ad loca infima: non possit ascendere nec conuerti[n]e nec redire superā montes: q̄r̄ tunc contra natūram ascenderent: ideo quiescent̄ in vallisbus infimis.

Qui emittis fontes in conuallibus: in: Gen. s. ter medium montū pertransibūt aque. Potabunt omnes bestie agri: expectabunt onagri in siti sua. xxv. q. Super ea volucres celi habitabunt: de iij. c. nūb p̄nū.

medio petrarum dabunt voces.

C̄ Et tali dispositiōne & ordine sīo terre sequitur alia utilitas: nā tu emittis fontes ī qualib⁹ i. p̄ valles: & sic inter mediū mōtū p̄trābunt aq̄. Nā aque p̄fō descendūt a mōtib⁹: postea inter mōtes transeunt per conualles: q̄ sp̄ inter mōtes sunt qualle[s] per quas trāsescit aque: & sic descendunt ad cā pos: & erinde ad maria: eo q̄ sunt infima loca terre. Sed quia ista nō fecit deu[er] in casu: immo ad utilitātē alia lūm: q̄ tales fontes & flumina seruiunt hos bus et ad alia necessaria: iō subdit: potabūt oēs bestie agri ex his aq̄s etiā onagri. i. asini silvestres & cetera bestie expectabūt has aq̄s in siti sua. i. qn̄ st̄tēt: venient ad istas aquas fontales & fluiales. Et volucres celi habita bunt. i. volabunt super ea. s. flumina vel habita bunt in ripis & rupibus que sunt sup flumina: & dabunt voces de medio petrarib⁹. q. d. q̄ cantabant sup ripas fluminib⁹: sicut frequēter videmus: q̄r̄ canūt aeneo quando veniunt ad bibeudūt ad fontes vel ad flumina. Et su pradictis apparet profunditas sapientie & p̄uidentie dei. Nam ex tali dispositiōne in qua deus creauit terram saluatūt et soluitur omnis questio que possit fieri. Nam ex eo qđ mōtes sunt altū: de necessitate aque descēdūt inter montes per valles: et erinde decurrunt p̄ campos qui de necessitate declinant̄ ad infima loca terre que sunt valles: vbi cōgregāt̄ur oēs aque: sic efficiunt̄ maria. Et sic mōtes & campi seruiunt hominibus ad habitationē: & fontes flumina ad potū animaliū: et ad purgādas soildes reg: & ad rigādos cāpos Maria aut seruiūt hōib⁹ ad nauigādū: vt infra patebit. Ex quib⁹ oībus pater summa sapientia & prouidentia dei. Deinde cum dicit.

Rigano

Nota.

i. 2clo.
ii. 2clo

vij. 2cl.

Et q̄ fontes aquap eripunt & mergunt̄ in montibus p̄ quoddā equilibriū. pur dictū ē eo q̄ dicit libr. abat fontes aquarū. Et p̄ p̄ḡ s̄ aquenō sp̄ generantur et aere: nec ex vaporib⁹. Tertia conclusio q̄ oīe mareb⁹ terminū & terminos intra quo[m] includit p̄ hoc qđ ait: qn̄ circundabat mari terminū suis &c. Ex quib⁹ patet q̄ mare nō cōtinet terrā: immo cōtinet inter montes & littora terre. hoc est ergo quod intendit dicere dauid in hac parte cum sit. Ascēdāt montes & descendāt c̄p̄. Quasi dicat. tu deus in principio taliter dispositiōne terrā ppter necessitatē animaliū & plantariū qđ tota terra cōsistit in montibus & campis & vallib⁹. Nā tu eleuasti montes in altū: & cā pos̄ creasti in quodā descēnū & deriuatiōne;

Benedic anima mea. ss.

Rigas montes de superioribus suis de
 fructu operum tuorum satiabitur terra.
 Producens fenum iumentis: et herbam
 riu. q. seruitur hominum.
 ecclias Ut educas panem de terra: et vinum le
 S-his tificet cor hominis.
 itaq. et ex o sa Ut exhilarat faciem in oleo: et panis cor
 tra vn hominis confirmet.
 c. vnuco Cōmendat diuinā pudentiā et sapientiā
 circa dispositionē pluuiarū. Nā licet aque flu
 uiales et fontales sufficiāt ad potū alium et
 rigādos aliquos campos: tñ non sufficiunt ad
 rigandos montes: nec oēs parte terre: eo qd
 nō attungunt cacumina montis nec terrā per
 oēs partes: etiam nō sufficiunt ad nutritionē
 planarū: et sic sunt necessaria flumina ad im
 plendas cisternas et rigandos montes: et oēs
 partes terre: ad quas fontes et flumina attin
 gerent non possunt. Et ideo summus et sapiens
 artifex dñs puidit de aquis pluuiarib⁹. Nā
 taliter disposuit machinā m̄siū ut sol per vir
 tutē et calorem suorum radiorū attraheret vapo
 res a terra humidos vīcū ad medium intersti
 tum aeris: ubi per anuiperastim infrigidā
 tur et cōgeland in nubes q̄ resoluunt in aquā.
 Et sic per sui ponderositatē pluua cadit sup
 montes et totā terrā ad nutritionē arborum et
 plantarū. Et sic germinant fructus terret cres
 cent plāte ad eum homini et bestiā: et im
 plent cisterne ad potū homini. Et hoc inten
 dit dicere dñs in hoc passu. Ubi ait. O deus
 tu es rigas montes de superioribus suis. i. ri
 gas superiora et summitates montis q̄ aquas
 pluuiales ex nubibus descendētes. Et sic sa
 tuab̄ terra de fructu operis tuorum quem terra
 cōpluta p̄ducit. Nam ex tali pluua p̄duces
 in montibus sensu iumentis et bestiis: et p̄du
 ces herba seruitur homini: et est sensus q̄ tu
 p̄duces sensu et herba iumentis seruitur. i. ad
 seruitur homini. Et mutis istā pluuiā ve
 educas panē de terra: et vinum ut letificet cor
 hominis: et rigas etiā terrā per pluuiā ut cre
 scant et nutriant olineta: et producāt oleum: ut
 homo exhilarat et vngat et letificet faciē suam
 in oleo vel letet in videndo abundantia et co
 piā olei: et sit etiā copia panis ut cōfirmet cor
 hominis: fortificet. Et per talē pluuiam sa
 trester re fru
 etus. turabunē et nutrient ligna et arbores campi:
 et cedri libani quas solus deus ipse planta
 uit absq; manibus et cura homini. Est autem
 aduertendum q̄ p̄pheta notanter memorat
 tria celestia ad speciales quos nutrit plu
 sez panē: vīnū: et oleum: eo qd isti tres fructus
 sunt valde necessarii ad cōmunes vīs vītē hu
 mane propter tres effectus quos efficiunt in
 homine: put memorat p̄pheta quos efficiunt in
 Nam panis cōfirmat cor homis. i. fortificat

Psalmi. ciiij.

50. ccciiij.

et sustentat. Nam cibus spanis post famēr ine
 diam restaurat deperditū: et viuificat cor ho
 minis: et vires hominis: que ex inedia deficie
 bant. Itē homo ex siti tristat et deficit. S; po
 tus vīni refocilat et letificat cor homis. hoc etiā
 dicit: qd manifeste videmus q̄ si vīnū datur
 sincopizantibus illico viuificant et recuperant
 sensum: et motum: et letificant. Ex quo p̄t qd
 vīnū letificat cor hominis. Itē subdit: vt erhi
 laret faciē in oleo. Ad cuius intellectum est
 notandum q̄ exhilarare iudicem est qd ex letitia
 os et nasum et oēs venas aperire: et ex tali in
 trinseca letitia anhelitū q̄ risum emittere: si
 cut videmus in ridentib⁹. Nā sicut ex tristitia
 rugat facies et restringit os et nasus vene: et
 reineat anhelitus: ita per oppositū ex letitia
 et sanitatem bona dispositione oīa supradicta
 aperiunt: et homo exhalat anhelitus per os et
 nasum: et sic ostendit letitiam cordis in facie
 per risum: et faciē letam: et tunc br̄ exhilarare
 quasi exhalare: et talis homo br̄ hilaris et le
 tns. Sed q̄ hunc effectum facit in hōse vīnū
 olei: ideo dicit. ut exhilarat faciē i oleo: nā qd
 nē et bons humoř et gloria: iō causat bonū
 dimentū in omni cibō: et penetratus in os
 medela. Et videmus etiā manifeste q̄ hōles
 vītentes oleo cōiter habēt faciē plenam: et pin
 guē: et lucidā: et bene coloratā: et facilem ad ri
 sum et letitiā: ideo dicit p̄pheta: ut exhilarat
 idest letificet faciē in oleo. i. in vīsu et esu olei.
 potest etiā dici qd in partibus orientalibus
 et meridionalib⁹ homines vngunt oleo facies
 suas: et appareat leu et lucidivt p̄t in Danie
 le. Deus ergo per pluuiā educit panē de terra
 ad cibum: et vīnū ad potum: et oleum ad con
 dimentū et savorē cibi hominis. de pse,
 Saturabunē ligna cāpi: et cedri libani accipia
 di. q. c.
 quas plātauit: illuc passerēs nidiſicabn̄ te.
 Herodij domus dux est eō: montes ex
 celsi ceruis: perra refugii erinaciss.
 Aduertendū est q̄ notanter dicit p̄pheta ce
 dri libani quas plantauit. nā sīm Vergiliū
 in Georgicis quedam sunt partes terre que
 sponte de se p̄ferunt quas dā arbores et plan
 tas et fructus: quos alie terre non p̄ferunt: si
 cut arabia p̄fert cinamomū et incensum et. q̄
 nō p̄fert germania nec scythia. Item quedam
 sunt que nō nascunt nisi seminenē per artez et
 curā homini: sicut frumentū et ordēs et. que
 dā sunt arbores que in quibusdā locis perse
 nascunt ex sola dei pudentia et absq; labore
 homin: sicut copia altissimā ar̄i cedrouz nascit
 in monte libani. Et has vītutes et differentias
 deus p̄tulit terre in primordio creationis: vt
 ait Aug. super Gen. qd dirit: gerinet terra
 herba vīrente et. qd tūsc indidit: creavit ratio
 nes seminales in diversis partibus terre: vt

D. Jacobi de Valentina

abscq; labore homin ex sola influentia et h[ab]itu
actua celi et humore pluiae terra germinet et
p[ro]ducat sponte tales plantas et arbores i[us]c[er]e
cit p[ro]phetia q[uod] ex illa pluiae saturabunt ligna
capi et cedri libani quas solus deus plantauit
Chilic passeris nidificabat, hic comedendat di-
uinam p[ro]videntiā circa dispositionē locorum ala-
lis brutorum ad refugium: nō deus creauit arbo-
res altas ad habitationē auis in quibus nidi-
ficant et habitant ad tuendā vitā. Et ad h[ab]itū re-
fugiūt ne ledant a venationib[us] sagittariis.
Iste creauit mōtes altos ut essent refugia cer-
vis et capreolus et ceteris quadrupedibus: addidit
montes refugia p[ro]ptere venatores. Iste creauit
et dispositus caneras in terris et rupibus: ut es-
sent refugia et latibus cirogrillis et leporibus
et vulpibus: et ceteris animalibus pilosis: i[us]c[er]e ait q[uod]
passeres et oes volucres nidificant et facient
nidos suos illic: id est in cedris et ceteris arbo-
ribus: et quiete et tuendā vitā pullo[rum]. Et hero-
diū domus dux est eorum. Ad cuius intelligentiā
est notandum q[uod] herodius est anis predalis et
rapax: et nidificat et habitat in cedris et altis
arboribus: et est talis nature q[uod] nō q[ui]rit esse in
locis ubi facit nidi: sed alonge p[ro]dece[m] milita-
ria a nido suo: et sic non nocet avibus que nidifi-
cat et habitat in arborebus propinquis: et i[us]c[er]e oes
passeres raves libet[er]e nidificat et habitat p[ro]p-
ter nidos herodiorum p[ro]pter securitatem: q[uod] hero-
dius non solum nō nocet eis: sed etiam tunc et defen-
dit eae a ceteris avibus ex rapina uiuentibus:
qui quidē herodiū apud nos dicitur grifaldo: et i[us]c[er]e
ceteri passeris et aues habent nidi et latibus herodii
ratis ducet et refugia: i[us]c[er]e dicit p[ro]pheta q[uod]
domini i[us]c[er]e latibus herodii ēdux et re-
fugia eorum: scilicet passerum et mōtes excelsi sunt re-
fugia cervi et ceteris quadrupedibus. Et petra
cauerosa est refugium erinacis: scilicet animalibus pi-
losis aptis ad venationē: sicut sunt cuniculi
lepores: etiam ericius: q[uod] ola ista eligit latibus
la in cauerosa terre et petrarū ad securitatem.
Ver. q. 1. **E**ficit luna in tempore: sol cognouit oc-
casum suum.
c. si oia
e. c. se.
Posuisti tenebras et facta est nocte: in ipsa
pertransiunt oes bestie sylue.
Latuli leonum rugentes ut rapiant: et
querant a deo escam sibi.
Ortus est sol et congregati sunt: et in cu-
ilibus suis collocabuntur:
Exibit homo ad opus suū: et ad opera-
tionem suā usq[ue] ad vesperam.
Comendat hic divinā p[ro]videntiā et sapi-
entia circa dispositionē et varietatem temporū q[uod]
sit per variationē solis et lune. Nā sol per la-
tionē et cursus suis supra nostrū hemispheriu[m]
causat diem apud nos: et per eius absentiam
causat noctē: eo q[uod] seruit super aliud hemisphe-
rium: causat ibi diem: et apud nos causat no-
ctem. Et hoc sit per motū diurnū ad raptum
primi mobilis: sed p[ro] motū propriū in circulo ob-
liquo causat in nobis quartu[r]ē tempora diuer-
sa in anno. s. ver. et estatē: et autunnum et h[ab]emē
sum accessum et recessum ad polos: luna ait di-
versificat etiā tempora in quolibet mense. Et q[uod]
diversimode illuminat a sole quo ad partes
suas: et quo ad nostrū aspectū. Nam in coni-
ctione illuminat tota medietas superior: et sic
lumen eius nullo modo videatur a nobis. Et sic
causat magnā alterationē in mari et in terra
et in arborebus et aliis: p[ro]pter humiditatem
eius: sed sicut incipit elongari a sole: ita inci-
pit videri a nobis aliqua particula eius illu-
minata: et ita crescit usq[ue] ad primam quadra[n]tē
et exinde usq[ue] ad plenitudinem cum est in oppo-
sitione: et exinde incipit accedere ad solē: et q[uod]
cum accedit tantu[m] decrebat eius lumen quo
ad nostrū aspectū: q[uod] respectu sui semper il-
luminat medietas eius: et sic luna p[ro] accessum
et recessum ad solem causat et diversificat qua-
tuor tempora in terra et in mari sum quatuor
quadras eius: et hoc est q[uod] dicit dauid in hac
parte: vnde ait. Deus fecit lunam in tempore
id est diversitatem in tempore sum accessum et
recessum ad solem supple sive ad diversificā-
da tempora. Et sol cognouit occasum suis id
est tamē dispositus motu suis: q[uod] du[er]t fertur su-
per terram causat diem: sed postea cognouit
occasum suis cadendo sub nostro orizonte. Et
sic tu deus posuisti tenebras per occasum so-
lis et absentiā. Et sic facta est nos supernos
strum hemispherium. Sed quia tamē dispo-
sitionem nō fecit deus in astris a casu et fortu-
na: sed p[ro]pter finem boni ad utilitatem et vitā
hominum et aliorum animalium: ideo subdit
Ideo facta est nos: q[uod] in ipsa nocte pertransi-
bunt oes bestie sylue: et discurrent ad queren-
dum cibū. Et catuli leonum discurrent ad nos-
te ut rapiant escam sibi et querant a deo p[ro]te-
dente: nam pater celestis pascit oīa animalia
ut ait salvator: Matth. vii. Sed postq[ue] ortus
est sol et lucet dies: tunc leones et cetera bestie
rapaces congregati sunt fugientes diem et col-
locabunt in cubiculis et latibus suis: sed p[ro]
oppositum homo tunc in die postq[ue] ortus est
sol erubet ad opus suum faciendum: et ad ope nota tū
rationem suā exercendā usq[ue] ad vesperam et dignū,
occasum solis. Et quib[us] p[ro]p[ri]etateq[ue] non a casu nec
inuansi dispositus deus opera: q[uod] distinxit diē
a nocte p[ro]pter supradicta. Et distinxit annum
in quatuor tempora sum accessum et recessum
solis ad polos p[ro]pter generationes et corruptio-
nes terrenas per accessum solis ad polis australi-
bus causant generationes arbores et plantas et etiam
animalia citra equinoctiale: sed per recessum so-
lis a nobis et accessum ad alios polis causant
corruptiones citra equinoctiale et generationes
ultra equinoctiale sum Bristoli, de generatione

Christopolitani Ep[iscopi] Expositio

rium: causat ibi diem: et apud nos causat no-
ctem. Et hoc sit per motū diurnū ad raptum
primi mobilis: sed p[ro] motū propriū in circulo ob-
liquo causat in nobis quartu[r]ē tempora diuer-
sa in anno. s. ver. et estatē: et autunnum et h[ab]emē
sum accessum et recessum ad polos: luna ait di-
versificat etiā tempora in quolibet mense. Et q[uod]
diversimode illuminat a sole quo ad partes
suas: et quo ad nostrū aspectū. Nam in coni-
ctione illuminat tota medietas superior: et sic
lumen eius nullo modo videatur a nobis. Et sic
causat magnā alterationē in mari et in terra
et in arborebus et aliis: p[ro]pter humiditatem
eius: sed sicut incipit elongari a sole: ita inci-
pit videri a nobis aliqua particula eius illu-
minata: et ita crescit usq[ue] ad primam quadra[n]tē
et exinde usq[ue] ad plenitudinem cum est in oppo-
sitione: et exinde incipit accedere ad solē: et q[uod]
cum accedit tantu[m] decrebat eius lumen quo
ad nostrū aspectū: q[uod] respectu sui semper il-
luminat medietas eius: et sic luna p[ro] accessum
et recessum ad solem causat et diversificat qua-
tuor tempora in terra et in mari sum quatuor
quadras eius: et hoc est q[uod] dicit dauid in hac
parte: vnde ait. Deus fecit lunam in tempore
id est diversitatem in tempore sum accessum et
recessum ad solem supple sive ad diversificā-
da tempora. Et sol cognouit occasum suis id
est tamē dispositus motu suis: q[uod] du[er]t fertur su-
per terram causat diem: sed postea cognouit
occasum suis cadendo sub nostro orizonte. Et
sic tu deus posuisti tenebras per occasum so-
lis et absentiā. Et sic facta est nos supernos
strum hemispherium. Sed quia tamē dispo-
sitionem nō fecit deus in astris a casu et fortu-
na: sed p[ro]pter finem boni ad utilitatem et vitā
hominum et aliorum animalium: ideo subdit
Ideo facta est nos: q[uod] in ipsa nocte pertransi-
bunt oes bestie sylue: et discurrent ad queren-
dum cibū. Et catuli leonum discurrent ad nos-
te ut rapiant escam sibi et querant a deo p[ro]te-
dente: nam pater celestis pascit oīa animalia
ut ait salvator: Matth. vii. Sed postq[ue] ortus
est sol et lucet dies: tunc leones et cetera bestie
rapaces congregati sunt fugientes diem et col-
locabunt in cubiculis et latibus suis: sed p[ro]
oppositum homo tunc in die postq[ue] ortus est
sol erubet ad opus suum faciendum: et ad ope nota tū
rationem suā exercendā usq[ue] ad vesperam et dignū,
occasum solis. Et quib[us] p[ro]p[ri]etateq[ue] non a casu nec
inuansi dispositus deus opera: q[uod] distinxit diē
a nocte p[ro]pter supradicta. Et distinxit annum
in quatuor tempora sum accessum et recessum
solis ad polos p[ro]pter generationes et corruptio-
nes terrenas per accessum solis ad polis australi-
bus causant generationes arbores et plantas et etiam
animalia citra equinoctiale: sed per recessum so-
lis a nobis et accessum ad alios polis causant
corruptiones citra equinoctiale et generationes
ultra equinoctiale sum Bristoli, de generatione

Unde q̄ oia ista puenit ex summa sapientia
et pudicitia illi⁹ summi artificis et architec-
toris: ideo admirando exclamat prophetā dicens.

Sup.
et. de
ple. d i
e. accel
serunt.

Quā magnifica sunt opera tua domi-
ne: omnia in sapientia fecisti: impleta est
terra possessione tua.

COQ̄ magnifica sunt opera tua dñe. i. q̄ ma-
gnifica es in operib⁹ tuis: q̄ oia opera tua fe-
cisti in sapientia magna et pudicitia: q̄ oia sic
ordinasti poter aliquē bonū finē: vt vnu qd
q̄ p̄ducere fructū suum in tēpore suo sibi de-
terminato. Et sic impleta est terra possētōe
tua i. donis et beneficiis tuis que proueniunt
ex tua mera largitate deinde cum dicit.

Hoc mare magnū et spacio sum mansib⁹:
illuc reptilia quorum non est numerus.
Animalia pusilla cum magnis: illuc na-
ues pertransibunt.

Cōmendat diuinā sapientiā circa disposi-
tionē maris quo ad ei⁹ magnitudinē reten-
sionē et diversitatē spacio sum locoꝝ et habita-
tionū ad utilitatem p̄ficiū ad utilitatem nauigā-
tium. Ad cui⁹ intelligentiā est notandum qd
sicut de⁹ diversificauit terrā p̄ montes et valles
et capos declives ad habitationē hoīm et aia-
lium respirantisi que viuant in aere: vt dictuꝝ
est: ita pariter diversificauit maria et extēdit
per diversa loca ad vitā piscis et utilitatem na-
vigātiū: nā p̄ prio voluit vt hoc mare esset ma-
gnus et spacio sum ppter duo, p̄ uno vt in eo
p̄creare copia piscis: et nauigantes possent
attungere loca remora. Item voluit vt circa
littus esset vadofsum ppter pisces paruos: et
circa mediū esset profundum ppter pisces ma-
gnos: vt ibi saluent: ne possint deuorare oēs
pisces paruos natates circa littora. Et voluit
disponere recess⁹ et sin⁹ et port⁹ i h̄ nari: vt atti-
geret terrā p̄ multis ptes: et naues saluent
refugientes ad port⁹ tpe tēpestatis. vñ ait. Da-
uid. O dñe tu creasti h̄ mare magnū et spacio
sum et latū manib⁹. i. locis et recessib⁹ et sinib⁹.
Et q̄ magnū: iō illic p̄creāt reptilia et natati-
lia et pisces magni et parui quoꝝ nō est nume-
r⁹: id est innumerabiles pisces et animalia na-
tatilia. Leo creasti et de p̄tinuo p̄creāt. Et sic p̄
creantib⁹ alia natatilia pusilla cū magis
Et q̄ hoc mare creasti spacio sum et plenum ma-
gnis manib⁹ et spacio sum: iō illic naues p̄trans-
ab vna regione in aliā. Unde nota q̄ hoc no-
mē manus est equiuocū ad tria: nā vno mō si-
gnificat membrū hoīs: alio modo significat
fortitudinē et turma exercitus sive satellitūz,
et chia et sin⁹ sive recessus maris: nā sicut h̄ ex-
trinsec⁹: ita pariter oceanus et quodlibet ma-

re extēdit manus et brachia inter terrā qui
dicuntur sinus et recessus et portus manus. Et
isto modo oceanus primo extēdit brachium
codanus sive germanic⁹: sive sarmatic⁹. Se-
cundo ultra equinoctialē extēdit aliud bra-
chium aut manum inter montes ethiopie et ter-
ra guineorum qui dicitur sinus spernius: que
hodie nauigant portugalenses ad fodiēdum
aurū erminerā. Tertia mittit aliud brachium
per angustū fretū gaditanum inter aphicaz
et europam vsc⁹ in syriam: quod dicitur ma-
re thyrenum: qd̄ mare thyreni mittit aliud
brachium versus aquilonem inter phrygiā et
thraciā per angustū helleponsū et p̄pōtide. Et
sic intrat mare pontici sive euxinum: et ex
inde intrat meotide paludē per angustū bos
phorus inter p̄mōtorū caucasū et tauricā cher-
sonesuꝝ: q̄ bī cassa. Et quib⁹ p̄t q̄ hoc mare
longis manibus et brachiis et līnibus. C̄tez
mare indicum qd̄ clauditur inter mōtes alle
et mōtes australes et magnum et spacio sum
a preso africe vsc⁹ catigaram regionem sna-
bet plures sinus: sicut est arabicus et per sic⁹
rc. Et ita est dicendum de mari caspio qd̄ clau-
ditur inter caucasm et montes medorum et
inter montes armene et montes sacarum si-
ne massageterum. Et ita est dicendum de ma-
ribas nobis ignotis: nam de necessitate op̄z
et ultra montes ethiopie sīnt alia maria que
recipiant aquas decurrentes ab alio latere
illorum montium p̄sus austri. Et etiā ultra
montes sericos versus aquilonem est mare se-
ricum: recipiens aquas decurrentes a latere
aqlonari illorū mōtiā: qd̄ qdē mare erat igno-
rum grecis et latinis tempore Ptholemei. S̄z
postea tartari ab illis regionibus egressi no-
tificauerunt persis et medis et latinis quali-
ter ibi ultra Imaum est quoddam mare ma-
gnus: ybi congregantur omnia flumina a cir-
culantibus mōtibus discēdentiā: et sic est p̄t
sumendum q̄ ultra montes magnos sīnarū
versus ortum sunt alia maria in quibus con-
gregantur oēs aque decurrentes a lateribus
orientalibus illorum montium. Et quib⁹ p̄t
q̄ mare non est tm̄ vnum nec continet terram
vt vulgares autuunt: immo sunt multa ma-
ria inter montes contenta et terminata: vt sit
Ptholemeus: prout dictum est. Nec mare est
maius terra vt quidā putat: immo terra est
maiō in spacio septētis q̄ omnia maria: vt le-
gitur in iijlib. Esdræ. c. vi. vbi sic dicitur. Et
tertia die imperasti aquis congregari in se-
p̄tima parte terre: sex vero partes terre sīcca-
sti et conservasti: vt ex his sint coram te mini-
strantia seminata a deo et culta. Et in quanto
die dixisti septime p̄ parti ybi erat aqua et gre-

man⁹
nomē
quocū
adria

D. Jacobi de Valenta

gata: vt procrearet animalia et volatilia et pi-
 sces: et ira siebat. Ex supradictis p[ro]p[ter] q[uod] ter-
 ra est maior oib[us] maribus septupliciter: et
 in mare qui di oceanus est magni et extensus
 Terra per multos sinus et brachia: ut dictum est: eo
 dem modo mare indicum et mare caspium. Et
 hoc ordinavit deus non soluz p[er]pter copiam pi-
 scium ad esum hominum: sed etiam p[er]ter nauiga-
 tionem: ut victualia quae germinantur in una parte
 terre vehantur ad alias p[otes]tes. Et sic oia bona ter-
 re comunicentur omnibus. Deinde cum subdit.
 Draco iste quem formasti ad illudendum
 ei omnia a te expectant ut des illis escam
 in tempore.
 Date te illis colliget aperierte te manu
 tuam oia implebuntur bonitate.

Ostedit quod deus non solum fecit mare longum
 manibus et brachia et sinus propter merces
 vehendas: sed etiam fecit ipsum mare profun-
 dum in medio et yadosum ad littora: ut balenez
 pisces magni vivant in profundis: et parvus salu-
 tar iuxta littora vadofa: ne pisces magni pos-
 sent accedere ad littora ad deuorandum prius
 Unus quis pisces magni deluduntur a paruis: na-
 dum balena vel quilibet aliis magni pisces in-
 sequitur pisces paruos ad deuorandum: sic pi-
 sculus fugit ad littora: sed balene volentes pi-
 sces paruos sequi p[er] littora vadofa cum magno
 impetu reperirentur in modica aqua non valentes na-
 tare super arenam: nec valentes retrocedere ad
 profundum: et sic nautae et pescatores iterficiunt ba-
 lenas p[er] pisces magnos. Et sic pisces magni de-
 cipiuntur et illuduntur a paruis. Dicit ergo d[omi]n[u]s,
 O d[omi]ne tu facisti hoc mare magni et spaciose
 manibus: quod illuc sunt reptilia pusilla cui magnis:
 et est quod illuc naves transibunt: sed est feci-
 sti isto profundum in medio et yadosum in littore:
 ut illuc sit etiam iste draco. 1. balena: et quilibet
 aliis magnis pisces ad illudendum ei: ut ipse
 illudatur a paruis pisces per modum iam dictum
 Unus est aduentus quod per draconem intelligit ba-
 lena sive celus: vnius Gen. s. ybi nostra translatio di-
 cit. creavit deus cete gradia. Alia translatio di-
 cit. creavit deus dracones magnos: et in hoc lo-
 co dicit littera Hiero. leviata iste que forma-
 sti. Et alia translatio h[ab]et: cetus iste per quem
 intelligitur quilibet belua marina. Ex quibus oib[us]
 p[er] deo oia creavit apta ad debitum finem: et oib[us]
 viventibus p[ro]uidit de loco et tempore et victu
 necessario ad vitam in ead[em] et permanendam. Oia a te
 expectat d[omi]ne. Hic incipit ysis apud hebreos
 tertia linea: postquam superius ostendit prophetam
 deo oia creavit et dispositum p[er]ter debitum finem:
 et oib[us] p[ro]uidit de celo et tempore oportuno et cibo
 et potu necessario ad vitam: id in hac p[ro]p[ter] conser-
 sus ad d[omi]num concludendo dicit. O d[omi]ne oia aia-
 lia expectat a te ut des illis escam in tempore op-
 portuno: nam animalia viva exspectat ut in ve-

Christopolitani Ep[iscopi] Expositio

redes eius sensu et herbâ ad cibis: et holes expes-
 cit tempus yemis ut colligatur quodam fructus: et
 estate ut colligatur frumenta et ceteras franges et
 segetes. Et exspectat autem ut colligatur vin-
 demias et ceteros fructus: sic maturos secundum
 annos suos: id te illis dare copiam fructuum
 et ciborum: sic illi colligetur fructus p[er] te creatos et
 augmentatos. Et te aperierte manus tuas: et the-
 sauros largitatis tue oia iplebitur bonitate:
 id est bonis terre et tua bona bonitate largiti. Ad
 cuius intellectus est notandum quod duplex est appetitus: in
 viuenter: vnius est naturalis: et alius voluntari. Appen-
 ditur voluntari regule p[er] seipsum: sic p[ri]mus p[ri]ncipis
 mouendi. Sed appetitus naturalis regit ab
 intelligentia supponi mouente orbem: non solum
 animalia perfecta appetunt et exspectant cibam in tem-
 pore ad perseruationem vite appetunt voluntario
 et naturali simili: sed etiam plante et animalia ipse-
 cta: h[ab]et id exspectat quodam naturali appetit ab
 intelligentia directo: quod op[er] natum est op[er] intelligentie
 tunc dicit p[ro]pheta. Oia viuenter tam planteque
 animalia exspectat ad deum ut det eis escam in tempo
 re opportuno. Et sic formica ex diuina ordina-
 tione a superiori intelligentia directa et mota
 recolligit granum in estate p[er]tempore futuro.
 Avertere autem te faciem turbabuntur:
 auferes spiritum eorum et deficient: et in
 puluerem suum reuertentur.
 Emette spiritum tuum et creabitur: et
 renouabis faciem terre.
 Sit gloria domini in seculis: letabitur dominus in operibus suis.
 Qui respicit terram et facit eam tremere:
 re: qui tangit montes et fumigant.
 Lantabo dominio in vita mea: psallaz deo meo quod diu sum.
 Jocundum sit ei eloquium meum: egover-
 ro delectabor in domino.
 Deficiunt peccatores a terra: et iniqui ita
 ut non sint: benedic anima mea domino
 Postquam superioris datur ostenditur deus esse pro-
 prius et dator oib[us] bonorum ad perseruationem evi-
 te et ipsius esse i oib[us] reb[us]. Ad cuius intellectus est no-
 tandum quod deus sit causa oib[us] in triplici genere cau-
 se: efficiens: formalis: et finalis: ita creature
 recepit a deo triplex esse. Sicut esse essentiale: et
 actualite: et operationi: nam inquit est facta ad imaginem
 dei aut similitudinem habet essentiale et speci-
 fical et formale. Sed quod nulla creature est per
 essentiam suam: ideo habet a deo esse existentie in
 fluxu: per quod existit in actu: et sic existit in esse
 personali: et sic creature non solum dependet a
 deo quo ad esse essentie: sed etiam quo ad esse
 existentie: in quaestione deo continet influit esse in ea
 et conservat ea in esse: nam si per aliquod instans
 deficeret influere esse in ea: illico deficeret

lvi. b. e
nasci.

Deesse
d. v. c. d
spiritu
sancto,
Intra.
xlv.

xv. q. s.
c. reuer-
tunini

s. q. iiiij
c. hoc,

Deesse
ca omni
i tripli
ci gene
re cau-
se.

scit nostrum

secv. d.c
ecce. et.
xiiii. q.s
his
et acq.

Benedic anima mea domino:
dñe deus me⁹ magnificatus
es vehementer.
Quia ut dictum est in principio
aduersarii legis et pphetae q ppheta moy

expositiois huius psal. em mente Aug. ptra

D. Ja. de Valen, q ppheta moy

Sicut nostrum hemispheri int̄n̄ est illuminata
et inquantū sol infuit lumē p suā p̄sentia: s̄z
q̄ sol subtrahit suā p̄sentia: illico deficit lu-
men et efficitur noct apud nos: ita pariter di-
cit dauid q̄ q̄ def̄ influit vitā in creaturas
sunt creature viuunt et operantur: s̄z si dens
auertit suā p̄sentia et influentia tunc crea-
ture deficiunt: et ita parit est dicēdū de cibo
corporali: nā q̄ dens influit virtutē sup ter-
ram in vere: sicut terra germinat: sed q̄ auer-
tit suā virtutē: tunc terra turbat: et oia deficiunt
vt patet in autumno: sed q̄ iterū in vere mit-
tit suam virtutē et influentia: tunc terra reno-
uatur et germinat plantas et fructus: et hpc
est quod vult dicere dauid in hac parte: vñ
ait. O dñe sicut te aperiēt oia impletū boni-
tate: ita parit te auertētē facie et influit oia
turbabuntur. Et tanc auferes spiritum. i. esse
actuale eorū: q̄b habent ex influxo tuo: et tunc
totaliter deficiet et morientur animalia et
plantae et sic mortua reuertentur in puluerē
sibi. q̄ incinerabuntur et putrefient cadavera
animalia. Et arbores resoluentur in pulue-
res postquā deficit eis influxo: s̄z q̄ tu emit-
tes spiritum et influxo tbc res creabuntur. Et
sic renouabis facie terre: nā sicut quidā mo-
riuntur ppter defectū hui⁹ influxus: ita alij
creant p influxu tuu⁹ in eis: et sic facies terre
renouatur p holes nouiter creatos: q̄ quo-
tidie creas spirit⁹ et animas in eis. Et sic licet
vñs moriatur: tñ alter de nouo p te creatur
Et sic renouatur semp facies terre: et misericordia
conservatur in esse. hoc etiā p̄t referri ad ce-
lestes influentias secundū diversitatē tēpō-
rum. Ia in autumno deus auertit facie idest
influentia a terra p recessum solis: et tunc om-
nia folia arborū cadunt cuž fructibus suis: et
herbe deficiunt. Sed postea in vere de⁹ emit-
tit spiritū et influentia p accessu solis: et tunc
herbe recreant: et arbores frondescunt et flo-
rent. Et sic renouatur facies terre. S̄z p̄ia ex-
positio est melior et p̄fundior et magis conso-
na litera. Ex supradictis p̄t q̄ immensa fuit
opotentia dei: et p̄ p̄fusa et inscrutabilis
sapientia et p̄udentia dei in creatione et dis-
positione mundi. Et quātū est imensa bonitas
dei i. mundi p̄seruatiō: de q̄ q̄dē opotētia et sa-
piētia et p̄udentia et bonitate q̄mēdauit dñe de⁹
et hoc psal. Et iō cludēt agit grās dīces. Sit
gloria dñi in seculi seculi. rc. Quomō abit para-
disus deliciarū situerūt in hemispherio au-
stralit: et de dispositiōe eius dīces ē psal. lxxi.

Secunda expositio.

ses auctor libri geneseos magis intendebat
vt eius narratio rerū factarū esset etiam fi-
gura futuris: ideo a fortiori est credendum
et affirmandum q̄ dauid qui non est minus p
pheta in hoc psal. q̄ in cereris nō solū intēdit
comendare diuinā sapientiā et p̄udentiam
bonitatem circa creationē et dispositionē mū-
di materialis quē pdixit ad instar mūdi idea-
lis et eterni: sed etiam a fortiori magis inten-
dit comendare tandem diuinā sapientiā et p̄uide-
tiā et bonitatē circa recreationē mūdi spūalis
q̄ est ecclia quam recreavit et regeneravit: et
dispositus ad instar mūdi idealis et ad figurā
hui⁹ mūdi materialis. In cui⁹ creatione cōtē
plādo dñe preuidit in spū totis mysteriis rege-
nerationis ecclie: q̄ dicitur mūdū spūalis: iō
postq̄ exposiūm isti⁹ psal. literaliter de mū-
do spūali et eius recreatione: de qua primo et
principaliter dñe intendebat deū commēdere
in hoc psal. ad quā intentione p̄ principaliter
legit et cantat ipsum ecclia. Nā l3 viraq̄ crea-
tio sit eiusdem potentie et sapientie: tñ creatio
mūdi spūalis ē maioris misericordiae bonitatis quo
ad nos: q̄ nihil nobis p̄fuisset et creasset nisi
miris atq̄ ineffabilibus modis recreasset: vt
inquit Aug. hoc idē innuit Grego. in bñdictio-
ne cerei paschalis: et iō est valde attendēdus
iste psal. vt inquit Aug. q̄ totus est refertus
profundissimis mysteriis: et sacramentis: nā
ppheta dñe p̄ figurā creationis mūdi intēdit
comendure et nobis notificare prophetice di-
uinā sapientiam et bonitatem circa fundationē re-
generationis ecclie xp̄i. Ad cuius intelligenti-
ā est primo notandū q̄ cū creatio mūdi ma-
terialis fuit figura fundationis ecclie: eiō
ordinē seruauit deus in fabricatione ecclie
qui tenuit in creatione mundi: nam sicut tunc
pater dicēdo per verbū sibi fiat lux facta est
lux: et dicendo fiat firmamentū. factū est firma-
mentū rc. Et sic per verbum factus fuit totus
iste mūdū materialis: q̄ ipse pater dicit rfa-
cta sunt oia. Et verbo dñi celi firmati sunt: ita
pariter in fabricatione ecclie idem deus pa-
ter locutus est nobis per idē verbū incarnatū
et dixit nobis totum euangelium: et er latere
suo pdixit totā ecclia. Nā tota ecclia consti-
stit virtualiter in euangelio dicto per xp̄i q̄
est verbum patris. Nā sicut olim deus pater
loqueba⁹ multisarie in pphetis: nouissime lo-
cutes est nobis in filio: vt ait apla ad heb. s.
et quo p̄t q̄ p̄ idem verbū per q̄d deus crea-
uit mūdū: per idē fundauit eccliam: hoc idē
manifestauit Jo. i. q̄ dicit. Oia per ip̄um facta
sunt: et infra: verbū caro factū est: et dedit p̄tā-
tē credētib⁹ filios dei fieri: q̄ non ex sanguini
bus: s̄z ex deo nati sunt rc. Et q̄ p̄t q̄ pater p
idē verbū nos regeneravit p̄ q̄d nos an crea-
uit et per q̄d facta sunt oia. Itē sicut tunc per
spūlētū oia que creavit p̄mificauit dādo eis

L
creatio
mūdi
figura
funda-
tionis
ecclie.

D. Jacob de Alentia Christopolitani Episcopi Expositio

vitā et mortis: qz sp̄is dñi cerebat sup aquas
 dando vitā et opatione rebus: ita pariter pa-
 ter in nrā regnatione postq; p̄ filii suum ver-
 buz incarnatū fundauerat eccliam in aplis
 discipulis in die pente. misit sp̄is sanctum in
 eos quos ad gratiā et vitā sp̄isalē p̄ septē do-
 na viuificauit: z mouit ad pdicandū enāge-
 liū oī creature. Et sic qz sp̄is dñi cerebat sup
 eos. ideo tali sp̄i viuificati totuz orbē subie-
 cerunt eccliesi iugo r̄pi. Er quib⁹ p̄ q̄ sicut
 tota trinitas induisse cōcurrat ad creationes
 mundi: ita eodē mō ad foundationē ecclie. Itē
 sicut tunc creauit in mūdo triplicē naturā sc̄z
 angelicā p̄pese qua dī induitus: z celestē ad
 mittendas influentias in hec inferiora: z ele-
 mentalē ad recipiendas celestes influentias
 ita pariter in ecclie recreauit: et disposuit
 tres status. s. statu aploz prope se quibus
 primo reuelauit mysteria euāgelica. Secundo
 statu doctor⁹ qui moti ab aplis sicut celi mo-
 uentur ab angelis declarariſ sacras scriptu-
 ras hoībus simplicib⁹. Tertio fundauit sta-
 tuz cōmūne cōiugatorū et simplicib⁹ q̄ recepe-
 runt sacrā doctrinā a doctorib⁹: nā sicut de-
 insit in angelos: z angeli mouentes insit
 in orbis celoz: et celi insit in elementa: ita
 xp̄us insit primo in apostolos: apli indo-
 ctores z doctores in poplē: qui sunt elemen-
 ta ecclie: z hoc ergo pūdēs dō in sp̄i landat
 dinū: pūdētā z bonitatē in hoc psal. di-
 cens. O ala mea benedic dño: et lauda eū de
 ranta sapientia et mis. Itē sicut tunc primo
 creauit mūduz quo ad suas partes p̄cipa-
 les: z postea ornauit eam donis gratiay
 sp̄issantī in die pente. Hec ergo oīa pūdēs
 dō in sp̄i fecit hūc psal. In quo cōmēdat dīni
 nā sapientiā z pūdētā circa foundationē et
 dispositionē ecclie. Iquid tuor facit. Nā p̄io
 p̄mendat diuinā sapientiā circa foundationē ec-
 clie q̄ ad pressuas. Scđo q̄ ad eius omnatū
 Tertio quo ad dispositionē téporū. Qua r̄to
 agit gratias: scđo ibi Rigas mōtes tertili ibi
 facit lūna in r̄te. q̄rti ibi. Sit glā dñi. Qnā
 r̄viā. q̄pc̄ ecclia sit quidā mundus sp̄ialis
 siue microcosmus z homo mystic⁹ in ea cōsy-
 deramus caput qui est xp̄o. Et totū residuuū
 dī corporis eius siue mēdia: z sic xp̄o uno mo-
 cōputatur cum ecclia tanq̄ caput eius: sicut
 dēns qui est prima cā totius vniuersi cōputa-
 tur uno mō cū toto vniuerso: vt p̄t p̄o celi:
 et ideo cū xp̄o sit caput huius mūdi sp̄ialis
 z hoc inq̄rūm homō: id eo p̄pheta in hac p̄i-
 ma pte: vñ ait: xpe tu es extēdens celos. i.
 apostolos sup totā eccliam ad cam-
 pos: ita ab aplis descēderūt flumina enāgeli-
 ca ad doctores z platos et exinde ad pplos h̄
 ergo oīa intendit erplicare p̄pheta in hac p̄i-
 ma pte: vñ ait: xpe tu es extēdens celos. i.
 cut pellē. i. ad modū pellis extēdes eos ad te-
 gēdā z defendēdā eccliam z vt insluāt insluētā
 enāgeliē doctrine super eā: s̄z q̄ tota ecclia
 funda z tegit aq̄s baptismalib⁹: q̄ sacramē-
 tis baptisini p̄tinet oīa ecclie sacra: q̄t r̄a apli
 q̄ ceteri fuerunt de necessitate, baptizati: ideo
 subdit: q̄ tegis aq̄s baptismalib⁹ superio-
 ra eius. s. totius mundi: nam sicut celi aquæ
 est primū mobile mouens omnes celos in

Petri
nauicula
la sub-
mergi-
nequit

seriores: ita baptismus est primum sacramentum mo-
tuens ola alia. Item quod apostoli tantum nubes tule-
runt nomen Christi et tantum venti per totum mundum
ideo subditur, quod ponis nubem. scilicet aporum
ascensionem tuum: quia super apostolos tantum super
nubes ascendiisti: et super eos ambulasti tan-
quam super pennas vulturorum: quod in ore eorum
volasti per totum orbem velociter eis subscen-
dis: quod tantum nubes et vestimenta nomen Christi
et imbum euangelicum volarunt per totum or-
bem. Sed quia apostoli ministerio et opere ange-
lorum ex nutu dei faciebant miracula: ideo sub-
ditur. Qui facit angelos tuos spissos et mini-
stros in miraculis faciendis. Itē quia Christus
fundavit ecclesiam super septem qui est la-
pis et petra fundamentalis et supra. xij. articu-
los fidei cuius fundamentum non potest defice-
re: ideo subditur, qui fundasti terram. i. ecclesiam
militantem supra stabilitatem. i. supra petram
stablem et firmam qui est Christus: et ideo in secu-
lum seculi non inclinabitur nec ruet: quia porte
inferi non preualebunt aduersus eam: nam flu-
ctuare potest: sed nunquam mergi nauicula petri.
Sed quia ista nauicula petri est vindicta circu-
ta aquis persecutionum: et percutitur a tyranno
et hereticis sicut littora ab oceano. Et iste aq-
persecutionum non solum voluerunt percutire
re littora ecclesie: sed etiam ascendere super mo-
tes. i. super apostolos et martyres sicut nubes te-
pestuose ascendunt super montes: sed sicut ful-
gura et tonitrua pellunt nubes tempestuosas
ita apostoli mittentes fulmina et tonitrua euangeli-
cice predicationis increpatia peccata: et in-
fidelitatem paganorum fugarunt tyrannos
et superstitionem et cultum idolorum: unde ec-
clesia amicta et vestita aquis baptismis libus
pepulit et fugauit aquas persecutionum tyran-
num: ideo subditur, propterea: quod abyssus baptismus
est sicut vestimentum amictum ei. scilicet ecclesie: sicut
oceanus est amictus et vestimentum terre: et aq-
uis baptismales magis tegent ecclesiam quam oce-
anum quod non tegit montes. Sed aq. baptismales
etiam stabunt super montes. i. super apostolos et
martyres et platos: ideo iste aque baptismi fuga-
bunt aquas persecutionum: et oves tyranni et infide-
les fugient ab increpatione tua. i. a. predicatione
legis euangelice quam increpat et prohibet ovis virtus
et infidelitatem: et formidabunt oves tyranni a
voce tonitrua euangelice predicationis: intemperie
fugata superstitione idolorum totum populus genti-
lis converteretur ad fidem. Item ne iste aque per-
secutionum et mare fluctuum submerget ter-
ram: ideo ascendit in montes. i. tu Christus eleuasti apo-
stolos altitudine donorum et gloriarum: et capi. i.
apostoli fidellum descendantem. i. sunt inferiores quam
montes: ut ab eis recipiant aquas euangelicas.
Itē posuisti istos montes. scilicet apolos et martyres
et platos tantum termini marius huius mundi
quod sicut tu posuisti montes quam terminarent: ita

pariter posuisti apostolos et martyres: et doctores
ne aqua persecutions et tentationis conuertantur
retro ad operem et submergentur in ecclias
sed et faciant obstatulum: et resistat tyrannus
et demonibus: ne submergetur eccliam et nauicula
Iam Christi. Item sicut tu Christus in principio emis-
isti fontes in cōnālibus emanantes ex mōribus
et transiūt inter montes et campos ad potū aīa
lium: ita piter in ecclia emittes fontes sacrorum
et doctrine euangelice in cōnālibus doctorum: et
transiūt inter medium montium. scilicet apostolorum
vel ad campos populorum: de quibus fontibus et flu-
minibus aquae euangelice potabunt oves bestie
agri. i. oves de populo gentili: quod tantum bestie agri
reputabantur non habentes leges nec populos.
Et oras agri. i. phis et principes exspectabunt in siti
sua istam aquam euangelicā quam sibi
et carebant ad salutem animi. Et sic satiabun-
tur in siti sua. Et volucres. i. apostoli volantes per
celum ecclesie habitabunt super ea fluminatae
et dabunt voces euangelice predicationis de me-
dio petrarum. xij. articulorum fidei. Rigans
montes de supioribus. Hec est sc̄a pars p̄nci-
palis in qua commedit diuinam largitatem cir-
ca dispositionem pluviae: et ornatus sacrorum
ecclesie et aliorum donorum: quod sicut quoniam deus pluit
super montes attingit oves partes terre: et ma-
xiue summitates montium unde germinantur her-
be et fructificant arbores tam silvestres quam do-
mesticæ et vinearum fruges: ita pariter Christus in die
pentecostes pluit pluvias donorum et gratiarum
super apostolos: que quidem dona fuerunt or-
namēta ecclesie: et aqua sapientia salutaris: que
ab apostolis descendit ad valles. scilicet doctores. Et
exinde ad campos. i. populorum fidellum: et sic illa
pluvia irrigauit totam ecclesiam et omnes
status et fecit eam germinare: ideo dicit das-
mid. O Christus tu eris rigas montes. i. apostoli qui
sunt montes ecclesie. i. super eos mittes pluviam
spiritus sancti: tunc tota terra satiabitur de
fructu operis tui: quod ex fructu ilorum donorum
que receperunt apostoli fuit tota ecclesia satiata quam
oves status et conditiones: unde ex pluvia produ-
ces ferum iumentis. i. pastum spissalem sacrorum
produces genitilibus: quod autem viuebant sine lege tan-
quam iumenta: produces herbam intelligentie sacre
scripture: et herbam virtutum moralium et theolo-
gicum ad seruitutem. i. necessitatem hominum fide-
lium. Et plures etiam super ecclesiam: et educas pa-
nez sacri eucharistie de terra. Et ut vinci sacra
le sanguinis Christi letificet cor hominis. q. d. q. per
istam pluviam eccliam irrigatorem produxit sa-
cramentum eucharistie in qua offerit corpus Christi sub
forma panis et sanguinis eius sub forma vini ad
letificandam animam hominis. Et etiam ut ex ista plu-
via homo exhibilaret et letificeret faciem in oleo sacro-
rum. q. d. hac pluvia irrigat ecclesiam ut produ-
cat et germinet quantum sacra que per oleum co-
cūturi: que sunt baptismus et confirmatione: et ex-
tremaunctione: et ordo: ut homo exhibilaret et

Sacra
ecclie

D. Jacobi de valētsa

letificet facie pscle sue in oleo istor quattuor
sacrorum: ut sicut panis sacralis pfirmat cor
et alam hominis in gfa: ita vncio olei istoru
sacroru exhibaret et lauet et letificet facie aie
hois. Ad cui intellexum est notadū qd tres
fructus mēorū pdarit ista pluvia spūscit
f. panē et vīnū et oleum per qd intelligit quicqz
sacra ecclie: nā in pane et vīno cōsūcitur sacra
mentum eucharistie: sed oleum cōsūcitur econ
sercat ad quatuor sacra: s. ad baptismū et con
firmationem et extremā vñctio em et ordinē
nani oleo cathecuminoꝝ vnguē baptizati et
psbyteri: et chismate vnguntur pfirmati: et oleo
infirmorū vnguntur infirmi: sed oleo mis inui
sibili vnguntur penitentes: oleo autē vinculi
charitatis vnguē cōingat: et sic p panem vī
num et oleum intelligunt oīa septem ecclie sa
cramēta: que germinata sunt in ecclie ex plu
via spūscant que qdem sacra cōfirmat et leti
ficat et hilaret hois aiam p grām. Quicqz
sunt fructus legis euāgelice p pluvia spūscit
germinati in ecclie. s. fensū: herba: panis: vīnū
oleum qbus pascitur fideles tpi. Item ex plu
via spūscita saturabūt ligna sine arbores
campi: et cedri libani. s. magni et parui, fideles
tam. p̄ncipes p̄ plares. Et passeris. i. hoies
contemplatiū nūdicabūt illuc. i. in mōtibus
ecclie in vita solitaria habitabant. ¶ Unde
tres sunt gradus ecclie fidelium. s. plares p̄n
cipes et doctores cōmplatini: et sc̄p arbores
campi intelliguntur plares: et p cedros lida
ni intelligit p̄ncipes et reges. Et p passeres in
telligit cōmplatios et doctores: et etiā here
mitas solitaria vitam ducētes: q̄ oēs creue
runt et has pluvia spūscit. ¶ Deinde cū dicit
herodū dom⁹ explicat refugiu ad qđrefugisti
oēs isti status ut saluentur rliberūt ab oī per
riculo. Ad cui intellexum est aduertēdū sicut
dictū est in alia expositione: q̄ herodius sine
Gufaldo custodit oēs aues figentes nidūs p
pe eum: et oēs alias aues predales fugat. Et
ideo oēs aues simplices libenter fabricant ni
dūm prope nidūm et latibulū herodis: quem
hūt tangi ducem et tutorē et refugium: p istum
ergo herodius intelliguntur tpi q̄ statuit nidūs
sūlū i cruce. Qui fugauit et exterminauit oēs
demones pdales et raptore ai arum. Et custo
dit et tuetur oēs fideles q̄ statuunt nidūs sunz
iuxta crucem ei: et recipiunt tpi in saluatorē
et oēs fideles hūt tpi crucifirū in ducem et
tutorē: et ponunt spem et nidūm sūlū in cruce
dñi nři ielsu tpi per qđ saluentur et liberati su
mus. Et hoc intēdit dicere dñs. vñ aitqz sicut do
mus herodis est dux et refugiu passeris ut sal
uentur ab autib⁹ p̄dilib⁹: ita dom⁹. i. crux tpi
est dux et refugiu oīm fidelium: et sicut montes
excelsi sunt refugisi ceruis: ita excelsa ecclie:
est refugium platis et regibus p seruos intel
lectis et sicut petra cauerosa est refugisi eri
nachs et leporibus: ita petra articulouz fidei

Christopolitans Ep̄i Expositio

est refugium omnibus fidelibus simplicibus
¶ Ex supradictis p̄z q̄ sicut tpi puidit ecclie
sue de pluvia spūscanti ad refrigerin: ita p
uidit de triplici refugio: in quo saluentur ho
mines Tria em̄ refugia fecit tpus: in ecclie
ad que fugiamus tpe necessitat̄. s. ad arbo
rem crucis et passionis: in qua tpus posuit ni
dum suum in passionē. i. ad motem orōnis.
i. ad petram articulouz fidei. Ita sunt vlt
ima refugia n̄rāz qbus nos oportet salua
ri. nā fideles ilico currūt ad crucē et passionē
p̄pniam et alta sacra. i. ad fidē articulop. i. q̄
ad ofonem alter nullus p̄t saluari. fecit lu
nam in tpe: hic cōmendat pudentiam tpi cir
ca dispositionē et distinctionem tporum ecclie
Ad cui intellexum est notandū q̄ sicut luna p
accessum et recessum ad solem causat et distin
guit quattuor tpa in vno mense km quattuor
quadras: per quas q̄dras sunt multe altera
tiones in elemētis et elemētatis: ita pariter ec
clie figurata p lunā q̄ totum suum lument
virtutem recipit a tpo variauit q̄tuor tpa km
que recipit fauorem a tpo. Nam p̄tia quadra
ecclie fuit tpo vīqz ad magnūm cōstantinū:
in cui tpe ecclie fuit quasi media in mundor
q̄ medietas mundi venit ad fidei. Sc̄bā qua
dra ecclie fuit tpe iustiniāt: q̄a tpe ecclie fuit
plena per totum orbem dilatata a solis oīn
vīqz ad occasum. Sed tpe Eracis tam ecclie
incepit decrescere et diminuit propter sectam
mahometi: et semp p̄cessit in diminuendo qua
si in. i. quadra vīqz ad annum. M .cc. q̄ sur
rexit dominum tartarop qui occuparunt oēs
indias et totam medianam et p̄siam: et mesopotā
miam: et totam scythiaz et sarmathiam vīqz
ad fines rutenorum: et sic manes ecclie in so
la europa et nō in tota. Ex quo p̄t z q̄ ecclie
est in vltima quadra p̄pe antipm: nisi tpus
sol iustitiae ad angeat lumen fauoris i ea. ¶ Ite
rum est notandū q̄ sicut sol per accessum et re
cessum ad polos causat et variat q̄tuor tpa an
ni. s. ver estatem: austinum: et hyemē km q̄ dis
currīt p quattuor quadras signop ita pariter
tpo sol iustitiae q̄ per suam p̄ntiam et aduētū
causauit diem ḡe in ecclie: i. semp respiciat
eam p grām: i. sc̄bā q̄ accedit recedit ab ea
per fauore tpaalem ppter vītā n̄fa causauit et
variauit in ea q̄tuor tpa: s̄z quattuor quadras
ecclie. Nam p̄tia quadra ecclie fuit vīqz ad
constantinū: Sc̄bā fuit vīqz ad iustiniāt q̄z
eta tota idolatria p totū mundū et exticta
heresi arrisna in africa et hispania. Et exticta
heresi pelagianoy ermanicheoz: quasi per to
postea incepit minni ecclie per catholica. Sed
in tota arabia: et syria: et egypto: et africa: s̄z
reducta in vnam partem europe: et sic patet
q̄ ecclie est in vltima quadra. Iterū est no-

Nota
q̄lio de
us acce
dit ad
ecclaz
p grāz
zc.

Benedic anima mea. ij.

tps ab adam vlg ad xpm di cōf nor
 tandū q̄ sc̄ sol p suā p̄sentiā causat diez: et p
 suā absentiā causat noctē in mūndo materia-
 lūta pariter xps sol iustitie: qn̄ peccauit adā
 per suā absentiā causauit noctē in ecclia. Sz
 p suā aduentuz et nativitatē causauit diē grē
 in ecclia. Et sic totū tēpus ab adā vlg ad
 xps dicit̄ noret totū tēpus a xpo vlg ad iudi-
 ciū dī dies grē. De qua noctē et die ait apls
 ad Rom. xiiij. Nox p̄cessit: dies aut̄ appropin-
 quavit zc. Uñ sicut in nocte ppter absentiaz
 lucis leones: et lupi: et oēs bestie rapaces dis-
 currunt per mōtes et sylvas rapientes parna-
 sialia in escā sibi: ita pariter diabolus exiuit
 p totā noctē ante aduentu xpi: et rapuit totu x
 p̄p̄lin gētē in escā sibi: qz ab oib⁹ colebat
 pter qz a pplo israel. Et ēt ille pppls freqnter
 apostatauit ad idololatriā et sic diabol⁹ regna-
 bat in toto mūndo p oīa vitia: qz totus mūnd⁹
 erat in tenebris. Sz postq̄ oratus est xps sol
 iustitie in mundū oēs tenebrie noctis fugerit
 et diabol⁹ inclusus est in iferno: sicut leones
 includūtur et fugisit ad latibulū susi i dier sic
 factus est dies grē in ecclia. Et xps dē et hō
 exiuit de ventre virginali ad opus susi sc̄ ad
 opus redēptiois vlg ad vesperā sue mortis.
 Sed postea exiuit de sepulcro p resurrectio-
 nē. Et tūchō mysticus cui⁹ xps ē caput exiuit
 ad operationē suā: qz semper viuit et operat̄
 sc̄m euāgeliū et fidem vlg ad vesperā mun-
 di. Et sic p̄z qz ab adam vlg ad xpm semp-
 fuit nor et tenebrie in ecclia. Sz a christo vlg
 ad iudicū est dies gratie. Et sic patet qz uora-
 riata sunt quatuor tempora in ecclia per
 successum tēporis sc̄m accessum et recessum
 ecclie ad christum: nam quādo accessimus
 ad christum p verā fidē et spez et charitatem
 xps semp augmētavit ecclia. Sed qn̄ reces-
 simus per multitudinē peccatoris: tunc xps p-
 missit infideles regna re. Et hoc est qd̄ intēdit
 dicere ppheta in hac parte: vnd e ait. Quod
 xps deus fecit lunā, i. eccliam in tēpore. i. vt
 p tēpora variaret sc̄m accessuz et recessuz ad
 xpm. Et xps sol iustitie cognouit occasuz susi
 recessum qn̄ peccauit adā: qz sic tu xpe dē
 posuisti tenebras: et facta est nor: qz ab homi-
 ne propter peccatuz recessisti: et in ipsa nocte
 peccati per trāsib⁹ omnes bestie sylue et ca-
 tulii leonis: id est omnes diabol⁹: vt rapiat̄ ho-
 mines a deo in escā sibi. Naz adā erat in
 gratia dei in illa paradiſo. Sed qz voluit de-
 scendere in hierico per inobedētiā: id incidit
 ipsuz in escā sibi. Et sic diabolus rapuit adā
 a deo in escā sibi. Et sic diabolus per totaz
 gentilist⁹: et multotiens rapuit populu israel
 in escā sibi: vt patet per totū discursuz libri
 Iudicū et reguz. Sed ortus est christus
 et factus est dies gratie: et tunc diaboli con-
 D. Ja. de Valenz

Psalmi. cij.

50. ccvij.

gregati sunt fugientes solem iustitie et collo-
 cati: et absconsi sunt in cubilibus et antris in
 ferni. Et tune christus deus et homo exiuit in
 hunc mundū ad opus redēptionis vlg ad
 vespera mortis et passionis et sepulture.
 Sed postea exiuit de sepulcro per resurrectio-
 ecclia cuius xps est caput exiuit in hūc mū-
 nea a mane vlg ad vesperā: in q̄ recipiet mer-
 xps ad reddendum mercedē operarijs ut p̄t̄z
 Matt. xx. His ergo supradictis consydera-
 tis admiratur propheta chusti ineffabilez sa-
 pientiam et misericordiam: et exclamat dices
 O xpe q̄ magnificata sunt opa tua erga no-
 stram redēptionem et salutem: qz omnia fe-
 sti: et ī nullo defecisti de his que pertinēt ad
 nostrā redēptionē et salutē: et ad conservatio-
 nē ecclie: puta in copia donop̄ et gratiarum
 et sacramentorum. Et impleta est terra idest
 ecclia militans possessio tua. i. copia bono
 perius comparauit eccliam ad lunā: hic co-
 parat ipsam ad nauē fluctuantē in mari hu-
 balenā: postq̄ p̄parauit ipsuz ad draconē siue
 tē ad cuius intellectu est notandū: nam dictu
 est in alia expositione q̄ deus totaliter dispo-
 suit mare qd̄ fecit illud magnū et spatiōsum
 ad copiā piscium. Et vt naues possent attin-
 gere terras remotas: et fecit ipsum p̄fundum
 in medio et yadosum ad littora vt balena et
 magni pisces nō possent accedere ad paruos
 pisces in littore natantes: et quomodo bale-
 na deluditur si exit a profundo ad littora.
 Ita ergo pariter xps fabricauit eccliam suā
 lenē et mundam ab onere pectorū contēnendo
 ista mundana: vt onerata posset natare sup
 hoc mare vastū et ponderosum huius: mun-
 di et velhere merces euangelicas per oēs par-
 tes orbis: et constituit littora vadosa et portu-
 rent parui pisces. i. humiles fideles per hū-
 a profundo superbie et aliorū vitorū conatur
 eos perseguiri et devorare. Sed sicut parui p̄s
 fideles fugientes ad littora illudūt draconū: ita
 teris vitis et peccatis ad penitentiam: deci-
 piunt diaboli: et cōfundunt̄ interficiunt̄: ideo
 ait ppheta. O dñe iesu xpe bñ oīa fecisti cum
 magna sapientia: nam tu fecisti hoc
 mare hui⁹ mūndū magnū et spatiōsum manib⁹
 i. magnis spacijs et brachij⁹ et finibus et por-
 tub⁹: qz illic sunt reptilia et alalia pusilla cu
 magnis: quotū nō est numer⁹. i. sunt insula
 gna vitorū et pectorū et periculorū et tyranorū
 et prauop̄ hoīm. Sed naues ecclie ab oī pon-

N iij

D. Jacobi de valentia

xpus
illusit
diabo-
lo.

de⁹ est
causa
essendi

dere p̄tōrū alleuiare illic supra hoc mare p
transibunt ⁊ nauigabunt cū securitate: q̄ na
vis eccl̄ie est armata multis et diversis ar
mis et auxiliis ad nauigandā p̄ hoc mare:nā
habet crucē xp̄i, p̄ arbore: et fidē, p̄ anchora et
sp̄e pro themonē: et charitatē, p̄ velo et eccl̄ie
sacramēta, p̄ scuto: Et iō l̄ fluctuerat tamē nū
quā submerget: nec expugnabit ista nauicu
la petri. C̄est etiā illic in isto mari hui⁹ mō
di iste magnus draco dia bolus quē formasti
in p̄ncipio ad deludēdū: ut illud aſ ei a par
uis et humilibus p̄ pñiam ⁊ alia sac̄a: sicut
illud draconis a pñcib⁹ pñnis fugientibus
ad littora vadofa: iste est ille magnus behē
moth leuiathan cui⁹ fortitudinē et naturā
mores et pñtātem describit. Job. xl. 2. xlj. c. cui
nulla pñrestas creatra valet pñparari. S̄z xp̄s
illusit ei q̄n venit ad tentādū eū in deserto a
quo discessit cōfusus⁹ vicitus: ut p̄ Mat. iiiij.
Itē xp̄s illusit ei parando sibi hamum: nam
iste leuiathan voluit mordere eſcā hñanitatis
xp̄i sub qua latebat hamus diuinitatis: et sic
xp̄s cepit leuiathan hamo suo et pñorauit na
res eius ⁊ ligauit lingua, ei⁹: ut p̄ Job. xl. Et
quotidie illud it xp̄s ei p̄ eccl̄ie sac̄a. nā dū
iste draco possedit hominē p̄ magna pñparta
men i uno momento perdit eū: si homo recur
rit ad pñiam et sic illud ei. Oia ad te expec
tant dñe, hic cōmendat diuinā pñudentiā et
omnipotentiā circa conservationē vite sp̄laz
lis in ip̄iss infidelibus. Ad cui⁹ intellexi
est notandum q̄ sicut pater et filius spirat̄ vi
ta corporalē in rebus p̄ sp̄mfectū qui ferebāt
sup aqua: ut dicti⁹ est: ita enā spirant̄ p̄ eun
dem sp̄iritūsc̄m vitā spiritualē ⁊ ḡam i an
geli⁹ ⁊ hoſibus: et sic oia vtūnt et oia entia
int̄stā viuunt et habēt vitā: et esse inq̄stuz de⁹
spirat̄ vitā in eis. Et si deus retraheret suum
infuxu: oia deficerent: ita pater oes fideles ⁊
iusti int̄iatuz viuūt spiritualiter inq̄stūm pa
ter ⁊ filius inspirant̄ in eis gratiā p̄ spiritū
sanctū. Et si dens defineret spirare gratiam
subtrahendo: tunc oea ruerent in p̄ctū ⁊ mor
tem. Et ideo sicut oia entia expectāt a deo vi
tam naturalem et esse: ita oes creature ratio
nales expectāt a deo vitā spiritualē et gratiā
ideo, p̄phera conuersus ad xp̄m dicit. O xp̄
omnia rationalia expectāt a te: ut deus eis es
cam spiritualē sacramentos et gratiarum,
in tempore oportuno: idest omnes fideles ve
ris testamenti expectāt te: ut vienias in carmez
ad redimendum eos: et edificies eccl̄ia tuaz
et deus eis escam sacramentorum ad refectio
nem spiritualē ⁊ vitā gratificam in tempo
re aduentus tui. Et oes fideles noni testame
ti expectant a te ut continue deus eis eandem
escam: et confernes eos in ea: nā dante et lar
giente te istam escam illis: tunc ipsi colligēt
dona gratiarū: et te aperiente manū tuā oia
implebuntur bonitate: idest bonis spirituali

Christopolitani Ep̄i Expositio

bus: sed per oppositum te auertente faciē tue
largitatis: et retrahente mansi: tunc oes tur
bantur: et deficiēt a vita spirituali: et sic mo
rientur: et reuertentur in puluerem subi: idest in
peccati: et cōrēptis rebus et bonis spirituali
bus reuertentur ad terrena que occidunt ani
mam. Et licet tales homines sint mortui ex
peccato: tamen si tu emittis spiriū tuū ⁊ gra
tuā spirituſancr̄i: tunc creabuntur nouiter p
gratiā: et sic renouabis faciē terre: scilicet fa
ciē anime. Hoc etiam dicit propheticē. Nam
xp̄s in triduo subtraxit gratiā ab apl̄is: et sic
turbati oes defecerunt et dubitarunt in fide ⁊
relicto christo omnes fugerunt. Et reuersi sunt
in puluerē: i. ad opera terrena: q̄ pro maiori
parte reuersi sunt ad artem pñſatoriā: ut p̄
Johā. xxi. Sed in die pente. misit eis spiritū
sanctum et recreati sunt ad gratiā: et sic fuit
renouata facies eccl̄ie: et fortificata et confi
mata: vñ petrus qui deficiens in fide ad vocē
vnius mulieris xp̄m ante negauerat post mis
sionem huius spiritūs in gratia renouatus
confortatus paratus fuit mori p̄ christo. Et
sic etiā christus quotidie emitit spiritū gra
tie in peccatores ⁊ recreat ⁊ renouat eos ad vi
lam sp̄ualem. C̄ Sit gl̄ia dñi in seculis: postq̄
superius explicavit oia bñficia q̄ receperimus a
deo in nr̄a creatione et eccl̄ie recreatio: nūc
in hac ultima parte agit gratias p̄ tantibñ
ficij⁹ receptione. Uñ ait: sit gloria dñi in seculis.
i. in efernū letabit̄. i. letet̄ deus in operibus
suis. Quasi dicat: q̄ sicut creauit et recreauit
nos: ita nos seruam⁹ ipsi. Et tunc ipse letabit̄
in nobis: q̄ letitia ⁊ gaudium est deo in insi
ficatiō ⁊ salute hominum: qui qđē xp̄s respi
cit idest respicit terrā permītā: et fecit eam
tremere in die pentecostes: et tetigit montes:
idest apostolos mittendo eis sp̄mfectū in sp̄u
vehementi ⁊ tūc mōtes sic illuminati sumi
garunt legē euāgelicā p̄dicādo p̄ totū orbem
nā tetigit ap̄los igne sanctis pñs: et ipsi fumi
garūt ⁊ fulminarunt euāgeliū om̄i creature.
Et ideo subdit. Cantabo dño iesu xp̄o in tota
vita mea in hac eccl̄ia celebrando diuina of
ficia ⁊ festiuitates in memoriam nativitatis
et passionis et resurrectionis ⁊ aliop̄ bñficioz.
Et sic psal. i. psalmos et laudes dicam deo Ḡ
dū sum. i. quantū virero. C̄ Deficiant p̄tō
res a terra: i. postq̄ p̄tōres repudiāt gratiāz
sine qua aia nō p̄viuere: iō deficiant a ter
ra ⁊ ab ista eccl̄ia: ita ut nō sint: sed moriant̄
in p̄ctō suo: et nō soli p̄tōres ⁊ infideles mo
riant̄ quo ad aliam: sed etiā quo ad corpus: ⁊
cidati crucifiores xp̄i: et tyranni et oes perse
mea l̄: iſti p̄tōres et infideles nolunt lauda
dic dño deo nr̄o a quo tot erat tanta beneficia
recepisti per creationē: et quia dedit tibi graz

Nota:

Benedic anima mea. ij.

O Epilo: tiam ut peruenires ad cognitionem vere fidei
C Ex isto psal. pñt recolligi viginti psalmos
G quaz. **P** psa 2clio est q̄ sicut moyses in pñ-
p cipio Gen. non intendit scribere creationem
s mundi soli srlatiter: sed etiā put illa creatio
l. fuit figura recreatiois ecclie: ita ppter dauid
i. in hoc psa l. intendit commendare diuinam sa-
ij. pñtientia et pñudentia nō soli circa miseri crea-
q tionem sed ēt circa ecclie recreationem. **C** Secunda
2cl psalmo q̄ sicut iste mundus sensib̄ illis est creatur-
a a deo trino et uno ad exemplar illius mundi
i idealis: ita totus et q̄libet sui pars retinet si-
m militudinem trinitatis: et sic sicut in diuinis est
t trinitas psonar: ita in mundo est trinitas na-
tu raris pñta angelica natura: et celestis: et ele-
mentaris rc. **C** Tertia psalmo. q̄ sicut de⁹ ipres-
s sit in creaturis quādam similitudinem trinitati-
e eis. s. substātiā: virtutem: et operationem: ita
p pariter xp̄s in ecclia sua impressit triplicē cha-
r acterem ad similitudinem sui. s. characterē ba-
p ptismalem: et confirmationis: et ordinis: et ita
q in quolibet fideli impressit fidē: spē: et charita-
t tem sicut in xp̄o est diuinitas et aia et corpus:
qua qua humanitate xp̄s induitus est sicut vestimentē
liij. **2cl** **o** **Q** Quarta psalmo. q̄ sicut de⁹ in principio
f fundauit terra supra cētrum mīdi ne possit in-
e clinari: ita xp̄s fundauit eccliam supra petrā
s fidei et supra sc̄ipm qui est cētrum et fundame-
n tum aplorum et prophetarum: et ideo nūnctio
ta taliter cadet vsc̄ in finem. **C** Quinta psalmo. q̄
N Nota. sicut de⁹ in creatione eleuauit mótes ad ter-
m minandum fluctus maris ne aque exerant ad
c cooperiendum terrā: ita xp̄s sublimauit apo-
stolos et martyres ad resistendū tyrannis. Et
p posuit fidem: spē: et charitatem tamq̄ mūris
e et montes ad restendū et repellendū incur-
s sus p̄secutorum. **C** Sexta psalmo. q̄ sicut de⁹ in
p principio disposuit montes et valles et ex ra-
d dicibus et lateribus montū decurrerēt aque
p per conuales et flumina p̄ cāpos ad potum
a atalium: ita pariter xp̄s taliter ordinauit ec-
cl esiam: vt ex fontibus xp̄i exirent aque sapie-
f salutari et discurrerent inter valles aplorum
ad ad cāpos pp̄loꝝ: et inde bibant fideles. **C** Se-
ptima cōclusio. q̄ sicut de⁹ ordinauit et prouidit
d de pluia isti mūdo sensibili ut attingeret
summitates montium et terram p̄ oēs partes
a ad germinandum arbores: et fennū et herbam
ad vitam aialium: et panem: et vinum et oleum
ad vitam corporalem hominū: pariter xp̄us
p pluie super eccliam pluviām sacrōrum ad
v itam sp̄itualem om̄m fidelium. **C** Octava con-
cl usio. q̄ sicut nidus herodii est refugium se-
c curum et dñe oib⁹ autib⁹ facientibus nidū
e et habitaculum p̄p̄ herodium: ita pariter ar-
b hor crucis in qua xp̄s posuit nidū suū in pas-
s sione est dux et refugium securum omnibus fi-
delibus ponētibus sp̄em suam in cruce et pas-
sione xp̄i. Et sicut mótes excelsi sunt refugium
e petre cavernose etinach⁹ et cuniculis

Psalmi. clij. 50. CCCVII.

Ita xp̄s et ecclia est refugium: omnibus con-
t templatiuis et vulnera xp̄i que sunt caueme
terre: qui est xp̄s: et duodecim articuli in q̄bus
f fundatur ecclia sunt refugia omnibus sim-
p plicibus fidelibus. Omnes ergo fideles ut sal-
uentur refugiunt ad arborem crucis: et ad mó-
tem euangelicum et ad perram articulorū que
s sunt tria refugia miserorum. **C** Nonā psalmo. q̄ ix. 2cl
i sicut luna per accessum et recessum a sole varia-
t tur in lumine: et variat quantum tpa in quoli
b bet mense: in his inferiorib⁹: ita pariter ecclia
p per accessum et recessum ad xp̄i variavit qua-
t tuor status hoc idem est dicendum de sole per
a accessum et recessum ad polos qui variat qua-
t tuor tempora in anno. **C** Decima cōclusio. q̄
x sicut sol per suam pñtiam causat diem super
n rīm hemisferium ita xp̄s per suum aduentū
e et ortū causauit diem gratie in ecclia vsc̄ ad
f finem mundi. **C** Undecima conclusio. q̄ sicut
d dies artificialis a mane vsc̄ ad vesperam da-
t tus est ad laborandum pro vita naturali: ita
ab aduentu xp̄i vsc̄ ad finem mundi i. ad iu-
d dicium est dies constitutus ad laborandum in
h hac ecclia et hoc die laborat homo mysticus
a ab adam: et ab aduentu christi vsc̄ ad iudicium
q quia vltra non erit tempus laboris sed pñmū.
z Item tota vita hominis est dies laborandi vsc̄
q ab vesperaz mortis in quo de potest homo
e exercere opera meritaria et agere penitentiaz
v vsc̄ ad mortem: quia post mortem nō erit te-
p pus laboris s̄ mercedis: quia oportet opera
r dum dies est: qr veniet nox. i. finis vite quā
d nemo poterit operari. **C** Duodecima con-
cl usio. q̄ sicut deus in principio omnia crea-
t uit cum magna sapientia et pñudentia: ita
r recreauit eccliam in tanta sapientia et pro-
u nidentia q̄ nihil defecit ecclie de his que p-
r entinat ad nostram salutem. Nam per eccliam
s sacramenta omnibus nosciis obuiauit: et co-
tra omnem infirmitatem confecit medicinam
et subcidium. **C** Decimatercia conclusio. q̄ si
si cut ars reperit nauem ex ligno leui ad nau-
g iandum super hoc mare magnum et spacio-
sum ad vehendas merces ad omnes partes
m mundi: ita christus constituit et fabricauit ec-
cl esiam non habentem maculam neq̄ rugam
t terreno pondere alleuiatam et liberam ut pos-
se set nauigare super mare ponderosum et flu-
ctuosum huius mundi: et vehere merces: zaro-
mata euangelica per omnes partes mīdi ad
v itam spiritualem fidelium: et sicut ars pro-
w uidit de arbore et temone et anchora et velo
ad tutelam nauis ne pereat et submergatur:
i ita pariter christus in ecclia: nam posuit in
e ea crucem pro arbore: et charitatem pro velo
et fidem pro anchora ne euellatur: et spem pro
te temone ad dirigendam nauē ecclie in chi-
stum: et sic licet aliquando fluctueret tamen
n nunquam submergetur nauicula petri. **C** De-
cimaquarta conclusio, quod sicut pisces par-
o *ijij*

D. Jacobi de Valentia

di fugientes ad littora yadosa saluantur: de-
cipiunt balensem et diaconem marinum: ita par-
ter fideles simplices fugientes ad littora hu-
militatis et penitentie et aliorum facrorum non
xx. p. cl. solum salvantur: sed etiam illudunt diabolo
volenti eos deuorare: et decipiunt eum. ¶ Deci-
ma quinta conclusio: quod sicut pater et ver-
bum per spiritus sanctus spirant vitam naturalem
in omnibus rebus indivisibiliter: ita pariter
pater et Christus verbū incarnatum per spiritum
spirant vitam spiritualem. s. gratias in oibus in-
xv. p. cl. sis et fidelibus. Ex quo pater q̄ sicut opera
trinitatis sunt indissisa in mundi creatione et
conservatione: ita etiam in nostra recreatione
et iustificatione. ¶ Decima sexta conclusio q̄
scut oīa animalia expectant escam spūalem
gratiarum et donorum et sacrorum. Et sicut Christo
dante et aperiente manum oīa colligunt et vi-
aunt per gratiam: ita Christo subtrahente manum
et gratiam oīs descendent a vita: et ruunt in pec-
catum: nam sicut p̄ per verbū creauit oīa: ita
per ipsum nunc verbum incarnatum regnauit
ecclesiam: et sicut sine ipso factum est nihil: ita
sine ipso recreatum et redemptum est nihil. Et
sic sine gratia spiritus sancti donata a patre et si-
lio nihil vivit spūaliter et merito. ¶ Deci-
ma septima conclusio q̄ sicut in tge veris q̄
dens mittit influentiam et ventum occidenta-
lem germinat terra herbas et flores: et renova-
tur facies terre: ita pariter in die Pentecôte Christus
mittit spiritus sanctus super apostolos qui i germe
nauit in eis septē bona gratiarum: et sic reno-
vata fuit facies ecclesie et coroborata: et eodez
modo quando deus mittit spiritum gratiae super
quencunḡ peccatorum recreat et renouat ipsum
ut qui per autūnum et hyemem peccati perdi-
derat folia et fructus gratiae: postea recuperata
gratia germinat et profert fructus meritos
rios vite eterno: et sic renouatur facies anime
peccatorum per penitentiam. ¶ Decima octa-
va conclusio. q̄ dens non solum delectatur et
felicitatur in contemplatione sui ipsius: sed etiam
in operibus suis. s. in creaturis: et non solum
in creatione mundi: sed multomagis in crea-
tione ecclesie et gratificatione: et iustificatio-
ne fidelium: sed non solum in operibus creationis
sed magis in operibus redēptionis et recrea-
tionis. ¶ Decimanona conclusio. q̄ sicut de-
respiendo terram facit eam tremere: ita chri-
stus in aduentu primo mouit terram
spiritualiter: et tetigit montes apostolorum
fumigauerunt et fulminarunt euāgelium. ¶ Cui
gesima conclusio. q̄ scut fideles viuentes per
gratiam laudant dominum agendo gratias
pro beneficiis supradictis receptis: ita p̄ op-
postum infideles ex defectu gratie mortui in
peccato non possunt dominum laudare: ergo
anima nostra que per gratiam ad hanc cogni-
tionem et vitam pertinet: maxime obligatur
deum laudare: et gratias agere: et benedicere.

Christopolitani Ep̄i Expositio

¶ Confitemini domino: et innocate
nomen eius: annunciate inter
gentes opera eius. ind. 1.8
Lantate ei et psallite ei: narra
te omnia mirabilia eius. Estate
Laudamini in nomine sancto eius: lete
tur cor querentium dominum. xvi. 1.8. 1.8
Querite dominum et confirmamini: que
rite faciem eius semper. vt.
xv. q. s.
c. reuer-
timini
¶ Titulus alia. Iste est p̄m̄ psal. allaticus:
sicut bierony. s. initiatulus cū alia: nā alia: in-
terps̄ laudate deū. Et q̄ seq̄tūr q̄ oīs psal.
in q̄bus narrātur laudes dei possunt dici alia:
tici: lz nō preponat talis titulus nisi i viginti
psal. tñ. vñ est aduertendū sicut sup̄ frequē
ter est dictū: q̄ dō in descriptione tēpli sibi tra-
dita a spūctio intellexit mysteria futura Christi et
ecclie: ut ip̄e dicit p̄io paraly. penul. et sic fecit
p̄les psal. ad laudādū dei appropriatos cer-
tis festiuitatib⁹ r̄tp̄ibus: ut ptz. i. paraly. xvi.
vbi dī q̄ sacerdotes stabāt in officiis suis: zle
uite in organis carminis q̄ fecit dō ad laudan-
dum deū qm̄ in eternū mis̄ eius zc. Inter q̄s fe-
cit isto psal. et sequētē: ut ptz. i. paraly. xvi. Et
quo p̄z q̄ iste psal. p̄ncipalit̄ est fact⁹ ad laudā-
dum deū: iō p̄ponit titul⁹ alia: zin duobus
sequētib⁹: in q̄bus narrānt laudes dñi et mira-
bilia: sed est differētia. Nā in isto narrānt mi-
rabilia dei referendo ad eius iustitiam: in ter-
cio referendo ad eius promptā mis̄am. Sed est
aduertendum q̄ licet isti tres psalmi ydeanē
historiales: th̄ non sunt intelligendi ad solam
historiam. Nam dāvid bene nouerat in spūc
mirabilia mysteria in his psalmis narrata nō
erant facta gratia sui: lz prout figurabāt mi-
rabilia que Christus erat facturus in nr̄a redēptio-
ne. Et oīs p̄iarche et p̄phere nouerāt ex reue-
latione q̄ nō poterāt liberari et saluari nisi p̄
verbū et Christū incarnatū: in quo oīs receperūt
repm̄issiones. ad heb. xi. hunc ergo deūz in
carnatū exhortabāt dō: oīs ad cōfitedū et in-
uocādū i his trib⁹ psal. et cefis. p̄ncipalis ḡ
intētio ipsi dō in hoc psal. fuit inducere oīs
ad laudē dñi. ppter numerā bōtitatē quā oñdit
patribus. ppter fidē: ut per mysteria et fidez il-
lorum induceret nos ad fidez Christi: et ad recipiē-
dū ebiō ergo facit nā primo inuitat oīs
ad laudē dei: sc̄o ibi memētore. dat causaz̄
go ad primū est aduertendum sicut superius
dicti est q̄ hec se hñt p̄ ordinem. s. reuereri: ho
Nam reuereri est glorificare: confiteri: et adorare
q̄ in se existimare. honorare: bonum in alio
tiā exhibere propter illud bonū. Laudare
ip̄ius honorati largelateq̄ p̄conizare. Com-

n. ot. de
adoraz-
tiōrc.

Confitemini dñō et inuocate.

Psalmi. cilijs.

fo. ccclx.

Sacerdos est deus et dñm vniuersalem affirmare eorum hominibus. Adorare est reverendū honorandū et glorificandū ppter eminentiā omnipotētis sanctitatis et colere: et omni alia spe postposita se totum illi subfucere: et hoc soli deo pertinet et pertinet. Cetero quo p̄t̄ et adoratio pertinet in se oīa alia: sc̄z reuerentia: honorē et laude: et gloriā sive glorificationē et confessio- nē. Et ideo cū intentio dauid sit inducere populu ad recipiendū messiā xp̄i: id exhortatur ip̄m p̄p̄lm ad laudandū et honorandū et reue rendūt glorificandū et adorandū eum: cum sit dñs deus noster: deus et hō: vt patebit. Et hunc ordinē explicat in tota prima parte. Dicit ergo: o popule dei confitemini dñō nō iesu xp̄o p̄fessione laudis et fidei confitendo ipsuz esse deus: licet appareat in forma humana: et inuocat enim nomen eius: qđ est iesus et salvator: quia nō est aliud nomen sub celo in quo possimus saluari nisi hoc nōmē iesus: et qđ nō solum veniet ad saluandū iudeos: sed etiā gentiles: cū sit redēptor et salvator vñs: id annūciate iter gentes opera eius: cū vos apli peragrabitis vniuersum mundi predicationē euangelii omnī creature: et in noīe ei⁹ et ceteris demoniis. Er̄ vos mēbra xp̄i et tota ecclia ex iudeis et genitib⁹ aggregata: cātate ei et psallite ei laudes et carmina: et officia canonica: et narrate oīa mirabilia eius in choro et pulpito: qđ hoc ē deus et glorificare: sc̄z ip̄m reuerendū et honorandum commendare: et laudes eius large lateq̄ p̄coni zare. Sed qđ nō sufficit nos deū et xp̄i ore laudare: sed etiā in eo laudari. Nā tūc quis t̄ deo laudat cū bene viuēdo sc̄dm legē xp̄i bonum exemplū ceteris prebet: vt vidēdo bona opera eius glorificant patrē qui in celis est: ideo subdit laudamini. I. faciat bona opera: vt laudemini in noīe sancto eius vidēdo opera vestra bona et exēpla: et sc̄ leteſ cor fidelis querētiū dñm: et videntiū vestra opera bona: qđ letant̄ susti cū vidēt bona opera et exēpla in p̄mo. p̄ oppositum tristān̄ p̄auī inuidētes fraterne charitati: s̄z qđ nō sufficit nos deū sive xp̄i laudare et glorificare: sed etiā tanq̄ deū colere et inuocare: et omni alia spe postposita nos tota intentiō illi subfucere qđ pertinet ad cultū latrie et adorationē. ideo subdit: querite dñm Iesum christū nō alibi: et p̄firmamini in eo tota spe et intentiō et denotionē et p̄fidentia absq̄ oī heſtitatiō et dubio: qđ solus ip̄se p̄t̄ saluare: et qđ op̄z p̄seuerare: et frequenter et assidue pulſare ad ostiū: id querite faciē ei⁹ semp sc̄z in aieſtātē et uiuam: qđ multus est ad ignoscendū et paratus ad parcentū. Itē hoc dicebat iudeis et gentilib⁹ ante adiutū xp̄i. s. que nobis aut nūc dī: querite faciez eius semp hic cīē dei l scriptura semp intelligit humanitas christi per quā cognitio diuinitatis designat

Memento mirabilium eius qđ fecit: p̄ digia eius et iudicia oris eius. ge. xv. 1. 1. 1. 1. Semen abraham servi eius: filij iacob electi eius. xviii.

Ip̄se dominus deus noster: in vniuersa terra iudicia eius. Se. xli.

Memor fuit in seculū testamēti sui: verbi qđ mandauit in mille generationes. ge. xxv. 1.

Quod dispositum ad abraham: et iurame- ti sui ad isaac. Se. xi.

Et statuit illud iacob in p̄ceptū: et israel in testamentum eternum. Se. xxvii. viii.

Dicens tibi dabo terram chanaam: fu- niculum hereditatis vestre. ge. xvi.

Hece est sc̄da pars p̄ncipalis: in qua redit cām qđ deus est laudad⁹ et glorificand⁹: et colend⁹: s̄z qđ cā talis est collatio bñficiorū facta antiquis p̄fibus i qua deus oñdit suā ol potētā et bonitatē et largitatē: id simul exhortatur nos ad cōfessionē bñficiorū sine ḡarum factiū p̄t̄culas. Nā in p̄ia memorat beneficia qđ de⁹ cōtulit ip̄si abrahā et isaac et iacob ppter iustitiā fidei: sc̄bo bñficia collata ip̄i Joseph tertio bñficia collata ip̄si moysi et toti pplo israel in exīu de egypto: eo qđ maxime isti fuit rūfigura xp̄i futuri. sc̄bo ibi. Et vocavit fa- mē: tertiu ibi. Et itrauit isrl̄ i egyptū. Quā tu ad prīmū est notādū qđ bñficia collata pa- tribus simul sunt dicta mirabilia et p̄digia dūcunt facta supernaturā: vt puta transit⁹ ma- ris rubri et. dicebant p̄digia inquantū aliquād prefigurabāt et p̄debat futuri in christo: et in ecclia. dicebant iudicia inquantū puniebant infideles et malos: vt puta deē plague et flagel la illius ppli tc. et id iste psalmus et ceteri tri p̄lī respectu legunt̄ in ecclia. primo i nemo ri⁹ in inquantū memorat beneficia et illa mirabilia facta et collata antiquis. sc̄bo leguntur ad prophetiā inquantū figurabāt futura my- steria in christo et ecclia. tertio legunt̄ ad do-ctrinā et bonos mores inquantū nos inducūt ad finē ex imitatiōe sanctoz patrū et ad timo- re iudicij divini ex punitiōe illoꝝ maloz et re- bellis et infidelib⁹: id iste psal. et ceteri nō soli est exponendus litteralr: sed p̄ncipalr est exponēdus allegorice et litteralr de xp̄o et ecclia et ex cōsequenti morali: sed qđ faciliter vnu- quis p̄t̄ sibi sumere doctrinā moralē et ea que memorant: id post sensuſ literale p̄nci- palr est inſtēdiū in allegorio et spirituali. Dicit ergo dñs. p̄fitemini p̄fessione fidei. laudis propter bñficia recepta: et memētote mirabilū qđ fecit p̄t̄b⁹ antiquis inquantū fuerūt factū sup naturā: et memētote qđ p̄digia fecit inquantū

bñficiō
p̄stuta
p̄ribus
dūcunt
p̄digia

D. Jacobi de valentia

figurabant xp̄m & eccliam: & indicia oris ei⁹
in qua⁹ malos puniuit ex p̄cepto suo. & inci-
pit p̄structio inversa sequenti. q.d.o semē abra-
hā nō solū sc̄z carnē s̄c̄z spm & pmissionē: &
o filii iacob electi eius: sc̄z electi ipsi⁹ dei me-
mentote mirabilis eius q̄ fecit & pdigia & in-
dicia oris eius. Nā ipse xp̄s dñs deus vester
licet veniat ad vos in forma hominis & seru:
& ideo indicia eius zlez euangelica essent in
vniuersa terra manifesta: nā sicut figuraliter
memor fuit testamēti qb̄ pmissis ad abrahām
isaac & iacob dando successori⁹ eorū terram
chanaā: ita memor fuit q̄hvenit in carnē in se-
culū. i.q̄h venit in carnē tp̄lat: tūc memor fuit
verbi in seculū. i.q̄h eternali p̄posuit & infal-
libilis fernandis. l. testamenti pmissi & h̄bi qb̄
mādānit & pmissit in mille ḡnations. i.apge
nie in p̄genies: ponis numerus determina-
tus p̄ indeterminato. i.per multas ḡnatiōes:
qb̄ quidē testamēti deus dispossuit ad abra-
hām: cum dixit. egredere de terra rc. Señ. xl.
& c̄h̄ dixit in semine tuo benedicēt oēs gen-
tes. Señ. xxi. & memor fuit iuramēti qb̄ dispo-
suit ad isaac. c̄h̄ dicit in isaac vocab̄ tibi se-
mē Señ. xl. & qr̄ c̄h̄ iuramēto pmissis de⁹ xp̄s vē-
trū figurat⁹ per sacrificiū ip̄sūs isaac. & sta-
tu it & firmavit illū testamēti de⁹ ip̄sī iacob
in p̄ceptis c̄b̄ apparuit ip̄sī in bethel. Señ. xx-
vii. & postea toti israel in testamēti eternum
vel ip̄sī soli iacob qui in ip̄sa lucratōe vocat⁹
est israel. Et qr̄ vnicuiq̄ istorum perse⁹ pmissit
terrā chanaā: sc̄z abrahe Señ. xvi. & isaac
Señ. xxv. & iacob. Señ. xxviii. ideo subdit. dis-
posuit testamēti sub rc. dicēs vnicuiq̄ isto-
ris tibi dabo terrā chanaā. l. funiculū et men-
surā & sotē hereditatis vestre. q.d. p̄fitemini
& inuocate nomen christi: & querite faciē eius
semper: qm̄ ip̄sī est dñs de⁹ noster rc. qm̄ me-
mor fuit testamēti. i.q̄i ip̄leuit qb̄ pmissit ip̄i
abrahe dicēs in semine tuo rc. c̄h̄ per mortes
& passionē & resurrectionē nos absolvit a ma-
ledictōe eue: & per baptisim⁹ nos sanctificaz-
uit. Et c̄h̄ natus est ex virgine tūc implevit qb̄
Maria pmissat: in isaac vocab̄ tibi semē. Nā & go-
descit Maria defecdit de abrahā per isaac: & tūc de-
dit b̄ a dū nobis terrā chanaā in possessionē eternā:
brahā c̄h̄ in die ascensionis penetravit celos: & sedit a
dextris patrio: & prepara ut nobis sedes eter-
nas: qb̄ minime de terra materiali palestine
verificari p̄t: tūc em̄ preparauit vnicuiq̄ &
sedē & mansiōnē sc̄dm mensurā & funiculum
gr̄ap̄ & meritor̄: nā vnuſquisq̄ intra mensu-
rā meritor̄ & gr̄e possider illam hereditatem
chanaā. Nota q̄ chanaā interpretat⁹ negotiatio sine
an qd̄ mercatio: & iō per terrā chanaā interpretatur
interp̄ regnū celoz: qb̄ nō p̄t acquiri nisi per nego-
ciationē & mercationē ope⁹ misericordie & la-
tutur. boris sp̄ualis: vñ ait salvator Matt. xi. regnū
celoz ym pati⁹ & violēti rapib⁹ illud: vñ di-
būs. cit Eusebius. Regnū celoz paupertate & fle-
xib⁹

Christopolitani Ep̄l Expositio

tu: & miseria: & persecutione emi⁹: & cū labore
acquiritur: & cū negotiacione quinq̄ & duorsi
talentos adipiscit: & cum v̄sura vñnis talen-
ti comparat̄ Matthēi. xxi. Et quibus patet
q̄ terra chanaā p̄ tribus promissa in posses-
sionem eternam est regnum celoz. Cum essent numero breui: paucissimi & Ut pt̄z
incole eius. gen. x. 2. xii. 2
Et pertransierunt de gente in gentem: xxi.
& de regno ad populum alterum. Ut pt̄z
Non reliquit hominem nocere eis. & cor Se. vii.
ripuit pro eis reges. 2. xxvi.
2. xix. c
Nolite tangere christos meos. & in pro-
phetis meis nolite malignari. C̄b̄ic ostēdit specialia beneficia collata pri-
mis patriarchis. ppter virtutem fidei: qr̄ sem-
per deus eos custodivit in peregrinationib⁹
suis inter gentes extraneas & feroceſ: nec per-
misit eos ledi: immo flagellauit eos ledetēs:
vnde dicit q̄ cū sancti patres in principio: sc̄z
abrahā: isaac: & iacob essent paucissimi inco-
le & aduene & peregrini in numero breui per-
transierunt de gente in gente: & de regno ad po-
puli alterū absq̄ lesioē. Nā p̄io abrahā cū
p̄p̄e suo thare & fratre suo nachor venit a chal-
dea in mesopotamia: vt pt̄z Señ. xl. & postea
de mesopotamia in terrā chanaā. Señ. duo-
decimo. xerinde ppter famem & inedia trāſi-
nit in egyptis: & postea in gerarī: et similiter
isaac: vt pt̄z Señ. xxv. & postea iacob profect⁹
est de terra chanaā in mesopotamiam. Et ex
inde descendit in egyptum cum filiis & nepo-
tibus: & tñ in nullo istop̄ loco reliquit nec p̄
missit aliquē hominem nocere eis. Nā primo
abrahā liberatus est de hur chaldeoz & deus
corripuit chaldeos: & flagellauit ppter eis: et
flagellauit pharaonē regē egypti: eo qb̄ deti-
nebat sarai vroē eius: & elimelech regē ge-
rare ppter eandē causam. Señ. xii. & ita pari-
ter nō permisit laban noceret ip̄sī iacob cū
sequerē eū. Nec etiā esau frater eū: ita etiā
deus flagellauit corripuit regē gerare ppter
isaac. Señ. xxv. quasi deus diceret. No-
lite tāgere patriarchas sanctos xp̄os meos
& in p̄phetis meis. l. in p̄phetas meos noli-
te malignari. Cū nota q̄ licet abrahā: isaac R
& iacob: nō fuerint vnti oleo materiali sicut abra-
hā sacerdotes & reges post moyse: nō fuerunt vñ
sc̄z oleo sp̄uali & sp̄usci: & sic fuerunt veri p̄-
phete: qr̄ multa mysteria xp̄i & ecclesie p̄nide fuerunt
in spiritu & figura: & iō vocat hic eos pro p̄phe-
tas & christos. Nā primo cū abrahā reced̄ te-
spiritu & oēs gētiles relata idolatria erāt
venturi ad ecclesiā & fidē christi. Señ. xii. Itē
per vaccā triennē: & capram trimē: & arietem
tri⁹ annop: & torturē: & columbā preuidit in
spiritu totū discensuz posteritatis suęsco ad

Confitemini dño et innocate. Psalmi. cclij. fo. CCC.

christus: ut p̄z Gen. xv. Item q̄n voluit immo
lare filii sui Isaac preuidit rotum mysteriū
paſſiois xp̄i: et facta fuit ipſi p̄missio in ſemi
ne eius de xp̄o et ecclia: Gen. xxij. Item q̄n ia-
cob vidit ſcalaz fudit oleum ſug lapidem tc.
Gen. xxvij. tunc in ſp̄u p̄uidit totū mysteriū
incarnationis: et paſſiois xp̄i: et futurā p̄ſperī
tate ecclie: et iō cu benedicit filiū ſuis p̄dicit
qui pa eis oia queverū erāt eis vſq; ad rpm: et cu
et riar bñdixit filio ſuo inda manifeſte p̄dicit regni
cheſue xp̄i et ecclia: et paſſione: et reſurrectionem tc.
Genes. xlir. Et q̄ p̄z q̄ oēs iſti patriarcke
rūt xp̄i fuerūt xp̄i: in qua tñrū fuerūt ynci oleo ſp̄uſſeti:
et etiā iacob fuit vñct̄ oleo materiali cu yn-
xit lapide oleo: et erexit ipm in titulu. Gen. xx-
vij. Itē oēs iſti fuerūt pphete: q̄ ſp̄uſto illu-
ſtrati et moti multa futura p̄dixerunt et p̄uide-
rūt de xp̄o et ecclia: vt dictū eſt: et iō dicit dō in
perſona dei nolite tāgere xp̄os meos: et in p-
phetis meis nolite malignari. Et quo p̄z q̄
david in hoc psalmo nō ſolū intendit narrare
historias: ſed etiā intēdit deducere nos ad ſi-
de xp̄i et cognitionē mysteriorū et beneficioium
futuroꝝ per rpm que in memoratiꝝ bñſicis
figurabant. Nā david non ſolaz eſt historio-
graphus: ſed ppheta: vt dicens ē. q. d. memē-
tote mirabilis que xp̄s factur̄ eſt in ſua natū-
itate: et ſua predicatione et paſſione q̄ ſunt fi-
gurataꝝ mirabilia et beneficia collata predi-
ctis ſcīoſ patriarchis et pphetis. Nā de ſemi-
ne iſtoꝝ eſt xp̄s naſcitur̄ ſi carnē tc. de vir-
gine maria. Et ſicut paſſi ſit pſecutioꝝ: ita et
xp̄s paſſur̄ ē. Et ſicut iſti fuerūt liberati: ita
et xp̄s eſt liberādus per reſurrectionē: et ſicut
iſti peregrinati ſunt: ita et ecclia erit peregrī-
na et afflicta: et fine liberata. tc. ergo ſicut il-
li patriarche laudauerūt et cōfessi ſunt deo co-
fessione fidei et laudis. ppter beneficia a deo
recepta: ita et xp̄o pſt leui dño iſla xp̄o deo
et homini. ppter beneficia incarnationis et re-
demptionis tc. nā hoc eſt teſtamentū q̄ deus
dispoſuit ad abrahā: et iuramentū ad isaac.
Et iſta ſez ecclie militas et triſiphās eſt illa
terra chanaā quā deus pmiſit abrahē ſemi-
ni eius in funiculis hereditatis tc. Quia oia
illa que ibi fuerūt iplera literaliter et figura-
liter in teſtimoniuꝝ et pactuꝝ ſunt ſpiritua-
liter implēda per chustum. Quia ille nos de-
bet introducere in terrā viuentium pmiſam
in qua fruemur donis gratie in pteſenti: et bo-
nis glorie in futuro.

Ego. x. Et vocauit famē ſuper terram: et omne
terriꝝ. firmamentum panis contriuit.
Gen. xxvij. Misit ante eos virū: in ſeruum venun-
datus eſt iοſeph.
Gen. xxviii. Ilumiliauerūt in compedib⁹ pedes ei⁹
ferrum pertransiſt alazetus: donec veni-
ret verbum eius.

Eloquiūdñi iſlammauit eū: miſit rex et
ſoluit eū: p̄cipes populoꝝ et dimiſit eū
Conſtituit eū dominū domus ſue. xp̄i
cipē ois poſſeſſionis ſue.
At erudiret p̄cipes eius ſicut ſemet Gen. xlj.
ipſum: et ſenes eius prudentiā doceſet
Et intravit iſrael in egyptū: et iacob ac-
cola fuit in terra cham.
Et auxit populuſ ſuū veheſenter: et fir-
mauit eum ſuper inimicos eius.

Ge. xlvi.
Gen. xlii.
q. v. c.
dīl. t.
dñs.

Chic memorat bñſicia mirabilia collata ipi
iοſeph in figurā xp̄i. Dicit ergo q̄ cā q̄ deo
exaltauit ip̄i iοſeph fuit iſta: nā de vocauit
pcurauit famē ſup terrā ſubtrahēdo influen-
tiā et ḡam ſuā. p̄bendo celū et elemēta tc.
Et ſicoē firmamenti et ſubſtēramenſi panis
coſtruiuit et minorauit. Et tūc miſit virū iοſeph
quivenūdar̄ fuerat a fratrib⁹ ſuis in ſeruꝝ
et captiuū iſmaelitis: et poſtea egypti. ſ. phu-
rifart ſerui eū h̄uſiliauerūt pedes ipſi iοſeph
dū pertransiſt alaz. i. vitā et vires aie ei⁹: et
ſent in carceribus donec veniret verbum ei⁹
ſez interprēatio ſomnioꝝ illorum duorum ſo-
cioꝝ qui erāt vñcti cu eo: q̄ tūc eloquiuꝝ dñi
ſez ſpirituꝝ: pphete inflammauit et illuſtrauit
ipm iοſeph: vt interpretando ſomnia predi-
ceret futura. Tūc pharaao rex egypti miſit p̄n-
cipes et magnates p̄ploſ: et ſoluit eūz a vi-
culis: et dimiſit eū liberū. Et facta interpreta-
tione de ſeptē vaccis pinguibus et macilētis
coſtituit eū dñm totius dom⁹ ſue et p̄cipem
et rectore poſſeſſionis ſue: vt erudiret oēs p̄n-
cipes egypti: et ſenes eius prudentiā doceſet
in agibiliꝝ. Et ſic p̄uidit de frumento i ſeptē
ānis pignib⁹ p̄ ſequentiū ſteriliib⁹: vt p̄z Gen.
xl. Et ſic fuit exaltat⁹ et venerat⁹ tābz tec in
egypti. S; q̄ p̄ exaltationē iοſeph poſt vēdi-
tionē in carcerationē p̄uidit dō exaltationē xp̄i
iοſeph et regni ei⁹ poſt vēditionē et mortē et paſſione
re ad laudē et confessionē fidei xp̄i ppter be-
neſicia redēptionis tc. Quasi dicat ergo da-
ritū memētote. tc. Qm ſicut iοſeph fuit vēdi-
tus a fratribus ſiginti denariis: ita et xp̄s eſt
vendendus a iuda diſcipulo ſuo trīginta ar-
gētis. Et ſicut iοſeph fuit poſitus in carceri-
bus: ita xp̄s i ſepulchro: et ſicut iοſeph abſtra-
ctus a carcere. interpretat⁹ eſt ſomnum p̄ha-
raonis: ita xp̄s poſt reſurrectionē interpretat⁹
Luce vltio. Et ſicut iοſeph liberauit egypti
a fame corporali et ſua puidentia: ita xp̄s li-
berauit genus humānuſ amore et fame ſpiri-

D. Jacobi de valentia

tuali per legē euangelicā et sacramenta ecclasiastica. Et sicut rex pharao exaltavit ioseph post exitū carceris suū totā egyptū et omnes principes et magnates uta de⁹ pater exaltavit filiū suū post resurrectiōne et ascensione super angelos et hostes: et data est ei potestas in celo et in terra. Et sicut ioseph introduxit patrē suū iacob et fratres suos in egyptū: ubi erat abundatiā frumenti et ita xp̄s introduxit fratres suos aplos in fertilitati scripturam et sacramenti ecclesie in qua sumus accolē et pegrini. Et sicut ioseph sine de⁹ aurit poplū suū in Egypto: et firmavit eī sup inimicos ei⁹ egyptios: ita christus aurit populū suū christianū et fideles suos: et firmavit sup inimicos ei⁹ iudeos et ceteros infideles. Omnia ergo supradicta mysteria de christo et ecclesia preuidens dauid in spiritu adducit mystrium ioseph in figura.

Ero. iij
et de pe
di. i. q
funt:
Ero. x. c

Conuertit cor eorū ut audiret populū eius: et dolū faceret in seruos eius:
Misit moysen seruum suū: aaron quē elegit ipsum.

Ero. x. c Posuit in eis verba signorum suorum: et prodigiorum in terra cham.

T Chic mēorat mirabilia bñficia collata moy si et pplo israel ppf fidē eorū: et memorat punctionē et afflictionē pharaonis et egyptiorū pppter infidelitatem et duritiam eorū. Et prior assignat causam. Nam ut p. 13. Ero. s. Uidētes egyptū filios israel in tam magnū numerum creuisse: et in bonis temporalibus abundasse motu inuidia cogitauerūt eos debilitare et du ra opera et vettigalia eis imponere: et p̄cepit rex obſtericibus ut masculos strāgularēt et. Et hec ē cā dñe filiū isrl clamauerunt ad dñm. Un dñs misit Moysen et Aaron ad liberādū eos. Jo ait dñs. dñs querit cor eoz. s. egyptio rū: ut odiret ppplū suū israel uidētis fraterne charitatis et p̄ſeritatis: et dolū faceret in seruos eius dura onera et labores in luto et la teribus imponendo: et dolū de pueris strāgu landis machinādo et dicit: conuertit cor eorū: nō qđ deus impellere eos ad malū agendū cū nō sit auctor maloy: s. qđ permisit cor eoz pueri ut audiret ppplū ei⁹ dimittēdo eos: ma litia sua et duritiae nō largiēdo grāz. ppf petā eoz p̄cēdēta qđ p̄pniaz nō blef mox p̄ sui pōd⁹ et aliō trahit: et sic filiū israel habue rūt cām clāmādi ad dñm: et tūc de⁹ spass⁹ illi pplo misit moyse serubusū apparet ei⁹ in uob⁹ et misit cū eo iſm aarō quē elegit i⁹ sociū ad lo quēdū ante pharaonē: ut pater Ero. iij. Et po fait i⁹ eis dñs verba signorum suorum eos in formando quō loquerentur ante pharaonem in quibus verbis et virga erat virtus facien di signa et prodigia. Et dicūtur signa inquā tum significabāt virtutem et potentiam dei

Christopolitani Ep̄i Expositio

Et iō dixit magi pharaonī: dgit⁹ dei ē h. Et dicit⁹ pdigia i⁹ quātū ali⁹ futurū p̄tēdebat et portendebat: Nā ille decē plague significabat dece dāna qđ patēt hodie pp̄ls iudic⁹ pp̄ter peccati iſidelitati⁹: ut sup̄adietū ē p̄tal. lxvij filius chā populauit egyptū. **Su⁹**
Misit tenebras et obscurauit: et non exa cerbavit sermones suos. **lxvij. d.**
Conuertit a quas eorum in sanguinez: **Ero. x.**
et occidit pisces eorum. **c. alſce nomia**

Et dedit terra eorum ranas: in penetra libus regum ipsorum.

Dixit et venit cynomia et cyniphes: in omnibus finibus eorum. **ero. x. d.**

Posuit pluatas eoz grandinem: ignez **Et. xv** comburentem in terra ipsorum. **q. i. re**

Et percussit vineas eorum: et ficalneas **verti-**
eorū: et contriuit lignū finium eorum. **min.**
Dixit et venit locustas brucus: cuius nō **sa. xv**
erat numerus. **iiij. a.**

Et comedit oē fenum in terra eorum: et comedit oēm fructū terre eorum.

Et percussit oē primogenitū in terra eorum: primicias oēs laboris eorum.

Et deduxit eos cū argento tauro: et nō **Ero. x.**
erat in tribubus eorum infirmus. **xij. d.**

Letata est egyptus in profectione eoz: **Et. xvij. q.** qui incubuit timor eorum super eos.

Expandit nubē in protectionem eorū: et ignem ut luceret eis per noctem.

Chic incipit enumerare signa et pdigia qđ fe cit dñs permoysen: sed nō eodem ordine quo facta sunt. **U**n primo ponit nouā plagā quā dō misit tenebras p̄ totā egyptū. **Ero. x.** Jo ait. misit dñs per moysen in virtute dei tenebras et obscurauit totā egyptū: et deus vel moyses non exacerbavit sermones suos. **Nā** sp cum benignitate exhortabatur et loquebas tur pharaoni ut dimitteret ppplū. Et cū pha rao cessabat a malitia et p̄mittebat: pariter cessabat plaga. Et sic sū sermones moyse cū dulcedine p̄cedebat. In sc̄bo loco ponit pri mā plagā cū dicit. Conuertit a quas eoz l san guinem ne possent bibere de aqua nili: et occidiit pisces eoz. In tertio loco ponit plagam secundaz qđ dedit ranas in terra eoz in tanta quātitate qđ penetrabant totum regnū ipso rū exentes ab aquis. In quarto loco ponit quartam plagā que fuit musca canina. **Nā** dicit Moyses in virtute dei vel deus dicit. **al.** precepit et venit cynomia venit etiā cyniphes que fuit tertia plaga in oībus finib⁹ eoz. Po suit etiā pluatas eorū grandinez que fuit se prima

ptima plaga quando venit grado mixta cum igne: scilicet fulminibus et corruscationibus. Et percussit vineas eorum et fuculneas: et protraxit omne lignum. I.e. oes arbores sinistri eorum. Et dixit etiam precepit: et venit locusta et brucus quod facit locusta plaga: quod quidem locusta et brucus corrodunt quod remaserat. Ultimo ponit decimam plagam cum dicit. Et percussit omne primogenitum in terra eorum et primicias olerum laboris eorum tam hoemus et bestiarum et pecudum. Et sequitur. Et eduxit eos moyses cum argento et auro quod mutuo accepérat a viciniis ex precepto domini. Et non erat aliquis infirmus in tribubus eorum. Nam cum angelus domini percussisset oia primogenitura egypiti ab hole usque ad pecus: soli filii israel fuerunt immunes: eo quod univerterat limina et postes sanguine agni: ut per nos. Et sic salvi facti sunt filii israel ab illa plaga et infirmitate. Et sic letata est egypcius et totus populus in pfectione et recessu eorum: scilicet filiorum israel: qui incubuerat timor super egypcios et morte primo genitorum. Et tunc deus expandit nubem in protectionem eorum: et etiam expandit ignem et luce ret eis per noctem. Nam nubes ducebat eos in diez colunam ignis per noctem. Et hoc fuit prius et maximus beneficium post eritum de egypto quanto ad continuum ducatur. Sed hic queritur utrum filii israel peccauerint et commiserint furtum et mendacium asportando secundum vas argentea et aurea que mutuo accepérant aegyptiis: cui sunt contra illud preceptum non furtum facies? Ad hoc respondent communiter doctores quod ille deus qui dixit non furtum facies generaliter: ille idcirco dixit filiis spartani ut filii israel acciperent mutuo illa vasa et portaret secum: ideo non egerunt contra voluntatem dei immo impluerunt dei voluntate qui est dominus aurum et argenti et omnes creaturem. Ideo filii israel non fecerunt contra preceptum dei qui est codicitor legis: nec facta fuit iniuria egyptiis eo quod erant debitores filii israel: quos per longa temporum violenter oppresserat et absque mercede ab eis servititia accepérat: sed deus voluit ut in solutione et stipendiis suis laborum acciperent filii israel illa vasa argentea et aurea. Sed addit Augustinus. Quod dicens non sine causa illud precepit. Nam quod egyptiis abutebantur auro et argento faciendo ex eis deos aureos et argenteos et vasa et cetera utensilia ad usum sacrificiorum falsorum deorum: sed deus voluit ut auferretur ab egyptiis aurum et argenti ut filii israel comutarent illa vasa aurea in meliorebus: scilicet ornatis tabernaculis ad cultum veri dei: quod ex illa copia auri et argenti obtulit unusquisque per vassos et vestimentib[us] fabrica-
do ad cultuveri dei ut per nos. Et dicit Augustinus quod illud factum est in figura acceptimus a philosophia gentium scientias et thematicas et naturale et morale philosophiam et cõplures morales doctrinas applicando et

conuertendo eas in meliores usus scilicet ut ancillen[ti] seruient nostre sacre theologie: de quibus ait salomon prover. ix. quod sapientia vocauit ancillas suas ad artem tecu[m].

Petierunt et venit coturnix: et pane celi saturauit eos. Exo. xv. c. xxv. xvij. b.

Dirupit petram et fluxerunt aquae: abie-
runt in sicco flumina.

Cum beneficium fuit quia petierunt carnes et cibos: et venit contournix: et pane celi sati-
ravit eos. scilicet manna de celo missa: et durauit per quadraginta annos usque ad terram promissionis. Exo. xv. et Numeri. xx. Tertius beneficium fuit qui dirupit petram et fluxerunt aquae et in sicco abierunt et emanarunt flumina quare deus non defecit eis in ducatu: nec in cibo: nec in potu.

Quoniam memor fuit verbi sancti sui: quod habuit ad abraham puerum suum. Exo. xii. c. erde
Et eduxit populum suum in exultatione: et electos suos in letitia. Pse. di. viii. quid si lan-
Et dedidit illis regiones gentium: et labores populorum possederunt. guis.

Et custodiant iustificationes eius: et legem eius requirant.

Et hec oia non fecit deus in meritis eorum: cum ha[bit] puerum et verum et fidem famulū suū: cui promisit illā terrā per semine suo. Et sic moyses iste deus per moysen eduxit populum suum cum eum trahit amalechitas et seon regem amorreorum et regem basam: et per nos dedit eis regiones gentium: scilicet dan usque beraabe: et labores populi gentis possederunt illis expulsis et subiectis. Et ea quare deus eduxit eos de egypto et dedit eis illam terrā fuit ut libere possent custodi legē dei et iustificationes eius in illa leti-
tia contentas quo ad iudicialia et ceremonialia et moralia et legē eius exquirat quo ad mystria in lege clausa et rienta de messia futuro.

Scida expositio ultime partis psalmi.

Sed quod daniel fecit hunc psalmi non soluzio-
nem literam: sed principaliter in prophetia
propter mysteria christi et ecclesie in predicta li-
tera clausa et significata ut in ultimo versiculo
sit ut legē eius exquirantur. Tenebant enim inde
exquirere in lege mysteria Christi in cuius fide sal-
uabantur. Et ideo videndus est sensus propheticus et allegoricus huius ultime partis.
Unde notabilius per moysen significabat re-
gnus christi: et per aaron sacerdotium: per hoc si-
gnificabat per Christum rex et sacerdos erat muten-
dus ad liberandum genus humanum: et sic cum to-
tum genus humanum esset afflictum in servitute
peccati in potestate diaboli Christus rex et sacer-
dos et legifer ipse per mortem et passionem et res-
urrectionem a servitudo et servitute liberavit.

Exposi-
tio alle-
gorica

V.
Si filii
israel
pecca-
uerunt
aspore-
tando
vasa
egypti
orum.

Augu.

dens non sine causa illud precepit. Nam quod egyptiis abutebantur auro et argento faciendo ex eis deos aureos et argenteos et vasa et cetera utensilia ad usum sacrificiorum falsorum deorum: sed deus voluit ut auferretur ab egyptiis aurum et argenti ut filii israel comutarent illa vasa aurea in meliorebus: scilicet ornatis tabernaculis ad cultum veri dei: quod ex illa copia auri et argenti obtulit unusquisque per vassos et vestimentib[us] fabricando ad cultuveri dei ut per nos. Et dicit Augustinus quod illud factum est in figura acceptimus a philosophia gentium scientias et thematicas et naturale et morale philosophiam et cõplures morales doctrinas applicando et

D. Jacobi de Valentina

Item cū speciali populus israel esset sub iugo legis: z cōs patriarche z propheteclamas- sent ad dominū: vt p̄t per totū discursum ve teris testamenti: tunc venit christus missus a patre: z predicauit per totam iudeam z galileam exhortādo pplūm ut eriret a iugo legis z veniret ad ecclesiā ad offerendī verū sacri ficiū z monuit principes sacerdotiū z pharis- scos: vt dimitterent pplūm exire a iugo legis at illi phibuerunt nec voluerunt credere pre dicationē z miraculis christi: sed ip̄m occide runt z crucifixerunt: sed christus post resurrec tionē primo abstraxit sanctos patres de po testate diaboli z a tenebris iferni. Postea edū rit pplū suum: scilicet apostolos et discipulos de pplū iudeorū q̄ sunt pumus pp̄ls xp̄i et ec clesie per xp̄m abstract⁹ de tenebris ignoran tie z p̄t̄z z iugo legis. ¶ Etia est aduertens dictio: dū q̄ sicut moyses intulit decem plagas egypti p̄t̄s nolētibus dimittere pplūm: ita xp̄s intu lit z reliquit decē maledictionēs scribis z phari seis. Male: tie z p̄t̄z z iugo legis. ¶ Etia est aduertens dictio: dū q̄ sicut moyses intulit decem plegas egypti p̄t̄s nolētibus dimittere pplūm: ita xp̄s intu lit z reliquit decē maledictionēs scribis z phari seis. q̄ nolērūt dimittere pplūm a iugo legis z peccati: immo opprēserūt ap̄stolos z discipulos z p̄secuti sunt xp̄z z primitiā ec clesiā: quas qdē maledictionēs enumerat xp̄s Mat. xxiij. cū dicit. Ue robis scribe z pharisei hypocrite: q̄ claudit̄s regnum celoz ante hoiles: vos em nō intratis nec introes̄tes finis intrare. Nā sicut pharao z eius principes phibuerūt filios israel ne exirent de captiuitate z intraret̄ in terrā p̄missionis: ita scriberez pharisei phibuerūt illū pplūm ne exiret a iugo legis. Et etiam rabini phibēt̄ iudeos modernos ne erēt̄ a tenebris z iugo legis z p̄secuti ne veniāt ad ecclā z lumē fidei: z sic claudit̄ eis celū z nec ip̄i intrāt̄ nec p̄mitit̄ alios intrare: z ip̄i ductores cecoz. simil cū cecis oēs i fouē iferni cadit̄. Et iō xp̄s dat eis decē ma ledictionēs: vñ octies dixi eis. ve yobis: per q̄ intelligunē octo maledictionēs: z addit nonā cū dicit. Ecce relinqueſ domus vestrā deserta. Et subdit decimā cū ait. Amen dico yobis q̄ nō me videbitis donec dicatis. Bñdictus qui venit z cetera. Oēs iste decē maledictionēs illatae iudeis fuerūt figurate per decē plegas illatas egyptiis. Nā illas z easdem patiunt̄ hodie iudei non solū spirituāl: sed etiā tem poralē. Nā sicut moyses querit̄ aquas egyptiorū in sanguinē: ita christus querit̄ aquas z sacra z ceremonias iudeorum in sanguinē. Nam sacramenta veteris legis sc̄z circuncisio zc. que ante erant eis salubria: nunc sunt eis mortifera z nocua: z bibit̄ sanguinē z p̄t̄fū. Itē misit̄ eis xp̄s ranas: nā sicut rane in aq̄s cenos̄t̄ putridis ceremoniāz inuolute semp murmurant̄ p̄tra xp̄m z conquerunt̄: quia ele cit eos a sedibus suis: z expulit extra aquas mundas vere sapientē: semp volnūk luto li tere ignorātes sensum spiritualē: z tali aqua cenola potant̄. Itē etiā xp̄s reliquit̄ eis cno-

Christopolitani Ep̄i Expositio

miam z cnyphes: que leos spirituāl pungit̄ vt p̄z psalmo. xxvij. Itē intulit̄ eis locustā z brucum corrodentes arborē z fculnē syna goge: que arida nullā facit fructum: vt patet Matt. xxij. cū christus maledixit fculnē. que cōtinuo aruit̄: per quā significata est synago ga. Itē misit̄ eis ignē z grandinē q̄ venit Ti tus z romani: z interfecerunt decies centena milia eorum: z totidē captiuos duxerunt: z ci uitate z regnū eorū totaliter deleuerunt. Item interfecit primogenita eorū cū animas eorum in morte perpetua destinavit. cū dicit. Amen dico yobis: q̄ nō me videbitis zc. vbi priuat̄ eos diuina visione. Ex quo p̄t̄ q̄ totidē plazas z maledictiōes patiunt̄ hodie iudei: quod passi sunt egypti. Ideo prudēs lector aduersat̄ sc̄t̄ adaptare illas decē plegas istisde cem maledictionib⁹ quas xp̄s intulit iudeis. Matt. xxij. Qm̄ ille figure fuerūt istaz quas hodie iudei patiunt̄. Itē sicut deus tūc in exi tu egypti dedit pp̄lo suo tria adiumenta p̄o tria am itinere: ita xp̄s q̄s liberavit populu suū xp̄ia xilia num a iugo legis z p̄secuti corulit tria adiu xp̄s de metā: z auxilia necessaria nobis in hac vita z peregrinatiōe vñzquo perueniamus ad ter rā viventiō nobis. p̄missam. Nā deus p̄ceze pit̄ filiūs israel: vñzquo acciperet mutuo a vicinis suis anis z argentū z supellectilia: z ita spoliarūt egypti: z delulerūt seci os illa bona egyptiis expoliat̄s z vacuis rema nentib⁹: ita pariter discipuli: z apli: z oēs fideles accepserūt a iudeis aurū z argentū mu tuo: sc̄z legem euangelicā z doctrinā apostolizam que latebat in scriptura ye. test. Nāz si cut thesaurus later absconditus in agro: ita articuli fidei z tota lere euangelica: z ecclā stica sacramenta latebat in veteri testamen to: z scriptura legis z p̄phetaz. Et hunc the saurus abstraxerūt apostoli z fideles a veteri testamēto iudeis expoliat̄s et vacuis rema nentibus cū sola superficie littere z paleis ce rimoniap: z nos accepimus fructū z granuz: z verū thesaurūm absconditū in agro: vt p̄t̄ Matthei. xiij. Hunc p̄fecto thesaurū non ha buerunt apli ab ethiopibus: nec scythis: nec gentilibus: sed a iudeis vicinis eorum et a le ge eis per moysēm promulgata: ideo nullam habent excusationē. ¶ Dedit̄ ergo christus populum suū christiani de iugo legis z tenebris peccati z ignorantie cum argento z auro sc̄z cum lege euangelicā z doctrinā apostoliza a veteri testamento excerpta z collecta in tantū q̄ in tribubus eorū sc̄z fidelū xp̄ianorū nullus fuit infirmus: q̄ medela sacramentorum sanati sunt per christū iudeis manētib⁹ afflictis cū predictis decem plagiis z maledictionib⁹. ¶ Sc̄dm adiumentū quod dens contulit illi pp̄lo fuit: q̄ expādit sup eos nubēt̄ p̄tegeret eos p̄ diē z columnā ignis: vt p̄cedē ret z luceret eis p̄ noctē. Ita pariter xp̄s reliz

quit populo christiano colosā articuloruſ ſidei: ut luceat nobis per noctem hui⁹ miſidi: in cuius lumine ducimur in vitā eternā: t expādit nobis nubē ſue chautaris per diē grē in quo ſum⁹ vt nos ptegat ab imbrub⁹ t ardo- ptura veteris teſtamēti in qua p er lumē ſidei videm⁹ mysteria xp̄i t ecclēſie ibi clauſa: et ambulam⁹ per ſcripturā veteris teſtamēti ducatuſ in minis ſidei: t nō offendim⁹ in la- dē ſeſdali roffenſtōis. Per diē aſt intelligit ſtatus gratie in quo indigem⁹ p rectione nu- bis deſug extenſe ad cōuerſationem gratie et deſenſione h̄imbris peccator⁹ t p ſecutor⁹ ec- clēſie: hac nube fuert̄ p reci, martyres t arma- torienta t exilia: nec carceres ec. Et ideo in hac peregrinatiō ſeimp precedit et duciſ nos columnā luminis ſidei: t protegit nos nubes charitatis xp̄i vſq; ad portū ſalutis. Ter- tiū adiumentum fuit qn̄ deus dedit illi pplo carnes t panē ſez manna qd duranit vſq; ad introitū tere promiſſionis in cibis: et p eciſſit petrā: t dedit eis aquam in portū: ita pariter chriſtus dedit et dimiſſe pplo ſuo christiano ſacramētuſ eucharistiē in quo māducāt fidei ſerā carnē xp̄i ſub forma panis qui de ce- lo deſcedit: itaſ ſe vera caro t ver⁹ panis nō materialis: ſicut an̄ erat ſub illis accidentib⁹ ſed v er⁹ panis angelor⁹ qui de celo deſcedit cuius fructuōe angelor⁹ t oēs beati reficiuntur, t felicitant. Et iſte cib⁹ t panis ſe viaticus: q; eſt neceſſariuſ in hac via t pegrinatione vſ- quequo pueniamus ad terrā ſuulentis. Nā tunc comedamus eundē panē per fruitioñez ſacramentaliter t per ḡam. Et ideo p pheſtice t figuraliter ait dauid in hoc psal- mo. Petierūt venit coturnix figuratiua xp̄i per carnē. Et pane cel i ſaturauit eos. ſ. man- na de celo miſſo figuratiua ſacramēti eucha- ristiē ſub forma panis: t ſic xp̄s vero pane ce- li ſaturauit eos. ſ. pplo ſuū xp̄ianū. Itē ſicut moyses percuiſit petrā t diripiuit t fluixerant aquez bbit pplo: ita xp̄o percuiſit perram ſui corporis ſupra quā fundat ecclēſia et exiuit ſanguis in pecten noſtri t aqua t remiſſione pectoriſi et refrigeriſi t potū ſpūalem: vñ ſumpferuit virtutē oīa ſacramenta ad mede- lā pectoriſi t refrigeriſi noſtriſi. Et iō dicit: di- rapit ſes petrā ſu lateris t pediſ t manuſi et flumina ſue virtutis t ſapientie abierunt i ſic co. i. per ai as noſtras que ante erant ſicce et gride ſine humore ſidei t gracie. Qm̄ memor fuit. q. d. q. tlic impleta fuit p mifio facta i p̄i abrahe. ſ. in ſemine tuo benedicen ſe gen- tes. Gen. xxii. Et tibi dabo terram ec. Sene. xvii. 2c. Et xp̄s deduxit populi ſuum: ſez pa- tries de limbo inferni cū letitia t exultatione in celum: t etiā deduxit apolloſos et diſcipu-

los t offes ſideles de iugo legis t peccati li- berando eos a captiuitate diaboli: cum eru- tatione et victoria resurrectionis et electos ſa- os. ſ. sanctos patres de limbo cum lerita in celo collocando. Et dedit illis ſ. apostolis ci- ſtianis regiones gentiuſ q; oīa regna gentiū runt. Nā ecclēſia nō ſolū poſſidet ſpūal ier- ſea regna xp̄ianorū: ſz etiā tgaliter poſſidet multas ciuitates t caſtra per donationē ma- gni constantini qui ecclēſiam dotauſ de rota itaſ. Et hoc dōminis t poſſeſſionem et li- bertatē dedit chriſtus fideliſ ſuū: vt cuſto- diant iuſtificationes eius ſez legem iuſtifica- tem: quia ſola lex euangelica iuſtificat: t ſic operādō in ea iuſtificamur. Et ſubdiſ. t legez ei⁹ exqrāt. i. i. ea mediteſ t contēplen. Duos ergo monet: ſez vt contēplum t exquiramus iuſti- ficationes ei⁹ idest opere compleam⁹.

judith
iij. cap
cv. a.

xcv. d.

c. ecce t
vii. q.

i. ca.

bis. ita

Confitemini dño quoniam bo- nus: qm̄ in ſeculum mia eius. Quis loqueſ potentias dñi: auditas faciet oēs laudes ei⁹. Titulus alla alka. Pincipalis itēno ipſi dauid in hoc psalmo eſt petere vniuersalē re- dēptionē p aduentū xp̄i: ſz q; p xp̄m fuerūt re- dēpti duo populi ſ. iudeorū t gentiliū ex qui bus conſta t ecclēſia fundata t iuncta in la- pi de angulari. i. xp̄o iefu: ideo ponitur duplex alla. Sed q; quasi oēs psalmi leguntur in ec- clēſia quadruplici respectu. ſ. ad laudez dei. Scđo in memorā antiquoz. geſtorū. Tertio ad pphetice. Quarto ad doctrinā t exhorta- tionē nr̄am: iō. ppheta vniuersalē oīa iſta ſer- uat in quolibet psalmo. Ideo dauid duo pſ cipaliter facit in hoc pſal. Nā primo exhorta- tur nos ad laudem dei et obſeruationē legis diuine. Scđo peti vniuersalē redēptionem: ibi. Memeto noſtri dñe. Quantuſ ad p̄mū duo facit. Nam primo nos exhortat ad laudādū dei. Scđo ad timēdū ei⁹ iudicū t ſeruandū iuſtitiā per obſeruationez legis. ibi. Beati q; lium q; iſraelitarū pſitemini dño confiſſione laudis. i. laudate dñm t petite miā et vni- uersalē redēptionē per aduentū xp̄i qm̄ mia eti⁹ ſemp fuit t erit in eternū pphita petentibus. Nam quis loqueſ t explicare poterit t faciet auditas et explicatas laudes eius que ipſi deben. ex miſerationibus t be- neficijs factis t collatis inuocantibus eum? q. d. nullus hoc poterit explicare. Et eſt cau- fa quare in titulo ponit his alleluja. Quasi di- cat: vos iudei laudate dominum t petite re- c. ſi de dēptionem: t vos gentiles laudate ic. Beati qui custodiunt iudiciuz: t faciſſit noniſſi ſuſtitiam in omni tempore.

Mat. v
xii. q. s
c. ſi de
pet. iij

D. Jacobi de Valencia

Chic exhortatio oes ad obseruantiam legis: ut
digne valeant impetrare qd petuntur: qd duo
sunt in lege. s. pcepta qd prohibet malum fieri sub
penitentia penitentia mada qd exhortantur ad
duobus agendis csi pmissoe premij: iō in duobus
est sit obseruatio legis. s. in non faciendo malum
custodiendo. i. timendo iudicium dei. Scbo in fa-

Obser-
nata
legi s i
duob
plicat,
ciendo bonsi desiderando premisi eternis. Iō
ait dō. O vos oes obseruate legem dei. Nam
bit qd custodiunt. i. timent iudicium dei. faciunt iu-
stitia. i. iustificat semet ipsos operando s. legē
hoc etiā pot referri ad iudices: qd beati iudi-
ces qui custodiunt iudicium et faciunt iustitiam
in omni tempore sim leges: malos puniendo: et
bonos premiendo et innocentes absoluendo.

Ademēto nostri dñe in beneplacito po-
puli tui: visita nos in salutari tuo.

Depe
d. q. ca
semel.
Et videndum in bonitate electorum tuo
rum: ad letandum in letitia gentis tue:
vt lauderis cum hereditate tua.

Chec est scba pars principalis in qua pphe-
ta petit vniuersale redēptionē et miām p ad-
nēū xpī: s. qd magnanim⁹ maxie inclinat ad
miām csi reus cognoscit et pfitetur pcta sua: et
etiā magnificus libenter audit bñficia qd quo
dā fecit: et magis inclinat ad faciēndis plura
vt p̄t. i. i. ethico. Ideo dō tria facit i residuo
hui⁹ psalmi. Nā primo i psona totius corpo
ris mystici petit vniuersale redēptionē et ad-
uentiū xpī accelerari. Secundo pfitetur grauiā
pcta que ille pp̄lus comisit h̄ dēs et punitio-
nes illoꝝ pctōꝝ a quib⁹ per n̄am liberavit
sepe illuz pp̄lm dñs: et hoc vt magis inclinet
dēs ad miām. Tertio resumit petitionē sua: s.
scbz ibi peccauim⁹ csi patrib⁹ nostris: tertiuꝝ
ibi. Saluos nos fac dñe. Dicit ḡ ad primū. O
dñe deꝝ patremēto nostri dñe in benepla-
cito pp̄li tui. i. vt placeas pp̄lo tuo ei⁹ petitio-
ni annēdo et pp̄tis do: et visita nos i iesu xpō
salutari et salvatore tuo quē pmisisti patrib⁹
nostris in qd bñdicēde sunt oes ḡtēs. i. misse
eum ad vidēdi in bonitate electorum tuorū. i. vt
ipm videat electi tui i bonitate et redēptiōe et
faciēte bonitatē repētiōis et ad letādi in le-
ticia ḡtēs tue. i. vt ḡtēs tue letītia ma-
gna p̄ suis adūtū. Et nota qd h̄c dnos pp̄los
memorat. Primo ap̄los et discipulos couer-
sos de iudeis qui ipm in carne viderat: csi di-
cit: ad vidēdi in bonitate electorum tuorū. s.
apostolorū et discipulorum. Scbo cōuersos de
pp̄lo ḡtēli qui cū letītia ad fidē venerat per
p̄dicationē ap̄lorū: csi dicit. Ad letādi in leti-
cia ḡtēs tue: s. qd ex his duob⁹ pp̄lis facta ē
vna ecclīa que est hereditas xpī: ideo sequi-
tur: vt lauderis csi hereditate tua in tempore
ḡtē: sicut n̄scit et vidēm⁹ manifeste impletū.

Iudith
vñ. d.
creatis
Peccauimus cum patribus nostris: In
iuste egimus; iniquitatem fecimus.

Christopolitani Ep̄i Expositio

Patres nostri in egypto non intellexe-
runt mirabilia tua: non fuerunt memo-
res multitudinis mīc tue.
Et irritaruerūt ascendentēs i mare: ma-
re rubrum.

Et de
li.ca.ie
ura. et
extra
here.c
cū exi
i uncio
ero.xii
q.
Et saluauit eos propter nomē suum: vt
notam faceret potentiam suam.

Et increpuit mare rubruꝝ et exiccatū est: et
deduxit eos in abyssis sicut in deserto i uncio
Et saluauit eos de manu odientium: et
redemit eos de manu inimici.

Et operuit aqua tribulantes eos ynuſ
ex eis non remansit.

Et crediderunt verbis eius: et laudaue-
runt laudem eius.

Chic incipit p̄fiteri et memorare grauia pcta
illū pp̄li et miseratiōes factas patrib⁹ atq̄s
est aduertendum qd mīa dei tanto maior de
monstratur quanto maiorū pectoribus et
rebelli⁹ et ingratias prestatur. Sed qd fili⁹ ist⁹
dēs: s. quotienscib⁹ renersi sunt peccauerunt
penitētā semp deus eis peperat: ideo maxi-
me dēs in hoc oñdit multitudinē et magni-
tudinem sue misericordie. Et ideo dāvid me
comissa et contra dominū: et qnō semper do-
minus misertus est eis. Quorum primitiuit
pctm infidelitatis et duricie. Nā cum fuisse
castramētati i littore maris rubri: et vidissente
exercituꝝ pharaonis veniente: quasi diffiden-
do dixerūt moysi. Noristā nō erant sepulcra
in egypto: iō tulisti nos ut moriamur i solitu-
dine. Uñ nō intellexerūt nec cōsiderauerūt qd
dīs potuisset eos liberare: sicut fecerat mira-
bilis et signa in egypto: et tamē dominus non
attendit ad infidelitatem et murmurationē ipso
rū: sed precepit moysi vt percuteret aquas: et
trāsuiuit tot⁹ pp̄la israel illesus: et pharao csi
suis submersus est: vt p̄z Exod. xiiii. hoc ergo
pctm et hanc miserationem domini constetur
dāvid in principio: csi dicit peccauim⁹ csi pa-
trib⁹ nostris eos imitando: iniuste egim⁹ con-
tra p̄ximum: iniquitatem fecimus contra dēs.
Nā patres nostrī in tēlexerunt. i. attēte et
fideliter non cōsiderauerūt mirabilia tua fa-
cta i egypto de decē plagiis illatis egyptijs,
nec fuerūt mēores multitudinis mīc tue quā
oñdisti fili⁹ israel eos mirabilē liberādo: et
immo tāq̄ ligari irritauerūt. i. cōtēnētes euꝝ
th̄ saluauit et eos pp̄ nomēsū p̄ moysi suo
catus. Et hoc fecit dēs vt ip̄si notam facerent
et predicarent potentiam suā: qd increpuit ma-
sun est in duodecim partes: intantum qnō
exiccatū

Exiccati est idest apparuerit vie siccæ i eo et moyses deduxit eos in abyssis. i. per p[ro]fundatatem maris sic i deserto: idest ac sic deduceret eos per desertum et terram aridam: et saluauit eos deus de manu egypciiorum odieruntis et redemit eos de manu inimici pharaonis. Et aq[ua] maris opuit et submersit egypcios tribulantes eos tunc q[uod] b[ea]tū erit his nō remāsit. Et tunc filii israel q[uod] a[n]t[er] fuerant increduli exticis crediderunt ab his ei⁹ platis p[ro]s moystr laudauit i. cecinerunt laudes ei⁹ p[re]dicādo ei⁹ omnipotentiā et iustitiā dicendo. Cantem⁹ dno gloriose rc. Nota q[uod] ista mysteria ringratitudines: siue peccata nō narrantur hic eo ordine quo facta fuerunt i ero do. et libri numerorum: eo q[uod] p[ro]p[ter]i non sunt facti nec leguntur ad historiam sed ad prophetiam.

Exodi. xvij. Lito fecerunt: obliti sunt operum eius: et de cō se. d. q. Et occupauerunt cōcupiscētiā in deserto: reuera. et tentauerunt deum in inaquoso. et ca. in calice,

Et dedit eis petitionem ipsorum: et misit saturitatem in animas eorum.

Hic memorat secundū p[ro]pt[er]um eorū: cū murmurauit cōtra dñm et moysem. Exo. xviij. petentes aquā et cibis: tētauerunt dñm dicentes. Si est deus in nobis rc. Et tñ deus dedit eis carnes in abundantia p[ro]mīscētiā integrū et manna ad mādūcādū: iō dicit cito fecerūt. i. in breui credisserūt q[uod] dicitur est: immo in breui obliti sunt operū ei⁹ mirabilis et nō sustinuerunt patiēter cōsiliū et p[ro]missiū eius: s[ed] cōcupierūt indiscretē cōcupiscentiam in deserto rafadi p[er]cendo carnes: et tētauerunt deū in loco inaquoso ad p[er]trā oreb: dicentes. Si ē deū in nobis: iō dicte sūt aq[ua] tētatiōis tñ deū dicitur i[ps]e pleuit eis petitio nē ip[s]o loriū: et misit saturitatē i[ps]as eorū: ex abundātia carniū coturnicū et aq[ua] de perra oreb.

Mu. xvij. d. z. viij. q. s. ca. deniq[ue]. z. xxij. q. s. ca. didicimus.

Et irritauerunt moysem in castris: aarō sanctum domini.

Aperta est terra et deglutiuit dathan: et operuit super cōgregationē abiron.

Et exarsit ignis in synagoga eoru[um]: flāma combussit peccatores.

Hic cōfiteſt et memorat tertius p[ro]pt[er]um q[uod] fuit ambitionis et inuidie q[uod] Chōre et Dathan et Abiron voluerunt sibi vendicare summum sc̄erdoris: et mouerunt seditionē cōtra moysem et aaron: ut p[ro]p[ter]a Numeri. xvi. Ubi dicit. Et irritauerunt i. cōtempserunt et ad trā p[ro]nouauerunt t[em]p[er]ate ordinatus et sanctificatis a deo: s[ed] ex saia operuit et ruit super cōgregationē et cōjuratio nem et cōsenticulos abiron: et sic absorbut eos malipolis eoru[um]. Et clamaria occidit. ccl. viros

D. Ja. de Valen.

peccatores presamenteſ offerre incensum cū thribulis cū essent peccatores et indigni et nō a deo electi. Et tñ deus pepercit filijs cho[re] miraculi: ut cum oēs essent in eodem loco: tñ isti sunt liberati et manserunt in facie terre: q[uod] aperta fuit terra et tamen Chōre et Dathan et Abiron cum sequacibus suis fuerunt absorbiti: ut pater Numeri. xvij. rc.

Et fecerunt vitulum in oreb: et adorauit Exod. xxxij.

Et mutauerunt gloriam suam: in similitudinem vituli comedentis fenū.

Obliti sunt deū qui saluauit eos: q[uod] fecit iij. reg. magnalia in egypto: mirabilia in terra Cham: terribilia in mari rubro.

Et dixit ut disperderet eos: si nō moyſes electus eius stetisset in confractiōe in conspectu eius.

Et auerteret trā ei⁹ ne disperderet eos: et p[ro]p[ter] nihil habuerunt terrā desiderabile Non crediderunt verbo eius: et murmu[r]auit in tabernaculis suis: non exaudierunt vocem domini.

Et eleuanit manū suā super eos: ut prosterneret eos in deserto.

Et ut deisceret semī eoru[um] in nationib[us]: le.

et dispergeret eos in regionib[us].

Hic confiteſt et memorat quartus p[ro]pt[er]um quod fuit idolatrie: q[uod] adorauerunt et fecerunt vituli cōflatilē: vñ dicit. Et fecerunt idolū et vitulū in oreb: idest p[ro]p[ter]a mōrē synai cui⁹ ps[alm] 80 oreb: et adorauerunt sculptile sc̄e vitulū cōflatilē: ut p[ro]p[ter]a Exo. xxij. et mutauerunt gliam suā idest gliam et latrā deo debitā in similitudinē et image vituli comedētis fenū attribuētes gliam honorē vni bestie muta. Et sic obliti sunt deū qui saluauit eos ab egyptiis liberando: q[uod] fecit magna miracula in egypto et mirabilia in terra Cham: et terribilia portēta: et cōtribilē strage egyptiorum in mari rubro deducendo aq[ua] maris sup eos. Et tunc filii israel post tot miracula et b[ea]tifica fuerunt in gratiē et infideles adorantes vitulū: et iō deus dixit idest decreuit et cōminatus est ut disperderet eos cum dixit. Miſte me ut irascifur meus super eos rc. Nisi moyſes electus le⁹ obstitisset et supplicasset in cōfractiōe et tritioe cordis in conspectu eius ut auerteret lirami suam: et de⁹ p[er]cepit eis occisis. xxij. nullibus. Et p[ro]nihilico. hic incipit versus in translatiōe. h[ab]eo. et est quintus p[ro]pt[er]um q[uod] fuit rebellionis et diffidētie: q[uod] voluerunt constituere sibi duce qui rediceret eos i egyptū nisi caleph et iolue obstitissent p[ro]p[ter]a Numeri. xxiij. Unde data est eis sententia: ut nullus eoru[um] qui egressi sunt

de egypto a. xx. annis et supra intraret terrā pmissionis p̄ter caleph et ioseph: sed cadasera eorum iacerent in deserto: Ideo ait: q̄t supple contempserunt et p̄ nibilo habuerit terrā de syderabilē pmissa Abrahā et isaac et iacob: et non cedererunt verbo eius nec pmissioni: et murmurauerunt in tabernaculis suis: cū dixerunt: vtinam pereamus et non inducat nos dñs in terrā illa ne cadam⁹ gladio: et vroes ac liberi nostri deducant captiuos: et nō audierunt vocem dñi de pmissione facta. Et iō dñs eleuauit manum et sententiā suam: vt psterneret eos in deserto: et vt deiceret semen eorū in nationibus: et dispergeret eos in regionibus diversarum gentium: sed adhuc dñbus moysi fuit placatus et noluit eos totaliter delere: sed progauit eos ut vagarentur per desertum usq; ad quadragesimum unum.

Et initia sunt beelphegor: et comedierunt sacrificia mortuorum.

Et irritauerunt eū in adiunctionibus suis: et multiplicata est in eis ruina.

Et stetit phinees et placauit: et cessauit quassatio.

Et reputatū est ei ad iustitiā: in genera tioē et generationē usq; in sempiternum.

Chic constet et memorat serui p̄tm qđ fuit idolatrie et luxurie: cū ad consilium balaā ipse

Balach rex moabitarum obrulit filiis israel puellas puchias cū qbus fornicati sunt: que

eos deduxerunt ad adorandum beelphegor.

Uñ secura est in eis plaga magna: vt p̄z Nu meri. xxv. vñ dicit et initiati sunt idest sacrifi

cauerunt et coluerunt Beelphegor. i. idolū beel qui adorabā in mōte phegor tanq; de⁹ moa

bitarum: et comedierunt sacrificia sialū mor tuorū illi idolo imolatori⁹. Et sic irritauerunt ipsum de⁹ in adiunctionib⁹. i. volvitori⁹ sce

leribus suis. Et ideo multiplicata est in eis ruina et plaga magna: qm̄ occisa sunt viginti

quatuor milia. Et phinees sterit. i. sceleri eo rum restitit cū transfratizambū coeunte cum

mulierte madianitide. Et ideo reputatū est ei ad iustitiā in generationē usq; iu

semipernū: ex quo mernit successionez sacerdotij q̄ quidē actus memorabitur in eternis.

Et irritauerunt eū ad aq̄s contradictionis: et vexatus est moyses ppter eos: q̄r

exacerbauerunt spiritus eius.

Et distinxit in labijs suis: nō dispidge runt gentes quas dixit dñs illis.

Et comixti sunt inter gētes et didicere

runt opera eorū: et seruierunt sculptilib⁹ eorū: et factū est illis in scandalum.

Et imolauerūt filios suos: et filias suas

demonis.

Et effuderunt sanguinē innocentē: san guinez filiorū suorū et filiarū suarū: quas sacrificauerunt sculptilib⁹ chanaan.

Et imperfecta est terra in sanguinib⁹: et cōtaminata est in operib⁹ eorū: et forniciati sunt in adiunctionibus suis.

Et iratus est furore dñs in populu suū: et abominatus est hereditatē suam.

Et tradidit eos in manus gētium: et do minati sunt eorum qui oderunt eos.

Chic p̄site et memorat septimū p̄tm qđ fuit murmurationis et infidelitatis: qđ mouerūt eos aq; vñ dñ ōc̄p̄tē moyses p̄ctit petraz

virga: et dedit eis aquam: vt p̄z Nume. xx. iō ait. Et irritauerunt eū ad aquas p̄tradictionis

cos: q̄r exacerbauerunt amaricauerunt sp̄m ei⁹ in murmurure suo. Et iō distinxit labijs suis cū dirit. Num ex hac petra poterimus vobis aquā elicere? Uñ ex locutione eius potuerunt

conīcere q̄ hesitabat. Et iō ab ingressu terre pmissionis fuit exclusus vterq; s. Moyses et Baron. Non disperdididerunt. hic incipit vers

ratur decimum p̄tm qđ fuit rebellionis sine inobedientie: eo q̄ nō impleuerūt p̄ceptū dñi qui mandauerat eis ut esserent et interfice

rent oēs chananeos in terra promissiōis: immo eos reliquerūt et ppter auaritiaz tributarios fecerūt. Uñ euenerūt eis oīa mala: q̄r didice

runt opera et superstitiones eorū et mores: et sic idolatria freq̄nter cōmiserūt: vñ fuerunt freq̄nter afflicti et seruituti deditiū ait. nō

disperdididerunt gētes chananeorū quas p̄ce pit cōsciendas dñs illis. Numeri. xxiiij. Ideo

cōmixti sunt inter eos: et didicerūt opa eorū et mores: et seruierūt sculptilib⁹ et idolis eorū

sc̄ Baalim et Astarot: et factū est illis in sca

dalū. Nā cōnixti eorū inter gentes fecit eos cadere in idolatriam et superstitiones eorū. Et imolauerunt filios et filias demonis ad

modū chananeorū: et sic effuderunt sanguinez innocentē filiorū et filiarū q̄s sacrificauerunt sculptilib⁹ et idolis chanaan.

Et intersecta et cōtaminata et polluta est terra in sanguinib⁹ in opibus eorū deo odibilib⁹: et p̄ qr̄ fornicati sunt fornicatione spirituali cū diis alienis la

triam tribuendo in adiunctionib⁹ suis idest sponte. Et sic iratus est furore dñis in populu suū: idest contra p̄ptim suis: et abominatus est

hereditatē suā quā elegerat sibi in populū peculiare: et tradidit eos in manus gentium tanq; delectos: et dominati sunt eorū q̄ odes

ppter

cōmix

sationē

tergen-

tes filiū

israel

lapſe

sunt in

idolo-

latrīa,

la

triā,

israel

Et tribulauerunt eos inimici eorum: et humiliati sunt sub manibus eorum: sepe liberauit eos.

Ipsi autem exacerbaverunt eum in consilio suo: et humiliati sunt in iniqtatibus suis.

Et vidit cum tribularentur: et audiuit orationem eorum.

Et memor fuit testis sibi: et penituit eum secundum multitudinem misericordie sue.

Et dedit eos iuventus: in conspectu omnium qui ceperant eos.

Et tribulauerunt eos inimici: s. chananei et moabites et amonites: et humiliati sunt captiui sub manibus eorum: et ditio eorum: et ihudis sepe liberauit eos mittendo indices et salvatores ut ait: othoniel: gedeon: iepheta: et ceteros. Ipsi vero tanquam ingredi multitudines exacerbaverunt eum sponte in consilio et arbitrio suo: et non coacterunt eum: et humiliati sunt in iniqtatibus et sceleribus suis: sed quod debet in captiuitate et tribulatione recurrebat ad deum ideo vidit deus oculum in seculi tribularentur: et audiuit orationem et clamorem eorum: non in meritum eorum: sed memor fui testis et promisi sui facti ad abraham: isaac: et iacob: et non respexit eorum iniqtatem: sed suam iam et imobilitatem sui testis: quia de illa genitioe promiserat futurum messiam et salvatorem: et non penituit eis non quia pena pataret: sed fecerunt modum penitentis revocatis iras et vindictam penden eis ex multitudine misericordie sue. Et dedidit eos in iusta in conspectu omnium gentium qui ceperant et subiecerant eos: quia non permisit deus ut inimici totaliter eos delerent: sed recipiebant eos in ditionem et seruitutem: et promiscebant eos vivere in ciuitatibus suis. Et per iudices suos ab inimicis liberabat sepius eos.

Saluos fac nos deus noster: et congrega nos de nationibus.

Et confiteamur nobis sancto tuo: et gloriemur in laude tua.

Benedictus dominus deus israel a se enimi. cv. q. s. reuerti

cultur usque in seculum: et dicet ois populus fiat fiat.

Hic resumit sua petitionem et ponit proponem intentam in toto psal. Cui est aduentus quod per oea in predictas tres liberatioes fuit figura universalis redemptio futura pro christo: nam si ent deus misit moysen ad liberandum et extrahendum populum de egypto: et traducendum per mare rubrum ita figurabat quod deus erat missus filium suum ihum ad liberandum totum genus humanum de parte diaboli: et transferendum ipsum per mare rubrum suum sanguinem et passionis. Et per hoc quod per eum erat pertinens in lateres vnde erat emanatus aq̄ sapientia et sacrorum in nostram salutem: et sic

de singulis: sicut superius frequenter dictum est. Et per unumquem illorum. xiiij. indicem quos dominus misit ad liberandum filios israel: ut patet in libro iudicium. significabat christus ventus ad saluandum et liberandum totum genus humanum a servitute diaboli. videns ergo dominus hoc in spiritu dicit et clamat ad deum dicentes. O domine non es tu ibi nouus et inusitatus: immo semper consuevisti facere misericordiam et liberare populum tuum ab afflictione et captiuitatibus temporalibus: in quibus figuratur nostra redemptio per christum. Ergo sicut nouae vicibus liberabat populum tuum in deserto per moysen: et xiiij. vicibus liberabat eos in terra promissionis per xiiij. indicem quod dicti sunt salvatores illorum populi: mitte ergo salvatores vestrem christum per illos figuratum: et salvos nos fac per eius mortem et passionem. q. d. sicut salvasti illos salvus nos modo per aduentum tuum: et congrega nos. s. ecclias tuam non soli de iudeis: sed et de oibus nationibus sicut promisisti: ut eos confiteamur nobis sancto tuo: ut in nomine tuis oculi genu fleantur et gloriantur in laude tua sub una lege evangelica et per fidem et uno baptismo: et uno sacrificio: et benedictus qui venire debet deus israel. i. confiteantur christum esse verum deum et hominem: et iam venisse incarnationem. Ut nota sicut supradictum est: quod hebrei non habent impatiuum nec optatiuum sed ponunt futuri indicatiuum. p. optatiuum: i. dicit. et dicet ois populus. i. dicit oratio per te reges populus. Benedictus dominus deus israel fiat fiat. i. amē amē et ponit bis fiat. ppter duos populos. s. iudaici et gentilem: ex quibus una ecclias est in christo congregata: sicut in principio preponitur duplex alia ratione utriusque populi. Et non concordat finis ei principio. Nam sicut ibi dicitur. Alia alia. ita in fine viri fiat fiat sine amē amē. q. d. ut reges populus tandem deus redicat. Benedictus iesus qui venit. Amē amē id est ad saluandum utrumque populum.

Confitemini domino quoniā bonum quoniam in seculum misericordia eius.

Dicant qui redempti sunt a domino xiiij. in quos redemit de manu inimici. iudith. xiiij. a. fra. xvij. a. ci: de regionibus congregauit eos.

Al solis ortu et occasu: ab aquiloni et mari. nasci.

Titulus alia. Ex hoc titulo et materia psalmi. appareat quod iste psalmus est de illis quos dauid fecit ad laudandum deum in templo pro festiuitatebus: et dirigit ipsum ad unum populum iam per christum redemptum: unde quia in superiori psalmo. cum maximo affectu et desiderio petuit universalis redemptionem et christum accelerare aduentus suus ad saluandum nos et congregandum nos de nationibus. vnde in principio dicit. Veneratio nra domine in beneplacito populi tui: visita nos in salute tua ad videndum in bonitate electorum tuorum: ad letandum in letitia

O h

D. Jacobi de valētla

Christopolitani Ep̄i Expositio

Sentis tue: vt laudoris ci hereditate tua. Itē interpositis multis miserationibus diuinis resumpit petitionē suā dicens. Saluos nos fac dñe: et cōgrega nos de nationibus: et confitamur nō tuo: et ḡlēmūr laude tua rc. sed q̄ p̄phā in sp̄u fuit certificat⁹ hoc foie iplēdū per xp̄m; id ad p̄plū iā redēptū et saluatum p̄ xp̄m et cōgregatū de natiōib⁹ in vñā ecclias et cīnitatē dei dirigit h̄c psal. inuitatē ip̄z ad ḡrat⁹ actiōes p̄ bñficio redēptiois: vñ duo facit. Nā p̄mo facit qđ dictū est: sc̄do enarrat bñficia q̄ recepim⁹ per aduentū xp̄i: et in q̄lib⁹ nos admonet ad ḡrat⁹ actiōes. sedā ibi. errauerunt in solitudine. Dicit ergo dō incipien do cōstructione s̄niam in sc̄do vñsu. Oēs qui redēpti sunt a dño nō iefu xp̄o p̄ adūtū suū quos redemit de manu et p̄tate diaboli inimi ci n̄i et cōgregauit eos de nationibus in vñā eccliam cōgregauit dico a solie otu et occasu ab aq̄lone et maritā oceano q̄ mediterraneo: oēs isti in xp̄o redēpti et p̄gregati dicunt inter se exhorten̄ sei pos dicēdo. Confitemini dño iefu xp̄o qm̄ bon⁹ est: et in eternū est et erit mis̄e eius quā nobis ostendit sua redēptioe. Ex his vñb⁹ p̄z q̄ nō loquit̄ h̄ de sp̄ializ⁹ p̄ticulari: et corpali redēptiōe ut inde et q̄dam cū eis delirant: sed loquit̄ de p̄niversali et sp̄iali salute et redēptione facta p̄ xp̄z cū dicit. A solis otu rc. nec inuitat falsam iudeā et illum p̄plū ad ḡrat⁹ actiōes: et ad laudādum dēs: sed totā eccliam et xp̄ianam religionē a solis otu vñq̄ ad occasum diffusam et p̄gregatā q̄ vere redēpta est p̄ xp̄m: vñ dō p̄phā bñ sciebat ex reuelatiōe q̄ gen⁹ humānū nō poterat redimi nec salvari n̄i p̄ xp̄m dēs incarnatū in cui⁹ fide salvabant̄ antīq: h̄c ergo iuocat i ob⁹ psal.

Errauerūt in solitudine in saquoso: viā ciuitatis habitaculū non inuenierunt.

Esurientes et sitiētes: anima eorū in

ipsis defecit.

Et clamauerūt ad dñm cum tribularen-

tur: et de necessitatib⁹ eoz eripuit eos.

Et deduxit eos in viam rectam: vt irent

in ciuitatem habitationis.

Lōfiteantur dño mīe eius: et mirabilia

eius filiis hominum.

Quia satiauit aīam inanem: et alam esu-

plentem satiauit bonis.

In hac sc̄da pre enumerat bñficia per xp̄m

nobis illata in suo aduentu: p̄ quo ḡras tene-

mur referre. Et primo memorat tria bñficia q̄

totum genus humānū recepit p̄ suam morte-

z et resurrectionem et ascensionē. Et alia tria que

ecclēsia recepit post suā ascensionē. ibi q̄ descen-

dunt mare rc. Quantū ad primum est nota-

dum q̄ totum genus humānū tria damna-

hereditaria incurrit et peccato p̄im⁹ parer tum. Primo exilium ab v̄trac⁹ paradiso cum Trīa fuit homo expulsus in hanc vallem lachryma dāna. Ne forte mittat manum suā et sumat de cibo Ade, et vivat in eternū. Unde ex hoc exilio incurrit famam et sitim errando p̄ hanc vallem lachry- marum. Sc̄do incurrit infirmitatem et erit u- dinem tam aī eō corporis. Nam in aīa perdi- dit iustitiam originalem: et fuit sanctiatus tri- plici culpa: et in corpore recepit omnes penali- tates rc. Tertio fuit condemnatum rotum ge- nus humanum ad captiuitatem et carcerem perpetuum diaboli hic per culpam: z in futu- ro per penā. Et sic homo fuit exil: et eger et ca- ptiuus. Sed ab his tribus dānis nos xp̄ns li- beravit in suo aduentu. Primo ab exilio cum Christo nos in ynam ecclesiam ex diuersis locis et na- tions li- per gloriam. Sc̄do nos liberavit a captiuita- te cum p̄ suum sanguinem nos redemit et de in- ferno abstraxit. Tertio nos liberavit ab egri- tudine peccati et fomite ei⁹ cū ex sua passione virtutem contulit sacris ad sanandas nřas infirmitates. Un̄ per suā passionem nos rede- mit a captiuitate: et p̄ resurrectionem nobis re- cuperauit immortalitatem et p̄ ascensionē nos ab exilio reuocauit et introdixit in celum. Et ideo dō nos admonet ad ḡrat⁹ actiones. p̄timo quia nos reuocauit ab exilioz fīti: et fame Sc̄do q̄ nos a captiuitate liberauit. Tertio q̄ ab eruditudine corporis et aīe sanauit. Sc̄d̄ ibi. Sedētes in tenebris. Tertii ibi. Suscepit nos. Quātū ergo ad primū dicit. Oēs fili⁹ Adam errauerunt in solitudine in inaquoso solo huius mundi et expulsi a terrestri para- diso in qua solitudine viam ciuitatis celestis et illius eternī habitaculi non inuenerunt: im- mo viā perditionis. Et dicebat solitudo hic m̄sidus. Nā in terrestri padiso habebat adāz colloquium et familiaritatem et societatem ange- lorū: sed cū fuit expulsus tunc ab huiusmodi fuit prius. In qua solitudine nō solum non inuenit ciuitatem nec habitaculum: sed nec ēt viam ac ciuitatem et habitaculū dei. Et iō erra- bat totū gen⁹ humānū sicut ouis q̄ perīt: et oēs ibant ad barathrum inferni pdita via q̄ ad celum ducebatur. Sed q̄ in tali exilio incur- rerant famē: et sitim non solum corporalez: cū perdiderunt cibum vite: sed etiā sp̄ialem rc. Ideo seq̄tūr esurientes rc. Et incepit hic cōstru- ctio sc̄de. esurientes et sitiētes errauerūt in solitudine et viā ciuitatis et habitaculi nō inuenierunt ideo ala. i. vita eoz in ips⁹ defecit cum pdiderunt oēs lignum vite: ideo tūc oēs fili⁹ Adam cū per quinos Milia annorum tri- bularentur et vexarentur a diabolo in lachry- sc̄patriarche et p̄phete dicendo iutinam di- rumperes celos et descenderes et cetera, et tunc

B

hic mi-
dus dō
solitu-
do,

Confitemini dño qm̄ in se.

Psalmi. cvi. fo. ccxv.

bens misit filium suum: et de necessitatibus eo-
ris eripuit eos. Et p legē euāgelicam deduxit
eos in lysiā rectam et ut ierent in cunctis ha-
bitationis celestis quam perdidérunt. Ergo
omnes q̄ renocati sunt ab huiusmodi exilio
confiteantur dño mirabilia mle eins: et etiā
confiteantur non solum dño: sed etiā cōdūs filijs
holm postq̄ tam magnum beneficium recepe-
runt: q̄ dominus xp̄ per sua sacramēta ec-
clesiastica satiauit animam inanez et vacuā gra-
tie: et animā eluscentē satiauit hic bonis gra-
tie: et in futuro bonis glorie: et maxime satia-
uit animas nřas pane sacramētali Eucharis-
tie. Et sic licet tota ista particula huius lfe
posset adaptari ad filios israel: qui errau-
runt quadraginta annis in solitudine deser-
ti quos iusue introduxit in huberem terram
promissionis: tñ tunc illud adduceretur in signu-
rā: q̄ iste psalmus et ceteri non adducuntur
nec leguntur in ecclesia ad hystoriam: s̄ ad pphē-
tiam ad intentus quo principaliter facti sunt
ut frequenter dictū est: aliter potius esset in-
daizare q̄ sacram scripturam christianis ex-
ponere: qđ summopere caudū est. Et esset
occultare thesaurū sp̄s sancti qui hic latet.
Sedentes in tenebris et umbra mortis:
vincitos in mendicitate et ferro.

Quia exacerbauerunt eloquia dei: et cō-
siliū al tissimi irritauerunt.

Et humiliauit̄ est in laborib⁹ cor eorum
infirmit̄ sunt: nec fuit qui adiuuaret.
Et clamauerunt ad dñm cū tribularent-
ur: et de necessitatib⁹ eoz liberauit eos
Et eduxit eos de tenebris et umbra mor-
tis: et vincula eorum dirupit.

Confiteātur domino misericordie eius
et mirabilia eius filijs hominū.

Quia contrinxit portas ereas: et vectes
ferreos confregit.

C hic memorat sc̄bz bñficii: sc̄z qualiter xp̄s
nos liberavit a captiuitate et vinculis diabo-
li: et de carcere inferni. Et dicit: xp̄s supple li-
berauit oēs filios adaz sedentes in tenebris
peccatorū hic per culpā et in inferno siue lim-
bo per penaz damni: et in purgatorio per pe-
nam sensus et victos: et ligatos in mendicita-
te et ferro catenarum culpe et pene. Unde
xp̄o tria genera hominū liberauit. Primo san-
cios patres liberauit de limbo q̄ erant cōdē-
nati ad penā damni. Secundo expoliavit pur-
gatoriū in quo erant quida de poplo dei cōdē-
nati ad tēpus ad pena sensus Tertio libera-
vit vincitos q̄ erant in vinculis peccati: id di-
foras: sic ḡ liberavit hui⁹ mundi eis et ierit
bra mortis. Nā tā infernos q̄ libet calpa
et ymbia mortis et priuatio luminis gr̄e: et

tales discunq̄ vinciū mēditate et fame: et ferro
dure seruitutis. Et subdit causam q̄re erat in
illa captiuitate dicos. Exacerbauerunt eloqua-
dei. i. q̄ transgressi sunt p̄ceptū dei comedē-
do de cibo verito in paradiſo: et q̄slīs dei sc̄z
legē data mōys irritauerunt et p̄tēserunt: et va-
nā reputarunt: iō humiliati et delecti est in
laboribus cor eoz: ex sententia dñi dicentis.
In sudore vultus tu⁹ zc. Et infirmati et p̄cul-
si sunt in aia culpa: zrin corpore penalitatib⁹
et in sensualitate somite cōcupiscētie: et nō fuit
qui eos adiuuaret: nec liberare posset a p̄tō
p̄penis eius. Et ideo cō per quinq̄ milia an-
nōs tribularentur in huiusmodi captiuitate:
clamauerunt ad dñm per patriarchas et pphē-
tas et sic ch̄ristus venit in carnem: et libera-
uit eos de necessitatibus et vinculis eorum et
eduxit eos de tenebris et ymbra mortis tam
infernī q̄ peccati et vincula eoz dirupit: qñ
portas ereas inferni et peccatorum et vectes
ferreos confregit. Et ideo oēs q̄ liberati sunt
ab huiusmodi captiuitate cōfiteantur dño et fi-
lijs hominū mirabilia opera mle eius qui co-
trinxit portas ereas: et vectes ferreos confregit
Notandum q̄ oia verba deponentia habent **Nota**.

Duplicē significationē in tertīis personis: sc̄z
actiūā r̄passiūā sicut yba cōmunita: et iō ly cō-
fiteantur forsitan tenet in hoc loco passiue: sc̄z
cōfiteantur dño misericordie eius. i. cū confessio-
ne sibi referant et memoren ad eius laudē: et
mirabilia eius cōfiteantur manifestēt filijs
hominū vt cognoscāt et landent eius oporen-
tiam. Nam deo debemus agere gratias consi-
tendo mias eins quas nobis fecit: et debent
confiteri et manifestari et predicari hominib⁹
mirabilia opera eius et miracula zc.

Suscepit eos de via iniustitiae eou⁹: ppter iniusticias eis suas humiliati sunt **xxix. q**
Omnē escā abominata est aia cop: et ap bet. **ii. si q̄li**
propinquaverunt usq; ad portas mortis. **xv. q. i.**
Et clamauerunt ad dñm cū tribularent: firmissi-
me. **Et de necessitatibus eoz liberauit eos. sup̄a.**
Misit verbum suū et sanauit eos: et ert-**z. j. eo.**
buit eos de interitionibus eorum. **nn. xxv.**
Confiteantur dño misericordie eius: et **sup̄a**
mirabilia eius filijs hominū. **z. j. eo.**
Et sacrificient sacrificium laudis: et an-
nuncient opera eius in exultatione.

C hic memorat tertīi bñficii: sc̄z q̄ xp̄s non
solum reuocauit gen⁹ humānū filios adā ab
exilio et a captiuitate diaboli: sc̄z etiā sanauit
eos ab infirmitate nō solum culpe: sc̄z etiā pene
corpalis et sp̄ualis et hōq̄ sacramēta eccl̄ia
stica et suā resurrectionē: et dictū ē. iō ait. xp̄s
suscepit eos de via et culpa iniustitiae eou⁹
nā ppter iniusticias et p̄nariaciones et rebel-
iones suā humiliati et condēnati zp̄cussi sunt

O ij

De pe.
d. iij. c
ad huc
vtra
me.

et. j. z. j.

Tria
gnā ho
minūz
xp̄s li-
berauit

et
xp̄o tria genera hominū liberauit. Primo san-
cios patres liberauit de limbo q̄ erant cōdē-
nati ad penā damni. Secundo expoliavit pur-
gatoriū in quo erant quida de poplo dei cōdē-
nati ad tēpus ad pena sensus Tertio libera-
vit vincitos q̄ erant in vinculis peccati: id di-
foras: sic ḡ liberavit hui⁹ mundi eis et ierit
bra mortis. Nā tā infernos q̄ libet calpa
et ymbia mortis et priuatio luminis gr̄e: et

D. Ia. de Valen,

D. Jacobi de valentia

Jone, i
xii. q. i
c. even.
plū ex-
di. xiiij

**Qui descendunt mare in nauib⁹: facie-
tes operationem in aquis multis.**

Ipsi viderūt opera domini: et mirabilia
eius in profundo.

xvi. q. o
ii. c. vi:
sis.

**Dixit et stetit spiritus pcelle: et exaltati-
funt fluctus eius.**

S. eod.
xcv. d. c
ecce. r:
xiij. q. j
his ita

**Ascendit vsq; ad celos: et descēdit vsq;
ad abyssos: aia eoz ī malis tabescerat.
Turbati sunt et moti sunt sicut ebri⁹: et
omnis sapientia eorū deuorata est.**

**Et clamauerūt ad dñm cum tribularē-
tur: et de necessitatibus eoz eduxit eos**

**Et statuit procellam eius in auram: et
siluerunt fluctus eius.**

**Et letati sunt quia siluerunt: et deduxit
eos in portum voluntatis eorum.**

**Confiteātur domino misericordie ei⁹
et mirabilia eius filijs hominum.**

Et exaltent eum in ecclia plebis: et in ca-

thdra seniorum laudent eum.

Chic memorat alia tria beneficia q̄ recepit

ecclia iam redempta post ascensionē que li-

berata est a tribus periculis et psecutionib⁹.

Nā p̄lo passa est psecutionē tyānop.

Sco

Christopolitani Epi Expositio

hereticorū a q̄bus liberauit eam xp̄s. Tertio
q̄r bonū synagoge transtulit in populu genti-
bata: et p̄tū et malum populi gentilis xp̄s
transtulit in synagogā: ideo primo invitat si-
tēpestate tyānorū imperatorū: secundo q̄r
populus gentilis successit in fructū et heredita-
tē synagoge ipsa manente aridaz reprobata
tertio quia liberata est ecclia a tribulationez
minas. tertiu ibi. et pauci facti sunt. Quātū
descendant mare huius mundi nauigantes
in nauibus huius ecclesie faciētes operatio-
nes suas obseruando legē euangelicā in aq̄s
multis sez inter psecutiones infidelū: p̄tū
deles sez apostoli et martyres: et ceteri xp̄iani
viderunt opera dñi. et mirabilia q̄ fecit xp̄s in
profundo huius maria: et persecutionis flu-
entis. Nā de⁹ ditit: et pmisit: et stetit dura-
uit sp̄s pcelle hui⁹ persecutionis. ccc. annis
vsq; ad p̄statinū p̄ oia illa tpa exaltati sunt
fluerū psecutionis p̄ decē imperatores inferen-
tes. et persecutiones ecclie. Unde scut na-
ues agitate a fluctibus q̄nq; vident̄ ascende-
re vsq; ad celum: et postea descendere vsq; ad
abyssos: et iterum ascendere: intantū q̄ naute
turbantur et pdit arbitriū et scientiā nauigā-
di: ita pariter Nero: et Domitianus: et Deciu-
z Seuerus: et Diocletianus: et Maximianus
et ceteri tyranni conati sunt submergere na-
uem ecclie vsq; ad abyssos: sed deus sine gu-
bernatori ei⁹ eleuavit eā vsq; ad celum per po-
tentiam et fortitudinem. Et int̄m conatus est
Diocletian⁹ submergere ipsam q̄ multi nau-
te et fideles deficiebant īā: et int̄m turbata est
ecclia: q̄ fideles nō audiebat publice se xp̄ia-
nos noſare: lmo fugiebat p̄ speluncas et antra:
int̄m q̄ marcellinus papa timore mortis per-
culis idolis publice thurificabat: et sic sapia-
nautay ecclie q̄s deuorata est: nō dicit. Asce-
dit. i. ascēderūt naute ecclie vsq; ad celos per
fortitudinem et sapientiā: quia quotidie p̄oēs
partes martyrio coronabantur ultra centum
milia: et postea descendederūt vsq; ad abyssos p̄
mortem q̄n in speluncas fugerūt: rois sapien-
tia eorum deuorata est cum metu mortis: ly
non corde idolis multi eowim thurificabant.
Sed tunc beatus Sylvestris et ceteri plati ec-
clesie et fideles cu taliter in hac tempestate et
naufragio tribularētar: clamauerūt ad dñm
et de necessitatibus eoz eduxit eos isto mō.
Nam misit beatus Sylvestris: et sanauit cōstā-
tini imperatore de lepria: q̄ postea fuit baptiza-
tus fecit cessare psecutionem: et exaltauit et di-
rūt psecutiones ecclie: et eduxit eos dñs in
portum: et quietem voluntatis eorum: idest in
ciuitatem desideratam: ergo fideles ecclie

sam a psecutionib⁹ per xp̄m liberati cōfiteantur xp̄o et fili⁹ holm mirabilia mis. eius: et q̄ an̄ no audebat publice xp̄jno iare: nec ecclias erigere: iā ex pcepto impatoris pstatim exalent xp̄m in ecclia plebis totius misid: et edificent publice ecclias in honore xp̄i et virginis marie: et exaltēt eū et papā vicariū suis: ep̄os et archiep̄os in cathedra seniorū: p̄ta summorum pontificum et sacerdotū: et in eadem cathedra laudent xp̄m. hoc dicit: qr̄ Constantī exaltauit papam in sede imperiali relictā et concessa ipsi roma cum tota italia ip̄e ad Constantīopolis se trāstulit. Nā xp̄s in suo vicario papa et ceteris platis ecclie venerāt: et sic laudatur xp̄s in platis ecclie p̄ honore: et laudat̄ iugiter in ecclia in officio canonico diurno pariterq; nocturno post cōuerſionē Constantī: cuz an̄ null⁹ eū publice auderet noiare. Ecce quomodo liberauit xp̄s eccliam suam a naufragio et flutuatione tytannorum: ideo cōfiteant dño rc.

Posuit flumina in desertum: et exitus aquarum in situm.

Ex. q.s. Terram fructiferam in salsuginem: et a ca. hr = malitia inhabitantium in ea.
missie Posuit desertum in stagna aquarum:
ex eo et terram sine aqua in exitus aquarum.
et. xxiiij. q. iij. c Et collocavit illic esurientes: et consti-
displi- tuerunt ciuitatem habitationis.
cer. vt Et seminauerunt agros et plantauerunt
p̄ ex. ii vineas: et fecerunt fructū nativitatis.
q. re. ij. Et benedixit eis et multiplicati sunt ni-
nu. xx. mis: et iumenta eorum non minorauit.
z. c. se.

Qsio lex ve- Et hic m̄orat h̄m mirabile siue bñficiū: q̄ no-
tandū sicut dictū est sup psal. i. q̄ lex vetus
lex erat erat sicut arbor q̄ faciebat folia q̄ erant sacra-
fructi- ve. le. circuncisio rc. q̄ l̄ remoueret petri: tñ
fēra. nō aperiebat celū: id expectabāt versi fructū: et
eccl̄istica sacra p̄ aduentū xp̄i. Ex q̄ p̄t q̄ lex
vetus erat fructifera in spe xp̄i futuri: s̄z adue-
niente xp̄o q̄ consecit eccl̄istica sacra q̄ nō so-
lum sanat et iustificat a pctō: s̄z euā coferunt
grām aperiētē celū in virtute passiōi xp̄i: id
sacra ve. le. deinceps facta sunt mortifera: q̄
sā arbor synagoge securi p̄cisa est p̄ xp̄j et sicut
ne ei: iā facta est r̄ia da p̄ xp̄m et maledicta.
Et per p̄hs nō ampli⁹ expectāt fructus ab ea
postē facta est translatio legis et sacerdotij a
synagoga in eccliaz xp̄i. Cū ergo gētilis pp̄ls
suūcep̄it legē xp̄i et ei⁹ sacra: sectur q̄ suscep̄it
fructū et hereditate synagoge. Ex q̄ p̄t q̄ sy-
nagoga q̄ erat fructifera et irrigua: facta est
sterilis et arida: et pp̄ls gētilis q̄ erat sterilis
et aridus sine lege fact⁹ est irrigu⁹ et fructifer
et fructus synagoge trāslatus est in pp̄ls gen-
tilem: et sterilitas petri pp̄li gētilis trāslata
est in synagogā q̄b̄ logeant pp̄ha esaias. xxv

predixit q̄ scisse sunt in deserto aque et torē-
tes in solitudine: et q̄ era tarda in stagnum: et
sitiens in fontes aquarū: in cubilib⁹ in q̄bus
diacōes p̄u⁹ habitabāt ouie viro⁹ calami r̄iū
ci: et erit ibi semita: et via sc̄a vocabitur. Hoc
idem confirmat xp̄s Mat. xii. Cū imsidus sp̄us
exierit ab hole vadit p̄ loca arida et in aquosa
querēs regem et nō inuenit: et assumit septem
sp̄bis nejōres se: et ingressi habitant ibi rc. et
subdit. fūlit nouissima hoīs illi⁹ peiora prio-
ribus rc. De hac trālatione fructus et heredi-
tatis q̄ per aq̄s significāt: ait dō q̄ xp̄s in suo
aduentu et in cōuersione magni Constatīni po-
suit flumina. i. synagogā q̄ erat aq̄ legis diui-
ne in sacris: qr̄ iūc sacra yet. le. refrigerabant
alam: et faciebat cā fructificare: sed adueniē-
te lege eius euā gelica et sacris ei⁹ p̄ passionez
xp̄i fuerunt siccata flumina ḡia dei q̄bus illa
synagoga irrigabāt et expectabat fructuz. Usi
xp̄s posuit. i. querunt flumina synagoge in deser-
tu⁹ aridi et in fructuolu⁹ cōvertit exitis aq̄z
eius in situm: et cōvertit terrā fructiferam. s. ly-
nagogā que ante erat fructifera in salsuginē
i. in sterilitatem et amaritudinem: et hoc factum
est a malitia et inuidia et cecitate scribarumz
sacerdotū et phariseop̄ habitantū in ea: qr̄ oc-
cecanit eos malitia eoz ne intelligerent sacra-
dei: et ne xp̄m recuperent: ideo translatū est ab
eis regnū et lex et sacerdotium ad gentiles qui
xp̄m receperunt: ideo subdit. Posuit desertum
in stagna aquarū. i. pp̄lm gētilem q̄ an̄ erat de-
sertus et aridus nō habēs legez: nec pp̄hetas
et terram sine aqua posuit in fontes et exitus
aqua: qr̄ de pp̄lo gentili cōversi sunt mlti
qui postea fuerunt doctores in ecclia: sicut Am-
bio. et Augu. et Euseb. a q̄bus exierunt fontes
aqua: et in toto pp̄lo genti- li ad xp̄m: conuerso exierunt fontes aquarum
diuinoris sacrō: et illi. s. in illo deserto facto
irriguo collocavit xp̄s gentiles esurientes qui
erant sine lege: et illi gentiles constituerunt ci-
uitatem habitationis: qr̄ pro maiori parte ec-
clesia congregata est de gentilibus: et non so-
lum illi edificarunt eccliam sp̄ualem: sed etiā
multas ecclias materiales edificarunt p̄ cui-
tates et oppida et villas: et reges et principes
soluebant sumptus: ut patet de Constantī
no: et seminauerunt agros fertiles in ecclia:
et plantauerunt vineas: qr̄ Augu. et Euseb. et eluci-
ceteri doctores de illo populo cōversi quot li-
bros ediderunt ad elucidandam legem duis-
nam: tot agros et vineas plantauerunt in ec-
clesia: et fecerunt fructum nativitatis. i. fruct⁹
tot naturales et veros et non fictos nec falsos: si-
cut est doctrina indeorum et hereticorum: et et vine-
sic deus benedixit eis scilicet gentilibus ad fi-
dem conuersis: et multiplicati sunt nimis: qr̄ tan-
tem per omnes fines terre diffusa est fidēs xp̄i in
gentibus. Et th̄ in mēta cōnum nō minorauit
i. bona temporalia que sunt iumenta ad vitam
O iiij

D. Jacobi de Valentia

bois sustentandū: immo māserūt in dñio eoz reges et imperatores: et possederūt bona ryalia p' oppositum iudei: immo p'diderunt regnum et sacerdotium et fuerunt trucidati et exiles: et i' spersi: et captiui per Titum et Romanos.

Et pauci facti sunt: et vexati sunt a tribulatione malorum et dolore.

xviii. di. c. Effusa est contentio super principes: et ecclia errare fecit eos in inuio et non in via.

Et. xvii. q. iij. c. Et adiunxit pauperem de inopia: et posuit sicut oues familias.

xix. io. xxij. c. Videbunt recti et letabuntur: et omnis iniqitas oppilabit os suum.

Quis sapiens et custodiet hec: et intelliget misericordiam domini.

Chic ponit ultimum beneficium et pressuram: et qui verauit dñs eccliam post conversionem gentilium et a p'secutione et tribulatio' hereticorum. Unde

no: et postea ecclia iam in quiete et pace et pro speritate liberata a veratione tyranorum diabolus machinatur: est ea infestare alia via. s. coru' tione hereticorum: yñ surrexerunt heretici et ecclia contedentes de lego xp̄i inter se non ex zelo legis: sed ambitione honoris: et semper auerunt diueras hereses et confinxerunt sectas enormes et execrabilis. Nam fabellius dicebat quod pater et filius et spūscitius erat indifferenter noīa synoyma: quod id est p' et filio et spūscitio: sed si dicuntur respectu sortiebant diuersa noīa: et sic confundebat personas: immo dicebat quod de' dictus est p' aīi incarnationē: sed p' incarnationē id est deus dicitur est filius etc. Postea tpe' stantini surerit arr̄i p'sib'ler alexandrini vir callidus et nō suis: et dixit quod scilicet i' diuinis erant tres persone: ita tres substantiae et quod filius nō erat deus: sed p' p' etiam creaturaz ab eterno a p're creata filius p' in largitate ḡf: sed nō equis in substantia: et sic turbauit tota eccliam orientale cu' sua exercitantes. Nam qdaz discipul' ip̄i Arr̄i sub veste vulpina decepit Constantiā filiā Constantini et suo veneno sauciatu' quod etiā fratre suo Constantini impatorē ad p'satā sectā deduxit et sic Constantiā' incepit catholicos p'sequi p' oēs p'eo miseri. Unū athanasiū ep̄s alexandrini expulsus est: fugere ab ecclia suavissim' ad galilias et i' rapido Ariminū p'ra catholicos scilicet ogregato hilariu' et martinu' et ceteri catholicī in exiliis relegant: et sic facies ecclie incepit heretica prauitate detinpari int̄m et rome librius: et hierosolymis cyl' et alexandrie Siego riūs raptim et p'criter ecclias regebat omnes heretica fictione maculatis: et int̄m p'secuti. Sit catholicos ut hec p'secutio oēs p'teritas p'secutiones tyranorum supare videref: et oēs fautores principis erat eodē veneno sauciatis: re' ges gothorum et vandalorum cepunt illā sectam:

ff. Ecclesia infesta tur ab hereti- cis.

Heresis sa- bellij.

heresis Arr̄i.

Christopolitani Ep̄i Expositio,

Et sic simul theodosius in italia et reges gothorum in gallia et hispania: et v'andalus in africa oēs p'sequebant eccliam catholicā. Unū in africa p'les effecti sunt martyres quod tge Dio cletiani: int̄m et catholici pauci in numero ef'fecti sunt et verati et relegati p' mundū unū ecclie passa est hanc p'secutionem vsq; ad ipsa

Mauricij imperatoris et Gregorij pape. Nā theodosius in italia extincit: est simul cum sua secta ariana. Et bellusarius magister militie iusti-

niam oēs v'andalos in africa simul cum sua secta deleuit: et in hispania suadentib' Isido-

ro et Leandro Ricard' ter gothorum cu' suis catholicis effectus est: et sic iniqua secta arria-

na oppilauit os suis: et preualuit fides catho-

lica. H'cuidens ergo prophetā h'c p'secutionē de qua ecclia erat per ip'm liberanda dirit. Et

catholici supple qui int̄m fuerat p'sperati et multiplicati fauore magni cōstantini. Postea

ob p'secutionem arriane p'auitatis minorati et pauci facti sunt: quia fuerunt verati et af-

ficti tribulatione et p'secutione et dolore. i. toto

momento malorum hereticorum. s. arrianorum et manicheorum et donatistar' et pelagianoru'.

Nā effusa et ora sunt contentio super principes et heresiarchas eorum sustentantes diversas.

Nota, contrarias opiniones ut dictum est. Et quod hoc

non fecerunt ex zelo ecclie: sed ambitione ho-

noris et glorie. Ideo deus fecit. i. permisit eos

errare in inuio et non in via: quod nō processerunt per viam veritatis: nec intellexerunt veritate

sacred scripture: immo errauerunt per inuium et extra viam veritatis dñs permitte'.

Nāz fabellius posuit cōfusionem in personis: et Ar-

rins distinxit substantias: immo in eadē secta heretice

arriane surrexit triplex opinio contraria inter pelas-

gic et aīi contrarii ambulabant per innisi.

Item surrexit pelagius et dixit quod omnes poterant operari meritorie abs' gratia per solum

liberum arbitriu'. Et postea nestorius posuit duas personas in christo sicut sunt due naturae: et ecōtra Euthicius dixit in christo esse tan-

tum unam naturam. sicut erat una persona.

U'ltimamen contra hos suscitauit xp̄us comp-

plures doctores qui defenderunt eccliam scri-

pturis et disputationibus. Unū Augu. contra

manicheos. xxij. volumina scripsit: et contra

arrianos librios de trinitate composuit: et con-

tra maximini ep̄m eop' luculentissime coru'pi-

psit: int̄m et heretica prauitas et iniquitas yn-

deleta est ab ecclia. Et tunc catholici et recti

quieuerunt et letati sunt: et factum est unus

ouile et unus pastor in ecclia: et oēs oues per

hereticos deceperunt reuise sunt ad suum ouile

eccliam de inopia et p'secutione principis

et regum hereticorum: et posuit familias suas.

catholicos obedientes sicut ones in ouilli ecclie pgregauit: et reconciliavit reges et princi-
pes qui ante erat lupi et persecutores: et sub-
dit prophetas: tunc recti. i. catholici qui per ma-
gna tempore retro fuerant verati tunc facta con-
uerstionis et reconciliatione letabunt reddentes
gratias deo. Et ois iniquitas et heretica pra-
nitatis confusa et couicta per Aug. et ceteros do-
ctores obmutescet: et oppilabit et obstruet os
suumine amplius loquam. Et concludit ppheta
ea ppter ea qd dicta sunt dicit: quis ho sapiens
custodiet et considerabit hec que dicta sunt? et
intelligeret id est intelligere et comprehendere
poterit misericordias domini: qd si dicat nul-
las poterit comprehendere altitudinem et pro-
funditatem misericordie dei: cum miseratio-
nes sint super oia opera eius: nec valebit age-
re aut referre gratias: tantis et tot beneficis
receptis. Uel forsitan sententia huius ultimiver-
siculi potest referri ad profunditatem pphete-
tiae et intelligentie huius psalmi. Nam David
memorauit in hoc psalmo ser pressuras aq-
bus multi sunt liberati er dei misericordia cu-
damarent ad dominum. An iudei ad literas
prima in intelligentia qualiter deus liberauit fi-
lios Israel per desertum in quadraginta an-
nis: et introduxit eos in terram promissionis. Per
secutam intelligunt qualiter deus liberauit ioseph
et manassem et multos alios tpe iudicium de-
carceribus. Per tertiam qualiter deus sanauit fi-
lios israel mortos a serpentibus. Name. xxi. Per
quartam qualiter deus liberauit ionam et alios de
naufragio. Per quintam qualiter deus per heli-
seum fecit fructiferam terram sterilē ponendo sal in
aquis. Per sextam qualiter deus liberauit mul-
tas ciuitates a seditionibus ciuiis: et psecutioni-
bus tyrannorum. Verutem qd ista fuerunt litteraliter
implata et facta: qd quod David isti psal. fecit in
pphetiarum non ad historiam: sed non est sistendum in li-
tera. Nam cu maiori extorsione deducit ista li-
tera ad illas historias qd ad veram pphettiam:
ve patet manifeste: nam ultima particularibz
dicit: pauci facti: non bene potest applicari ad hi-
storiam et seditionem antiquarum ciuitatum cu ma-
nifeste loquitur de hereticis cu dicit: ois iniqui-
tas oppilabit os suu letatibus catholicis et re-
ctis rc. Et i o ptra iudeos hunc psal. ad solam
literam intelligentes ait ppheta: quis sapiens in-
telliget et custodiet hec supradicta. i. considera-
bit et ad tps ecclie applicabit: et intelliget mi-
sericordias dñi factas et impletas p xpm in ec-
clesia. i. oia ista referet ad aduentum xpi: et intel-
liget esse dicta de xpo: q. d. nullus intelliget: nisi
soli catholici: et fideles xpiani. Nam tamen iudei cu
heretici et fideles erat in initio et non in via. Et
cu iudaizantes cu iudeis nolit intelligere su-
perdictos tres psal. nisi ad historiam et fratre.
Et oia gestare, te, non erat gfa sui: cu figura xpi

futuri. Et dictu est qualiter oes maiores ve. te. ad
minorem crediderunt tribus articulis de xpo futuro
crediderunt enim incarnationis xpm et passus: et re-
surreximus: in cuius fide saluabantur et sciebat p
nullus posse saluari nisi p xpm futurus: ergo il-
lum inuocabat ad saluandum. Et qd pte qd oia
hec preuides dauid oes exhortat ad pntedum
xpm et laudandum eum de mirabilibus qd tunc
facturis erat: postea fecit in nra redemptio
Et sic post xpo nos precessit et iam ambulamus
in die non debemus querere vmbra lre: sicut uita la-
tent in Isra ad quam pphetice locutus est dñ. Supra
lv.b.de
pse.di.
v.c.no
medio
criter.

Aratum cor meum deus para-
tum cor meum: catabo et psal-
lam gloria mea.
Exurge psalterium et cithara:
exurgam dulculo.
Titulus cantici psal. dauid: eo qd psal. iste
cantabat vox et instrumento ut dicit Isra. Ubi
est aduertendus qd iste psal. est compositus ex
duobus. Nam quinq; primi versus sunt excer-
pti a psal. lvi. et octo versus ultimi sunt excer-
pti a psal. lxi. ab illa particula: ut liberent
dilecti rc. Et sic ex. xiiij. versibz copior est iste
psalmus. Et causa fuit. Nam dauid fecit psal-
mos de oibz victoribz suis: et liberationibus
a periculis: inquietum in eis in spiritu preuide-
bat aliud mysterium futurum de xpo et ecclia ut
dictu est: sed postea illos psal. applicabat ut
cantarent in aliquibus felicitatibus fin pro-
phetarum: sicut in hoc loco de psalmis iam factis
accepte duas particulatas: et cōfecit hunc psal.
appropriatus ad cantandum in tabernaculo et
templo dñi: scit nos ex duobus facimus vni-
tatem in laudibus: puta. Deus deus meus.
et Dens miserear nri. Itē ex tribus vnum: ut
Laudate dñm de celis: et Cantate: et Lauda-
te dominū in sanctis ei⁹. Istē ergo psal. sicut
cōponit ex illis duobus: ita conuenit in sente-
tia cu illis sed differt. Nam psal. lvi. incipit a p-
secutiōe et clamore: et finit in gratiarū actiōe es
pro liberatione. et lxi. incipit a persecutiōe: et fi-
nit in victoriā: ut ibidē dictu fuit: sed iste ps.
totius est leitus. Nam in prima parte continet
etiorā psal. lxi. et sic iste psalmus iam per par-
ticularibz ibi est expositus: sed ne videatur mane-
re rebus sine forma expositionis: opz qd specialiter
est notandum qd dicit Rabi hacados qd hac
preminentia et habet dñ super oes pphetas. Dñ pē
minen-
Nam cum ceteros pphetas excitaret a somno
ipsa claritas diei: tamē ipse dauid excitabat
aī auro et diem: eo qd spissantes excitabat oes p-
phetas ipz dñ ante diluculū ad prophetandū. Unde
dicit qd ventus aquilonaris intrabat per fe-
nestram camere danid in qua dormiebat: et
mouebat chordas cithare et psalterij qd pena-
debat in capite lecti: et sic danid excitabat incia-

D. Jacobi de valentia

viebat pulsare citharā: et tunc spissancus implebat mentē dānid: sic p̄phetabat et condebat psalmos: sic spissancus incipiebat in eo et perficiebat p̄phetis. Nā ita dulciter sonabat q̄ deus descedebat de celo ad audiendū eū: et sic augebat in eo p̄phetis: et dabat ei spiritus p̄phetici. Et iō dō cū p̄tēplaref aliquid mysteriū: et aliquā p̄tē scripture sacre et parte noctis quā nō intelligebat: invocabat sp̄m sc̄m ut excitaret eū ante aurā: et illuminaret eū ut possit intelligere sacrā scripturam et divina mysteria ī ea p̄tēta: ut ex eis possit cōdere psalmos. Et iō semp q̄n̄ ex parte noctis se reponebat in lecto dicebat principiū hui⁹ psal. s. Exurge gl̄is mes: exurge psalteriū et cithara: et exurgam diluculo. q. d. Veni sancte sp̄lis rex cithara et psalteriū meū: et pulsa et illumina mentē meā: et exurgam diluculo ad laudādū te: et p̄phetādū et ad p̄dēdū psal. q̄ cor meū paraīsi est ad cantādū et psallēdū si tu excutieris me: et ista est s̄nia hui⁹ Ra. que h̄ sit vera: et tribuat matrī dignitatē p̄phe tie ipsius dō pre ceteris p̄phetis: tñ nō aperit neq̄ explicat totum mysteriū et sacrum p̄tentū in hoc psal. Ad cuius maiore intelligentiā est p̄noſandū sc̄dm ap̄lm ad Rom. v. 2. vi. 2. ad Cor. xv. q̄z l̄ passio xp̄i fuit cā nostrae salutis et redēptiōis: tñ eius resurrectio fuit causa nostre victorie et vite et nostre fidei firmatatis: q̄ si xp̄i nō resurrexisset: inanis fuisset tota fides nostra. Et iō nūq̄ fuit firma nostra redēptio: et perfectus noster trisp̄phus sys̄quo christus resurrexit. Naz tunc firmauit oia que dixerat: et liberavit sanctos patres de inferno: et ligauit diabolū: et adept⁹ est resurrectionē p̄ nobis futurā: et sc̄bi suscitauit legē euāgelicā q̄ erat in ye. te. seputa: etiā cū surerexit christus secum surrexit tota lex euāgeliaca. Et per p̄tēs tunc surrexit: et fuit firma fides nra. Et hec est vna cā quare ita frequēter p̄phece desyderabant christi resurrectionem. Sc̄bo est notādū s̄m h̄iero. in epistola de mansiōib⁹ q̄ causa quare Abrahā: Isaac: et Jacob et oēs patriarche et p̄phete yehementer desyderarant sepeliri in terra p̄missionis ista: q̄ nouerunt in spiritu q̄d xp̄s redemptor in lege p̄missus debebat in hierālm sepeliri: et exinde resurgere: et oēs cū eo resuscitare. H̄ est sc̄bz causa quare tñ desyderabat xp̄i resurrectionē. Tertio est notādū sicut dicti est saepius q̄ arma quibus apl̄ subiecerit totū mundū iugo christi fuit lex euāgelica: q̄ quidē lex euāgelica fuit suscitata cū xp̄o: ut dicti est. Et iō hec est tertia cā quare patriarche et p̄phete tñ desyderabat et p̄tebat christi resurrectionē. Hoc ergo p̄nūdēs dānid in sp̄ritu fecit h̄sic psal. que cantici psalmi intitulauit: eo q̄ dedit ip̄m cantorib⁹ cantādū: ut cantaref in tabernaculo et tēplo dñi simili cū voce hispana et instrumētis musicis, s. cū psal-

Christopolitani Ep̄i Expositio

terio et cithara ppter mysterium resurrectio- nis in eo contentū. Nā sicut singul̄ poete q̄ orpheus dulciter personādo citharam reuo- canit eurydice suā: et liberavit ab inferno: ita dānid et omnes patriarche et p̄phete et sacer- dotes et lenite veteris testamēti cantādō isti psalmi cum psalterio et cithara vocabāt chri- stū et surgeret a mortuis: et liberaret totū ge- nus humanū a morte peccati: et per citharā et Mate- psalteris euāgelici suscitaret p̄p̄lin gentile ria p̄. de tenebris ignorantie et servitute idolorum Duo ergo facit in hoc psalmo. Nā primo ex- citat xp̄um ut surgat a mortuis et susciter oēs alios. Sc̄bo petit victoriā p̄tra diabolū et po- pulum gentilem: ibi. Salub̄ fac derēta tua. Quantū ad primū est advertendū sicut di- cti est q̄ illud psalteriū materiale cū quo can- tabat dō psalmos uno modo significabat cū psalteriū gurabat ipsammet personā xp̄i: in qua fuerit rūm. uitias. Baptismus. p̄dicatio. Miraculorū operatio mors sine passio: resurrectione. Sp̄l- sc̄ti missio: celos ascēsio: et nō resu p̄ vniuer- sum orbē manifestatio. Iste sunt deēchōrde psalteriū psone xp̄i: q̄d psalteriū et quas chor- das ī semetip̄o pulsauit. Sc̄bo mō illud psal- teriū dō significabat legē euāgelicā: q̄ nihil aliud p̄tinet nisi istas. r. chōradas. Et hoc psal- teriū legis enāgelice psonarib⁹ apl̄ p̄ vniuer- sum orbē: et psonando h̄ psalteriū elecerit p̄n- cip̄e huius mundi foras: et deleuerit idolola triā. de mīdo: et subiecerit oēs reges et pp̄los gētū iugo xp̄i. Qd̄ quidē psalteriū simil sur- rexit cū xp̄o: ut dicti est. De vtrōq̄ ergo psal- terio. s. tā de psona xp̄i ī de lege euāgelicadi p̄pheta dō in psona toti⁹ copiis mystici. Exurge psalteriū et cithara. David ergo pos- tus in p̄tēplatō desyderāt xp̄i resurrectionē cū quo putat ip̄e resuscitari siml cū alijs san- ctis p̄tib⁹ dicit. paratus cor meū deus paratu- cor meū. q. d. nō solūm volūtas int electiū et tota pars rōnaliſed etiā appetit⁹ sensitiū cū oib⁹ sensib⁹ et tota alia meaz caro mea est p̄parata et prompta ad cantādū et psallēdū ī gloria mea q̄ est xp̄i s̄l̄z q̄ nō potero cātare ni- si tu prius xp̄e refurgas: iō exurge tu chiste qui es psalteriū meū et cithara mea: et exurgā diluculo. i. summo mane in die resurrectionis xp̄o re- surrexit tu es primitiē do: mientū et resurgen- tiū: iō cū tu surrexeris: summo diluculo oēs re- surgem⁹ tecū. Et nota s̄m p̄mūnē opinōnē q̄ dō et multi patriarche p̄phete resurrexerunt cū xp̄o: de quib⁹ ait euāgelista. Multa corpo- ra sc̄tōg surrexerūt cū eo et cē. et nos oēs surrexi- est resurrectionē gloriosam quā possidebim⁹ in nouissimodie. Et ideo cū fiducia ait dānid in persona oīm nostrū. Exurge psalteriū et cī- thara: et ego cū toto cētū fidelis exurgā dilu-

S
Resur-
rectio-
nē xp̄i
nre vi-
cto: et
vite,

H
Nota

lex euā-
gelica
arma
ap̄log.

Paratum cor meum deus.

culo tecū supple: et per citharā intelligit etiā legē euāgelicā q̄ surrexit simul cū xp̄o. Nam sicut cithara est instrumentū triangulare: ita pariter lex euāgelica dicit triangularis inq̄ tum claudit fidē spe: et charitate: vel in p̄stum significat trinitatē p̄sonarū diuinarū: vñ inc̄tuū lex euāgelica significat p̄ citharā. Et inēt obseruantia deē p̄ceptoꝝ et fidē articulorū et gratia septem sacramentorū: Itēt cithara ēt significat ipsum xp̄m in quo sunt tria: sc̄z diuinitas: et alia ratiōalis et corporeus: Ec̄ sic p̄z φ tam psalteriū quāt̄ cithara significabat tāz xp̄m q̄ legem euāgelicā: et sic dauid in hoc psalterio cī psalterio et cithara psallendo exercitat xp̄m ut resurgat a mortuis cū lege euāgelica: postq̄ lex vet⁹ fuit mortua et sepulta cū eo: ut frequēt dicitur ē. Ordinat⁹ ḡ sic ista l̄fa. Exurge psalteriū. I. xp̄e q̄ es psalteriū mest: et exurge tu cithara. S. lex euāgelica: et ego exurgā dilucido teū: q̄ cor mēli simili cūz carne mea ē p̄pa ratū et p̄mptū ad laudādū et cātā dīz psallēdū i gloria mea: q̄ ē xp̄us. ¶ Et no-
tā q̄ cōter doctores ponūt differētā iter cā-
tar̄ et psallef̄. Nā cātar̄ ptine t ad vitā p̄tēpla-
tar̄ dif-
ferunt.
Psalte et cātar̄ et psallef̄. Nā cātar̄ ptine t ad vitā p̄tēpla-
tar̄ et psallere ad actiū. q.d. nō solūm cā-
tabo et p̄dicabo legē euāgelicā: s̄ etiā psallā
et operabor sc̄dm eā. Item non solūm cāta bo
psalteriū decem articulorū humanitatis chui-
stū: s̄ etiā psalteriū deē p̄ceptoꝝ. Item psal-
lā cithars euāgelicā que cōtinet mysteriū tri-
nitatis sive fidēs articulorū et obseruantia p̄-
ceptorum et gratiam sacramentorum.

Confitebo tibi i populis dñe: et psallā
tibi in nationibus.

Quia magna est super celos mīa tua: et
timini vsq̄ ad nubes veritas tua.

Exaltare sup celos de⁹: et sup omnē ter-
rā gloria tua: ut liberētūr dilecti tui.

Vic p̄mittit iste hō mysticus agere grās et
p̄dicare legē euāgelicā post resurrectionē xp̄i
sicut fuit ip̄les in apostolis. Unū dicit. O xp̄e
postq̄ tu resurrexeris a mortuis: et suscita-
ris me a p̄tō et a tenebris ignorātie: et suscita-
ueris legē euāgelicā tūc ego p̄fiterebo tibi p̄lo
in poplīs iudeoꝝ legē tuā p̄dicādo. sed op̄sal-
lā et p̄sonabo et p̄mulgabo eandē legē tibi in
nationib⁹. I. in pplo gentili: et p̄dicabo qualit̄
mīa tua est magua sup celos. I. sup oēs ange-
los: q̄ etiam redēptio tua vsq̄ ad celos se ex-
tendit: ut dictū est psal. cīj. et vītas tua etiam
est facta magna sup nubes. S. sup ap̄los. Nā
lex euāgelica que dī vītas tua fuit facta ma-
gna super ap̄los qui tāz nubes pluerūt ver-
tua ascendit vsq̄ ad nubes: q̄ oīa dicta de te
ne et ascensione fuerunt verificata et manife-
stata nō solū i terra: s̄ et i nubib⁹ celi: q̄n nu-
bes suscepit te ab oculis ap̄lorū in die ascen-

Psalms. cvij. 50. ccxvij.

sionis: vt p̄t̄ Act. i. Et ideo subdit. O 15e de⁹
exaltare sup celos. I. ascende post resurrectionē
nē: et sede ad ad dexterā patris: et exalte glo-
ria tua sup oēm terrā. I. manifestet nomē tuū
et exaltetur super oēs reges et principes et po-
pulos terre: et manifestet lex tua. euāgelica
ut liberētūr dilecti tui de populo gentili q̄s
ab eterno dileristi et predestinasti: nam aliter
non p̄nt liberari nisi tu resargas et ascendas
in celū: et lex tua p̄dictēt p̄ totū orbē: et cōver-
tantur ad fidē catholicam. Item ly exaltetur
super oēm terram gl̄ia tua potest referri ad
exaltationem in cruce. Nam nō fuissent libe-
rati dilecti xp̄i nisi ip̄se prius fuisse exaltat⁹
in cruce, sicut ip̄se ait Jo. iij. Num exaltatus
fuerō a terra omnia traham ad meipsum rc.
Quatuor ergo petit hic dauid ad hoc ut oēs
liberare mnr. Primo ut xp̄us exaltaretur in
cruce. Sedo ut resurgeret a mortuis. Tertio
ut ascenderet in celū ad parandū nobis mā-
tiones. Quarto ut veritas sua euāgelica su-
pra oēm terrā diffunderetur: ut oēs ad fidem
conuerterentur. quass dicat. O xp̄e exaltare
in cruce pro nobis moriendo: et exurge a mor-
tuis: et ascende in celū: et in te imbiē euā-
gelici p̄ vniuersitū mundū: ut liberētūr di-
lecti tui: q̄ aliter nō possent liberari.

Saluum fac dextera tua et exaudi me:
deus. locut⁹ est in sancto suo.

Exultabo et diuidā siccam: et conual-
lem tabernaculorum dimetiar.

Heus est galaad et meus est manasses:

et effraym suscepit capitū mel.

Juda rex me⁹: moab lebes spei mee.

In idumeā extēdā calciamētū meu⁹;

mīhi alienigene amici facti sunt.

Postq̄ superius petūt nostram redemptio-
nē et liberationē per passionē et resurrectio-
nē et ascensionē xp̄i hic petūt ampliationē et
dilatationē ecclie et victoriā p̄tra diabolū
et infideles: a quibus passa est magnas perse-
cutiones post ascensionē xp̄i vsq̄ ad magnū
constantinū: vbi duo facit. Nam primo addu-
cit figurā et visionē. sedo petūt victoriā ibi.
Quis deducet me. Quantū ad primū est
aduertēdī q̄ nō solūmodo abītūtē et iacobiz
moysi fuit reuelata p̄missa dilatatio et mul-
tiplicatio ecclie xp̄i et totū orbē: sed etiam ip̄i
dauid fuit reuelata speciali reuelatione de
tabernaculo: et eandē dilatationē preuidit in
spiritu per dilatationē sui regni. Nam sicut
ipse subiecit sibi oēs. xij. trib⁹ israel post mor-
tem saul: et postea fecit sibi tributariorū oēs
idumeos et moabitas et amonitas et philisteos:
ita p̄enouit in sp̄u q̄ xp̄s debebat pro-
ducere et dilatare regnum suum super oēs re-
ges terre: et super oēs pplos gentilium vsq̄ ad

supra
lit. b.

xxij. q.

f.c. no-

li. Ibis

dem.

Dominici Jacobi de valentia

termos misdi. Et siccacia debetsibi oes
infideles subingare pro, conuersationem magni
constantini: et a prosecutionib tyrannorum liberar*ti*:
dicitg. O domine iesu xristo postea liberasti
me pro morte passionem et resurrectionem et ascensio
ne salua me non dexteram tue potentie de perse
cutioibus tyrannop: rex audi me sicut deus pro tuus
locutus est et promis isto suo abraha et iacob
et moysi: et etiam locutus est mihi in isto suo*i*. de
factu*rio* de templo isto suo mibi renelauit pro
misit gloria dilatatione regni mei: non ego tem exal
tabo tem diuidam siccimam*i*. cinitate sicut cepi: et
spolia eius diuise*re* dimicari provalle tabernaculo
rum: quod diuise*re* rem*er*ur*an* posses*so*nes eius meis
armigeris et iam est meus galaad et manasses quod
est ultra iordanem*ea* infra scripta quod sunt sicut
exposita sunt psal.lxix. quod de sicte ego subiecti
oia ista mihi fac ut tu christe sub*sid*ias eccle
sie omnia regna terre*re*.

Et. q. iij
c. ad
mesa*z*. **Quis deducet me in ciuitatem munitam**
Et. cxy quis deducet me usque in idumeam?
d.c. ec Nonne tu deus quod repulisti nos? et non ex
ce. xxij ibis deus in virtutibus nostris?
q. iij. c. Da nobis auxiliu de tribulatioe: quod va
ser. xij bis ita na salus hominis.

In deo faciemus virtutem: et ipse ad ni
hilum deducet inimicos nostros.

Chic. ppbeta in psona totius ecclie petit libe
rari a prosecutionib tyranno*p* dilatari et subi
ci sibi oia regna terre intutre nos xristus pdica
tio*nis* legis euangelice. Unde dicit. Quis de
ducer me in ciuitates munitas*i*. ad subiugan
dum oes ciuitates munitas misdi: et quod deducet
me usque in idumeam*i*: id est ad subiugandu*m* oia
regna populi gentilis: quasi dicat nome tu
solus deus: patet expositio psalmo. lxx.

Eus laude mea netacueris: quod
os pectoris et os dolosi*sup* me
habes in eu*an* apertum est.

Locutisunt aduersuz me ligua
geliss*u* dolosa: et fmonibus odii circu*de*derunt me
lui. xxi Pro eo*v*t me diligere*t* detrahebat mihi
mar*it* ego autem orabam.

Et posuerunt aduersum me mala pro bo
nis: et odium pro dilectione mea.

q. Jo- **Titulus ad victoriam sine in fine psal. dominico. ex ti**
dominico. **Titulus ad victoriam sine in fine psal. dominico. ex ti**
tulo apparet quod dominico fecit isti psal. dirigens nos
in xristo quod finis legis. **A**d cui*us* intellectu*em* non
tad*ic* quod hebrei*mod*erni exponit isti psal.
de destructione dom*ini* saul. propter pectori*is* ingratitu
dinus comissu*m* dominico: quod expositio ist possit
tral*ic* applicari ad illa*m* historiam*en* talis expo
sitione esset ianior vacua iferens iuri*am* ipsi pphe
dominico: quod min*us* fuit ppbeta ipsi psal. quod i*relic* quod
Ist al*ic* expositio pot*est* esse falsa: quod dominico male

Christopolitans Epi Expositio

dicit sauli: imo fles*er* morte su*am*. Et ite magis est
cred*ed* sauctoritati bri petri qui allegat scri
ptur*am* hui*us* psal. Act. i. esse dicta de puaric*ia*
synagoge pp*li* iudeoz et substituti*em* mathie
genti*am* est not*ad* dominico. Et illos. **C**Ad cui*us* intelli
et maliti*am* ipsius saul*is* su*am* sequaci*em* perpe
trata*am* tra*ipm* pro nouiti*is* sp*iritu* ingratitudine*em* in
de*proditor*is et pp*li* iudeoz h*ab* xristo. Non sicut
multoties dictu*em* est ipse saul reddidit ipsi dominico
mali*is* pro bono. Non ipse dominico liberauerat totu*m*
israel de manu golier*at* stultus opprobri*us* eius
et propter Regis. xviij. Ipse aut*em* saul co*cept*a ini
quitate mundia*em* prosecutus est dominico pro sept*em*
nos: et semp*er* machinari*em* est int morte*em* ei*us*: ex quo
pet*o* et i*gratitudine* de*o* pmisi quod saul et doech
ei*us* proliarius perier*tu* in motibus gelboe: et
exinde pers*ec*ta tota domus ei*us* et translatu*em* est re
gnis ad dauid. propter b*on*ilitate*em* suam. In quo
mystero preuidit dominico in sp*iritu* qualiter iudas et
pp*li* iudeoz debebat esse ingrat*ix* xristo: et
machinari*em* morte*em* eius: et quod iudas debebat
tradere ipsum iudeos: et iudei debebant tra
dere ipm flagellandi*em* et crucifigendi*em* pilator*em*
preuidit etiam in sp*iritu* qualiter iudas prodit*or*
debebat se suspender*em* post resurrectionem xristo
et perdere ap*platum*: et alteru*m*. s. br*on* matthias
eligi*re* et substitui*em* loco eius. Per e*ad* r*on*em
prenou*it* in sp*iritu* qualiter synagoga*em* et pp*li* in
de*cru*ci*ficium* et trans*l*atu*em* et sacerdotu*em*: et quod popu*li* g*ener*
tis debebat succedere et substitui*em* et accipere
sacerdotium et vera leg*em* euangelicas synago*gas*
manente ceca*re* et reprobata*em*: et qualiter ille
popu*li* iudeoz debebat manere in captiu*itate*
te perpetu*ar* incurre*re*. xxiiij. maledictiones
in hoc psal. memoratas. Hoc ergo presidens
dauid in sp*iritu* fecit h*ab* psalm*u* in persona xristo
in quo quatu*or* facit. Non primo xristo exponit
querela*em* sua explicado*em* ingratitudine*em* ipsi*u*
de proditor*is* et toru*m* pp*li* iudeoz: sc*ilicet* prote*re*
vitionem de eis predicendo. xxiiij. maledictiones
quas ille pp*li* hodie patitur. tertio petit
liberari a patre. Terto promittit*em* le grarias actu
rum secundu*m* ibi. Constitue super eum. tert*ii*
et tu domine fac. quarti. Confitebor domino.
CQuatu*or* ad promissu*m* e*st* aduerted*u* quod sicut christus
est caput et principi*u* omni*u* christianoz et totu*m*
ecclesie iquat*u* ho*bi*: quod oes nominat*em* christiani
ita iudas proditor*is* et caput et principi*u* omni*u* iudeoz
obstinato*is* quod fuer*it* et sicut post passionem
christiz ist iudei moderni iam no*n* dicunt*u* iudei a
iuda filio iacob: sed a iuda proditor*is* cuius ob
stitutione*em* et vestigia sequunt*ur*: unde sicut oes
perfectiones et virtutes primo sunt fontaliter
in xristo tam*en* i*capite*: et exinde deriuau*it* ad oia
memoria*em* sua: ita pariter prodimentum et ob
stinatio*em* et omnes maledictiones primo fue
runt in iuda: et exinde deriuata*em* sunt in totas
synagogas

christo
caput
xpiano
ram.
Judas
caput
obsti
nator*is*

synagogam et oes iudeos. Nam ipse primo tradidit et vendidit christi iudeis: et in dei tradidit ipm crucifigendū pilato: et ideo sicut iudas suspedit seipsum manens obstinatus: et sic abstulit sibi locū pñfe: et intulit sibi finiam damnatiois: ita pariter iudei suspederit scipos et intulerit sibi sententiā damnationis et obstinationis qñ dixerunt: sanguis eius super nos et sup filios nostros re: et non habemus regē nñs cesare. Et sic ergo iudas facit vñs corpus simul cum synagoga. Et iō pp̄heta in hoc psal. primo querit de pplo indeoꝝ obstinatōꝝ ipm iudā imitatiū et sequētiū: et ita est dicendū de maledictionib⁹: nam primo verificantur de ipso iuda p̄ditore et ex cōsequētiū de tota synagoga et pplo iudeorū obstinatōꝝ et occecato. Et ideo licet b̄tis petrus allegauerit scripturā huius psal. pro iuda p̄ditore cō. dixit scriptū est in libro psalmorum fuit commoratio eorū deserta: et episcopatū eius accipiat alter: tamen intelligendū est ex sequenti de synagoga a qua est translatis sacerdotiū in pp̄lm gentilē ip̄a manente ceca et obstinata et reprobatā et priuata hostia et sacrificio. Et etiā est aduertendū q̄ quadrupliciter deū laudamus. Primo narrāt veritatē cū ipse deū sit veritas. Secō memorando iudicia dei. Tertio narrando eius misericiordiā. Quarto agendo grās de bñficiis receptis. Sed q̄ ista quatuor memorantur in hoc psal. nā primo narrāt veritas passiōis xp̄i. Secondo finia et iudicis datū p̄tra iudeos iniquos crucifixores xp̄i. tertio absolutio et liberatio iusti et innocēti a morte. quarto p̄mittuntur grāp actiōes. Ergo recte p̄pheta hunc psal. vocat laudē. Dicit ergo dauid in psalmo xp̄i ad p̄rem: Imo dicit xp̄s per os dō. O deus p̄ne tacueris. i. ne p̄tēnas acceptare laude et p̄tectionē meā. i. ne desistas fulminare finiam contra iudeos in hoc psal. p̄tēnsciatum: eo qđ est insta: qđ os iudei p̄tōris et os pp̄li iudeoꝝ do loſe sup me et contra me apertū est: qđ p̄batur nā tā iudas q̄ pp̄ls iudeorum locuti sunt ad uersum me lingua dolosa et fraudulēta. Nam iudas dixit. Nūquid ego sum dñs? et pp̄ls iudeouꝝ dixit. Magister scimus q̄r veraz eo: et viā dei in veritate doces re: et nō oes isti circun dederit me in sermonib⁹ odij et malitie. Nam iudas dixit. Quēcūq̄ osculatus fuero ipse est tenete eū et ducite caute. Et iudei dixerūt. qui se regem facit p̄tradicit cesari re: Et etiam expugnauerūt me gratis: qđ non p̄pulsi aliqua inuidia me nec causa precedente: sed ex pura bono reddētes. Nā cū multa bona fecerim eis hebant mihi vocādo me blasphemū et destruēto rem templi et legis: ego autem orabā pro p̄ quib⁹ me debebāt diligere: ipsi tamē detraictorem templi et legis: ego autem orabā pro bonis: qđ ego resuscitau filios iudeoꝝ et sanavi in

firmos eorum et ipsi occiderint me: et sic rediderūt mihi odii p̄ dilectionē mea. Nā ego oñdi eis signa dilectionis et ipsi rependerunt mihi signa et effectū odij: qđ loco dilectionis dīterunt. Crucifige crucifige. hoc idem fecit iudas p̄ditor. Nā ego remisi ipsi p̄ctā sua et acceptant ipm i aplatis: exaltaui ipm: ipse ante in premis tātop bñficioꝝ et tante dilectionis morti tradidit me: et vēdidi me triginta argē teis. Et quib⁹ p̄tē nephāda et detestabilis in toris. Chic in scđa parte xp̄s petit vltionem eorū. finiam et adēnationē et p̄nitionē firmiter p̄tēnsciat p̄phētādo: vñ est aduertendū qđ deus dixi tmoysi. Deutero. xvii. Prophētam suscitabo de medio fratru tuop̄simile tibi: pō nāq̄ vñba mea in ore eius: et annunciat vñbis queclis dixerō illi: et q̄ verba q̄ dixerit nō audierit: vñtor illius eritā. Ubi manifeste cō xp̄s q̄ mināt deus vltionē iudeis nō recipientibus rit vñci maledictionē vēturas illi pplo q̄ deū et mes deis. finia erat negaturus que quidē maledictionē reducunt ad viginti quatuor in quo mysterio vñdidit dō maledictionē et p̄nitiones pp̄li iudeici negaturi et occisuri xp̄m messiā. Sed magis explicite hoc vidit in sp̄li per reprobationē regni. saulis et morte eius: et destructioñē totius domus sue et translationē regni ei⁹. Un motus fuit ad faciēndū hinc psalmū in persona christi. In quo postq̄ in prima parte explicauit querelā finia et ingratitudinē illi⁹ populi. In hac secūda parte vētity vltionē de illo populo et sub modo oratiōis predicti viginti quatuor maledictiones quas incurrit ille populus et patitur ad presens in p̄nitionē homicidij et rebellionis et ingratitudinis de tantis receptis bñficiis ab ipso christo. Que quidē sententiā et maledictiones p̄iūs cōprehēderant ipsum iudā proditorē: et exinde totum populum iudeicūt fuerūt in eo impletē: quādo per titū et pp̄lm romanum totū templū et ciuitas fuit incēsa: et ipsi trucidati et captiūtib⁹ et sententiā succedit oes iudei qui maiest intellectū est aduertendū sicut dictū est psal. xiij. et lxiij. et lxxij. q̄ duo peccata fuerūt generalia que iscererūt totā naturā suop̄ auctorū: et trāsterūt in oes posteros cū onere suo et danno tanq̄ morbus hereditarius. Primum fuit p̄tēm inobedientiē et rebellionis ipsi⁹ adā in peccādo p̄didit originale institūtā graz cū oib⁹ p̄mīs suis et icidit in finias miserias et penā p̄ctūs: qđ p̄didit futurā felicitatē p̄misam in celo: et fuit exul et electus ab illa terrestri p̄adiso in hāc valle lachrymarū inter beatissimas et miseras miserias: et adēnatūs in fini-

D. Jacobi de Valentina

tiro ad penā eternā: ita pariter ppls iudicatis in crucifigēdo & negando xp̄m p̄diderat bñficium redēptiōis manētes in codē pctō & sua data in adam: & ultra hoc fuerit exiles & electi a sua ciuitate & regno incurrentes. Et iiii. maledictiōes q̄ memorant̄ in hoc psal. Et sic p̄t̄ ade trāsluit i oēs posteros cū onere suo: ita pariter p̄t̄ crucifit̄o xp̄i transiuit in oēs posteros cū onere suo. s.cū istis. rruij. O maledictionibus in hoc psalmo memoratis. ¶ Et sic ppls iudaicus manet obnoxij & sub: vj. q.s. iec̄ duplii pctō & sententie & maledictioni. c. et me Constitue super eum peccatorem: & dia- ritis. bolus stet a dextris eius:

¶ Prima ergo maledictio fuit ē q̄ iudei semper sunt subiecti holb̄ pctōib̄: & rō est: nā post q̄ noluerit cē subiecti xp̄o setō & iusto messie i lege pmissio: imo dixerit. nō habem⁹ regem nisi cesarē: iō iuste sunt p̄dēnatū ad ppetuā siuitutē corporis & aic. Nā quo ad aliam subiiciatur diaboloi & quo ad corp⁹ pincipib⁹ pctōib⁹: q̄ eos vituperabilē tractat. Nā p̄to sueft subiecti gētib⁹ nūc hōs arracineat xp̄ia uis subsciunct̄ etiā rabini suis: q̄ sūt magis pctōres & facti. Et si dicas q̄ xp̄iani p̄ncipes q̄ eos sustinent in terris non sūt pctōres. Ad hoc respon- deſt: imo sunt magis pctōres quo ad h̄s saraceni & gētiles. Nā vt erigat tributa quotidianē & munera a iudei defendat eos: & pmissit in terris xp̄ianorū multa enormia fieri: q̄ si ne magno pctō & scelere p̄ncipii xp̄ianorū pmissit nō p̄t̄: & sic iudei semp h̄nt p̄ maiori parte pctōrē p̄stituti in dhm. Itē ēt i synagoga h̄nt pctōrē sacerdotē & plati. Nā oēs rabini sunt deceptores & mēdaciēs q̄ sōuent & sustinet eos i p̄fida & cecitate. Et iō dicit hic xp̄s. O p̄ post q̄ iste populus noluit me recipere in dhm p̄ te missuz: iō p̄stitue sup eli dhz pctōi. Et ista est prima maledictio eoz. ¶ Secda est q̄ diabol⁹ est semp dux eoz in oībus actib⁹ eoz: vñ no- ta km Aristo. li. de motib⁹ alalī q̄ in oī ala- li est dare vñi p̄ncipiū a quo incipit p̄t̄ & pcedat mor⁹ p̄ncipialē & oēs vires. & sic daē p̄s de- xtra in quolz alalī in h̄ incipit mot⁹ vñ p̄t̄: iō dexteris coiter sumit p̄ principio. Et iō figura sine brde viro iusto q̄ h̄z xp̄m a dextris: q̄ ab eo incipit oēs act⁹ & operatiōes: iō sunt bone & meritorie: q̄ pcedat a bono principio in bo- num finē: q̄ iustus operat km fidē & legē xp̄i. Per oppositib⁹ dicit de malo & prauo & infide- li qui habet diabol⁹ a dextris eius. Nā ope- rat km vñtis & infidelitatē & cecitate: ideo nō pōt̄ nisi male opari: & ita iudei cū habeat dia- bol⁹ ducē: iō nō opari nisi h̄z auaritiā & odī & infidelitatē: & sic h̄fit diabol⁹ a dextris: ideo ait xp̄s. Et diabol⁹ stet a dextris ei⁹ tāq̄ dux- cutus nutu incipiāt suas opationes q̄ ē sc̄a maledictio. hoc idē p̄t̄ificat ut dictū ē de iuda maledictio. p̄ditore: q̄ semp diabol⁹ fuit a dextris ei⁹: q̄ si lathanas ingressus est in eli: & misit in cor ei⁹

Christopolitanus Ep̄i Expositio

vt traderet ch̄stib⁹: & cum suspendit seipsum. Cum iudicatur exeat condemnatus: & oratio eius fiat in peccatum.

¶ Tertia est: q̄ nō solū p̄dēnati sunt a xp̄o ad seruitutē ppetuā s̄z ēt a seipso: quā p̄dem nationē semp incurrit: vñ xp̄us p̄dēnauit eos cum dixit. siant nouissima hoīs illius peiora p̄ioub⁹. Itē cū dixit: malos male p̄det zc. itē cū dixit: relinqueſ domus reſtra deſerta: & nō relinqueſ lapis ſup lapideſ. Et cū dixit eis ve- octies. Matt. xxi. Sed etiā ipſi ſe iudicarunt ad perpetuā seruitutē corporis & alein qua ſunt hodie: cū dixerit: ſanguis ei⁹ ſup noſerū p̄ filios n̄os. Jō ſubdit. Cū iudicat̄ exeat cō- dēnat⁹. I. iudicilij maledictio p̄dēnatō quā ip̄e ppls intulit ſibi eneniat ſup ebi: q̄ ē tertia maledictio cū dixit: cū iudicat̄. Quarta est q̄ orō eoz ſemp p̄t̄it̄ eis i p̄t̄im: hoc duob⁹ mo- dis. p̄mo q̄ ſemp p̄t̄it̄ messiā ſetū: s̄z h̄ est p̄t̄im petere cū iā venerit. Itē cū oī ſacrifica veteris legis & ceremoniis ſint mortificare vt di- cū ſit: ergo ſemp p̄t̄it̄ eis in p̄t̄im. Itē ſe- do q̄b peius ſit: nā q̄i orant & psalmos reci- dicunt ſeipſos: nā in psal. xxi. & xxiij. & lxxij. & in h̄. cvij. p̄t̄inen̄ maledictiōes p̄nſciate a dō ū crucifixores & rebelles ch̄stib⁹: ſed ipſi iudei ſunt rebelles & crucifixores: ergo orō eorum p̄t̄is eis in p̄t̄im & maledictiōe: ipſi ergo in- dicat̄ & p̄dēnat̄ maledictio ſeipſos: iō ait. Cū iudicat̄ exeat p̄dēnatus a ſeipſo: & orō eius fiat & vertat in peccati p̄tra ſeipſum: iō ſub- dit. Et oratio eius fiat in peccatum.

Fiant dies eius pauci: & ep̄iscopatū ei⁹ accipiat alter.

¶ Quinta fuit q̄i parsi duranit dhmum eorum poſtē occiderit ch̄sti. Nam poſt. xl. annos fuerit deleti & trucidati p̄ romanos: & ſic dies eoz fuerunt pauci: q̄ fuit quinta maledictio: iō ſubdit. ſiat dies eius pauci. ¶ Sexta fuit q̄i translati ſt̄ ſacerdotib⁹ ad ch̄ſtianos: & ideo ait. Ep̄atus eius accipiat alter ſez ecclia xp̄i. Vñ notandi ſi p̄t̄is petrus Act. i. addu- cit partē huius versiculi p̄ ſuſpēſiōe iudee et ſubſtitutiōe mathie: vñ eſt aduertendū q̄ ſi ſicut ſaul & trāſlatiō regni eius fuit figura de- ſtructiōis regni iudeoꝝ & translationis eius ad gētiles & ch̄ſtianos: ita iudas p̄ditor q̄ ſi per oī ſuit typus & figura deſtructionis & reprobatiōis ſynagogae & trāſlationis legis & ſacerdotiōi ad ecclesiā ch̄ſti. Nam ſicut iu- das qui tot bona receperat a ch̄ſto tradidit eū & vñdedit eli ſub osculo pacis: ita iudei tra- diderit ipsum pilato ad crucifigēdū. Et ſicut ſibi locū penitētie: ita pariter iudei auferunt ſibi locū penitētie: & negat cognitā veritatem & ſelegit auaritiā & homicidiū & latrociniū ſita

Deus laudem.

aposto
lati in
de acce
prenat
thias.

xxij. q
uij. ip:
sa pie-
cas.

ges. qō
vij. Et
hoc cur
ca me-
diun.

Inde cōtēps erit xp̄m qui est vera salus et re-
gnū celoū: et elegēsū Barrabā latronē et ce-
sarē in dhm: z hoc ppter auaritū et ambitio-
nē ne pderēt sacerdotis et locū et gentē. Et si-
cūt iudas fuit suspēsus et pdidit apostolatū
et substitut⁹ ē matthias l locū ei⁹: ita synago-
ga fuit destructa et amisit sacerdotiū et legē: et
ppls xp̄ianos successit et accepit ep̄atum et sa-
cerdotiū ei⁹. Et sic licet pdicti tres versiculi
vere possint exponi de iuda pditor et dolo-
so qui osculo tradidit xp̄m: sup quē de⁹ p̄st
tuit diabolū q̄ eū ad suspēdū dedurit q̄ se
ipsuz cōdēnauit et suspēdit: et ōo ei⁹ facta est
in p̄tm c̄s dicit. Peccauit tradēs sanguinē in
situ: q̄t p̄nia fuit fructuosa: smo magis dānabi-
lis: q̄t cognouit p̄tm: et nō q̄slityenā a xp̄o
z ap̄lis: sed absculit sibi locū venie et dies ei⁹
fuerūt pauci: q̄t tertia die se suspendit cū au-
diuit xp̄m resurrexisse: et apostolatū ei⁹ acce-
pit matthias: l q̄z oīa ista adhuc gerebat ty-
pum et figurā destrucciōis synagoge et succe-
sionis ecclie: io principaliter psal. iste est ex-
ponend⁹ de dānatione et maledictiōe pp̄li in
daici: q̄t iam nō dicuntur indea iuda filio ia-
cob q̄d interpretatur confites: sed dicunt in-
dei a iuda pditore quē per oīa sequitor.
Fiant filij ei⁹ orphani: et vror ei⁹ vidua.
C Septia maledictio ē: q̄r filij synagoge sunt
orphani: q̄r nō ampli⁹ habēt deū in patre cū
reprobati: smo nō adorat deū: q̄r ip̄si ne-
sint deū in trinū et vnu et incarnatiōi: l nō est ali⁹
de⁹ nisi ille qui est trin⁹ et vnu: nec est ali⁹ de⁹
nisi ille qui est incarnat⁹: sc̄z filius: uā lic⁹ pa-
ter sit alia psona: l nō est ali⁹ de⁹: ergo null⁹
deūz adorant. Et sic sunt orphani: q̄ est septi-
ma maledictio: ideo ait fiant filij ei⁹ orpha-
ni. C Octaua maledictio est q̄ ille pp̄ls sine il-
lud sacerdotiū nō h̄z vrorē: nā vror eius ma-
net vidua: sc̄z synagoga q̄ an erat sp̄la xp̄i
vt p̄tz in cāticis: sed iā ē repudiata a chusto:
vt p̄tz Esa. l. ideo manet vidua sine viror sp̄o-
so: que est octaua maledictio: ideo ait fiant
filij eius orphani et vror eius vidua.

Nautantes transferant filij ei⁹ et mēdi-
cent: et ejciantur de habitationib⁹ suis
C Nonna maledictio est: q̄r sunt exiles expul-
si a sedib⁹ suis C Decima maledictio: q̄r va-
dūt p̄ misidū incerti: q̄r frequēter pellunt et ci-
nitatib⁹ et erpoliant bonis tēporalib⁹ et occi-
dunt ciuitatib⁹. Undecima maledictio: q̄r
vadūt mēdici q̄n sunt expoliati: sed istetres
maledictiones meli⁹ intelliguntur spirituali-
piuati sacrificio et sacramentis: et vadūt nu-
tates et incerti et ambigui et dubi⁹ i lege et scri-
ptura: q̄r vidēt se postos in hac captiuitate:
tō iam pdiderūt estimationē in sacra scriptu-
ra nesciētes defendere cecitacē et maliciā suā.
ideo ait: Nautates, i dubi⁹ et incerti trāsserant

Psalmi. cvij. fo. ccxxix.

fili⁹ eius: et mendicent verum sensum et intelli-
gētiā facie scripture: que est alia maledictio.
Scrutetur fenerator oēz substātiā eius
et diripiāt alieni labores eius.

C Duodecima est: q̄t tota substātiā eoz con-
sumuti vsuris: oī ait. Scrutet fenerator. i trās
latione hieronymi habetur et acutor: et tūc lit-
tera est magis plana: z ē sensus. Nā vbi cōbz
sūt: solus tributat magnos reddit⁹ et tributa
principib⁹ et dominis: et sequitur. C Trede-
cima maledictio: z diripiāt alieni labores ei⁹
quia per tytum et romanos fuerunt expliati.
Non sit illi adjutor: nec sit qui misera-
tur pupilli⁹ eius.

C Decimaquarta q̄r sine mīa fuerit tractati xxiijq
sc̄t sine mīa xp̄m affixerūt: iō sequit. Nō sit aliena
illi adiutor: q̄r oēs aduersant illi gñationi: iā tīo,
farraceni q̄r xp̄iani et gētiles mā ibi sine mīa
trucidauerūt patres et filios vēdiderūt: iō seq-
uis ei⁹: vñ etiā iudei q̄ nūc sūt dispersi vocāt⁹
dicit⁹ pupilli: q̄r nō habet p̄z ut dictū ē: rha
ē: smo sūt in abominationē omniū et densi
bēt. matrē viduā. l. synagogā: z null⁹ misereat s.

Fiant nati eius in interitū: in gñatiōe
vna deleatūr nomē eius. De pe.
C Decimasecta sequit q̄t in strage regni iu-
deoz nō soli sunt trucidati patres: sed etiā si in-
filij, p maiori parte: iō ait. Fiant nati eius in das.
interitū: in gñatiōe vna deleat nomē ei⁹: vñ
nota q̄z hoc realiter sit ipletū: q̄r gñatiōcs
iudeoz sunt delete: nā null⁹ sc̄t ex qua tribu
descēdat et iā sunt cōfuse gñatiōes verius in
intelligif hoc spiritualiter mā tūcurreat interi-
tū mortis eterne: et etiā sunt delete a sacrifici-
oī et sacerdotio: z sūt delete de libro viuētū. Depe.
In memoriam redeat int̄qtas patrū ei⁹ dis. iiij

i p̄spectu dñi: z p̄ctm m̄ris ei⁹ nō deleat q̄r vero
C Decima septima q̄r filij puniunt et vitupe-
tan̄, p p̄ctō patrū: z q̄t die improporat eis et
pariter cum patrib⁹ vocant crucifixores xp̄i:
eo q̄ eos imitant: iō ait. In memoriaz redeat
int̄qtas patrum eoz: z p̄ctm matris ei⁹. l. sy-
nagogē nō deleat q̄ est. xvij. maledictio: naž
p̄ctm synagogē nō soli est q̄r non recepit xp̄m
sp̄osum sibi. p̄missum et crucifixit est: sed etiā
semper peccat expectādo alisi: et facit mēda-
ces omnes prophetas. Item non solum occi-
sio xp̄i sed etiā omnis sanguis iustorum qui
effulsi est a sanguine Abel iusti zc. venit su-
per eos: z vertitur eis in p̄tū: et iniquitas pa-
tri eoz reddit in memoriā in conspectu dñi.

Fiat cōtra dñm semper: et dispereat de-
tū. z. c
terra memoria eorum: pro eo q̄ nō est re
dāna, cordatus facere mīam.
Et persecutus est hominē inopez et mē

D. Jacobi de Valenta

dicuntur: et cōpunctū corde mortificare.
 Decumanona est qz semp sunt h̄ deū minimi
 ci formati: qz cōtra r̄pm qui est ver⁹ de⁹ et hō
 unde ille pp̄ls qui sol⁹ dicebat pp̄ls dei et pē
 cularis: nōc est manifest⁹ inimic⁹ et h̄ris: ve
 dictus est: iō ait: fiat h̄ dñs semp: qz semp mur
 murant h̄ xp̄ m: et maledict⁹ et blasphemat in
 synagogis eoz et virtutē et corrūpt⁹ et negat
 sacra scripturā male et false glossando. Et se
 quis: xx. dispereat de terra memoria eoz quo
 ad dh̄m ip̄ale teria quo ad sacerdotium et
 hostiā et sacrificiū: qz nulli ibi offerunt: et ratio
 est pro eo qz ille pp̄ls nō est recordatus face
 re niam cū xp̄o: immo iniuste et crudeliter ip
 sum crucifixerūt: iō sicut sine mia ipsuz dele
 re de terra cu pierferūt: ita iō: et memoria eorum
 de terra deleta ē qz ad p̄tēm talem et sp̄za
 lē: et declaras subdit cām dicens: z p̄ eo qz pse
 cutus est xp̄m hoīem inopem et sine ope et au
 xilio: qz in triduo fuit derelicit⁹ in posse eoru⁹
 et dictu⁹ est psal. xx. et psecutus est hoīem me
 dici: qz cū petij potis dedeſit ip̄st in escā fel
 et i siti sua potauerūt eis aceto: et psecut⁹ ē xp̄z
 hoīem cōpunctū: i. afflictū corde: qz nō solū
 fuit afflictus xp̄s in carne: sed etiā in corde vi
 des dānationē et infidelitatē iudeor⁹ psecut⁹
 est hoīem cōpunctum corde et afflictus mortifi
 care. i. ad mortificandū. i. psecutus est vsc⁹
 ad mortē crucis: et ponit infinitū pro gerun
 dio: qz hebrei et greci carē gerundū et supi
 nis: ideo ponit infinitū p̄ gerundū. zc.
 viii. dis
 c. p̄ne
 ndo.

**Et dilexit maledictionē t̄veniet ei: et no
 luit benedictionē: et elongabitur ab eo.**

Cūigim prima maledictio hui⁹ populi ē
 qz dilerit et elegit maledictionē et renuit et p̄tē
 p̄st benedictionē: vii. Deuter. xxviii. deus cō
 minatis est maledictiones pplo israel deūz
 negaturo: et p̄misit benedictiones: s̄ illas ma
 ledictiones incurrit et dilexit pp̄ ls iudaic⁹ cuž
 xp̄m negauit: et illas benedictiones contēp̄t
 qz xp̄m negauit. Itē deus p̄misit abrahēg
 in semine suo qui, est xp̄s benedicerentur oēs
 gentes. Ergo qz negarūt xp̄m pariter nega
 rūt et noluerūt b̄dictionē p̄missam abrahē et
 semini ei⁹. Itē xp̄o dixit eis: p̄mitiam agite zp̄
 propinquabit in vos regnū celorum: et dixit: ve
 nite ad me et ego reficiā vos. Item fecit cenā
 magnā et vocauit eos et noluerunt venire: er
 go noluerūt b̄dictionē quā xp̄s afferebat
 immo magis dilererunt maledictionē quam
 xp̄s cōminatus est: cōdixit et fleuit super cui
 tate. Circudabunt te inimici tc. Item cum di
 xit: hierālē hierusalem que occidis, pp̄hetas
 quotiens volui congregare filios tuos et no
 lutisti zc. Ideo relinqueſt dom⁹ vestra deserta
 ec. Itē dixit eis octies. ve vobis scribe et pha
 rissei in dānationē perpetuā ergo dilexit ille
 pplo maledictionē et noluit b̄dictionē quaz
 xp̄s p̄mittebat: et iō ait, et dilexit maledictio-

Christopolitani Ep̄i Expositio

nem et veniet ei: quod impletū est et impletur
 quotidie: et noluit benedictionem iō: ideo
 elongabitur ab eo illa xp̄i benedictio: qz nū
 qz intrabunt in requiem meā.
Et induit maledictiones sicut vestimentū lxxviii
 tum: intravit sicut aqua in interiora et⁹
 et sicut oleum in ossibus eius.

Cūigima secunda est qz ista maledictio et
 veratio indeoꝝ non solū est ad extra corpora
 liter: sed etiam ab intrat spiritualiter: qz nō
 solū patiuntur tormenta et opprobria xp̄ia
 nis et sarracenis: sed etiam patiuntur ab intra
 pessimas et enormes egritudines. Nā quidā
 patiuntur rm̄estrū sanguinis sicut mulieres
 et quidā non valēt suspicere celū: nec numera
 re stellas: nec sp̄nere in altum sicut illi qz
 sp̄nserit in faciem xp̄i: et qui improverant
 ei in cruce: et isti nō solū cotēnuntur a nostris
 sed etiam a ceteris iudeis ut compertum est a
 fide dignis. Itē nō solū patiunt̄ has vera
 tiones sed etiam continui remorsum cōscien
 tie: qz cognoscunt vera esse que dicuntur de
 xp̄o: esse impletas scripturas: et tamē contra
 cōsciam cogitūr negare et malitia: et sic sem
 p accusat eos cōscia et corrodit vermiculus.
 Itē semp sunt in continuo dolore euz videant
 ceteros sibi dominari et se sp̄ ceteris seruire qz
 potest esse. xxvii. maledictio: ideo ait: et induit
 maledictum sicut vestimentum quia extre
 mūs torquetur ab extraneis: et intravit male
 dictio sicut aqua in interiora eius quo ad re
 morsum conscientie et sicut oleum in ossib⁹ ei⁹
 quo ad secretas infirmitates et dolores zc.
Fiat ei sicut vestimentū quo operitur: et Als co
 sicut zona qua semper precingitur. operie

Cūigim. xxiij. maledictio: nā multi patiunt̄
 aliqz malū ad tēpus: s̄ iudei patiūt p̄dictas
 maledictiōes iugiter sp̄ sicut nō possunt esse
 sine cooperiūto: sunt ergo oīa p̄dicta dāna
 eis sp̄ in cooperiūto: et sicut zona qua semp
 p̄cīngent et nō solū corporaliter sed etiā sp̄la
 liter et intrinsecus et extrinsecus: et hic et in fu
 turis: qua semper circundantur.

Hoc opus eoz qui detrahūt mihi apud
 dñz: et qz loquunt̄ mala aduers⁹ aliaz meā.
 Chic concludit qz ex iusto dei iudicio hoc pa
 triūt iudei: et dicit: hoc op⁹. i. hoc p̄tūt et p̄mū
 et p̄nitio et mīa. i. p̄ope eoz indeoꝝ qz detra
 hūt mihi: qz multipliciter detraherūt ei an pi
 nia: et criminā sp̄nendo h̄alam et vitā xp̄i: qz
 mortē ip̄si p̄curarūt. q. d. qz oīa p̄dicta mala
 passi sunt iudei i pretiū et premiū pro criminī
 bus que xp̄o imposuerūt et opprobriis qz sibi
 ip̄operarūt et p̄ morte quā ip̄si p̄curarūt. Itē
 res patrī suoz: qz assidue detrahūt xp̄o: zp̄ et
 ledicūt in synagogis eoz: et loquunt̄ h̄ ip̄m et
 contra membra

Denis laudem.

Ks. qd: tōtra membra eius desideratē destructionē
 iij.ad: christianorū ergo iuste hanc penā patientur,
 mēsa. Et tu dñe dñe fac meū ppter nomē tuū
 de pe. qd suauis est misericordia tua.
 d.ij.ca: Libera me qd egenus r pang ego sum: r
 pi. i.xl: cor meum cōturbatum est intra me.
 dist. c: Sicut vmbra cum declinat ablat⁹ sum:
 adā. r et excussus sum sicut locusta.
 c.illud: Vmbra mea infirmata sunt a ielunto: et
 caro mea immutata est ppter oleum.
 Et ego fact⁹ sum opprobiu⁹ illis: vide
 runt me et mouerunt capita sua.
 C̄hec est tercia pars in qua petit liberari per
 resurrectionē: sed est aduertēdū qd qn xp̄s pe-
 tit liberari i oib⁹ psal. p resurrectionē nō so-
 lli rogar p se vt resurgat a morte corporali sed
 etiā pro mēbus vt resurgat ab vtrāq⁹ morte:
 et ideo talis simul est petitio p nobis t pphē-
 tia pro se Nā per suam mortem corporali vi-
 cit et occidit nostrā mortem spiritualez: r per
 suam resurrectionē renouauit et adept⁹ est no-
 bis immortaltatē: ideo in hac petitione alle-
 gat suā mortē et passiones et labores quos p
 nobis sustinuit: qb⁹ nos liberauit: r hoc facit
 in omnib⁹ psalmis qui loquuntur de sua pas-
 sione Dicit ergo chust⁹. Et pio ideo siue pio
 sed sed tu dñe p̄f fac meū misericordiaz tuā
 idest resuscita me ppter misericordiam tuā
 vel fac mecum misericordiā tuā idest tūr ego
 faciamus simul misericordiā ecclesie mēbus
 meis: quoniam suavis et benignaz salubris est
 misericordia tua: liberame resuscitādo a mor-
 te corporali et mēbra mea ab vtrāq⁹ morte insti-
 ficādo a peccato et gloriificando: quia pauper
 idest mops et egen⁹ ego sum derelict⁹ sine au-
 xilio in toto triduo: r cor mēsi scilicet caro mea
 cōturbata et afflictaz iſtrmata facta ē i me sci-
 licet vt patet p oēs euangelista quando xp̄s
 oravit vt calix ab eo transiret: r hoc principa-
 liter intelligitur de membris: r sic tot⁹ chust⁹
 loquitur pro mēbris dicens: quoniam egen⁹ et
 pauper et expoliat⁹ omnibus bonis gratuitis
 sum in adam: r cor mēsi idest tota pars sensiti-
 na fuit turbata et percussa somite cōcūpiscēte
 et sauciata et infirmata vt semper repugnet legi
 mentis: quia intra me inuenio istā legē et in
 mēbris meis. Itaq⁹ sicut c̄s declinat vmbra
 sequit̄ noctis et auferit lux et dies: ita ego vita
 mea ablata ē p morte: qd realiter fui mortu⁹ et
 tradidi spm i man⁹ p̄fis: r sic oēs excutit et
 pellunt locusta a termino et finib⁹ suis: ita
 ego excussus et expul⁹ sum a vita per iudeos
 nētiā debilitat et infirmat⁹: ita ego p nimis ie-
 junisi nō soli in illis q̄t̄or dieb⁹ et quinq⁹ no-
 etib⁹: sed etiā p oēs tres años c̄s dimidio sui
 in cōtinua abstinentia et laboribus et itineribus

D. Isidore Valen,

Psalms. c̄vij. fo. ccccxi.

propter salutē homini⁹: r sic genua mea infir-
 mata sunt a ielunto: idest propter ieluniti⁹: et
 caro mea immutata est in maci⁹ et debilitatē
 propter oleū et pinguedinē. i. ppter defectus
 pinguedinis et substātie: r sed latiss⁹ et fessiss⁹
 iuxta putū sīchar: vt patet Joh. iiii. quia de-
 fecit i me oīspiguedo et fortitudo et oēs co: po-
 rales vires nō solum propter labores: sed etiā
 propter nimias afflictiones in toto triduo: r ēt
 ego factus sum opprobriu⁹ multis gentili⁹.
 s. r indeis. vñ yiderunt me in cruce putantes
 me verum hoīi⁹ et totaliter derelictū: r inde-
 fessam mouerunt capita sua irridendo dicen-
 tes. Ave rex iudeoz. r vah qui destruis tem-
 plis dei. rc. Ite dixerūt. si filius dei ē liberet es
 Adiuua mc dñe deus meus: saluu⁹ mc
 fac propter misericordiam tuam. di. lvi.
 Et sciat qd man⁹ tua h̄: r tudine fecisti ea
 Maledicēt illi r tu bñdices: qd surgūt iij. q. i.
 nulli
 Indran⁹ qd trahūt mihi pudore: ope-
 rian⁹ sicut diploide confusione sua. dubi⁹
 Adiuua ergo me dñe de⁹ r p̄f meus r salu⁹
 me fac ppter miam tuam me a mortuis sus-
 citando: r sciat idest scient et cognoscant qd
 manus tua et potestas est hec idest potestate
 tua talis resurrectio facta est: qd hoc ad solū
 dei p̄tinet sc̄z mortuos suscitare: r ideo sequi-
 tur et sciant: qd tu fecisti eam sc̄z talē p̄tates
 et resurrectionē etiā dū illi: r lī illi maledicēt
 im properando et deridendo. lī tu bñdices me
 resuscitādo vt facta resurrectione iudei et geti-
 leo crucifixores qd surgūt et insurrexerunt in
 me et insultarunt ad mortē cōdēnando p̄fundā-
 tur nō valēdo: asse⁹ intētu⁹ suū: seru⁹ asit tu⁹
 xp̄s et ecclēsia letabat et gloria resurrectionis:
 et sic indei qui detrahūt et detraherūt mihi in
 duan⁹ idest induerunt pudore et verecundia et
 induen⁹ confusione sua sicut induen⁹ diplois
 devī aduertēdū qd diplois grece idē est qd dñ
 plex pallisi et vestimentū: r ita indei dupli cō-
 fusionē et cōtritionē penitēt et induit sunt sc̄z ex-
 terius pudore et verecundia cū relinquantur
 mēdaces et videat chustū colī rāq⁹ messiam p
 totū orbē. sc̄o inter⁹ cū videat se afflictos et
 captiuos et sic dupli cōtritioē sunt cōtriti: r du-
 plici cōfusionē cōfusi: r io vt enaderet hāc con-
 fusionē post resurrectionē corruperunt custo-
 des pecunia ut dicerent qd discipuli fuisse
 furati corpus chriti. diplois
 qd si-
 gnific⁹

Confitabor domino nimis in ore meo: r
 in medio multorum laudabo eum.
 Qui astitit a dextris paupis: vt salu⁹
 faceret a persequenti⁹ animam meā
 C̄her est quarta ps in qua xp̄s in persona suā
 mēbri⁹ p̄mittit gratiarū actiones se acturus
 xv. q. i.
 c̄rever
 timini
 p

D. Jacobi de Valentia

patri p bñficio resurrectioñ: et dicit. Ego post quā resurrexero et assumpcioñ fuero in celis ad dexteraz patris pñstebor dho deo patri in ore meo et in membris meis: nā discipuli mei ab ore meo habuerūt doctrinā euāgeliā: quā p dicauerūt et miam et potentiañ dei annuntiauerunt: et sequit̄: in medio multorum sc̄z tā gētilū q̄ iudeoz laudabo eū: et in medio ecclē diuina officia celebrando et festivitates: sedo benedicēdo et laudādo. Et sequitur ideo lauda bo eū q̄ astutus a dextris pauperis et indefensi id est in fauore et auxiliū meū: ut saluam faceret aliam et vitam meā a iudeis me psequētibus et hoc me resuscitādo et membra mea iustificando et ecclām a tyranis liberando et eam ampliando et per totū orbem dilatando.

CEt supradicta expositione p̄t̄ error hebreorum modernorum qui dicunt q̄ dauid fecit hūc psalmū petendo vindictā de saul p̄secutore suo: q̄ oñ manifeste dicunt falsum. nā dauid nunc maledixit ipsi saul: nec perijt vindictā de eo: immo semp rogauit p̄to eo in toto tempore sue persecutioñ: nec voluit ipsum occidere: nec permisit qđ alius occideret eum cū potuisse ipsum interficere in speluncā: qñ ab stultis ip̄si particulā chlāmydio: et qñ dormie ti abstulit scyphuz et hastā: immo defecit casu et interium suum. et interfecit nuncium qui nunciauit sibi morte saul: et cōp̄ osuit cantū lugubre de morte saul: et ionathē ve patet. q̄ Regum. I. capitulo. Et quo p̄z quod dauid nō dirigit supradictas maledictiones ipsi sauli: sed populo iudeico crucifiori xpi zobstinato sicut supra expostiz est. Et patet manifeste implens per experientiā. **C**Et his etiam patet maior error et deterior: quo iudeā christianorum ignorantissimā clericorū q̄ latiorū qui dicunt hunc psalmū cōtra persecutores suos christianos a quibus patiuntur ali quam iniurias vel oppressionē supradictas maledictiones evenire eis: qđ non solummodo est detestabile sed irrisorū: nā primo est contra doctrinā euāgeliā: qua dicitur Matthei v. Oiate p̄ eos qui vos persequuntur erbe nefacite eis qai oderunt vos. Itē si quis te p̄cussit in vñā marillā prebe ei aliam. Itē di mittite et dimittetur vobis. Item hoc idem est contra consuetudinem ecclesie que nō solum rogarat p̄ malis christianis: sed etiā p̄ hereticis et schismatis: ut deposita perfidias heretica prauitate resipiscant ad fidē catholicam. Item rogarat pro perfidis iudeis ut deus auferat velamen de cordib⁹ eorum ut videat lumen veritatis: et cōvertantur ad ynum verū deum iesum christum. Et sic tenemur rogarē pro omnibus inimicis: ut deposito odio dili gant nos: et rogam⁹ cōtra paganos nō ut moriantur: s̄ ut potētia eoz cōteratur: ne noceat nobis. Itē hoc videtur irrisorie dictum: nam

No. bñ
Q

causa exauditionis orationis apud deūz est puritas mētis et charitas: sed qui petir talez vindictam et infert tales maledictiones piori mo non potest esse in charitate: sed in execrabilitate detestabili odio: ergo non pōt̄ exaudiri apud deūz: quia in hoc psalmo nō solummō memorant punitioñ temporale: sed etiam spūales et eterne cum dicit: diabolus ster a de tris eius: et cū iudicat exeat p̄dēnatū: et ora nō eius nā at in peccatum re. Et quib⁹ p̄t̄ op̄ nōnē talis esse detestabilēz irrisoriā et falsaz nā danīd nō locutus ē ad hāc intēriōnē sed predicit et vaticinat punitioñ crucifiori xpi et dictū est. **S**ed cōtra totam supradictam expositionē arguit: immo murmurant iudei dicens q̄ indebitē sit inflicta pena supradicta Obie et ap̄ maledictionis p̄plo iudeico sine synagoge p̄p̄t̄ necē xpi: qđ p̄bāt sic: nā p̄t̄m̄ idololatrie est matinū oīm̄ p̄t̄o: et p̄r̄ p̄s̄n̄ est mai⁹ q̄ homicidiū: illud est cōtra pūmū p̄cecessit: et immedieate est crīmē lese diuine maiestatis: et istud est contra quintū p̄ceptū p̄ xpi fūerit iudei puniti ad captiuitatem septuagis ta ānop̄ i babylō: i ista astutā p̄seuerauerit p̄. M. ccxxv annos cū oībus supradictis maledictionib⁹: ergo indebitē patiunt maiore pēnā p̄ minorū p̄t̄o. In oppositū est p̄pheta in cōtas maledictiones vēruras illi p̄plo propter mortē xpi cōcludit dices: hoc op̄ eoz qui destrahit mihi. i. hec ē iusta dei fīla et pena oīm̄. Rñdetur q̄ pro solutiōne hui⁹ difficultatis p̄mo est vidēti an p̄t̄m̄ idololatrie com missuz ab antiquis iudeis sit mai⁹ aut min⁹ q̄ p̄t̄m̄ mortis xpi. Et ex p̄t̄ti faciliter cōclūdet in tenturōne et auētib⁹. **Q**uantū ad pūmū est aduertēdū q̄ vñū p̄t̄m̄ esse mai⁹ altero p̄ceptū quadruplicē: p̄imōrōne inobedientie: sedō rōne voluntatis: tertio: rōne circūstātiap̄: quarto rōne obſtinatioñis: vñ p̄pter oīa ista quatuor simul maius fuit p̄t̄m̄ necis xpi q̄ p̄t̄m̄ idololatrie: qđ p̄z p̄mo rōne obediēte p̄batur nā antiq̄ p̄ idololatriā solū peccabāt q̄ deli recedēdo ab eo et cōuertere se ad idola: s̄z crucifixores xpi nō solū recesserunt a droyolitarie occidēdo xpm̄: sed etiā occiderūt primū inno cētē: sic fecerūt q̄ primū et secundū p̄ceptū: q̄ sic occiderūt deum et hoīem: qđ nō fecerūt idolo latre. **S**edō hoc peccati fuit maius illo rōne male voluntatis: nā cū deteriori voluntate zma xpm̄ quā p̄fēt̄ eoz cōmiserūt idololatriā: q̄z cōciderūt innocētē et malitia sine cā iniuste occītia. Tertio hoc p̄t̄m̄ fuit graui⁹ et deterius illo ratione circumstantia: nā iudei in occidēdo christum non solum occiderūt deum et hōmē innocentē et sanctū: sed etiā benefacto-

Christopolitani Ep̄i Expositio

causa exauditionis orationis apud deūz est puritas mētis et charitas: sed qui petir talez vindictam et infert tales maledictiones piori mo non potest esse in charitate: sed in execrabilitate detestabili odio: ergo non pōt̄ exaudiri apud deūz: quia in hoc psalmo nō solummō memorant punitioñ temporale: sed etiam spūales et eterne cum dicit: diabolus ster a de tris eius: et cū iudicat exeat p̄dēnatū: et ora nō eius nā at in peccatum re. Et quib⁹ p̄t̄ op̄ nōnē talis esse detestabilēz irrisoriā et falsaz nā danīd nō locutus ē ad hāc intēriōnē sed predicit et vaticinat punitioñ crucifiori xpi et dictū est. **S**ed cōtra totam supradictam expositionē arguit: immo murmurant iudei dicens q̄ indebitē sit inflicta pena supradicta Obie et ap̄ maledictionis p̄plo iudeico sine synagoge ctio. p̄p̄t̄ necē xpi: qđ p̄bāt sic: nā p̄t̄m̄ idololatrie est matinū oīm̄ p̄t̄o: et p̄r̄ p̄s̄n̄ est mai⁹ q̄ homicidiū: illud est cōtra pūmū p̄cecessit: et immedieate est crīmē lese diuine maiestatis: et istud est contra quintū p̄ceptū p̄ xpi fūerit iudei puniti ad captiuitatem septuagis ta ānop̄ i babylō: i ista astutā p̄seuerauerit p̄. M. ccxxv annos cū oībus supradictis maledictionib⁹: ergo indebitē patiunt maiore pēnā p̄ minorū p̄t̄o. In oppositū est p̄pheta in cōtas maledictiones vēruras illi p̄plo propter mortē xpi cōcludit dices: hoc op̄ eoz qui destrahit mihi. i. hec ē iusta dei fīla et pena oīm̄. Rñdetur q̄ pro solutiōne hui⁹ difficultatis p̄mo est vidēti an p̄t̄m̄ idololatrie com missuz ab antiquis iudeis sit mai⁹ aut min⁹ q̄ p̄t̄m̄ mortis xpi. Et ex p̄t̄ti faciliter cōclūdet in tenturōne et auētib⁹. **Q**uantū ad pūmū est aduertēdū q̄ vñū p̄t̄m̄ esse mai⁹ altero p̄ceptū quadruplicē: p̄imōrōne inobedientie: sedō rōne voluntatis: tertio: rōne circūstātiap̄: quarto rōne obſtinatioñis: vñ p̄pter oīa ista quatuor simul maius fuit p̄t̄m̄ necis xpi q̄ p̄t̄m̄ idololatrie: qđ p̄z p̄mo rōne obediēte p̄batur nā antiq̄ p̄ idololatriā solū peccabāt q̄ deli recedēdo ab eo et cōuertere se ad idola: s̄z crucifixores xpi nō solū recesserunt a droyolitarie occidēdo xpm̄: sed etiā occiderūt primū inno cētē: sic fecerūt q̄ primū et secundū p̄ceptū: q̄ sic occiderūt deum et hoīem: qđ nō fecerūt idolo latre. **S**edō hoc peccati fuit maius illo rōne male voluntatis: nā cū deteriori voluntate zma xpm̄ quā p̄fēt̄ eoz cōmiserūt idololatriā: q̄z cōciderūt innocētē et malitia sine cā iniuste occītia. Tertio hoc p̄t̄m̄ fuit graui⁹ et deterius illo ratione circumstantia: nā iudei in occidēdo christum non solum occiderūt deum et hōmē innocentē et sanctū: sed etiā benefacto-

Deus laudē. Dixit dñs. Psalmoꝝ. cxiij. 7. cix. 50. CCCXIIJ.

rem et redēptōrēt sic peccauerunt p summā ingrātitudinē. Itē fecerūt dēū et legē t pphē tas mēndaces in negādo ch̄ristūr sic p̄misēt sacrilegium et blasphemā. Itēz obligauerūt se et filios suos et oēs posteros illi peccatoꝝ et sic multipliciter fuerūt homicide. Et sic p oia fuit peius et deterius q̄ p̄ctū ade vt dicti est psalmo. xii. 2. lxxi. Quarto aut̄ hoc peccatuꝝ fuit peius q̄ idololatria antiquoꝝ rōne obſti nationis in qua manerūt et manet successores eorum: q̄t coītine occidūt xp̄z: postq̄ plazcer eis q̄ patres eoruꝝ crucifixerunt eum: t retinēt cādem maliciā t odiū contra xp̄m: t nō solum sunt heredes illius homicidiū: sed oīm altari circūstariarū. nā pariter faciūt dēū mēdaciem t legē t prophetas: t p hoc negāt deūz esse peius q̄ idololatrie: q̄ nullū dēū adorāt: q̄ adorāt vnuꝝ deūm qui nō est trinus vnuꝝ nec incarnatus: s̄ talis deū nusq̄ est ergo nul lum dēū adorāt. Et sic per oia peccatuꝝ necis ch̄risti in quo nūc manet iudei est peiꝝ q̄ pec catuꝝ idololatrie patruꝝ eorum: q̄ mltis auto ritatiꝝ probat. nā h̄iere. xvi. introducit istū populuꝝ cōquerentē de captiuitate in qua mo dūt sunt et dicentem. Quare dominus locutus est super nos omne malum grāde istud. Que nostra iniqūtas aut qđ p̄ctū nostrū qđ pec cauimus dño veo nostro: dices ad eos. Quia dereliquerūt me patres vestri: ait dñs et abie runt post deos alienos. et seruerūt eis: t adora nerūt eos: t dereliquerūt me. Et legē meam non custodierūt. Sed t vos peiꝝ operati estis q̄ patres vestri. ecce em̄ ābulat vnuꝝ q̄ post prauitate cordis sui mali: vt me non audiatis: et eūiam vos deterra hac rc. Ex supradictis patet qđ p̄ctū posteriorū iudeorū qui nolue runt audire deūm incarnatus: t manet in pūtate et obstinatione cordis suūt in malicia: t odio inueterato est: t fuit peius q̄ peccatum idololatrie patruꝝ suoū: t per cōsequēt aliquid p̄ctū esse peius q̄ idololatria: qđ non potuit esse aliud nisi cōiuratio in morte xp̄i rodiū obstinatio in eis: vt magis patebit. vñ in isto eodem capitulo sequit̄ deſtructio t dissipatio illius p̄pli t reprobatio eiusdē: t predicit mūtatio legis et festiuitatū: t predicit conuersio p̄pli ḡētilis. Sed qđ ista p̄ca et p̄petua puni tio. sit inficta pplo iudeorū ppter morte xp̄i p̄t̄. Esa. l. Ubi dicit dominus ad pp̄lm iudei cū cōquerentē quare per tot ipa pmisitoꝝ in hac captiuitate: vñ ait. Quis est hic liber re pudū matris vestre: quo dimisi eā aut quis est creditor meus cui vendidi vos? Ecce em̄ in iniqūtibꝝ vestris yditi estis: t sceleribꝝ vir. Uocauī et nō erat qui audiret. Et ita dñs sum nō abū. Corp̄o meū dedi p̄cutientibꝝ: t crepantibꝝ t cōspicuitibꝝ in me dñe deꝝ auxi

lia tor meus: t iō non sum confusus rc. Ex di c̄tis et ceteris q̄ dñr in toto isto cap̄. p̄t̄ quāt̄ dens q̄ loquīt̄ in hoc cap̄. erat p̄cutientibꝝ t pilā das z passurꝝ cū magnapatiētia t obediētia vt obediēt deo p̄t̄. Et q̄uo ppter iniquitatē et p̄t̄ sua debebat repudiare synagoga rebel lem et inobedientē. nec audire volentē sp̄osum in suo adūetu. Et q̄sio rep̄lobat pp̄lm iudei cū t relinq̄t̄ ipm dormientē in dolobus suis z maledictiōibꝝ suis. Et p̄t̄ quāt̄ ppter morte xp̄i puniſt̄ hac pena diuina. Sed q̄ hec captiuitas t punitio sit vñq̄ in finē seculi du ratura: p̄t̄ psal. xxvij. Destruea illos t nō ree dicabitis eos. Itē psal. lviij. Cōuerterūt adve sperā t famē panet̄ ut canes: t circuibſt ci uitatē. Itē dan. ix. vñq̄ ad summationē z finē p̄seuerant statuta desolatio. Ex supradictis p̄t̄ r̄f̄lio ad dubiū t admirationem iudeorū q̄ turbantur quare p̄ minori p̄t̄ infligitur eis maior p̄ea q̄ patribꝝ suis idololatria. Ad qđ r̄f̄detur q̄ p̄ctū cōmissum cōtra xp̄m i quo nūc p̄seuerant est multo grauius q̄ idololatria patruꝝ snoꝝ nā ip̄i sunt peiores q̄ idolo latre: q̄ nullū dēū adorāt nisi dēū fictiūl sine verbo t sp̄ifico qui nusq̄ est. Itē negādo xp̄s negāt dēū t faciūt̄ ipm mendacē elegēt̄ pphē tas: t sic sunt sacrilegi t blasphemē: q̄ blasphemādo t maledicēdo z tñtue xp̄m blasphemant deū t legē t pphētas: t sunt homici de t deicide: q̄ hominē dēū percusserunt flā gellarunt et occiderūt vt dictuꝝ est: t hoc gra tis et sine causa: vt dicitur in hoc psalmo: q̄ ostenderunt odīs pro dilectione: et oderūt ip̄sum gratis. Ultimo peccāt̄ in obstinatione: qđ est granissimū peccatorū et contra spiritū san ctū: q̄ manet obstinatiū semp in odio inuete rato cōtra ch̄ristū t mēdia sua: ideo ratio est q̄ postq̄ culpa eūl est p̄petua: vt pena eūl sit perpetua dū manet in eadē obstinatione: t ideo dicit salvator Mat. xii. q̄ fuit nouissima hominis illiꝝ peiora p̄ioubꝝ. Et ideo dñvid in hoc psal. predictis causas t qualitates pec cāt̄ iudeorū t maledictiones et penas eoꝝ perpetuas vñq̄ in finē conveneruntur.

Ixit dominus domino meo: se dea dextris meis.

Donec ponam inimicos tuos: scabellum pedum tuorum.

Matt.
xii. b.

ad he.

p.c.t.j.

Chuic psal. p̄ponit talis titulū ip̄si dō psal. corint. Ex titulo apparet q̄ dñvid fecit istū psal. S̄z xv. c. t de materia huiꝝ psal. t etiāz de aurore varie ad he. sunt positiōes t lentitē inter hebreos moder vñ. c. xx nos volētes occultare veritatē adnēt̄ messie q. v. g. Naz quidā dicit quod heliæzer p̄curator ip̄ his ita sius abrahæ fecit hūc psalmū p̄ victoria abra he de quatuor regibus qui expoliaverūt So domam: quā si diceret. Dixit dominus deū q̄ est dominus oīm domino: meo abrahæ: sed ea p̄ g

D. Jacobi de valletta

dextris meis: id est securus: donec ponam
inimicos tibi subiectos Chābi hō dicit q̄ ca-
tores dārid fecerunt istū psal .post mortem
Saulis postq̄ dāuid fuit vñcr in regē sup to-
tū israel: quā dicat. Dixit dñs domino meo
dāuid postq̄m mortuus est Sauli scđes a-
dextris meis: id est sis rer sup totum israel: et
ego pñā oēs inimicos tuos sub pedib⁹ et po-
testate tua: q̄ impletum fuit. Nā obrinuit to-
tum regnū israel: reū moabitast Id meos
et philisteos fecit sibi tributarios. Sed tā pñ
ma quā sc̄ba expositio est falsa. Naz ea q̄ me-
motan̄ in hoc psalmo nec cōuenit ipsi abia-
he nec ipsi dāuid: q̄ null⁹ corsi fuit sacerdos
in eterni: nec genitus aī luciferus: vt p̄tatebit.
Et ideo ora impudentiū omniū istoru⁹ salua-
tor noster Iesus xp̄us obturauit: cb̄ dixit Wat-
thei. xxij. Quomodo ergo dāuid vocat ipsum
domini dicens: Dixit dominus domino meo:
sede a dextris meis. Itē petrus Actus. ii. quā
do dixit. Non enī dāuid ascēdit in celos: dicit
autē ipse. Dixit dominus domino meo: sede a
dextris meis. Item paul⁹ ad hebrie. i. Cui ali-
quando angeloris dixit: sede a dextris meis?
Itē paul⁹. i. ad Cor. xv. Oportet autē illum re-
gnare donec pñā oēs inimicos sub pedibus
eius cb̄ quib⁹ kōcordat ionathā abenuziel
vir magne auctoritatē inter hebreos: cui. nul-
lus ansus est a tradicere: q̄ in trānslatione chal-
daica iterpret⁹ est istū psalmi de chusto fi-
lio: dei messia in lege. pmissio dicens. Dixit do-
min⁹ hō suo. Item Rab. barachias adducit
scripturā hui⁹ psalmi zglossat ipsum de xp̄o
messia in lege. pmissio. Ad cui⁹ intelligētiā
est notādū qđ postq̄ dāuid in psalmo p̄cedē-
ti memorauit et prensiciant sententiā et dāna-
tionē et maledictiōes quas incurrit populu⁹ in-
dāicis propter mortē chusti in hoc psal. p̄di-
cit et p̄ficiat dignitates quas christ⁹ adept⁹
est in premisi et stipendiis suorū laborū et sue
mortis et passionis. Nam tres dignitates
tres di-
gnita-
tes resup
os crea-
turas i
quātū
lomo. Sc̄bo adept⁹ est sacerdotib⁹ eterni seu sacer-
dotalē potestate cōstituendi scđa et cōferēdi-
eis virtutē: que potestas nulli est data nisi so-
li xp̄o tāq̄ summo sacerdoti et eterno. Tertio
adept⁹ est tradita est ip̄i yñiversalis iudicia-
ria p̄tās discernēdi et iudicādi et tribuendi p̄-
misū sim merita: nō soli hominib⁹: s̄ etiā dia-
bolo et angelis ei⁹. Principalis ergo conclu-
sio in toto psal. intēta est q̄ xp̄o ex merito sue
passionis meruit supradictas tres summas
dignitates sue potestates. Quatuor ergo fa-
ctis dñs in hoc psal. Nam primum ostendit q̄liter

Domi-
no pi-
to. Sc̄bo adept⁹ est sacerdotib⁹ eterni seu sacer-
dotalē potestate cōstituendi scđa et cōferēdi-
eis virtutē: que potestas nulli est data nisi so-
li xp̄o tāq̄ summo sacerdoti et eterno. Tertio
adept⁹ est tradita est ip̄i yñiversalis iudicia-
ria p̄tās discernēdi et iudicādi et tribuendi p̄-
misū sim merita: nō soli hominib⁹: s̄ etiā dia-
bolo et angelis ei⁹. Principalis ergo conclu-
sio in toto psal. intēta est q̄ xp̄o ex merito sue
passionis meruit supradictas tres summas
dignitates sue potestates. Quatuor ergo fa-
ctis dñs in hoc psal. Nam primum ostendit q̄liter

Christopolitani Ep̄i Expositio

deus p̄ tradidit homini xp̄o filio suo yñuer-
sale regnū et imperiū totū mūdi. Sc̄bo quali-
ter tradidit ipsi summā p̄tātem sacerdotalez
sine sacerdotiū eterni. Tertio qualiter tradi-
dit ipsi iudicariū p̄tātem yñiversali sup oēs
creaturam. Quarto ostendit q̄liter has tres p̄-
dictas dignitatis meruit xp̄o ppter suā pas-
sionē: et mortē: et obediētiā. sed etiā erit ibi. Jura-
uit dñs tertii ibi. Dñs a dextris tuis. quartū
ibi. De torrente invia bibit. ¶ Quātū ḡ ad pñ
mūz dicit p̄pheta dñs. Sicut ego pñuidu in sp̄a
punitionē et dānationē quā incurrerit p̄plos iu-
daicus ppter mortē et passionē xp̄i et ingratia-
tudinē et inuidiā quā cōmiserit p̄tra ipm ita-
piter pñuidi tres dignitates. et summas p̄tātes
quas xp̄o adept⁹ est et p̄tare in premisi et stipē-
dili sue mortis et passionis cōfabilitatis et obe-
dientie. Nam primo preuidit in sp̄a qualiter
dñs de⁹ pater ohs dixit dñho meo ihu xp̄o filio
suo: sede a dextris meis. Donec pñā inimicos
tuos et subiçiam tanq̄ scabellis pedum tuorū
in hac autē pñima pñcilla sunt tria: videnda
Nam p̄i ovidēdu est quid est federe: siue q̄lo
seder filius ad dexterā patris. Et q̄si pater di-
xit hoc filio. Sc̄bo q̄lo et q̄si pater posuit et sub-
iecti filio inimicos suos sub pedib⁹ eius. Ter-
tio est vidēdu q̄lo sumatly donec: nā si xp̄us
sedet ad dexteram patris donec subiçiant si-
bi inimici sui: videt et post indicati post p̄p sub-
iecti fuerit oēs inimici xp̄i: q̄ nō ampli⁹ sede-
bit filius ad dexterā patris: qđ est erroneum. ¶

Ad primum est dicendum hui⁹ Augu. quod
dicere dei id est qđ facere: vel p̄cipere. Nam
dei seū
qđ deus pater dupl̄ locutus est. Uno modo ab
eterno: et sic pdixit filiū sñs et verbū sibi coe-
de⁹ pa-
filium nihil aliud est nisi pdicere verbū sibi pl̄ loc-
coequalē et cōmunicare sibi totā suā substan-
tiā et essentiā: vt dictū est psal. ii. Alio mō de⁹
pater locut⁹ est ex ipse. Et sic pdixit yñiversi-
tate creature. Quādō dixit. siat lux et facta est
lux. Gen. i. et Johā. i. Oia p̄ ipsum verbū facta
sunt. Et istud dicere est ad extra et temporalē.
Tertio mō multipl̄ locut⁹ ē ad filiū: sc̄i quā
do yñiuit ipsum pñonaliter hō suo in die in-
carnationis. Nā licet talis vñio) terminetur ad
solā personā filii tamē tota trinitas operata
est efficienter totū illud mysteriū incarnatio-
nis. Et sic locut⁹ est pater filio in baptismo: et
lectus. Et ita locutus est etiā in die ascēsionis
qđ assump̄tū est: et fecit ipsū sedere ad dexterā
sumū: et tradidit ipsi regnum et imperium
super oēs creature: et sic dicere dei est idem
quod facere. ¶ Secundo est notandum qđ se
modo dicit positionē siue sumū in sacra scriptura. Uno-
sedere
zuenit soli animali: secundo modo id est qđ a capi-
labore quiescere. tertio mō idem est qđ reside-

Dicit dominus dominum.

Psalmi. cix. fo. ccxxvij.

re sine possidere: ut cujus deicimus & rex residet
sine sedet in regno. i. & possidet ipsius regnum &
dicitur ei. sedo ergo et tertio modo xps sedet
a dextris patris in die ascensionis sine resurre-
ctionis: scz qm qui euit ab omni labore passio-
nis et ampli no passus est: nec mortuus nec
dexter Quem illi ultra dñabitur. sedo qz resedit & po-
modis sumit.
Aristoteles.
cuius opposita est sinistra: z sic solis rebz cor-
poris conuenit. sedo mō dicit equalitate s'ef-
fentia & potentia. tertio dicit principiu vñ mos-
tus: sine mediare quo quis immediae opera-
tur. Et sic dicit Arist. s. celi. qz oīes est dextraz
mudi: eo ipz ideo icipit oīs pīr mot. z sic dicit
etia in libro de motu animaliū: qz quodlibz ani-
mal hz dexterā vñ icipit opari: z cujus qua im-
mediate opatur. quarto mō dī dextraz oīs p
spētas: z aduersitas dī sinistrum. Et sic po-
tiora bona dicunt etiā dexterā patris: primo
mō filiū nō sedet a dextrā pīs: qz de pī cū sit
simplicissima substantia & incorporea. nechz
dextraz: nec sinistraz. sedo mō filius sedet ade-
xtris patris km de itate: qz est sibi coequalis
in essentia et potentia: z sic nō conuenit huma-
nitati. tertio mō filius sedet a dextris patris
primo km deitatez: qz xps est vñbum patris p
qz fecit oīa: qz pater dixit oīa verbo suo. Et
sic oīa fct sūne p ipsum vñbz: vt dictum est
psal. xxvij. sedo sedet inquantū hz. Nam sicut p
ipsum inquantū deus creavit & regenerauit
nos per gratiā ad Cor. s. qz nulla gratia pōt
homini conferri sī p christuz mediatorē dei &
homini: in cuius fidē gratia saluati sunt oēs
fideles vtriusqz testa. ideo rōne vtriusqz natu-
re xps dī dextera dei patris et vñtus. Sed in-
quantū hz dicit mediator et dextera pīs per
quā pater operat. Ex quo pīz qz vt sic nō solū
sedet a dextris: pīs: sī etiā est dextera patris
quarto modo christus sedet a dextris patris
inquantū hz: qz residet in potioribz bonis pa-
tris: z poteris & possidet ea in summō gradu
pōt patres. Et notāter dicit. Sede a dextris
meis. et non ad dexteram meā: quia potiora
bona patris in quo residet filius: dicunt mul-
ta. s. summū regnū & spētu: sine summa regia &
imperialis pōtestas sup oēs creaturas: sedo
summi eternū sacerdotiū. tertio vñtuersa-
lis indicaria pōtestas & distributio pīmōrū.
quarto eadē adoratio et veneratio simul cujus
verbo. Iec quatuor sunt illa dextera et pīspe-
ra & potiora bona dei patris in qb sedet & re-
sidet filius etiā inquantū homo: que qdē bo-
na pater soli homini xpo tradidit: deridenda
est ergo & cauillatio porphyri qui dicebat qz
si filius sedet a dextris patris: ergo sequi qz
pater sedet ad sinistrā. Ad quem respōdet qz
dextera patris in qua sedet christus: nō dicit
D. Ja. de Valen.

differentiā positionis ī loco: sed dicit potio-
ra bona que pater potest cōicare creature ali-
cui. per hoc etiam rñde ad arrium: qui dicit
qz si filius est subiectus patri per omnia vt
ait apls: ergo qz sedet a dextris eius. Rñde
tur qz quilibet filius prōgenit⁹ sine vñgeni-
tus patrifamilias est subiectus patri: tñ cujus
hoc sedet in potioribz bonis: z in summa pī-
te gubernativa & honore pōt patrē: respectu
oīum famulorū & seruō domus. Et isto mō
primogenitus cuiuscūp regis sedet a dextris
patris ipso vñverte. Sic ergo xps hz inquantū
hō sit pī subiectus: tñ dī sedere a dextris re-
spectu oīum creaturaz in quantorū supradictis
potioribus bonis. Sed ppter hoc xps vt hō
non dicit equalis patri per omnia: qz vt sic
non est sibi tradita pōtestas creativa inquan-
tum hō qua pītē deus pōt creare mltos mu-
dos: qz alia est pōtestas creativa: alia guber-
nativa. Nam pīs gubernativa & imperialis
pōt cōicare alicui creature vñbonytē: sed for-
san hoc repugnat pōtestati creative: sed hoc
relinquat determinationē ecclie. Sz hoc est
certum qz christus inquantum homo hz pōte
statem gubernativam & regnum & imperiū su-
per omnes angelos & homines & demones. Et
per hoc dicitur sedere ad dexteram patris.
Habet etiā hoc humanitas xpi: qz simul ado-
ratur & veneratur cujus ab angelis & beatis
cum quo verbo faciunt psonā: vt pīz Apoc.
v. z. vij. vbi Johan. vidi. xxiij. seniores & tur-
bam magnamz oēs angelos. pīcidentes ad
rantes xpm ad dexterā patris & dicentes. Di-
gnus est agn⁹ qui occulsius est accipere virtutē
& diuinitatē & honorē gliam: & bñdictionem
& omnem creaturā que in celo est: & sup terrā
& sub terra & qz sunt in mari. Ex quibz pīz qz
humanitas xpi sine xps inquantū hō simul cu
patre & spīscētō adorat & glorificatur: & regit:
& gubernat oēm creaturam: hz quantū ad hu-
manitatē semper sit minor patre. Sed respe-
ctu oīum aliarum creaturarum simul cu pī
& spiritus sancto dī rex & dñs & gubernator: z su
per omnes & ab omnibus hz gloriam & hono
rem & cultum & latram & adorationē. Et hoc
est sedere ad dexteram patris. Sed si queris
qm̄ homo christus hoc habuit a patre: Dicen-
dum quod habuit realiter in die incarnationis
ex psonali vñione. Nā semper sedet in po-
tioribus bonis gloriæ fructiōis. Et semper fuit
adoratus ab angelis simul cujus verbo: sed effe-
ctu & ostēsītē adept⁹ ē in die ascēsōis. Et
ideo cu ascendit in celum: dixit discipulis suis
Data est mihi pōtestas in celoz in terra: ergo
nō solūmodo de die ascēsōis: sī etiā de die in
carnatiōis pōt intelligi dextro hōle hoc qdī di-
cit pīpha dauid. Dixit dñs dñs meo sede a de-
xtris meis. i. accipe pītēz gubernativā & regi-
am honorē & latram & summā fructiōē & gliam.

p. iij

D. Jacobi de valentia

Sed hoc nō fuit manifestum nisi post resurre
ctionē i die ascēsiōis vt magis patebit. Nā
dūlē debet rōphoi talis lessō: vno mō inq
tū filiū naturalia rōne vniōnis h̄bi. Alio mō
er merito sue passiōis. P̄to mō accepit tale
ptatē et incepit sedere a dextris p̄fis in die in
carnatiōis. Sc̄o modo i die ascēsiōis vt ma
gis patebit. Ad sc̄dm est dicēdi q̄ multipli
r̄pi mi pater posuit et subiecit inimicos xp̄i sub pedi
mici s̄b bus ei⁹. Et hoc a p̄ncipio sue incarnationis et
pedib⁹
natuitatis. Nā illico in natuitate sua corne
rit multa idola in egypto: et vularunt idola
apud getas et massagetas: et dederunt respōsa
dicēna vniuersalē dñm et regē esse narū: imo
nly⁹ egypti diuisu sest p̄ tuordecī alueos: q̄
rū septē diffusi sunt p̄ totā egyptu: rintarūt
p̄ septem ora in mare mediterraneū: et alij se
ptē intrauerūt mare rubru: vsc̄ in hodiernis
diē. Et hoc accidit tpe octauiani q̄ h̄i xp̄uo na
tua est: vt ait strabo i libio de situ orbis. hoc
idē dicit Vergi. in. vi. c̄i dicit. huius in adūē
tu iā nsc̄ et caspia regna. Rēspōs̄ horrent di
nu⁹ et meonica tellus. Et septē gemini turbat
trepidi ostia nili. hoc idē p̄t̄z p̄ totū discu re
suz enāgeliū: vbi demonstrat q̄ nō solū vē
ti et mare obedierūt xp̄o: s̄z etiā demones fue
rūt ip̄i subiecti: quos eicit de corpore⁹ ob
sessio: et multos eop̄ misit in porcos: qui se in
mare p̄cipitauerūt. S̄lē xp̄us subiecit demo
nes inimicos suos q̄n descedit ad iferost ibi
sedit tanq̄ inde circūf. et horas et cōdēnauit
et ligauit diabolū vsc̄ ad iudicis et expolia
uit lumbū et purgatoriū inde traxit sanctos
patres et oēs q̄ virerāt in fide xp̄i sub ve. test.
vsc̄ ad illā diē. Itē postea subiecit inimicos
suos demones c̄i penit⁹ eicit eos ab idolis
de misido et destruxit oia nomina idolatria: nec
nominātur vltra. Itē subiecit sub pedib⁹ ei⁹
oēs inimicos suos iudeos: q̄n abstulit eis ho
stiam et sacrificiū et sacerdotiū: et eos p̄ titu⁹
et romanos destruxit et captiuauit et dip̄s̄: et
in seruitus sub christianis et sarracenis rede
git. Item subiecit sibi oēs inimicos gentiles
quodā p̄mido: et quo sđā ad fidē suā puer
tendo. Nā totus populus xp̄ianus p̄ maiorī
parte qui hodie est sub iugo xp̄i delēcēdit de
populo gētili sup̄ quē pp̄lin xp̄s sedet tanq̄
supra scabellū. ceteros aut̄ cōculat sub pedi
bus suis p̄nido pena temporali et eterna:
Sed hoc magis apparebit in die iudicij quā
do destinabit oēs dānatos c̄i diabolo et an
gelis eius ad penā eternā iustos ait secū as
sumet ad felicitatē perpēmā. Tunc ergo per
fecte erit cōpleta ista prophetia. s. Donec po
nāz inimicos tuos: vt ait apl̄. i. ad Cor. xv.
Qui dicit. Deinde finis: c̄i tradiderit regnū
deo: et pater c̄i euacuanerit omnē p̄cipiatu⁹
et potestate et virtutē: op̄z aut̄ illum regnare
donec ponat omnes inimicos suos sub pedi
bus eius: nouissime antēz inimica destruetur
mors. Sed est aduentū q̄ q̄n dicimus q̄d

Not. 1.

Christopolitani Ep̄i Expositio

christus inctūz homo sedet a dextris patris
in illis quatuor potiorib⁹ bonis nō est dicen
dū q̄ ly inquātū replicet rōne formale huma
nitatis: q̄r hoc nō cōuenit rōp̄ et p̄ncipūs for
ret. Sed ly inquātū replicat materialē ipsa
humanitatē xp̄i rōne vniōis h̄bi et filiatiōis
naturalis quā accepit in incarnatione. Et rōne
passiōis quā ex obedietia p̄fis accepit. Et ex
charitate suop̄ mēbroy. q. d. q̄ rōp̄ sc̄bz q̄ h̄o
q̄ est vnius h̄bo: z filiū naturalis dei pris se
det a dextris ei⁹. Ad tertiu dī q̄d aduers
biū donec et iste aduerbiū vsc̄ tripl̄ sumun⁹ et vsc̄
in sacra scriptura. P̄to mō p̄cise et determina
te: et sic sumit Gen. xlii. c̄i dī. Non anferet sce
ptrū de iuda donec veniat q̄ mītredus est. q.
d. q̄ post aduentū xp̄i nō erit rex tp̄alis de tri
bu iuda. Itē eodē mō dicim⁹ q̄ multe s̄ alli
gata cōinguo donec vir mouiaſ. Et sancti p̄res
fuerit in limbo donec rōp̄s venit. Et eodē mō
sumit illud apl̄ ad Salathias. iii. Quanto
temporē heres parvulus et sub tutorib⁹ et au
ctorib⁹ est vsc̄ ad p̄finitū rōp̄s a patre: id est
donec emāncipē: et donec sit finitū rōp̄s pa
ter submisit ipsum tutorib⁹. q. d. q̄ post tale
rōp̄s statutū nō amplius est sub tutorib⁹. Se
cūdō mō sumit donec et teneſ absolute et inde
termiate. Et sic sumit psal. cxlii. c̄i dī oculi
noſtri ad dñm dei noſtrum donec misereatur
noſtri: q̄r nō sequit⁹ q̄ post q̄d de⁹ miseri⁹ fuerit
noſtri: nō ampli⁹ habeant⁹ oculos ad dei. Itē
eodē mō indeterminate et absolute sumit h̄ ad
uerbiū donec. Mat. i. c̄i dī. Joseph⁹ nō cognō
scēbat virginē donec peperit filiū suū primo
genitū: et eodē modo sumitur hic donec in hoc
psal. indeterminate et absolute: quia nō sequit⁹
q̄ post q̄d pater subiecerit filio omnes inimicos
suos: quin filius sedeat a dextris patris. Ter
tio sumit donec infinite et eternali. et sic sumit
ter psal. lxvi. c̄i dī. Orieſ in dieb⁹ eius iusti
zia et abundatiā pacis donec auferat luna. S̄z
q̄r luna nunq̄ auferat nec annihilabitur: ideo
pax xp̄i nunq̄ cessabit: sed erit in eternis. Itē
eodē mō sumit ly donec Mat. xvi. c̄i dī: q̄
iratus dñs tradidit illum scrūm neq̄z et in
gratū tortorib⁹ donec redderet debitiū. S̄z q̄
nullus p̄t̄ reddere debitiū in inferno: ergo in
eternū cruciabit̄. Eodē ergo etiā modo p̄t̄ su
mi h̄cly donec: c̄i dī. Dixit dñs dño meo: se
de a dextris meis. Donec ponā iūnitos tuos
scabellum pediū tuorum. Et ponit̄ pro. q̄d
diu idest q̄d diu ponam inimicos tuos. q. d. q̄b
in eternū subiectiaz tibi inimicos tuos: quia
in eternū erunt tibi subiecti in inferno dam
nati: ergo in eternū sedebis a dextris meis.
Et sic patet veritas sententie huius versiculi.
Virgā virtutis tu eemittet dñs ex siō:
dñare in medio inimicorum tuorum.
C̄hic ostendit propheta vbi et quando ince
pit māifestari executio et potestas regni chris
tiani. de
vbo. se
gni. qd
dī. zad
heb. xq
cap.

dit potestate apostolis concidi hoc sacramē
tum: cū dixit. Sumite et dividite inter vos hoc
quotienscū feceritis et. Itē in eodē loco in
die pasche in sero stetit in medio apostoloz
post resurrectionē: et aperuit eis sensum et scri
pturas: vt p̄z Luc. v. Itē in eodē loco in die
octauo post pascha dedit potestatem aposto
lis remittēdi: et retinendi p̄tā: vt p̄z Johā. xx.
qñ insufflavit in suos discipulos dices. Acci
pere sp̄m sc̄m: quorū remiseritis petā remitti
sp̄m sc̄m in discipuloz: ibi receperūt oia do
na gratiā: et intelligentiā scripturās et ge
nera linguaſ: vt p̄z Actuū primo: ideo ilico
ceteris petrus cepit facere miracula simul cū
ſalunt quatuor milia hominū: et ſic a apostoli
disperti ſunt p̄ vniuersuz mīdū: et cōuerterūt
totum populu gētitem. Ex quo patet q̄ virga
virtutis xp̄i et potestas incepit: et egressa eſt
de ſion. Et ſic dilatata eſt per vniuersum mīs
dum ſicut dicti eſt psal. xlviij. t. l. Quia de ſio
nando. Ideo dicit hic propheta. O chaste do
nunus pater ſimul tecum emitte virgā virtu
in medio inimicorum tuorum.

Lecum principium in die virtutis tue
in splendoribus sanctorum: ex vtero an
te luciferum genui te.

Sed ne q̄ putaret xp̄m et tēpote totaliter
incepisse: et velut fili⁹ adoptiu⁹: et nō natura
lis regnū a patre accepisse: ideo hoc remouet
david ostendens xp̄m eſſe verū filium dei p̄ris
naturalē: et eternū: et p̄ cōsequēs iure heredi
tario regnū eternū et supradictā potestatem
a patre accepisse. Nā licet ſit tēpotalis ſcdm
humanitatē: nā eſt etern⁹ ſcdm diuinitatē. Et
etia⁹ ſit ver⁹ hō ex matre ſcdm carnē: nā eſt ve
rus de⁹ ſcdm diuinitatem. Et q̄i verbum acce
pit illam humanitatem inuinitatē pſone: ideo
xp̄s de⁹ et hō eſt vna pſona et nō plures: et ſic
eſt vnu fili⁹ naturalis dei patris. Nec etia⁹
Et ſic iure hereditario debetur ipſi regnū mī
di. Nam ſicut ſimul cum verbo adoratur et
glorificatur et veneratur: ita ſimul cum verbo
omnia regit et gubernat eo modo quo ſupra
dicti eſt. Et hec habuit humanitas xp̄i a p̄z
cipio ſue unionis ut dicti fuit. S̄ magis ostē
sum eſt et demōstrati⁹ et manifestū in die aſe
fionis: vt supradictum fuit. Et hoc eſt q̄ intē
tur ver
dit dicere cū ait. Tech p̄ncipiū ſi die virtutis tue
Unde per p̄ncipiū intelligit verbu⁹ quod eſt p̄n
cipium formale omnium creaturāz. Ad cui⁹
exemplar facia ſunt omnia. Et per quod ver
bum de⁹ dixit omnia creata ad extra: vt ait
Augusti, hoc p̄ncipiū ſemper fuit vniuum
cum humanitate christi a p̄mo instanti ſi e
p̄ iiii

Z
ptas &
dru =
pler
ſeuvir
ga p̄tā
tina.

ſti. Et demonstrat q̄b hec potestas incepit in
hierusalē i mōte ſion: q̄b miſit ſp̄m ſc̄m in di
ſcipulos. Nā tunc dedit eis ſep̄e dona: pura
donū ſapiētie et intellegēt⁹ ad intelligēdas ſcri
pturas. Et ſp̄m cōſili⁹ et fortitudinis ad perfe
ctiones tolerandas. Et ſcientie et pietatis et
aliarū gratiarū ad miracula facienda: et vices
christi exercendas. Itē in die aſcētionis dedit
eis potestate calcandi ſuper ſcorpiōnes. Sed
in die penthecoſtes habuerunt erēctionē. Jō
dicit p̄dānū Dōs pater mittet ſimul tecu⁹ vir
gam virtutis. i. potestate et dona gratiā: qua
ſpōtoli fecerunt virtutes et hoc mittet et ſion
in die penthe. Et ideo poſt̄h habes potestate
et cōmisiſt̄ eam apōſtoli ſumare in medio
inimicorum tuorū: et ſubinga inimicos. i. ſub
iugab̄ oēs inimicos: et eis dominaberis q̄d
dam ad fidem cōuerterēdo: et quodſā ſez iudeos
principibus mīdi temporaliter ſubiiciēdo: q̄d
dam ſez omnes fideles obſtinatos ad eternā
mortem cōdemnādo. Unde eſt aduertendū q̄
notanter p̄pheta ponit in hoc loco virgā pro
potestate. Unde quadruplex memoratur po
tentias in ſacra ſcriptura: ſez regia et ſacerdo
talia et doctrinalis et virtutis ſez miracula fa
ciēdi. S̄ vnaqueq̄ istaz potestati denota⁹ et
figurat per virgā. Nā de potestate regia dici
tur Sen. xliij. Nō auferet ſceptri ſlue v̄ga de
iuda. Ideo reges zregū officiales ſemper por
tant virgā in manu. Et ita pinguſ ſez virga
in ſignū dominii et regiminis. De virga ergo
ſacerdotali habetur. Numeri. xvij. quādo da
ta eſt virga ipſi aaron. Et ideo episcop⁹ por
tat virgā pastoralē in manu in ſignū regi
minis ſpiritualis. Tertio mō magiſter ſchola
rum qui docet: tenet virgā ſlue ferulā in ma
nu in ſignū doctrine. De quarta aut̄ virgavir
tutis habetur Ero. iij. quā deus dedit moysi
cū qua fecit oia miracula: vt p̄z per totū di
curſum. Ero. Et ergo quadruplex virga po
tentia: ſcilicet regia ſacerdotalis et doctrine
et virtutis faciendo miracula. Hanc ergo qua
druplicē virgaz tradiſit deus pater ipſi xp̄o
filio ſuo iniquātū hō: et ipſe xp̄o tradiſit eā di
ſcipulis ſuis in die pentheco. Et etiam in die
aſcētionis q̄b miſit eos per torum orbē: euz
qua virga apōſtoli ſubiecerūt xp̄o oēs inim
icos ſuos. Nā ſicut virga moysi fuit dicta vir
ga virtutis: eo q̄ cū ea faciebat miracula ſez
virtutē a dño illi virge collatam: ita etia⁹ lex
enāgētca dicitur virga virtutis: cōtinēs illas
quatuor potestates ſupradictas cū qua apō
ſtoli miracula faciebat. Quā virgā emiſit do
minus ex ſion. Nam quā ſt illas quatuor p̄tā
tes dedit xp̄s apōſtoli ſuis in monte ſio. Nā
in illa et eadē domo in qua dauid fecit iſtum
psalmmū et oēs alios que erat ſita in monte
ſion fuit poſtea cenaculū in quo christ⁹ fecit
cenam: euz dſcipulis ſuis in die iouis sancta
et ibidem iſtituit ſacramentum altaris: et de

incarnationis: a quo scepit dies virtutis: matre regis peregrinationis Christi in hac vita: duz fuit viator: quasi dies militie et certaminis et triumphi et laboris. Nam Christus a primo instanti sue incarnationis illico scepit operari nostram redemptionem. Nam statim nouit Virginem maritam matrem suam ut iret ad visitandis Elisabeth: et ex etero Angelico scificauit Joannem baptistam: ut esset precursor. Et etiam in die nativitatis sue operatus est ineffables virtutes: quae apparuit noua stella in oriente: que durit magos ad proprieatem: et multitudine celestis exercitum cantauit gloria in excelso deo. Et illa die fuerunt facta miranda per diversas partes orbis terrarum: qui omnes creature dederunt signum eius nativitatis. Et multas alias virtutes operatus est Christus usque ad anno annos: quae scriptura facit. Sed omnes euangeliste incepserunt narrare virtutes et miracula Christi a suo baptismo. Et sic in illis tribus annis operatus est tot virtutes et miracula: quae oīa scriberentur misericordia non posset cape quae scribendi sunt liberos: ut per prophetam Iosephum. Sed marie fuit dies virtutis Christi: dies passionis et resurrectionis: quem triumphauit de diabolo: et expollauit infernum. Sed dies splendoris sui et gloriarum fuit tortus Christus post resurrectionem. Dicit ergo Pater ad filium. O Christe non sine causa debet tibi regnum misericordia: et cum humilitate regnem omniorum profondui. Nam principium exemplare omnium creaturarum. Unde et omnis eternus per quod facta sunt oīa fuit semper tecum personaliter virtutis in die: immo a die virtutis in die incarnationis: et in toto die tui certaminis et militie: et in die tui triumphi: in quo die operatus est virtutes et miracula: et viceversa diabolus et abstulerunt Christum per dampnum. Et non solimum fuit tecum principium in die virtutis et laboris moralis virtus sed etiam fuit semper tecum in splendoribus: scilicet in toto tempore post resurrectionem: et accepisti gloriam et splendorem: per te et scilicet tuus: nam humanitas tua splendet in celo omnibus sanctis et beatis plus quam sol. Cuius splendor nunquam cognoscet occasum. Apoc. v. 11. Ex quo per te et omnium post te semel assumpsit humanitatem nunquam dimisit. Nam semper fuit unitum in toto die virtutis ante resurrectionem: et alia fuit separata a corpore: et semper fuit unitum post resurrectionem: scilicet anno: et semper fuit una persona cum verbo: et per hunc filium dei. Utrum autem Christus in triduo fuerit hominem non alibi disputabitur: quod non est presentis speculatio. Sufficit quod Christus semper fuit filius naturalis dei. Et sic iure hereditario meritum regnum super omnes creaturas tandem filius naturalis. Ideo ut probaretur haec naturalitatem subdit. Ante luciferum genui te. q. d. O Christus sis hoc: in te deus a principio tue incarnationis: nam verbum semper fuit tecum personaliter unitum anno post resurrectionem. Et sicut filius mens naturalis et eternus regni non nisi cosubstancialis sim dignitatem: quod ex iure hereditario tibi debetur sedere ad dexteram meam et dominare in medio inimicorum tuorum. Et possidere regnum cum periculis super omnes creaturas ut dictum est. Quasi dicat papa. O Christus seda a dextris meis: et dominare in medio inimicorum tuorum: quod tu es filius meus naturalis. Nam in quantum deus ego te genui ahi luciferum ex iure: et ex memoria mea fecunda.

aduertendum quod secundum eadem opinionem doctorem qui ponunt successionem temporalem in diebus creationis non ahi luciferum sive ante sole: ergo Christus est ne valet prima apud Anselmum: quod ponit oīa esse simul creata et distincta sive sua species et formas refrendo illos dies ad successionem naturae et cognitionem angelorum. Et sic ante luciferum nihil fuit nisi eternitas: etiam per ly ante luciferum potest intelligi natura angelica: que in priori die ponitur creata sub nomine lucis. De qua dicit dominus fratres: et facta est lux: et tunc bene valet prima: quod si verbum eternum sive filius dei est genitus ante luciferum. et ante naturam angelicam que primo fuit creata est eternus et genitus de vetero: id est de tota substantia patris: quod per se totum dicitur. id est de tota sua substantia dicitur verbum: et sic de tota substantia filii sibi equaliter genitus: quod tota res eternitatem essentiam conicitur: ut ait Augustinus. xv. de trinitate. Et nota quod notatur ait prophetam ex vetero anterem. Nam per veteri intelligit memoriam secundam patris et quae verbis generatur substantia: que quidem memoria paterna similitudinari et metaphorice dicitur veterus sive mater: nam sicut ex matre secunda mulieris sive ex secunditate matris generatur fetus ita per quandam similitudinem et memoriam secundam patris dicitur generaliter verbis. Et sic dicit Augustinus. quod per dicitur ab aliis ubi de tota sua memoria secunda sive secunda. Hoc est ergo quod dicit hic: ex vetero. et ex memoria secunda et de tota substantia mea anno luciferum. et ab eterno genui te. Et ideo ubi nos habemus ex vetero anno luciferum genui te. quedam littera hebreorum: hoc de matre aurore tibi ros nativitatis. tunc que littera ad eandem suam deducitur. Tota ergo littera coniunctio huius versus stat in hoc: quod dicit papa ad filium. O Christus dominare in medio inimicorum tuorum: quod tibi debetur summa regia potest in re hereditario: eo quod tu es filius meus naturalis non solum in quantum deus: sed etiam in quantum homo. Nam in quantum homo principium. littera est personaliter unitum in die virtutis. et per peregrinationem et laboris et certaminis et militie et triumphi. a die incarnationis usque ad diem passionis inclusum. Et etiam tecum est principium in splendoribus sanctorum. et in die tue glorie splendoris secundum quod incepit a tua resurrectione et durabit in eternum. Et sic etiam in quantum homo tu es filius meus naturalis ratione verbi unitum. Secundo tu es filius meus naturalis in quantum deus: quod ex vetero. et de tota memoria mea secunda et substantia anno luciferum. et ab eterno genui te. Et quod per iure hereditario tibi debetur sedere ad dexteram meam et dominare in medio inimicorum tuorum. Et possidere regnum cum periculis super omnes creaturas ut dictum est. Quasi dicat papa. O Christus seda a dextris meis: et dominare in medio inimicorum tuorum: quod tu es filius meus naturalis. Nam in quantum deus ego te genui ahi luciferum ex vetero. et ex memoria mea secunda.

A
perrete
ruis me
motua
pris in
telligi
tur.
Augu-

B

Salen⁹

Obies-
ctio.C
xp̄s in-
quātū
hō non
h3 pro-
pria p-
sonali-
tatem.

R̄fficio.

de tota substātia mea. Sed in quātū hō ego te genui post luciferū et vtero h̄giali opes p̄spū sancti. ¶ S3 h̄ hoc arguit r̄videt q̄ xp̄s inq̄tū hō nō sit filiū naturalis dei p̄fis. Nā dicit Salenus q̄ solus ille est pater naturalis qui generat filiū de substātia sua: cuius semen co currat etiā naturaliter ad fētū: sed deus p̄f nō genuit xp̄m km q̄ homo de sua substātia: ergo nō est eius pater naturalis. Itē Aug. dicit sup Johān. q̄ duas legimus xp̄i nativitatis. Una in celo sine matre. Et alia in terris sine patre ergo xp̄s vt hō nulli h3 patrē naturale. Ad hoc r̄ndetur q̄ si volumus sequi viā Ari sto. xvi. de aſalibus & aliorū ph̄op. qui dicunt q̄ pater naturalis nō p̄currat nisi actiue ad generationē fetus in q̄tū sp̄lis. plificus in eis generatiua oſernata in semine tm̄ format fētū in matrice mulieris ex mēſtru. Et sic nul lam substantiā p̄municat pater filio nisi inq̄tū se h3 actiue ad formationē fetus in medi- te ſpiritu. plifico sine generatio. Tunc abſq̄ preuidicio fidei poſtamus dicere q̄ deus est pater naturalis xp̄i: z ēt q̄ ad humanitatē: q̄ ille est pater naturalis cuius virtus format fētū in matrice. Sed ſp̄ifficiū qui est fētū pa tris ex puris ſanguinib⁹ formauit corp⁹ xp̄i in vtero h̄ginali: ergo xp̄s est filius naturalis dei patris. Maior etiā patet ex ſentētia ph̄i. Minor etiā p̄t ex articulo fidei. Et etiā patet Luce. l. Spiritus sanctus ſupueniet in te: z vir tus altissimi obumbrabit tibi. ¶ S3 q̄ ex hoc modo dicendi poſtent fieri cōplures cauilla tiones: q̄ per eandē rationē xp̄s vt hō posset dici filius h̄bi: eo q̄d ſp̄ifficiū qui forma uit corpus christi in vtero h̄ginis p̄cedit tam a verbo quā a patre: z est virtus virtutis. Itē q̄ tota trinitas creauit aīam christi: ideo km creationē ch̄ristus poſset etiā dici filius trini tatis: ſicut adam dici filius dei. Luce. l. xc. Ideo ad remouendū omnē cauillationē ar guendi z ad vitandū omne scandalū meli: est q̄ recurramus ad personaz. Nam christus in quātū hō nulli habet propriā personalita tem niſi ſola personalitate verbi in qua ſub ſiſtit. Nā ſicut pater p̄municat verbo eſſen tiā nō ſcommunicando pſonā: ita per oppoſiti ſe verbi ſcommunicat illi humanitatē eandem per ſonalitam non ſcommunicando naturam: quia vtrā natura manet integra in ſua eſſentia ſub vna z eadem personalitate. Et ſic manet vna ſola pſona que dicit christ⁹ habēs duas naturas eſſentialiter diſtinctas. Et ſic verbi ſcommunicando humanitatē pſonalitatē ſcommunicat etiā filiationē. Et ſic ch̄ristus hō dicitur filius naturalis dei patris: quia in christo ſi niſi vna filiationē. Et ſic nō eſt niſi vnuſ ſolus fi lius naturalis deus homo: cui ppter filiationē hereditario: vt dicitur eſt. Tunc ad argumentū

Saleni negatur ciuiſ propositiū: q̄ non tenet ei⁹ opinio ap̄p ph̄os. Ad ſecundū dicit q̄d Aug. non negat q̄d ch̄ristus non habeat p̄rē naturalē in celis: etiam quo ad ſc̄dām ḡna tionem: ſed dicit q̄d non h3 patrem carnalem in terris. Et ſic p̄cludit ſine heſtatione ceteris dimiſis q̄d homo ch̄ristus eſt filius naturalis dei patris genitas ante luciferū km di ſtū. Et ly in die virtutis tue refert ad totū tē vſq̄ ad paſſionē inclusiue: z ly in ſplendorib⁹ ſanctorū refertur ad totā durationē poſt re ſectionē ch̄risti. ſed ly ante luciferū geniū te refertur ad eternitatē in qua ch̄ristus geniū eſt quo ad diuinitatē. Eſt ergo ch̄ristus genitus ante luciferū ex vtero patris: z poſt luciferū exerto matris ope ſp̄ifficiū qui eſt virutis altissimi. Et nota q̄d iſti ſupradictū ſerum multi multipli exponit. Nam q̄dam illud p̄ncipī ſeruit ad patrem: vt dicit p̄ ad filii. Ego ſum tecū ſiſti ſiſti p̄ncipī pro ducenti ſp̄ifficiū in die virtutis tue. i. in totā eternitatē cui ſplendorē ſancti participat. Et etiā ſum p̄ncipī ſecū: q̄d pdnxi te. Et ſic ſum ſecū ſicut p̄ncipī dices in verbo dictor p̄ducto. Et tu es meſci tanq̄ verbū in dicente z hoc ab eterno: q̄ ante luciferū geniū te. Itē etiam ali⁹ dicit. Ego p̄ ſum tecum. O fili ſiſti ſum ſp̄ifficiū vnu ſp̄ncipī p̄ducēdi creatu ram in die virtutis tue. i. in die creatiōiſ: i. q̄ virtute tua facta ſunt oīa. ſed aliter termi na ſtū ſp̄ifficiū litera km Cassiodorū qui conti nuat vnu ſniā ſniā ab illo loco virgām virtutis tue vſq̄ ad ly in ſplendorib⁹ ſanctō ſiſti. Un dicit dauid. O xp̄e ipſe dñs p̄i emittet virgā virtutis tue. ſ. legez p̄tātē euangelicā ex ſion. Et iō dñare: vñ ipſe pater eſt ſecū vnu ſp̄ncipī mitteri ſp̄ifficiū in die virtutis tue. ſ. in die pente. ſ. in ſplendorib⁹ ſanctō ſiſti: q̄n ſplendori igneus venit ſup ſanctos ap̄los. Nam illa die ſimil cum p̄rē miſiſti virtutē ſup eos q̄ dies dicit ſplendor ſanctorū: eo q̄d fuerunt illu minati z oībus virtutib⁹ z donis referti: et iō vt pater oſtendā ſum filium eſte eterni ſiſti di ſtū. ſiſti eſt aduertendū q̄d hebreus z traſlatio vbi. lx. habēt. Tecū p̄ncipī tc. hebrei h̄tē ſancto de matrice aurore tibi ros adole ſnia. Nam puma pars huīus verſiculi videt eſte ſequela ad verſum ſniām precedentem: nam diſcipli ſiſti eſt ſupra: virgā ſiſti tue. i. pote ſtatem emittet tibi dñs ex ſion. ſ. ſp̄ifficiū in diſcipulos mitredō in die pente. Iō dñare in medio tc. Et ſequit ſiſti hanc literam. Po puli tui p̄ncipēs. i. ap̄ſtoli facti ſunt p̄nci pes ſug oīm terram. z hoc in die virtutis tue. ſ.

D. Jacobi de valentia

In die pente, quādo misit eis dona gratiarus & virtutis in decoro sancto q̄m oēs apostoli et discipuli sunt sanctificati & decorati et ornati lumine sp̄issanceti & oīs generis gratiarū. Quod aut sequit de matrice aurore tibi ros adolescentie tue: videt p̄tinere ad ḡnitionem xp̄i temporalē de vgine maria sine patre ex solo ope sp̄issanceti. q.d. O xp̄e generatio tua est mirabilis. Nam ros adolescentie tue et for matio tue infantia i. corporis tui: et infantia fuit de matrice aurore. i. vginis marie sine se me viri. Nā sicut ros matutin⁹ ḡnias et auro ra: sive in aurora ex summo celo: ita tu p̄cessisti ex vtero vginis tāq̄ sol et aurora: et tant⁹ ros in aurora: ex solo celo et p̄nō es genitus de matre sine patre carnali solo ope sp̄issanceti. Et huic sntē concordat Rabi bārachias su per illud Treh. vlt. pupilli facti sum⁹ absq̄ patre. Ut dicit. deus sanctus & benedict⁹ sit. Uos dixistis pupilli facti sumus absq̄ patre. Et ego dico vobis & redēptor quē ego susci tabo vobis sine p̄fē erit sicut script⁹ est psal. cix. de matrice aurore tibi ros adolescentie tue. Sed snt hā literā & lñiam versus iste non videtur prīnere ad eternā ḡnitionem: nec ad eq̄ litatē patris ad filium: sed ad ḡnitionem temporale & humana xp̄i ex matre sine patre. Et snt vers⁹ q̄ vtrōbīq̄ memorias miraculū in ḡnitione xp̄i. Sed maiora sacramēta videſt con tinere trāslatio n̄a. i. ipsoꝝ septuaginta eni magis credēdū est: eo q̄ est sine suspitione: id ecclesia nō vult cantare translationem psalte rū quā vīeronym⁹ trāslatit inmediata ex hebreo: eo q̄ literā iā crat p̄cūtuaſ: et ad eop̄ in tentū interptata p̄ appositionē punctor: ut di cisi fuit in principio. Et ideo in talib⁹ passib⁹ est cauēda calūnia hebreoꝝ: nec est eis danda fides: vt dicit⁹ est. Et ideo ex supradictis dua bus p̄mis⁹ expōnibus possumus eligere quā voluerimus. Sed prima videt mihi magis p funda & puenīes: q̄ nihil aliud vult ostende re. p̄pheta in hoc & sc̄ulo: n̄iſt q̄ regnū m̄sidi debetur xp̄o iure hereditario: eo qđ est filius naturalis dei patris: qui snt diuinitatem est genitus anteluciferum: et snt humanitatem est genitus post luciferum ex tempore.

*Ex dī in
retur. c
& si xp̄s
ead he
bre. vii
capit.*
xp̄o vt
cc̄ver⁹
messi -
aserat
hec ne
ria.

Juravit dominus & non penitebit euꝝ:
tu es sacerdos in eternū: snt ordinem
melchisdedch.
Hec est s̄ca pars principalis: in qua p̄phe
ta p̄dicit xp̄m fore sacerdotē eternū: que est se
chida dignitas quā xp̄s acq̄suit in p̄mū sue
passionis. Unde est aduertend⁹ q̄ ad ho c
messi - q̄ xp̄s: snt verus & pfectus messias in lege. p
missus: oportebat vt esset deus & hō: rex & sa
cerdos. Homo: vt posset pro nobis pati ad iu
nitā cōplendā. Deus: vt p̄ualeret aduersus
diabolum: & preciū esset validū & infinitū. Rex:
vt haberet ynuersale dominum. Et sic opos

Christopolitani Ep̄i Expositio

tuit ut eēt filius dei naturalis: & p̄nō deus. Item vt esset ynuersalis iuder. Sacerdos: vt posset seipſus pro nobis in ara crucis offerre: & sacerdotū nouū instituere: & ceteris p̄tateſ cōferre. Et iō vere fuit xp̄s figuratus p̄ Melchisdedch. Nā ille fuit figura christi tripliciter fuit: primo in p̄sona: q̄ sine patre sine matre & genealogia: nec legi⁹ eius principiū: nec suis. Ita xp̄s est sine patre carnali in terris: et sine in atre i celo: sicut dict⁹ est. Iēc sine p̄cipio quo ad diuinitatē: & sine fine quo ad humilitatē. Sc̄bo fuit figura in officio & dignitate. Nā fuit melchisdedch rex & sacerdos: q̄ melchis dedch rex salē: & sacerdos dei aluissimi: vt ptz Sene. sedecim tuū: & ad heb. viii. ita xp̄s rex & sacerdos. Itēc qualitē est verus rex iustitie. primo q̄r in se omnes nos iustificauit p̄ mortē & passione: & p̄ oībus solūtū: & sicut est verus rex iustitie. Item sicut rex pacis: qui i suo sanguine oīa pacificauit: & nos patri recōciliavit. Tertio fuit figura in actu & oblatione: sive in ordine oblationis. Nā aluissimo: ita xp̄s instituit sacrificium encha ntis: in quo obulit seipſum sub forma panis & vini in memoria sue passionis: in qua obulit seipſum in forma & carne humana in cruce. In oblatione: in qua obulit seipſum in forma & in carne humana in cruce. Institut⁹ ergo sacrificiū: & sacramentū vt offeramus ip̄m sub forma panis & vini in memoria sue passionis: in qua obulit seipſum in forma & carne humana in cruce. Sacerdos tū ergo xp̄i nō est snt ordinē aaron: rebat oīces: & boues: & vitulos & arreates: & hyrcum eris rex: & deus: & hō: sed etiam ergo sacerdos eternū. Nā ego vidi in spiritu qualiter dñs deus pater iurauit. i. firmiter statuit: & nō penitebit eū. i. nūc retractabit: nec renocabit paſſus: & decretū sūi. statuit ergo sine retrac tatione & revocatione dices tibi. Tu xp̄e es sacerdos in eternū nō snt ordinē aaron: sed snt ordinē melchisdedch offerēt teip̄m sacri ficiū sub forma pāis & vini. ¶ In q̄b⁹ yb⁹ no tanq̄ coclusiones. ¶ Pūma: q̄ hec p̄ certitudo p̄phetie & p̄missionis. ¶ Sc̄ba: q̄ lex moys̄ sacerdotū ip̄s aaron: & per p̄nō sacramēta: & sacrificia vete. leg. debebat cessa re & aliud sacrificiū & sacerdotium: & per p̄nō alia lex debebat succedere. Nā trāslatio sacerdotio necesse est vt legis trāslatio fiat. ad hebre. viii. ¶ Tertia coclusio: q̄ sacrificiū panis iis. p̄clo ait. Sc̄dm ordinē melchisdedch. ¶ Quarta co clusio: q̄ lex & sacerdotū christi est eternū: id est q̄ nulla alia lex: nec aliud sacrificiū subse queſt: p̄ hoc qđ dicit. Tu es sacerdos in eternū triple. ¶ Unde est nota dī: q̄ eternū tripliciter sumi sumit i

D
Nota.
1. p̄clo.
4. p̄clo.

Sicut dominus domino meo.

scripturā tur in scriptura. Primo inquāti est sine termino & sine fine: & successō: q̄ est tota simul & perfecta possessio vite interminabilis: & sic soli deo cōuenit: q̄ nihil est eterni nisi deus. Sc̄o eternū id est q̄ corū dīcēs totā etate alicuius. Et sic dicimus q̄ vir est eternus p̄p̄ou: quia quādiū virerit. est alligat⁹ vroci per totā etatē & vitam: & econuerso. Et sic circuncisio fuit eterna legi pacto abrahe: quia quādiū durauit lez⁹ pactum et illa etas: iā diu p̄seuerauit circuncisio: scilicet vsc⁹ ad chriſtū: in quo terminauit illud pactū illa etas. Tertio modo dicitur eternū cui nullū aliud tale succedit. Et isto modo lex mōysi aut circuncisio non fuit eterna: quia alia lex succedit aliud sacramentū. S̄z isto modo lex euāgelica & sacerdotium christi est eternus: quia alia lex nec sacrificium succedit. Ideo ait christus Math. xxvij. hic est calix sanguinis mei noui & eterni testamēti. Si noui: quo modo eternū dicitur? Nouum dicitur in quantum successit veteri. Dicitur autem eternū inquātū nullum aliud sibi succedit: sed solum premium & vera beatitudo: & ideo pater promittit filio suo christo sacerdotium eternū sub iureirando: & sine reuocatione: quia si promittens nullum aliud sacerdotium successum. Ideo quādō dedit sacerdotium mōysi ip̄si Aaron non dedit sub iureirando. Nā licet filii israel iurassent seruare legem: vt pater deuterono. vigesimo septimo. tamē deus non iurauit eis eternitatem legis & sacerdotij: sicut hic promittit filio sacerdotij eternū: & legem sub iureirando. Et uota q̄ origenes putauit hunc melchisedech fuisse angeluz dēl: qui occurrit abrahe. Sed didymus: & enebius dicunt ipsum fuisse yersu hōminem cananeum & gentilem regem salem. q̄ obulit panem & vinum p̄ abrahā: et bēne dicit ei: quasi bñdīrisset christum in lumbis abrahe licet non descenderet ab eo per naturalem generationem immediate. Et per hoc datur intelligi q̄ ordo sacerdotalis non incepit a iudeis aut leuitis: sed a gētib⁹. sc̄z abel & enoch. & noe & melchisedech: vt p̄ hoc denotaret q̄ omnes gentes erant venture ad christū. hoc idē dicit hieronym⁹ in epistola ad euagruim de melchisedech. Item tēplū salomonis edificatum est in area orne zebusei. quā emis dāuid: vt p̄t. ii. regū vltimo: & gētiles fuerit latomi & fabi qui edificauerūt tēplū vt p̄ hoc denotaret q̄ ecclesia erat fundanda: & amplianda in gentilib⁹ & per gentiles qui erant possessuri terram uiuentium. Item iob fuit rex et sacerdos: quia quotidie sacrificium offerebat pro filiis. Et quo patet q̄ sacerdotiū nō incepit ab aarō: s̄z ex gētib⁹. Et ita p̄ gentiles ad fidē cōuersos erat exercēdi & cōtinuandū: vt p̄t manifeste in effectu. No ta q̄ sacerdotiū xp̄i br̄ eternū & summū. br̄ enīz

eternū ppter cās iā dictas: br̄ asū summū ppter triplē summā potestate quā xp̄s accedit ppter a patre in sacerdotio. Nā p̄mo habuit summā potestate instituēdi sacramēta noue legis. Sc̄o habuit potestate cōferēdi eis virtute ex merito sua passiōis. Tertio habuit potestate cōmitiēdi ministeriū & exercitū sacerdos. Uno mō q̄ primus obtulit sacrificiū. Se cūdō q̄ habuit triplē supradictā potestatez quā nullus habuit ppter ip̄m. Nā licet papa & episcop⁹ habeat potestate a xp̄o cōferēdi ordinē: & ceteri sacerdotes habeat potestatem ministrādi sacramēta: tamen nec papa nec rotā ecclesia habet potestate istituēdi sacramēta: nec cōferēdi eis gratia & virtutes nisi solus xp̄s: qui est caput ecclēsie. Et ideo p̄prie dicitur summus sacerdos & eternū q̄ talē potestatem recepit a patre vt dictū est. Tertio dicitur summus sacerdos: q̄ solus ip̄se ē mediator dei & hominū. Sed cōtra p̄dicta arguitur: q̄ videtur q̄ nūc in tota sacra scriptura veteris testamēti reperitur q̄ deus patet iurēt: nec sub iureirādo p̄misit messie in legē p̄missō q̄ esset futur⁹ sacerdos s̄m ordinē melchisedech: p̄t supra exp̄ositum est. Ad hoc respōdef q̄ talis petitio est superflua: cu se verū & exūmū p̄phetari: cui deus locutus est: & facte fuerūt ipsi multe reuelationes R̄sisio. ii. Reg. xxij. vbi dicit Dixit vir cui cōstituti est de xp̄o dei iacob egregius psaltes israel. Spirit⁹ dñi locut⁹ ē p̄ me & sumo ei⁹ p̄ lignam meā de⁹ israel mihi locut⁹ ē sicut lux aurote oriēte sole mane absq̄ nubib⁹ rutilat. Nec tāta est dom⁹ mea apud deū: vt pacū eternū ini ret meū firmū ī ob⁹ atq̄ munītū. Et tota ista scriptura pater qualiter deus cū pacto eterno locut⁹ est clare & manifeste de xp̄o in legē p̄missō & de regno ei⁹ & potestate ipsi dāuid. Et sic nō op̄z q̄ queram⁹ vbi reperiāt tale iuramentū: nūl dicamus q̄ dāuid hoc quidit in spiritu p̄ spiritualē reuelationē. S̄z l̄z hoc sufficiat ad respōdēdi cuiq̄ q̄rēti: tñ adhuc possum⁹ assignare locū ī sacra scriptura vbi deo facit supradictū iusurādū de eterno sacerdo iurandū dei in sacra scriptura sumit p̄ imobilitatē & certitudine propositi dei. S̄z q̄ quid deus p̄posuit in veteri testamento sub aliqua figura p̄posuit immobiliter & irrefragabili. Cum ergo melchisedech sacerdos dei altissimi & rex iustitie & pacis sine generatione & p̄cipio offerēt panē & yinū fuerit figura ipsius xp̄i vt supradictū est: q̄ deus acceptavit oblationē ipsius melchisedech sub tali figura sacerdotij eternī christi. Et sub tali figura voluit deus q̄ melchisedech bñdicesret abrahā: de q̄ christū erat descendērū s̄z car-

Sacer
dotiū
dēl.

Obie-
ctio.
5

D

Quid
sit ius-
urā-
di dei,

nem. Ergo sequitur qd tunc deus immobiliter et irrefragabiliter et firmiter statuit christus i lege promissum fore sacerdotem eternum hz ordinem melchisedech. hoc ergo previdens dauid in spiritu cōtemplo dicit mysterium dicit. Jurauit dñs et nō penitebit eum: tu es sacerdos ineter nū sim ordinē melchisedech. hoc id est mysterium preuidit dauid. Exo. xxii. vbi dñs p̄cepit seruari panes p̄positionis ante altare per totā septimanā: et qd sacerdos eleuer crustulam panis ante totū populus supra caput susi: ubi manifeste figurat sacrificium panis sive eucha ristie. Sed supra dictū iuramentū de eterno sa cerdotio christi magis manifeste exprimitur gen. xxij. Ubi legitur qd Abrahā et p̄cepto dei volunt sacrificare filium suum Isaac: cui de sub iure iuramentū promisit dices. per memetipm iurauit: qd fecisti hanc rem: benedicam tibi et multiplicabo semē tuū sicut stellas celo: et ve lut arenā que est in littore mariis. possidebit semen tuū portas inimicorum suorum. Et benedicent in semine tuo oēs gētes: quia obedisti vocī mea: qd locus in quo factū fuit hoc sacrificium vocatus est dominus videbit: immo se cūdū hebreos dominus videbit. In quo my sterio p̄uidit dōs i spiritu prophetico qualiter xps filius dei in codē morte et loco debebat se spō te offerre deo patri hostiam acceptabilem in p̄cūz pro oib⁹ nobis: qd in eodē loco fuit crucifixus. Et idem vocat⁹ est ille locus dñs videbit. q.d. in hoc loco factū est sacrificium d̄ Isaac in hoc eodē loco videbit⁹ xps offerri patri in sacrificiū in cruce pro omni populo. Et sic ibi christ⁹ fuit vere sacerdos tyra hostia: qd ipse sponte se patre obtulit in sacrificiū. Ex quo patet qd tunc deus pater iurauit sub iure iurando promisit sacerdotiū eternū ip̄si xpo: quia sub iure iurando promisit qd in eo benediceretur oēs gentes. Sed nō aliter benedicere sunt oēs gentes in xpo nisi per ei⁹ sacerdotium. Qd pri mo in quantum seipsum obtulit p̄ nobis in cruce. Secundo in quantum per baptismum nos regeneravit et a maledicto absoluuit et libera uit⁹ ergo sequitur qd illa promissio facta ip̄si ab dia bō in semine suo. in xpo fuit de eterno sacer dotio: qd p̄ sacerdotiū christi sum⁹ bñdicti: et a maledicto liberati. Et per hoc p̄t̄ xpo ad frinoliti argumētūz modernorū hebreorum per qd putat peruertere literā hui⁹ versus nō esse dictam de sacerdotio eterno christi ut magis patebit. Dicitur ergo christus sacerdos in quantum seipsum obtulit iara crucis et sacramēta instituit. Dicitur autē sacerdos in eternū dupliciter. Primo quia ipse psonaliter est eternus ante luciferū genitus. Secundo qd sacer dotum est eternus. Et hoc tripliciter. Primo quia perpetuā in suis successorib⁹. Secundo qd nullū a eos in aliud sacerdotiū sibi succedit. Tertio quia eterni effect⁹ sacerdotiū christi est eternus. Nam sanctificatio facta p̄ sacerdotiū christi ineter-

nū durabit. Quia iustificati et regenerati per sacramētū in eternū erunt sc̄i et beatū. apoc. v. Dicitur autē xps sacerdos sim ordinem melchise dech: eo qd p̄ oīa fuit figura⁹ qd ip̄m melchise dech: et hoc tripliciter. Primo qd fuit rex sacerdos melchisedech. Secundo qd rex pacis iustitia. Tertio qd sine genitidē. Quarto qd sub forma panis et vini iustituit sacrificiū noui testis. Quinto qd i eadē cunctatē foris i codēmet loco iustituit eucharistia ubi melchisedech oblit panem et vīnum. hoc ergo preuidens dauid in spiritu dicit. Jurauit dominus tecum. De cō se. di si. q.c. sacerdos. Extraq si. sint legi. c. q vene rabiles

Dominus a dextris tuis: p̄fregit in die irae sue reges.

Judicabit i nationib⁹: implebit ruinas conquassabit capita in terra nultorum

Chic ponit tertiam dignitatem qd quā xps adept⁹ est merito sue passionis: qd fuit iudicaria potestas ut sit iudex iugū et mortuorum: tā in iudicio occulto. qd in iudicio manifeste iugū iudicaria potestatē hz xps etiā in quaē hō ex merito sue passionis ut ipse semet salvator ait Johā. v. Et potestatē dedit ei iudicium facere: qd filius hominis est. Ut post h̄ sup̄a dēmonstravit prophetā qualiter pater tradidit regnū et sacerdos filio suo in quaē hō dēmonstrat qualiter excoequētū tradidit ip̄s iudicariā p̄tā: qd ad solū regē et sacerdotem pertinet iudicare.

Unde est aduertēdī qd duplū iudicat deus post ascensionē. uno mō occulto iudicio. Nam dicat duplū existēs in celo ad dexterā patris iudicat in terra punitēdō tyrannos et p̄secutores iustorum tēz punitaliter in hac vita. Et p̄ oīt mortes destinat ad penā eternā si morisit sine fide et penitētia. Et isto mō punitur nerōnē et domitianū et diocletianū et iulianū. Et plures alios reges. Et de hō p̄mo iudicio dicit pheta in hō versiculodiz rigēdō vba et p̄ patrē. O pat̄. De mō ief̄ xps fili⁹ qd sedet a dextris tuis p̄fregit reges i die ire et sententie re correctionis sue. Nam punitur et p̄strauit nerōnē et diocletianū tecum. Et etiā p̄fregit multos reges eos corrigēdo et temporaliter puniendo et a supbia deliciendo: qui relicta idolatria se ingo fidei subiecerunt. Et sic correxit et magnis p̄stātūs per leprā: qd cui⁹ venit ad baptismū: exēplo cui⁹ oēs alii reges terre confracta eorum supbia venerabāt ad baptismū.

Secundū xps iudicabit iudicio manifestorum universali et hoc in die iudicij: de quo subdit prophetā qd sic iudicabit i nationib⁹. I. iudicabit omnes nationes generaliter et in manifesto: et sic implebit ruinās. Ad cuius intellectū est ad uertendū qd triplicē ruinā repabit et reficiet xps et restaurabit xps in die iudicij. Nam primum parabit et implebit ruinā corporum et cadavera triū mortuorum: quia mittet angelos suos: et vo plicet caput omnes mortuos a quatuor vētis terre naz in et congregabit

Sacerdos: perpetuā in suis successorib⁹. Secundo qd nullū a eos in aliud sacerdotiū sibi succedit. Tertio quia eterni effect⁹ sacerdotiū christi est eternus. Nam sanctificatio facta p̄ sacerdotiū christi ineter-

Dixit dñs domino meo.

Psalmi. cxx.

fo. ccxlvij.

Die iudicij. Et congregabit oēs in valle iosaphat. t. in locū iudicij: et sic erit impleta et repata ruina corporū mortuorū. Credo xp̄s ipsebit et reparabit et rectificabit ruinā falsam iudeorū. Nam tria dī iudicare xp̄s in iudicio. Primo nō iudicata. si facta p̄ncipī hui⁹ mūdi que nō fuerunt iudicata: eo q̄ null⁹ potuit eos iudicare nec facta eop̄ corrigere. Credo q̄ christ⁹ iudicabit male iudicata: puta ea q̄ iudices hui⁹ mūdi ppter odii vel metu vel lucru male iudicarūt. Ideo oīa ista talia xp̄s rectificabit in iudicio generali. Tertio iudicabit xp̄s faculta occulta: puta homicidia et adulteria: et multa alia peccata q̄ in hoc mūdo nō fuerunt manifesta: nec p̄niam deleta. Iō talia manifesterabunt et publicabunt in iudicio. Cesta ḡoculta supradicta. s. nō iudicata et male iudicata iplebit et repabit xp̄s in iudicio. Tales ruinas iplebit et repabit ruinā angelop̄: q̄ tūc erit cōpletus numer⁹ elector⁹ et implebunt sedes vacue: de quibus angeli mali ruerunt. Et quibus p̄tq̄ triplice ruinā repabit xp̄s in iudicio. s. ruinā mortuorū et ruinā iudiciorū et ruinā angelop̄. Et iō de his trib⁹ ruinis dicit p̄pheta qđ xp̄s in nouissimo die iudicabit in natib⁹: et iplēbit ruinas. s. q̄ restaurabit et reparabit ruinā mortuorū: q̄ oēs resurget: et ruinā iudiciorū et ruinā angelop̄. Sed q̄ in ruinā iudiciorum iudicabit reges et principes et platos hui⁹ mūdi q̄ nō fuerūt iudicati nee puniti. Et rectificabit falsa iudicia eorū: et manifestabit et puniet occulta per p̄niām nō deleta nec confessa. Iō oēs tales tā reges et principes et platos q̄ falsos iudices et impenitentes destinabit ad penā perpetuā in inferiorib⁹ terre. Et ideo subdit p̄pheta xp̄s postq̄ iudicaverit in nationib⁹ discernēdo gesta et facta: et postq̄ ipse fringet capita multop̄ sc̄i principi⁹ et regum et aliorū damnatorū in terra: sc̄i in inferno q̄ est in inferiorib⁹ terre: quia tales non ascēdit in celū. Sed capita eop̄ conquassabunt in terra i. pena capitali punient. In hebreo et i. trāstatione hierony. habetur. iudicabit in gētibus plenitudo plonay plaganit capit i. terra mūta: quod idē sonare videtur. Tūc ergo xp̄s cōfregit reges in ira sua q̄n̄ neronē et dominitias nū et diocletianis et ceteros reges et tyranos pena tali et eterna puniūt. Et etiā q̄n̄ 2statis nū impatore et ceteros reges et p̄ncipes gētū confracta supbia ingo fidei sabiecit. Itē tūc xp̄s iplēnit ruinas. Primo quādo ruinā ipsi⁹ adam per mortem et passionē et resurrectionē reparauit. sc̄o q̄n̄ oēs mortuos sin iudicio suscitabit. Tertio quādo oīa iudicia iniusta facta per falsos iudices in ḡblis iudicio rectificabit: quarto quando ruinā angelop̄ repabit ei dicet iustis. Venite b̄fidici patris mei possete regnū vobis paratu a constitutions mū

di. Itē tūc cōquassabit capita multorū in terra: q̄ndicet damnans. Itē maledicti in ignem eternū qui paratus est diabolo et angelis ei⁹ De torrēte in via bibit: p̄ optera exaltatuit caput.

Cōsiderū superius p̄pheta p̄dixit tres dignitates sue potestes quas p̄ tradidit xp̄s filio suo etiā inquirantib⁹. s. p̄tātē regiā et sacerdotale et iudicariā: in hac tertia pte assignat cāzib⁹ meruit xp̄s adipisci tales dignitates et p̄tates. et dicit qđ hoc meruit xp̄s ex labouib⁹ et tribulationib⁹ et morte et passione quā et obedientia et cōpatientia et charitate pio nobis sustinuit. Unde est aduertendum qđ oēs labores et itinera et peregrinationes et fames et st̄tim et iniurias et opprobria zverbera q̄ pio nobis xp̄s sustinuit: cōputant in eius passione: q̄ tota vita xp̄i fuit cōtinuus labor et quemdam passio et vnuus actus meritor⁹ respectu xp̄i: et dicti est psal. xxix. Et ideo vita huius Tota mūdi dī quasi torrens et flui⁹ tribulations. vitahu Nā sicut torrés in quo cōgregant oēs aq̄ plu uisimū uiales trahit sechis oēs arbores et omnia que di dī sunt in ripa: ita contra xp̄m congregate sunt torrens oēs aq̄ p̄secutionib⁹ labor. Et sicut vita xp̄i fuit flui⁹ quidam torrens plenus p̄secutionis et laboris tribula et afflictionum: p̄ quem xp̄s trāsivit: et de quo bibit in hac vita corporal: p̄ quos labores merouer exaltari et obtinere regnum et sacerdotū et iudicariā p̄tātē. Et ideo si qđ queret qđ meritis et quibus laborib⁹ et triūphis meruit xp̄s obtinere regnū sup oēs creaturā et eternū sacerdotū et iudicariā potestate sup oēs homines et angelos cui ipse sit homo. Respōddet propheta dauid dīcēs qđ de torrēte in via bibit p̄ optera exaltavit caput. q. d. q̄r xp̄s bibit calicē passionis de torrente tantarū p̄secutionis et laboris et opprobriorum et mortis et crucis in via huius mundi iniquātū fuit vita tot: tō in p̄mū tantorū laboris et tante humiliatis et charitatib⁹: quia humiliauit semetipsū usq̄ ad mortem crucis: ideo exaltauit caput honorē et regnum suum et p̄tātē super omnes creaturas: ut dictum est: et pater dedit illi nō mē qđ est super oē nomē. s. iesus qđ interpretatur saluator. Et sic est de⁹ et hō: et rex et sacerdos. Et ideo hō nomē sup oē nomē et sup oēs siūmū terrestrium et infernorum: intantum qđ eius in potioribus bonis: eo modo quo dīcessit est. Christus ergo ex merito sui laboris et passionis exaltauit caput idēst sublimatus fuit ad sedendum a dextris patris in quatuorvet quinq̄ potioribus bonis: vix possidēdo summa regiā imperiale p̄tātē. Et summi et eternū sacerdotium: et summam iudicariā potestatem. Et suumū honorem: et latram simul cum verbo: et quinto summā felicitate

Q̄do
xp̄s no
bis me
runt.

Jacobi de Valentia

et beatitudine. In quib⁹ quinq⁹ potiorib⁹ bonis sedet xp^s a dextris patris s^p oes creaturas: p^t vidit beatus Johⁿes apo. v. Quā dovidit agnū sedēt a dextris patris in throno. Et vidit. xxiiij. seniores q^u cederunt coras agno mirtetes coronas suas: dicit^es. Dignus es dñe accipere librum et aperire signacula ei^r: qm̄ occisus es et redemisti nos deo in sanguine tuo: ex omni tribu et lingua et populo et natione. Et fecisti nos deo nostro regns et sacerdotes: et regnabim^s sup terram. Ultra hoc vidit beatus Johannes et audiuit vocē angelorum multorum: et erat numerus eorū milia milia: voce magna dicentib⁹. Dignus est agnus qui occisus est accipere virtutē et diuinitatē: et sapientiā et honoriē et fortitudinē et gloriā: et be nedictionē: et oēz creaturā que in celo est et su per terrā: et sub terra: et in mari ec. Et supiadi et^rta visione designant oīa hec potiora bona q^u possidet agnus q^u est xp^s sedens ad dexteram patris etiam inquātū hō. Nā primo si habe re regnū et imperiū cū dicit. q^u dignus est accipe re oēm creaturā sub ditione sua q^u est in celo et super terrā et sub terrā. Scđo designat pos sidere summū sacerdotiū cū dicit. Fecisti nos deo nostro regnū et sacerdotes. Tertio videt q^u xp^s possidet eandē latrīs cū ḥbocū dicit. Dignus est accipere virtutē et diuinitatem et sa piētē et fortitudinē et honoriē. latrīs adora tionē et cultū. Quarto designat xp^s hēsum mā felicitatē et bñitudinē: cū subdit. gloriā et bñdictionē. Irē ostendit habere iudiciariā po testatē cū subdit. Vidi thronū magnū et sedē tē sup eū ec. Ultimus designat q^u xp^s meruit se dere in his quinq⁹ potiorib⁹ bonus ex merito sue passionis p^t hoc q^u dicit. Dignus est agnus q^u na que occisus est. Et ex hoc sequitur q^u xp^s possidet xp^s pos hoc inquātū hō: qm̄ inquātū hō occisus est. s^dider. Et inquātū hō exaltauit caput: et fuit subli aus ad sedēdū a dextris dei in supiadicis qn^r q^u potioribus bonis. Humo q^u est filiū dei na turaliter: et supradictū est. scđo q^u hoc adepi^r est ex merito sue passionis. Et isto ergo p^ro recolliguntur. xliij. conclusiones. Quarū p^ria est q^u xp^s l^r inquātū deus sedet a dextris dei patris. I. In potioribus bonis: q^u possidet potiori creaturas. Et possidet altiorē gradū felicitatis et fruitiois et honoris post patrem ut dictū est.

3

psal.
epilo:
gatio.
I. scđo.

xij. scđo.

ad diem indicū: sed etiam in eternum.

Tertia conclusio. q^u sceptri regni xp^s reali ter incepit ab incarnatione: sed ostensio incepit et exiuit a hierusalem in die pente.

Quarta cōcl^o q^u hōs eternū semp fuit uniuersitū humanitati christi: nō solūmodo in die virtutis ab incarnatione usq^u ad resurrectio-

Christopolitanus Ep̄i Expositio

nem. sed etiam in splendoribus sanctorū id est in die glorie xpⁱ post resurrectionem: per hoc quod ait. Tecum principium. Quinta cōcl^o q^u l^r inquātū homo: fūe xij. scđo. rit genitus post luciferum: tamen inquantus d^e fuit genitū an luciferū idest in eternitate. Sexta conclusio quod christus fuit ver^s sa viij. scđo. cerdos: quia et seipsum obtulit in sacrificium deo patri pro nobis in ara crucis. Septima cōcl^o q^u sacerdotiū xpⁱ est etern^s viij. scđo. nū: quia perpetuas in suis filiis regenerat^s post ipsū nullū alius sacerdotium succedit. Octava p^cln. q^u sacerdotiū xpⁱ est sim ordine viij. scđo. nem melchisedech et nō scđz ordinē aaron. Ex quo patet q^u sacerdotiū aarō debuit cessare. Nonna conclusio q^u licet let moysi cessare ix. scđo. rit quo ad ceremonialia et figuralia: tamen remanet quo ad veritatem figuratam. Decima conclusio q^u christo tradita est in x. scđo. dictaria potestas in qua cōfregit et puniuit et subiecti sibi oēs reges terre occulto iudicio. Undecima conclusio q^u per eandem indicitor et manifeste oēs nationes in nouissimo die xj. scđo. ciariam potestatem christus indicabit gloriam et manifeste oēs nationes in nouissimo die. Duodecima conclusio q^u christus in nouissimo die xii. scđo. dñi die implebit et reparabit tres ruinas scđz ruinam moriog iudiciorum et angelorum xiiij. scđo. Tredecima cōcl^o. q^u xp^s in iudicio cōquas natoy in die iudicij cum dicit. Ite maledicti in ignem eternū. Decima quarta scđo. q^u xp^s exaltavit caput. meruit sublimari et summu regēt sacerdotē eternū et iudicē vlem: eo q^u detorrete in via bibit calicē passionis in hac via: et in hoc modo. q^u d. q^u ex merito passionis et huiusmeritatis et obediētie meruit et obtinuit oīa q^u de se scripta sunt in hoc psalmo. Contra pre dicta aut expositionē et catholicā intelligētiā hui^s psal. pbādo q^u non possit exponi de xp^s Arguit qdām hebreus vocat Chamhū: et hoc multipliciter. Et primum q^u expositionē duouiz pumio. hōs in quo nos dicim^s q^u ibi p^r loquitur xp^s filio suo messie in legē pmissō. Unū dicit sic. q^u hunc sum pbāt xpiani q^u est trinitas in dñis. Nā ibi est pater q^u loquit^r: et est filius cui loquit^r q^u est deus sic ut p^r sic cū sp̄scō faciat trinitatē in dñis. Tūc arguit sic: si iste filiū cui p^r loquit^r est deus: vt xpiani dicit. Tūc sequit^r q^u vnu deus est maior altero et formior alter debilior. Nā si pater hōs ponere et subi^r cere inimicos filio sequit^r q^u filiū nō est sufficiens nec fortis ad salvificēdū sibi inimicos cū indigent auxilio altero q^u est q^u opōritū dei. Ex quo sequit^r q^u iste filiū nō est deus. Secundo arguit contra hoc q^u nos dicim^s q^u xp^s est genitus an luciferū a patre p^r hoc q^u d^r in l^r Teclū principiū ec. Unū dicit q^u hōs translatio est falsa: q^u nō ponit sic in hebreo. immo dicit sic. s. populi tui voluntariū erit i die virtutisue Argu. scđm.

Dixit dñs dño meo.

Argu. In decole sancto ouie tibi ros nativitatis tue
tertiu3 ¶ Tertio arguit contra id qd dicim⁹ q xp̄s est
Argu. sacerdos: ergo offert sacrificiū: s; d e u s nō pōt
Quirum offerre sacrificiū: immo ip̄ si offertur sacrificiū
 et sic sequeuntur deo. Quarto arguit q xp̄s nō sic sacerdos
 eternus. Nā xp̄o successerunt quotidianie multi
 sacerdotes qui nō sunt de ḡnatiōne ei⁹: ergo
 sacerdotiū suū nō fuit perpetuatiū in eo nec in
 suis successoriis de sua ḡnatiōne. ¶ Quinto
 arguit 2tra id qd dicim⁹ qd de⁹ iurauit q
 sacerdotiū xp̄i esset km ordinē melchisedech:
 zno km ordinē aarō. Tūc arguit sc. si de⁹ mu-
 tavit sacerdotiū ip̄s aarō in ordinē melchi-
 sedech: sequitur q celavit sacerdotiū aarō: t p-
 conseq̄ēs tota le⁹ moyſi. Sequit⁹ ergo q pe-
 nituit de⁹ 2stituisse sacerdotiū aarō et legem
 moyſi. Nā qui destruit qd cōstituit videt pe-
 nitere: sed hoc est impossibile quod de⁹ peni-
 teat: immo dicit in l̄ra iurauit dñs nō penite-
 bit eū: ergo sequit⁹ qd de⁹ nūq̄ mutavit nec
 mutabat sacerdotiū aarō nec lege⁹ moyſi. hoc
 cōfirmatur. Nā de⁹ dicit p malachias. pphe-
 tā q̄ est sigillū oīs pp̄hetarū. Memēto legis
 moyſi sui mei q̄ inādauit ei i oreb ad oēz isrl̄
 precepto⁹ et iudicatio⁹. Et quo sequitur q de⁹ inten-
 tiōe et firmito⁹ pposito dei est q semip seruer lex
 moyſi et nūq̄ deficiat: eo qd in fine oīm pp̄he-
 tarū h̄ 2firmat. Ite subdit pp̄ha malachias
 Ecce ego mittā vobis helia⁹ pp̄hetā ante p̄ve-
 niat dies dñi magn⁹ et terribilis: qd seq̄it q iste
 ies⁹ nazaren⁹ q̄ nos dicim⁹ fuisse messiā nō
 fuit messias i lege. pmiss⁹: q̄ anq̄ messias ve-
 niat d̄yentre helia⁹ pp̄hetā. Sexto arguitur
 contra id q̄ nos dicimus q xp̄s cōfregit mul-
 tos reges⁹ plagauit et subiecit in suo adūetu⁹.
 Nam xp̄s nulla bella nec p̄la gessit: nec ali-
 quos reges vicit: nec subiecit: nec aliquos po-
 pulos obtinuit: immo fuit paup̄r egen⁹: t i si-
 ne crucifixus. Et sic dicit iste Rabī quod nos
 xp̄iani fl̄mo glossamus istum psal⁹. de xp̄o
 Sed exponendus est de ipso dñ et eius regno
 qui p̄fregit plagas et multis reges ḡtiliū.
 s. regē moab et amon rc. vt habetur. iij. re. vi. c
Ribito. ¶ Respōdere aut ad argumēta hui⁹ ceci et ob-
 stinati et ignoratiis facile est cuiusq̄ credenti
 in sacra scriptura mediocriter docto: nec em̄
 est mirum q̄ iste obstinatus et cecus talia di-
 cat: eo qd ignorat mysteriū incarnationis: et ca-
 ret lumine fidei. Nec est mirum: q̄ caput taz
 impurū et immūdū et maledictū nō est dignū
 nec meref̄ attingere tā grāde et ineffabile my-
 steriū et sacramentū: eo qd cōprehenderunt
 istū obstinatus omnes maledictiōes. xxiiij. q̄
 memorare sunt in psalmo precedēti cōtra oēs
 crucifixores xp̄i et sequaces eorum: de quibus
 pdicit etiā dauid psalmo. lxxvij. Obscurus
 oculi eorū ne videant: et dorsū eorum semper
 incurua: et esa. vi. occēca cor populi rc. Item
 sapientie. q̄. occēcauit eos malitia eorum ne

Psalmi. cīx. 50. ccclxviiiij.

intelligenter sacramenta dei: immo tota scri-
 ptura vet. testamēti legis et p̄phetarū est ple-
 na de cecitat. ḡdolis obstinatiorū: et ideo su-
 perfluum est eis resp̄gere: qd nō capi: t nec
 intelligent. Sed ne arguit̄: ea eorum in ma-
 neant insolita resp̄debimus. p̄ter contro-
 lationem simplicium christianorum. 2
 ¶ Ad cuius intelligentiam est notandum si-
 cut predictum est qd in xp̄o sunt due nature
 integre et pfecte diuina. s. et humana sub vna In xp̄o
 psonalitate verbi. Nā vnl̄ assump̄t naturā due sū
 humana⁹ sine aliq̄ psonalitate creatā immo nature
 personauit et suppositauit illā psonalitatē
 suā: et sic in anet vnl̄ solū suppositū vna psona
 h̄is duas pfectas naturas. Et rōne istarū
 duarū cōicātur idiomata in xp̄o. Et sic de⁹ xp̄s
 ver⁹ dens et verus hō: et dñ creator et creatura
 et mortuis et passus sūm distinctas naturas: ve-
 dictuz est supra. Item xp̄s est cōsubstātialis et
 coeterus et coequalis patri b̄z diuinitatē: s; z
 est minor patre s; z humanitatē. Et s; z hāc hu-
 manitatē accep̄t regnū mundi a p̄fe et ipse et
 p̄tatem sacerdotalē suminaz et iudicariaz
 potestatez. Et sic respectu huius h̄umanitatis
 dicit pater filio. Sede a dextris meis. donec
 ponā inūmicos tuos scabellū pedū tuoru⁹, et Rñlo
 sub iureurādo dedit ipsi sacerdotiū eternū, et ad ar-
 et iudicariāptatē. ¶ Ad priū ergo argumē-
 tu qn̄ dicit iste cecus obstinat⁹ et sequerit⁹ q̄
 pater est et maior filio et p̄sequens vñ⁹ de⁹ Ad pri
 maior altero. Rh̄def p̄ex hoc nō sequit⁹ q̄ vñ⁹
 de⁹us sit maior altero: q̄ filius nō est alter de⁹
 a patre inquantis de⁹: sed est altera psona dis-
 tinua: nec fili⁹ ē minor patre sūm diuinitatē im-
 mo equalis: sed ē minor patre s; z h̄umanitatē.
 Et s; z hāc h̄umanitatē qua est minor accep̄t re-
 gnu ap̄fe: t p̄f subiecit ipsi oēsinūmicos suos.
 Et sic nō est incōueniens et indiguerit fauore
 patris inquātū hō est p̄ hoc tñ nō restat quin
 sit de⁹ pfect⁹ et op̄s eq̄lis patri sūm diuinita-
 tē idē substātialiter et essentialiter et distinc⁹ p-
 sonaliter. Ad sc̄z rh̄detur qd maior fides est
 adhibēda nostre trālatiōi s; z sueo qfuit fa-
 cta. p.lxx. interpretes. p.cc.ānos aū aduentuz
 xp̄i qn̄ nulla erat suspicio: vt ait eusebi⁹. ix.
 sicut hodie iacet punctuata non est adhiben-
 da omnimodo fides: sicut dictu⁹ est in p̄ncipio
 et prologo huius libri: eo q̄ thalmudiste pun-
 ctuaris ip̄sam ad susū libitū intētōnē. S; z si
 remouerentur puncta possem⁹ dare eis de⁹ in-
 tellectu⁹ et facere sonare eadē verba sicut ha-
 bemus in trālatiōe nostra. Sed adhuc sicut
 iacet litera hebraica hodie punctuata sonat
 idē sacramētu⁹ reternā generationē. Cū dicit⁹.
 In decole sancto ouier tibi ros nativitatis
 tue Ostēdit enim nativitatem xp̄i esse ex deco-
 re sc̄t̄ idest ex substātia patris: iō nō est cu-
 randuz de sua perfidia. Ad tertis resp̄detur Ad ter
 per iaz dicta patet q̄ sicut xp̄s inquātū homo. iiii.

Jacobi de Valentina

accepit regnum a patre ex tempore: ita inquit, quis
 homo fuit versus sacerdos et postulit se: um-
 deo patri in arca crucis domini: et nos. Ad
 quia: si est dicitur: sacerdotius est eternum ieter
 nullum aliud: sacerdotius succederet dictus est su-
 pra: et inquit: perpetuus sacerdotibus et suc-
 cessoribus suis: quod ab eo immediate accepitur
 sacerdotalem potestatem in morte sicut: ut dictum
 est supra: et illis apostolis verum est i successo-
 res. Sed cui postea arguit: cu isti sacerdo-
 tales generationes ergo sacerdotius Christi non ppe-
 tuantur in eis sicut sunt in filiis aaron
 Ad hoc respondet isti cecos quod non magis sumus
 filii Christi per regenerationem spiritualam quod successo-
 res aeterni per generationem carnalem. Nam cu sacerdo-
 tis sit res spiritualis: magis respicit generationes
 spiritualium carnalem. Tunc sacerdotius Christi non
 figuratur per sacerdotius melchizedech: de quo
 genitio: ad denotandum quod sacerdotes non aeterni: nec
 dominus habet respectus ad generationem carnalem: sed ad
 spiritualis. Et sic prout per sacerdotius Christi est eternum per
 petuatus et continuatus in filiis suis per salvacionem.
 Est enim in Christi nullus alius succederet. Ad quoniam
 non manifestum est hodie per post aduentum Christi post
 destructionem sed et templi factam per Romanos ces-
 sauit hostia et sacrificium sacerdotiis aaron: quod
 nesciuntur talia sacrificia sicut deo prece-
 pit offerri in exodo et leuitico. Ita quia non pos-
 sunt assignare ipsi filios aaron iter eos signa-
 tiones sunt destructae et perturbatae oblitioi-
 tradite: licet quidam eorum appellentur choe-
 ti aaron et per consequens let moysi: quod ad ta-
 lia ceremonialia: indeus non maneat mediar immo-
 verat: quod ita prouidit per Danielen. In. c. ix. quod
 cessaret hostia et sacrificium post aduentum Christi
 Et tam non est dicendum quod propter hoc penituit
 deus instituisse legem moysi: quod ita istituitur tosa
 illa ceremonialia et legalia erat figura sacerdo-
 tij Christi et sacrificii nostro. Ideo debebat cessare
 in aduentu Christi sicut predictum est per prophetas. Ad
 illud quod dicitur deo ait per malachiam. Menem-
 sere legis moysi: et ex quo arguit quod lex moysi et
 detur per melius recordamur et meminimus nos
 in veritate ipsius legis: immo dixit Christus
 Ioh. v. Scrutamini scripturas in quibus viri
 vos putatis habere: quod ille testimonias in quibus viri
 bent de me et si moysi crederetis: credetis
 forsitan et mihi quia moyses de me scripsit. Ex
 quod patet quod nos vere semiamus legem moy-
 si: quia receperimus illuz de quo moyses scripsit
 deo. xviii. quoniam dicitur deo prophetarum suscitabo de
 medio fratrum tuorum simile tu. Ponam verba
 mea in ore eius: loquetur per ad eos quecumque

Christopolitani Epit. Expofitio

dixerit ei. Et qui verba eius quod loqueretur: audire
 noluerit vitio exili. Ex quo patet quod nos ma-
 gis fernam legem moysi. Nam venit iste prophetus
 ex ipso et declarauit nobis oia que locutus est
 deus moysi in lege et credidimus sibi receptimus
 ei. Inde autem ceci qui non recepitur nec audiatur
 volunt. Sequitur quod non servant legem moysi. sed et
 nec recordatur ei legis. Et ideo deo placuisse.
 puniuit eos Christum maledictionibus dictis ipsalda in
 preterito. Unus dictum est pluries quod in lege moysi
 si sunt duo consideranda. litteralis figuraz moysi.
 veritas clavis illa figura. Que quidem veritas
 fuit implera in Christo: quia una iusta non permanebit
 a lege quod in Christo non fuerit completa. Et ideo
 dicitur Ioh. i. quod lex per moysen data est: gratia Lex es-
 autem et veritas per Christum facta est. Ex quo pa-
 tet quod tota lex euangelica non aliud est nisi veritas
 etas legis moysi in Christo. Nam sicut dicit Aristoteles
 in predicatione et vi. meta. quod ex eo quod res est
 gressus moysi non est: oratio dicitur esse vera vel falsa. Et si
 ideo tota lex moysi dicitur quod est vera et falsa. Et
 veritatem a Christo lege euangelica verbi sunt traxi-
 cati: et hec est causa quare lex moysi tradita
 est in scriptis. Sed lex euangelica tradita est
 per Christum in re scriptis in solis cordibus homi-
 nis: ut predictum denuo per Hieron. xxxi. c. Et gno-
 patet sicut plurimas dicta sunt: quod lex vetus non est
 totaliter altera a lege euangelica: quia una lex
 fuit et erit ab adam usque ad iudicium essentia
 liter loquendo. quia una fuit fides in eis et in
 nobis: quod Christus quem ipsi credebat futuri sal-
 uatorē: nos credimus ita ut venisse: et oia quod erat
 figurata in lege Iohannese. Lex ergo moysi est
 una cum lege euangelica et est altera. Est enim
 una essentialiter: quod ea est fides Christi in vera
 et inalterata. Et autem altera accidentaliter ratione ceri-
 monialium quod non ponebatur ad recte: sed ad figurā
 sed differe solūm illa lex ab ista sicut figura
 ratum et figura quantum ad ceremonialia. Nam
 illi exercebant figuram: nos autem figuratum: et il-
 li colligebant paleas et folia: et nos colligimus
 grana. Et ideo dicit Gregorius quod una fuit vi-
 nea ab abel usque ad ultimum iustum. Sed in
 Christo fuerunt vine mature. Et ideo dicit Christus
 Ioh. iii. quod una fuit messis ab adam usque ad ipsum.
 Sed apostoli colleguntur grana. Nam illi antea
 qui patres seminaverunt: et apostoli messes eorum
 stroferunt: ergo nos non facimus iniuriam
 legi moysi: immo recordamur si in tempore de
 dicto colligimus vias et grana: et seruum eius
 veritatem. Ex quo prout quod iste obstinatus nescit
 quid dicatur: nec potest capere hanc veritatem:
 immo videbitur quod ipse non recordat legem moysi.
 Ad illud autem quod dicitur quod helias erat venturus
 ante Christum. Respondeat quod iste cecus nescit distin-
 guere inter primum et secundum aduentum Christi.
 Nam helias non fuit promissus in primo ad
 uenientem: sed in secundo. Ideo dicitur multa vobis
 hellam prophetam antequam veniat dies dominii
 magnus et horribilis: qui est dies ultimi iudi-
 cij. Nam

Grego-
rius,

Ad secun-
dum.

Confitebor tibi dñe.

ch. Nā dies primi aduentus non fuit ho-
lis:mo letus & incisus: qz angeli catar-
tiva in excelsis deo. Et noua stella app-
ruit in oriente et multa signa letitiae p totu-
mūdū ut dictū fuit supra. De quo pto aduen-
it malachie. iij. Ecce ego mittit angelū meū
id est Johāne baptistā: et pparabit viā aī fa-
ciē meā et statiz veniet ad tēplū sc̄m suū dñia
et quē vos qritis zc. De sc̄bo aīt aduētū dī
in codē mal. Ego mitrā vobis heliam, pphe-
tā. Et quo p̄z q̄ sicut Johā. bap. fuit pcursor
xpi in pto aduentu: ita helias erit pcursor
euīdē in sc̄bo. Sz hoc nō capit iste cec⁹: quia
malachias p illa verba nos inducit ad fidem
xpi dicēs. Mēmetore legis moysi. q. d. qd ille
de xpo scripsit: et oia scripsit in figura xpi zc.
q. d. recipite veritatē et figuratum cū venerati
Ad. vs. iam r̄sum est isti ceco in psal. lxxv. vbi
demonstratū ē q̄ xps nō gessit bella corporia:
sed spūlia: qz misit illos. xli. duces et capita-
neos qbus dicit Mat. vli. Ite per vniuersum
mundū et p̄dicte euāgeliū: q̄ in noīe tēsu de-
monia eiecerūt de mundo: et destruxerunt oia
idola: et signis et miraculis obtinuerunt totū
orbē: et subiecerūt oēs reges et p̄plos terre iu-
go: xpi: et misit xps capitaneū suum cuī exerci-
tu Romanorū: et incēdit et euerit a fundamē-
tis totā cīnitatē hierlm cū tēplo: et p̄tē indeo-
rū fame puniuit: et partem gladio trucida-
uit: p̄tē i captiuitatē rededit: et p̄ totū mūdū
dispersit in vindictā & vltione sue mortis. Ut
oēs iudei in sua perfidia obstinati sunt inca-
ptiuitate sub xpo. Nā nō solēm pdo apd xpi
male tractant propter xpm: vel ibi dictū est.
Et per hoc patet respōlio ad r̄sum cecum obli-
natū. Nā qz iste cecus habet velamen positi
ante oculos qn̄ legit moysi & pphetas: ideo
nō potest videre veritatē: sz deponat velame-
per baptisimū & fidem: et illico videbit verita-
tem euangelicā clā. līam in litera ve. te. Nam
vetus testa. nil aliud est nisi figura & occulta
noīlīrōnum testa. nil aliud est nisi veri-
tas & manifestatio veteris: vt ait Augusti. in
libro de cathecid. nō s̄ rūdibus: de quo iam
dictum est i. prologo huius lib.

adicti. Confitebor tibi domine in to-
to. Et hoc. alle meo: in consilio iusto
et congregatiōne.

Magna opera dñi: exquisita
in omnes voluntates eius.
Confessio et magnificētia opus eius: et
iustitia eius manet in seculum secuti.
Et titul⁹ alia. Et titulo appet q̄ dō fecit hūc
psalmū ad laudādā des in tēplo. Sz qz alla
a deo nobis collata: eo q̄ all'a dicit laudē cū
comēmoratione bñficiorū receptorū ut dictū
D. Ja. de. Uslen.

Psal. xi. 50. CCCXXXI. 3.

det uis hereditate iusti efficiamur: qz
in genibus pmissa: sed in operando
Wla. de. in. to. deus deditū est psal. i. Et sic
ne qbu. car. et. lat. de. nēt. ma. tie. de. in. her. ce-
dit dē. p̄ra. in. delerto. Et sic lr̄liter expo-
nūt istū psal. Sed talis expōsito est inutilis
tolles dignitatē ppheetica ipi dō: qz absc̄spū
ppheetico poterat cōmemorare talia bñficia:
sz qz ipse nō fuit min⁹ ppheeta in h̄ psal. q̄ in
ceteris: iō est in eo querēda intelligētia pphe-
tica. Ad cuius euidētia est aduentēdū qd
cū tota solicitudō ipsius dauid erat medita-
ri in lege dñi die ac nocte: et p̄syderare mirabi-
lia de lege eius: et pscrutari p̄funda mysteria
sacre scripture cōtēplando frequenter myste-
riū de agno paschali immolando & comedē-
do: de quo p̄cepit Exo. xij. Rapt⁹ in errāsim
p̄uidit in spū ppheetico qualiter xps i lege p-
missus p nobis erat immolandus in ara crū-
cis: et p eius sanguinē oēs fideles de captiu-
itate dia boli redimendi: & de morte perpetua
liberandi: et etiā sic p̄uidit totū mysterium
future redēptiōis: et etiā cōtēplādo p̄ceptum
de pane azimō comedē p̄uidit i spū qualr
xps debebat instituere factū eucharistie in
memoriā supēpassiōis: i q̄ sac̄o passio xpi erat
iugiter rep̄sentāda: et sicut de⁹ p̄ceperat agnū
semel in p̄ncipio imolariz p oēs septem dīes
sequētes vſqz ad vesperam septimi dīei absqz
omni fermento panē azimū comedē & reserua-
ri: ita p̄uidit q̄ xps semel erat in cruce imolā-
dus. Sed postea vſqz in finem septime etatis
debebat sac̄im eucharistie in ecclīa p̄seuera-
re. s. vſqz in finē msidi. Ite cōtēplādo mysteriū
de manna. dato patrib⁹ in deserto Exo. xvi.
p̄uidit etiā totū mysteriū sacramenti eucha-
ristie. Nā sicut ille ros celestis cōvertebat in
illū panē: ita p̄uidit q̄ deus debebat fieri hō
nō per cōversionē: sed p̄ assumptionē hūani-
tatis in dñi. Ite sicut illo manna fuit eis via-
ticū vſqz ad ingressum terre p̄missionis p̄z
ibidē: ita pariter p̄uidit qualiter hoc sacra-
mentū debebat nobis esse viaticū & durare
in tota peregrinatione huius ecclīe vſqz ad
ingressum terre viuentiū post iudiciū. Item
per mysteriū reservationis panis p̄positio-
nis & p̄ elevationē panis aī dñm in conspectu
populi de quo habetur Exo. xxix. p̄uidit q̄ li-
ter cor pus xpi in forma panis erat eleuandū
sup capita sacerdotū in cōspectu p̄plici: et offe-
rendi aī deuz & reseruandū in tabernaculo
altaris. sicut fit in nostris ecclīs. hoc idē pre-
uidit p̄ oblationē panis & vini q̄ obtulit mel
chisēdēch p̄ abrahā & suis. Se. xiiij. hoc sac̄in
p̄uidēs dō p̄ supradicta mysteria fecit hunc Dini:
psal. in quo tria facit. Nā pto excitat seipm̄ llo pi.
ad laudē dei. sc̄bo explicat hoc sacramentū p̄
supradicta mysteria i le. ve. figuratū de quo
principaliiter intendit laudare dei. Tertio ex
Q.

Augu.

Aleph
Beth.
de p̄e.
d. q̄. ac-
cessit
guine.
he. &
vau.

Jacobi de Valentina

accipit regnum a patre ex tempore exitus ins
homo fuit verus sacerdos et obtulit
deo patri in atra crucis p[ro]messa d[omi]n[u]s n[ost]r[u]s
quatuor est dictio: q[uod] ps dicit: tunc et in more
num in qua[n]tu[m] tenuit[ur] s[e]c[u]ndu[m] p[er] suu[m] i[n]st[itu]tio[n]em
in h[ab]itu sacerdoti la[re]ntiu[m] et in suu[m] i[n]st[itu]tio[n]em
generi humano per eum coherendu[m] in suo ad
uentu excitat se ad laudandum deum hic in per
sona corporis mystici. Ego confessione fidei et
laudes confitebor tibi d[omi]n[u]s: non solum lingua et
voce: sed in toto corde et affectu referendo gra
tiarum actiones pro beneficio s[an]ctis. Et hoc faci[us] in
consilio et cōgregatione iustorum. I. fidelium. Q.d.
licet confessio mea non sit credenda et accepta
da in cōgregatione iudeorum: reprobatorum et sar
racenorum et hereticorum; tñ recipietur apud si
deles: q[uia] hoc sacramentu[m] eucharistie de quo
intendo predicare et cātare recipietur in tota
eccl[esi]a fidelium et celebrabitur. Et nota q[uod]
tota religio xpiana di congregatio iustorum in
quantu[m] est adunatio olim fidelium. Sed di cō
filiu[m] iustorum in qua[n]tu[m] o[ste]s in ea cōgregati
conuenient et cōsentunt in vna fidem et vnu[m]
baptisma et o[ste]s venerantur hoc sacrum et cete
ra sacramenta eccl[esi]istica: et creditur oibus. xii.
articulis fidei: ideo ait p[ro]pheta dauid in per
sona tonus corporis mystici q[uia] non confitea
tur: hoc sacru[m] in synagoga iudeorum: nec in
mesquita sarraceno[u]m: nec in au[tem]niculis here
ticoz cetero[u]z infideliu[m] et paganoz: tñ hoc co
fitebitur in consilio iustorum et cōgregatione eoz
q[uia] in sola eccl[esi]a laudat deu[m] et acceptant o[ste]no
res et laudes z fit vera confessio fidei. Sed quia
sacrūm eucharistie et misteriu[m] redēptionis
de quib[us] intedit cātare in hoc psal. sunt ma
gna et exquisita inter oia opera in quibus de
nobis maxime ostendit sua misericordia amorem: ideo
subdit magna opera. I. ego cōfitebor tibi et p[re]
dicabo et p[re]dicar[em] in spu[m] magna opera q[uia] faciet
decas et magis exquisita et electa et magis no
bis utilia inter omnes volutates ei[us]. Et pon
er[em] hic causa p[ro] effectu. Nō effector diuine vo
luntatis est amor mia quā maxime ostendit yo
bus in sua passione et in largitione huius sacra
menti reliqui in memoria sue passionis. Et sic
ista duo opera sunt exquisita inter oia b[ea]tissi
cia nobis collata: sunt etiā precipua: vt patet
est q[uia] nō sunt nobis collata ex debito: s[ed] ex me
ra liberalitate et bonitate diuine voluntatis ta
lia b[ea]tissima. S[ed] q[uia] p[er] tātis b[ea]tissimis collatis de
ture et iustitia debetur deo laus et magnificen
tia q[uia] est pars latrie q[uia] qdē latrie ē pars iusti
tie: ideo subdit. Nō meritis supple q[uia] ego cu
ranto affectu p[ro]umpā in p[er]fessione laudis q[uia]
hoc teneor facere de iure: nā p[er]fessio magnifi
centia est opus. I. ius eius. I. dei. Et ideo talis
iustitia manebit et durabit in seculu[m] scilicet in
eternu[m]: nā hec vna p[er] latrie. I. p[er]fessio lau
dis et adoratio durabit et manebit in seculu[m] scilicet
in hoc sclo: et in alio: vt p[er] apoc. vij. q[uia] non

Ep[iscop]opolitani Ep[iscop]i Expositio

gl[ori]a. xxiiii. seniores: s[ed] etiā celiui. M[od]i turba
magna quā dinumerare nemo poterat non
cessabant clamare. B[ea]n[u]dictio et claritas et gra
tia et magnificencia est opus. I. ius debitus deo. q[uia]
et grās agere p[er] b[ea]n[u]dictio[n]em receptis. Et hoc non
solū aliqui s[ed] et semp[er] et nō solū in hoc sclo: sed
etiā in alio et in scel[ti]m seculi. Alt[er] aut[em] p[er] expō
iste ihu[s]. s. q[uia] op[er]a dei. I. opera dei sunt p[er]fessio
et magnificencia. i. cogunt nos deus laudare et
magnificare. q[uia] idem est. Item opus eius est
expōsitio magis explicat veritatē et intelligē
tiam literē et s[an]ctam in litera contentam.

Memoriam fecit mirabilem suorum
misericordis et miseratorum dominus: et ea[us]
dedit clementibus se. **E**x. xi.
Memor erit in seculum testamenti sui:
virtutem operum suorum annunciat[ur] la[re]ntiu[m]
populo suo. **I**mēch

Aet det illis hereditatem gentium: ope
ra manuū eius veritas et iudicium.

CIn hac sclo parte explicat q[uia] sunt ista ma
gna opera exquisita inter opa diuine mie de
quibus intedit in hoc psal. deu[m] laudare: que
fuerunt in veteri testamēto figurata. Ad cui
bus et dauid fecit h[ab]uc psal. vt cantaret in fe
stis opa mle corporalia que figurabāt duo ma
nu testamēto. Nā p[ro]mo ut dictum est libera
ptiuitate. Scbo liberauit p[ro]iogenitā egyptiaca et a
ris a morte corporali p[er] sanguinem agni. Tertio
q[uia] totus ille pp[ro]ls fuit refectus pane azimog
agni immolando et de pane azimo fernando
et yescendo per septē dies post pascha et hoc fe
dere semper in memoriam illius mysteri
iū: vt p[er] Exod. xii. Per querit tria mysteria fue
runt figurata tria alia maxima mysteria futu
ra per ch[ri]stū. s. q[uia] tali die p[er]missa sanguis
erat in cruce imolandus. s. I. I. sanguis
nē genus h[ab]uans erat a morte liberandu[m]. Et
in tali die et vespere sacru[m] in eucharistie p[er] ep[oc]am
est. Et hec sunt tria magna opera dñi exquisi
ta inter oes volutates eius. I. m[yster]ia passio
nis nre redēptionis et sacrum eucharistie in
quibus deus maximus nobis ostendit sus ambo
bene teneor p[ro]pter magnam opera dñi exquisita
q[uia] dñs iesus xps misericordis sim naturam et
miserator per cōsuetudinē et operationem fe
cit memoriā suorū operum: q[uia] dedit seipsum

Confitebor tibi dñe.

In escam et cibum apud timetibus se: id est quod
 in die cena, s. in nocte et velpe pasche instituit
 scđm eucharistie dedit seipm aplis ad ve-
 l sacro
 encha-
 risticie
 Quor
 opera
 m i c e t i
 nentur
 scđm sub forma suop operū mirabilis. Ad
 scđum in memorā suop operū mirabilis. Ad
 cuius intellectus est primo notād qd in sacro
 eucharistie contineat et representatur et memo-
 rantur quatuor principia et maxima opera
 diuine misericordia que xp̄s operatus est in nobis ad
 n̄am salutē. Nam primo in eo rep̄tatur my-
 sterium incarnationis. Nam sicut deus factus
 est homo: ita substātia illius panis fit corpus
 xp̄i verū: Iz n̄ o eodem mō. Nam substātia pa-
 nis cōvertitur sine trāsubstātiā in veraz car-
 nem xp̄i desinente pane et manētib⁹ solis acci-
 dentibus sine subiecto: sed in mysterio incar-
 nationis nulla fuit facta conuersio. Nam filius
 dei manens perfectus deus factus est verus
 homo: non per conuersiōnē sed per assumptiō-
 nem humanitatis in deum. Itēz etiam in hoc
 sacro representatur mysterium incarnationis
 qd sicut ibi facta fuit vno personalis humani-
 tatis ad verbū: ita in eflu huīus sacrī fit vno
 mystica inter fidēles et xp̄m ut p̄t̄ Joh. vi.
 Qui māducat me ip̄e vñet ppter me et in me
 manet et ego in eo. Scđo memoratur et rep̄sen-
 tatur in eo mysterium passionis: qd quod semel
 factum est anniversaria et etiam quotidiana
 recordatione rep̄tatur ut inq̄t Aug. in sentē-
 tis p̄spri. et de p̄se. di. i. semel xp̄s. Tertio re-
 presentatur mysterium resurrectionis. Quar-
 to mysterium ascēsionis: ut p̄t̄ in canone mis-
 se vbi dicitur. Beate passionis necn̄ ab inferis re-
 surrectionis et in celos glōse ascēsionis me-
 moriam offerimus hostiā puraz. Ex qbus p̄z
 qd pp̄heta memorando hoc sacrum eucharistie
 intendit memorata oia supradicta tria myste-
 ria que in hoc sacro continentur: et in quoib⁹
 memoriam celebra tur et fuit a chūsto institu-
 tum ut ipse ait Luc. xxii. Hoc facite in meam
 cōmemoratiōnē. hoc idem primum ad corūt̄.
 Ideo dicit pp̄heta. Memoriaz fecit mirabi-
 lium suop. Sed qd xp̄s in institutione huius
 sacrī impleuit figura vete testi. s. de agno im-
 molato: et azimō precepto et mysterio man-
 ne: et de pane propositionis elevato coraz dño
 ut supradictū est. Ideo subdit pp̄heta qd xp̄s
 qd instituit hoc sacrum tūc memor erit ineter-
 num testi sui. s. preceptorum et mysteriorum qd
 operatus est in testa. vē. Nam illa que fecit et
 p̄cepit ibi in figura tūc: n̄ sic adimplebit per hoc
 sacrum in re et veritate. Qd lex p̄ moysem data
 est: sed grā et veritas per xp̄m facta est. Joh. i.
 Et ideo dicit qd xp̄s instituendo hoc sacramen-
 tum erit memor testi sui. i. eorum que fecit in
 testa. vē. qd ip̄a verificabit et adimplebit. Itēz
 vñet ad finē seculi durabit et permanebat et cele-
 brabitur hoc sacrum in ecclia: et ideo seq̄tur qd
 xp̄s faciet ista: et dabit ista escam panis tūmē

¶ sa. m. 50. CCCXXVII. 1.

tibus se: ut detulit hereditat̄ iusti efficiamur: qd
 grā et glā hereditat̄ iudicis pm̄issi: sed in operando
 post exitum de genitū to dēns dēdū est psal. i. Et sic
 gentiles possidebant: ita p̄ter psal. i. sacre scripture
 passionem et assumptionē: et p̄. 3. ubi
 rat sanctos patres de limbo: et capiuitate dia-
 boli dedit populo suo. s. ceteri ap̄torum ecclie-
 se fidelium hereditatem gentium scilicet to-
 tam populum et regna gentilium a solis or-
 tu vñet ad occāsum: quia totum mundū sub
 iecerunt apli iungo christi in quo celebatur sa-
 cramentum eucharistie et colitur xp̄s et ado-
 ratur. Et sic paret qd xp̄s in institutione et pro-
 secutione huius sacramenti fuit et erit memor
 testamenti sui in eternū vñet ad consumma-
 tionem seculi: in quo sacramēto annunciat
 virtutem operum suorum que fecit figurali-
 ter in testamento veteri. Et annunciat et rep̄-
 sentauit etiam virtutem operum que fecit in
 novo testamento. s. mysterium incarnationis
 et redēptionis: et passionis: et resurrectionis
 et ascēsionis: que in hoc sacro memorat̄ et rep̄-
 tatur: et in quorum memoriam hoc sacrum cele-
 bratur. Ex supradictis pater et sacrum eucha-
 ristie est vnum de quatuor principalib⁹ mira-
 bilibus mysteriis qd deus operatus est in no-
 bis sup oēm capacitatē nature: quox p̄misit
 est creatio. scđm incarnationis. tertii n̄a redē-
 ptio. quarti eucharistie consecratio. Opera
 manus eius veritas et iudiciorū. David i hac
 particula laudat dēn̄ de veritate et iustitia.
 Ad cuius intellectus est notandum ut, frequē-
 ter dictus est: qd oia mysteria gesta in resto ve-
 nō erant gratia sui: nisi inquāt fuerunt veri-
 ficata et impleta in novo testo: qd oia gerebā-
 tur et precepit in figura: et ideo illa gesta
 et p̄cepta facta in legē nihil aliud erat qd que-
 dam p̄missiones de xp̄o et ecclia. et ideo deus
 inīm dicuntur verū: et illa p̄cepta et mysteria in
 tū dicuntur vera in quātūm fuerunt impleta
 et verificata p̄ xp̄m in novo testo: et sic de⁹ est
 laudād̄ et magnificād̄: eo qd p̄implevit in no. te.
 ea qd per figurā et p̄cepta p̄misit i. vē. te. et iō
 pp̄heta volens dēū laudare de veritate quaz
 impleuit in hoc sacro: qd in eo verificauit my-
 sterium de agno paschali: et de pane azimo et
 de manna et pane propositionis. Dicit qd oia
 opera manuum dei que fecit in vē. test. sunt
 veritas et iudicium in novo. nā quicqđ dēns
 fecit: iuste et vere fecit. Vnde ponit hic iudiciorū
 p̄ secreto mysterio. Qdā triplex est iudicium
 dei. s. examinationis et discretionis et secretio-
 nis. i. mysterium secretorum. Et ideo quando
 qd per iudicia in sacra scriptura intelliguntur
 secretā et iudicia dei. Ad romanos. x. O alti-
 tudo diuitiarum sapie et scie dei qd incōp̄rehē-
 sibilitia sunt iudicia. i. secretā ei⁹. Itēz psalmo
 xxxv. iudicia dei i abyssus multa. Cū ad ma-
 iorem evidētiām est notan dum qd sacrificia
 Q. q

Quor
 mira-
 bilia o
 opar⁹
 est de⁹
 nobis
 supoēz
 capsci
 tarena
 ture.

O
 triplex
 dei iu-
 diciorū

¶

D. JAC. JACOB. IV. Valetla

accipit regnum a patre et mandata ceremonialia
homo fuit versus dñm iudicia in quo sicut figura
de opere in atra estitiam in atra p. Unde mo-
de opere quia si est dicere si est sicut paschalis figurabat
sacrificium dñi vero iustitia et veru iudicium
per qd genus humanus fuit a pcto iustificatum
Nam rps fuit punitus p nro pcto. Ns penam
et mortem quam nos merebamur rps voluit
pro nobis pati ad se transferre: et sic oes fuit
mus in eo crucifixi et puniti: et p sanguine ei⁹
pcti reconciliati et pacificati. Et sic est dicendum
qd in atra crucis factum est iudicium et iusti-
tia et punitio nō solum de pcto primo parentum:
sed etiā de pctis nris: et sic est dicendum
de ceteris sacrificiis et pceptis ceremonialib⁹
que oia dñr iustine qdam et iudicia non a iu-
stitia q erat in ipmis: sicut iustitia qā figura-
bant implendit in rpo. Nam sicut oia dñr vera
vel falsa non a veritate q est in ipsa: sed ex eo
qd res est vel non est. vs. meta. et in pdciamen-
tis: ita tota lex moysi et oia illa sacra et man-
data nō dñr vera a veritate q erat in ipmis: sicut
a veritate qā figurabant in rpo futuro: et sic
dicebantur vera in rpo: in quo fuerunt verifi-
cata et impleta et terminata: et in quo finiebat
cursum et terminum suu. Nam passio christi
et sacramentum eucharistie et ascensionis: resurrectio de-
derunt et imposuerunt terminum obibus figuris
et mandatis legalib⁹ et ceremonialib⁹ ve. test.
hoc ergo preuidens dauid in sp̄i dicit qd bñ
landandus et magnificandus est deus. Nam
op̄a om̄i manuū ei⁹ que fecit deus in figura
vet. te. non sunt nisi veritas et iudicium: quia
omnia fuerunt verificata in nouo testamento.

**Job. xx
viii.**
Fidelia oia mādata et: confirmata in
scdm seculi: facta in veritate et equitate.
Et iā oia mādata legalia q dedit illi pplo
in figura fuerunt fidelia et nō deceptoria. Dio-
batur: qd fuerunt confirmata in scdm scili: et facta
et impleta in veritate et equitate: nam libera-
tio filiorū isrl de egyp̄to et mādata de agno
paschali imolado tde pane azimo yescondo:
oia ista mysteria et mādata fuerunt fidelia: qd
per xp̄m fuerunt facta in veritate et eqitate: qd
per opa om̄i in atra crucis fuit immolata: et nos
berauit. Itē illa mādata et de morte ppetua li-
ta in scdm seculi: qd instituit eucharistia et
accipite et comedite rc. et hic est calix noui et
eterni test. rc. Et sic p̄tq̄ mysteria qd fecit rps
fuerunt verificatio et confirmationem in rpo: qd per morte te-
statoris fuerunt pfirmata qd ad eos veritatem:
qd lex euāglica nil alib est nisi veritas et mas-
nifestatio le. ve. vt ait augu. de catheciā et
radib⁹. Item fuerunt facta in veritate. i. verifi-
cata per xp̄m. Et fuerunt etiā facta in eqitate et

Christopolitanus Ep̄i Expositio

iustitia: qd p passionē rpi figurata p illa my-
steria et mandata ceremonialia fuit facta ini-
stituta et punitio p pcto primoy parentis et om̄i
aliorū: qd rps p nobis passus est et punitus.
Redemptionem misit dominus popu-
lo suo: mandauit in eternum testamen-
tum suum. de. ps. b
q. c. ca
glo.

Qd oia illa mysteria mādata ve. te. fuerit
fidelis. i. fidelis adimplata et cōfirmata facta
in hītate et eqitate: pbāt. Ns qd venit plenitu-
do tpis dñi de⁹ p̄f misit redēptionē pplo suo
qd misit filiu suū natu ex muliere: et facti sub
la. iiii. Qui p suā morte et passionē et resurrec-
tione redemit: et tsc mādat in eternū testimoniū susi
qd ahīs patereb̄ instrumentū sacramētū eucharistie si-
guratu p sup̄dicta mysteria. Et id dicit, hic
calix noui et eterni testimoniū est in meo sanguine
Qd qdē testimoniū noui in eternū est declaratio
ve. et verificatio: qd in illo effundebāt sanguis
agnor̄ et vitulorū: sicut in isto effusus est ver⁹ san-
guis rpi p sup̄dicta figurarū: sed dñr testimoniū eter-
num in eternū nullu alib dñs succeedere: et dñr testimoniū eter-
nus fuit pfirmatus: qd p morte rpi legislatoris et testa-
toris fuit pfirmatus: rō dñr vltia voluntatis dei: qd
ampli in hoc scilicet mutari nō potest: nec aliud re-
stamēt succedere: et id rpus qd hoc testimoniū sive
sacrificiū institutū mādat in eternū testimoniū susi
qd p morte et passionē in eternū pfirmavit. Unū
lex moysi sive te. ve. nō fuit pfirmata in se et in
figura: sicut pfirmatis in figurato: et isto mō
rōne figurati potest dici pfirmatum in eternū: et ad
hīc intellectu circūcisio potest dici eterna et occi-
sio agni paschalis. Nam sicut illa oia legalita
non fuerūt pfirmata in se sicut in rpo: ita oia dñr
eterna nō in se sicut in rpo: in qd receperit terminū
et veritatē iustitiae. Pot est tota illa ptcia re-
ferriri ad sola opa et mādata rpi facta in nouo
te. s. qd opa manuū rpi nil alib fuerunt nisi vī-
tag et iudicis: eo qd ei⁹ mādata fuerunt fidelia
et pfirmata in scdm scili: et facta in veritate et eq-
itate et iustitiae: oia qd pcepit in lege euāglica.
Sed tūc intelligētia est qd eadē: qd lex euāg-
lica dñr veritas legis ve. in eternū verificauit oia
mysteria et mādata le. ve. et ea pfirmavit et in-
stificauit: qd in rpo facta est vera iustitia: naz
in lege ve. holes peccabāt: et p pcto eoz effun-
debat sanguis alibi vitulorū: et ideo sanguis
alien⁹ nō poterat instificare pcta holes. Sed
in no. te. p holes pctobus sanguis huma-
nus rpi effulvis est: id in rpo vere facta est iu-
stitia: et illa moribñ et iuste holes potuit insti-
ficare: qd minime potuit sanguis aut mois hīc
corū aut vitulorū. Qd ille sanguis nō dabatur
nec effundebāt i pietib⁹: sicut in signis federis p
tū p xp̄m i cruce soluedi: vt dicitur est psal. xliv.
Sctm et terrible nomen eius: initium xxii. q
sapientie timor domini,

Confitebor tibi domine.

Nomē
xpi san
ctū ter
ribile.

R

Ecclesi
b. xij. q.
q. cap
Quo.

S
Sci
spec
latina
z scien
tia mo
lis qli
ter dif
ferunt.

CIn hac tertia parte exhortat fideles: ut clī puritate et timore accedāt ad hoc sacramēti. Nam sicut bonis et instis hoc sacramēti eu charistie est salutifera et vtile: ita indigne su mētib⁹ est nocivus. Nā qui indigne māducat et bibit iudicis sibi manducat et bibit: nō dju dicans corpus dñi: p̄ime ad Corin. ix. **T**ūn sanctis sanctificat et saluat fideles et digne su mentes hoc sacramēti. S; inquātis terribi le iudicat et condēnat imīnūde et indigne su mētis. Tūn sicut instis prodest ad tutamētū mētis et corporis et ad medelā recipēdā ita indignis et immundis prouenit ad iudicū et ad cōdēnationē: iō dicit p̄p̄ heta q̄ canēat su mētes r̄p̄m cōsecratū. Nā sc̄m est nomē ei⁹ q̄ d̄ igne sumentes sc̄ificat et saluat. Sed est terribile et timēdū: q̄ indignos cōdēnat. Tūn si est terribile ḡ timēdū: z si timēdū ergo cū maximo timore et deuotio ad ipsum est accē dēdū: q̄ initii sapientie est timor dñi. Nā ola mysteria dei sunt tractanda cū sapia. S; ini tū ois sapie est timor dñi: ergo cū magno ti more hoc sac̄m est sumēdū et p̄tractandū. Et sic p̄t̄ q̄bo hoc nomē iesus est sc̄m: q̄ bonos sc̄ificat et malos p̄dēnat: iō est valde timēdū et cū magno timore ei⁹ eccl̄istica fac̄ta sunt tractanda et ministranda: q̄ initii ois sapie et ois bone operatiois est timor dñi p̄cipue si lialis: vt latius videbitur in psalmo sequēti.

Intellectus bonus oībus faciētib⁹ eū: laudatio eius manet in seculum seculi. **C**usta vltim a particula p̄t̄ habere triplices intellectū. Uno mō q̄ p̄tinuec cū l̄ra p̄cedenti et sic est p̄batio cōparatiua illi⁹ p̄ticle sc̄m et terri bile nomē ei⁹: vt sit sensus: q̄ sicut in telligētia sine intellectus sacre scripture et di uini mandata est bonus oībus faciētib⁹ et ob seruantib⁹ eū. Et inutilis et nocivus trāsgres sorib⁹: q̄lernus sciens volūtate dñi: et nō fa ciēs plagiis vapulabit mltis. Luc. xij. ita pa ri rōne māducatio hui⁹ sacramēti ē bona iustis et puris et dignis. Et inutilis smo nocivus indigne sumētib⁹. Qr sc̄m et terribile est no mē ei⁹: iō timēdū q̄ initii sapientie timor dñi. Sc̄do mō p̄t̄ habere alii intellectū. **A**d cu ins evidētia est p̄io notandū q̄ d̄ifferētia est inter sciam pure speculatiuā et scientiā mor ale. Nā finis scientie specula tue est tm̄ sc̄re sc̄tia. Sed finis scientie specula tue est opatio. Ideo sc̄tia moralis est inutilis nō opantibus km̄ virtute: q̄ nō addiscimus scientiā morale et sciam⁹ tm̄: s; vt boni efficiamur: ideo sc̄tia moralis est inutilis pueris incontinentib⁹. **E**t h̄. Ita pariter scientia et noticia sacre scri pture est non solū inutilis: immo nocivus ma lis: c̄ non obseruantibus diuina mādata: q̄ non damus studiū et operā sacre scripture vt discimus tm̄: sed vt km̄ diuina mādata p̄t̄

Psalmi. ex. ccxxxvij.

cepta bene operemur: et sic iusti efficiamur: q̄ non iustificamur in sciendo: sed in operando sc̄dm legem diuinam: vt dictū est psal. i. Et sic ergo intelligētia nue iuste lectus sacre scripture est bonus et utilis et meritouſ nō oībus idif ferenter: s; solū oībus facientibus et imple tibus et seruātib⁹ eū. S; diuinū mandatu. Sc̄do mō est notandū q̄ differentia est inter sapere et sc̄re: et inter scientiā et sapientiā. Nā sc̄re idē est q̄ discernere inter rem et rem. Sapere asū idē est q̄ rē sc̄tia gustare p̄ experientiam: et sic om̄e sapere est aliquo modo sc̄re: s; non ecōuerso: nā ille q̄ habet tm̄ noticiā de sacra scripture: et sc̄t distinguere inter diuina man data: et sc̄t dare rōne de diuiniis mandatis: et non operat km̄ legē et diuina mādata: ille ta lis habet tm̄ scientiā: sed nō sapientiā: q̄r nō gustat nec sapit per operationem ea de q̄bus dat rationem. Sed sicut si q̄s habet odorem de pomo et nō sapore: q̄r nō gustat: ideo solus ille dicitur habere sapientiāq̄ intelligit sacra scripturam: et operatur sc̄dm ipsam. Et sic ille talis dī habere bonum et p̄fecti intellectus de diuina lege: quia sc̄t diuinam legē cū sapientia et operatione et sapore. Et sic p̄t̄: q̄b non p̄t̄ haberi bonus intellectus de diuina lege sine sapientiā. S; q̄ vera sapientia non potest haberi sine timore filiali dñi iō dicit p̄pheta. Qd̄ intellectus diuini mādati est bono oībus facientibus eū et operantibus km̄ eū: q̄r talis intellectus dicit sapia: q̄r talis bonus intelle ct⁹ fit cū timore filiali. Quia initii ois sapie tue est timor dñi. Nam ois bona opatio incipit a timore dñi filiali. Qr aliter talis opera tio nō est meritoria: yul ergo inuere p̄phera q̄ sicut ad studium sacre scripture non est ac cedendū sine timore dñi: vt ait Aug. in princ ipio primi de trinitate: ita ad hoc sac̄m non est accedendū nisi cū denotione et timore. Qr initii sapientie timor dñi. Tē tertio isteyletū versiculos p̄t̄ habere aliū intellectū. Nā in principio huius psal. dicit p̄pheta qd̄ intēde bat canere hunc psal. et cōfiteri hoc sac̄m eu charistie non in cōnēticulis hereticorum: nec in ceca synagoga indeoz: sed in cōcilio et cōgregatiōe et ecclia iustoꝝ et fidelū xp̄ianorū. Tis posset q̄s arguere contra et dicere q̄ iste psal. nō solū cātāt in ecclia xp̄ianorū: s; etiam in synagoga modernorū iudeoz: q̄ in suis fe stiuitatibus cātāt huc psalmū. Ad hoc r̄ndet p̄pheta in hoc vltimo vīsculo huius psal. di cens q̄ l̄z iud ei cantent hunc psal. in synago ga: t̄ inutiliter cātant: q̄r nō h̄nt bonū intelle ctis: nec intelligētia vera de hoc psal. cū sīt cect: q̄r nō p̄cipiunt sac̄m eucharistie de q̄d̄ p̄phetice loquīs in hoc psal. et ideo nō intelligētia nec cantant iōm cū vera intellegētia: q̄r verus est bonus intellectus huius psalmi et huius sac̄i nō dāt nisi facientib⁹ et cōlētibus eūz, s; yenerantibus hoc sac̄m eucharistie. Et

Q iū

Fondo Reservado de

EL COLEGIO
de
JALISCO

Obie
ctio,

Rhito,

D. Jacobus Valentia

Christopolitani Ep̄i Expositio

ideo quomodo dicens intelligat iste versiculus
semp lequies quod laudatio eius manet in se-
culū sc̄li. **¶** Laudatio p̄ remū digne sumē-
tis. hoc sac̄m manet et permanebit in seculum
sc̄li: et laudatio intelligentis sacrā scripturā cū
timore et sapientia et laudatio hui⁹ sacrī sue
laudatio intelligentis prophetice hoc sac̄m
eucharistie esse p̄phetatū i⁹ hoī psal. sp̄ manet
bit in eternū et in seculū seculi. **C**ūn̄ est iterū
differē: tūz et sapientia legis. Nā scientia legis dicit
sapientia iter solā cognitionē et intelligentiā: s̄ sapientia dicit
z scienciam intellectus cū opatione. Et id cognitio et intel-
lectus legis sine opatione: nec prodest: nec est
utilis scientiā. Sed intellectus legis cū opa-
tione est bonus et utilis facientibus et opanti-
bus eis. I. operatib⁹ s̄ intellectus legis: rō p̄du-
dit q̄ laudatio ei⁹. I. habetis intellectus cū rō
re dei et opatione manet in seculū seculi: q̄z
sciētes legē et facientes semp laudabuntur a
deo et hoībus. Per oppositum autē scientes si-
ue intelligentes legē et nō facientes nec opa-
tes semp vituperabuntur et patientē et accusa-
bunt. Nā seruus sc̄li volūtātē domini sui et
nō faciens plagis vapulabit multis. **L**uc. xiiij.
V. Ex quo sequit⁹ q̄ talis cognitio et intellectus
sine operatiōe potius erit ipsi nocivus q̄ vi-
lis. **C** Ex toto isto psal. p̄t recolligi decē cō-
clusione. **C** p̄tia p̄clusio q̄ danū i⁹ hoc psal.
intendit cātare opera magis mirabilia et ele-
cta et exquisita q̄ fecit deus erga genū h̄bz.
S. cōclō num. **C** Sc̄ba cōclusio q̄ quatuor sunt mira-
bilia mysteria q̄ deus operatus est erga nos
q̄ opus creatiōis et incarnationis et redē-
ptionis et eucharistie consecrationis. **C** Ter-
tia p̄clusio q̄ xp̄s i⁹stituit nobis sac̄m eucha-
ristie ad refectionē et escam sp̄salem et sacri-
cū quotidians i⁹ memorā suorū operis mira-
biliū s̄c̄ in memoriā passionis et nr̄e redēptio-
nis et etiā incarnationis: q̄ in hoc sacramēto
representatur carnatio et passio christi et no-
stra redēptio: sit nostra recōciliatio et sp̄-
ritualis refectio. Et implētur et memoriatur
sacrificia ve. test. et refectio manne. **C** Quarta
p̄clusio q̄b in hoc sacramēto cōplentur oīa sa-
cristia figuratiua et oblatiōe ve. te. **C** Quin-
ciliatio et redēptio et sanctitas spiritualis de-
note et rite sumētibus et sumētibus deum.
v. 2clō **C** Sexta cōclusio q̄ hoc sacrificium et sacramē-
tum durabit in eternū per totā istam etatē
qua nullum aliud sacrificium ipsi succederet ac
ceptabile apud deum. **C** Septima conclusio
q̄ sicut hoc sacramētum est salutiferum ri-
te et deuore sumētibus: ita est nocivum in-
digne sumētibus: ideo cum magno timore et
puritate est ad ipsum accedendū: eo q̄ in ip-
so deus realiter contineat. Nā nomen dei q̄b
est ipse xp̄s sanctuz est iustis et terrible pec-
catorib⁹ et indignis: id sanctificat iuste sumen-

tes: et terrificat et damnat iniuste sumentes.
Octava conclusio q̄ sicut intellectus sac̄e
scripture est bonus et utilis et salubris oībus
operantibus et facientibus secundum prece-
pta legis: ita per oppositū intellectus et intel-
ligentia legis est nociva et inutilis premar-
toubus legis. Ex quo pater q̄b initium oīs
sapientie est timor dñi. Nam scire sine opera
opera fīm scientiam et notitiam: ideo omnis
sapientia incipit a timore dñi. **C** Non a con-
clusio q̄ scientia cū operatione dicit iustitia
et vera sapientia. q̄ homo iustificatur quan-
do operatur fīm legem cognitam: et ideo eius
iustitia manet in seculū seculi quo ad p̄mū
q̄ p̄mū talis iustitia est eternū q̄b nemo tol-
tipliciter dī mirabile inter omnia opera
x. 2clō. **C** Dēcima p̄clo q̄b hoc sac̄m mul-
tipliū q̄ in eo implētur oīa mirabilia oīa
ra et sacrificia et oblatiōes vete. re. **C** Secundo
rabilitate panis transsubstantiatur in verū cor-
pus xp̄i. **C** Tertio ratiōe representationis: q̄ mi-
in eo representatur passio xp̄i et nostra redē-
ptio et incarnatio. **C** Quarto ratione mirabi-
lis cōtentie et inexistētie: et coexistētie et cō-
comitantie. Nam in eo realiter continetur cor-
pus xp̄i et vi consēcratiōis: et ex consequenti
inest aīa per essentialē unōnem et vñnum
p̄sonalem vñtonē ad humanitatē: et ex conse-
quenti inexistit pater et sp̄issancus p̄ cōsub-
stantiale vñtātē ad verbū: et sic per fālē cō-
comitantia inexistit tota trinitas huic sac̄o
Et sic in hoc sac̄o adoratur deus in trinitate
p̄fecta: q̄ filius nullibi adoratur sine patre
sp̄issancus: q̄ fides catholica hec est vt vñnum
deū in trinitate et trinitatē in vñtātē venere-
mur. **C** Quinto dī hoc sacramētum mirabile
ratione modi existēti: q̄i est in pluribus lo-
cūs totus christus ex vi cōsecrationis sub par-
ne subiectio. Sexto dicitur mirabile ratione
mirabilis effectus quos efficit in ipsa deu-
te et digne sumētibus: vt alibi latius expli-
cit. **C** Sed ad pleniorē sufficiētia et cla-
riorem intelligentiam eorum que dicta sunt
quines sunt videnda. Primo est videndum de
possibilitate cōversiōis hui⁹ sacramēti, se-
condo de ei⁹ existētie vñtātē. Tertio de eius
officio et utilitate. Quarto de eius forme vñ-
bilis et puritate. Quinto de recipiētū mīdi-
di q̄b tota possibilitas hui⁹ sacramēti est scien-
tia in presupponendo q̄b xp̄s institutor huius sa-
cramēti sit verus deus: quia vt sic claruz est
quod sicut a principio tēporis solo verbo po-
Cene substantia panis puertere in corpus q̄b
ex maria virgine personaliter sibi vniuit. Et
ratio huius est: nam quia omnis creatura de-

X
possibi-
litas cō-
uersio-
nē
vñtātē
vñ sac̄i

pender de solo verbo diuino quo ad totū susi
esse in genere cause efficientis et formalis: et si
nalis: ideo xps solo verbo absq; motu et tpe et
laboro potest pducere quo ad totū suu esse.
vñ causa quare dominicator solo verbo et pre
cepto absq; labore et tpe non facit dominum ac
cidit: q; l; dom? dependeat ab arte dominica
toris quo ad solā formā artificialem: tñ non
quo ad materiā. s. quo ad lapides et lignac.
Et ideo oportet qd prius incidat lapides de
monte et ligna de sylva et ducat ad locū xppa
ret et copaginet secundū ordinem artis: que omnia
facere non potest sine motu: et tēpore et labore
¶ Et ideo l; dominicator milies dicat fiat do
minus: nunc fieri nisi aponant laborem et cona
tum et xps. Sed q; totum celum et natura de
pendet a deo: vt p15. xli. Metaphysice. hinc est
qd deus solo verbo potest ex nihilo condere vni
versum: q; dicendo fiat lux: facta est lux et. vt
p13. Gen. i. A fortiori ergo idem deus incarna
tus dicendo. hoc est corpus meum. potuit con
uertere substantiam panis in corpus suu. Et
hoc nullus verus methaphysicus et philoso
phus bñ dispositus poterit negare: put latr^o
patebit psalmo. cxxviii. et in tractatu finali. Et
sic p13 possiblitas conuersonis huuius sacri:
sed q; iudei et sarraceni negant xpm esse deu
xpter cecitatem et contrariam indispositionem
ideo non est cum eis disputandum de hoc fa
cramēto nisi ei auctoritatibus ye. te. vt pate
bit in tractatu finali. ¶ S; dicet aliquis q; l;
xps tanq; de potuerit tunc conuertere subst
ani panis in corpus sibi assumptum: si hoc
no poterit facere sacerdos ei sit creatura. Ad
hoc respondetur q; sacerdos no facit in proprio
verbo tanq; actor principalis: sed tanq; mini
ster in verbo xpi: qui operatur in hoc sacro ad
plationem verbop factam p sacerdotem: sicut
moyses non faciebat miracula p illam virgā
tanq; autor: sed tanq; minister. Nam dñ moy
ses mouebat et eleuabat virginem ex precepto
dei: tunc deus tanq; actor principalis opabat
miracula in egypto et in toto desertu ira pari
ter q; sacerdos. pfert verba consecrationis ex
diuina institutione christ⁹ operatur in sacro
conuertendo substantiam panis in corp⁹ suu
et hoc de primo. Quātum aut ad secundum
est dicendum q; tota veritas essentie hui⁹ sacri
consistit in his. Nā primo p sola verba conse
crationis sola substantia panis conuertit in
solum illud corpus xpi quod spissancus for
manit ex puris sanguinibus virginis: prout
tale corpus habet esse substantiale ab aia. et
ideo ista quersus ppter et transubstantiatio
sed quia tale corpus xpi in qd conuertit sub
stantia panis actuatur et informatur ab alia
xpi ideo necessario est ibi aia xpi per quandā
concomitantiam: secus aut fuisse si aliquis
apostolus consecrasset in triduo: de quo ali
bi disputatur. ¶ Itē illud corpus xpi in sacro

non est sine sanguine: ideo est ibi sanguis per
quandam concomitantiam. Item quia tota hu
manitas xpi personae et suppositatur p ver
bum: ideo est ibi verbum p uniuersum persona
lem. Item quia verbum est patri et spiritui
sancto consubstantiale: ideo per unitatem es
sentialem et confubstantialem est ibi pater et
spiritus sanctus: eo q; filius procedit insepara
biliter et naturaliter a pare: et spiritus sanct⁹
per modum voluntatis et libertatis ab xpo
et. Et sic p13 qualiter solum corpus xpi est in
hoc sacro ex vi consecrationis: sed aia christi et
tota trinitas est ibi per quandam concomita
tiā secundū ordinem predictum. Et sic etiā san
guis est per concomitantiam in corpore conse
crator et econsumto. Et quibus omnibus sequi
tur q; omnia accidēta panis pieteriti manet
sine subiecto in hoc sacro supra naturam. Itē
sequitur q; corpus et sanguis xpi non sunt in
hoc sacro localiter sed realiter et sacratiter et
per modum substantie. Item sequitur q; post
q; in hoc sacro est ver⁹ deus incarnatus: et per
cosequens coexistit tota trinitas: sequitur q;
verus deus trinus et vñ adorat in hoc sacro
adoratiō latrie. Et sic p3 veritas essentie hu
ius sacri. Quātum ad tertium est notandum
q; triplex officium exercetur in hoc sacro. Nam
primo offertur in altari. scđo sumitur et recipi
tur a sacerdote et fidelibus. tertio reservatur
in sacario. prius aut mō offertur in oblatio
nem et sacrificium p delictis et petitis populi.
Scđo recipitur in sacra inquitum significat
mādicatione et refectionem spissalem anime
Tertio referuntur in monūmentū et memoriam
ipsi⁹ xpi. Quo aut ad primū fuit hoc sacrum
figuratum p pane et vinum sive p oblationē
panis et vini quam obtulit melchisedech pro
abrahā. geh. xiiij. Itē fuit figuratum p crustulā
panis quā deus pcepit elenari corā dñi in ta
bernaculo. Exo. xxix. Item p sacrificium agni
matutini et vespertini. ibide. Item p sacrificia
om̄i aī alī mundorū: vt p13 p totum Leuitici
¶ Quo ad secundū fuit figuratum p manā qd dñs
deus pluit de celo quo ille pples fuit refectus
in tota peregrinatione vsc ad terrā promissio
nis. Exo. xvi. Et p pane subcinericium helie: in
cui⁹ fortitudine ambulauit xl. dieb⁹: et xl. no
ctibus usq; ad mortē dei oreb. iij. Regum. xix.
¶ Quo ad tertium fuit figuratum p vīna māne
quā deus pcepit reservari in arca dñi: et p pa
nes ppositionis q; reservabantur aī altare.
Exo. xxv. ¶ Iterū aut est aduertendū q; xps in
stituit hoc sacrum ad supradicta tria officia p
pter multas utilitates q; cōsequimur ex tri
bus officijs huuius sacri. Nam primo in quan
tum offertur in altari p delictis pplici conse
mū remissionem petitorum et peccariorum eorum
Sed inquitum recipim⁹ eucharistiam ad sa
cramētū efficit in nobis inuisibilem gratias
quam significat sub illa vīsibili manducatio
Q. liij

Nota
Quo o
perat
sacer
dos.

devita
rate exi
stentie
corpis
christi.

de offici
cio vni
litate
eucha
ristie.

D. Jacobus de Malentia

de eius
forme
vistibl
e cogru
tate.

nam vinificat aliam nřam přeđo ipſi vitam
spūalem: et restaurat bona depedita: et trāfor
mat nos in xp̄m quē faciat māducem⁹: et re
conciliat nos deo patri. Inquantuš aut̄ resku
tur in sacrario cōfert nobis duplice utilitatem.
nam prius nos ibi adoram⁹ deū er dñm nřm:
in p̄stum ibi residet xp̄s tanq̄ dñs et dñs: et p̄
bas est cōsubstantialis filius: et sic adorat de⁹
et hō adorari de latre per quē cultum cōtinue
meretur fideles adorates et orates in ecclesia
scđo qđ ibi in sacrario residet xp̄s tanq̄ caput
et summa⁹ pontifex nr̄: ideo simul nobisc̄ orat
p nobis et interpellat apud p̄rem in toto of
ficio canonico: et in oībus oīonibus p̄uatis fiz
delium: et sic qđ nřis meritis obtinere nō pos
sum⁹ adipisci⁹. Et hec est causa quare reservamus
xp̄m in sacrario ecclie sub forma hui⁹ sacri: et
triplex officium in hoc sacro. Quantum ad
quartuš est aduentuš sicut lepi⁹ dicti est
cibus phibitus quē comedit adam mīta dā
na attulit gñi humano. nā pūmo ppter ip̄m
poderimus lignuš vite paradiſi: per cui⁹ esum
fuisse⁹ trāstati in vita meliorē celestem: et ex
cōsequēti incidimus in morte corporis et ase:
et fuimus subiecti innumeris infirmitatibus
et miserijs: et fuimus sauciati morbo concipi
scientiē vñ pronenisi nobis oīa mala: et sum⁹
proni ad oīephias. Et ideo xp̄s tanq̄ verus
redemptor et restaurator reliquit nobis seip
sum in cibus: in hoc sacro primo in suppleme
tum ligni vite perditi vt per esum hui⁹ sacra
menti viuamus sp̄ualiter. scđo in medelam: et
antidotum cōtra venenum cibi phibiti: et ad
sanandas nřas infirmitates: vñ ille cibus p
hibitus nos mortificauit: sed iste nos viuifica
uit: itē ille nos sauciavit et vulnerauit: s̄ iste
nos sanauit: item ille nos debilitauit: inter
fecit h̄ iste nos roborauit et refecit. itē ille nos
ad eo separauit: sed iste reconcilianit. Et vt
per esum hui⁹ cibi recuperem⁹ vitam et bona
que ibi perdidimus. Et ideo non solū sub for
nis et vini sc̄ipsum sumendum nobis reliquit:
et ideo dicit Iesus phariseis Johān. vs. Ego
manduauerit ex hoc pane vinet in eternum.
Un̄ de⁹ tunc dixit primis parētibus de illo ci
bo vetito qua hora comedenteri morte morie
mini: sed per oppositum de isto sacro pane di
cit hic est panis de celo descendens: vt si qđ
ex ipso māducauerit nō morierur sed vinet in
eternum rc. Cōgruēter ergo xp̄s reliquit nobis
corpus suū sumendum sub forma panis et an
guinem suis bibendum sub formavint: vt sicut
per esum et potum panis et vini materialis cō
tinuamus vitā tpaleum: et nutrimus corporalē

Christopolitani Ep̄i Expositio
sta sub forma eiusdem panis et vini sacraliter
absq̄ errore māducem⁹ corpus xp̄i et bibam⁹
eius sanguinem ad refectionem sp̄ualem. Au
gustinus aut̄ sup Johānem addit: p̄trot hoc
factum est ad signū istic̄a dñm grām et vnitates
corporis mystici quā cōsequimur et esu hui⁹
saci. Nam sicut et multis granis frumenti bñ
purgatis a paleis in area: et trituratis in mo
lari: et mixtis cum aqua et coctis in furno vñ⁹
panis cōficitur: qui manducatus in nřam car
nem convertit: et sicut et multis racemis et gra
nis vñ vñi constituta pariter p̄ esum hui⁹
saci ex multis fidelibus vñi corpus mysticuš
conficitur in ecclia: et suo capitū xp̄o vñitur: et
p̄t̄ recōciliatī riungit: et ideo ista māducatio
facit effectu ūbi respectu corporalis comedio
nis. Nā manducādo cibum materialē puer
timus ip̄m in nřam substātiā: sed māducā
do hunc sacru cibum: et bibendo hunc sacramē
potum: nos transformamur et mutamur in ip
sum et sic p̄t̄ cōgruentia forme huius sacramē
ti. Quātum aut̄ ad quintum est dicēdum qđ
si per receptionem et esum hui⁹ sacri debemus
in xp̄m trāformari: et p̄t̄ recōciliari: et vñtere
per grām et ab oī morbo sp̄uali sanari: op̄oz
tet de necessitate vt mundi ad ip̄m accedam⁹:
vt hoc sacrm efficiat qđ signat: et aliter null⁹
bonus intentus seq̄retur effectus: eo qđ actus
actinoz sunt in patiente dispositio. Nā si per
petrā a deo separamur: ergo nullo mō cū p̄co
possimus deo p̄ grām coniungi nisi p̄t̄ pur
gemur a p̄t̄: et ideo sicut digne accedens ad
hoc sacrm consequitur vitam sp̄ualē et eter
nam: et oīs supradictos effectus: ita immundus
et indign⁹ accedens in iudicisb̄i māducatur
et bibit. Et ideo dauid vt ostēdat quo cū tuno
re est accedendum ad hoc sacrm concludit in
hoc psal. dices sc̄m et terrible est nomē eius
initium sapie timor dñi rc. Est aut̄ aduentus
dñi qđ oīa ista supradicta subtilius et latius
disputantur p̄ doctores in. i. in. in. in. in. in. in.
la ista dicta sufficiant ad instructionē et cōfo
lationem simplicium sacerdotum et xp̄ianoz:
et ista glossa nō paritur longam aut subtiles
disputationem sed solam sanam psalmoz
litteralem et p̄pheticam declarationem.

Esatus vir qui timet dñm: in
mandatis eius volet nimis.
C Titul⁹ alta. Ex titulo apparet
qđ dō fecit isti p̄ sal. ad laudādum
psal. p̄cedētē in qđ cōmēdat summa dei misericordiā
quā ostendit in fest. vete. figurāliter liberando
do filios israel de egypto: trealiter liberando
genus humānuš in te. no. de captiuitate et mor
te eterna per suā mortē et passionē reuechari
in die pasche: ita parere fecit isti psalmoz in
quo commendat misam hominis erga proxim⁹

de mū
ditia
recipi et
vñ cor
p̄ xp̄i.

aleph
xxij. q
vñ. scis
matici

Beatus vir qui timet dñm.

Psalmi. cxj. So.ccxxxij.

Exortum est in tenebris lumen rectis:
misericordis et miserator et iustus.

Heth.
samech

Z Quia superioris dixit q̄ b̄tūs est vir q̄ timet dñs et facit misericordiā cū primo suo: hic explicat eius beatitudinē. Unū est aduentus q̄ hoies misericordes et eleemosynarū: nō soñat h̄nt beatitudinē et premiū eternū in celo: s̄z etiā h̄nt premiū tpale in hac vita pro maiori parte. Et sic beatitudiō hoies misericordis nō solū est eterna: sed tpalis. Et etiam misericordia nō solūmodo beatificat hoiez eternas in celo: sed etiā tpal in hac vita. Duo ergo facit. Nā primo explicat premia temporalia que sequuntur misericordes in hac vita. Sc̄do explicat premia eterna q̄ consequuntur post hanc vitā. Tertio explicat dānationē eternā quā patientē impij et crudeles post hāc vitā. Sc̄d̄ ibi. Jocundus h̄o. Tertium ibi peccator videbit. Quantu ergo ad premiū dicit ppheta q̄ h̄o misericordia bona psequit h̄o misericordis in hac vita. tria bona psequit h̄o misericordis in hac vita. tria cōtēs et abundās et copiosum. Quasi dicat q̄ p̄ in iāt in copia filiorū. Et tales filii sunt boni et bona, virtuosi et pacifici: q̄ generatio rectorum bene dicet. I. filii hominū iustorum et misericordis erunt. Et sic a deo et hoibus benedicti. Nā sicut iusti abundāt in benedictione filiorū: ita in bñdictione virtutis. Unū nota q̄ bñdictionis in scriptura frequenter sumit, p̄ abundāti et multiplicatione. Ideo cum dñhic generatio rectorum benediceat. Idē est dicere q̄ generatio iustorum abundabit et multiplicabitur. Sc̄do sicut vir misericordis ē largus ad porrigeantibꝫ ergandi eleemosynas paupibꝫ: ita deo augmentat bōs et temporalia et honores: ideo subdit ppheta: q̄ gloria idest honor et diuitiae temporales erunt semper in domo eius. Tertiū premiū erit absolutio a peccatis. Nā eleemosyna extinguit peccatum et iustificat hominem et preseruat ipm a peccato. Et si est in peccato illustrat ipm et mouet ipm ad penitentiam agendā. Et ideo subdit q̄ iustitia et meritum hominis misericordis et eleemosynarū: manet in seculi seculi: inquantū iustificat ipsum et illustrat ipsum ne cadat in peccatum et ut egrediat etiā a pctō. Et ideo subdit quod lumen gratie exortum est in tenebris peccatorum ipsius rectis et misericordibus. Qd̄ quidē lumen est ipse d̄ns misericordis miserator et iustus. Quasi dicat: q̄ rps deus qui est misericordis et miserator et iustus illustrat et iustificat hoies eleemosynarios ppter misericordiā et charitate. Sed est notandum qd̄ totū hoc qd̄ dictū est de p̄mo temporali p̄t etiā intelligi de spirituali. Et sic supradicta p̄mia possunt spiritualiter intelligi nā multi sunt et fuerūt misericordes et eleemosynarios in hac vita qui nō habuerūt supradicta bona temporalia: qd̄ nō habuerūt filios: nec diuitias: nec honores: immo potibꝫ erga-

Timor
filialis

mum suū. Nā sicut miseratio dei est maximis opus inter oia opera dei: ita opera misericordie sunt maiora inter oia opera hoies et maioris meriti: excepta latraria que debetur deo. Et ideo voluit q̄ iste psal. cantaret in festinitati bus pasche: vt moneret poplum ad eleemosynas faciendas: et cantabat cū alleluia: ad denotandum q̄ maxime laudia deus in operibus misericordie exercēdis: qd̄ magis laudat opere q̄ oīe. Et iō duo facit in hoc psal. Nam primo p̄mittit premium tpale facientibꝫ misericordiam et eleemosynam. sc̄do p̄mittit premium etiā ibi: iocundus h̄o. Quantum ad principiū est aduertendū q̄ timor dñi filialis est p̄m̄ oīm̄ bonorum: sicut dicti est psal. triū: Nā ille qui timet dñi amore filiali cauet omnem malū: et cauet transgredi precepta et timet offendere deū ne displiceat ip̄si: et sic perdat eū: et sic conat ad posse adimplere mandata deū: vt p̄placeat ip̄si. Et stndet inherere amore dei ppter se vt possideat eū: et sic toto conatu serf̄ in deū. Et ideo timor filialis nihil aliud est q̄ summa charitas. Et q̄ amans semp laborat conat̄ transformari i amarisi: ideo oīs: ille qui timet et vere amat deū: et xpm̄ filii eius se laborat toto conatu: et studet imitari xpm̄. Sed q̄ deū in toto test. yete. et in nono semp̄ operatus est misericordiā nobiscū: vt patuit in psal. precedēt. Et semp̄ precepit in vtrōq̄ testamēto misericordiā fieri: et iō ille q̄ vere timet dñm̄ volēs imitari xpm̄ et adimplere eius voluntatē et mādata: semp̄ erit misericordis p̄m̄ suo. Ex quo p̄t q̄ principiū et cā misericordie in oībꝫ est timor dñi. Et iō ppheta dō volēs smēdere māz in hoībꝫ: incipit a timore dñi. Unū dicit. Beat⁹ vir q̄ timet dñm̄ timore filiali: q̄ talis de necessitate diligit dñm̄. Et sic timet et diligit dñm̄. Tūc i mādatis ei⁹ cupit et voler nimis ambulare. I. q̄ toto conatu et studio laborat adimplere mādata deū. Unū ly nimis nō dicit excessum vituperabile: s̄z dicit totū conatus. q. d. q̄ timet deū timore filiali er toto corde: et ex tota ala: et ex oībus vtrōbꝫ suis studet et laborat et conatur et desyderat adimplere eius mādata. Sed q̄ inter ola mādata deū de charitate eius est manus mandatū: vt p̄t Mat. xxii. et p̄ totū discursum euangelicū. Et q̄ marie rps in iudicio exiget a nobis op̄charitatis et mis̄: vt p̄t Mat. xxi. omnis vir qui timet dñm̄ maxime cupit adimplere op̄charitatis et manus mandatū et mādata et māz in hoc s̄culo nō explicet māz: s̄z timor deū et obseruanzia mādata eius: t̄ per ea q̄ sequuntur. videt manifeste et ppheta misericordiā hōs intendit commendare et misericordes beatificare. Potens in terra erit semē eius: generalis rectorum benedictetur. Gloria et diuitiae in domo eius: et iustitia eius manet in seculum seculi,

Spinel
xxv. a. f.
c. firmis
sime
delectis

D. Jacobi de valentia

tunt ola bona sua pauperib⁹ compulsi sunt mendicare. Sed tales nō caruerunt bonis spiritu ritualibus: nec sunt alieni, supradictis bñdi etionib⁹ intelligēd eas spirituali. Nā semina hois eleemosynarii sunt eleemosynæ et opera misericordie q̄ dicunt semina in sacra scriptura: vt ait apłs scđe ad Corinthios nono. Qui parce seminat parce et metet re. Et de hoc semine eleemosynaz dicit hic pphera. Qd seminæ viri eleemosynarii erit potes in terra quo ad potentiam meritorum: et q̄ generatio rectorum idest bona opera benedicēt: et qd glia et diuitie sp̄ialea q̄ germinant ex eleemosynis semper erit in domo eius: et ideo iustitia eius: seçum fa- premiū et fructus illo operi manebit in seculum seculi. Et dñs iesus christus qui est misericors et miserator et iustus: est exortus: i. orietur in tenebris pctō ip̄sis rectis illustrando eos et fugādo tenebris eoz. Nā hoc est premium eorum qui faciunt eleemosynā: q̄ illustrantur ne cadant in pctō: et vt egrediantur a tenebris pctō. Unde viro misericordie et eleemosynario dicit deus per Esa. viii. capitulo. Frange esurienti panem tuū re: et orietur in tenebris lux tua et tenebre tue erit sicut meridies. Ex quo p̄t qd eleemosyne maxime fugādo tenebris peccatorum et preseruant hōiem a pctō. Et nota qd exortum est in tenebris lumen rectis: p̄t in tenebris et velut lumen omnibus rectis corde et misericordibus. Nā eius adūtus et redemptio folis rectis et misericordib⁹ est utilis. Nā impū et crudeles repellent a facie christi in ignem eternū in die iudicij. Et nota qd benemerito exortu est in mē gratiae facientibus misericordiā. Nā cōgruēt est: vt qui agit misericordiā misericordiā consequat. Sicut est congruēt: et iudicis sine misericordia fiat illi qui nō facit misericordiā. Iaco. ii. Ex quo p̄t q̄ hoc p̄mū est computandū inter bona spiritualia.

Teth. Jocundus hō q̄ misereſ et commodat: Zoth. disponit sermones suos i iudicio: q̄ in di. ip̄o eternum non commouebitur. miseri- Et hec est scđa pars in qua narrat et explicat cors cō cordes ex eleemosynis elargitis et operib⁹ mi sericordie. Quoꝝ p̄mū est iucunditas et se curitas p̄p̄redi ante xp̄m in die iudicij: nam viri misericordes cōfidentia et securitate apparebunt coram christo iudice in nouissimo die: q̄ cōfidentia et securitate reddere rōnem de tali entis sibi cōmissio: q̄ apparebunt ante iudicē afferētes oleū misericordie i lampadib⁹ suis: ideo nō timebunt qd sponsus dicat eis clausis iannis. Nescio vos: simo recipiet eos: et intrabunt cō eo ad nuptias. Et similiter securi et iucunditate accedēt cō talētis duplicatis: et ideo diceteis dñs. Enge serne bone et fidelis q̄ in pauca fuisti fidelis re: per oppositum

Christopolitani Ep̄i Expositio

anari et crudeles trepidabis: ire ante faciē in dicas: eo qd non afferent oleū misericordie et eleemosyne in lampadibus: ideo claudet eis tanua regni celop: et diceat eis. nescio vos. Itē icurret q̄ talis auarus et crudelis abscondit talentū hec mapatet p̄ Matt. xxv. Et hoc est q̄ dicit hic dauid: qd misericors qui misereſ proximo suo et cōmodat dando eleemosynā ille talis erit iucundus et securus: q̄ cō fiducia disponet sermos suos in iudicio: ideo respondebit xp̄ in cere. Dñe quinq̄ talenta tradidisti mihi: ecce alia quinq̄ super lucrat⁹ sum. Et dicit etiam Dñe vñs talentū bonoz temporalium tradidisti mihi: ecce aliud superlucratus sum. Q̄ iūlud distribui pauperib⁹. Et iō subdit pphera q̄ iste talis vir eleemosynarius nō p̄mouebit in eternū: nec separabitur a premio eterno et glia celesti: q̄ gaudī sub nemo tollerat ab eo. Et iō memoria huī iusti erit eterna: q̄ eleemosyne ei⁹ viuet i p̄mū eternū et eleemosynas illi⁹ enarrabit ois ecclesia scđoꝝ. Ideo subdit. In memoria eterna erit iust⁹: ab auditione mala non timebit.

Paratum cor eius sperare in domiuo: confirmatum est cor eius: non cōmōnebitur donec despiciat inimicos suos. Dispersit dedit pauperibus: iustitia ei⁹ manet in seculum seculi: cornu eius exaltabitur in gloria.

¶ Triplex ergo premiū sp̄iale narrat in his duobus versibus. Primum q̄ vir qui misereſ et cōmodat iucundus et securus reddet rationē in nouissimo die de bonis temporalib⁹ sibi traditis. Secundū qd premiū eius internū non tollerat ab eo. Tertium erit qd iustus et misericors memorab̄t et viuet in eternū in hac ecclesia per gratiā: et in superna per gloriam Quartū premiū subdit propheta cum dicit Ab auditione mala nō timebit. Nam quādo xp̄s dicit virginibus fatus: nescio vos: et q̄ dicet absconditi talentū in terra: serue male et piger re. Et quādo dicet oībna crudelibus et auarisi. Itē maledicti in igne eternū. Tunc iste vir misericors nō timebit a tali sententiā et mala auditio: immo erit securus de suo p̄mū: id talis auditio late sibi et erit mala ipsissimā nō timebit misericordes. Et iō sequit qd sperare in dño et confirmari in bono: et nō cōmouebit a firmo p̄posito: nec a premio sibi p̄misso et dato. Et iō hoc despiciet inimicos suos quasi dicat. Qd intantū erit firm⁹ in iudicio et despiciet inimicos suos accusando eos et in fādo p̄ eos: sicut legi sapientie. v. q̄ tunc stabit iusti in magna p̄stantia aduersus eos q̄

Btūs vīr qui tīmēt dñm.

Dare
elez
mosy
uā qd
str. cō
modat
qd
modat
miser
coris.

Res.
chau.
De pe.
di. iū.
.S. ex h
sensu.
ffaci-
noroso
rū qua
dru
plex
na.

A

Pene
cru de-
liū xp̄s

se angustiauerūt. Et etiā despiciet inimicos Demones accusatores suos: et subdit ultimus premis: et summis optimiū ipsi vīri misericorū dis: qd erit habere regnū et summā felicitatē gloriā in patria celesti. Unū dicit qd iste misericors: qz cōmodauit et dispersit bōa sua pauperib: ideo iustitia et pmiū ei manebit in seculi seculi: qz erit eternū: et cornu: i. honor ei et felicitas exaltabit in gloria celesti. Unū nō tāter dicit est supia. Iustus homo qui mīseretur et cōmodat. Nā dare elemosynā nihil aliud est quā cōmodare et mutuo tradere siue seminare. Nā cōmodat temporalia et recipit eterna: et seminat temporalia et colligit spiritualia et eterna. Unū cōmodare nil aliud est nisi mutuo aliquid tradere. s. sub spe recuperādi et retribuēdi aliquid mutuare. Et iō largiēs elemosynā dī cōmodare aut mutuare duplū citer. Prio qz a deo pmiū promissuz misericorū bus expectat. Sed oī pauperē recipientez ad rogādū pō eo obligat. Sz est aduersedū qz ly exorti est in tenebris lumen rectis pōt reserri ad bona spiritualia. Nā grata que declinat hominem a malo et facit bonum pōt compitari inter bona spiritualia: et sic erit primū fructus spiritualis.

Peccator videbit et irascetur: dentib: suis fremet et tabescet: desyderium peccatorum peribit.

In hac tertia parte memorat et annunciat et cōminat penā et premis ipsoz virorsi crudelis et maloib: que quidē pena erit quaduplex. Primo qz cuī peccator superbus videbit ibi in iudicio misericordes et paupes ad gloriam destinari quos ipse psecut⁹ est in hac vita: et contempnit: tunc irascet pre inuidia et viesetur in corde. Seco qz fremet ex pena sensus ad quā destinab̄t ex scēnā xp̄i. Tertio tabescet et putrefiet in aīa ex pena dmisi: cū cognoscet se tamē felicitatiē perdidisse ex sua culpa. Quarto qz votum et desyderiū sibi erit frustrati: qz tūc perdet gloriā mudi i. qua p̄fidebat: et illecebras et delectationes illius: et sic torquebitur in aio. Parie ergo pena inuidie et freniū doloris sensus et tabē vermis propter culpā et amaritudinē: cū bonis misericordiis et delectationib: priuatis se viderit qz penas describit sapiēs Sapiētie quito. dicēs. Et qui abstulerunt labores illoz turbabunt timore horribili zc. per totū capitulū. Nota qz diuersum est desyderiū et spes p̄tōp a desyderio et spes iustorū. Nā p̄tōres ponit spem et desyderiū in deliciis et diuīsi: et dominio temporalium hui⁹ mudi. Justi aut̄ oīa ista cōtēnunt ponentes spem in vita futura eterna: et ppter illam distribuēt dinitias in elemosynas pauperizeb̄t ab eis: imo iustitia et pmiū eorū manet in seculū seculi. Sz desyderiū et spes p̄tōrum

Psalmi. cxj. 50. CCCXXXII.

peribit simul cū eis. qz nihil inueniēt diuitiaz suaz: qz marie apparetib: et cognoscet in iudicio. Et hoc cēludit dō i. hoc psalmio: in quo enumerat fruct⁹ et pmiū iustorū et misericorū dū: et dāna et penas p̄tōp et crudelis impiorū. Ex toto ergo isto psal. inferunt̄ tres p̄clusio nes: quarū prima est: qz oīs timēs deū est mīsericors: qz probat: qz oīs timēs deū est mīnatu cupit et laborat ad implere diuina man s. p̄clo. Sed omne mādatū est de charitate dei et primū: et per cōsequēs de misericordia erga proximū: ergo oīs timēs deū est misericors. h. p̄clo

Secunda cōclusio qz oīs misericors est beatus et beatitudine temporalis: qz eterna: probatur. Nā ex mīa et ei⁹ operib: colligit et recipit decē pmiū siue fruct⁹ tres temporales et septem spirituales. Qui quidē decē fructus reddunt̄ hoīez beatū in hac vita in spe: in alia i. regiū tur zc. Cprīm⁹ fructus temporalis est copia et b̄ndictio filiorū bonorum: p. hoc qd ait. Pōtēs in terra erit semē zc. Secundus fructus est copia bonorum: et honor in hac vita: p. hoc qd subdit. Gloria et dimitie in domo eius zc. Terti⁹ est bona fama in hac vita: p. hoc qd subdit. Et iustitia ei⁹ manet in seculū secūlū. Cprīm⁹ fructus spiritualis est illustratio aīe: et declinet a malo et faciat bonsi: p. hoc qd ait. Exorti est zc. Secundus fructus est iocunditas et securitas ad respōdēdū in iudicio: p. hoc qd ait. Inclīdū hō qui miserez zc. Cterti⁹ erit memoria eterna pmiū immobilez per hoc qd ait. Quia in eternū nō cōmoueb̄t et in memoria zc. Quartus erit qz nō timebit sententiā datā et malos in iudicio: p. hoc qd ait. Ab auditioē zc. Quintus erit: qz gaudebit cum audiat chistum dicentem. Uenite benedicti ipatris mei: p. hoc qz ait. Paratum est cor ei⁹ zc. Sextus erit: qz videbit vindictā de inimicis suis: p. hoc qz ait. Donec despiciat inimicis suis: C Septūm⁹ fruct⁹ erit hō uoz et beatitudine eterna: p. hoc qz ait. Comū ei⁹ exaltabit̄ in gloria. C Tertia conclusio: qz pmiū auarorū et crudelis erit qd duplex pena primo ineffabilis inuidia ex p̄spēritate iusto rū sedo qz frement pena sensus. tertio quia tabescet pena vermis. quarto qz frustrabuntur in desyderio suo hui⁹ mundi. Sed hō predicta arguit auari dīctēs qz xp̄s iniuste condemnabit in iudicio eos qui nō egerūt elemosynas: nā si quis custodiēs bona sua qz in iustitia acquisiūt negat elemosynā pauperi: nulli facit iniuriā: nec furatur aliquid: nec agit contra aliquā decē preceptorū: ergo nō debet p̄mosi: In oppositum est dauid in hoc psal. sal nā xp̄i uator Matth. xxv. qz dicet eis Itē maledicti in ignem eternū zc. Respondebit̄ et subvenire agenti misericordib: et indigētib: in necessitate comitū non solū est de lege enāglica: sed de iure et letit furētū. Sed ultra hoc ponit̄ p̄to conclusionē

D. Jacobi de Valentina

Christopolitani Ep. Expositio.

¶ christiana et totam suam posteritatem illi
xpiano incavit inter hierarchias angelorum
precepit: inicitavit aplos et ceteri: ut pbatius
psuppontum tres propositore. C puma qd ne
gas aut retines debitis creditori: comittit fur
tu. ista est clara in foro conscientie. ¶ Seba qd
t p venies in carnem: et passus labores et mis
eria sp nobis constituit seipm creditor: et nos
oes sibi debitores pba: nā cu esset filius
in gloria patris: seipm exinanuit formam seruit
accipies cu septē miseriō nr̄is. s. cu sitz fame
res sūt et iste miserie esent instrumentū ad patie
xpi he dū et merendū p nobis: qd voluit esurire et siti
re et mēdicare et infirmari et pegrinari recipit
redes. vedi et mori: et in alieno sepulcro tanq paup p
nobis sepeliri: qd unusquis oblige xp̄o red
dere vicem: scz ipm cubare et potare et vestire et
hospitari et redimere et sepelire rc. ¶ Tertia
ppositio qd oes pauperes xpian et indigentes pe
tentia amore xpi sunt heredes et successores
xpi. pbaturi: qd hos reliquit t p successor es ad
recipiendū p se debitis auxiliū mie loco sui:
vt ptz. Matth. xxv. qd vni ex his minimis feci
stis rc. I tez cap. xxvi. Semp pauperes habet
tis yobis eum qdus potestis bñfificere: me abit
nō sp habebitis. q. d. qd viuo tenemini mi
hi subvenire: qd post mortē resurrectionē iā re
linquo yobis pauperes quib⁹ poteritis sub
venire loco mei. his ergo habitis arguit sic:
oīs negās auxilium etiam xp̄o comittit fur
tu: sed negās miām pauperib⁹ indigēb⁹ ne
gat auxiliū xp̄o: cum oes pauperes sint chri
sti successores: cu nos oes sumus debitores:
ergo omnes diues negās auxiliū et misericor
diā pauperib⁹ in necessitate possitis comittit
furtum p̄ christum: et per consequētū iuste pōt
ipsi cōdēnare i iudicio dicēs. Itē maledici i
ignē eterni rc. Et p̄ h̄ pater respōsio ad argu
mentū auaroz. Quia sub pena furti ynuſqz
xpian de iure obligat subueniū paupib⁹ in
effectu li affectu: vt magis patebit psal. cxiiij
q. vj. c. mini strare.

Audate pueri dominum: lau
date nomen domini.

Sit nomē dñi benedictuz: ex
hoc nunc et usq; in seculum: laudabile
nomen domini.

Excelsus super omnes gentes domin⁹:
et super celos gloria eius.

De pse dis. ii. c accesse runt. ¶ Titul⁹ alla. Ex titulo apparet qd iste psal.
est de illis. psal. quos dauid fecit ad laudan
dus nomē dñi in téplo: vt sepe dictum est. Un
est notādū qd iudei moderni in trib⁹ magnis
festiuitatib⁹ et in oī neomenia cātāe isti psal
mū et quinqz sequentib⁹. Et appellat ipsum
alla magnū siue hymnum magnum: qd ex
sex psal. faciūt ynu: et iā in nocte pasche post

¶ comedens panes azimisi loco agni pascha
lis: dicit istuz psal. cu magna solēnit atē: et dī
hūt qd ita faciebat pumi patres in primo et se
cundo téplo: sed hoc isti indei moderni nulla
auctoritate nec ratioē possūt pbare: immo huc
ritus: et multas alias ceremonias quas as hodie
seruat ordinarunt thalmudiste in babylonia
egypti tpe magni Cōstātini. Nā a destructio
ne secudi téplicisq; ad magnū Cōstātinū rāq;
bestie vinebat iudei disp̄ti et captivi per mū
dū sine aliq; ceremoniaz ritu. Sz vidētes ma
tores eoz qd maior ps iudaismi pueretebat ad
fidē xp̄i simul cu pplo gentili: et sic p̄gregati in
babylonia egyp̄ti p̄sicutauerit scripturā ve
te. quasi ad suū intentū. Et ordinauerit qdā
est dicendū de titulis psalmorū et ceremoniis
et melius scimus nos dare rationē qd ipsi: et
hoc p̄ Josephus et philonē et aliis antiquis
quos ipsi penit⁹ ignorāt. Et ideo in similib⁹
nulla fides ē eis adhibēda. Et ideo nō ē mul
tu curādū de quibusdā ad fidē nouiter cōuer
tepora discurrēdō hos sex psalmos exponere
cu manifeste iste psalm⁹ prim⁹ loquat de con
uersione pp̄li gentilis facta post xp̄m. Nā ma
nifeste pp̄pheta innitat pp̄lm gentile ad fidēz
conuerlum a solis orū vlc̄ ad occasum ad
laudandū des: et agendū gratias: eo qd psum
de stercore idololatrie suscitauit. Et inter p̄n
cipes pp̄li sui collocauit: et patebit. ¶ Ad cu
ins intellectū est notādū qd David legēs et
contemplās mysterium anne matris Samue
lis que ante erat sterilitis: et detecta et oppro
bris afflita et contēpta a fenenna pellice sua
vulnā eius: et peperit samuelē qui fuit sanct⁹
et inder in israel. Et reprobat⁹ et imperfecto
silūs heli translatis est sacerdotis ad samue
lem. Cui anna mater er⁹ repleta spiritus sancto
cecinit illud cantici. Exultauit cor meū: vt p̄
primo Reg. scđo ca. In quo manifeste predi
cit reprobationē: et abdicationē synagoge et
electionē populi gentilis. Per qd mysterium
prendidit dauid in spū qualiter synagoga que
ante erat fecunda in copia filiorū: erat repu
ndanda a viro suo christo: quem per longatē
pora expectauerat et propter superbiaz. Et pre
vidit qualiter gentilitas que p̄ magna tépo
ra fuerat sterilitis: qd nia non generabat filios
ad cultum diuinum: debebat effici fecunda in
aduentu christi: eo qd ipsum in virum erat ec
ceptura: et ex eo plurimos filios regenerata
ra. Itaq; ipsa que ante erat ab iecta in domo
celestia congreganda: et filij sui qui ante erant
pagam: debebant effici cines: et habitare in
ciuitate et domo dei. Et sic domin⁹ dei que an
strin gebatur intra fine palestine erat dilas
tanda s.

No. de
lyna =
goga =
repro =
banda =

Laudate pueri dominum

Psalms. cxij. 50.cc. CCCXXXV.

mischi incepit iuocare enos Sen. ii.
mit dñe dñi qd iuocavit abrahā. michaelem
uit altare dñi Sen. xij. 2. xij. Itē hēc incise
dē. i natura. uit Isa ac in altaris magis suā
potentia cū et hōibus qui tenet p̄tūm de⁹ ho
gradū in genere intellectu⁹ fūscitauit ele minem
uanit quodā per gratiam in tā sublimē gra exalta
dū: et possidet loca et sedes per humilitatez uit.
quas illi angeli perdiderūt per superbiam: et
collocen⁹ inter principes ppli et celestis exerci
tus. Un⁹ deus pumō resperit humilitatez in celo:
qñ angelos humiles et obedientes elegit: et su
perbos in inferni deiecit. Sc̄do resperit hu
milia in terra: qñ seipsum exinanit formaz
serui accipies. Et tunc ererit de terra inopē et
pauperē: qñ hoīem sauciati et expoliati redi
mit: et per ḡam elegit. Et sic inter principes
ppli sui collocauit qñ inter hierarchias āge
lop̄ collocauit. Itē tūc suscitauit xp̄s a terra
inopē qñ hominē sauciati relictū in terra ia
cente supra humeros suos posuit: et a morte
peccati per mortē et passionē suā redemit: et in
celo inter angelos collocauit. Tō subdit. Su
scitās a terra. i. de hominib⁹ de terra forma
tio inopē s̄c̄ Adā et petri et pauli et latrone
et magdalena et ceteros penitentes et terrenos
erigens pauperē de stercore terreno. Vocat
hominem pauperē: inquantu⁹ per petrū s̄c̄
expoliatus bonis gratuitio: et originali iniſti
tia: si suo premio fuit priuatus. Et vocat ip̄z
inopē: inquantu⁹ fuit sanciat⁹ in oībus votē
tūs somite et cupiente debilitat⁹: et sic fuit nō
ne auxilio. Et istū collocauit inter principes
ppli sui. i. inter hierarchias angelorum iter p̄n
cipatus et potestates: vnumquęq; sc̄bū men
surā gratie sibi collate et s̄m merita et opera
bona collocavit. Itē exaltauit eū inter aplos
et euāgelistas et martyres: et oēs penitentes et
fideles: hic per grāfā et in celo per gloriām et
inter hierarchias q̄ sunt p̄ncipat⁹ celestis col
locavit. Itē exaltauit petri et Johannē Jac
obi et ceteros aplos et discipulos de stercore
et simo artis p̄scatorie et ignorantia et simpli
citate: et per dona sp̄sstanti eos ex p̄scatori
ribus aplos et euāgelistas et doctores fecit: et
principes terre cōstituit. Et sic inter principes
ppli sui sc̄ ecclēsiae sue collocavit. Nam prin
cipes ecclēsiae sunt patriarche et p̄phete et apo
stoli. Sed principalliores sunt apostoli qui
nati sunt ecclē p̄ patribus suis et substituti.
Nā ecclē christi ex pauperibus et simplicib⁹
congregata est et eleuata suscitata. Et in hoc
magis ostensa est christi potētia. Itē etiā per
inopē suscitatu⁹ a terra intelligit p̄p̄lm gen
tilē liberati a terrenis per fidē. Et per paupe
rem erecti de stercore intelligit quilibet pec
catorē a solidibus peccatori⁹ per penitentiam p̄s
mundati et eleuati. Nam ille erat mortuus
in terra: et iste iacebat inuolitus in stercore p̄sona
petri. Tres ergo conditiones personarum rūm,
xp̄s eleuavit et suscitauit a terra. Nam p̄imo

iacobi
iiij. 21.
pe. v. 1.
re. ii. b.

Quis sicut dñs deus noster q̄ in altis
habitat: et hūilia respicit ī celo ī terra:
Suscitans a tēta inopē: et de stercor
re erigens pauperem.

At collocet eū cum p̄ncipib⁹: cum
p̄ncipib⁹ populi sui.

D
icit ostendit dei omnipotentiam quare est
laudādus: et quomodo est excelsus super ce
los et super oēs gentes. Unde est notandus
q̄ omnipotētia unius regis maxime in hoc
demonstrāt̄: scilicet ex magnis facere patnos et
hoc de ex partis magnos. Et deīcere superbos et
mostra exaltare humiles. Et parcere subiectis: et de
bellare superbos. Et ideo q̄o Maria in can
tico suo maxime in hoc oīdit deū esse op̄tē
tē: qui deposituit potētes de sede: et exaltauit hu
miles. Et dispersit superbos mēte cordis sui.
Dicit ergo dō. Quis op̄tēs supple sicut est
dōs deū nō qui in celis altis habitat. i. sum
mitatē et imperisi sup oīa tenet. Et tñ humilia
et solos hoīes respicit et diligit et fauet tā in ce
lo q̄ in terra. Nā in principio deiecit luciferi
cū lequacib⁹ suis subbis de celo. Et exaltauit

E
tres cō
ditōes
p̄sona
petri. Tres ergo conditions personarum rūm,

D. Jacobi de Valentina

suscitauit Adā et totam suam posteritatem fide
liū: et collocauit inter hierarchias angelorum
xpoſu-
ſuta-
aut ſen-
elema-
uit.

s. re. ii.
Esa. xl
vij.

Qui habitare facit steriles in domo, ma-

trem filiorum letantem.

Ehic excludit principale intentus. Nam post
condit oppositionē dei: eo qđ de celo eiecit an-
gelos superbos et rebelles in abyssum infer-
num: et suscitauit de terra hominem pauperem et ino-
pem: et collocauit eum inter principatus ange-
lorum: ut possideret loca et sedes quas angelis fu-
perbi et dederat: ita pari rōne xp̄svenit in huc
mundū missus a patre tanq̄ messias in lege
pm̄missus ad synagogā sc̄daz copie filiorum quā
deus ante per magna ip̄a desponsauerat et in
sublimem gradū ererat: et in p̄p̄lū pp̄lm et
hereditatē elegerat: cui tot beneficia contule-
rat et cui ducē et salvatorē et messiā pm̄iserat
qui ea de hoc mūdo in celū trāfferret. Sz ip̄a
velut rebellis et ingrata nō soli ip̄m negavit
et repudiauit: sed etiā crucifixit: ideo ip̄s post
resurrectionē et ascensionē ipsam repudiauit:
et abdicauit et reprobauit et maledixit: et steri-
le reddidit. Quia sanctuario et lege pruauit
et regno et sacerdotio et hostia et sacrificio. Et
synagoga repudiata ecclia et gētīlib⁹ ogre-
gauit: et sibi eā despōsauit: et fecūda reddidit
eū ip̄s legē euangelicam et sacra donauit. Ex
qua copiam filiorum per sacra quotidie regene-
rat. Itaq̄ gentilitas que ante erat sterilis et
pagana et exil extra domū et hereditatē dei:
nunc autē facta est sponsa xp̄i et mater multorum
filiorum et fecūda: et habitat in hereditate dei: in
domo qđ est ecclia hic p̄ ḡfam: et in futuro per
dādus in celo et in terra et excelsis. Nā gētili-
tate quondā sterile per querisionē ad fidē fa-
ctā fecundā matrē multorum filiorum facit habita-
re in domo sua letantē: que est ecclia abdicā-
do et repudiādo synagogā: qđ ante erat spon-
sa et fecūda et hoc facta est ex eius supbia et in
gratitudine. Nota qđ dō ex duobus concludit
repudiationē synagogorū electionem ecclie ex
gentibus p̄gregatē. primo ex p̄lo electionis
angeli superbi et sublimatione hoīs humiliis
succedētis in dignitatē. Sc̄do p̄ figurā an-
ne qđ an̄ fuerat sterilis: et postea facta est fecū-
da: cuius p̄les: sc̄z samuel successit in sacerdo-
tūs filiis hēli reprobatis. Et hoc adducit da-

Christopolitani Ep̄i Expositio

nūd in similitudine verborū. primo cum dicit
Suscitās a terra inope. Et h̄z ei subdit. Qui
hūt qđ iē facit sterile in domo. de quo myſte-
riodictis cecīt anna. l. Reg. ii. Item hoc
idē vaticinat⁹ est Esa. xlviij. dices. Lauda ste-
rilis qđ nō parturis te. Quā p̄phetiā adducit
vētrū ad gaudīū et laudē dei. Et ideo dāuid
praeuidēs hoc ante Esa. in hoc psalmo exca-
tēt gentiles nouiter querens ad laudē dei di-
cens. Laudate pueri dñm: pro ḡfārum actio-
nidib⁹. Et supra dictis ī hoc psalmo possunt re-
colligi ser. p̄clones. Prima p̄clusio: qđ nomē
dñi iēsū fuit dilatatiū inter oēs gentiles et cul-
tus dei a solis ortu usq; ad occasum. Sc̄do
p̄clusio qđ cum deus sit excellus: tñ superbos ij. 2cl.
despicit et humiles respicit et eligit. Tertia
celo qđ tunc deus in celo respicit humilia: qđ
angelos superbos de celo deiecit: et obedientes
elegit: et in gratia confirmauit. Quarta cō-
clusio qđ sic deus in terra respergit: et inope de
de morte peccati liberavit. Quinta celo qđ
tunc pauperem de stercore erexit: et inter princi-
pes populi sui collocauit: qđ reprobatis iu-
deis gentiles de stercore et spūcītia idolos iu-
tratit: et inter apostolos et angelos in celo col-
locavit.

Sexta cōclusio qđ christus tunc sterilem in
domo tanq̄ matrē filiorum fecit habitare quan-
do reprobata synagoga ex gentibus conuer-
sis suā ecclias congregauit: et sic gentilitas
que ante sterilis erat sine fructu facta est fe-
cunda et mater multorum filiorum per christuz.
Sed dubitaret forte aliquis quare dāuid hoc nō
dicit. Laudate pueri dominū: Et postea sub-
dit. Laudate nomen domini. quia videtur sa-
cere differentiā inter dominum et nomen do-
mini et inter laudate dominū et laudate nomen
domini. Ad quod respondet qđ dāuid hoc nō
fecit absq; grandi et profundo mysterio. Nā
dictū est in p̄logo tractatu quarto qđ in sacra
scriptura frequenter memoratur deus sive
dominus et verbū dei sive verbū domini. Et
nomen dei sive nomen domini. Et dictum est
ibi quomodo deus sive dominus quandoq;
sumit essentialiter qđ idem est qđ deus trinus
et unus vt ibi. In principio creauit deus celū
et terram. Et quandoq; sumit personaliter pro
persona patris vt ibi. Dominus dixit ad me
filius meus es tu. Et quandoq; sumit p̄ per-
sona filii vt Esa. xv. pater dicit ad filiū. Tu es
būm domini semper sumit p̄ persona filii:
quo d quidē verbū pater ab eterno dicēdo
produxit per qđ ex tempore facta sunt omnia
Sed nomen domini idē est qđ verbū incarna-
tum sc̄z dominus noster iēsus christus deus
et homo messias in lege promissus. Nam in
quantum verbū ab eterno explicat totam es-

Obie-
ctio.

Rāsto.

deo qđ
p̄sumi-
p̄ p̄soz
na re,

Verbi
spūcītia
tur p̄ ḡfā
sona fi-
lii.

Laudate pueri dñm.

Nomē
dñi di-
cīt ver-
bū lcar
uatus
zc.

sentiā patris tanū ei⁹ ppria diffinitio vt ibi
dictū est. Sed inquantū verbū incarnatū di-
citur nomē dei: eo qđ explicauit et nouis
mundo quatuor ineffabiles effectus dei vni
omnipotentia per miracula et summā de-
pieniā per dationē legis: et in sua p̄dicatiōe
et spiritu sancti missione. Et notificauit sum-
mā iustitiā: in iudeorū et tyrannorū punitio-
ne. Sed magis illā notificauit in generali ia-
dicio: vt frequēter dictum est. Propter ista er-
go quatuor querēps mūdo de patre notifica-
uit Iesu xp̄s dicitur nomen domini. Et ideo
dirit ante suā passionē Johannis decimose-
ptimo. Pater manifestauit nomen tuum ho-
minibus: vt ostenderet qđ ppter hoc venerat
in mundū. Et hoc est nomen domini terragrā-
maton qđ in lege veteri. Atq̄ literis scribe-
batur: sc̄ Jot. he. van. he. Que quidem quat-
tuor literis hoc nomē Iohesua in hebreo so-
nant et reddunt: qđ latine iesus declinat: qđ he-
briei preter naturā literarum adonai pronun-
tiabant. Et sic hoc nomē iesus est illud nomē
dei qđ oēs patriarche et prophetarē fideles ve-
teris testamēti scire def̄derabant. Et hoc no-
mē iesus oēs inuocabāt: et in hoc oēs saluari
expectabant. Ex quibus patet qđ differentia
est in axima inter istud nomen dñi: et nomina
rerum creatarum. Nā omnia nomina rerum
creatrarum vel sunt mentalia: vel vocalia: vel
scripta: sic omnia sunt accidētia trāsitoria.
Et ita sunt signa et rerū que non sunt res quas
significat et notificant. Nā hoc nomen homo
dissyllabū nō est homio: sc̄ significat hominem
Sed ipse dñs iesus xp̄s est substantia et res
realis et ipse de⁹ quē in mūdo realiter per
sua opa et effectus notificauit mūdo non qđ
xp̄s sit pater: sed est eadem substātia diuina
et patre: et deus sicut pater: et vnu de⁹ et pa-
tre et spiritu sancto. Et ideo qđ in sacra scriptu-
ra memorāt nomē dei sive nomē domini non
intelligitur hoc nomē de⁹ habens duas syllabas
breves qđ vt sic nō est de⁹ sed quoddam
accidens. Sed intelligitur iesus christus sal-
uator: noster deus et hō qui notificauit mūdo
summā dei omnipotentiam et sapientiā et mi-
sericordiā et iustitiā et voluntatē patris. Nā
sc̄ ut verbū materiale induit vocē vel literaz
vt notificet intentionē: ita verbum diuinū in-
duit carnē et nobis notificaret diuina myste-
ria: vt inquit Augustinus. Et sic patet qđ oīa
creata notificatur per nomina prima intēcio-
nis vel impositiōis. Sed sol⁹ deus notificat
per nomē reale qui est iesus salvator n̄ ver-
bū incarnatū qui nō constituitur ex literis sc̄
ex verbo in humanitate. Unde dictū est psal.
viiij. qđ verbū incarnatū est nomen quo deus
pater nominat se. Itē ergo iesus salvator est
illud nomē dñi qđ oēs sancti patres expecta-
bāt et inuocabāt in veteri testamēto: et in quo
expectabant saluari. Unde hoc est nomen dñi

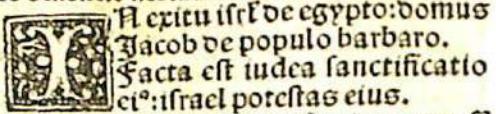
Psalmi. cxij. 50. CCCXXXVI.

quod incepit iuocare enos Sefi. iiij. Itē hoc
est nomē dñi qđ iuocauit abrahā: qđ edifica-
uit altare dñi Sef. xij. 2. xij. Itē hoc ē nomen
dñi qđ iuocauit Isaac in altari edificato.
Sef. xxvij. Itē hoc nomen innoçauit iacob su-
per lapidē quē erexit in titulum. Sef. xxvij.
Itē hoc est nomen dñi qđ de⁹ nō reuelauit vīsi-
biliter patrib⁹ veteris testamēti sc̄ ad incar-
nationē. Itē hoc est nomen domini qđ venit de
lōginquo Esa. xxx. Itē hoc ē nomen dñi de quo
dicit Esa. xij. Haurite aquas de fontib⁹ salua-
toris. Et dicetis in illa die. P̄itemini dñi: et in
nē dei iacob qđ dō in toto isto libro psalmos
exhortat̄ ad luocādū laudādū sepe: de quo
precipue dicit in hoc psalmo. Laudate pueri
dñi: laudate nomen dñi. Un̄ ly laudate dñm
dicit de⁹ in trinitate: et ly nomē dñi: dicit ver-
bum incarnationis. I. iesum xp̄m saluatorē. Quasi
deum in trinitate perfecta: et laudate nomen
dñi sc̄ illicet iesum xp̄m de⁹ et hominē verbum
incarnatum. Sit etiā hoc nomen domini iesus
laudabile per totū populu gentilem a solis
ip̄m. Quasi dicit: qđ nō sufficit ad verā et p̄fe-
cta latrā soli adorare: et deū trāns et vnu co-
lere: et laudare: sed oportet iesum xp̄m vnu
incarnationis saluatorē colere et laudare: et cuz ce-
teris articulis ad humanitatē pertinentibus
credere. Ex supradictis p̄ qđ iudei nō ado-
rant: nec laudāt: nec colūt deū. Proba. Nam
nō intendit immo detestant̄ adorare deū tri-
nū et vnu. Sz ille qui est ver⁹ de⁹ creator oīm
est trinus et vnu: et nullus alius est ver⁹ de⁹
vt frequenter p̄bat̄ est per scripturaz. Ergo
nulli deum adorant. nec colunt. Itē secun-
do sequitur qđ iudei nō laudant: immo semp-
blasphemant nomen dñi in scripture frequen-
ter menorat̄. Proba. Nā iugiter blasphemant
xp̄m et nomen eius in suis synagogis et
domib⁹ in publico et in secreto. Sz iesus xp̄s
est illud nomen dei in scripture frequēter me-
morat̄: ergo continue blasphemat̄ deum et
nomen eius. Ideo sunt reprobati et maledicti
de qđ dicit Isaia p̄io. Blasphemauerit san-
ctū israel. Et alienati sunt retrosum. Itē blas-
phemauerit nomen meū quotidie. Et qđ hoc
nomen domini contēpserunt iudei: ideo fuit di-
latati et venerati per oēs gentes a solis or-
tu vnu ad occasum. Ideo dī. Malachie. 1. A
solis ortu vnu ad occasum magnū est nomen
meū in gentibus et in omni loco sacrificatur
offerit nomini meo oblatio munda. Quia ma-
gnū est nomen meū in gentibus: et vos pollui-
stis illud ac. Preuidēs ergo dauid i spiritu re-
probationē iudeoz: eo quod contempserunt
hoc nomen dñi: et blasphemant quotidie. Et
preuidens conuersionē populi gentilis in quo
debedat hoc nomen iesus coli et laudari. Dicit

S. Jacob de Valenta

landate pueri dñm laudate nōmē domini nrae.
Quasi dicat. postq; iudei reprobati cōfēs
runt dñs trinit̄z vnu & iesum christum qui est
nōmē dñi: ergo vos gentiles tanq; pueri no-
niter conuerii laudate dñs in trinitate: & vni-
tate: verbi incarnationis quod est nōmen dñi
scilicet iesum xp̄m filium dei dñi & hominē.
Ex quibus ptz q̄ semper in sacra scriptura p
nōmen dñi intelligitur iesas christus domin⁹
noster deus & homo messias in lege pmisssus.
Sed miseri & tecū iudei hoc misterium et sa-
cramentum capere nō possunt ex maledictione
et cecitate eis inflita: quia non sunt digni rā
to beneficio neclumine illustrati.

**erorū
Depte.
di. iij. c
revera.**

A exitu isrl de egypto: domus
Jacob de populo barbaro.

Sfacta est iudea sanctificatio
ci⁹: israel potestas eius.

Mare vidit et fugit: iordanis conuers⁹
est retrosum.

Montes exultauerunt ut arietes: & col-
les sicut agni ouium.

Chuius psalmo in hebreo null⁹ titulus ppo-
nitur, propter qđ iudei dicunt qđ nō est p̄s di-
stinctus a precedenti. S̄z hoc videt falsum. pri-
mo qđ videt materia specialis & distincta. Se-
cundo qđ iste cōpatak psalmus. cruj. sim. biero-
nym⁹ & oēs catholicos. T̄n licet non explicet
titulus: in manifeste v̄de qđ sit alla ticus: et
qđ fecit ip̄m ad laudandum dñs oppropriatū
in festo dedicationis tabernaculi & templi. In
quo dñ int̄cedit agere ḡfas: qđ de⁹ memor fuit
nřiſ bñdirit nobis: & liberauit nos de captivi-
tate diabolica & de iugo idoloz. Et de perse-
cutiōe tyānōp per xp̄z filiū suū: sicut quōdā
liberauit israel de egypto. Et sic p̄pheta p̄n-
cipaliter intendit agere ḡfas: qđ xp̄s redemit
nos: & elegit nos in p̄plm suū & hereditatem.
Et hoc p̄bat p̄ tria mysteria tanq; p̄ tres pro-
pōnes. Quars⁹ prima est qđ solis p̄pls israel
fuit electus ad lāndādū dñs. C̄ Sc̄ba qđ sola
iudea & terra pmisionis fuit dedicata & san-
ctificata rāq; propriis locis vbi dñs colit.

C̄ Tertia qđ sol⁹ dñs israel et null⁹ ali⁹ est ve-
nerād⁹ & colēd⁹. Ideo p̄s iste dividit in tres
partes. Nā in prima p̄bat simul p̄rias duas
p̄positioes. In sc̄da p̄bat tertia. s. qđ sol⁹ dñs
israel est colēd⁹. In tertia resumit p̄bationē
sc̄be p̄positioes scilicet qđ a solis filijs isti est
de⁹ colēdus. sc̄bz ibi. Deus aut̄ noster in celo

Tertiu ibi. Nō mortui laudabūt. C̄ Quantu
ergo ad primū p̄ponit pm̄as duas p̄positio-
nes. s. qđ sola terra iudee sine terra pmisionis
est loc⁹ dedicat⁹ ad cultū diuinū. Et sol⁹ po-
pul⁹ israel est dedicat⁹ ad colēdū dñs. Et di-
cuit qđ in exi⁹ israel. i. cū p̄pls israel exiret de
egypto. s. de illo p̄plo barbaro & extraneo: &
rudi: & inhūano: tūc facta est iudea sanctifica-

Christopolitan Ep̄l Expositio

tio eius. i. locus sanctificatus & dedicatus: &
depūtatus ad dei cultū & sanctificationē. Et
qđ rest p̄ia p̄positio. Sc̄ba vero qđ factus est
israel p̄as & possessio ei⁹ & p̄ples elect⁹ ad co-
lēdū deb̄. Et ideo dirixt moyses pharaonē ex p̄
Exodi. iiiij. Itē psalmo. viij. Dedit eis regio-
nes gētiū & custodiāt instificationes eius. Et
has p̄positioes p̄bat danid. s. qđ de⁹ ele-
git huc p̄plm: qđ apparet. Nam cū miraculis

dñxit eis in terrā pmisionis. Nā mare rubruz
fugit in trāstū eoz: & diuisuz est in duodecim
partes. Ergo signū est qđ de⁹ elegit illū p̄plm
& dulerit ad cultū suū. Itē iordanis couersus
est retrosum in introitū terre pmisionis: &
filii israel transserūt pede sicco: ergo signum
Itē qđ ingressi sunt inueniēt bona pascua
in terra pingui & secunda: & sicut agni ouium
exultant sequentes matres per loca & montes
pingues & huberes: ita filii israel exultauerunt
p̄ mōtes terre pmisionis occupātes mōtes pi-
latos & huberes: & trucidauerunt: & riecerunt
chananeos a sedibus suis.

Quid est tibi mare quod fugisti: & tu ior-
danis qđ conuersus es retrosum.

Montes exultasti sicut arietes: & col-
les sicut agni ouium.

A facie domini mota ē terra: a facie dei

Iacob.

Qui conuertit petram in stagna aqua-
rum: & rupem in fontes aquarum.

Chic p̄bat qđ hoc factū ē ex magno miracu-
lo. Un̄ querit dauid vt p̄bet p̄positioenes: o-
sis res inanimita & sine sensu & cognitiōe qđ
ita fugisti fusti diuissi in dnas diuissōes &
pres: & dedisti locuz vt trāsferret ille p̄ples cum
hoc sit ē naturā tua. Et similiter o iordanis

qđ euenit tibi qđ in trāstū eoz: & itroitu quer-
tes qua re exultasti ut arietes: Et vos colles

Exultasti sicut agni ouium recipiētes illū
p̄plm: & abiectentes chananeos & pherezeos

& cetera cū i yobis essent cititates iuxta na-
biles & oppida: Quasi dicat: qđ mō & qđ p̄tate

hoc potuit fieri? Rñdet & soluit questionē di-
cens. Quia supple a facie dñi mota est terra.

Nō a facie deo⁹ gentiliū: s̄z a facie dei iacob⁹:
qđ est ver⁹ de⁹: qui in nube p̄cedebat illū: & in

arca sedebat super cherubin. Et sic oia obes-
diebat ei & cedebat. Nā i virtute dei moyses
percussit mare cū virga: & ac diuiserit se obe-
dientes & parētes creatori suo.

Et sic factum est de pueris iordanis retrosum & de ruina
mūrop̄ hierico & in victoria iohue contra oēs
reges.

In exitu israel de.

reges chanaan. **S**ed omnes psterebantur: et cede bant et parebant presentie et peritie et voc: det om stentis in arca. **C**ui etiam queritur petra orez n stagna aquarum. Ego, decimo septimo. Et postea rupem et silicem in fontes aquarum. Numeri. **E**t quo piz et oia ista non: acta sunt in pta hominibus: sed in sola dei pta qui elegerat illum pplicem et terram ad suum cultus sicut pro miserat ipsi abrahah: et isaac: et iacob: nec fecit deus hoc propter merita illius pplici q multoties deum, proculauerat ad iram in deserto. **S**ed deus hoc fecit scilicet introduxit in terras, pmissionis cum tot signis et miraculis propter solam misericordiam suam et veritatem: scilicet ut impleret promissum quod pollicitus fuerat ipsi abraham: isaac: et iacob: scilicet q daret illam terram filios suis et cetera: Ideo sequitur.

Non nobis domine non nobis: sed nomini tuo da gloriam.

I. cxlv
4.

Super misericordiam tua et veritate tua: ne quando dicant gentes ubi est deus eorum. **N**on nobis dominus sed nominis tuo da gloriam. **i.** ista potestas gloria non est tribuenda nobis sicut nominis tuo. **N**ec dedisti nobis istam gloriam et possessionem propter nostra merita: sed hec fecisti misericordia tua et veritate tua. **i.** propter solam misericordiam tuam: et propter veritatem tuam: scilicet ut impleres quod promisisti patribus nostris: et sic maneres versus et non fallaris: neque enim in aliqum dicatur nec diceretur gentes. **U**bi est deus eorum. **N**on si non impletisses promissa irridendo dirissent gentes: ubi est deus istius hebreorum qui promisit eis terram et non dedit: quasi dicatur mendax et fallax est qui sic eos decepit: vel nullus est. **C**item si non dedidisse nobis victoriam: tunc gentiles dirissent ubi est deus eorum qui non iuuat eos quasi dicerent forsitan dormit deus israel: qui non iuuat eos.

I. cxvi
c. sa

Deus autem noster in celo: omnia que-

cunque voluit fecit.

v. xv.

Simulacula gentium argenteum et aurum: opera manuum hominum.

d. xxv.

Sicut. **O**s habent et non loquentur: oculos ha-

bent et non videbunt.

Aures habent et non audient: nares ha-

bent et non odorabunt.

Manus habent et non palpabunt: pedes ha-

mabunt in gutture suo.

Contra hanc sebam pte. probat tertiam ppositionem. **s.**

Quam sic probat. **N**on solus israel est colendus et nullus alius duxit adorationem latrice venerandus est colen-

cung voluit in celo et in terra. **S**ed solus deus nihil possunt facere: cu non sint res viue sed in-

state ligatae sequitur hec sententia aduersus super-

Psalms. cxliij. 30. CCCXXVij.

Riorer: scilicet ne quod dicatur gentes ubi est deus eorum: id dicit deus noster est colendus: et non de genitibus: quod deus non est verus deus. **O**r quod volunt possunt facere: cu sunt statuae et simulacula in animata. **E**t prior probat primam partem: scilicet quod de genitibus non sunt colendi: cu non sint veri dei: nec possunt iuuare cultores. **D**icit ergo prior quod de genitibus non sunt veri dei nec colendi: nec possunt iuuare cultores suos. **P**robaet: quod de genitibus sunt simulacula inanimata: vel illa simulacula quod gentes coluntur opa manus hominis viuentium. **E**rgo quod possunt esse dei cu non iuuant. **N**am iesus sunt facta et fabricata ad similitudinem hominum viuentium: tamen non viuant. **N**am licet habeant os et aures, tamen videantur habere os et aures: tamen non loquuntur et nrae: tamen nunquam audient nec odorabunt. **E**t sic eodem modo habent manus et non palpabunt. **E**t habent pedes et non ambulabunt: et videntur habere gentium: et tamen non clamabunt quod in istis simulacris predicta organa non sunt vera: sed equivoce dicta: quod homo sculptus vel depictus non est homo nisi equivoce: et tamen arist, iesus de anima et in topicis. **E**t iesus sequitur.

Similes illis fiant qui faciunt ea: et omnes qui confidunt in eis.

Similes inquit fiant. **N**on sicut illa simulacula sunt quasi mortua et muta et sine sensu et motu et cognitione: ita omnes gentiles quod ea faciunt et coluntur et eis confidunt: sunt facti muti et sine sensu et intellectu: et ceci et mortui: quia nullum bonum agere possunt. **E**t sicut illa simulacula sunt mortua et inanimata: et persequentes non possunt iuuare cultores suos: ita non possunt coli ab aliquo: nec qui colunt talia: simulacula sunt digni et apti ad colendum deum: quod nil colunt cum sint similes simulacris.

Domus israel sperauit in domino: adiutor eorum et protector eorum est.

Domus aaron sperauit in domino: adiutor eorum et protector eorum est.

Quit timent dominum sperauerunt in domino: adiutor eorum et protector eorum est.

Chic probat secundam pte. probat ppositionem. **s.** quod deus israel est verus deus: et per quod colendus probat: quod iuuat cultores suos sponte in se. **P**robaet. **N**on primo liberavit israel ab oibus picnibus: et quod sperauit in eo secundo est benidixit et multiplicauit. **P**rimi probat. **N**on tota domus israel sperauit in domino quod exiuit de egypto: et clamauit ad eum. **E**t tamen ipse adiutor eorum factus est in exitu egypti: et protector eorum factus est per totum desertum: et in terra promissionis: et per ptes per singula. **I**esus aaron sperauit in domino: cu dathan et abiron et chose fecerunt coniurationem contra

xxxiij.
q. iiiij.
sic san

ctius.

xii. q. iij

cap. ad

mesam

ad ro.

vij. et

de pe.

d. ii. ta

libus.

Et dis.

iiij. li

et bo-

no.

R

Fondo Reservado de

D. Jacobi de Valentia

Christopolitani Episcopi Expositio

etum. Tamen dominus adiutor eorum factus est cum combusti sunt. ccl. Et aperta est terra: et deglutiuit alios seditiones: ut p[ro]pt[er] i[n]seri ra: xvi. Sed q[uod] diceret alijs. Quare dominus non ad iunxit o[ste]s filios israel: q[uod] multi mortui sunt et trucidati in deserto: ut illi q[uod] adorarunt virtutem illi q[uod] iniatis sunt beelphegor: et o[ste]s q[uod] egressi sunt de egypto a. xx. annis r[ec]upera: quoniam ca[usa] dauerant iacuerunt in deserto: quoniam nullus intravit terras promissionis nisi caleph et ioseph. Et tunc o[ste]s illi sperauerunt in domino: q[uod] cu[m] fiducia intrandi terram promissionis exierunt de egypto et tunc deus non iunxit eos. Ad hoc responderet dominus q[uod] isti non iunxerunt deum: q[uod] rebelle fuerunt: ideo non vere sperauerunt in eo. Ideo sequitur: qui timent dominum: id est deus factus est adiutor omnium eorum qui timent deum et sperauerunt in eo: quia tales liberauit.

Nue.
xxvij.
z. xxvi
q. xv. q
i.c. s[ecundu]s
missie.

Benedixit omnibus qui timet dominum: p[ro]p[ter] filios cum maioribus.

Secundum probat q[uod] non solum liberauit eos a periculis: sed etiam benedixit et multiplicauit in possessionibus et bonis ipsalibus et copia filiorum ideo ait dominus memor fuit noster ad implendos quod promisi patrio nostro: et benedixit nobis datum nobis terram chanaan in possessionem: et multiplicando nos in magnum populum: sicut pro misit patri nostro Abraham et Jacob dicens benedictus semen tuum erit. Et sic benedixit domini israel dando terram promissam. Et benedixit dominus pusillus cuius majoribus: non ait rebel deicias erit. Et benedixit omnibus qui timent dominum: p[ro]p[ter] filios cuius maioribus: non ait rebel deicias erit. Et benedixit vos in copia bonorum: et sic non solum benedixit vos in copia bonorum: et sic non solum benedixit vos in copia filiorum. Ita sequitur

**xxvij. q.
ii. c. si
liber.**

Adhuc latet dominus super vos: supervos

et super filios vestros.

Esa. lx. Benedixti vos a domino: qui fecit celum et terram.

**iij. xxx.
ij. q. ii.
q. recur**

Celum celi domino: terram autem dedit

filiis hominum.

Adhuc dicit dominus: adiecit numerus super vos et feconditate prolixis: et non solum super vos: sed super filios vestros super copias generationis: et secundatis prolixis. Et unde hoc: q[uod] benedictus estis vos a domino q[uod] fecit celum et terram. Quid colitis esti et non simulacra nec deos gentium. Ideo illi qui collunt eos sunt mortui et inepti ad laudandum deum. Nam ipsum celum celi scilicet empteb[us] datum est factum est ipsi domino deo ut ibi a beatibus videatur. Terram autem dedit filios hominum: id est omnes filii. Adhuc ad habitandum et laborandum regiam viae eorum: et inde resumit et recludit probationem et propria p[ro]p[ter] filios p[ro]positionis: q[uod] solus populus israel est

electus et dedicatus ad colendum et laudandum deum non gentiles: eo q[uod] sunt mortui sicut dum copiati bestiales sive lepti et mortui in pctore sequuntur.

Non mortui laudabunt te dominus: neque omnes qui descendunt in infernum. Sed nos qui vivimus benedicimus dominum: ex hoc nunc et usque in seculum.

Non gentiles et p[ro]t[er]ores q[uod] sunt mortui et in firmus epi ad hunc agendum laudabunt te dominus: neque o[ste]s qui fundat descendunt in infernum. Cum potius blasphemet mentis tua p[ro]gram b[ea]nificantius tibi dominus et laudamus et colum: et h[ab]emus et usque in seculum: hic p[ro]gram et

nisi nec est sine sacrificio sicut ceteri: ita videamus quod dominus subiicit sensu sp[irit]ualis ipsius et quod in eo in doloris tormento: sed nos qui vivimus in lege et colum: et h[ab]emus et usque in seculum: hic p[ro]gram et

maris rubri et in miraculis factis et transitus queritur iordanis retrosum: q[uod] in deserto: et in filiis israel terram promissionis et invictoris ioseph q[uod] occupauit terram: et diuinitus eis filios israel per tribus in possessione electis gentilibus. Tunc p[ro]uidit post passionem eduxit p[re]cepta de limbo inferni.

Et nos o[ste]s de tenebris p[ro]t[er]o: et quod infernum fugit a facie eius: et mare. I. persecutio tyrannostris fugit: et ecclesia fidelium qui est populus dei trouit portus mundi popula ydololatria: et quod solus populus christiani s[ecundu]s colit verum deum et nulli aliis. Et sic de hac materia p[ro]phetando fecit h[ab]ens psalmum ut cantaret in die sabbati: et in festo dedicationis tabernaculi et templi. Tunc q[uod] p[ro]pt[er] quod

dominus non memorauit supradictas historias et mysteria tandem principale materiam huius psalmi. sed tandem p[ro]positiones et parabolae: et quibus intendit elicere tres conclusiones eius genicas.

Quarum psala est q[uod] solus populus christianus est redemptus et receptus ad colendum divina. Secundo dei. Tertia q[uod] ille metus deus qui libauit israel de egypto a[n]t[er] incarnationem: ille idem incarnatus liberauit patres de limbo et ecclesiam suam de iiii. Et captivitate diaconi: p[ro]p[ter] Christum deo et homo est dominus celo et in terra: id est vere colendus cultus latrie. Proba f[ac]it q[uod] sola ecclesia christi successit illi populo: et dicta est iudea: et israel: et fuit signata per omnia illa mysteria: in cuius figura facta sunt ola illa: ut frequenter probatur est. Dicit ergo dominus: ego supplevis in spiritu q[uod] sicut in exitu israel de egypto: scilicet dominus iacob. I. Et israel dominus iacob exiret de egypto: scilicet de illo populo barbaro: tunc facta est iudea sanctificatio eius et ita christus q[uod] figura eius est p[ro]moxsen eduxit sanctos patres de limbo inferni: et o[ste]s nos de tenebris p[ro]t[er]o. Tunc iudea scilicet ecclesia que vere deus constituit facta est sanctificatio eius. I. electa est a christo in sanctificationem et cultum

In extu israel de egypto.

verum dei. Et israel s. popl's christianus q' est
verus israel: q' vere et solus vider denz per si-
dem factus est p'is et possessio et exercitus et
hereditas eius ad possidendum terrā viuen-
tium que est regnum celorum. Et tunc in aduentu
eius mare furia diaboli et tyranorum fugit
q' p'is eius obv'nsa et sp'ebela est: p'pl's dei
transiit: et per aquas baptismales iordanis
ingressus est ecclesia p. xij. lapides qui sunt.
xij. articuli fidei. Et sic letanter possidet eam
Iorda hic p' g'ram: et in futuro p' g'lam. Cui nota q'
nis si: per iordanem qui interpretatur descendens re-
gurat etc figuratur defluxus g'nis humani. Nō to-
bfluxus danis oritur et emanat a monte liba-
gnis no q' inter oēs montes sirie et assirie est felicior
h'ebani. et amenior et fructuosior: et p'gregat ex duob' s
fontibus. Et factus magnus tendit et fuit in-
ter palestinā et arabiam petream versus meri-
diem: et per vallem illustrem quasi semp inter
montes: et facit mare Tiberiadis: et postea in
angustum alveum reductus discurrebat valle
illustrem: et tendit usq' ad mare mortuū in re-
gionem sodomorū: et ibi submergitur in illo
mari amarissimo et infuctuoso et horribili.
Per hoc figura ē genus humanum: sicut deflu-
x'is g'nis humani descendentes a primo homine
adam qui in illo amenissimo et felicissimo mo-
te paradiſi creatus est sine in eo constitutus:
qui q'dē hō componitur ex duobus fontib': s.
ex corpore et aia: si quia dico inobedientis fuit:
ideo a mōte paradiſi eicus est. Et descendens
de monte per vallem lachymay huius mōdi
discurrebat cū tota sua posteritate: q' l' per lo-
ca amena fluere. i. per delicias huius mundi q'
non sunt cōparande delitias paradiſi a q' eie-
cti sunt: si in finē oēs submergebātur in mare
mortuum inferni amarissimū multiplicib' pe-
nis et tornētis. S' venies dñs n' i' iesu in vir-
tute sua non solum p'are sed iordanis conter-
sus est retrosum cum in eo posuit duodecim
articulos fidei. et non intravit mare mortuū
immo per ipsu' transiit p'pl's xpian' in ista
eccliam per g'ram et in superiorē p' g'lam. Et
sic mare rubrum huius mōdi q' oēs submerge-
bat: et iordanis q' oēs ad mare mortuum de-
rebat facti sunt p' quatuor p'mittentes nō trā-
sire in patriam nobis p'missam. In qua sicut
agni onus et arietes letemur pascentes in mō-
tibus et collibus ecclias sticis pascua huberri-
ma et saluberrima sacrorum hic per g'ram in
futuro p' g'lam. Ideo dauid contemplans hu-
in modi mysteria interrogat mare rubrum et
iordanem et montes et colles dicens. Quid est
tibi mare quod fugisti et tu iordanis rc. q. d.
Q'lio et in qua virtute p'misisti trāsire illu' po-
ga in der sp'sc'ib'is p' os dō prophetādo aduentum
xp' na xp'i dicēs. vis scire q'd hoc significat? Q' a fa-
tunita: cie dñi n' i' iesu xp'i q' est deus iacob messie in
lege p'missi mota est et mouebitur tota terra,

Psalmi. cxliij. 50. ccccxxviiij.

Nā in ei' natinitate oia regna mōdi fue'nt mo-
ta: quia flumen nili dinilum est in. vij. ostia: et
inundauit ultra solitum: et oēs dñj et idola gē
tum clamarunt apud metidas paludes et
caspia reg na regem pacis esse natum: et tem-
plum pacis rome p'stratum est: et stella p' ter
solitu' in oriente apparuit que magos ad xp'm
perdurit: et postea a facie eius mota est terra
centralis infernūcum inde p'res abstraxit: et
magis mota est q' ap'los p' mundum misit: et
mare tyran' fugit et cessit: et idololatria reie-
cta fides: et ecclia mundum occupauit in vir-
tute xp'i. Nam sicut tunc tota terra mota est a
facie dñi qui portabatur in area: ita tota ter-
ra gentilium mota est a facie nominis iesu q'
ap'li portabant in arca euāgelica qui conuer-
tit petram in stagna aqua'p: et corpus suum
lancea est perforatum: et eruit sanguis et aq'
in remissionem p'cōrūm: vñ sacra ecclastica
virtutem sumperserunt. Item cōuertit rupem
in fontes aqua'p: cu' misit sp'm in discipulos:
et dedit eis septem dona sp'issiti rc. Unde illi
qui erant grossi et duri sicut rupis proruperūt
in fontes aqua'p sapientia dei: et effuderūt per to-
tum mundum vñ huius mōdi sapientia legio
euāgeliæ: et i' p'pheta apostrophat ad xp'm
petens et rogans ut ista cito impleantur: vt ve-
niat sicuti p'misisti scis p'riarchis: et delecta ido-
la gentiū: et oēs veniant ad terram p'missam
vere fidei: et in ipso bñdicent oēs gentes: quia
hoc nō cōdit p'ncipaliter ad g'lam n'ram s'z suā
i' subdit o dñe i' iesu xp' nō nobis. i. nō dicim'
q'venias ex meritis nris: q' nō meremur itro-
re in g'lam Sed da g'lam noi tuo. i. vt oēs gē-
tes seruāt tibi. i. adorēt et colat nomen tuum
q' est i' iesus. i. colat i' iesum xp' q' est nōmē tuis
Et hoc fac super mla tua. i. p'pter miam tuam
et veritatem tuam: vt impleas q' promisisti
abrahe. s. in semine tuo bñdicentur oēs gētes
ergo fac q'b hoc sit verū. Ne aliquā dicant gen-
tes vbi est de' eoz iudeoz q' exspectat messias
eis p'missam. Quia cum sis dñs hoc potes fa-
cere. nā tu es deus in celo. Qui oia q'cunq' vo-
lunsti fecisti usq' ad p'sens t'ps. Nam tu de ni-
bilo creasti celum et terrā: et liberasti p'res no-
stros: et eleisti gētes et punisti: et introduxisti
eos in terrā p'missam: q' quidē mysteria signi-
ficabāt aduentum tuis: et ruinā idololatrie et
electionem ecclie: et hereditatem et possessio-
nem rc. Ergo nō p'missas regnare idola gētis
et simulacra cu' non sint nisi argentum et aurum
et opera manuum homin' ergo oēs q' facisti te:
et qui cōfisisti in eis: et nolit cōuerti fiant simi-
les illis. s. muti et sine sensu rc. heud sic devo-
bis q' sumus dom' israel et vera ecclia. Nā do-
mus israel. s. ecclia fideliū sperauit dño. Et
sicut ille p'pl's sperauit in dño: et dñs adiutor
eorum fuit eos a picnlie t'palib' liberādo: ita
p'pl's xpian' et ecclia q' sperauit in dño libera-
bitur: et est liberata p' xpm a morte p'cti et pi-

R. 45

D. Jacobi de valētia

culis spūalibus per aduentū suū: et sicut tunc
 dñs memor fuit illius p̄pli: et bñdixit ei in ter-
 ram p̄missa introducere: et possessioes et bona-
 tatalia cōferendo. Et bñdixit domui aaron sa-
 cerdotium et cetera iura leuitica largiēdo: ita
 christus petro et successori bus suis ep̄pia et pre-
 sb̄ iteris et roti certi aplorū tradidit claves
 regni celorum et ecclasticā ptatēm: et tā u-
 ra tpalia q̄ sp̄sialia: et sic bñdixit domui et ce-
 tui ministroy ecclesie. Et ut breuiter oēs fide-
 les p̄tebendāt: dicit q̄d bñdixit oib⁹ qui
 timet dñm pusillis cum maiorib⁹ s. paruis
 et magnis diuitib⁹ paupib⁹ et si simplicib⁹
 grecis et barbaris et latinis. postq̄ venerūt ad
 fidez et deū timet. Et quia et paucis iudeis. s.
 aplis et discipulis incepit ecclia: sed postea cre-
 uit in magnis numeris et gētib⁹ per totum
 orbem: ideo ait ppheta Adūciat dñs sup vos
 O. apli et discipuli. i. crescere vos faciat: et ad-
 dat magnis nūsiers fideliū sup vos et sup filios
 vños et gētib⁹ ad fidē regnatos. Et subdit. o si-
 deles bñdici estis a dño q̄ fecit celum et terras
 ex quo cepistis baptis̄mū: et non curatis ha-
 bere regnū in terris: nec cōgregare bonā mun-
 dāna et tpalia: nec scđalizamini si hoies pra-
 ui et mundani abundā bonis tpalibus: et con-
 culcant et psequuntur iustos. et vos estis ino-
 pes et pauperes et afflicti ab impiis. nam in
 hoc mundo tñ hñt felicitatez. vñsa autē merces
 in celo est. Nam deus pater dedit dñs nō iesa
 xpo celum celi. i. celum empyreum in possessio
 nemz habitationem eternam: ibi est summar
 eterna et secura felicitas. Et hoc celum dedit
 pater filio pro se et suis fidelibus: terrā autēz
 istam inferiorem dedit filiis hoim. s. terrenis
 et mundanis: cui⁹ felicitas erit brevis et pena
 erit eterna. Nā l⁹ videantur viuere: nī mortui
 sunt deo: et priuati illa superiori vita eterna:
 nam hic sunt mortui in suo p̄ctō: et in futuro
 per penam in inferno: et ideo subdit ppheta.
 nō isti hoies terreni q̄ sunt mortui in p̄ctō lau-
 dabunt te o dñe hic in hoemido: nec oēs qui
 descendunt in infernum laudabunt te imo blas-
 phemant hic peccādo: et ibi penas patiendo:
 sed nos q̄ viuimus hic p̄ gramm feruendo legē
 euangelicam bñdiciam⁹ dño ote et ope. Bñdici
 mus dico: et hoc nunc. i. a. incepimus ex hoc
 instanti: et ex hoc sclo viuendo p̄ gramm: et vñg
 in sclo alii fruendo per gloriām. Et isto
 textu. s. celum celi dño: terram autē dedit filiis
 hoim: dogmatizant magistri moderni iudeo-
 rum in sinagogis suis q̄b⁹ hoies post hanc vi-
 tam non ascendunt in celuz: nec ascendēt post
 resurrectionem: sed manebūt in terrestri para-
 diso cum Abrahā: Isaac: et Jacob: et ibi erit
 in perpetuū. Nam celis nō est datum hoib⁹:
 sed dño deo. Terram autē dedit filiis hoim ad
 habitandum et manendū. Unde iudei moder-
 ni nō expectant gliaz in celo: sed in terra cum
 Abrahā: Isaac: et Jacob. s. in illa terraynde

Christopolitani Ep̄i Expositio
 fuit electu s Adam. habent em̄ p̄o incōuenientē
 ti q̄ homines possint ascendere in celuz: ac ibi
 manere: cum sit contra naturam hois. Sed q̄
 tum sit detestabilis ista doctrina et p̄tra sacrā
 scripturam de seipso manifestum est. Nam si
 cut non est incōueniens nec impossibile q̄ an-
 geli deo rebelles a principio fuerint detecti de
 celo: non solum in facie terre: sed vñq̄ in p̄fun
 dum inferni vbi p̄petuo cruciantur penitētū
 opiniōnis: ita nō est incōueniens q̄ hois iuste et sc̄li
 qui non sc̄bi carnē vixerunt: et p̄iam de suis
 petis egerunt ascendāt in celum: et interbie-
 rachias angelorū collocati sempiterno euo-
 fruantur: vt dicti est psalmio p̄cedenti. Nam li-
 cet hoc non cōueniat nec debeat hoib⁹ p̄nas-
 turam: tñ datur eis per gramm et merita passio-
 effecti. Unq̄ xps ascendit in altu celū in die
 ascensionis: secum duxit captiuitatē setōp̄ pa-
 trum. s. Adam: Abraham: Isaac: et Jacob: et
 dictum est psal. lxxij. 2 sic Abraham Isaac et
 Jacob non sunt in hac terra: vt isti moderni u-
 cu m̄liti iudei carnales filiis p̄missionis. Et ideo isti iudei carna-
 les nunq̄ ascendunt cum eis in celum: sed in
 infernum p̄petuo cruciandi descendunt: ideo
 dicit xps Matt. viij. Quod multi ab ouente et
 occidente venient et recubent cu Abraham Isaac
 et Jacob in regno celoz. Filii autē regni mit-
 tentur in tenebras exteriores: vbi erit fletu et
 stridor dentium: et ideo dō notāter dixit. Celsi
 celi dño. i. q̄ dō p̄ dedit celum xpo dño celi
 pro se et suis mēbris: q̄ oēs ascendemus cu ca-
 pitō xpo: sed terrā dedit filiis hoim. i. car-
 naliter et sc̄bi hoiem viuētibus. Nam fideles
 iam non dñr filiū hoiz: sed hoc non possunt ca-
 pere occētis obstinati iudei. Nam qui vult
 accipere repromissionem in celo cu Abraham
 Isaac: et Jacob: oportet q̄ ascendat cu xpo ca-
 pitō nostro cum quo illi ascenderūt. Alter ne
 mo poterit ascendere nisi efficiatur membruz
 xpi. Quia nemo ascendit in celum: nisi qui de-
 cendit de celo filius hois qui est in celo. Qui
 cum fuit exaltatus in celum et in cruce omnia
 sua mēbris traxit ad seipsum. Iohann. iiij.

p̄.d.6.
 sc̄ia ro
 mana.
 Ilexit quoniam exaudiet domi-
 nus: vocem orationis mee.
 Quia inclinavit aurem suam
 mihi: et in diebus meis inno-
 cabō.
 Circundederunt me dolores mortis: et
 pericula inferni inuenerunt me.
 Tribulationem et dolorem inueni: et no-
 men domini inuocauit.
 Titulus alleluia. Et titulus apparet quod
 David fecit hunc psalmum ad laudandum
 deum in festiuitatis determinatis maxime

Dilexi qm exaudiens.

dini-
sio pi.

Deus
por di-
lexit
nos.

De se
di, ite
ratur
exiij.
que di-
gnior.

In die pasche: eo qd agit gratias p toto gene-
re humano: qr fuit liberatum de captiuitate
diaboli: z vinificati a morte eterna: z consti-
tuti in regione viuorum. id est in ecclesia c hysti
vinendo per gratias. Tria ergo facit: nam
primo pponeat qd intendit narrando afflictio-
nes in quibus erat positus iste homo mysti-
cus. Scd innouat xp̄m vt veniat i carnē ad
liberandum ipsum. Tertio excitat aliam suam
ad penitentia et fidē ad agendum gratias. Scd in
ibi. O dñe libera alaz meā: tertiu ibi. Conuer-
tere anima mea. Quantu ad pnum est no-
tandi secundu apostolu in sermone de aplis. Qd
deus prius dilexit nos affectu et effectu quā
nos diligenterem ipsum. Nā ipse ab eterno di-
lexit nos et elegit: z pdestinavit anteō essem⁹
Et postea gratificauit nos in xp̄o filio suo: et
vocauit nos p ipsum ad fidē: et redemit nos
anteō aliquid boni faceremus: et sic p̄t qd
nos ex debito tenemur ipsiuu diligere et ama-
re: quia p prius dilexit nos non solū in af-
fectu: sed etiā in effectu cōferendo talia bene-
ficia. Et ideo Adam mysticus qui introduci-
tar ad loquendū in hoc psal. cū sua posterita
te fideliū dicit: ego dilexi: id est teneor diligē-
redñm. Et ponit ppteritūz p futuro. ratione
certitudinē pphetie: vt dictum est pluries: z
p̄t p literā sequentē: id est diligā dominum
qm ipse dñs exaudiit vocē orationis mee fa-
ctam p patriarchas z pphetas. Et diligā etiā
ipsum: et teneor pro debito ipsum semp diligē-
re: eo qd inuoco ipsum. p̄timo vt veniat ad
liberandum me. Et postē liberavit me: inuoca-
re ipsum vt veniat. Nā postē fui elect⁹ a pa-
radiso p peccati circunderūt me dolores mor-
tis. Quia fui afflictus in corpore multis insir-
mitatibus et miserijs. Et in alia fui sanciat⁹
et vulneratus fomite concupiscentie: propter
qd sum pronus semp ad male agendum z ca-
denduz: z impotens et fragilis ad bñ opan-
dum. Et sic pericula inferni innenerunt me: p
pter peccati originale et actuale. Et sic peri-
cula inferni inuenerunt me: qd cecidi in morte
perpetua et eternā: a qua nō possum liberari
nisi p xp̄m: Et iō nomen dñi inuocauit per pa-
triarchas et pphetas existens in tali tribula-
tione z dolore a principio casus mei usq ad
xp̄m et ideo inuocauit nomē eius qd est iesus
z salvator: qr nullu aliud nomen est sub celo
in quo nos oporteat salnari nisi i xp̄o iesu qd
est nomē tetragramaton continens in se qua-
tuor virtutes: scilicet omnipotentiam: sapien-
tiam: misericordiam: et iustitiam: vt dictu est
O dñe libera animam meaz misericors
dñs et iustus: et deus noster miseretur.
Custodiens paruulos dominus: humili-

Psalmi. cxliij. 50. ccccxxxix.

latus sum et lib erauit me.
In hac scd a pteppheta in psona totins cor-
poris mystici cōvertit ad xp̄m vt veniat ad li-
bera aliam mea a supradictis penit et miserijs
in qd incidit p pctm: z dicit. O dñe iesu xp̄e li-
bris quātu ad oipotētiā: z es misericors iust⁹
qr hoc patinet nomē enī iesus qd est nomē te-
tragramaton. Et iō tu solus potes me libera-
re: qr de⁹ z hō: z ppheta mutat psona perse-
metipsum dicens. Deus nř iesus xp̄s misere-
nob: eo qr est misericors z iust⁹. Et ē dñs custo-
diēs paulos. i. hūiles simplices. Quasi dicat
volēdo seipm z nos cōsolari: iesus xp̄us dñs
deus nř miserebit nři: qr ipē est p̄t z aduoca-
tus z tutor pauperū: z simpliciū z misericorū
iō efficiamur paruuli p humiliatē z fidē z mi-
seribet nři: qr ego humiliat⁹ sum p fidē: iō lib-
uit me p passionē suā z ecclastica sacra. Itē
humiliatus sum. i. deiectus z punitus in hac
valle miterie ppter pctm: th dñs; iesus libera-
uit: z redemit me in aduentu suo.

Supta
ly. d. q:
q. vij. c
restes
g. xp̄s
de pie.
d. ij. fu-
care.

Conuertere anima mea in requiē tuā:
quia dominus benefecit tibi.

Qr eripuit aliam meā de morte: oculos
meos a lachrimis: pedes meos a lapsu.

Placebo dño: in regione viuorum.

In hac tertia pte excitat aliam suā ad fidē
xp̄i et ad agendum ḡfas: z ad cōtēplationē pro
beneficio redēptionis pfecte per xp̄um: vñ di-
cit. O alia quertere in requiē tuā. i. ad statum
grē a quo cecidisti p pctm: qr dñs iesus xp̄us
bñfecit tibi te redimēdo p mortē z passionē.
Qr eripuit aliam meā de morte ad quam erat
condēnata per pctm. Eteripuit oculos meos
z lachrimis z penis in quib⁹ erā: qr semp fle-
bā casum mesi z felicitatē quā pdideram. Et
eripuit etiā pedes meos a lapsu. Et dedit mi-
hi grāz ad resistendū tētationib⁹: ne cadā in
pctm: z sic sanauit vulnera mea: z vinificant
alam meā a morte. Vñ qr alii erā mortui p
peccati: sic viuo per gratiam. Ideo humili-
atus in regione viuorum: qd est ecclesia: placebo
dño: id est orationes mee: z bona opera erunt
deo grata z accepta: qr extra eccliam nullus
oēs qui defcēdit in inferni: vt dictu est psal.
pcedēti. Sed nos qd viuimus in hac regiōe vi-
uorum p grām z in futuro p gloriā placebim⁹
dño: qr laudes nře z ofones erūt deo grata et
accepta. Nota qd istum psal. cantat ecclia in
psona cuiuslibet defuncti existēti p purgato-
rio in quaūtū desyderat liberari p suffragia ec-
clesie vt requiescat z placeat deo in regiōe vi-
uorum p glām. Erī sic etiā tota ecclia cōstat hūc
psalmi anagogice in diebus serialib⁹ inqua-
sti: petit libari a viculis et morte corporis hui⁹
et quiescere cū xp̄o in superna regione viuorum.

R. ij

D. Jacobi de Valentina

fl. cor.
iij. de
pe. dis.
iij. he. si
et rof.
iij. et de
pse. di.
y. c. ite
ratur.

Redidi ppter qd locut sū: ego autem humiliatus sum nimis Ego dixi i excessu meo: omnis homo mendax.

LChrysostomus nullus titulus pponit i hebreos: sū de se oñdit qd ē allatius: eo q agit gratias de bñ fīcīs receperis. Ad cuius intellectū est aduentus p̄dō p̄to fuit hō simplus p̄pastor: regnus: sicut dictū fuit psalmus .x. lxxvii. Et sic absq; litteris et scīentia credebat p̄solā fidē: et vinebat in fide ecclie sū illū statū: et cōstebat r̄p̄m futuri in fide p̄retū: sū qñ sp̄lū saulū transiuit i ipsū iā fuit magis illustratus: sū qñ dedit totū sp̄lū diuinę p̄platiōi et rapiebat in extasi et excessu mentis tūc in sp̄li et lumine p̄pheticō p̄uidit oia futura mysteria de r̄po et ecclie. p̄t erant figurata in legē moysi et in gestis p̄iarcharū et p̄phetarū qd ipsū p̄cesserant et in gestis iōsue et iudicū et in obv̄ aduersitatib; et p̄spēritatib; suis: et sic in illa contemplatiōe mētens excessu et extasi in quā frequenter rapiebat: vidi manifeste hōliter sola sacra scriptura et let dīnta erat vera: eo q erat a solo deo ip̄i mōys et patriarchis p̄phētis tradita. Et vidi quo sup̄stitionē gētīliū erat falsa: eo q erat a diabolo et hominibus cōficta: qd sc̄nt nullū est enīsī: p̄cedat a p̄ia entitate: ita nullū p̄t ē versi: nūlī p̄cedata p̄ia. Vtate qd est deo. s. x̄b̄lī eternū filiū p̄t qd illuminauit mētes patriarcharū et p̄phe tarū: et reuelauit eis veritatē suā in sacra scriptura. Et sic sup̄stitionē gētīliū nullo mō potuit esse vera postq; nō fuit a p̄la vītate reuelata sed a diabolo et hominibus p̄fecta. Et sic vidi qd hōliter oī hō est mēdar in x̄bis suis in extasi loquuntur et p̄p̄us de rebus diuinis: nisi illustrē et sp̄lētō: et iō sacerdotes et poete et necromanti et magi gētīliū fuerūt mēdaces in x̄bis et traditionib; suis: eo qd nō fuit illustrati a p̄ia vītate: sū delini a diabolo: q ab initio i vītate nō stetit: sū semp fuit mēdar et p̄reis. Leadē et multiplicit extasi p̄uidit dō in sp̄li. hōliter fīling dei qd est p̄ia vītā q locut⁹ fuit mōys et p̄iarchis et p̄phētis vīte. erat vētūr⁹ in carne et locut⁹ apli et simplicib; et illiteratis: qd qd qui ip̄i: sū post resurrectionē debebat mittere eis sp̄m sc̄tiū et rapere eos in altiorē extasi et illustrare eorū mētes altiorū lumine supra omnēs patriarchas et p̄phētas: vt intelligerēt claro lumine oī illā qd sub figuris et enigmatis bus p̄uidit p̄phētē. Et p̄uidit etiā dō qualiter isti apli et discipuli sic illustrati debebant dispersi p̄ totū mundū ad p̄dicandū veritatem euāgelicā quā s̄ r̄po accepérāt. et debebat eliminare et exterminare mendacium et falsam superstitionem quam diabolus seminauerat in populo gētīliū: et sic apostoli et martyres debebant edificare ecclesiam in populo gentili

Nota.

Christopolitani Ep̄i Expositio.

toto orbe diffusam et sanguine suo ea irrigare et firmare: et in ea seipso in hostiā et sacrificiū deo offerre. Et sic p̄z hōliter apli simplices et idiote p̄to simpliciter r̄po crediderunt: sed postea p̄ receptionē sp̄lētanci i illa extasi r̄pti totū sacrā scripturā in lumine euāgeliico intelligerent. Et sic locuti sunt et p̄dicauerunt euāgeliis p̄ universum orbē: p̄ quā predicationē totū mundū iungo r̄pi subiecerunt. propter quā fidē seipso morti et martyrio in ea dē ecclie obtulerunt: oī ergo ista p̄uidens in sp̄li et extasi sua fecit hōne psalmm in quo introducit eccliam ap̄stolorum eolum martyriū et doctoy et oīlūm fidelib; loquentē et agentē r̄po gratias pro beneficio fidei et lumi nis euāgeliū recepti. In quo psal. duo facit. Nam primo explicat beneficū receptū. Secundo p̄mitit se gratias acturū et sacrificium oblatūrum p̄ tanto b̄ficio receptorib; ibi. Quid retribuam dō. Quantū ergo ad primum dicit mysticus. Ego quoq; credidi iēsu r̄po qui est prima veritas: et secundus sum ipsum et instruit me p̄to in mōte Matth. v. Et ex cōsequēti simplicē veritatis locutus sum et ppter quam euāgeliū p̄timo in sola terra p̄missione qñ misit me ad p̄dicandum et baptizandum in omnē civitātē et locū quo erat ipse venturus: ut patet Luce. ix. 2. t. Unde debet sic ordinari barum et phariseorū: nec false superstitionē et captiuani intellectu mēsi et credidi r̄pm qd est prima veritas propter qd et ppter quam credulitatem et veritatē locutus sum et p̄dicāti euāgeliū omni creature. Et postea ego dixi in excessu et extasi: id est cognoui in illa receptiōe sp̄lētanci qualiter sola lex diuina et spiritus sancto illustrata et reuelata erat vera: et omnis alia doctrina erat falsa: qd omnīshō mo carnalis in quantum homo est mendax: et sic omnis doctrina eius est mendacium nisi a spiritus sancto homini reueletur: qd tūc ille homo sic illustratus non est homo: sed deus per participationē: ut dicit p̄ psalmo. lxxxi. Ita etiā intelligentia et sententia potest incipere in secundo versu: ut sit sensus. Ego in illo excessu meo et extasi illustratus in die Pentecostes dixi et cognoui qualiter omnia hō inquināna nisi fuerit a deo qui est prima veritas et doctrina: et sic noui qualiter doctrina scribarū et phariseorū erat mendax et falsa: qd non erat a deo: sed ab eis ppter lucrum suis et fictiōi et noui detestabilē superstitionem gentilium esse falsam: qd non erat a deo sū a diabolo et sacerdotib; et poetis eorum intecta et p̄suasa. Et iō noui credere nec assentire falso fermento scribarū et phariseorū: nec ne-

Credidi propter.

Psalms. cxv. 50. cccc.

phantes superstitionis gentilium. abit p sed: sed humiliatus sum nimis raptiuauit intellectu mesi: et credidi xpo q̄ est prima veritas: et secun dus sum ipm ppter qd ego locut⁹ et confessus sum ipuz esse verū dei et messiā in lege pmis sum: et locutus suzz pdicauit euāgelisi oī crea ture: qd ergo retribuam dño pio oibus et tan tis bñficiis qd retribuit mihi: ista erā sunt verba ppk gentilis ad xp̄m cōuersi: qui humiliavit seipm et credit xp̄o: et tñ illustrat⁹ co gnoscēs seipm et falsam supstitutionē in qua prins erat: dixit in sua cōtemplationē h̄tatis qd oīs hō carnalis est mēdar in sua doctrina nisi fuerit a deo illustrata ut p̄t hieremie, p̄s. vbi dī. Gentes ad te venient ab extremis terre: et dicent vere mēdicinū possederunt pa tres nī: veritatē q̄ eis nō profuit: ec. Que oia fuerunt impleta in Augusti. et ambrosio: et ce teris doctoribus et Martyb⁹ cōuersis ex po pulo gentili: q̄ non solum in pdicationib⁹: s̄ etiam in disputationib⁹ et scripturis detexerit deceptionem et mendacium in quo laborabat totus ille pp̄ls aī suam cōuerstionē: vt ostendit Augusti. in decez p̄mis libris de ciuitate dei et Eusebius in libris de p̄paratione et veritate euāgeliaca. et in triginta libris contra por phirium. et hoc idem Lactā. in octo libris diuinarum institutionum. Et sic de multis: qui oēs dixerit in suo mētis excessu et cōtemplicatio ne: et cōfessi sunt illā detestabilem supstitutionē esse falsam et mendacem a diabolo et hoib⁹ car nalibus cōficiam de quo quidem pplo gentili post cōuerstionē et agnitionē veritatis fuerit multi martyres et doctores et religiosi et here mitae. Et sic obtulerunt seipso in hostiis deo placentem. p̄xpo s̄ide euāgeliaca quā aī im pugnauerant. Ex his p̄t qd nulla doctrina de reb⁹ diuinis est vera: nisi illa: q̄ tradita est a sp̄sanco p patriarchas et pp̄hetas ap̄los et doctores: in quibus locutus est sp̄s ancus. Quia non erant illi q̄ loquebantur: sed sp̄s p̄t q̄ loquebāt in eis: ergo oīs hō de se semper est mendax. Q̄ oī verū a quo cōcūz dicas: a sp̄sco est s̄z Ambro. Et ideo nullus de se debet plumerere nec affirmare aliqd sine autoritate sacre scripture km Dionysium et Aug. in sermone de martyribus: vbi declarat h̄sic ver suz. Et etiā ad h̄ic sermonē allegat apls hos versiculos. q. ad Corinthios quarto.

doctrina non est vera nisi a spiritu sancto datur.
py. q. f. c. reuer timini
f. eo. et sap. x.
a. Quid retribuam domino: pro omnibus que retribuit mihi?
Calicem salutaris accipiam: et nomē domini inuocabo.

Vota mea dño reddā corā omni populo eius: p̄ciosa in cōspectu domini mors sanctorum eius.
C̄n hac scđa parte intēdit agere gr̄as. p̄ bñ =

ficijs receptis: puta pro beneficio redemptio nis et electionis: quia elegit ipm p fidem: sed q̄ est difficile p his deo satisfacere: et gr̄as sul cipienter retridere: ideo ait. Quid retribuā dño et quaz satisfactionē faciā. p his oibus que retribuit mihi? Quia p̄o me de nibilo creauit p̄sum me proprio sanguine redemit. Et dem si deis manentib⁹ cecis in ecclesia sua cōgrega uit: et veram et sanam doctrinā docuit. Et si dem inspirauit p̄ q̄am cum audacia pdicauit et locutus sum. Non sum ergo sufficiens p tantis bñficiis satisfacere: sed scio quid faciā Nam cum bona ep̄alia non sufficiāt: dabo ip̄ si qd p̄ciosos habeo sc̄lz meipsum r̄vitam crucis ad mortem: et bibit p̄ me calicem passio nis: ita ego offeram meipsum et exponam me ad mortem. p̄ ipso et defensionē sui nois et legis euāgeliice. Et sic calicem salutaris. s̄ p̄fessionis et mortis martyriū accipiam: et nomen dñi inuocabo: et confitebor coram hominib⁹ Nam quia video q̄ nil est p̄ciosus apud deū et in conspectu dñi q̄ mors sanctorum eius per martyrium: ideo vota mea dño reddam: sc̄lz libenter exponam. Et nomen ieū christi confitebor: non absconde: sed coram omni populo eius: sicut ipse cōfessus estme in cruce cotā ho minibus: et mortuis est et passus est. Ita ego volo pro eo mori: quia scio q̄ p̄ciosa et magnt pretij est in conspectu dñi mors sanctorum eius: per martyrium voluntarium propterno men eius. Quod quidem votum factum a dñi in persona totius ecclesie fuit impletum in omnibus apostolis et martyribus: qui pas si sunt pro christo: et calicem martyriū acceperunt: et etiam impletum est per Magdalena et athanasium: et Ambrosium: et Hilariū: et hieronymum: et Augustinū: qui pro christo persecutions et labores sustulerunt: et seipso ad labores et penitentiam exposuerunt: et totam vitam obtulerunt. Quia omnes isti ad mortem cuiudem seipso p̄ christo obtulerunt quia vita christiani si secundum ecclesiam vi uat martyrium est: vt inquit Augustin⁹. Naz nullus p̄t retribuere nec satisfacere christo p̄ tantis beneficiis receptis nisi per martyrium. O domine quia ego seru⁹ tuus: ego ser uus tuus et filius ancille tue. Dirupisti vincula mea: tibi sacrificabo hostiā laudis et nomē domini inuocabo ex ii. q. Vota mea domino reddam in cōspectu omnis populi eius: in atrijs domus domini in medio tui hierusalem. Sed cōuersus in se dō in persona ecclesie cōfiderans et cōtemplas magnitudinē et immē

R iiiij

D. Jacob de Valentia

statem beneficiorū xpī: et p̄syderat parnitatem
 muneris nostri videns q̄ non est cōueniens re
 tributio: nec recipētō n̄a: nec equa com
 mutatio: et sic non satisfacimus: s̄z offeramus
 nosmetip̄os ad mortē: nam ip̄ se dñs et inno
 cens obtulit se p̄ nobis petōbus: et sic obtu
 lit infinitum et mundū p̄ finito et immūdo.
Nota
 Et nos offerimus finitum et parus. Item nos
 sumus serui: et ip̄ se dñs: ergo non est equa co
 mutatio. Item ip̄ se nos liberauit a captiu
 tate et morte eterna. Et nos ḡ martyris solū
 redimimus vitam ipsam: ergo maior fuit do
 natio q̄ sit retributio: r̄maius donū q̄ mun.
seruns
 debi
er
to tene
tur mo
n pro
domio
 Citez si nos damus nosmetip̄os facim⁹ q̄
 debemus et tenemur: nam ex debito seruiste
 netur morti p̄ dño: et defendere nomē suū: ideo
 faciens hoc inutilis seruus est: quia facit q̄
 debet et nihil erogat de suo. Lu. xij. Item ma
 gis est seruus ille q̄ est redempt⁹ q̄ ille q̄ solū
 est iure belli captiu⁹ et raptus. Et magis tene
 tur redemptori q̄ emp̄tui sine pirate q̄ ip̄ su⁹
 rapuit sine bellatorū q̄ ipsum iure bellacq̄li
 tur: q̄ iste violenter possidet: et ille libenter et
 gratāter. Et quo seq̄tur: q̄ l̄z p̄ xp̄o nosmet
 ipsos martyrio exponam⁹ non eque satisfaci
 mus: nec egle mun⁹ retribuimus: q̄ nihil n̄i
 offerim⁹: q̄ iam serui ei⁹ sum⁹: et facim⁹ q̄ te
 nemur: ideo subdit. O dñe l̄z accipiā calicem
 martyris p̄ te non satisfacio: nec retribuo egle
 munus dono recepto: q̄ nihil ofero de meo.
 Nam ego sum tam seruus tu⁹ in psōna creat⁹
 et redemptoris et q̄b̄ fortis⁹ est filius ancille tue
 s. nature h̄bāne p̄io captiu⁹: et postea redēpte
 ergo non solum sum seruus in psōna: sed etiā
 in natura. Nam magis captiu⁹ est ille q̄ est ca
 ptiu⁹ et fili⁹ ancille et captiu⁹ ille q̄ solum
 est captiu⁹ filius libere: sicut est ille q̄ est ra
 plus a pirate: cui⁹ m̄f est libera i cinitate sua
 licet iste seruiat in domo dñi sui q̄ rapuit ei⁹.
 Nos aut̄ non sum⁹ serui a fortuna: sicut est ra
 plus a pirate vel captiu⁹ in bello: sed eramus
 serui natura: et filii ire et vindicta: qua kuitu
 te tu xp̄o nos liberaisti. Et sic suz nūc fili⁹ ecclē
 sie q̄ est ancilla tua a captiuitate redēpta: ex
 q̄bus p̄t q̄ in exponendo me morti⁹ nihil do
 de meo: immo: non retribuo equi munus. Nam
 tu me a captiuitate liberas⁹: et dirupisti vin
 cula mea p̄ mortem et passionē et refectionē
 q̄bus vinculis tenebar vinc⁹ et captiu⁹ in p̄tā
 ee p̄cti⁹: ergo ja suz seruus tu⁹. Si ergo n̄ pos
 sum retribuere egle mun⁹: eo q̄b̄ sum seru⁹: et
 en dirupisti vincula captiuitate⁹ et p̄cti⁹ mei:
 scio q̄d faciā offeram et in al⁹ munus et sacri
 cium q̄b̄ n̄ est meli s̄z tuis q̄b̄ est bonū de ope
 opato: et iō tibi sacrificabo hostiā laudis: et de
 se laudabilē et bonā: q̄b̄ est sacra⁹ eucharistie
 in quo offerit xp̄s fili⁹ tu⁹. O p̄t: q̄b̄ sacrificiū
 n̄ p̄t refutari cū sit pretissi infinitū tibi acce
 ptabile agn⁹ sine macula. Sc̄bo vere nomē dñi
 inuocabo petendo salutē redemptiōis. Nam

Christopolitani Ep̄l Expositio

offerendo illud sacrificium et hostiam partici
 pamus xp̄i passionem et redēptionē salutē
 Quia in memoriam ei⁹ passionis celebram⁹:
 Et sic reddā ista vota mea dño in cōspectu to
 tius popl̄ xp̄iani: et hoc sacrificium nō offeraz
 in plateis sicut sacrificium martyris quod sie
 bat in plateis: sed hoc sacrificiū eucharistie
 offerā in atrijs domus dñi. i. in ecclesijs sicut
 sacrificium dedicatum: et in medio rui o hies
 et templo offeram: et frequētābo quotidie hoc
 sacramentū: et hoc sacrificiū de se laudabile et
 acceptabili retribuam deo p̄o beneficiū acce
 pti⁹ postq̄ meum nō est sufficiens. Sed est
 aduertendum q̄ etiam torus iste psal. p̄t es
 se vox xp̄i qui postq̄ vidit oēs esse p̄tōes p̄
 ter seipsum. Ideo solus ip̄ se fuit sufficiens sa
 crificium ad satisfaciēndū p̄ toto genere hu
 mano: et ideo obediens p̄tōsc ad mortē obvit
 id eo dicit hic. Ego credidi. i. obediens p̄tō
 nam credere idem est q̄b̄ obediens. Nam quia
 pater meus voluit ut ego pateretur p̄ oībus: tō
 propter hoc locutus sum manifestando suam
 voluntatem oībus: et dando legem euange
 licam. Et erinde humiliatus suz nimis. i. val
 de: quia v̄sq̄ ad mortem crucis fuit obediens
 et passus sum p̄ oībus: et hoc feci: quia nullus
 aliis erat sufficiens ad liberandum gen⁹ hu
 manum: cum oēs essent p̄tōres: q̄ ego dixi. i.
 Quia oēs i adaz peccauerunt: et declinauerūt
 a via veritatis. Et ideo quādō ego vidi q̄ nul
 lum aliud sacrificium erat acceptabile apud
 deum. Tunc dixi: ecce venio ad offerendū me
 ipsum p̄o sacrificio. quid ergo retribuam do
 mino. Quasi xp̄s dicat in quantum homo. Si
 pater tantum exaltauit me: ut verbo suo me p
 sonaliter vñiret: et agnum sine macula et cas
 put ecclēste me p̄stinetret: et ab eterno me ut fa
 cerem voluntatem suā predestinauerit: et in ca
 pite libui me scripsierit. Quid ergo faciam pro
 his oībus q̄ retribuīt mihi: Sc̄io quid faciāz
 q̄ obediens p̄tō accipiat calicē salutaris pas
 sionis: et nomen domini inuocabo: et intercessor
 ero et mediator inter p̄rem meum et genus hu
 mans. Et reddā vota mea dño p̄tō meo: q̄i in
 arā crucis me offeram in sacrificium coram ol
 populo eius in cūitate hierlm. Et hoc faciāz
 quia pretiosa efficit sacrificium valde accepta
 ble in cōspectu domini mors sanctorū eius.
 Quia mors cuiuscunq; iusti est valde accepta
 bilis apud dei. Quādō magis mors xp̄i agni
 sine macula q̄ est iustis iustificans oēs et suffi
 ciens ad satisfaciēndū p̄ oībus sc̄is sc̄iorū
 O dñe pater ego istud sacrificium offerā. Pre
 me creasti et p̄destinasti. Sum etiā seru⁹ tu⁹
 vere et obediens et humiliis inqñāuz

Expō
alio

Laudate dñm omnes gentes

Psalmi. cxvij. fo. ccclij.

virginis marie ancille tue: ex qua formā serui acceperunt: cuius humilitatē sup oēs mulieres respectisti. Et sicut oībus modis sum tibi seruus et obediens: sic teneor tuā voluntatē adimplere et mortē subire. **S**co. Qz dirupisti vincula mea. s. mēbroz meoz remissisti: et me z māterē tuā ab oī p̄tō p̄fserasti: qz nō fui capti in reticulo p̄tōz in quo oēs ceciderit. **I**ō ti bi sacrificabō in ara crucis: et nomē dñi p̄ oīb̄ innocabo. Et iterū vota mea ad dñm reddam i. sacram̄ encharistie quonidie offerendis instaurā in aspectu dñi et hoc nō in platea: s. in tēploz et atriis mis̄o hierbz. s. in locis dedicatis et secratiss. Et hoc dicit xps: qz p̄missum sacrificiū. s. mois et passio fuit factum corā omni poplo. Sed scđm sacrificiū sc̄z eucharistie non offer̄ nisi in ecclesijs ad ministrāda sacramēta dedicatis. **E**t sic p̄t̄z quomodo totus iste psalmus p̄t̄ esse vox ecclie: vt p̄t̄ sedz primaz expositionē. Et etiā p̄t̄ esse vox christi: vt p̄t̄ per scđam expositionē: quia p̄t̄ exponit persona ecclesie et in persona christi per se.

psch. di.
c. i. glo.
Ro. xv.
c. xxix
l. c. dia-
oni.

Laudate dñm oēs gētes: laudate eum omnes populi. Om̄i confirmata est super nos misericordia eius: et veritas domini manet in eternum. **T**itulus alleluia. Non adū qz dñ templas in p̄missione facta ipsi abrahe Sene. xxi. scilicet in semine tuo benedicent oēs gentes: et in benedictiōe inde facta a Jacob Sene. xliij. ubi dicit. nō auferet. sceptru de iuda donec veniat qui mittendus est: sc̄z messias xps. Et ipse erit expectatio gētiū. **R**er hoc preuidit dauid in spiritu qualiter ecclesia erat p̄gregada ex gentibus ad fidē xp̄i p̄ueris. Et qz gentiles qui ante idola colebant relicta idololatria debebāt xp̄m colere et laudare. Ideo fecit hunc psalmū: qui licet sit paraus in verbis: tñ cōprehēdit rotā sacrā scripturā: et presupponit ea z in sententiā in quo p̄phetādo inuitat totū p̄plū gentilē ad laudandū dei: et ad cultum vniuersitati dei: et ad agendū gratias pro beneficiis receperit. p̄ p̄missione cōpleta per adūtū christi. **E**t dicit. O oēs gentes a solis oītu vñqz ad occasum. Laudate dominū deum trini et vniū reliqua omni idololatria. Et vos oēs populi taz gentilis et iudeoz: laudate et colite eū et agite deo gratias: qm̄ per aduentum christi filii eius p̄firinata est super nos misericordia eius: qz venit ad miserendū nobis per mortem et passionē. Et sic misericordianobis p̄missa de redēptione vniuersali p̄firinata est et cōpleta per christi. Nā qd̄ deus promis̄t abrahe dicens. In semine tuo benedicent oīhes gentes. Et illud qd̄ predixit Jacob. Ipse erit expectatio gentiū. Et qd̄ promis̄t moysi. Prophetaz suscitabo de medio fratribz tuoz. Omnia ista

promissa p̄firinata impleta sunt in aduentu christi sup nos: et sic veritas dñi manet in eternum immobilis. Nam qd̄ p̄mis̄it et figurauit in ve. test. totum est verificatum in christo: et deus manet verus in eternū: et nō fallax. Laudate ergo eū pro tanto beneficio recepto rc.

Ueritas ergo eius manet in eternū: postqz ad implevit qd̄ p̄mis̄it. Et sic let eius manet nō in eternū. Itē xps qui est veritas patris: et est veritas et finis totius legis in quo est cōpleta lex: ipse manet in eternū. **C**ui nota et duo pater iuit misericordiā patribz ve. re. p̄missam. scđo filij duos fecit

qz vñū iota nō fuit pretermissum quin p̄ rpm fuerit impletū. Qz ad hoc venit xpus ut testimoniis p̄firibet veritati scripturas: et sic veritas euā gelica quā xps docuit et implevit manet in eternū. Qz post legē euangelicā nō succederat alia: ideo p̄pheta inuitat oēs gentes et poplos: et laudet deū patrē in filio: et filii lodo p̄missaz. Et p̄firinata est misericordiā mā uētu filii sui. Tūc enim pactū est p̄firinatum: qz est cōpletum et ad effectū deductū. Enī quis dñi p̄missa patriarchis et p̄phetis fuit super nos p̄firinata in p̄stōde dñi iefu xp̄i. Et vñitas dñi manet incōcussa et inuolata in eternū: inquantū tota scriptura ve. te. fuit in xp̄o et p̄t̄a est: ḡa autē veritas per xp̄m facta est.

GOnitem in idomino quoniam bonus: quoniam in seculū misericordia eius. Supra cuius. 2. co. 2 ev. 2. J. cxxv.

Titulus alia. Et hoc apparet qz dauid fecit hunc psal. ad laudandum dñm. Sed de materia huius psal. dicit hebrei monachus qz dauid fecit hunc psal. pro gratiarum actione: qz ipse fuit liberatus de persecutiōe saulī. Et qz ipse liberauit populu de manu gentiliū circumstantibz: et sic exponunt vñqz ad illam partem. Aperite mihi portas iustitiae. Et ab illo loco vñqz ad finē dicit qd̄ dauid in actiones pro edificatione templi. Et sic dicitur qz dauid fecit ipsum: vt cantaret in dedicatio ne templi. Et sic applicat primam partē ad liberationē dñi: et secundā ad edificationem templi. Sed omnes isti manifeste se fallunt: qz nec materialis p̄t̄ adequari huic psal. i. quo dicit. Quoniam in eternū misericordia eius: qz nec liberatio dauid fuit eterna: nec templum salomonis fuit eternū: vt p̄t̄. Ergo loquitur hic de aliqua liberatione et redēptione eternī: et de aliqua edificatione templi spiritualis et eternī. **A**d cuius intelligentiā est aduersus sicut sepius dictū est: qd̄ oīla mysteria

D. Jacobi de valentia

david a principio quo fuit exctus per samue
lempoli custodiebat oves vsc ad finē vite sue
fuerū figura christi vel ecclesie. In quib⁹ tan
ct⁹ i speculo preuidit oīa mysteria christi ⁊ ec
clesie ut dicit⁹ est. Et idem preuidit in exēpla
ri seu descriptiōe sibi tradita a spiritu sancto
pumo para. xxix. Et ideo licet litteraliter ali
quo modo iste psal. possit applicari ipsi dō:
inquant⁹ in predictis persecutionib⁹ preui
dit mysteria futura: tamen talis intelligentia
non esset propria ⁊ adequata: nec esset sisten
dum in ea. Sed est sequēda ⁊ continuāda in
telligentia pumaria ⁊ pphetica: ad quamz de
qua dawid principali ⁊ literaliter fecit hunc
psal. scz de redēptione vniuersali facta p chri
stum. Et de edificatione ⁊ prosperitate eccl
esie eius. Et ergo dicendū quod propheta
dawid in hoc psalmo loquitur propheticæ ad
literam de xpō redemptore generis humani
⁊ edificatore ecclie militatis: qui intelligit
per lapidem quē reprobauerunt edificantes
Et hanc sententia ⁊ intelligentiam confirmat
saluator Mat. xxi. cum dixit phariseis de se
ipso: nunq̄ legistis in scripturis. Lapidē quē
reprobauerunt edificantes tc. hoc idem cōfir
mat beatus petrus Actus. viii. allegādo hāc
scripturam esse dictam de christo. Cū his etiā
concordat Rab. salo. qui glossans illud Di
chee. v. Et tu bethleē effrata parvulus es in
milibus iuda. Et te mihi egrediet⁹ q̄ si domi
nator i israel. tc. qđ expones dicit. Et te mihi
egrediet⁹ messias filius dawid: sicut ipse dicit
psal. cxvii. Lapidē quem reprobauerunt edi
fiantes: hic faciens est in caput anguli. Et q̄
bus verbis ptz qđ tria concedit iste hebreus.
C pumo qđ dawid fecit istu psal. Scđo qđ fe
cit ipsum de christo. Tertio concedit qđ chri
stus ante erat reprobandus per sacerdotes
⁊ regnaturus ⁊ gloriſcandus: quēadmodū
scripsit euāgelistē: put magis parebit suo
loco. C Duo ergo facit dō in hoc psalmo in p
sona corporis mystici. Nā primo inuitat om
nes status fidelium ad laudādum dei: quādō
recepereunt xp̄m in suo aduentu: ⁊ ad agendū
gratias p bñficio redēptionis facte per chri
stum. In secunda parte introduceat plūm gen
tīc perentē simul i corporari ⁊ recipi i eccl
esia cū conuersio de iudaismo: vt ex vtroq̄ po
pulo fiat vnu lapide angulari cōnexus
ibi. Aperite mihi portas iustitiae. Nas primo
inuitat oēs fideles ad laudāndū dei de sua
infinita misericordia. Scđo enumerat bñficia
collata ex dei misericordia: ibi. De tribulatiōe
mea. C Quantu ergo ad primum dō: confessione laudis
oēs fideles pitemini dō: confessione laudis
dāres landes deo: qm̄ bonus est. i. qđo est bo
nus: ⁊ qđo misericordia eius est stabilis ⁊ fir
ma ⁊ eterna: ⁊ ineterne magnificāda: quādib
cat. Confitēdo ⁊ laudando annunciate oīa
bñficia que sua mia ⁊ bonitate ztulit nobis.

Dini
no pī.

Christopolitani Ep̄i Expositio

Dicat nūc israel quoniam bonus: qm̄ i se
culum mia eius. Judith
xiiij. c.
xciiij. d.
c. legi
mus. e
f. qđ. f.
multe,

Dicat nūc domus aaron: qm̄ in seculū
mia eius.

Dicant nūc qui timent dñm: qm̄ in secu
lum mia eius.

Ad enīus intelligentia est notandum sicut
frequēter dicit⁹ est: qđ ppheta daw id q̄ fecit
istu psal. vt cantaret i festivitatib⁹ ⁊ marime
in dedicatione templi. Primo inuitat oēs sta
tus fidelis illius temporis: vt cantarent istu
psal. in templo. Sed qđ primo ⁊ principaliter intē
dit tps ⁊ statu nře redēptionis ⁊ grē: i maxi
me inuitat ad laudāndū dei fideles noui tes
tamenti qui receperit bñficiū redēptionis in
tpe suo. Et ideo per tres status hic noīatos
non solūmodo intelligit illos tres status ve
teris testi qui expectabāt christū: sed etiā in
tendit tres status no. te. qui successerunt illis
tribus statibus ⁊ receperūt christū in suo tpe
ūt sicut totus pplus pphanta de domus isrl
km sp̄m ⁊ promissionem: ita simili status sa
cerdotum noui testamēti dicit domus aaron
eo qđ ad eos est trāslatū sacerdotis aaron km̄
veritatis. Nam sacramenta que illi ministrā
bant in figura: nos ministramus in re. ⁊ ideo
per domus aaron intelligit celum ⁊ statum ec
clesiastici noui testamēti. Et per domus israel
intelligit omnes fideles christū recipiētes et
videntes dei: ⁊ per eos qui timent dominum
intelligit iustos qui seruant precepta ⁊ man
data dei. Tota ergo ecclēsia christi dicit do
mus israel: inquantū videt dei per fidem⁹ to
tu status ecclēasticop⁹ dicit domus aaron
inquantū successerūt in sacerdotiū ministrā
tū qui timet dominis: eo qđ seruant precepta
dei ⁊ mandata. Nam multi vident dei per si
dem: ⁊ multi ministrāt ecclēsticā sacramē
ta: vīnnt in statu ecclēsticō qui nō timet
domini: eo qđ nō seruant eius mandata ⁊ pre
cepta. Et ideo nō sunt iusti. Nā qui timet do
minū in mandatis eius cupit nimio: vt dictū
est psal. xxi. Itē multi confitēnt se nosse deūz
factis ab negāt: eo qđ sunt reprobi ad omne
opus bonsi. Ad titū. s. c. Item per eos qui ti
ment dominis possunt intelligi cōuersi de gen
tilitate: hos ergo supradictos status inuitat
ppheta ad confitēndū dño. Et primo inuitat
oēs fideles tam noui qđ veteris testamēti di
cēns. Dicat nūc israel: id est confiteant oēs fi
deles per fidē christū vidētes tā noui qđ vete
ris testamenti. Qm̄ dñs est bonus ⁊ ineterne
magnificāda misericordia eius. Et dicat nūc
et iā domus aaron. i. status sacerdotalis tam
noui qđ veteris testamēti: qm̄ dñs est bon⁹: et
mia ei⁹ durabit: ⁊ est magnificāda ieterne: eo
qđ ei⁹ effectus nře redēptionis est magnific⁹ ⁊

Confitemini dño qm̄ bon⁹. iij.

eternus. Itē dicāt nūc qui timēt dñm. i. oēs in
sti qui ex timore domini filiali et casto seruat
eius mandata qm̄ in eternū mīa ei⁹: idest qm̄
beneficia nobis collata ex sua mīa sunt ma-
gnifica et eternales mysteria carnatiōis: et re-
dēptiōis et resurrectiōis et nostre glorificatio-
nis. Q[uod] oīa ista mysteria sunt in eternū duran-
tia et magnificāda. Ex supradictis ptz et
fides qm̄ yna est ecclesia veteris et noui testamen-
ti qm̄ntū ad fundamētū fidei xp̄i: eo qm̄na est
baron noui ac veteris testa. Rōne fidei xp̄i sūn
istū modū loquēdi. Nā qd illi tractabāt in fi-
gura: nos traximus in re et veritate: vt dictu-
m̄. Sed est differēcia q[uod] nos sum⁹ filii israel
sūm̄ omissionē et veritatē pmissiōni: iusti ante
et fideles illius tēporis erāt filii sūm̄ carnē et tē
sūm̄ pmissiōni in quātū expectabant saluari
per xp̄m futurū. Et sic vinebat in fide xp̄i fu-
turi: quē iā recipim⁹. Et sic est dicēdū de do-
mo aaron: et de emētib⁹ des. Et ēt est dicēdū
q[uod] p[ro]ly q[uod] timer dñm dō intelligit pp[er]lm gentile
quē iūit ut veniat ad cōfīendū christo in
suo aduentu. Quia christus est laos angula-
ris conīsīgens duos parietes idest vtrūc[on] pos-
tūlum. Iudaicum et gentile: ut infra patebit

**Dētribulatiōne inuocauit dñm: et exaudi-
uit me in latitudine dominus.**

Chic enumerat iste homo mysticus tribula-
tiones de quib⁹ liberauit ipm xp̄s in nomine
suo qd est iesus. Unde dō in hac parte inten-
dit cōmēdare hoc nomē iesus in cui⁹ virtute
semp iste hō mysticus fuit liberat⁹: qd quidē
nomē iesus sonant ille quatuor litere posite
in illo nose adonai: ut dictu⁹ est psalmo. viij.
Et ideo iste hō enumerat tribulatiōnes de qui-
bus fuit liberatus in virtute noīs iesu. Unde
fideles veteris testamēti inuocabāt eundem
xp̄m quē nos inuocamus. Sed illi inuocabāt
xp̄m sub nomine adonai: nos vero sub nomi-
ne iesu: qd per illas q[uod] tuor literas importa⁹.
Ad cui⁹ intelligētiā est notandi sc̄it sepi⁹
dictum est quod iste hō multipliciter fuit af-
flictus: Uno modo in aīa per peccatum et cul-
pam. Alio modo in corpore. Et etiam dupli-
ter fuit in corpore aff lictus: uno modo interiō
per concupiscentiam et infirmitates. Alio mo-
do exteriō per inimicos et infideles: et sic fuit
afflictus per diabolū interiō in anima et cor-
pore. et per membra diabolū exterius: A quib⁹
bus fuit afflictus semp ille populus vsc[on] ad
xp̄z. Et exinde usq[ue] ad iudiciū. Unde ipse xp̄s
multotiens liberavit istuz pp[er]lm a tribulatiō-
nibus exterioribus. Et hoc in vtrūc[on] testamen-
to ut patet per totum discursum sacre scriptu-
re. Sed principaliter christus liberauit fide-
mōrē et passionē et resurrectionē. Et ideo pro-
nibus tam interioribus q[uod] exterioribus in per-

Psalms. cxvij. fo. ccclij.

sona toti⁹ hoīs mystici cōfitetur se ē liberatū
p xp̄m. Unde dicit de tribulatiōne tam corpo-
ris et anime inuocauit dñm: et tamen dñs erau-
diuit me in latitudine: idest large et copiose:
et abundanter. Primo potest hoc dicere adam
q[uod] primo fuit postitus in tribulatiōne cuj[us] toto
ctetu patriarcharū et prophetar. sc̄ in carcere
inferni: et tamen dñs exaudinit eū quādō abs
traxit omnes de limbo et arco carcere inferni.
Et eduxit eos in latitudinē et requiem glorie.
Item populus israel inuocauit dominum de
tribulatiōne egypti: et dñs exaudiuit eū: et edu-
xit ipsuz in latitudinē et libertatē per moysen
samulū suuz. Et collocauit ipsuz in terra pro-
missionis per Josue. Item multotiens inuoca-
uit dñm ille pp[er]ls sub iudicibus: et tamen semi-
per fuit exauditus et liberat⁹ ex inimicis. Itē
fuit ille populus liberatus per ipsum dauid
de seruitute philistinorū: q[uod] occidit Golias
Itē ipse dō qui fuit figura xp̄i et ecclesie mal-
totiens de tribulatiōne inuocauit dñm in p[er]-
secutione sauliz et absalonis. Et qn̄ numerauit
pp[er]lm de tribulatiōne pestilēcie. Et tñ semp fuit
exaudit⁹ et liberatus. Et eodē modo inuoca-
uit dñm ezechias cōtra sennacherib: dñs esset
in obſidione: et tamē exaudiuit euz dñs: et libe-
rauit eum: quia in yna nocte angelus dñi oc-
cidit centum et octoginta quinq[ue] milia. Et sic
etiam ille pp[er]ls fuit liberat⁹ de captiuitate ba-
bylonis dum clamaret ad dominuz ezechiel
et aggeus: zaharias: et eldras. Itē fuit libe-
ratus etiam ille populus: et exauditus tēpo-
re machabeorum. Sed primo et principaliter
fuit exauditus zaharias et Simeō: et ceteri in-
stū: q[uod] assidue inuocabant dominis: ut veniret
ad redimēndi genus humānū de tribulatiōne
peccati et captiuitate diaboli. Vnde simeon q[uod]
expectabat redēptionē israel accepit respo-
sum a spiritu sancto nō visurum se morī: nisi
prius videaret christum domini. Et eodē mos-
to fuit exauditus zaharias et anna prophe-
tissa: ut ptz Luce. i. Et sic de quolibet istorum
in persona cuiuslibet iusti vere testa. dicit p[ro]-
pheta. De tribulatiōne inuocauit dñm: et exau-
diuit me in latitudine domin⁹: idest late rabu-
tanter exaudiuit me. Et subdit.
**Dominus mihi adiutor: non timebo qd
faciat mihi homo.**
**Domin⁹ mihi adiutor: et ego despiciaz
inimicos meos.**
CIn persona totius ecclesie xp̄i dicit etiā ea
dem verba: quia fuit liberata de tribulatiōne
et persecutiōne tyrannorū: et de spūcitiā ido-
lorū tempore Cōstantini: et de prauitate mul-
tō hereticō tempore Augustini et aliorum
doctor. Et ideo dicit: dominus deus mens ie-
sus christus fuit mihi adiutor in omnibus
his tribulatiōnibus. Et ideo non timebo qd
faciat mihi homo infidelis aut hereticus. Et
etiā mihi domin⁹ adiutor: et ego despiciam.

ad heb
xij. a.
cv. d.
c. ecce.
z. r. iij.
q. i. ca.
hisita